

Attila Bartis

Sfîrșitul

Attila Bartis

Sfârșitul

Traducere din limba maghiară
de Marius Tabacu

POLIROM
2017

Attila Bartis, *A vége*

Copyright © Bartis Attila, 2015

All rights reserved

© 2017 by Editura POLIROM, pentru traducerea în limba română

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506

București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1;

sector 4, 040031, O.P. 53

ISBN ePub: 978-973-46-6992-9

ISBN PDF: 978-973-46-6993-6

ISBN print: 978-973-46-7026-0

Coperta: Carmen Parii

Pe copertă: © Szűcs Attila (1967-), *Cameră cu câine negru*

Traducerea acestei cărți a fost finanțată de:

PETŐFI
LITERARY
MUSEUM

HUNGARIAN BOOKS
AND TRANSLATIONS
OFFICE

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright și este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informației, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

ATTILA BARTIS s-a născut în 1968 la Tîrgu Mureș și a emigrat în Ungaria împreună cu familia în anul 1984. Considerat astăzi unul dintre cei mai importanți prozatori maghiari contemporani, a debutat în 1995 cu romanul *A séta* (*Plimbarea*, Polirom, 2008). În 1998 a publicat volumul de nuvele *A kéklő pára* (*Aburul albăstrui*), urmat în 2001 de romanul *A nyugalom* (*Tihna*, Polirom, 2017), care a inspirat drama *Anyám, Kleopátra* (2002; *Mama mea, Cleopatra*), și de volumul de nuvele *A Lázár apokrifek* (2005; *Apocrifele lui Lazăr*). În 2015 îi apare romanul *A vége* (*Sfîrșitul*). De-a lungul carierei i-au fost decernate numeroase distincții literare importante, printre care se numără Premiul Tibor Déry (1997), Premiul Sándor Márai (2002), Premiul Attila József (2005), Premiul Szép Ernő (2010), dar și Ordinul de Merit Marea Cruce a Ungariei în grad de cavaler (2006), oferit de statul maghiar ca recompensă pentru promovarea literaturii maghiare peste hotare. De altfel, Bartis este unul dintre cei mai traduși scriitori maghiari de azi. Romanul *Plimbarea* a apărut în 1999 în germană, în 2009 în franceză, în 2016 în spaniolă, iar *Tihna* a cunoscut mai multe traduceri (în germană, franceză, engleză, suedeză, slovenă, italiană, spaniolă, română etc.), fiind pînă în prezent cel mai popular roman al său. Prozatorul maghiar este cunoscut și pentru pasiunea sa pentru arta fotografică, una dintre cele mai cunoscute expoziții ale lui fiind *Moștenirea Engelhard*. În 2010 a publicat albumul fotografic *A csöndet úgy* (*Liniștea așa*). În prezent Attila Bartis trăiește în Budapesta.

„Cumpăr leagăn, chiar și folosit.“

(*Népújság*, Tg. Mureș,
anunț la mica publicitate)

PARTEA ÎNTÎI

Sîmbătă dis-de-dimineață, cînd încă nu se ridicase ceața, eu eram în drum spre aeroport. La capătul cîmpului de la marginea orașului, unde șoseaua cotește spre terminalul al doilea, în mijlocul ei zăcea un cîine. Încă se mai mișca. Șoferul a frînat, a tras pe dreapta și a coborît. A scos de sub jachetă un cablu de oțel, a plesnit de vreo două ori animalul în tîmplă și l-a tîrît de picioarele din spate la marginea drumului. Îmi cer scuze, a spus el după ce s-a urcat în mașină. Nu face nimic, i-am răspuns eu.

Mă numesc András Szabad, am cincizeci și doi de ani și sînt fotograf. Destul de cunoscut. Mai precis, foarte cunoscut. Dar desigur că, în sine, acest fapt nu este un motiv destul de întemeiat ca un om să-și aștearnă viața pe hîrtie.

M-am dus la Stockholm ca să-mi fac niște analize.
Nu mai fotografiez de doi ani. De cînd a murit Éva.

Vreau să precizez din capul locului că nu cred în Dumnezeu. Multă vreme am gîndit altfel, dar acum am impresia că lucrurile s-au limpezit. Bineînțeles că aici e vorba despre mine, nu despre Dumnezeu. Îmi lipsește credința. Speranța fără credință nu e altceva decît o simplă înșiruire a șanselor. Iar aceasta, ca toate înșiruirile, este puțin ridicolă.

De pildă: dacă medicul de la Budapesta nu a încurcat rezultatele. Poate că da, poate că nu.

Totuși, chiar dacă nu sînt în stare să găsesc în Dumnezeu cauzalitatea indubitabilă, trebuie să recunosc că există un fel de providență. Poate mult mai puternică decît voința noastră, poate izvorîtă din sufletul nostru. Nimeni nu o să afle vreodată asta.

Kornél mi-a spus să-mi aștern viața pe hîrtie. Dacă ai o privire de ansamblu asupra întregului, lucrurile se limpezesc de la sine.

(Budapesta, 1960, toamna)

De fapt, din perioada aceea nu mi-a mai rămas în amintire decât întunericul. Mai bine zis, semiobscuritatea. Au trecut exact trei ani de când am sosit cu Tata în semiobscuritatea cu miros de gudron a Gării de Est. Diminețile erau de prisos, fiindcă nu făceau decât să scoată în evidență cenușiul profund. Era un alt fel de întuneric decât cel în care ne petrecuserăm ultimii trei ani. Știam că aceia aveau un sfârșit. Aveam o hîrtie ștampilată pentru cei trei ani. Dar pe ea nu se menționa că, în loc de Tata, din pușcărie va ieși o umbră, nici că, de îndată ce va intra pe ușă, cei trei ani o vor băga pe Mama în groapă. Dar știam că vor fi trei. Și că nu exista nici o lege a naturii, nici o formulă fizică, oricît de riguroasă, care să fie mai importantă decât această certitudine: trei. Mama nu ar fi murit pentru nimic în lume în primul sau în al doilea an. Dacă era să fie trei, atunci trei să fie. Ca să aștepte pînă ce se întoarce acasă Tata sau cel puțin umbra lui.

Am căutat un bufet, ca să-și cumpere țigări, apoi am pornit pe jos pînă la casa de raport în care locuiesc de obicei și acum. Îl strîngeau pantofii. Adică inițial i-au fost buni, dar în timp ce împachetam, i s-au umflat picioarele, nu putea să meargă ca lumea nici cu bastonul. Am vrut să-i iau geamantanul, dar nu mi l-a dat, așa că ne-am oprit la fiecare colț, ca să-și tragă sufletul. Știa drumul, nu era prima oară pe-aici, așa că nu am fost nevoiți să cerem nimănui indicații.

Am întîlnit pe stradă cîțiva trecători răzleți. Magazinele erau deschise. Portarul tocmai scotea tomberoanele de gunoi pe trotuar. Tata îl întîlnise deja, așa că acum m-a prezentat pe mine, apoi am urcat în locuință.

Cheia mergea greu, iar în antreu nu ardea lumina. În camere atîrna cîte un bec gol de douăzeci și cinci de wați. Toate erau aprinse. În bucătărie era unul de o sută. Tata m-a întrebat ce cameră vreau să-mi aleg. M-am uitat pe fereastră: din ambele încăperi priveliștea era aceeași. I-am răspuns că mi-e indiferent, așa că am rămas în cea de-a doua, în care eram. Tata mi-a adus geamantanul din antreu. S-a foit o vreme cu el pînă să-i găsească locul și în cele din urmă l-a pus în mijlocul camerei. Eu mă uitam la casa de peste drum. În dosul unei perdele de nailon, o femeie în vîrstă tocmai uda florile.

De altfel, locuința nu era chiar goală. Fostul locatar lăsase în urma lui câte o saltea, un birou din PFL între cele două ferestre din camera mea și un scaun, iar în camera Tatei, un șifonier cu ușa desprinsă din balamale. Și, bineînțeles, cele două sobe de teracotă. În bucătărie era un aragaz Căminul, un credenț roșu, tot din PFL, și o măsuță de spălat vase. A fost primul lucru pe care l-am aruncat după ce a murit Tata.

Am luat scaunul și l-am pus în mijlocul camerei, lângă geamantan. M-am așezat acolo, nu la masă. Aceea era deja oarecum a mea. Tata m-a întrebat dacă vreau să închidă ușa dintre camere. I-am spus că da. Era o ușă cu două canaturi, l-am ajutat să împingă zăvorul. Am închis-o și așa a rămas.

Am auzit țcănitul închizătorii de la geamantan, apoi pe Tata cum plînge. Pînă la urmă s-a potolit și a închis geamantanul. Nu-l mai auzisem niciodată plîngînd.

Mi-a strigat că el coboară să cumpere chifle și niște mezeluri. Bine, i-am răspuns. După ce am auzit ușa de la intrare închizîndu-se, am mai așteptat un pic, dar pînă la urmă tot m-am decis să ies ca să mă piș. În baie am văzut o gînganie neagră alergînd pe ciment. Am stins lumina și m-am pișat în chiuvetă. Apoi am lăsat apa să curgă pînă ce s-a întors Tata cu două chifle, două sute de grame de parizer și o hartă a Budapestei.

Am mîncat în camera mea, fiindcă acolo era masa. Eu m-am așezat pe marginea valizei, Tata, pe scaun. Am aruncat firimiturile și pungile de hîrtie în veceu, apoi Tata a desfășurat harta, ca să-mi arate unde eram.

Notează-ți că e o stradă paralelă cu bulevardul Lenin. Cobori la 7 Noiembrie și pornești pe Republicii, spre Piața Eroilor. Poți să vii și cu metroul, dar e aproape. Sau vii pe Maiakovski. Szív. Strada Szív, numărul opt. S-o ai întotdeauna la tine, așa nu o să te rătăcești niciodată.

Așa că am împăturit-o, am pus-o în buzunar și nu m-am despărțit ani la rînd de ea. Dar nici nu m-am prea rătăcit. De fapt habar n-aveam de unde să iau tramvaiul pînă la 7 Noiembrie. Abia în ziua a doua mi-am dat seama că trăiam deja în orașul acela fără să fi ieșit vreodată din casă. Atunci am luat harta și m-am uitat cum să ajung pînă la Dunăre. Prima la stînga, apoi la dreapta pe Lenin, pînă la capăt.

Calculat la scară, nu era mai departe ca Păduricea. Așa că nu trebuia să iau tramvaiul.

(pe pod)

În colțul de peste drum încă mai funcționa tutungeria. Tot acolo ne-am dus și să telefonăm, asta mai târziu. Am intrat ca să-mi cumpăr țigări. Vînzătorul m-a întrebat de care, dar eu nu le știam decît pe cele pe care le fuma Tata – Sirena. Am luat un pachet. Am uitat de chibrituri. Am găsit Dunărea ușor. Pe înserat. M-am dus pînă la mijlocul podului, ca să văd ambele maluri deodată. Apoi i-am cerut unui trecător un foc. Nu mai fumasem niciodată, cu toate că nu îmi interzisese nimeni s-o fac. Știam că mă va apuca amețeala, așa că m-am prins de balustradă. Sub mine erau vîrtejuri, prin spatele meu a trecut un tramvai. Tot podul a trepidat.

A venit o femeie cu un copil. Apoi doi bărbați. A mai venit o femeie într-un fulgarin cenușiu, care, de la distanță, am crezut că era Imolka. Cînd i-am cerut al doilea foc, bărbatul mi-a dat chibriturile, așa că n-a mai trebuit să cer altul. În ciuda tramvaielor, mulți oameni traversau podul pe jos. Acasă, în atîta amar de vreme, aș fi salutat cel puțin cinci cunoscuți. Pînă ce am fumat a zecea țigară, vîntul înghețat m-a pătruns pînă la oase. Speram că femeia care semăna cu Imolka se va întoarce tot pe aici, însă nu a făcut-o. Dar nici dacă s-ar fi întors, tot nu s-ar fi întîmplat nimic. În dreapta cetatea, în stînga Parlamentul, la mijloc un remorcher cu șlepurile încărcate.

(magazionerul)

Inițial mobilele urmau să sosească peste trei zile, cu camionul. Am luat o mătură și o cîrpă de șters pe jos. Portarul mi-a dat o scară. Se numea Gyula Korbán și trăia singur. Locuința lui de serviciu era în dosul curții, lîngă veceurile comune. Scotea în stradă tomberoanele de gunoi, iarna împrăștia sare pe trotuar și scria denunțuri, altă treabă nu avea. Sînt convins că, în afară de Tata și de mine, toți cei din casă se temeau de el. Noi nu aveam de ce să ne temem. Tata fusese denunțat de agenți mult mai importanți decît portarul acesta. Am făcut curățenie, cu toate că nu era cine

știe ce mizerie. Radioul rămăsese în camion, așa că nu am putut să lucrez pe muzică, dar am frecat parchetul cu o pînă înmuiată în ceară, cum făceam și împreună cu Mama. Pînă la urmă nu a mai sosit nimic. Tata a mai așteptat o zi, apoi s-a dus să se intereseze. A intervenit o problemă cu foaia de parcurs, dar în două zile sosește, i s-a spus la telefon. Apoi au zis că le-am dat, cică, o adresă greșită și camionul s-a întors la Mélyvár. Nu le dăduserăm nici o adresă greșită.

Tata a început să lucreze în a treia zi. Era magazioner la fabrica de cauciucuri, lîngă cimitir. Munca asta măcar nu-i dăuna la picioare. De cînd ieșise din închisoare, nu prea mai putea umbla fără baston. Dar și pînă atunci se folosea de baston. Încă din copilărie. A aranjat să intru la liceu, dar fără nici un rost, fiindcă tot nu m-ar fi primit la facultate. Poate că oricum nu m-aș fi dus. Nu eram făcut pentru așa ceva. Mergeam la ore doar atît cît să nu fiu exmatriculat. Așa măcar puteau să-mi motiveze liniștiți absențele, ca să nu fiu considerat un parazit periculos pentru societate. N-am avut nici o legătură mai serioasă pînă cînd la școala aceea a venit Adél Selyem.

Din cînd în cînd Tata se ducea în vizită la vreunul dintre vechii lui cunoscuți de la Budapesta. Unii i-au spus din ușă să nu mai pună piciorul acolo, alții doar după ce au aflat că tocmai ieșise din pușcărie. Dar bineînțeles că au fost și unii care-l invitau duminica la prînz. Care-mi dădeau haine, iar uneori și cărți. Așa s-au purtat cei mai mulți. Mult mai mulți. Și n-a fost vina lor că s-au pierdut în întunecimea dimprejur. S-au pierdut și cei care nu deschideau ușa decît atît cît o permitea lanțul de siguranță.

Ar fi trebuit să ne petrecem Crăciunul la niște cunoscuți, dar au renunțat. Nu de teamă sau din rea-voință, ci pentru că băiatul lor a ajuns la spital. Așa că am rămas acasă cu Tata. Vînzătorii de la hale începuseră deja să-și împacheteze marfa, dar tot a mai apucat să cumpere un brăduț. Suportul pomului, împreună cu globurile, erau în camion, așa că l-am sprijinit de perete, într-un colț. Lumînări aveam de cîteva săptămîni, cînd le-am primit de la portar, fiindcă ne-a sărit siguranța electrică. Le-am aprins, ne-am așezat lîngă pom și am cîntat *Stille Nacht*. Apoi Tata s-a dus în camera lui și s-a întors cu un Zorki și o rolă de film Forte.

Crăciun fericit, fiule.

(Zorki-ul)

Prima oară am fotografiat Dunărea. Asta dacă nu punem la socoteală pozele pe care i le-am făcut Mamei cînd a murit. Dar ele nu mai există, fiindcă filmul se rupsesse, iar eu am fotografiat ore întregi în gol. A doua zi de Crăciun am ieșit pe pod, ca aproape în fiecare seară. Am pus Zorki-ul pe balustradă, ca să nu se miște, și am așteptat să treacă tramvaiul, ca să nu trepideze podul. Voiam să fac o fotografie ieșită din comun, dar la vremea aceea a trebuit să mă mulțumesc cu atît. În dreapta cetatea, în stînga Parlamentul, iar la mijloc spărgătorul de gheață. Se făcuse deja întuneric, am calculat că așa, cu diafragma deschisă, mi-ar trebui un minut, dar mie îmi era de ajuns și o jumătate, ca să nu lumineze decît felinarele și blocurile de gheață. Am apăsat pe buton, am numărat în sinea mea pînă la treizeci, apoi am ridicat degetul. Dar nu m-am gîndit că eternitatea nu constă în ceea ce mi se arată în fața ochilor. Că într-o jumătate de minut farurile automobilelor șerpuiesc pînă departe, iar fluviul cară cu el vase și sloiuri de gheață.

A doua fotografie am făcut-o cu becul gol care atîrna din tavan. A ieșit supraexpusă. A treia a fost cu pomul de Crăciun din colțul camerei. După aceea am pus aparatul în toc și nu l-am mai scos zile la rînd. Nu am avut nici un motiv. Apoi, a doua zi după Anul Nou, în casa de peste drum, cu un etaj mai jos, s-a mutat o femeie de vreo patruzeci de ani. Nu era frumoasă, ci mai degrabă anostă, dar deschidea larg geamul în fiecare dimineață. Ca să-și pună perna și plapuma la aerisit. Purta un capot albastru, matlasat, și un batic pe cap. Duminica se trezea odată cu bătrîna din fața mea, așa că am făcut cîteva poze cu una care-și aerisea așternutul și cu cealaltă, care-și uda florile. De fapt, după bradul din colț, nu le-am mai fotografiat decît pe ele. Am mai făcut o poză și cu băătorul de covoare din curte, ca să termin filmul, apoi am găsit un laborator undeva pe lîngă pilonul din Pesta al fostului pod Elisabeta, care a fost bombardat.

Am cerut din fiecare clișeu cîte o fotografie cît o carte poștală. Laborantul era un bărbat slab, de vreo cincizeci de ani. Un tip binevoitor. Care a binevoit ca, în loc de treizeci și șase de poziții, să nu-mi mărească decît șase. Mi-a spus că toate celelalte erau la fel. Dacă am stricat filmul degeaba, măcar să fac economie la hîrtie. Nici nu înțelege de ce apar mereu aceleași ferestre. Iar cea cu Dunărea și cea cu becul sînt ca vai de capul lor. Una e mișcată, iar cealaltă, voalată. I-

am dat dreptate, am observat și eu. Apoi a prins curaj și a continuat spunându-mi că nici cea cu bradul n-avea nici un chichirez. Un brad pe parchet, într-un colț, și nimic mai mult. I-am spus că e pomul de Crăciun, dar nici nu m-a auzit. Iar băătorul, așa, gol, n-are nici un rost. Dar ar fi cu totul altceva dacă, de pildă, cineva ar bate un covor, atunci poza ar avea o dinamică, ar oglindi o frîntură din viața cotidiană. Așa, nu e decît o țevă. Un băător de covoare într-o curte pustie. Iar din ferestrele acelea nu înțelege nimic. De ce a trebuit să le fotografiez de treizeci de ori? Ce am găsit la ele? I-am spus că nu-mi dau seama nici eu, apoi am plătit și am plecat.

Cel mai mult m-a deranjat băătorul. Fiindcă era cel mai reușit. Becul nu ar fi fost mai reușit chiar dacă n-ar fi fost supraexpus. Ar fi rămas tot un bec agățat de tavan și-atîta tot. Iar bradul, în afară de mine, nu l-a văzut nimeni așa cum a fost. A rămas brad, nu a devenit pom de Crăciun. Îi mai lipsea ceva. Dar adevărul este că peste doi ani am reușit să fac fotografia aceea așa cum trebuie. Cea cu femeia care-și aerisea așternutul și bătrîna udîndu-și florile ar fi fost reușită dacă la etaj nu ar fi fost perdeaua. Așa, abia se vedea umbra bătrînei. În schimb, băătorul arăta excelent. Mult mai bine decît bradul. Fără el, curtea n-ar fi arătat niciodată atît de pustie. Iar asta mă deranja cel mai tare. Fiindcă, într-adevăr, îl fotografiasem numai ca să termin filmul.

(biletul)

În cele din urmă lucrurile ne-au sosit după trei luni și jumătate. După Crăciun și după Anul Nou. Cutiile de carton erau ude, hainele și așternuturile, mucegăite. Mobilierul a scăpat, în linii mari, intact, doar oglinda era crăpată, iar tabloul cu luna plină avea o ruptură lungă cam de-o palmă. Firma de transport a completat o chitanță pentru plata depozitării. Aveau un document din care reieșea că Tata a cerut livrarea la sfîrșitul lui ianuarie. Orice protest ar fi fost de prisos. Am plătit, muncitorii au înjurat pentru că locuiam la etajul al treilea și au dat o dată cu pianul de pămînt. Eu am început să car cutiile.

Cînd a sosit camionul, Tata m-a întrebat ce vreau să pun în camera mea. Așa au ajuns la mine mobilele moștenite de la Mama. Doar etajera cu flori nu a încăput, dar aveam vitrina, cu toate cioburile de porțelan, biroul ei, cu scrisorile primite

de la Tata, secretele fără secrete, oglinda crăpată, fotoliul și patul ei. Abia mai încăpea și pianul, pe care l-am împins în dreptul ușii dintre cele două camere. Și așa nu am mai deschis-o niciodată. Am închis oblonul și m-am trântit pe pat. Eram convins că, în locul meu, altul s-ar fi sufocat acolo. Chiar și Tata. Eu eram în sfârșit acasă.

El a încercat să-și aranjeze camera ca pe vremuri. Biroul, fotoliul, cărțile. Șezlongul, abajurul și măsuta pentru paharul cu apă. Șifonierul cu cămășile și cu cele două costume atârinate pe umerase. Mașina de scris i-o confiscaseră la ultima percheziție, iar luneta astronomică o vînduse încă de cînd era copil. Din banii aceia și-a cumpărat aparatul de mărît Agfa. Printr-o minune, negativele și fotografiile nu i le-au luat, cu toate că ofițerului nu i se păruse normal ca cineva să fotografieze tot timpul cerul. Trebuie să existe în dosul norilor ceva. Iar Tata i-a răspuns că, desigur, există, fiindcă acolo este Dumnezeu. Iar el a tot fotografiat, sperînd că va apărea, ca să I-l poată arăta și tovarășului maior. La care a primit, de față cu Mama și cu mine, un dos de palmă strașnic. Dar, din fericire, i-au lăsat măcar fotografiile. Și-au dat seama că în ele nu era nimic interesant. Însă, după trei ani de pușcărie, nu mai eram la fel de sigur că încă mai voia să I-l arate pe Dumnezeu unui ofițer de Interne.

Calabalîcurile care nu au mai încăput nici la el, nici la mine, le-am stivuit în antreu. Așa a luat naștere între baie și bucătărie babilonia clădită din măsuțe schiloade, comode mîncate de cari și fotolii dezmembrate. În timp ce le stivuiam, mi-a spus că cel mai bine ar fi să le vindem. Am coborît de pe scăunel, ca să mă poată privi în ochi. Niciodată, i-am spus.

Spre seară mi-a bătut la ușă și m-a întrebat dacă poate să intre. Desigur, i-am răspuns, dar el s-a oprit în prag. De fapt venise să mă roage să nu-l urăsc, dar nu a îndrăznit să o facă. Așa că nici eu nu am putut să-i răspund că nu-l urăsc, însă nu are cum să mă ajute. Dar era bine că trăia în camera de alături. Pînă la urmă nu a zis decît că a făcut ciorbă de cartofi.

Am ieșit în bucătărie. Oala era plină, cartofii, întregi. M-a întrebat dacă am destui bani și i-am spus că da. Primise salariul și l-a pus în sertar, să-mi iau de acolo cît îmi trebuie. I-am mulțumit pentru cină și m-am întors în cameră. Am

stins lumina și eram pe cale să adorm, când mi-am amintit că era ziua lui.

M-am sculat și am început să cotrobăiesc prin jur ca să găsesc ceva pentru el. Din lucrurile Mamei nu i-aș fi dat nimic. Dintr-ale mele nu prea aveam ce să-i dau. În cele din urmă am luat fotografiile și am căutat-o pe cea cu băătorul de covoare. Am scris pe spatele ei „Tatălui meu, la Budapesta“. Apoi mi-am dat seama că nu puteam să i-o dau, fiindcă arăta ca o curte de închisoare. Dar despre bradul din colțul camerei el cel puțin știa că era un pom de Crăciun. Așa că am scris din nou același lucru. Între timp el adormise. Pleca la fabrică în zori, așa că n-am vrut să-l trezesc. Am pus poza pe masă și am mai scris pe întuneric „De ziua ta“. Dimineața am găsit în fața ușii un bilețel: „Mulțumesc, dragul meu“.

(fabrica)

Într-o dimineață a trebuit să mă duc la fabrica Tatei. Era încă întuneric. Când am ajuns la gară, a început să plouă. Pietrele de pe caldarîm s-au umplut de o zoaie cenușie, care plutea îngemănată cu lumina felinarelor. Am căutat o vreme intrarea obișnuită, apoi am împins poarta mare, cu rulmenți. În gheretă ardea un bec golaș de douăzeci și cinci. Sub el stătea portarul, în uniformă. Avea vreo cincizeci de ani. Nu era gras, avea doar fața slinoasă și o mustață deasă. În dosul lui atîrnau cheile ca orașele pe o hartă. M-am apropiat de ferestruică și i-am spus că-l căutam pe tatăl meu, András Szabad, care lucra acolo ca magazioner. Bărbatul nici n-a catadicsit să ridice privirea, ci a continuat să se joace cu șobolanul. Îl legase cu o sfoară de șnurul telefonului și, când animalul încerca să o roadă, îl lovea în cap cu o legătură de chei. Masa era mînjită de sînge. I-am repetat că-l căutam pe András Szabad, care lucra acolo. Atunci a ridicat ochii spre mine. Avea o privire limpede, frumoasă. Iată că a venit și băiatul șchiopului, a spus el, dar șobolanul i-a abătut atenția din nou, a trebuit să-l pocnească iar în cap, fiindcă ronțaia din greu. A șaptea, în spate.

Pe alocuri, în curtea fabricii ardeau grămezi de cauciucuri. Prin fumul gros hoinărea un cîine. Era jerpelit și jigărit. Când a dat cu ochii de mine, a tulit-o spre hornul înalt. Înăuntru, în dosul zidurilor de cărămidă, pufăia greoi o

mașinărie. Părea că doarme. Ferestrele erau încă întunecate. Departe, în dosul curții, se înșirau cele șapte magazine. Ca niște hangare lipite unul de altul. Înăuntru, în lumina rece, stăteau stivele negre de cauciucuri. În dosul ușii din spate era o masă cu un telefon, exact ca în ghereta portarului. Acolo stătea Tata. Deasupra lui atârna un bec de douăzeci și cinci, iar alături avea bastonul. M-am apropiat de el și i-am spus să vină, pentru că oasele au fiert, iar Mama a pus cina pe masă. Nu mi-a răspuns și se uita neconținut într-un punct inexistent. Acolo unde stăteam. M-am trezit cu senzația că acel punct inexistent eram eu.

Auzeam că încă doarme. Respirînd la fel de greu ca mașinăria din vis. Îmi era teamă să nu întîrzie, apoi mi-am amintit că era duminică. Am căutat un caiet de școală, am rupt din el partea de istorie și mi-am notat portarul, cîinele, Tata. Acela a fost primul. Apoi, în cei treizeci și trei de ani, am umplut o ladă întreagă cu caiete. Poate că visele mele sînt mai precise decît fotografiile.

M-am dus în bucătărie să mănînc ceva. Fotografiile Tatei erau în cămară, împachetate într-o cutie, deasupra raftului cu zahăr, sare și făină. Le-am luat și m-am uitat la fiecare în parte. Erau cîteva cu grădina noastră de acasă, cîteva cu mine și cu Mama. Iar restul, cu nori. Pe spate erau notate cu creionul și cu litere mari tipul norilor, locul și ora. Probabil că voia să alcătuiască un fel de catalog.

Nu am înțeles cum de a fost în stare să creadă, fie și cu prețul unei palme zdravene, că odată și-odată tot o să apară cineva din dosul acelor nori cenușii. Uitasem să fac cumpărături, așa că nu aveam decît ouă. În timp ce se prăjeau, m-am gîndit că fotografiile nu erau bune la nimic. Așa cum din fotografiile Tatei lipsea întruna Dumnezeu, nici eu nu voi putea fotografia vreodată cîinele acela hoinărind prin fumul cauciucurilor aprinse. În clipa cînd apare Dumnezeu, se rupe filmul.

(FED-ul)

Într-o dimineață am dat nas în nas cu Tata în bucătărie. L-am întrebat dacă nu vrea să-i fac și lui niște ochiuri. De cînd fusese eliberat, noaptea purta un halat de baie în loc de pijama. Aducea cu un palton. Mi-a mulțumit. Mi-a spus că,

pînă ce sînt gata, el se îmbracă. Nu se simțea în largul lui în haine de casă. Era mereu în costum, așa era cel mai simplu. Așa s-a dus pe vremuri la școală, în lagărul de muncă forțată, peste tot. Iar acum, la fabrica de cauciucuri.

Există o fotografie din cincizeci și șase în care el împarte pe bulevard farfurii cu supă de la cantina din colț. A apărut pe prima pagină a unui ziar din Anglia. Acesta a fost motivul pentru care l-au arestat. Cică, din cauza cîtorva farfurii cu supă de la cantină, tancurile sovietice n-au îndrăznit ore în șir să înainteze. Și în fotografia aceea era tot în costum, cu bastonul atîrnat pe braț.

După ce s-a îmbrăcat și a ieșit din cameră, l-am întrebat dacă nu mai voia să folosească aparatul de fotografiat.

Bineînțeles că nu, mi-a răspuns el.

M-am așezat și am stat de vorbă pînă târziu. Mi-a povestit că inițial avusese un Leica, dar care s-a rătăcit pe undeva prin lagăr. După război și-a cumpărat un Zorki. Mai bine zis, la început a avut un FED, dar cînd a aflat că numele aparatului venea de la Felix Edmundovici Dzerjinski, cel care fondase serviciul Ceka, ulterior GPU, și că tot așa se numește și școala de ofițeri a Securității maghiare, s-a scîrbit și l-a schimbat pe un Zorki.

L-am întrebat dacă Leica a fost mai bun.

Mi-a răspuns că el nu a simțit nimic, dar a văzut diferența pe care, cu timpul, eu aș simți-o.

L-am întrebat de ce crede asta.

Mi-a răspuns că fiindcă eu sînt cu totul altfel decît el.

Îmi venea să-i spun că așa e, dar am tăcut.

Mi-a spus că el era făcut să fotografieze ceea ce vede. Precis, corect, fără elemente care să deranjeze compoziția. De aceea îi plăcea și astronomia. Pentru că trebuie să vezi limpede. Întregul, cu toate amănuntele sale. Iar pentru asta nu-ți trebuie decît un oarecare simț al proporțiilor și un aparat ca lumea.

I-am spus că nu sînt sigur.

Ba da, mi-a răspuns el. Iar eu semăn mai degrabă cu Mama. Dacă voi deveni într-adevăr fotograf, eu nu am să pozez ceea ce este vizibil.

I-am spus că nu se poate fotografia decît ceea ce se vede.

Nu, dragul meu. Ceea ce se vede nu este decît ceva concret, la fel ca aparatul de fotografiat. Dar ca să putem fotografia invizibilul, trebuie să uităm că avem în mînă un aparat de fotografiat.

Da, ar fi bine, i-am spus eu.

Aici intervine aparatul perfect. Care devine parte din ființa ta, ca și cum obiectivul ar fi propriul tău ochi, iar filmul, memoria ta. Dar o copie nu poate fi niciodată perfectă. I-am spus că acum pentru mine Zorki-ul este perfect și e doar vina mea că nu mă pot contopi cu el, nu faptul că și el e doar o copie.

Îmi părea rău că adusesem vorba despre fotografii. Era la un pas să-mi spună că ar vrea să mă ajute. Ca din întâmplare, am scăpat din mână cuțitul, ca să fiu nevoit să mă aplec după el și să-l pun în chiuvetă, iar atunci am strâns și farfuriile. Dar în timp ce spălam vasele, nu s-a abținut să mă întrebe dacă n-aș vrea să monteze după-amiază aparatul de mărit. Mai avea într-o ladă niște hîrtie și ceva soluții, așa că ar fi bucuros să mă învețe procedeul. N-aveam prea multe vase de spălat, așa că pînă la urmă am fost nevoit să-i spun că-i mulțumesc, dar s-o lăsăm pe altă dată. Mi-a spus să fie cum vreau eu. Așa că el a plecat la fabrică, iar eu m-am întors în camera mea, ca să citesc *Umiliți și obidiți*.

(autoservirea)

La colțul cu Maiakovski era un restaurant cu autoservire, unde mă duceam uneori ca să mănînc ceva cald. Nu era scump. Îți puneai pe o tavă de aluminiu pîinea și tacîmurile și cereai supa de la tejghea. Aveau legume cu cîte o felie de carne, tăieței cu brînză, tocană de porc, șnițel și tot felul de garnituri. Cu plata la casă. Tacîmurile erau din aluminiu, la fel ca polonicele și grilajul din fața vitrinei, cel pe care se împingeau tăvile. Acum o sută de ani, din atîta amar de aluminiu puteai să-ți cumperi o casă. Una mare, luminoasă, cu grădină și cu porumbei călători. Apoi, dintr-odată, aluminiul a apărut peste tot. Uneori trebuia să aștepți pînă să găsești o masă liberă, dar nu prea mult. Oamenii veneau acolo doar ca să mănînce. Pe fiecare masă era cîte o cană cu apă. Le aducea o femeie de vreo cincizeci de ani. Putea să care cîte patru căni într-o mînă. Purta un halat alb și ghete înalte de pînză, la fel ca bucătăresele de la tejghea și ca tipa de la casă. Avea o coafură cu onduleuri înfoiate, pleoapele vopsite într-un verde țipător și sprîncenele creionate. Inelele de aur îi țacăneau pe toartele cănilor.

Prima oară m-a adus aici Tata. A vrut să gătească, dar a uitat mîncarea pe foc. Apa s-a evaporat, iar aripile de pui s-au făcut scrum. Am aerisit pînă la prînz. Atunci și-a amintit că văzuse autoservirea asta de pe bulevard. Nu m-am bucurat, pentru că pînă acolo și înapoi făceam o jumătate de oră, plus cît mai dura și masa. Acasă aveam deja tabieturile noastre, orele cînd ne întâlneam și timpul cît rămîneam împreună. Dar cînd plecam undeva, nu îmi mai aveam camera la îndemînă. Tăcerea devenea stînjenitoare, iar discuțiile, forțate. Dar cînd am văzut cu cîtă amărăciune încerca să răzuiască cu un cuțit aripile arse de pe fundul cratiței, i-am spus, sigur, hai să mergem.

Pînă la urmă a fost bine. Mi-a povestit că s-ar putea să se angajeze la o școală, ca bibliotecar. Acum depindea dacă i se va interzice doar să mai predea sau nu va mai putea să lucreze niciodată într-o instituție de învățămînt. Nu era limpede. I-am spus că, după părerea mea, au să-i interzică doar să predea. N-ar avea nici un sens să nu-l lase să lucreze, doar pînă și portarul școlii tot în învățămînt lucrează. Așa spera și el.

După cum am spus, atunci am văzut-o prima oară pe femeia aceea. Încă de pe stradă. Locul nu avea perdele, iar ea tocmai punea o cană pe masa de lîngă vitrină. În ziua următoare nu am îndrăznit să mă duc, dar a treia zi m-am încumetat să intru. A venit și mi-a schimbat cana, cu toate că era aproape plină. Între timp m-a privit lung, dar apoi nu s-a mai întors.

De fapt nu-mi era foame, dar am vrut să o văd din nou cum cară apa cu părul ei vopsit, negru ca pana corbului, cu ochii și cu buzele unsuroase de farduri și cu cele opt inele de pe degete. Părea rătăcită pe-acolo. Ca Tata în magazia de la fabrica de cauciucuri. Adică nu, cîtuși de puțin. Se mișca de parcă toată sala aceea, cu tot cu farfuriile murdare, cu angajații și clienții lor calici, ar fi fost ale ei. Dar în magazia cu numărul șapte nu numai cauciucurile, dar nici măcar propria umbră nu era a Tatei. Dacă o fi avut vreo umbră acolo. De fapt nu eram sigur nici dacă era vizibil în depozitul acela. De aceea nici nu m-am dus vreodată acolo.

Au trecut mai multe zile pînă ce am îndrăznit să-mi iau cu mine și aparatul. Dar pînă la urmă nu am îndrăznit să-l scot din toc. Am mai revenit de vreo trei ori pînă să-mi iau inima-n dinți. Am pus Zorki-ul pe masă, lîngă farfurie, și în

clipa cînd femeia a ieșit pe ușa batantă, am apăsât pe buton. În clipa următoare mi-am dat seama că jumătate din poză era acoperită de spătarul scaunului din față și că din femeie nu se vedea aproape nimic. A venit pe lîngă al doilea șir de mese, ață la mine. Am împietrit. M-a privit lung, de parcă m-ar fi prins furînd. Să fie pentru ultima dată, mi-a spus ea și m-a lăsat cu buzele umflate.

Asta a fost înainte de prînz, dar am ajuns acasă doar spre seară. Am băut o cafea la unul din bufetele din piața Kálvin, m-am dus la gară ca să mă uit la trenurile care mergeau la Mélyvár, acasă, apoi m-am așezat pe o bancă din parc. Mămicile își plimbau copiii, bătrînii, cățeii. La colțul cu strada Szív m-am decis din nou să mă întorc la femeia aceea și să-mi cer scuze. Dar pînă la urmă n-am mai călcat ani la rînd pe-acolo. Multă vreme am simțit un nod în gît, ca un ins prins asupra faptului.

Tata era deja acasă și m-a întrebat pe unde am hoinărit. I-am spus că doar m-am plimbat. M-a întrebat dacă am fotografiat ceva, fiindcă a văzut că aveam aparatul la mine. I-am spus că nu, apoi am intrat în camera mea. Prin fereastra de la subsol o vedeam pe Imolka scriind într-un caiet, pe la vreo doisprezece ani. În dreapta credențului, chiuveța, în stînga șezlongul, la mijloc I. la masă, cu o farfurie în față. În dreapta credențului, chiuveța, în stînga șezlongul, la mijloc I. la masă, cîrpind ciorapi. Pe Mama moartă. Pe femeia cu pernele de vizavi, din dosul oblonului. Știam că dacă aș fi ținut aparatul ca lumea, dacă nu mi-ar fi fost teamă și m-aș fi uitat prin vizor, poate că mi s-ar fi părut mai simpatică. Dar mai știam și că asta nu mă ajută cu nimic. Că dacă cineva nu se așază de bunăvoie în fața mea, voi trage cu ochiul toată viața.

(semnătura)

În scurt timp a reieșit că mă înșelasem. Tata nu putea să lucreze sub nici o formă în învățămînt. Nu avea voie nici măcar să măture într-o școală, darmite să fie bibliotecar. De altfel, nici nu prea știa ce ar fi avut de făcut într-o bibliotecă. Nici nu avea de unde să știe mai mult decît îi povestise uneori Mama la cină. Dar despre munca dintr-o magazie nu știa nici măcar atît. Chiar m-a deranjat un pic că a vrut să devină bibliotecar. Dar nu i-am spus nimic. Nu poți să-i spui

unui tată că ar fi mai bine să-și caute altă ocupație decât cea de odinioară a mamei tale.

Într-o seară, când am ajuns acasă, am găsit ușa încuiată. Am încercat s-o deschid, dar cheia era în broască, vîrîtă pe dinăuntru. Am vrut să bat, apoi mi-am zis că ar fi mai bine să aștept. Auzeam niște zgomote slabe, parcă de pași. Și gemete. Preț de cîteva clipe am crezut că și-a găsit o femeie. M-am bucurat, deși nu prea știam de ce. Poate fiindcă așa n-aș mai fi fost nevoit să împart cu el amintirea Mamei. Da, probabil de aceea. Cu toate că nu-mi dau seama de ce credeam că atunci el n-ar mai fi fost îndreptățit să-și amintească de Mama.

Apoi l-am auzit vorbind cu cineva. Era beat. Vouă, nemernicilor? Nuuu. Credeți că puteți să mă umpleți de rahat? Nuuu. Niciodată! Nuuu. Niciodată, nemernicilor. Am auzit cum se sparge o sticlă sau un pahar. Iar el repeta întruna: Nu, nu. Apoi apa curgînd în chiuvetă. Rareori l-am văzut pe Tata beat. Pilit, destul de des, de sărbători sau pe vremea când mai trăia Mama, dar beat, aproape niciodată. Nu mi-a fost greu să-mi dau seama de ce băuse.

Am coborît în stradă, dar habar nu aveam încotro s-o iau. La gară nu voiam să mă duc, fiindcă seara la ora aceea erau tot timpul razii. Pînă la urmă am intrat într-o cafenea de pe strada Dohány. Mă uitasem deja mai demult, prin vitrină, la localul acela, dar, nu știu de ce, nu îndrăznisem niciodată să intru. Ce-i drept, era mai întotdeauna plin. Dar acum, din fericire, nu era. Am cerut o cafea și m-am uitat la minutarul ceasului de pe perete. Încercam să număr în sinea mea în așa fel încît să sară fix la șazecei. Pentru ca, atunci când fotografiez noaptea, să pot măsura timpul și fără ceas. Și să nu mă gîndesc la Tata. Nu am reușit niciodată. Cel mai bun timp al meu a fost de cincizeci și șase de secunde.

Înăuntru nu mai era aproape nimeni în afară de mine. Era o sală uriașă, cu coloane aurite, iar la subsol, un restaurant cu fresce. Cam ca o biserică transformată într-o unitate de alimentație publică. Habar nu aveam că era una din cele mai vestite cafenele din lume.

Era primăvară, așa că la garderobă nu atîrna decât un singur palton. Garderobiera dezlega cuvinte încrucișate. La una din mesele din colțul sălii stăteau două bătrîne și un bărbat mai tînăr, pe jumătate întors cu spatele spre mine.

Citea. Din buzunarul de la veston îi atârna un ziar. De la distanță, părea ca și cum aş fi fost eu, dar cu zece ani mai bătrîn. Poate doar cu cinci. Numai ziarul mă deosebea de el. Bineînțeles că, atunci cînd s-a întors către chelneriță ca să plătească, s-a dovedit că nu era cîtuși de puțin ca și cum aş fi stat eu acolo, dar asta deja nu mai avea nici o importanță.

L-am privit cum îi întinde suta, apoi ia restul. Apoi cum se scormonește prin buzunare ca să pună pe masă bacșișul. Iar după aceea, cum cere acel palton singuratic. L-am mai văzut prin vitrină cum se grăbește să prindă tramvaiul. La unsprezece închideau localul, așa că a trebuit să ies. Am plătit cu o bancnotă de douăzeci, încercînd să-mi dau seama cît lăsase bărbatul pe masă. Pînă la urmă n-am mai cerut nici un rest. Chelnerița a strigat după mine și mi-a dat o bancnotă de zece. Ați uitat asta, mi-a spus ea. M-am fîstîcit, dar ea era drăguță, adică nu avea nimic umilitor nici în privire, nici în voce. I-am mulțumit, am băgat banii în buzunar și am pornit spre casă.

Știam că acasă cheia va fi tot în broască și că va rămîne acolo pînă dimineța, totuși am mai încercat o dată, cine știe. În cele din urmă m-am dus la veceurile comune din spate. M-am suit pe scara de la pod pînă aproape de oblonul metalic. M-am așezat și am așteptat. Nu îndrăzneau să adorm, ca nu cumva să mă vadă vreun vecin. Cu toate că noaptea nu prea umbla nimeni prin pod. Și mai voiam să știu cînd pleacă Tata, ca nu cumva să ne întîlnim în fața ușii.

L-am văzut de lîngă veceuri cum pleacă. Era tîrziu, se grăbea, atît cît se putea grăbi cu bastonul lui. Am urcat, în locuință era ordine, cioburile paharului, împreună cu sticla de votcă, erau în găleata de gunoi. Am dormit o vreme, apoi am început să citesc. Citeam toate cărțile în care erau semnele puse de Mama. Folosea ca semne de carte foi de caiet tăiate în două. Uneori mai și scria pe ele, dar nu mai mult de un cuvînt, două. „Alioșa, Alioșa!”

Cînd Tata s-a întors de la muncă, m-am prefăcut că atunci m-am trezit. Și tocmai mă pregăteam să mă duc la baie. De parcă ne-am fi întîlnit întîmplător în fața babiloniei mobilelor inutile din antreu. Era stînjenit, dar înainte să zică el ceva, m-am grăbit să-i spun că abia m-am trezit și că am ajuns acasă pe la prînz, fiindcă aseară am cunoscut într-o cafenea un bărbat cu care am stat de vorbă toată noaptea. M-a întrebat suspicios cu ce fel de bărbat. I-am spus să fie

liniștit, pentru că eu m-am dus la el, de fapt numai ca să-i cer un foc, și așa am început să vorbim, fiindcă am observat că și el citea ce citesc și eu. Adică nu era un turnător. Cam ce vîrstă avea? m-a întrebat Tata. I-am spus că acum termină Filologia. Asta l-a mai liniștit, de parcă un student nu putea fi turnător, și a pornit spre camera lui, dar, odată ajuns în prag, s-a întors.

Îmi cer scuze, am uitat cheia în broască, mi-a spus el.

Știu, i-am spus. De-aia m-am dus la cafenea.

Și unde ai dormit?

Aici, pe scara de la pod.

Iartă-mă, dragul meu.

Bine. Dar eu zic să semnezi.

A amuțit.

Ce?

Hîrtia aia.

S-a uitat la mine de parcă nici n-aș fi fost acolo. Ca atunci cînd am visat că am fost la el la fabrică.

Tu ai semna, dragul meu?

Nu, i-am răspuns eu fără să stau pe gînduri.

Atunci nu înțeleg cum de ți-a trecut prin cap așa ceva.

Eu n-am fost în pușcărie. Tu ți-ai făcut anii de detenție.

Pentru nimic. Semnează și consideră că ai fost pedepsit în avans.

N-am stat pentru nimic, fiule.

Nu asta am vrut să spun.

Asemenea tîrguială nu există.

Îi faci cuiva rău cu asta?

Da. Mie.

Dar altora? Trebuie neapărat să faci vreun denunț în urma căruia să fie închis cineva?

Băiete...

Cu ce te șantajează?

Cu faptul că am primit ilegal această locuință.

Păi, nu ai cumpărat-o?

Nu, băiete, e a statului. Banii i-am dat ca să ne-o repartizeze nouă. Și ca să ne putem muta la Budapesta. Fiindcă nimeni nu se mută din provincie în acest oraș cînd are el chef. Nici măcar alții, darmito cei ca noi. Pentru asta ai nevoie de aprobare sau de mulți bani.

Și ce pot să ne facă?

Să ne dea afară. Probabil că am primi o locuință provizorie.

Eu n-o să mă mai mut niciodată din camera asta. Nici într-una mai mare, nici într-una mai mică.

Așadar, de dragul unei camere, ai fi dispus să semnezi?

Nu i-am răspuns. Eram convins că nu aș semna și mă simțeam ca un șobolan. Fiindcă pe el l-aș fi convins să semneze. În clipa aceea nu mi-a trecut prin minte că de fapt mi-ar fi fost mai ușor dacă aș fi putut să-l disprețuiesc.

Înțeleg, i-am spus.

Iartă-mă, băiete, dar nu pot.

Nu mai am decât camera asta.

Atunci nu vei mai avea nici atît.

Pînă la urmă nu ne-au dat afară.

(rădăcinile)

Cînd încerc să sap pînă la rădăcini, îmi dau seama că Mama, Tata, Hitler, Stalin și Imolka au decis sensul vieții mele. Cu toate că, în afară de Imolka, toți am pățit la fel. Și desigur că fiecare își are Imolka lui.

Nu văd nici un motiv ca, rememorîndu-mi propria viață, să mă apuc să inventez pentru familia mea o istorie măreață. N-aș fi în stare s-o fac și nici n-aș avea cu ce. Nu mai pot să-i întreb nimic nici pe Mama, nici pe Tata și nu m-am întîlnit niciodată cu vreunul din bunicii mei. Iar motivația îmi lipsește, pentru că povestea familiei mele nu este una aparte, nu e ieșită din comun, ci se înscrie, cu toate individualitățile sale, în prototipul familiilor ungurești. Sau poate chiar în cel al familiilor neevreiești din clasa de mijloc din Europa Centrală. De altfel, sînt convins că și poveștile familiilor evreiești sînt destul de asemănătoare. Exceptînd ceea ce nu se poate excepta.

Dar există în familia mea cîteva episoade pe care eu le consider importante. Care se repetă la nesfîrșit, ca șirurile de la tricotaj – unul pe față, unul pe dos. Numai că importanța lor nu constă doar în faptul că se repetă, ci în perfidia cu care rămîn ascunse zeci de ani, de parcă nici n-ar fi existat. Tata nu și-a dat seama niciodată, iar mie mi-au trebuit treizeci de ani ca să observ că trăim în aceeași locuință ferindu-ne unul de celălalt, la fel cum se ferea pe vremuri Tata de bunicul meu. Și cum se ferea bunicul de străbunicul meu.

Dar bineînțeles că există și povești cărora nu le găsesc nici un corespondent, ci pur și simplu le îndrăgesc. Cum ar fi,

de pildă, aceea că bunica dinspre mamă a înnebunit și a dormit ani la rînd. Sau că străbunica dinspre tată și-a pierdut mințile și a început să care în casă hălci întregi din stîrvuri de cal.

(Străbunicuandrásszabad)

Ca ocupație, Străbunicuandrásszabad avea o stradă întreagă în Cluj și o pădure de conifere de cîteva sute de hectare. Și-a luat rămas-bun de la Bunicuandrásszabad după ce acesta și-a terminat studiile de medicină, spunîndu-i să se întoarcă liniștit la Budapesta, fiindcă aici nimeni nu are nevoie de medici, băiete. Pentru oamenii de aici cei mai buni doctori sînt munții și pădurile. Iar cei care au probleme serioase fie mănîncă frunze de podbal, fie se duc în grajd și se spînzură.

Ce-i drept, el nu s-ar fi împotrivit nici dacă bunicul s-ar fi făcut avocat, numai că nu-i vedea rostul pe o rază de cîteva sute de kilometri în jurul Clujului. De fapt, pentru ca Străbunicuandrásszabad să vadă vreun rost pentru bunicul meu, indiferent ce meserie și-ar fi ales, ar fi trebuit să se nască din altă mamă. Știa și el asta, așa că i-a mulțumit, ca un domn ce era, lui Străbunicuandrásszabad pentru că l-a ajutat să-și termine studiile și apoi s-a întors la mama lui de la Budapesta, unde se și născuse. Apoi a preluat circumscripția de la Mélyvár și a cumpărat casa Jerecián.

Singurul argument în favoarea lui Străbunicuandrásszabad a fost că nu și-a iubit nici o clipă soția. Nu i-a promis marea cu sarea și nici nu s-a căsătorit de bunăvoie cu ea. După unica ceremonie nupțială obligatorie, a trimis-o pe străbunica, împreună cu întreaga ei familie scăpătată, la Budapesta, unde i-a și întreținut. Cu tot cu băiatul născut ca urmare a acelui act nupțial. Apoi, în timpul anilor acestuia de liceu, l-a luat la el, crezînd că va reuși să-l îndrăgească. Nu l-a îndrăgit, fără ca vreunul din ei să aibă vreo vină. A construit trei școli la țară, a fondat la Cluj un club sportiv, a făcut acte de caritate, a sprijinit artiști, a turnat clopote, dar toată viața nu a iubit-o decît pe verișoara lui primară, de care se îndrăgostise încă din copilărie.

Cînd Dóra Farkas, verișoara lui primară, a murit de pneumonie, străbunicul meu s-a întors din cimitirul

Hajongard, a încărcat pistolul de duel pe care nu-l folosise niciodată și și-a pus capăt zilelor.

De fapt glonțul nu și-a atins scopul, dar viața străbunicului meu s-a sfârșit. Ce-i drept, a mai dus-o vreo doi ani, orb și paralizat, înțepenit pe o dormeză. Servitoarele îl spălau, argații îl hrăneau, rudele îl jefuiau. În acei doi ani de secătuire l-a mai întâlnit o singură dată pe fiul său, pe care l-a întrebat ce-i cere în schimb pentru că nu a reușit să-l îndrăgească, așa cum se cuvine din partea unui tată.

Bunicuandrászabad a ales casa de vânătoare de pe Valea Mureșului, unde petrecuse în adolescență câteva săptămîni împreună cu tatăl lui și unde, în toiul furtunilor de la Scaunul Domnului și al nesfârșitelor cufureli pricinuite de ciuperci, au fost amîndoi pe cale să uite că nu se îndrăgeau. Și eu aș fi ales la fel, i-a spus străbunicul meu și, mai mult ca sigur, aceea a fost clipa cînd bunicul meu a hotărît că, dacă i se va naște un băiat, îl va boteza tot András Szabad. Ceea ce, după câteva luni, s-a și întîmplat.

Apoi s-a semnat la Versailles condamnarea la moarte a Europei, ceea ce, după părerea mai multor specialiști, a fost urmarea faptului că pe masa tratativelor a fost întinsă harta Ungariei Mari, pe care curvele române, sîrbe și cehoslovace au dansat legate la ochi pînă ce au marcat cu tocurile de la pantofi granițele Ungariei mici. Nu e sigur că lucrurile s-au petrecut întocmai, dar, luînd în considerare consecințele, povestea pare foarte plauzibilă. Și poate că pacea de la Versailles nu ar fi însemnat condamnarea la moarte a Europei dacă tîrfele acelea ar fi dansat numai pe harta Ungariei Mari, dar pe masa aceea mai era și harta Germaniei. În orice caz, din clipa cînd au fost trasate noile hotare ale Ungariei, iar Clujul și Valea Mureșului au ajuns la fel de îndepărtate de Budapesta ca Ulanbator sau Darjeeling, brusc, Bunicuandrászabad a decis că acea cabană de pe Valea Mureșului este casa lui de baștină, în care de fapt nu petrecuse decît o singură vară în toată viața lui.

Ca, mai tîrziu, și Tata să considere că se trăgea tot de acolo, cu toate că nu petrecuse nici măcar o singură zi în casa aceea. Și-a cunoscut patria mamă din atlase și din albume revizioniste și, pînă ce cabana de vânătoare a lui Străbunicuandrászabad să fi devenit și locul meu de baștină, Tigrul și Eufratul deveniseră doi afluenți ai Mureșului, iar piscurile Ararat și Sinai erau umbrite de Scaunul Domnului.

Fiindcă în realitate mitologia se scrie la fel ca istoria. Și ca viața omului.

Iar în patruzeci, când granițele Ungariei au fost trasate din nou, de data asta realist, păcat că acest realism venea tocmai din partea naziștilor, bunicul meu, care nu avea deloc simțul realității, s-a suit în tren, ca să răscumpere de la un oarecare Petre Armeniș acea casă de pe Valea Mureșului. Ar fi putut să o primească înapoi și pe gratis, dar a considerat că n-ar fi fost corect din partea lui.

Dacă nu punem la socoteală faptul că și-a cheltuit mai toți banii, afacerea a avut mai degrabă un caracter simbolic. În schimbul lucrărilor de renovare, Petre Armeniș a continuat să locuiască acolo. Bunicul i-a asigurat protecția față de noua administrație maghiară, așa că Armeniș a continuat să strîngă în butoaiele lui mari, din lemn de stejar, vinul de pe Valea Tîrnavelor, pe care-l vindea preoților și crîșmarilor din satele de la munte, pînă ce românii au pus din nou mîna pe casa lui, împreună cu tot Ardealul, iar comuniștii i-au confiscat butoaiele din lemn de stejar și camionul.

Pînă la urmă, dintre toți acei András Szabad, eu aș fi avut cele mai mari șanse ca, în patruzeci și trei, să mă nasc într-adevăr aici. Dar m-am născut la Mélyvár, iar atunci trăiam deja de mai multe luni la Budapesta. Și, făcînd abstracție de mine însumi, ceea ce este, desigur, exclus, sensul vieții mele a fost determinat de trei indivizi: de Tata, de János Kádár și de Gagarin.

Și, bineînțeles, de portar, de băcanul din colț, de încasatoarea din tramvai, de bătrîna care-și uda florile dimineța și de toți necunoscuții întîlniți pe stradă. Și de Imolka. Dar, în linii mari, cam ăștia au fost toți.

(Bunicuandrászabad)

Chiar dacă mai comitem uneori cîte o ticăloșie, nu înseamnă că vom rămîne toată viața niște ticăloși. Așa i-a spus bunicul lui Tata cînd s-a întors de pe front și a găsit casa Jerecián goală, fiindcă vecinii au cărat de acolo tot ce se putea căra. Mai bine zis, nu a spus-o atunci, ci mulți ani mai tîrziu, referindu-se la tîlhăria aceea. Referindu-se la ea, dar cu gîndul la toți oamenii, în general. În afară de el însuși.

Cumpărase casa de la un negustor de covoare armean, care o ținea acolo pe una din ibovnicele lui. Nu știu cum se numea femeia. Să-i zicem Terézia. Apoi, când focul din sufletul Teréziei s-a potolit, armeanul a clădit în mijlocul curții un rug din toate pernele sfîșiate, toate desuurile zdrențuite de patimi și toți pantofii scîlciați pe la baluri. Când flăcările s-au domolit, Terézia n-a mai avut de ales, a trebuit să plece cu acea singură valiză cu care venise la oraș, ca să-ți hrănești orătăniile ca pe vremuri dacă la mine nu ți-a plăcut, țărancă servitoare ce ești.

În timp ce stropea cu petrol rugul clădit din recuzitele iubirii lor, el tot mai spera că femeia va cădea în genunchi ca să-i ceară iertare, dar s-a înșelat. Fiindcă mai nou Terézia aprecia mult mai mult orătăniile decât ciorapii de mătase în care nu contenea să-l aștepte și i-a aruncat cu scîrbă lui Jerecián chibriturile, acum na, dă-le foc, jidan împruțit de la munte ce ești.

Jidanul împruțit de la munte a pus capac la toate și asta l-a făcut pe Jerecián să aprindă focul, care a ars și jumătate din trunchiul nukului secular din curte. Cum adică jidan împruțit? Se spăla pe cap cu șampanie, își ungea mâinile mînjite de găinaț cu cele mai scumpe alifii, trăia ca o primadonă și a avut tupeul să mă facă jidan împruțit, i-a spus el furios bunicului meu. Păi, nu există nicăieri în lume om care să vă vîndă pe atîția bani o casă ca asta numai din cauza patimii. Fiindcă eu o vînd din patimă. Cum adică jidan de la munte, tîrfă împruțită? Și, într-adevăr, a vîndut-o sub valoarea ei, cu exact atît cît i-a putut plăti bunicul, și i-a mai lăsat și mobilele pe deasupra. Așa că Bunicuandrászabad a cumpărat de la armean cuibușorul acela rău famat, din podelele căruia încă mai răzbătea mirosul de parfum și în ziua cînd bunica mea a murit în chinurile facerii. Iar atunci bunicul a jurat că dacă el, ca medic, nu a fost în stare să-și țină soția în viață, nu se va mai recăsători niciodată și îl va crește de unul singur pe Tata, născut cu șoldul luxat. Ca apoi să moară pe front, la ruși, fiindcă mai mult nici nu merita.

Poate că acesta a fost motivul pentru care, spre disperarea medicilor de circumscripție care i-au urmat, în timp ce-i examina pe țăranii din satele învecinate, îi iniția în tainele jurămîntului lui Hipocrate. Respiră adînc, bade Ádi, și apoi spune după mine: medicul este în slujba vieții, nu a celor săraci sau bogați. Așa că te rog să iei în fiecare seară

din prafurile de-aici și du aceste treizeci de ouă înapoi în cămară, fiindcă eu oricum le-aș face zob pînă acasă. Apoi se suia în șaretă și se întorcea în grabă, ca să preia din grija doicii educația tatălui meu. Consecința a fost că unii îl considerau sfînt, iar alții pur și simplu nebun, cu toate că nu era nici una, nici alta.

Destre sfințenia lui Bunicuandrászabad, doar atît: că trimitea slăninile înapoi în șpais și că nimeni nu l-a văzut vreodată beat, dar după moartea lui s-au găsit în podul din dos două sute nouăzeci de sticle de palincă goale. Fiecare avea lipită cîte o etichetă pe care scria data și un titlu de carte: 2-5 iunie, *Moș Goriot*, 9-11 noiembrie, *Mănăstirea din Parma*, 3-13 februarie, *Frații Karamazov*.

În afară de aceste etichete, alte însemnări nu a mai lăsat posterității. Și în afară de o stereofotografie a bunicii mele, altă poză de familie nu se mai găsea în casă. Pe masă, alături de geanta lui de medic, stătea cutia cu lentile. Ca o ustensilă medicală. Ca un aparat pentru modificarea conștiinței, care, cu ajutorul luminii strecurate prin cele două pozitive de sticlă și ajungînd din privirea bunicii, prin nervii din dosul ochilor, în creier, transformă remușcările într-o scrupulozitate profesională de-a dreptul patologică.

Așa că Bunicuandrászabad nu a fost nici sfînt, nici nebun de legat, ci doar nefericit. Și, ca mai toți nefericiții, nu trecea zi să nu-și amintească de asta. Se uita mereu prin binoclul cu care-și contempla nefericirea. Fiindcă, privită de departe, nefericirea este totuna cu fericirea.

Aș putea spune că doar conștiința profesională îl deosebea pe bunicul meu de un individ depresiv. Nu a fost, într-adevăr, un sfînt, ci era pur și simplu conștient că nefericirea nu e o scuză. Așa că, pe lîngă faptul că o privea mereu în ochi pe bunica și adormea cu palincă, ca să nu-și amintească ce visa în timpul nopții, ziua făcea tot posibilul să-și mențină trupul, mintea și sufletul în formă, ca să-și poată îndeplini sarcinile profesionale. De pildă, așa cum își trimitea acasă servitoarea după ce femeia își termina treaba, fără să se atingă de ea, se ducea la fel de conștiincios, o dată pe lună, cu un buchet de flori, la bordelul de pe strada Szemere. Nu făcea un secret din asta și lăsa vorbă acasă unde să fie căutat în caz de urgență. Iar prostituatelor le mulțumea pentru acel ajutor care uneori, în viața unui om, nu e cu nimic mai prejos decît ajutorul dat de el altor oameni.

În rest, a făcut greșeli peste greșeli, erori cu duiumul. Ca, de pildă, atunci cînd a crezut că, decît o mamă vitregă, mai bine nici una, și că singurătatea poate fi înșelată cu cărți. Era convins că un bărbat șchiop va rămîne veșnic singur, așa că Tata a învățat să scrie, să citească și să socotească înainte de a merge la școală, la fel cum am învățat și eu să scriu și să citesc, dar nu și să socotesc. Însă eu nu eram șchiop.

A avut, fără îndoială, dreptate cînd a zis că, cu un pic de străduință, poți renunța la scaunul cu roțile, dar s-a înșelat crezînd că e mai nimerit să ai un profesor particular decît să mergi șchiop la școală. A avut dreptate să creadă că cerul înstelat îți oferă o libertate nețarmurită, dar s-a înșelat crezînd că nimic nu i-ar face o bucurie mai mare fiului său de zece ani decît un telescop. A avut dreptate cînd a zis că rușii îi vor deporta pe unguri, dar s-a înșelat crezînd că nemții îi vor aduce înapoi pe evrei. În consecință, a avut dreptate în aceeași măsură în care s-a și înșelat, așa că din rezultatul final, din acel zero, reiese că a fost un muritor de rînd, nicidecum un sfînt.

Cum spuneam, în vara lui nouă sute douăzeci și patru Bunicuandrászabad a comandat de la Budapesta cel mai nou tip de telescop Zeiss, cu trepied și busolă, plus o ladă de tratate astronomice de specialitate, fiindcă a socotit că, cu cît fiul său se va uita mai mult la stele, cu atît mai puțin va fi nevoit să se miște. Și, cu cît se va mișca mai rar, cu atît mai puțin i se va toci osul bazinului din cauza femurului deplasat. Dar poate că de fapt și aici a avut dreptate și, într-adevăr, datorită acelui telescop, Tata a scăpat pentru totdeauna de scaunul cu roțile. Sau poate datorită cancerului, habar n-am.

Și desigur că, mulțumită acelui telescop, Tata nu se întîlnea zile la rînd cu tatăl său, de parcă Terézia, servitoarea-ibovnică alungată, ar fi blestemat acea casă, făcînd ca doi bărbați singuratici să se ferească ani la rînd unul de altul. În schimb, bunicul a avut într-adevăr dreptate să cred că nefericirea nu este o scuză.

(Străbunicaandrászabad)

În nouă sute optsprezece, când bunicul s-a întors de pe front, bunica mea înnebunise. De la asta i s-a tras și moartea.

Mai mult ca sigur că a înnebunit de frică. Înainte de orice, îi era frică de foamete, lucru care în vreme de război nu era tocmai lipsit de temeii. Așa că, atunci când avea ocazia, plătea o avere pentru câte o pulpă, o ceafă sau o vrăbioară de cal mort. Tăia cu o lamă dintr-o pulpă de cal felii subțiri de carne, pe care le usca în cămară, agățându-le de o sfoară. Apoi a început să le usuce și pe galeriile perdelelor. Citise ea undeva că așa se face. Zdrențele de carne atârnavă în locuința de pe strada Angyal la fel ca hîrțiile de muște într-o casă de țară. Numai că fișiile de carne nu omorau muștele.

Apoi se temea și de întuneric. Ceea ce era, de asemenea, o teamă îndreptățită dintotdeauna, nu doar pe timp de război. Așa că, pe lîngă stîrvurile de cal, a mai făcut rost de cîteva lămpi cu fitil și de o damigeană cu petrol. Nu avea încredere în electricitate.

În afară de astea, se mai temea de o mulțime de alte lucruri, de la gripa spaniolă pînă la vînzătorii ambulanți. Numai că, în vreme ce alții găseau cîte un strop de alinare în rugăciuni, scriind versuri sau spălîndu-se asiduu pe mîini, străbunicii mele nu i-au fost de ajutor nici carnea de cal, nici petrolul. Probabil nici faptul că, după noaptea nunții, soțul ei o întreținea de la cinci sute de kilometri, din Cluj, iar între timp ea devenise bunică. Și cu atît mai puțin faptul că, după ce a rămas văduv, fiul ei i l-a lăsat în grijă pe Tata, timp în care el își făcea datoria într-un spital de campanie.

Așa că, dintr-o mișcare repezită cu bătătorul de carne, a spart din greșeală damigeana de sticlă și cei cincizeci de litri de petrol au inundat întreaga locuință. A avut mare grijă să nu ia foc, în schimb a reușit să alunece în așa fel încît să se lovească exact la tîmplă.

Atunci servitoarea ei, o anume Melánia, a decis că nu mai avea nimic de făcut acolo, fiindcă îi fusese suficient să vadă cum mintea stăpînei se face țandări. A curățat dușumelele de petrol, a aruncat carnea de cal zdrențuită, a alungat muștele de culoarea oțelului, care roiau cu sutele, pentru ca locuința să nu arate ca vai de ea atunci când vecinii o vor găsi pe străbunica mea, apoi l-a luat de mîină pe Tata și l-a dus în pantofăria tatălui ei.

Așadar, când s-a terminat primul război, Bunicumeuandrászabad și-a găsit fiul în atelierul unui pantofar. Și, cum nu avea altceva mai bun de făcut, l-a luat pe Tata și au plecat amîndoi la Mélyvár.

Pe cînd au ajuns, vecinii căraseră deja taburetele, oglinzile și covoarele care mai rămăseseră de la Terézia, iar din podele nu se mai răspîndea aroma parfumurilor, ci mirosul de șoareci. Dar toate astea nu l-au împiedicat pe bunicul meu să-și reia meseria de unde o întrerupsese odată cu plecarea pe front. În ciuda republicii proaspăt instaurate, a angajat o servitoare pentru curățenie, iar el s-a suit în șaretă ca să-și viziteze foștii pacienți sau cel puțin pe cei rămași în viață după atentatul asupra lui Franz Ferdinand.

Cînd s-a întors acasă, în curtea învecinată doamna Gajdos tocmea bătea unul din fostele covoare ale lui Jerecián. Bunicul a oprit șaretă și a rămas cu ochii la ea. Cînd i-a simțit privirea, doamna Gajdos s-a întors, a pălit și a început să strige cu o ură cum numai din străfundurile infernului rușinii se poate urla: Nu vă mai holbați la mine, domnule doctor! Dumneavoastră și cu băiatul ați scăpat! Dar fiul meu unde este?! De ce vă holbați la mine? La care bunicul și-a cerut scuze. Iar doamna Gajdos a izbucnit în plîns și a dat buzna în casă.

În dimineața următoare, cînd a găsit pe verandă covorul lui Jerecián sprijinit de perete, bunicul meu s-a hotărît să nu mai pună pe nimeni într-o asemenea situație. N-a mai vrut să știe la cine a ajuns acea stereofotografie, nici patul în care a murit bunica în chinurile facerii.

Pîna ce avionul lui Béla Kun s-a ridicat de pe cîmpia Vérmező, luînd-o către Uniunea Sovietică, încărcat cu aurul grofilor, Bunicuandrászabad și-a primit înapoi, în ciuda hotărîrii sale, aproape toate lucrurile pe care le lăsase odinioară în casă. Găsea uneori pe banca de sub nucul din curte cîteva perdele, alteori niște tratate de medicină sau vreun sfeșnic de argint. O dată a găsit în fața tufelor de zmeură o măsuță. Altă dată, șase cești din porțelan de Meissen, cu farfurioare cu tot. Iar o dată, în cutia din mahon a binoclului, fotografia bunicii. De asta s-a bucurat.

Noaptea auzea uneori scîrțîitul porții sau forfotă prin grădină. Atunci se întorcea cu fața la perete. Dar chiar și dacă nu ar fi primit înapoi nimic, probabil că tot ar fi rămas cu

convingerea că, în ciuda tuturor netrebniciilor, de-a lungul vieții nu sîntem pe de-a-ntregul nemernici.

(Tataandrászabad)

De altfel, bunicul meu cu siguranță s-a înșelat crezînd că nimic nu l-ar fi putut face mai fericit pe fiul său decît să se uite noapte de noapte cu luneta la cerul îndepărtat. Dacă nu cumva greșesc, el i-a predat pur și simplu acea cutie din mahon în care era montat un binoclu și în care își păstra propria nefericire. Iar pe deasupra, dacă stau să mă gîndesc și mai bine, de treizeci de ani nici eu nu fac altceva decît să mă uit prin vizorul unui aparat de fotografiat la ceea ce nu voi putea atinge niciodată. Totuși, pe de altă parte, tocmai cu acea lunetă Zeiss a descoperit Tataandrászabad supernova din cauza căreia Anna Hollós s-a grăbit să-l ajungă din urmă pe coridorul universității.

Ce-i drept, odată cu Tata au descoperit acea pată de lumină încă multe sute de astronomi amatori, dar asta nu o interesa pe Mama. Ea voia să trăiască în lumina acestui capăt de lume. Avea motivele ei bine întemeiate. Era încă înainte de execuția fratelui său, dar deja după o căsnicie de cîteva luni și înmormîntarea unui copil. Numai că despre aceste două detalii a uitat să-mi povestească.

Tataandrászabad a fost mult mai marcat de frumusețea Annei Hollós decît de faptul că ea fusese descoperită de altcineva înaintea lui. Așa că, după prima lor noapte, de îndată ce a rămas singur, și-a făcut bagajele. A făcut curățenie, a spălat vasele, a scos așternutul murdar, apoi a scris două scrisori. Una proprietarului, în care-și cerea scuze pentru că era nevoit să plece atît de brusc. A pus acolo și chiria pe o lună. A doua era pentru Anna Hollós. Pe asta pînă la urmă a rupt-o, fiindcă a considerat că e ridicolă. Probabil că a avut dreptate.

Văzîndu-și fiul, bunicul s-a bucurat, la fel ca întotdeauna, și s-a ferit de întrebările indiscrete, pe care nu i le punea niciodată. Seara, cînd ședeau sub nukul pe jumătate ars, nu l-a întrebat pe Tataandrászabad decît dacă poate să-i dea vreo explicație pentru faptul că a părăsit facultatea. La care Tata i-a răspuns doar atît, că așa era mai bine. Iar bunicul i-a acceptat răspunsul fără nici o obiecție. Cînd cana

cu vin s-a golit, unul s-a întors la Balzac, iar celălalt la telescopul lui, încercînd amîndoi să nu se deranjeze unul pe celălalt. Au trăit așa, în bună pace, săptămîni la rînd, pînă cînd pe treptele de la verandă a apărut Anna Hollós, cu părul despletit, într-o rochie franțuzească, și i-a spus lui Tataandrászbabad, să-ți fie rușine, lașule.

După ce bunicul s-a întors de la bolnavii lui, cînd s-a confruntat cu faptul că fiul lui cel șchiop nu va fi nevoit să-și petreacă restul zilelor singur, nu s-a bucurat atît de tare precum și-ar fi dorit el însuși s-o facă. A salutat politicos, dar cu asta discuția lor s-a și încheiat. S-a retras în camera lui, unde s-a uitat ore întregi prin binoclul din cutia de mahon.

Abia în dimineața următoare a căutat prilejul potrivit ca să schimbe cîteva cuvinte cu Anna Hollós. A așteptat pînă ce fiul lui a început să-și facă iar bagajele și abia atunci a ieșit din cameră, cu două cești pline cu vin de afine, și s-a așezat alături de Mama, sub nukul ars.

Nu am nici un drept să mă îndoiesc de sentimentele dumneavoastră și vă apreciez nemărginita umilință, fără de care nu ați fi fost în stare să veniți la noi. Dar mi-e teamă că sînteți prea frumoasă ca să-l puteți face fericit pe un bărbat ca fiul meu. Annei Hollós i-au trecut prin minte mai multe gînduri pe care ar fi putut să i le spună, dar pînă la urmă nu i-a răspuns decît atît: Totuși am să încerc. Și-a băut vinul de afine, s-a închis în baie și, pînă ce Tata și-a adunat toate notițele, ca să-și dea examenele și să continue facultatea, Anna Hollós și-a strîns într-un coc, pentru tot restul zilelor, părul care-i ajungea pînă la brîu.

(contesa)

Lîngă scara din spate, cea de la pod, locuiau o mamă împreună cu fiica ei. Cel puțin așa credeam eu, că erau mamă și fiică. Una avea în jur de optzeci de ani, iar cealaltă, vreo șaiszeci. Una purta haine gri, cealaltă, nură. Apoi, cînd s-a mai încălzit, un fel de palton lung, ușor, de culoarea tutunului. Pe ea o vedeam mai rar. De obicei bătrîna ieșea din casă cu un coș. Cea mai tînără nu căra niciodată coșul, doar uneori cîte o plasă, care nici ea nu se potrivea cu hainele de nură. Bineînțeles că nu erau nurci, ci un alt fel de blană. Dar

sînt sigur că nu astrahan, fiindcă blană de astrahan avea și Mama.

Ne-am întîlnit în fața porții. Avea ambele mîini ocupate. I-am deschis poarta. Apoi am întrebat-o dacă nu vrea să-i car plasele la etaj. M-a măsurat din priviri cu o dezamăgire nesfîrșită în ochi.

Niciodată să nu pui o femeie într-o asemenea dilemă. Măcar dumneata, din toată casa noastră ar trebui să știi atîta lucru.

Atunci cînd i-am cerut plasele în fața porții, nu știam despre ea decît atît: că de fiecare dată cînd traversa curtea, Gyula Korbán, portarul clădirii, n-ar fi scăpat pentru nimic în lume prilejul să comenteze, ne dăm mari, tovărășico? Ne dăm mari?

Pardon. Îmi permiteți? i-am spus eu și m-am întins să-i iau plasele din mîini.

Ai noroc că dumneata măcar știi cum să ieși dintr-o situație atît de delicată ca asta. Da, ia-le, mi-a spus ea, întinzîndu-mi plasele, și am pornit spre scările din dos, de lîngă veceurile comune.

Avem un oaspete, dragă Mária, pe tînărul acesta... vai, pardon, vezi, încărcată cu atîtea kilograme de cartofi, pînă și eu am tendința să greșesc. Sînt contesa Éva Szendrey, a spus ea și mi-a întins mîna.

Îmi pare bine, András Szabad, i-am răspuns eu, gîndindu-mă recunoscător la Mama, care mă învățase cînd trebuie să strîng o mînă și cînd să o sărut.

M-am prezentat și Máriei, care apoi mi-a luat plasele cu cele de trebuință pentru supa de cartofi. Purta și în casă aceleași haine cenușii ca atunci cînd o întîlneam pe stradă, în drum spre hale. Zîmbea victorios. Bucătăria nu avea mai mult de șase metri pătrați, era mult prea strîmtă pentru un zîmbet ca acela.

Nu v-am spus eu că pînă la urmă tînărul acesta o să vină la noi? Nu-i așa că v-am spus?

Ba da, dragă Mária.

Eu nu zic decît că v-am spus.

Iar eu că ai avut, ca întotdeauna, iarăși dreptate. Dar să nu-l punem pe tînărul domn într-o situație delicată. Dragul meu, aș putea să te servesc cu un ceai englezesc sau cu un pic de vișinată. Eu am ales ceaiul, fiindcă mi-am dat seama că n-aș fi putut să-mi aprind o țigară la paharul cu vișinată.

În camera abia un pic mai mare decît bucătăria e o măsută plină cu cărți și exemplare din *Știința și viața*, iar lîngă fotoliu, un aparat de radio mare, universal. Deasupra, un peisaj de toamnă cu țărani încovoiați, de Munkácsy. Deasupra fotoliului meu stă un tablou de Rippl-Rónai. O fată cu umbrelă de soare în grădină. Aceași femeie stă acum în fața mea, dar cu fața ridată ca o sită, nu blondă, ci cenușie, și cu o cicatrice mare deasupra sprîncenelor. Vitrina e plină cu porțelanuri franțuzești, iar într-o bibliotecă sînt numai cărți în limba germană și în alta, doar cărți în engleză. Ungurii sînt pe patru rafturi, sub pervaz, numai poeți și Márai. Sub cealaltă fereastră e un radiator cu ulei.

Mária ne-a servit ceaiul, iar contesa a menționat că e o ocazie minunată să deschidă pachetul cu biscuiți primiți de peste ocean, nu-i așa, dragă Mária? Așa că am primit pe o tăviță de sticlă și niște biscuiți americani.

Sînteți dumneavoastră? am întrebat eu, arătînd spre fata din tablou. Știam că era ea, dar simțeam nevoia să spun și eu ceva dacă tot îi acceptasem invitația.

Nu, dragul meu, nu sînt, ci am fost eu.

Nu se simțea în vocea ei nici un strop de amărăciune, ci mi-a răspuns cu nonșalanță, parcă rostind un *bon mot* obișnuit. Totuși tabloul stătea exact în fața fotoliului ei, așa că l-a mai privit încă vreo șapte ani.

Pîna ne-am terminat prima ceașcă de ceai, s-a vădit că Mária nu-i era nici mamă, nici mătușă, ci cameristă, pe care în zadar o rugase frumos să-și ia lumea-n cap. Și că nu trăiau din pensie, ci din pachete venite de peste ocean, în fiecare lună cîte două: unul pentru ele, celălalt pentru vameși. Iar cu cicatricea care încă lipsește de pe acel Rippl-Rónai s-a procopsit la naționalizare, fiindcă nu a fost la înălțimea situației – dar sper din tot sufletul că nu a lăsat urme decît în orgoliul meu. Sînt sigură că Mária m-ar fi anunțat dacă ar fi reieșit că o singură scatoalcă mi-ar fi degradat semnificativ vederea.

I-am spus și eu despre mine tot ce aveam de spus, că ne-am mutat aici din provincie, că Mama a murit, că Tata a ieșit nu demult din pușcărie, că acum e magazioner, iar înainte a fost profesor. M-a întrebat cu ce mă ocup, i-am spus că sînt la liceu, mi-a spus că azi e marți și i-am răspuns că știu.

Aha... Probabil că ar fi o lipsă de tact să te întreb ce ai împotriva sistemului de învățământ.

Nu ar fi o lipsă de tact, dar n-aș ști ce să răspund.

Atunci asta e o enigmă. Data viitoare o voi rezolva. Sper că-ți plac enigmele.

Numai dacă sînt obligatorii, i-am răspuns eu.

Nu te obligă nimeni, nimic nu este obligatoriu. Dar te rog să mă crezi că nimic nu-i mai incitant decît să știm de ce facem ceea ce facem. Bine, acum te las să pleci, fiindcă se apropie ora siestei.

Vă mulțumesc pentru ceai.

Plăcerea a fost de partea noastră. Și data viitoare, cînd rămîi pe dinafară, să nu te mai ghemuiești pe scara de la pod.

Bine, i-am spus eu uluit.

Știi că pentru un aristocrat e ceva neobișnuit să tragă cu ochiul, dar ce să fac dacă fereastra de la bucătărie dă spre veceurile comune?

Atunci data viitoare am să sun la dumneavoastră.

Perfect. Poți suna oricînd.

Vă mulțumesc.

Te rog să-l conduci pe tînărul domn, dragă Mária.

(Kádár)

Într-o zi János Kádár a spus că cine nu e împotriva lor este cu ei. Toată lumea a răsuflat ușurată, fiindcă acestea erau cuvintele lui Cristos. Numai că de atunci cei care nu și-au arătat adevărata față au ajuns, fără voia lor, să fie cu el. Dacă stau să mă gîndesc, atunci el a executat toată țara cu o singură frază.

Cu alte cuvinte, într-o bună zi Kádár a iertat, ce-i drept, cu unele condiții, toată Ungaria. La cinci ani după revoluție, în dimineața de douăzeci și șase august, îi spînzuraseră deja pe toți. Dar adevărul este că după aceea au ajuns să se bucure de această nemărginită dragoste proletar-cenușie și cei care se așteptau cel mai puțin. De pildă, Tata. Care, chiar dacă nu a fost reprimat în învățământ, totuși după cîteva luni a fost angajat la o bibliotecă de cartier. Era destul de departe, în Rákos, dar măcar nu-și mai petrecea zilele printre anvelope, curele de transmisie și garnituri pentru pompe de ulei.

(cîntărețul)

Cînd eram copil, la noi acasă venea un cerșetor. Se posta de două, trei ori pe săptămîină în fața treptelor de la verandă și cînta. Arie din opere. Și dirija cu bastonul lui alb. Venea în timpul prînzului și nu înceta să cînte pînă ce nu-și primea castronul cu supă.

Purta mereu aceeași cămașă proaspăt spălată, cu gulerul și manșetele deja zdrențuite. Era îmbrăcat la costum, cu o cravată de culoarea untului. Și cu bocanci militari. Nu înceta pînă nu auzea scîrțîitul ușii de la verandă și Mama sau eu nu-i duceam castronul cu supă și o bucată de pîine. Își dădea seama după pași care dintre noi îi aducea prînzul. Dumnezeu să vă răsplătească, stimată doamnă, Domnul să-ți dea sănătate, băiete. Nu a greșit niciodată.

Își agăța bastonul de balustradă, se așeza pe banca de sub nuc, își întindea șervetul pe genunchi și pune pe el pîinea. Așa făcea întotdeauna. Apoi scutura firimiturile, își băga în buzunar șervetul împăturit în formă de triunghi și spăla vesela la robinetul de lîngă bancă. Mereu ne înapoia castronul și lingura curate.

Adeseori Mama gătea separat pentru el, fiindcă nu mîncea nimic altceva decît supă și pîine. Am încercat o dată să-i dăm niște aripi de pui și, altă dată, varză secuiască, cu multă zeamă, care putea fi considerată ceva între supă și ne-supă, dar bătrînul a spus că ne mulțumește frumos, însă el nu poate să mănînce așa ceva. Ceea ce Mama, eufemistic spus, nu reușea să înțeleagă. L-a și întrebat o dată ce are stimatul domn împotriva mîncării obișnuite. La care bătrînul s-a grăbit să-i răspundă că asta era din cauza firii sale aparte. Fiindcă să renunțe de mîine din nou la carne ar reprezenta un sacrificiu mult mai mare decît plăcerea pe care ar simți-o după cele cîteva îmbucături de acum. Așa că Mama nu a avut încotro, a fost nevoită să se întoarcă în casă cu aripile acelea de pui și să-i fiarbă supa de chimion. Între timp blestema toanele bătrînului, iar eu îi duceam castronul, fiindcă ea nu mai era dispusă să stea de vorbă cu el, Domnul să-ți dea sănătate, băiete.

M-am așezat de sute de ori lîngă el în timp ce-și mîncea prînzul, dar niciodată nu i-a trecut prin minte să-mi spună ceva despre viața lui. Nu purta ochelari negri, nu avea orbitele ochilor goale și nici irisurile acoperite cu pielețe

cenușii. Avea ochi frumoși, albaștri ca gheața. Nu-l trăda că era orb decât faptul că privea în gol.

Nu știam nici cum îl cheamă. Eu îi spuneam nenea. Mama și Tata îi ziceau pur și simplu domnule. O dată Tata i s-a prezentat, dar a rămas cu buzele umflate. Mă numesc András Szabad, i-a spus el, iar bătrînul s-a simțit onorat, i-a mulțumit domnului Szabad pentru amabilitate, apoi și-a cerut scuze pentru faptul că el nu voia să stînjenească pe nimeni cu numele său.

Cîndva, prin vara lui cincizeci și doi, a cîntat ultima oară la ușa noastră. Apoi, pe la începutul toamnei, bătrîna domnișoară Lórántfy a început să bîlmăjească cum că cei de la Interne l-au dus pe bătrîn în Pădure, unde, în timpul unui exercițiu, l-au omorît în bătaie după ce l-au spînzurat de picioare. Fiindcă făceau exerciții de combatere a atentatelor, în cazul în care tovarășul prim-secretar al partidului ar face o vizită în oraș.

Eram ferm convinși că era o tîmpenie, ca toate coșmarurile despre cei de la Securitatea Statului care o obsedau pe bătrîna domnișoară Lórántfy. Asta nu însemna că nu puteam să avem liniștiți coșmaruri cu ei, dimpotrivă, dar au și coșmarurile o limită. Ar fi fost de înțeles ca un preot sau un tovarăș care a luat-o pe o cale greșită să fie spînzurat de picioare și omorît în bătaie. Dar dacă nu exista nici un argument, nici măcar un singur argument care să confere logică unei asemenea execuții, nu rămînea altă explicație decât nebunia.

Iar nebunia duce la haos. Or, la noi nu era cîtuși de puțin haos. Așa că liniștește-te, dragă Anna, fiindcă dacă culegătorii de ciuperci au găsit într-adevăr bocancii lui și a fost într-adevăr omorît în bătaie și spînzurat de picioare, atunci acolo nu a fost mîna celor de la Securitatea Statului, ci a unui nebun. Iar dacă au fost într-adevăr cei de la Securitatea Statului, înseamnă că nu știm noi ceva. Atunci cu siguranță bătrînul a fost fie fascist, fie grof, fie călugăr, fie un vechi comunist, a liniștit-o Tata pe Mama, fiindcă, oricît de tare îi ura el pe comuniști, nu reușea cu nici un chip să înțeleagă că, după un coșmar eșuat, spaima instaurată în sufletele tuturor, fără nici o excepție, ar putea deveni logica noii ordini sociale.

Chiar și în timpul fasciștilor se știa cu exactitate cine trebuia să se teamă. Evreii, comuniștii și partizanii. Toată

lumea. Totuși se știa cui trebuia să-i fie frică și de ce. Una era ca motivul să fie inacceptabil sau de neînțeles și cu totul alta să nu existe nici un motiv. Un sistem mai descreierat ca cel dinainte ar fi de neimaginat, dragă Anna. S-ar destrăma. Nu ar putea să funcționeze, draga mea, spunea Tata și nu a fost în stare să priceapă că aceasta era de fapt logica sistemului pînă s-a aflat că bătrîna domnișoară Lórántfy avea grad de maior.

Sarcina bătrînei domnișoare aristocrate convertite nu era doar să stîrnească panică povestindu-și coșmarurile, ci și ca, pe baza studiilor făcute de ea, să dea indicații echipelor operative chemate să răspîndească esența acelor coșmaruri. Bătrîna domnișoară Lórántfy a avut ideea ca zilnic, exact la ora cinci, o mașină să oprească sub fereastra redactorului-șef al cotidianului din oraș vreme de exact trei minute. Pînă ce tovarășul Blénesy se va spînzura. Bătrîna domnișoară Lórántfy a prezis că, dacă tovarășii de la Securitatea Statului vor fi suficient de abili, asta se va întîmpla după șapte, opt zile, dar a exagerat cu două zile, fiindcă János Blénesy știa deja cîte ceva despre noul regim.

Tot bătrîna domnișoară Lórántfy a avut și ideea ca ferestrele de la subsolul miliției să stea deschise, pentru ca urletele să se audă toată noaptea. Și ca la fiecare înmormîntare din cimitirul catolic, alături să fie organizate ședințe de tragere sau dresaj de cîini. Dar, stimate tovarășe procuror-șef, eu nu sînt decît o sărmană domnișoară bătrînă cu origine nesănătoasă, care a studiat psihologia la Viena. Da, recunosc că am dat cîteva sfaturi practice legate de siguranța statului. Dar cum vă imaginați că am fost în stare să instig ca un cerșetor să fie omorît în bătaie? E o ineptie, tovarășe procuror-șef. O ineptie! a repetat ea în fața judecătorilor cînd, în cadrul cîtorva procese, vechile concepții au fost preluate de noii tovarășii. Dar pînă la urmă a recunoscut totul și a primit zece ani. Iar în casa de pe strada Libertății s-a mutat tot un civil, un inginer agronom care-și făcuse studiile la Moscova și care a zidit ferestrele de la subsolul miliției.

(un zu)

Nu e adevărat că nu-mi plac enigmele. Dar îmi pare rău că nu sînt în stare să le dezleg, i-am spus eu contesei cu următoarea ocazie.

Asta nu este fairplay, dragul meu, a spus ea.

Ce? am întrebat-o eu.

Că eu îmi sparg creierii zile la rînd, oare de ce nu vrea tînărul nostru prieten să participe la sistemul de învățămînt, iar dumneata dai buzna peste mine cu răspunsul.

Nu vi se pare mulțumitor?

N-aș zice că e mulțumitor, însă pentru început nu-i rău. Dar cu siguranță că nimic nu-l face pe om mai precaut decît teama de eșec. Din fericire, eșecul poate fi evitat în multe feluri. Și una din posibilități este să evităm confruntarea cu problema în cauză.

Nu i-am răspuns.

Oricum, eu prefer cealaltă cale: rezolvarea problemei. Asta e o tradiție în familia noastră, ca să spun așa. Chiar dacă, desigur, uneori soluțiile găsite sînt jalnice.

Și soluțiile jalnice pot fi soluții?

În măsura în care ne-am dat silința. Și astfel am învins, nu-i așa, primul obstacol, adică teama de eșec.

Nu cred că pe mine doar teama de eșec mă ține departe de sistemul de învățămînt.

Sînt de aceeași părere. De aceea ți-am spus că pentru început nu-i rău. Ai curajul să-ți asumi un eșec?

Trebuie neapărat? am întrebat-o eu.

Ți-am mai spus și data trecută că nimic nu e obligatoriu.

Mi-l asum.

Adu-mi, te rog, zu-ul, dragă Măria.

Măria era ghemuită în dreptul ferestrei, lîngă radiator, astfel că pînă atunci nici nu o observasem. A pus pe masă acul și ciuperca de cîrpit ciorapii și a scos din vitrină o casetă de argint. Era cît o cărămidă mai mare. Și ca dimensiune, și ca greutate. Pe capac avea un blazon. Contesa mi-a spus să o deschid liniștit. Pe dinăuntru arăta exact ca o casetă pentru bijuterii. În mijlocul căptușelii din catifea neagră, într-o adîncitură, stătea un disc din lemn castaniu.

Ei? m-a întrebat ea.

L-am scos. Era doar un pic mai mare decît o monedă, dar mai gros. Pe una din fețe era gravat un simbol cu adînciturile vopsite în alb. Pe fața opusă nu se vedeau decît inelele anilor. Doar că foarte numeroase. Era tare, greu și tocit. Se vedea că fusese foarte folosit, dar ar fi fost greu de spus la ce. Simbolul părea o cruce dublă, dar era evident că ar fi putut reprezenta și altceva. De fapt ar fi putut nici să nu fie un simbol.

Ei, ce crezi că e asta, dragul meu?

Nu știu, i-am răspuns eu.

Gîndește-te. Nu o să ghicești, dar sînt sigură că o să ai niște idei interesante.

L-am întors pe toate fețele. M-am uitat la gravură.

E un sigiliu? Dar sigiliile nu sînt din lemn.

Nu e un sigiliu.

Poate e o monedă.

O monedă? Vezi, la asta nu s-a gîndit nimeni.

O para chioară.

Nu-i rău, dar, orice s-ar zice, paraua chioară nu a existat niciodată, dragul meu.

Dar tot a existat ceva căruia i s-a zis para chioară.

O para care a valorat cît apa chioară. Asta e ca vorba goală.

Ce păcat. Dacă ar fi o para chioară, acum ar fi foarte valoroasă.

Pentru mine e valoroasă și așa. E în posesia familiei mele de vreo trei sute de ani.

Și ce este de fapt?

Ei, vezi, nimeni nu și-a dat seama. Tocmai de aceea a și fost păstrată cu atîta grijă. Cutia a fost făcută atunci cînd străbunicul meu a dus-o la Roma ca să o evalueze.

De ce tocmai la Roma?

Fiindcă cei de la Roma le știu pe toate, dragul meu. Există cîteva locuri pe lumea asta unde oamenii le știu pe toate. La Roma, la Moscova, la Ierusalim și la Washington. Pe vremea aceea Roma era cea mai în vogă. De altfel, și gravura seamănă cu o cruce, nu-i așa?

Și ce a spus papa?

O să te dezamăgesc, dar nici chiar străbunicul meu nu a avut acces la papa de la Roma. În schimb, unul din subalternii lui a fost de părere că acesta era modelul sigiliului cu care erau stigmatizați creștinii.

Înseamnă că enigma a fost rezolvată.

Creștinii nu au fost stigmatizați, dragul meu.

Poate că au vrut să o facă, dar le-a venit o idee mai bună.

Știm că au existat nenumărate idei excepționale, dar nouă nu ne-au folosit la nimic.

Totuși cum a ajuns în posesia familiei? De obicei acesta ar putea fi un punct de pornire.

A fost un cadou. Salamon Szendrey s-a dus cu o delegație la Constantinopol, pentru tratative, și l-a primit chiar din mîna sultanului. Mai mult ca sigur că din toată povestea asta nu e adevărat nici un singur cuvînt, fiindcă Salamon Szendrey a fost un mincinos notoriu, totuși datorită lui s-a cuibărit în familia noastră căcăreaza asta. Scuze.

N-am auzit nimic. Numai că, din păcate, dacă nu știm ce este această... pardon... în zadar ne dăm cu părerea, fiindcă nu există nimeni care să ne spună dacă avem sau nu dreptate.

Ei bine, pînă acum o săptămînă ai fi avut absolută dreptate.

Așadar, taina a fost dezlegată.

Nu a fost dezlegată, ci mai degrabă a ieșit la iveală. E un pion, dragul meu.

Nu înțeleg. Cum adică un pion?

Așa cum îți spun. În caseta cu blazonul familiei Szendrey este un simplu pion.

Un pion?

Da. Cu alte cuvinte, o piesă.

Mi-a întins un exemplar din *Știința și viața*, deschis la un articol despre șahul chinezesc.

Simbolul, în transcriere *pinyin zu*, fonetic țu, înseamnă soldat, pedestraș. Aceasta este o piesă de șah, dragul meu. Mi-a venit să mă stric de rîs. După trei sute de ani de tatonări, s-a dovedit că e o figură de șah. Au plimbat-o de la Vatican la Constantinopol, poate și pe la Sorbona sau Göttingen. Am găsit printre însemnările tatălui meu vreo treizeci cu pagini cu supoziții despre ea. Un pion, a spus ea rîzînd și l-a pus la loc în caseta cu blazon.

Poate cei de la Constantinopol știau ce i-au dat lui Salamon Mincinosul, am spus eu.

E foarte posibil, dar, din perspectiva rezultatului final, asta nu are nici o importanță.

Nu vă pare rău că s-a elucidat misterul?

Să-mi pară rău? Glumești? N-am mai rîs cu atîta poftă de la naționalizare.

Ați rîs la naționalizare?

Ce era să fac, dragul meu? Au apărut cîțiva nenorociți fără personalitate, în frunte cu doi indivizi în haine de piele, care poate că deja s-au pricopsit și care credeau că, dacă ei confiscă argintăria familiei, au lichidat toată aristocrația.

Dar pînă la urmă au lichidat-o.

Așa crezi? Dragă Mária, ce crezi tu că este aristocrația?

Un zu, i-a răspuns Mária rîzînd.

Și stimata clasă muncitoare?

E tot un zu.

Dar tînărul nostru prieten?

E un zu adevărat.

Dacă nu mă înșel, și eu sînt un zu.

Da, chiar și doamna contesă. Mai mult, pînă și eu, a spus Mária.

Mi-e teamă că Mária are dreptate.

Atunci toată lumea este zu, am spus eu.

Excelent. Ai perfectă dreptate.

Totuși pînă la urmă s-a vădit că acest zu este doar o piesă de șah. Una dintre cele mai umile.

Așa este. Un pion care a ținut în șah secole la rînd, cu secretul său, una din familiile de rang înalt și cu o educație aleasă.

Pînă ce s-a vădit care e semnificația lui, am spus eu.

Așa este. Numai că dacă pentru o bucătică de lemn rătăcită a fost nevoie de trei sute de ani ca să se afle ce reprezintă, la mine cît timp va trece pînă se va dovedi cine sînt de fapt? Ei bine, la fel stau lucrurile și cu aristocrația, dragul meu. E o casetă frumos decorată, plină de taine obscure. Pînă ce se vedește că nu e decît un simplu pion. Și, în această privință, nu se deosebește prea tare nici de papa de la Roma, nici de cei care au făcut naționalizarea. Dar nici de dumneata, dragă András.

Din această privință nu, dar în rest, poate că da.

Restul nu are nici o importanță, crede-mă, dragul meu.

Și ce-ar fi dacă adevărul nu s-ar afla niciodată?

Nu te amăgi, pînă la urmă el iese întotdeauna la suprafață. Desigur că ideal ar fi să-l descoperim noi înșine în locul altora. Dar, după cum ți-am spus, eu apreciez mult străduința. Ca să-ți dau un exemplu, nu văd nimic condamabil în faptul că cineva se ține la distanță de sistemul de învățămînt. Presupunînd că încearcă să-și dea seama de ce o face. Și, desigur, ce alternative are.

Înțeleg.

Nu am nici un dubiu în această privință. Nu există dușman mai mare al sufletului ca neantul, dragul meu. Problema nu este dacă cei cu naționalizarea îți iau ceva. Ci dacă după ei rămîne neantul.

Sînt sigur că aveți dreptate.

Îmi pare bine că sîntem de aceeași părere. Bine, te las să pleci înainte să crezi că sînt o bătrînă care vrea să preia rolul sistemului maghiar de învățămînt.

Nici prin gînd nu-mi trece, am spus eu.

(înștiințarea)

De fiecare dată cînd plecam de acasă sau mă întorceam, mă uitam în cutia poștală din holul casei de raport. Fără prea mult rost. Tata nu era abonat la nici un ziar și nici nu corespondă cu prea multă lume. Eu, cu nimeni. Totuși erau

zile cînd băgam de cîte șapte, opt ori cheița în cutia aceea cenușie de metal, o învîrteam, deschideam ușița care scîrțîia, apoi o închideam la loc, întorceam cheița și îmi vedeam de drum. Într-adevăr, nu avea nici un rost, căci poștaşul nu venea decît o dată pe zi, lui Tata nu-i aducea cîte ceva decît la două, trei săptămîni și puteam vedea prin fanta cutiei că era goală.

O deschideam trăgînd-o cu cheița și după ce broasca s-a stricat, cu toate că ar fi fost mai ușor să-mi strecor degetul în ea decît să mă scotocesc prin buzunare. Și nu merita să schimbăm broasca. Scrisorile care îi veneau Tatei i le puneam pe masă. Nu mă uitam nici măcar la numele expeditorului. Cum spuneam, nu așteptam să primesc nimic de la nimeni, dar măcar mă simțeam acasă. Cînd e în străinătate, omul nu se uită în cutia poștală.

O dată am plecat de acasă cînd Tata sosea. Ne-am întîlnit în fața porții, cînd el tocmai se uita în cutia poștală goală, și atunci mi-am dat seama că și el o deschidea de fiecare dată, la fel ca mine. Dar poate că el aștepta într-adevăr ceva. M-a întrebat dacă am bani și i-am răspuns că, mulțumesc, am, m-a întrebat dacă am mîncat ceva, iar eu i-am răspuns că da, mi-am cumpărat o chiflă și niște parizer, apoi ne-am despărțit.

Afară soarele strălucea atît de tare, cum nici nu i-ar fi trecut cuiva prin minte sub poarta aceea igrasioasă, și cînd m-a pălit în ochi, am fost pe cale să mă întorc și să-i spun că i-am cumpărat și lui o chiflă, dar pînă la urmă nu m-am întors. Apoi m-am gîndit că o s-o găsească și singur. Nu are importanță, de fapt voiam să vorbesc despre cutia noastră poștală. Pe care o deschidea zilnic și el.

Cînd am scos plicul și l-am pus, ca de obicei, pe masa Tatei, nu mi-a trecut prin minte că era pentru mine. Pe amîndoi ne cheamă András Szabad. Cînd el s-a întors acasă, l-a citit și mi-a bătut în ușa. Era pămîntiu la față, iar buzele îi tremurau ușor, de parcă ar fi fost gata să izbucnească în plîns. Țsta e pentru tine, băiete.

Nici unul dintre noi nu se aștepta la o asemenea scrisoare. Viața noastră a făcut pur și simplu abstracție de toate lucrurile pentru care o familie cumsecade se pregătea cu luni, poate chiar cu ani înainte. Dar, ce-i drept, noi nici nu

eram o familie. Era o înștiințare din partea Comisariatului Militar, cu data în care trebuia să mă prezint la încorporare.

La început mi-am zis că o să mă spînzur. Apoi că acasă, în pădurea de lîngă Mélyvár, nu o să mă găsească nimeni vreodată. După aceea m-am gîndit să fug peste graniță. Dar în realitate nici unul din astea nu a fost vreun plan concret în adevăratul sens al cuvîntului, ca atunci cînd te pregătești să faci ceva, de pildă să cobori ca să cumperi trei chifle și o sută de grame de parizer, ci doar niște imagini care mi s-au derulat în minte. Ca pe ecranul unui cinematograf. Cu un ins care se tîrăște prin lanul de porumb, iar altul își încarcă arma, țintește, așteaptă, rînjește și trage. Cînd m-am dezmeticit, l-am văzut pe Tata nemișcat, neschimbat.

Ai suportat și tu trei ani, i-am spus eu.

Nu, băiete. Tu n-ai să mergi la armată, orice ar fi.

Îți mulțumesc, i-am spus eu, doar ca să se liniștească, cu toate că era, evident, absurd. Nici secretarii de partid nu-și puteau scăpa copiii de armată, darmite un magazioner proaspăt eliberat. Adică un profesor.

(bătrîna)

Mi-am cumpărat bilet și m-am urcat în acceleratul de dimineată. Îmi făceam socoteala de cîte ori ne vom opri pînă la Mélyvár. În fața mea stătea o bătrîna. Avea fața plină de transpirație și și-o ștergea întruna. Apoi părul. Pînă la urmă și hainele. Purta un sveter maro, cu nasturi mari de lemn. Cînd a venit conductorul, a început să cotrobăiască prin poșetă. Avea și mîinile pline de transpirație. Bărbatul i-a compostat scîrbit biletul, la al meu nici nu s-a uitat. A tras ușa de la compartiment. Am întrebat-o dacă pot s-o ajut cu ceva. Mi-a spus că nu există leac pentru asta. Totuși eu am deschis geamul, poate că se va usca de la curent. Apoi, într-o curbă, în compartiment a intrat din greșeală un porumbel.

Nu mai văzusem niciodată așa ceva, dar nici n-am călătorit prea des cu trenul. Cînd aveam vreo doi ani și la noi au fost încartiruiți nemții, în cameră a intrat în zbor un păun. Îmi amintesc bine. Mama l-a smuls de pe mine. Iar acum în compartimentul nostru se zbătea un porumbel. Se izbea de bagajele bătrînei, de oglindă, de ușa. Am încercat să-l direcționez spre fereastră, dar el se zbătea și mai tare, așa că m-am așezat la locul meu și am rămas neclintit, poate că așa

era mai bine pentru el. Iar bătrîna se ștergea întruna. Apoi și-a pus cîrpa jos și a înhățat pasărea dintr-o singură mișcare, fără să se uite spre ea. I-a răsucit gîtul și a aruncat-o pe fereastră. Atunci pielea a început să i se usuce. M-am trezit urlînd. Noroc că Tata nu mai era acasă. Luase cu el și ordinul de încorporare.

(păunul)

În ultimele zile ale ocupației colonelul dr. Johann Wolfgang Adler i-a făcut un cadou de despărțire mamei mele: un păun înfășurat într-o pătură. Pe care soldații lui îl rechiziționaseră de la țigani corturari de la marginea orașului. După ce, în afară de șapte copile, i-au ciuruit pe toți. Iar după ce s-au folosit de copile, le-au împușcat și pe ele în cap. Apoi au sacrificat două canistre cu benzină pentru incinerarea lor.

Seara, cînd Mama s-a întors acasă, păunul era deja pe verandă. Nu i se vedeau din pătura cazonă, legată fedeleș cu sfoară, decît capul încoronat și penele din coadă. Mama a dezlegat sfoara și a azvîrlit pasărea în curtea plină de camioane și motociclete cu ataș. Să se ducă încotro o vedea cu ochii. A trimis-o acasă pe vecina Évike, mi-a dat să mănînc, m-a culcat, apoi le-a pus pe masă cina soldaților încartiruiți la noi.

După cină colonelul dr. Johann Wolfgang Adler s-a întors în cameră cu o sticlă de vin. Și-a cerut scuze pentru deranj și i-a spus Mamei că-i pare rău pentru cît de jalnic se termină războiul. Dar să fim liniștiți, fiindcă vor veni alți țigani în locul celor vechi.

Chiar nu vreți un pic de vin, dragă Anna?

La care Mama i-a arătat dintr-o singură privire că tot nu voia să poarte vreo discuție cu colonelul Adler. Chiar dacă era ultima noapte.

Cu toate că acum aș avea mare nevoie de ajutor, a spus colonelul Adler. Știți, cînd trebuie să ducem la îndeplinire două ordine care se bat cap în cap, ne pierdem cumpătul cu toții. De pildă, acum, potrivit ordinului generalului Friessner, eu ar trebui să-i execut pe Blumann împreună cu toți

subordonații săi. Fiindcă soldatul german nu este infractor. Nu fură, nu incendiază, nu ucide și nu violează. Pe de altă parte, soldații germani nu lasă în urma lor țigani corturari. Dumneavoastră cum ați rezolva această dilemă, dragă Anna?

La care Mama a strâns farfuriile.

Nu-i nimic, o scot eu cumva la capăt. Desigur că problema mea este o nimica toată. Gândiți-vă numai la săracii englezi, care se frământă și în ziua de azi dacă a fost o treabă înțeleaptă să le dea negrilor arme. Pentru că ce s-ar întâmpla dacă, în locul doctrinei noastre rasiste, negrii aceia și-ar îndrepta armele împotriva propriilor ofițeri?

La care Mama a dus în bucătărie vasele murdare. Dar s-a întors după fața de masă.

Vă rog mult de tot să rămâneți. Știți doar că mâine-dimineață nu vom mai fi aici. Considerați că, stînd de vorbă cu mine, vă sacrificați pentru patria dumneavoastră. Care merită acest efort, fiindcă e la mare ananghie. Căci pe noi ne vor înfrînge, dar pe dumneavoastră vă vor elibera. Iar pe eliberatori nu poți să-i urăști din tot sufletul. Chiar dacă vor împușca țigăncușele după ce se vor folosi de ele, la fel ca soldații mei.

La care Mama a strîns fața de masă, care astfel măcar a rămas curată și am putut să ne folosim încă mulți ani de ea.

Știți la ce m-am gândit, dragă Anna? La faptul că, începînd de mâine, se vor găsi mereu unii care vor considera că țăgarii noștri sînt niște oameni siluiți și măcelăriți, în timp ce ai lor sînt niște excесе sau niște erori necesare. Și s-ar putea să fie un dram de adevăr în asta. Nu prea mult, doar atît cît trebuie ca să ducă la discordie. Iar discordia va distruge întreaga țară. Acum, în seara asta de adio, aș putea să vă dau în scris că asta vă așteaptă, pe dumneavoastră și întreaga țară.

La care Mama nu a ieșit, cu toate că strînsese deja fața de masă. Ar fi putut să iasă liniștită.

Ați fi putut trăi liniștiți cu toții, fără evrei, țigani, homosexuali și comuniști. Fiindcă între timp ați fi putut să ne urîți din tot sufletul. Iar ura îți dă putere. Mult mai multă putere decît credința, speranța și iubirea. În schimb, discordia care urmează va slăbi, va întrista și va ridiculiza această țară.

În ceea ce ne privește pe noi, nici nu se pune problema să avem vreo șansă de scăpare, căci, neîndoielnic, nu avem nici una. Însă de acum încolo, în orice privință, noi vom fi singura scăpare pentru această gloată. Iată singurul motiv pentru care regret că vom pierde războiul.

La care Mama l-a rugat să nu regrete.

La care colonelul Adler i-a mulțumit lui Frau Anna pentru că totuși s-a îndurat să stea de vorbă cu el și și-a mai turnat un pahar de vin. Mama zicea că era un bărbat de-a dreptul frumos.

Vă rog să mă credeți, dragă Anna, că nu doresc câtuși de puțin ca, printre amintirile dumneavoastră despre război, eu să joc rolul nazistului omenos. Pe care să-l dați ca exemplu Luceafărului dumneavoastră, ca să-l învățați că și germanii sînt oameni... Nu trebuie să ciocnim, dar haideți să bem împreună un pahar de vin... Bine, dacă nu, nu. Dar nu aveți dreptate.

La care Mama a început să împăturească cu grijă fața de masă, pentru ca dungile să se suprapună frumos. Lucru care nu avea nici un rost, fiindcă, oricum, peste cîteva minute urma să o arunce în coșul cu rufe murdare.

Știți, am avut un profesor care se numea Klaus Klaus. Un nume ridicol. El ne-a făcut o demonstrație. A chemat la tablă trei studenți și le-a pus o întrebare banală, cine a scris *Etica nicomahică*. Le-a dat cîte un bilețel și le-a cerut să-i răspundă în scris. Bineînțeles că toți trei au notat, fără să stea pe gînduri, numele lui Aristotel. Trebuie să menționez că profesorul Klaus Klaus avea numai numele glumeț. S-a uitat la cele trei bilețele și s-a declarat mulțumit de două dintre ele. Colegei noastre Helga Müller i-a spus să rămînă pînă la sfîrșitul cursului și apoi să vină în cabinetul lui, ca să-i spună ce are de făcut în continuare.

Iar Helga nu numai că a îndrăznit să-l întrebe de ce, dar peste două minute deja plîngea în hohote. La care profesorul Klaus i-a spus că nu face nimic și dacă pînă la urmă și-a amintit, atunci să se ridice în picioare și să spună cu voce tare, în fața tuturor, cine a scris *Etica nicomahică*. Hai, să auzim, domnișoară colegă. La care Helga a strigat, gîtuită de plîns, nu știu, îmi cer scuze, domnule profesor, vă rog să mă iertați. Ei bine, atît am avut de spus despre cunoaștere, a zis

profesorul Klaus. Apoi bineînțeles că a liniștit-o pe Helga pentru că răspunsese corect, dar în afară de faptul că își va susține examenul cu brio, etica lui Aristotel sau oricare altă etică nu-i vor folosi la nimic. Pentru că așa sînt vremurile care vin.

De fapt eu nu am înțeles-o pe Helga. Pentru că nu-mi era frică de profesorul Klaus. Mai bine zis, mie cunoașterea îmi dădea siguranță. Și, nu-i așa, libertatea depinde de siguranță. Iar de libertatea care naște frică nu are nevoie nici dracu'.

Nu-mi era frică de profesorul Klaus, cum nu mi-a fost frică nici să susțin un doctorat cu titlul *Etica libertății*, nu mi-ar fi fost frică nici să dezertez, dar nu am considerat că ar fi corect. Așadar, nu sînt aici din teamă. Ceea ce nu înseamnă că nu mi-e frică de nimic, fiindcă, de pildă, mi-e frică de moarte. Dar afirm că eu nu sînt victima sistemului. Și, chiar cu riscul de a vă dezamăgi, dragă Anna, nu am muștrări de conștiință. Pe vremuri, lângă Varșovia, am lăsat să fugă mai multe transporturi de evrei, nu am executat cu mîna mea pe nimeni și așa mai departe și mai departe. Totuși nu consider că am făcut bine, ci doar că nu am înfăptuit răul. De altfel, nu pun mare preț pe conștiință, fiindcă poți comite cele mai mari josnicii cu conștiința curată.

Așadar, dacă, să zicem, mi-aș pune capăt zilelor cu mîna mea, nu aș face-o de teamă. Nici din pricina muștrărilor de conștiință. Și în nici un caz pentru că nu aș fi în stare să decid că e o ipocrizie din partea englezilor să le dea tocmai acum arme negrilor. Fiindcă sînt sigur că așa este. Așadar, nu aș face asta din considerente etice și nici din disperare. Sînt aproape sigur că, după un an, doi de prizonierat, aș fi invitat să predau etica la una din facultățile renumite. Aș face asta numai pentru că... Vinul acesta e într-adevăr o poșircă, vă înțeleg că nu vreți să-l gustați... Îmi cer scuze, dragă Anna, dar, vă rog frumos, puteți să deschideți puțin fereastra?

Bineînțeles, i-a răspuns Mama și, în timp ce ea deschidea fereastra, colonelul dr. Johann Wolfgang Adler s-a împușcat în gură, fără frică și cu conștiința împăcată.

Mai întîi a dat buzna în cameră ordonanța, care a rugat-o pe Mama să înceteze odată cu urletele nearticulate și să-i dea mai bine o mîna de ajutor ca să-l adune pe colonelul Adler. Desigur că va depune mărturie despre cele întîmplate, așa că,

bineînțeleș, Frau Anna nu va păți nimic. Dar acum o roagă frumos pe Frau Anna să se controleze, doar războiul este în toi. Iar atunci cînd Mama a reușit să-și vină întru cîtva în fire și l-a ajutat pe răcan să care cadavrul colonelului în camera Tatei, care era în lagărul de muncă forțată, în cameră a intrat în zbor păunul.

A înconjurat masa, pe care trona paharul colonelului dr. Johann Wolfgang Adler, a poposit un pic pe fotoliul mînjit de sînge, de acolo s-a mutat pe vitrină, apoi a luat-o pe urma vocilor. A traversat tacticos vestibulul, a intrat în camera mea și s-a avîntat pe soba de teracotă. Acolo a rămas o vreme în cumpănă, de parcă n-ar fi știut încotro s-o apuce, cu toate că eu deja urlam cît mă ținea gura. Pînă la urmă a început să zboare prin cameră, cu trena lui multicoloră după el.

Această cometă țipătoare este prima amintire din viața mea.

Apoi m-am simțit sufocat de o căldură apăsătoare, iar întreaga casă s-a scufundat într-o tăcere mormîntală. Mai profundă chiar și decît cea de după bubuitura pistolului. În această tăcere a dat buzna în cameră Mama, strigînd, criminalilor, și a smuls de pe mine pasărea țiganilor înainte să-mi mănînce ochii, iar eu să mă liniștesc pentru vecie.

(dr. Zenta)

La cîteva zile după ce am primit ordinul de încorporare, Tata s-a întors acasă împreună cu un străin. Îl chema dr. Zenta și era psihiatru. Purta un costum cenușiu, la fel de cenușiu ca părul lui, cu toate că era cam de-o vîrstă cu Tata. Avea un cap ca de vultur. Sau cam așa. Semăna puțin cu fratele mai mare al Mamei, Iván, pe care l-au împușcat fasciștii. Era prima oară cînd venea cineva la noi după ce ne mutaserăm în locuința aceea.

Tata m-a rugat să vin în camera lui. La el nu erau decît două scaune, așa că mi-am adus unul din bucătărie. Dr. Zenta ne-a spus că dezghețul care se simțea în întreaga țară se manifesta și în rîndurile armatei. Tata l-a întrebat ce vrea să spună. Dr. Zenta i-a răspuns că simulanții sînt considerați în continuare dezagreabili, dar că cei într-adevăr predispuși la sinucidere sînt scutiți. Procentul ridicat al deceselor în rîndul

soldatilor a dăunat imaginii armatei, iar acum vor să îndrepte lucrurile. Ar putea chiar să mă considere norocos că tocmai acum am devenit apt pentru încorporare, deoarece cu aștia nu poți să știi niciodată și într-un an, doi, te trezești din nou cu aripa dură la conducere.

L-am întrebat dacă trebuie să mă spînzur. Mi-a spus că nici pomeneală, fiindcă exact asta fac toți simulanții. Se spînzură, sar de pe pod, iau somnifere. Iar ăloră le scot apoi sufletul, cum fac cu cei de la seminarul teologic. Dacă au ghinion, mai iau și cîțiva ani de pușcărie. Cine vrea neapărat să moară, moare. Practic, e mult mai sigur să ne sinucidem decît să-i ucidem pe alții. Pînă și un copil de țăță ne poate crea mari probleme dacă vrea să trăiască cu tot dinadinsul. Să nu uiți asta niciodată, tinere, a spus el. Dar mai există și excepții, i-am răspuns eu. Cînd cineva vrea neapărat să moară, dar dă chix. Există, a spus el. Dar sînt ne semnificative. Sînt mult mai specifice tentativele în care mor cei care nu au vrut să moară.

M-am gîndit că poate și dr. Johann Wolfgang Adler a dat chix. Că de fapt a preconizat că Mama o să-l vadă în oglinda ferestrei și o să se întoarcă la timp ca să-l ierte.

Și cum facem, a întrebat Tata destul de nerăbdător, dar și-a înghițit cuvintele, pentru că acel șicumfacem suna de parcă m-ar fi zorit să mă sinucid.

Se rezolvă, a spus dr. Zenta. Să vină băiatul la mine mîine la patru, ca să-i spun ce să facă. Apoi și-a privit Schaffhausenul de aur și și-a luat rămas-bun.

Am dus scaunul și paharele în bucătărie. Mai întîi s-a ars becul, apoi s-a spart un pahar. Am aprins o lumîinare și am măturat cioburile. Magazinele erau deja închise, așa că pînă la urmă mi-am amintit că aș putea să scot becul de la veioza mea.

Tata stătea pe marginea patului ca pe un prici. Cu bastonul lîngă el. L-am întrebat cine a fost individul acela. A rămas o vreme tăcut, apoi nu mi-a spus decît că era un vechi cunoscut de-al Mamei.

M-am dus în camera mea și am scos din sertarul de la dulapul cu vitrină cutia cu pozele de familie care lipseau din albume. Dacă văd ceva într-o poză, nu mai uit niciodată. Îmi

amintesc și de ora patru și cinci minute. Am găsit pe fundul cutiei fotografia cu Mama când era fată, într-un parc sau la o margine de pădure. Se uita spre soare, cu părul în bătaia vîntului. Cu dreapta în mîna unui bărbat al cărui Schaffhausen arăta patru și cinci minute, iar acolo poza se termina.

(la spital)

În ziua următoare, la ora patru, m-am dus la spitalul János. Portarul era un gnom. Mi-a spus că nu oricine poate să intre la doctorul Zenta când îi vine pe chelie. Eu i-am spus că am programare, dar se vedea pe el că nu mă crede. După ce a cumpănit puțin, a decis că era mai puțin riscant să ridice receptorul. Îmi cer scuze, tovarășemedicșef, sîntsanyi, tovarășemedicșef, da, de la poartă, tovarășemedicșef, da, să trăiți, am înțeles, tovarășemedicșef.

Era hidrocefal și, după ce s-a ridicat de pe scaun, s-a văzut că era mai scund decît atunci când ședea. A pornit-o în pas alergător ca să-mi deschidă toate ușile, de la poartă pînă la cabinetul doctorului, apoi s-a întors în ghereta lui, tot în goană.

Dr. Zenta era mult mai jovial decît în ziua precedentă, acasă la noi, dar nu a făcut nici o aluzie la felul cum îl cunoscuse pe Tata. Așa că nu l-am întrebat nici eu. M-a întrebat dacă nu vreau coniac, iar eu i-am răspuns că nu, mulțumesc, doar apă. În schimb, țigara americană am acceptat-o. Mi-a explicat cît se poate de amănunțit ce trebuie să fac, ce să spun, ba chiar m-a pregătit și pentru felul în care îmi vor vorbi ofițerii din comisia de încorporare.

Mi-a spus că, după părerea lui, totul va fi în ordine, eventual mă vor interna pentru investigații, dar nu era neapărat obligatoriu. Însă dacă totuși se întîmpla, să nu-mi fac griji, pentru că diagnosticul pe care urmau să mi-l dea era mai sigur decît dacă aș fi fost infirm. Am înțeles, i-am spus eu, amintindu-mi de Tata, cum stătea el pe pat seara trecută, cu bastonul alături. Apoi m-am gîndit că pe bărbatul acesta cu cap ca de vultur nu l-ar fi scăpat nimeni de armată, dar nici el n-ar fi încercat să scape. După care m-am gîndit că asta e o tîmpenie, pentru că fratele Mamei nu numai că a încercat, dar i-au și tras un glonț în ceafă. Cu toate că și el

avea un cap ca de vultur. Nu asta contează. Dar adevărul este că el a lăsat însărcinată o evreică în cel mai nepotrivit moment cu putință.

A scos din servietă un plic închis. L-a scris chiar noaptea trecută, mi-a spus el, apoi mi-a atras atenția să nu-l predau decât atunci când mi se cere. Apoi că, la fel ca pe mine, și pe el această hîrtie ar putea să-l coste vreo cinci ani de pușcărie. I-am răspuns că știu. După aceea m-a rugat ca, dacă se poate, să nu-l deschid, pentru că de fapt tot ce scrie acolo nu are nici o legătură cu persoana mea, dar nu-i face nimănui plăcere să-și vadă numele pe un document ca acela. I-am spus că, bineînțeles, nu-l voi deschide. Totuși ar trebui să știu cîte ceva din conținutul lui, în cazul în care mă întreabă careva. M-a liniștit zicîndu-mi că nimeni nu-mi va pune întrebări în legătură cu diagnosticul, pot să fiu sigur de asta. De altfel, e vorba de o schizofrenie incipientă. Important este să fiu scutit, dar să nu mă treacă la tratamente dure. Și că tocmai de aceea a fost inventată această boală. Deocamdată nu am nimic, sînt și voi rămîne încă multă vreme un membru util al societății, dar e foarte evident că în cazuri extreme reacțiile mele ar fi greu de controlat. L-am rugat să-mi spună exact ce anume înseamnă asta. Pentru ei asta înseamnă că aș fi în stare în orice clipă să-mi descarc arma în ofițerul meu de instrucție. N-aș fi niciodată în stare să o fac, i-am spus eu. Bineînțeles, doar nu ai nimic.

L-am întrebat dacă acest diagnostic îi scapă și pe alții. S-a uitat agale la mine și tot agale și-a aprins o țigară. Nici prin fum privirea lui nu părea mai blîndă. Dacă e semnat de mine, probabil că da, a spus el în cele din urmă și și-a stins apăsător țigara abia începută.

S-a ridicat de pe scaun, a scos o cheie din buzunar și a luat din dulap o fiolă. A înfășurat-o în vată și a pus-o într-o cutie de medicamente. Să o iau neapărat înainte de plecare. E un calmant ușor, o să mă amețească un pic, dar atîta tot. Mai degrabă o să mă ajute să nu uit cum trebuie să mă comport. Totuși o să-mi schimbe puțin și aspectul, fiindcă acum par prea frumos și sănătos. Ca Mama, probabil că s-a gîndit el.

Mai avea un pic de treabă, mi-a zis, dar dacă-l aștept, mă duce cu mașina pînă în Pesta. I-am spus că-i mulțumesc, dar aș prefera să mă plimb. La despărțire i-am strîns mîna, sincer recunoscător pentru hîrtia aceea. Aveam încă îndoieli

cînd mi-a dat plicul ăla închis, dar cînd și-a strivit țigara abia începută, am fost sigur că voi fi scutit.

Au trecut mai bine de treizeci de ani pînă să aflu cine era dr. Zenta. Și că pe vremea cînd era să fiu încorporat el nu mai era în primul rînd psihiatru, ci agent al celor de la Interne. „Impulsurile emoționale joacă un rol deosebit de important în cazul agenților care-și desfășoară activitatea pe tărîmul vieții artistice, respectiv al femeilor, a căror receptivitate emoțională constituie o componentă firească a determinantei logicii lor“, scria dr. Zenta în studiile sale.

(cercul)

Cînd mă întorceam de la comisia de încorporare, am văzut într-o stație o femeie sprijinită de tabla indicatoare. Lîngea o jumătate de lămîie. Nu s-a clintit pînă ce nu a coborît toată lumea. De parcă nu tramvaiul îl aștepta. Totuși vatmanul nu i-a închis ușa în nas, cu toate că la femeile de treizeci și cinci, patruzeci de ani se mai întîmplă asta.

Nu am văzut-o doar eu, ci toată lumea. Întreg vagonul, cu banchetele lui de lemn, cu bătrînele și mămicile lui cu tot. A mai lins de cîteva ori lămîia, apoi a scos o bucată de celofan, a învelit lămîia cu grijă în ea și a băgat-o în poșetă. De parcă, printre cheile de la locuință și farduri, ar fi avut întotdeauna la ea cîte o jumătate de lămîie, care o făcea să audă, printre zdrăngăniturile roților de fier, cum toți bărbații înghit în sec.

După ce a urcat, am continuat să o urmăresc în oglinda ferestrei. Am încercat din răspuțuri să mi-o imaginez în chip de iubită a unui secretar de partid de la Interne. Dar nu mi-a folosit la nimic. Se vede că apartenența politică, religioasă sau pur și simplu morală nu ne influențează prea mult pornirile instinctuale. Și, oricum, e destul de nasol cînd toți cei din vagon știu cînd îți curg balele.

În zadar eram singurul care nu se holba la ea decît prin oglinda geamului, fiindcă ea tot în fața mea s-a așezat. Deși mai erau o mulțime de locuri libere. N-am înțeles de ce tocmai eu. Adevărul e că se holbau la ea vreo douăzeci de inși. Nu în oglinda ferestrei, ci direct. Ca lumea.

În schimb eu, cu doar o oră în urmă, îmi jucasem atât de bine rolul de nebun, încât așa am și rămas. Aș fi putut foarte ușor să devin din nou normal, să mă uit firesc în ochii oricui, dar pur și simplu nu reușeam. Cu toate că, din clipa în care a urcat în tramvai, era evident că nu va coborî singură.

Există femei pe care se vede asta din prima clipă. Mai bine zis, fiecare femeie are măcar o singură dată în viață o asemenea clipă. În care, dacă ar vrea, ar putea să-l ademenească și pe Cristos de pe cruce. Poate că nu e atât de puternică decât o singură dată și poate că nici nu se folosește de puterea ei. Pentru că nu-i dă voie conștiința. Sau educația. Totuși se bucură de această atotputernicie asupra întregului univers fie și doar pentru o singură clipă din viața ei.

Nu știam ce o să-i spun. Nu puteam să-i povestesc că, abia cu o oră în urmă, mi-am jucat rolul de nebun, după indicațiile date de dr. Zenta, în fața comisiei de încorporare de la Comandamentul Comisariatului. Le dai plicul, apoi, indiferent ce te întreabă, în afară de numele tău, nu le răspunzi decât atât: nuștiu. Nu te prefaci nebun, dar nu știi – liniștit, calm, fără nici o tresărire. Ți place supa de varză? Nuștiu. Ai pune mîna pe armă ca să aperi Republica Populară Ungară? Nuștiu. Nu. Tatăl tău a fost un trădător de țară ordinar? Nuștiu. Da. Ai avut tentative de sinucidere? Nuștiu. Nu. Și, cum ți-am mai spus, nici să nu clipești, ai înțeles? Să nu uiți nici o clipă asta, fiindcă e lucrul cel mai important. Să nu ai nici o tresărire, chiar dacă o fac pe maică-ta curvă sau îți spun că te vor încorpora. Să te uiți impasibil la ei. Așa că, înainte de plecare, nu uita să iei medicamentul acela. Iar eu sînt un cunoscut de-al tatălui tău. Nu încerca să negi, pentru că ei oricum știu asta. Dar ai venit la mine numai ca să-ți dau un somnifer, pentru că de cîteva luni nu ai mai închis ochii. Atunci te-am și consultat.

Nu pot să-i spun unei femei că tocmai sînt în drum spre casă, că mă întorc de la comisariat cu un livret de categoria E în buzunar. Nu pot să-i spun că degeaba linge lămîia, eu tot nu o să plec cu ea, fiindcă acasă mă așteaptă Tata, disperat să afle dacă m-au încorporat sau am scos-o la capăt.

De fapt dr. Zenta a avut dreptate. Nu prea pot să spun altceva în afară de nuștiu. Nici comisiei de încorporare, nici unei femei străine care stă în fața mea pe bancheta din tramvai. După a treia stație s-a aplecat pur și simplu spre mine.

Sînt sigură că le sucești mințile tuturor femeilor pentru că nici nu te uiți la ele, așa-i?

Nu știu, i-am răspuns eu.

Aș fi vrut să nu mai spună nimic. Avea o voce uzată.

Îmi place cînd un bărbat nu știe ceva. De obicei vă place să le știți pe toate.

Nu știu. Poate, i-am răspuns eu.

Cu siguranță e așa, crede-mă... Mă crezi?

Nu știu. Da, i-am spus eu. Atunci închide ochii, mi-a spus ea și eu i-am închis. M-a mîngîiat cu degetul pe pleoape.

Ce culoare au ai mei?

Nu știu. Albaștri, i-am spus eu.

Albaștri, dar ce nuanță?

Nu știu. Ca gheața. Cu o mică pată maronie pe cel drept.

Acum deschide-i. E într-adevăr foarte incitant cînd un bărbat nu știe într-o asemenea măsură nimic. Coborîm aici.

Și am coborît cu ea la Astoria, cu toate că ar fi trebuit să merg pînă la piața Deák.

Așteaptă-mă aici. Zece minute. Intru doar ca să-mi iau cartea de muncă.

La care am dat din cap și am pornit cu ea spre intrarea hotelului.

Aici, așa te-am rugat.

Și-a scos rujul din poșetă și a desenat un cerc pe asfaltul peronului. Nu se prea sinchisea de privirile revoltate ale celor din jur.

În cerc. Ca să nu-ți treacă prin minte să fugi. Pentru că atunci voi fi tristă. Sînt convinsă că știi.

Așa că am rămas neputincios în cercul desenat pe asfalt. Simțeam doar că eu nu voi avea niciodată o asemenea putere asupra cuiva. În timp ce așteptam, încercam să scornesc ce să-i spun. Fiindcă știam că, după ce se va întoarce, va trebui să-i spun ceva.

Dar în nici un caz adevărul. Că de fapt nu voiam decît s-o privesc. Să o așez pe taburetul din bucătărie, în lumina prăpădită ce venea din curtea interioară, și să mă uit la ea prin vizorul de la Zorki. Pînă ce va deveni la fel de eternă ca Mama, atunci cînd a murit. Și atunci să apăs butonul. Apoi să o rog să plece. Sau nici să nu o rog, fiindcă o va ști și ea.

Nu, nu puteam să-i spun așa ceva. Orice femeie ar crede că nu sînt decît un oedipian nenorocit și că nu o caut în ea

decît pe Mama. Nimeni nu ar crede că Mama nu e o femeie. Nu pot să-i spun nimănui că te înșeli, draga mea, în tine nu o văd pe Mama, nici vreun obiect, ci eternitatea. Nu vreau să speli, să gătești, să faci curățenie, nu vreau decît să te prăpădești sub ochii mei. Apoi să o iei de la capăt noapte de noapte.

După ce am făcut o sută, o mie de poze cu ea pe taburetul acela din bucătărie, m-am simțit dintr-odată ca și cum aș fi stat ore în șir în cercul acela roșu. Apoi mi-am dat seama că numai eu mă simțeam așa. Era exclus să o fi așteptat ore în șir, fiindcă intrase doar ca să ia niște hîrtii.

Apoi, cînd a început să se însereze, a devenit evident că nu o așteptam de ore întregi, ci, încet-încet, de o jumătate de zi. Că s-a uitat o dată la mine de la vreuna din ferestrele de la etaj și și-a dat seama că într-adevăr nu știu. Că atît de tare nu știu, încît pînă și cei care le știu pe toate sînt mai buni decît mine. Așa că a preferat să iasă pe ușa din dos. Toate hotelurile au o ușa din dos, pentru angajați. Cînd s-au aprins luminile de pe stradă, mi-am dorit să simt măcar că o urăsc. Dar a avut dreptate. Dacă a jucat zi de zi jocul acesta cu cineva, măcar acum a avut dreptate. Altminteri nu aș fi putut să îndeplinesc instrucțiunile doctorului Zenta în așa fel încît să fiu încadrat la categoria E, adică inapt. Totuși a mai trebuit să stau preț de un tramvai pînă am putut să ies din cercul ăla nenorocit.

Apoi m-am întors acasă și i-am spus Tatei că am reușit.

(manechinul)

M-am așezat la pian în toiul nopții și am ridicat capacul de pe claviatură. Era tîrziu, așa că l-am închis la loc. De altfel, nu mai cîntasem niciodată la pian în locuința aceea. Dincolo Tata vorbea în somn. Două mii șase sute, spunea el din cînd în cînd. În pușcărie avusese un număr de înregistrare rotund, ca acesta.

M-am gîndit să mă duc în ziua următoare în stația de tramvai, ca să fotografiez cercul acela. Eram sigur că va fi acolo, fiindcă așa ceva nu dispare de pe asfalt într-o singură noapte. Apoi mi-am dat seama că nu ar fi avut nici un rost.

Mai bine să-l întreb o dată pe Tata dacă eu obișnuiesc să repet în somn zero.

Regretam puțin că nu m-au încorporat. Adică nu știu. În orice caz, după jumătatea de zi petrecută în acel cerc roșu, mi-am dat seama că pot să mă uit o viață întreagă printr-un nenorocit de vizor, pot să văd orice, chiar și ceea ce alții nu văd decît dacă le arăt eu ce să vadă. Dar nu mă voi putea apropia niciodată mai mult de ceea ce văd.

Jos, la colțul străzii Poligonului cu Rottembiller, era o croitorie de damă. Rosenberg și Fiul, dar Fiul murise. Iarna trecută mi-a dat cineva un palton. Mînecele nu-mi ajungeau nici pînă la încheieturi, trebuiau prelungite cu o manșetă, așa că l-am dus acolo. În dimineața de după încorporare, cînd am trecut prin fața atelierului, am văzut că Rosenberg era pe cale să lichideze. Scosese deja o parte din mobilier în stradă, iar el împacheta metrajele de stofe. Ocupase locul de parcare al camionului Întreprinderii de Transporturi de lîngă trotuar cu un scaun și cu manechinul de probă. L-am așteptat să iasă cu una din cutiile pline și l-am întrebat dacă manechinul nu era de vînzare.

M-a întrebat la ce-mi trebuie. M-a luat pe nepregătite, adică nu mă așteptam să trebuiască să explic la ce-mi trebuia un manechin de probă destul de ponosit, pe care croitorul de damă își prezentase trecătorilor zeci de ani la rînd cele mai frumoase costume. Să-mi fie coleg de cameră, i-am spus eu în lipsă de altceva mai credibil.

Ai să te măriți, Annuska, a spus zîbind bătrînul.

Nu se mărită, ci o să stea într-un colț și o să se uite la mine, i-am spus eu enervat.

N-are importanță.

Pentru mine are. Nu-i bai dacă-i dau alt nume? l-am întrebat apoi.

Pentru cincizeci de forinți, poți s-o botezi cum vrei.

Nu aveam decît o bancnotă de douăzeci, iar atunci Rosenberg mi-a spus că el nici nu voia să vîndă manechinul de probă. La urma urmei, avea dreptate. Aș fi putut să-i răspund că nici eu nu plecasem de acasă cu intenția să-mi cumpăr un manechin de probă, dar am preferat să-i mulțumesc pentru răbdare și am plecat. De altfel, acel temăriți rînjit a fost cam fără noimă. Eram deja în dreptul

trecerii de pietoni cînd a strigat după mine că bine, fie și douăzeci de forinți.

Annuska avea doar o jumătate de trup, de la brîu în jos stătea pe un suport din lemn strunjit, și nu avea nici brațe. După frizura vopsită și buzele ușor ținuguiate, se vedea că fusese făcută înainte de război. Am luat-o în brațe, era ușoară ca fulgul. Cum mergeam spre casă, a început să plouă. Am acoperit-o cu vestonul, ca să nu se ude. Oamenii s-au adăpostit pe sub porți, toți erau preocupați să nu îi plouă, dar măcar nu se holbau la mine, care căram sub braț o păpușă de croitorie. Mi-am zis că cel mai bine ar fi să nu-i dau nici un nume.

Încercam să-mi închipui ce-o să-i spun Tatei dacă mă întreabă ce nevoie am eu de un manechin de croitorie. Pînă la urmă mi-am dat seama că cel mai plauzibil era să-i spun că vreau să îl fotografiez. Că păpușa asta e numai bună ca să studiez cum să aranjez luminile. Eventual, aș fi putut să-i spun că am găsit-o pur și simplu pe stradă și am adus-o acasă, ca să nu o strice ploaia. Apoi mi-am dat seama că-mi băteam capul degeaba. Fiindcă Tata nu m-ar întreba niciodată așa ceva.

(pianul)

În vara lui cincizeci și doi ni s-a comunicat promisiunea colonelului de la Interne și chiar în aceeași zi Mama a început să golească sufrageria. Am dus în pod o parte din garnitura de salon, vitrina a ajuns în dosul mesei, iar suportul de flori a fost exilat pe verandă. Apoi ne-am apucat să facem o curățenie mare, ca de Paște sau de Crăciun. Aproape nimeni nu a uitat de aceste curățenii nici în timpul războiului, pentru ca Domnul să vină pe lume într-o casă curată, iar cînd moare, să lase totul lună în urma lui.

De altfel, nimic nu-mi plăcea mai mult decît curățeniile care se întindeau pînă noaptea tîrziu. Să mă uit cum Mama ceruia podeaua în rochia ei de seară ponosită. Să aștept pînă ce ajungea la fereastră, ca apoi să patinez în urma ei cu picioarele înfolfite în cîrpe. Dar cel mai mult îmi plăcea sfîrșitul curățeniei, cînd își lega și Mama cîrpe peste picioare și patinam împreună pe muzica de la radio pînă ce podeaua devenea ca oglinda și unul din noi cădea în fund. Încetam

după prima căzătură, care era semnul că făcuserăm o treabă bună.

La fel era la spălătura mare, unde semnul era acela că apa cu leșie dădea în foc din cazanul în care fierbeam rufele. Atunci le scoteam, pline de aburi, cu linguroaiele de lemn și le puneam în covată. Abia ne mai vedeam, întreaga bucătărie era învăluită într-o ceață fierbinte. După asta puteam să le limpezim la cișmeaua din curte și să le atîrnăm pe sîrma de oțel întinsă între nuc și magazia de lemne, pe care Tata montase un vinci, ca să putem tensiona sîrma dacă se curba prea tare sub greutatea rufelor. De fapt era ca o cheie de acordaj.

Storceam cearșafurile și fețele de plapumă împreună cu Mama. Strîngeam din răsputeri cele două capete ale șerpilor de pînză și eu le răsuceam întotdeauna spre dreapta, iar ea, spre stînga. Asta din perspectiva mea, fiindcă în realitate și ea le răsucea tot spre dreapta. Și ani la rînd nu am înțeles asta. Nu reușeam să mă dumiresc cum ceea ce în ochii mei era stînga pentru ea era dreapta. Pur și simplu nu reușeam să-mi dau seama care era realitatea – cu toate că te rog să mă crezi, dragul meu, că nu trebuie să privim lucrurile de pe aceeași parte. Să stăm unul în fața celuilalt. Și așa vom vedea totul exact pe dos.

Apoi scuturam pe rînd cearșafurile strînse și boțite. Acea burniță răcoroasă iscată era răsplata noastră. Precum și cele cîteva curcubeie create de noi cînd lumina soarelui se descompunea în puzderia stropilor pe care-i răsplineam. Dar asta ne ieșea foarte rar. Atunci scuturam prosoapele pînă ce aproape că se uscau. În comparație cu enigma cearșafurilor stoarse la stînga și la dreapta, problema curcubeului am înțeles-o destul de repede. Mi se părea absolut firesc ca picăturile de apă să răsfrîngă lumina, la fel ca marginile cizelate ale vitrinei din sufragerie sau ca lentilele ochelarilor lui Tata de pe pervazul ferestrei.

Mama întindea rufele, iar eu îi dădeam din cutia de cafea cu cicoare Franck cleștii moșteniți de la servitoarele lui Bunicuandrászabad. Dar după spălăturile mari din timpul iernii, clemele acelea nu ne erau de prea mare folos, fiindcă în cîteva minute toate cearșafurile înghețau ca niște platoșe. Atunci le limpezeam în baie și dădeam fuga afară doar ca să le întindem, înfodoliți pînă la gît. Și, înainte să ieșim cu rufele în covată, Mama pregătea un ceai fierbinte. Iarna o porneam

întotdeauna de lângă magazia de lemne pînă sub nuc, pentru ca atunci cînd eram deja înghețați bocnă, să fim cît mai aproape de ceai.

În schimb, la fel ca mine, nici ea nu înțelegea cum de se uscau rufe pe un ger ca ăla. Acceptam pur și simplu acel fenomen inexplicabil fără să ne batem capul cu explicațiile. Mi-a și spus, întreabă-l pe taică-tău, dragul meu, fiindcă eu nu știu și nici nu mă interesează, acum nu sînt cu gîndul decît la ceaiul acela. Iar eu i-am răspuns că de fapt și pe mine mă interesează mai degrabă ceaiul.

Nu am de unde să știu cum era pentru ea să-mi fie mamă. Știu doar cum era pentru mine să fiu eu. Și asta era exact așa.

Uneori un cearșaf proaspăt rupt o făcea să-și aducă aminte cîte o poveste de familie, de pildă că bunicul meu nu a fost doar un simplu arhitect, ci recunoștea ciupercile ca un profesor universitar. Avea un cuțit special pentru ciuperci, haine și rucsac de ciupercar și putea să deosebească de la treizeci de metri o ciupercă otrăvitoare de una comestibilă. Dar o dată cu siguranță s-a înșelat și, mai mult, asta s-a întîmplat exact la ziua de naștere a soției sale. Bunica a fost cea mai sprintenă, așa că a reușit să ajungă pînă la baie și să închidă de îndată ușa în urma ei, dar cei treisprezece prieteni și membri ai familiei au făcut pe ei în antreu, rîzînd.

Îmi plăceau aceste povești, fiindcă mi se păreau autentice. Atît de autentice, încît abia peste două decenii, într-o dimineață, cînd i le-am povestit Évei, cu ochii la crăpăturile din tavanul unei camere închiriate din Budapesta, mi-am dat seama că eu nu i-am văzut niciodată nici pe bunica, nici pe bunicul meu.

Singurul despre care Mama nu povestea deloc era fratele ei mai mare, Iván Hollós. A adus o singură dată vorba despre el. Era în seara cînd mai rămăseseră doar vreo cîteva zile pînă să se întoarcă Tata acasă. Stăteam amîndoi pe taburetele din bucătărie, cum făceam seară de seară în ultimii trei ani. Mama s-a ridicat brusc și a adus din cameră caietul cu însemnări al lui Iván Hollós. De acum încolo să ai tu grijă de el, dragul meu.

Aș fi vrut să o întreb de ce, dar începuse să povestească despre Iván și nu voiam s-o întrerup, iar ea nu a încetat pînă

în zori. I s-au terminat țigările, le-a fumat pînă și pe ultimele, ascunse pe credenț. Apoi s-a îmbrăcat, grăbindu-se să ajungă la intrarea în tura de dimineață de la croitorie. M-a sărutat pe frunte, iar eu am rămas acolo cu un caiet pe jumătate plin de poezii fără nici o valoare, cu un eseu neterminat despre necesitatea existenței vieții și cu bustul din piatră al lui Iván Hollós, greu de o tonă.

Pînă la urmă m-am dezmeticit și m-am apucat să spăl vasele. Apoi mi-am revăzut temele. Mai aveam o oră pînă să plec, dar nu îndrăzneam să mă culc. De cînd îl închiseseră pe Tata, iar Mama devenise, din bibliotecară, croitoreasă, n-aș fi întîrziat la școală nici cu febră. Dar asta a fost mult mai tîrziu.

În vara lui cincizeci și doi am primit mesajul colonelului. Nu știam cum îl cheamă. Nici n-am încercat să aflăm, fiindcă așa ne-a rugat Antal Szakonyi, fostul prieten al lui Iván, care luase legătura cu el. Așa că am golit pe jumătate sufrageria, care, cu dulapurile și mesele îngrămădite de-a valma, a început să arate ca salonul unui vas de croazieră eșuat pe un banc de nisip.

Peste cîteva zile colonelul ne-a transmis că promisiunea rămîne valabilă, dar a intervenit ceva. Apoi ne-a transmis că la începutul toamnei. Pe la sfîrșitul lui noiembrie, cînd ne obișnuiserăm deja cu senzația că trăiam pe un vas de croazieră eșuat, într-o dimineață în fața porții s-a oprit un camion militar cu prelată verde.

De pe platformă au sărit șase soldați, care s-au repezit să deschidă poarta de parcă ar fi fost la ei acasă. Camionul a intrat în curte cu spatele, oprindu-se în dreptul verandei, așa că, pînă ce am reușit să ne îmbrăcăm, iar Mama să le deschidă ușa, soldații ridicaseră deja prelata. În lumina obscură a dimineții de noiembrie, pianul de pe platforma camionului părea un sicriu uriaș.

Cel mai greu a fost să-l coboare. Apoi cei șase soldați și-au potrivit chingile și au cărat înăuntru Bösendorferul exact ca pe un sicriu supradimensionat. Tata le arăta drumul, în timp ce Mama fuma, cu paltonul pus peste capot, și se uita în gol.

Nu-mi dădeam seama cam cu ce aș putea să-i ajut pe soldați, așa că am rămas lîngă Mama. Abia atunci mi-am dat

seama că nu se uita în gol. Când omul se uită în gol, nu vede nimic acolo. Și nu-i curg lacrimile.

Am întrebat-o de ce plînge, dar ea nu m-a auzit sau nu știa ce să-mi răspundă. Nu m-a rugat nici să o las singură. Așa că am rămas acolo tăcuți și după ce soldații au cărat pianul înăuntru. Apoi unul dintre ei s-a întors după picioare și abia atunci Mama mi-a spus, vino cu mine să facem cafeaua. Când am terminat, Bösendorferul era deja sub fereastra din dreapta, refăcînd cu tonele sale negre echilibrul camerei noastre eșuate de mai multe luni de zile.

Soldații și-au adunat chingile, au băut cafeaua dintr-o dușcă, de parcă ar fi fost palincă, Tata i-a transmis prin șofer colonelului mulțumirile sale, apoi am rămas singuri.

Tata stătea sprijinit de ușă. Era singur. Mama privea prin perdea grădina sau altceva. Iar între ei eram eu.

Doamna Veres, vecina noastră de jos, ne-a risipit profunda singurătate. A bătut neauzit la ușă, s-a strecurat înăuntru și ne-a întrebat în șoaptă dacă e adevărat că ne evacuează. Aveam răspunsul pregătit, nu, nu ne evacuează, dragă Emma, chiar dimpotrivă, tovarășul ministru a hotărît ca, în cinstea morții eroice a fratelui meu, partidul să ne facă nouă cadou pianul lui Iván Hollós. Din toate astea numai partidul, tovarășul ministru și cadoul nu erau adevărate, dar cel puțin pianul era real. Era acolo, vizibil, ca și camionul militar în zori, printre uluci, în curtea noastră. Așa că doamna Veres, născută Emma Kozma, a putut pleca liniștită, cu sufletul împăcat și cu ideea fermă ca în raportul din ziua aceea nici să nu amintească de toate astea, nu care cumva să creeze impresia că-l denunță pe tovarășul ministru sau chiar partidul de-a dreptul.

Mama a mai rămas o vreme în cumpănă. În cele din urmă s-a apropiat de pian, a ridicat capacul de pe claviatură și și-a plimbat degetele pe clape. Barbarii, a șoptit ea și a închis la loc capacul negru.

(Gagarin)

În primăvara lui șaizeci și unu Gagarin a zburat în cosmos. Eu m-am bucurat. Contesa a obiectat că nu avea mai

mult de un metru și jumătate și că nu a rămas acolo nici două ore, dar, una peste alta, s-a bucurat și ea. Fiindcă totuși Gagarin ne-a arătat că există o cale de scăpare. Dar tot ea a prezis că cele o sută opt minute au să-i distrugă lui Iuri Alexeievici căsnicia și că va deveni alcoolic. Fiindcă, deși în timp ce era în cosmos a fost avansat maior, probabil că acum e cel mai singuratic om de pe lume. Iar femeile nu suportă ca bărbații de lângă ele să fie singuratici.

Bineînțeles că pînă la urmă s-a dovedit că de fapt contesa a avut dreptate. Am citit nu demult că, înainte să treacă la zborurile cosmice cu oameni, rușii au trimis spre cerul înstelat treizeci și șase de cîini. Americanii au trimis maimuțe antropoide, dar dresorii de la circuri l-au convins pe Hrușciiov că oamenii seamănă mai mult cu cîinii. Și aveau perfectă dreptate. Dar și Hrușciiov a știut cui să-i ceară părerea. Așa că abia după ce cîinii s-au întors vii de trei ori la rînd și nici pe manechinul vîrît într-un costum de scafandru nu s-au găsit urme de leziuni, l-au trimis în fine și pe Gagarin. Însă, oricît de bine l-au antrenat, acele o sută opt minute i-au ajuns și lui, făcîndu-l să spună după mai mulți ani: nu știu nici în ziua de azi cine sînt de fapt, primul om sau ultimul cîine care a zburat în spațiu.

(cămara)

Într-o seară cineva din casă a fost înjunghiat. În aripa din spate, în afară de contesă, mai locuiau șapte familii, mai precis șase și portarul. Din cele șase, trei erau familii de țigani: una de țigani muzicanți și două de țigani obișnuiți, care nu trăgeau apa la veceu și uneori țipau. Muzicanții nu stăteau de vorbă cu ceilalți și nici nu erau dispuși să țipe la ei. Bărbatul cînta la vioară într-un restaurant. În fiecare seară pleca și se întorcea cu taxiul. Noaptea cobora din mașină transpirat, cu papionul desfăcut, plătea cu o bancnotă de o sută și nu cerea restul. Băiatul era cu vreun an, doi mai mare decît mine. Cînta tot la vioară și purta papion. Îl vedeam uneori cărînd tocul viorii, dar nu l-am auzit niciodată exersînd. Femeia nu lucra. Mai precis, se îngrijea ca locuința să strălucească întotdeauna de curățenie. Dintre toți locatarii, nu stătea de vorbă decît cu contesa și purta paltonul de blană cumpărat de la ea. Au împărțit bucătăria în două și și-au făcut pe banii lor un veceu, ca să nu fie nevoiți să-l folosească pe cel comun. Cînd a fost gata, țiganii obișnuiți i-au vărsat

femeii o găleată cu urină în cap. Portarul a luat măsuri, a venit miliția, i-a admonestat și o vreme a fost liniște.

Pînă cînd, într-o seară, am auzit un urlet înfiorător de femeie. În scurt timp au început să țiuie sirenele și au sosit două Moskviciuri deodată, din ambele direcții, cu toate că strada Szív e cu sens unic. Apoi a venit și salvarea. În fața casei luminau trei lămpi albastre, iar eu mă uitam la ele de la geam. Mai întîi au cărat-o pe targă pe soția țiganului muzicant. Încă mai trăia, cuțitul îi intrase în piept. Apoi l-au adus pe fiul ei, cu mîinile încătușate la spate. Înainte să fie băgat în Moskvici, a mai apucat să o scuipe pe mama sa, întinsă pe targă. Nimeni nu știa ce se întîmplase. Nu s-a aflat decît că s-a oprit din exersat, a pus jos vioara, a apucat cuțitul și și-a înjunghiat mama.

Nu înțelegeam cum a putut să exerseze fără să-l audă cineva. Apoi s-a dovedit că atunci cînd s-au mutat aici, cei din casă i-au reclamat din cauza zgomotului, așa că ei au capitonat cămara cu plăpumi, ca să nu mai aibă probleme. Au bătut în cuie plăpumi groase de puf pe cei doi pereți de cîte doi metri pătrați și pe plafon. Așa că băiatul lor a putut exersa la vioară în cămară cîte șase, opt ore pe zi. M-am gîndit că dacă pe vremuri Mama nu ar fi capitonat cămara cu covoare persane, ci cu plăpumi, vecinii nu ar fi auzit-o pe Klára Meyer născînd, iar fasciștii maghiari nu l-ar fi împușcat în cap pe unchiul, împreună cu iubita lui evreică și cu pruncul lor de două zile.

Apoi m-am gîndit că eu nu aș fi fost în stare să-mi ucid propria mamă decît pentru că a murit.

Apoi că n-aș fi în stare să-l fotografiez pe băiatul acela. Nu poți să faci o fotografie din care să reiasă că cineva cîntă la vioară închis între plăpumi, într-un spațiu de patru metri pătrați. În care să se vadă și al patrulea perete. Într-o fotografie chiar și o celulă are cel mult trei pereți.

Dimineața, după ce Tata a plecat, am dus taburetele în cămară și am închis ușa. La început chiar mi-a plăcut. Cît timp mă gîndeam la una, alta – mai bine zis, gîndurile îmi veneau unul după altul. Oricare, numai să vină. Apoi s-au terminat. Nici Mama, nici grădina, nici Imolka, nici fabrica de cauciucuri, nici țiganca înjunghiată, nici bărbatul din cafenea, nici beția lui Tata, nimic. Nu a mai rămas decît pionul. Degeaba știam că nu era decît o piesă din șahul

chinezesc, ore în șir nu am fost în stare să mă gîndesc la altceva. De parcă în labirintul gîndurilor mele s-ar fi surpat un tunel care a izolat acolo pentru totdeauna un gînd. Simțeam că înnebunesc. Cînd am ieșit din cămară, credeam că se făcuse după-amiază tîrziu, dar eu nu rămăsesem înăuntru mai mult de o jumătate de oră.

(execuția)

În zilele acelea am început să cînt la pian. De fapt nu era chiar așa, fiindcă eu nu știu să cînt la pian. Apăsam cîteva clape, apoi repetam șirul, atîta tot. Se înfiripa un fel de melodie, nu atît din succesiunea sunetelor, cît mai degrabă din repetare și din ritmul lor. Ceea ce mă ajuta ca între timp să nu mă gîndesc la nimic. Dar bineînțeles că liniștea care-mi năpădea creierul nu-mi împiedica inima să bată. Sunetele și pauzele sînt cam ca luminile și umbrele dintr-o fotografie. Nu trebuie neapărat ca o fotografie să reprezinte o execuție ca să te facă să ți se strîngă inima. Alb, negru, alb, negru, porumbel, alb, negru – de fapt e suficient și-atît. Cînd am fotografiat-o o dată pe Éva, i-am arătat fotografia lui Kertész de la New York, în fața zidului cu porumbelul care-și ia zborul. Atît de singură să fii, i-am spus eu. Bine, mi-a răspuns ea.

Copilul acela de țigan care cînta la vioară în cămară mi-a adus aminte de ceva: că Iván Hollós știa să cînte la pian exact ca mine. Adică deloc. Totuși se așeza în fiecare dimineață la Bösendorferul nostru. Apăsa cîteva clape, sorbea din cafea, expira fumul, apoi apăsa din nou aceleași clape. De obicei renunța după ce-și termina a doua țigară. Dar de cîteva ori în viață nu a renunțat. Poate de vreo patru ori. Pînă ce-și termina cafeaua, încropea mereu cîte ceva. Doar cîteva acorduri. Sau pur și simplu uita că nici măcar nu știa notele.

De fapt poate că atunci a și înnebunit fratele meu. Sau nu știu ce s-a întîmplat cu el, dragul meu. Nu s-a ridicat de la pian ore în șir. Eu stăteam în ușa și-l ascultam. Nu îndrăzneam să fac nici o mișcare, cu toate că aș fi vrut să-i văd fața. Dar, cine știe, poate a fost mai bine că nu i-am văzut-o. În orice caz, acele acorduri disonante, împreună cu notele false, îmi creau senzația că parcă m-ar fi cărat prin tot felul de pivnițe și tuneluri, pînă în pîntecul pămîntului. În

focul din care se naște totul. Și, în afară de mama noastră și de mine, nu l-a auzit niciodată cineva. Cel mult vecinii.

Mai bine zis, l-a auzit o dată Klári, cea mai bună prietenă a mea. Și atunci fratele meu a dispărut. Apoi, într-o bună zi, a dispărut și Bösendorferul. Iván se întorcea uneori acasă ca să mănânce și să se schimbe. Și o dată, împreună cu șase cărăuși, ca să ia pianul. Mamei noastre nu i-a spus decât că l-au reclamat vecinii, așa că mai bine îl ia cu el, fiindcă un cunoscut i-a cedat locuința. Și atunci m-am dus la Budapesta.

Ce fel de cunoscut? Un cunoscut necunoscut? Și tu duci pianul nostru în locuința unui cunoscut necunoscut?

Da.

Acolo te culci, acolo te scoli, acolo nu te reclamă nimeni, de acolo vii o dată pe săptămână după haine curate?

Da.

Și pe mine nu mă privește? Ce se întâmplă cu tine? Unde trăiești? Ce faci?

Iar el m-a strâns în brațe, dar atât de tare, încât era să-mi rupă oasele, m-a sărutat pe frunte și mi-a spus, ba da, eu sînt singura persoană pe care asta o privește. Apoi a plecat fără să mai spună nimic.

Iar eu nu am înțeles nimic. Și degeaba i-am scris lui Klári că sînt la Budapesta, fiindcă nici ea nu mi-a răspuns la telegrame. Așa că în dimineața următoare am pornit spre ei, la Buda. Am auzit pianul nostru încă de la jumătatea străzii. Și atunci m-am infuriat atât de tare, m-am simțit atât de părăsită, de înșelată, de înjosită, încât am îmbrîncit-o pe Klári din ușă, am dat buzna în cameră și am vrut să-i trag fratelui meu o palmă. Dar nu am reușit decât să izbucnesc în plîns și să-l întreb de ce-mi fac una ca asta. Atunci Klári și fratele meu m-au îmbrățișat, spunîndu-mi într-un glas, de-aia, fiindcă tu nu ai fi fost de acord. Iar eu nu înțelegeam ce spuneau.

Cum să nu fi fost de acord?

Pentru că Klári e evreică.

De-aia? Din cauza asta vă ascundeți voi de mine? De-aia n-aș fi fost eu de acord? E prietena mea. Știu ce e de cînd eram în școala primară. Cum să nu fi fost de acord? De ce să nu fi fost de acord?

Pentru că noi plecăm. Tatăl lui Klári a procurat hîrțile.

Și atunci Mama s-a liniștit. Era atât de liniștită, ca o statuie a Mariei. După care s-a uitat în oglindă și nu a văzut pe nimeni.

Nu plecați nicăieri, a spus ea.

La fel de liniștită s-a dus și la minister, direct la Excelența Sa, domnul Abonyi. Gardienilor nu le-a venit să creadă când l-au văzut pe Excelența Sa, domnul Abonyi, ieșind să o întâmpine personal. N-aș vrea ca fratele meu și Klára Meyer să pățească ceva, măcar atât îi datorezi mamei noastre, i-a spus ea. Iar în urma unei povești pierdute în negura timpului, Abonyi îi datora măcar atât mamei lor, da, Anna, am înțeles.

Așa că pînă la urmă nici Iván Hollós, nici Klára Meyer nu au plecat nicăieri.

Numai că, din păcate, gardienii l-au păzit pe Excelența Sa exact atât cît l-au păzit și pe contraamiralul Miklós Horthy. Și când s-a vădit că așa stau lucrurile, nu se prea mai putea pleca nicăieri. Atunci Mama a chemat-o din nou pe Vecinakatika să aibă grijă de mine, a plecat din nou la Budapesta, a scos din cămară borcanele cu compot și conservele, a tapetat pereții cu covoare persane și a ajutat-o pe Klára să nască. Apoi, împreună cu Iván și cu bunica, a împins dulapurile în fața ușii de la cămară. Însă Klára Meyer nu a fost ascultătoare. Oricît de evreică ar fi fost ea, a urlat în chinurile facerii la fel ca orice femeie care aduce pe lume un om. Iar covoarele persane prinse în cuie pe pereți nu i-au fost de prea mare ajutor. Nici cele mai scumpe persane ale familiei Hollós nu au putut să-i convingă pe vecini că nu au auzit nimic.

Așa că, la două zile după ce Mama s-a întors la Mélyvár, flăcăii au tras dulapurile și și-au făcut datoria. Putem spune că de fapt a fost frumos din partea lor că s-au mulțumit cu doar trei găuri înroșite în persane și că nici nu s-au sinchisit de bunica noastră, care urla ca din gură de șarpe. Unul din flăcăi a înșfăcat-o, i-a înfundat gura cu mînușa de piele și gata. Singura lor grijă a fost ca Iván Hollós să poată vedea limpede totul. Iar glonțul să-i pătrundă între cei doi lobi ai creierului după ce a înnebunit de neputință.

E frumușică, da, frumușică, nimic de zis. Înțelegem că ți s-a sculat, dar asta nu înseamnă că trebuie să le lași borțoase pe toate curvele evreice. Ce s-ar alege de poporul acesta dacă toți s-ar purta ca tine? E voie? Uite cîtă vlagă au! I-am găurit deja capul și tot îmi mai strînge bastardul la piept. Ascultă-mă ce-ți spun, ăștia-s plini de vlagă. Așa sug și sîngele sfînt al nației noastre. Cu vlaga asta. N-ar fi fost mai înțelept s-o fuți

ca lumea și gata? Uite-l și pe ăsta micu', o are în sânge. Ar fi în stare să sugă și din țîța moartei. Vezi? Acuma poți să te convingi și singur că nu trebuie să te pui cu ăștia. Vezi sau nu vezi? Ei, vezi? Îți bagi scula în ei, asta-i bine. Ce-i bine e bine. Am trosnit și eu curve de jidani. Nu-i așa, băieți, că toți am trosnit curve de jidani? Dar unde-a fost mîntea ta de bun maghiar cînd ai lăsat-o grea pe una ca asta? Și apoi să pui persane în locul compoturilor gustoase... Vezi și tu cum sînt ăștia. Dacă nu are lapte, e în stare să sugă și sânge de mamă. Ia uite cum se foiește, drăguțul de el. Ei, puf. Soldat, am spus puf. Așa. Să nu ne mai fițim atîta. Și, ia te uită, tu de ce te zbați? Păi, așa n-o să devii niciodată un bun maghiar, zău. Ia te uită cum se zbate. Păi, tu crezi că e nevoie de descreierați ca tine în vremuri ca astea? Țara noastră trăiește vremuri grele, măi Iván Hollós. Și tu, în loc să-ți faci datoria, te zbați ca un descreierat pentru un persan găurit? Păi, ce folos are națiunea de pe urma ta? Nici unul. Crede-mă, nici unul. Ei, puf. Soldat, am spus, puf. Sărut mîinile, stimată doamnă. Puteți să puneți compoturile la loc.

Éva m-a întrebat o dată de unde știu eu toate astea, doar nu am fost acolo. I-am spus că și discipolii dormeau cînd Isus s-a dus în grădina Ghetsimani și totuși nu ne putem încrede în cuvintele sale mai mult ca în cele spuse despre paharul amar.

(cafeneaua)

Într-o seară, la una din mesele de la cafenea stătea bărbatul acela tînăr pe care-l mai văzusem odată. Era cu o fată, se certau. Mai precis, din cîte am auzit, femeia îl punea să aleagă. Iar el încerca să-i explice că nu avea cum să aleagă, fiindcă între cele două probleme nu era nici o legătură. Așa că nici nu se excludeau reciproc. Iar femeia i-a spus, legătura sînt eu, adică am fost, după care s-a ridicat și a plecat. Era o femeie foarte frumoasă.

Bărbatul a rămas cu cafeaua și cu paharul de sifon în față pînă la ora închiderii. O dată a scos din buzunar o bucată de hîrtie și și-a notat ceva, altă dată a ieșit pînă la garderobă ca să dea un telefon, în rest nu a făcut nimic.

În ziua următoare l-am văzut la aceeași masă, așa că am intrat și am cerut o cafea, cu toate că nu avusesem de gînd s-

o fac.

A treia zi era tot cu fata, care a plecat din nou, a patra zi a fost singur, apoi două zile nu a mai venit și după aceea, din nou cu fata. Apoi, aproape o săptămână întreagă, singur. Și tot nu s-a găsit nimeni să ne prezinte unul celuilalt.

(Adél Selyem)

Cam cu o lună și jumătate înainte de bacalaureat a murit József Kállai, profesorul de literatură de la liceu. Unii ziceau că a fost un accident, alții, că și-a făcut-o singur. Pentru că fiica lui a rămas însărcinată, ceea ce sărmanul de el nu putea să accepte. În orice caz, înainte să ajungă în Gara de Est, acceleratul de Debrețin l-a împrăștiat pe Kállai pe o distanță de o sută de metri, împreună cu extemporalele corectate ale celor din a patra be, și câteva zile orele de maghiară nu s-au mai ținut.

Apoi a venit o suplinitoare, o proaspătă absolventă pe nume Adél Selyem, care, spre deosebire de ceilalți profesori, avea halatul descheiat. Purta o bluză albă, costum negru, poșetă neagră, avea pielea albă, părul negru, unghiile albe. Era ca o fotografie în alb-negru pe care cineva începuse să o coloreze cu mâna și deocamdată nu avea decât buzele înroșite. Pînă și ochii îi erau cenușii.

Nu era nici mai înaltă și nu părea nici mai grea decât primul om care a plutit o sută opt minute în gol.

În ora cînd s-a prezentat, ne-a spus că și dacă noi eram mai avansați cu programa, ea ținea neapărat să facă o recapitulare din Ady. Apoi ne-a rugat să scriem fiecare pe o foaie de caiet ce credem că ne reprezintă cel mai bine. Eu nu am scris decât că mă cheamă András Szabad și că rezist cam o jumătate de oră singur într-o cămară de un metru pătrat și jumătate.

În ziua următoare m-am dus la școală de la ora opt, dar mă uitasem greșit în orar: nu aveam maghiară. Am rămas la istorie și la biologie, apoi, în pauza mare, am pornit spre casă. Mă grăbeam întotdeauna să ies cît mai repede de pe strada școlii. Nu de teamă, ci dintr-un fel de rușine. Pentru că sancțiunile mă lăsau rece. De pildă, dacă m-ar fi

exmatriculat. Eventual, doar pentru că atunci ar fi trebuit să-mi caut cât mai repede un loc de muncă, căci dacă rămâneam șomer, adică o plagă a societății, miza ar fi devenit mai mare.

La primul colț am auzit în spatele meu țacănitul grăbit al unor pantofi de damă. Atunci am încetinit pașii, ca să nu fie nevoită să alerge. S-a oprit o clipă. Apoi a pornit din nou, un pic mai repede. Știam că e ea, altcineva n-ar fi avut nici un motiv să se ia după mine.

Și cât ai rezista într-o celulă de douăzeci de metri pătrați? m-a întrebat după câțiva pași de tăcere.

Singur, probabil că tot atât.

De ce ai încercat asta?

Ca să aflu cum s-a simțit Tata în pușcărie, i-am răspuns eu în lipsă de altceva mai potrivit. Nu puteam să-i spun că din cauza țișănușului din vecini care și-a înjunghiat mama. Adică m-am gândit c-aș fi putut să i-o spun, dar nu m-ar fi înțeles.

Într-o cămară n-ai să afli asta niciodată.

Da, mi-am dat și eu seama de asta.

Dar de ce nu rezisti câteva ore pe zi într-o clasă? Acolo nu ești singur.

M-am oprit. Soarele strălucea prin coroana salcîmului, umbrele frunzelor îi jucau pe chip. Stătea cu buzele întredeschise, căci după năștisingur uitase să și le închidă.

Dacă v-ar face plăcere, aș rezista.

Mi-ar face plăcere.

De ce?

Pentru că altminteri te vor da afară.

Da, se poate.

Ți-e indiferent?

Nu-mi mai este.

Mulțumesc.

Și eu.

Știi, nu-i așa, că și pe mine m-ar da afară pentru această discuție.

Știți foarte bine că știu. Altminteri n-ați fi venit după mine.

Abia ce te-am văzut din poartă și m-am gândit să... Dar trebuie să mă întorc. Am ore.

Atunci întoarceți-vă, i-am spus eu.

Singură? Ziceai c-ai să rezisti.

O să încep de mâine. Deocamdată vreau să fiu singur.

Perfect.

Și nu vreau să stăm de vorbă de față cu treizeci de străini. Nici măcar despre Ady.

Dar cîndva tot va trebui să te scot la tablă. Ai să rezisti, așa cum voi rezista și eu.

Așa e. Dar nu sînt sigur că e valabil și invers.

Ești sigur?

Da. Fugi, Adél Selyem, să nu întârzi.

(Ferenc Vándor)

Noaptea, după ce Tata a adormit, am încercat să-mi imaginez inimaginabilul: în dreapta salcîmul, în stînga ambasada sovietică, la mijloc o femeie în alb și negru, cu buzele uitate întredeschise. Pur și simplu nu reușeam. Singura pe care eram în stare să mi-o imaginez era Imolka.

Totuși în ziua următoare m-am dus la școală, așa cum promisesem. Maghiara era ultima oră. A vorbit despre Ady, așa cum promisesese, dar în afară de faptul că nu s-a uitat nici măcar o dată spre fereastra din spate, unde stăteam eu, nu-mi amintesc nimic. La sfîrșitul orei unul din băieții care se pregăteau pentru Filologie, așa că, probabil, a și ajuns filolog, a remarcat nu departe de mine că asta da, așa trebuie să fie o oră de maghiară, iar Kállai ar fi putut să se arunce în fața trenului chiar mai devreme.

Totuși m-am dus la școală și în ziua următoare, cu toate că nu aveam maghiară. După ore am văzut-o urcînd într-o mașină. Nu conducea ea. Totuși m-am dus și a treia zi. La sfîrșitul orei ne-a spus că nu este ceva obligatoriu pentru nimeni, dar pe cei interesați de manuscrise și de alte relicve literare ea e dispusă să-i însoțească duminică la Muzeul Literaturii. Eu eram interesat.

În noaptea de sîmbătă spre duminică nu am închis ochii aproape deloc. Tata uitase radioul deschis, programul se terminase și nu se mai auzea decît vuietul undelor. Sunetele păreau să vină din cosmos, cu toate că nu cînta decît neantul transmis din turnul de emisie. Spre dimineață am avut un vis sau poate că eram pe jumătate treaz. Se făcea că Ferenc Vándor îngenunchease în locul meu, prăvălit ca un sac. I-am spus să nu-i ucidă. Mi-a răspuns fără să se uite la mine: Trei invizibilități fac o vizibilitate. Și-atunci din gură a început să

i se reverse un șuvoi de apă. Era îngrozitor. Nu era îngrozitor pentru că știam că o să se spînzure, ci pentru că știam că se înșală. Pentru că vizibilitatea este una singură. Și eu am s-o văd întotdeauna. Atunci m-am trezit. Apoi a început programul. Tata închide radioul, se bărbierește, se îmbracă. Bastonul îi bocănește prin antreu, apoi încuie ușa.

(Imolka)

De fapt pe Imolka o chema doamna Vándor, născută Imola Kocsis, și era singura femeie din oraș înspăimîntată că pînă la urmă soțul ei va scăpa cu viață din lagărul de prizonieri. Voi nu-l cunoașteți pe Feri. Și, într-adevăr, nu-l cunoștea nimeni, în schimb toată lumea știa că Feri a spart poarta bisericii din Nyárfalva ca să tragă clopotele în toiul nopții, trezind tot satul, numai pentru că Imolka nu a vrut să-i cedeze înainte de nuntă. Așa că Feri a devenit și mai gelos, la nuntă i-a tras chiar și preotului o palmă și era în stare să pună la pămînt un tăuraș cu o singură mînă, iar războiul a avut deznodămîntul jalnic pe care l-a avut numai pentru că, dintr-o greșeală regretabilă, Feri a fost încorporat prea tîrziu. Așadar, Imolka era singura femeie pe care vecinii o linișteau cum că nu era ușor să te întorci acasă din Siberia, cei mai mulți nici nu scapă cu viață din lagărele de prizonieri, pentru că acolo e mai rău decît la război. De fapt nu pe Imolka o linișteau, ci mai degrabă pe ei înșiși, socotind că era exclus ca tocmai Feri, cu un comportament ca al lui, să se întoarcă.

De fapt Imolka avea douăzeci și patru de ani și, în marea pripeală de atunci, uita întotdeauna să-și încheie primul și ultimul nasture de la rochie, avînd mereu multă grijă ca acea descheiere să pară numai un semn de neglijență. De cele mai multe ori spunea chiar ea, vaidemine, ce neglijență sînt, și mai întîi se apleca să-și încheie nasturele de jos, avînd mare grijă ca părul să nu-i acopere descheierea de sus, apoi se îndrepta, ca să se vadă cît mai clar cît de bine se mula pe trupul ei asudat rochița de vară pe care acum și-o încheia cuviincioasă pînă la gît. Știa să se încheie cu atîta candoare, încît o iertau toate înșelatele, părăsitele și văduvele de război. Tristețea albastră a ochilor ei nu numai că nu le dădea mîncărimi în palme, dar toate îi erau mamă în locul mamei ei, căci e timpul să scapi odată de Ferivándor ăsta, în ziua de azi poți să divorțezi în două minute, scumpo, doar n-ai să te acrești ca un castravete din cauza unui nepricopsit,

hai, încheie-te frumos, și îi aranjau rochița care stătea să-i plesnească pe sîni, timp în care ea repeta întruna, vaidemineceneglijentăsînt.

Iar pentru bărbați ea depășea toate limitele imaginației, le depășea atît de mult, încît la o asemenea distanță își permiteau să glumească, cum că pentru o pereche de bujori ca ai tăi aș fi în stare să vin pe jos și din Kamciatka. Imolka și-a reproșat din nou neglijența și i-a spus domnului inginer agronom că asta este numai din cauză că nu are și ea o oglindă ca lumea. Iar în ziua următoare chiar soția agronomului i-a trimis o oglindă ca lumea, cu toate că știa foarte bine că nu asta era problema, după care Imolka nu mai contenea cu mulțumirile și, de fîstîceală, a turnat ceaiul pe lîngă ceașcă. Așa s-a făcut Imolka cu un fier de călcat, cu o vază, cu bigudiuri, cu o umbrelă din partea soțiilor recunoscătoare, pentru că toată lumea se bucura de ea, fără nici o excepție.

De pildă, eu am putut să o văd cum se încheie încă de cînd aveam doisprezece ani. Mi-a dat să-i țin chiar și plasa de cumpărături. Vai, ce neglijentă sînt, te rog să mi-o ții o clipă. Eu am rămas nemișcat, în timp ce ea îmi întindea plasa. Ei, ce faci, nu mi-o iei? I-am luat în sfîrșit plasa și ea s-a aplecat să-și încheie cei doi nasturi de jos, dar atunci a observat că avea sandalele pline de praf și m-a întrebat dacă n-aș vrea să-i dau batista mea. Apoi și le-a șters cum ștergea Mama de praf porțelanurile cu pămătuful, mi-a luat plasa din mîină și mi-a spus, mulțumesc, András. Iar eu în prima clipă nici nu mi-am dat seama că vorbea cu mine, fiindcă pînă atunci nimeni nu-mi mai spusese András. Ce-i drept, nici n-ar fi avut vreun motiv să-mi spună așa, fiindcă încă eram, pe dinăuntru și pe dinafară, Andriska.

Apoi seara, cînd Mama a adunat rufele murdare, m-a întrebat ce am făcut cu batista, iar eu i-am spus că lui Sanyi Asbóth a început să-i curgă sînge din nas, așa că i-am dat-o lui, pentru că sîngele tot nu iese la spălat, dar cînd am ajuns la totnuiese, mi-am dat seama că vorbeam ca o mașinărie, și-atunci Mama m-a privit lung, dar nu a spus decît că bine ai făcut că i-ai dat-o, dragul meu. Iar eu mi-am amintit abia atunci că cei din familia Asbóth fuseseră închiși săptămîina trecută și m-a cuprins brusc o ură cum nu mai simțisem niciodată pînă atunci. Aș fi fost în stare s-o închid pe Imolka, cu tot cu părul ei despletit și cu sandalele ei pline de praf, dar în așa fel încît să nu se mai întoarcă niciodată acasă, cu toate

că pe vremea aia încă nu eram conștient că vreo câteva clipe de mocoșeală cu niște nasturi descheiați în strălucirea prăfuită a verii îți pot marca viața la fel ca Stalin sau ca Adolf Hitler. Sau aproape ca ei. Atunci încă nu știam decît că lucrurile ce nu pot fi rostite mă făcuseră să o mint prima oară pe Mama. Că fac ceea ce n-aș vrea să fac din cauza unei femei străine, pe jumătate descheiate.

Apoi, dintr-odată, a apărut Ferenc Vándor – mai precis, nu dintr-odată, ci cu primul transport pus pe șine de birocrăția sovietică, greșeală pe care nu a mai repetat-o ani în șir. Și atunci și-au pierdut cumpătul cu toții, fiindcă nimeni nu și-ar fi putut imagina un om mai potolit și mai blajin ca Ferenc Vándor. Da, a fost prizonier de război în Uniunea Sovietică, dar s-au purtat bine cu ei, așa că tanti Magdi să fie liniștită, pentru că pînă la urmă o să se întoarcă acasă și ceilalți bărbați, iar dacă nu, atunci asta nu va fi din cauza tratamentului de care au avut parte, fiindcă au fost omenoși, nu cum ne-am purtat noi pe vremuri cu alții, vă rog să mă credeți, tanti Magdi, că soțului dumneavoastră îi va prii timpul petrecut acolo, dar nu, nu m-am întîlnit cu el, pentru că aia e o țară mare, nu poți să te întîlnești cu toată lumea, dar nu vă spun decît că soțul dumneavoastră e într-un loc bun. Atunci Imolkăi i s-au umplut ochii de lacrimi și i-a zis, hai să mergem acasă, Feri, au mulțumit pentru cină și s-au întors acasă, iar lui Ferenc Vándor nici prin gînd nu-i trecea să-l ia la palme pe preot, ci în fiecare dimineată, la patru fix, se prezenta la ofițerul de serviciu de la miliție, ca să-i arate că era acolo și nu părăsise ilegal orașul, apoi, la patru și jumătate, începea lucrul pe șantierul de lîngă Pădurice, mai precis, se urca pînă la cer, intra în cabina macaralei, de unde privea orașul pînă ce se însera.

Și în fiecare duminică cinau la altă soție de prizonier și, da, s-au purtat foarte bine cu noi, așa că fiți liniștită, tanti Emma, pentru că pînă la urmă o să se întoarcă acasă și ceilalți bărbați, iar dacă nu, atunci asta nu va fi din cauza tratamentului de care am avut parte, fiindcă au fost omenoși, nu cum ne-am purtat noi pe vremuri cu alții, iar Imolka îl lua din nou de braț, ca să plece acasă, numai că după a zecea cină ochii nu i s-au mai umplut de lacrimi, ci a rămas cu privirea în gol, la fel ca soțul ei, pentru care pe vremuri era o nimica toată să pună un tăuraș la pămînt cu o singură mînă.

Și așa, în câteva luni Imolka a uitat cu desăvîrșire să-și mai uite rochia descheiată, devenind zi de zi tot mai

dezmeticită. Fiindcă nimic nu-l dezmeticește mai bine pe om decât tristețea. Încet-încet, s-a dezmeticit atât de tare, încât bărbații nu mai îndrăzneau să facă glume cu ea, iar femeile și-au dat seama că de fapt fusese întotdeauna o curvuliță ordinară.

Dintre toți bărbații care au remarcat această dezmeticire, primul a fost tovarășul veterinar Dorvai, care era și secretarul de partid și care era suficient de rutinat ca să știe ce însemnătate are dacă o femeie începe, de pe o zi pe alta, să-și încheie rochia și că în asemenea cazuri nu era indicat să aduci vorba despre sinii ei ca luna plină sau despre talia ei ca trestia. Atunci trebuie să-i mîngîi sufletul, tovarășe asistent, și o să vezi cum o să cadă rochia de pe ea ca de pe ultima curvă. Hai să punem pariu, bătrîne, că o să cadă. Fără glume, fără ghidușii, asta e regula de bază. Important e să-i împărtășești tristețea pînă ce se aruncă pe tine ca o cățea împuțită. Dar și atunci trebuie să te împotrivești un pic, ca un preot catolic. E clar, tovarășe asistent? Bine, atunci ia să vedem cățelul ăla.

Și le-a bătut la ușa anume într-o duminică, să fie acasă și Ferenc Vándor, să nu se înțeleagă ceva greșit, ba chiar mai mult, a discutat problema doar cu tovarășul Vándor, de parcă Imolka nici n-ar fi fost de față. Nu s-a întors spre ea decât atunci cînd le-a vorbit despre fidelitatea cîinilor și despre strînsa legătură sufletească dintre oameni și animale și adevărul e că Imolka nu-și dorea cîtuși de puțin un cîine în subsolul acela de douăzeci și cinci de metri pătrați, dar, nu se știe de ce, la chestia cu fidelitatea cîinilor nu a îndrăznit să spună nimic. Și, înainte ca bărbatul să fi apucat să-l refuze, tovarășul Dorvai s-a grăbit să le promită că el se va îngriji de cele două kilograme de spinări de pui săptămînal pentru cățel, care, fără o funcție în partid, erau destul de greu de procurat. Iar atunci Ferenc Vándor s-a uitat la Imolka și a zis, bine.

Așa că în după-amiaza următoare tovarășul Dorvai a intrat în fugă cu prima porție de spinări de pui și nu a dorit nici ceai rusesc, nici cafea din cicoare, fiindcă am o mulțime de sarcini de partid, cu timpul va trebui să aleg între familie și partid, dar vă rog să mă credeți, tovarășă Vándor, că nimic nu e mai îngrozitor ca atunci cînd omul ajunge în fața unei asemenea dileme, însă n-am încotro, asta e crucea mea și nu toate femeile sînt atât de înțeleghătoare ca dumneavoastră. I-ați

spus Buksi? Buksi! Ce nume frumos. Și ce bine i se potrivește. Îmi cer scuze, dar mă grăbesc.

Iar joi a rămas și mai puțin, pentru că avea ședință de partid, din cauza situației internaționale tensionate. A amintit doar în treacăt, cu fața puțin înroșită, că printre spinări sînt și două pulpe de pui. Însă luni a acceptat cafeaua din cicoare, și-a descheiat gulerul de la cămașă, l-a luat în brațe pe singurul supraviețuitor din cei zece căței, pe Buksi, hai, mușcă-mă, așa, bine, ce cățel drăguț, și s-a arătat recunoscător că a avut ocazia să-și tragă sufletul alături de o ființă atît de înțelegătoare. Iar Feri al ei s-a dovedit un muncitor de nădejde, care a meritat să ajungă acasă cu primul transport. Dar nu înțelege de ce tovarășa Vándor este atît de abătută tocmai acum. Fiindcă nu are pe cap nici situația internațională, nici sănătatea veterinară, dar își cere scuze, nu vrea să se amestece în problemele ei.

Iar joi Imolkăi i-au ieșit pe gură, fără să vrea, cîteva cuvinte pe care n-ar fi vrut să le rostească, mai ales în fața acestui bărbat, și anume că Feri nu mai e tocmai ca înainte, fiindcă de cînd s-a întors din lagăr e ca un străin. Apoi s-a fîstîcit imediat și i-a fost recunoscătoare tovarășului Dorvai că a închis subiectul cu un săfimserioși și un prizonieratulîmarcheazăpetoți. Dar cînd și-a luat rămas-bun, el și-a pus mîna pe umărul ei și a privit-o adînc în ochi, dumneata ești o femeie inteligentă, nu doar sensibilă, Imolka, așa că scoate-ți prostiile astea din minte. La care Imolka a dat din cap că bine, József, și după ce veterinarul a plecat, ea a continuat multă vreme să simtă pe umăr apăsarea mîinii bărbatului și abia atunci și-a dat seama că îi spusese József tovarășului Dorvai. Îi va spune chiar azi lui Feri să ducă înapoi cățelul, pe care el l-a vrut, așa că e treaba lui să scornească ceva, numai să-l ducă înapoi și bărbatul acela să nu mai vină pe la ei.

Iar luni, după școală, eu m-am cățărat dinspre grădina familiei Balogh în camera de lemne de pe strada Kossuth, numărul nouăsprezece, care era aproape lipită de zidul casei. Între scîndurile cămării și fereastra de la subsolul unde locuia Imolka nu era nici o jumătate de metru. Nu aveau perdele, fiindcă în afară de ploaie, de pisici și de mine, nu mai dădea nimeni pe-acolo. Am dat la o parte una din scînduri ca să văd limpede credențul, robinetul, șezlongul și masa. Doar partea de sub fereastră nu se vedea. Cum vă spuneam, m-am furișat acolo zi de zi, cu batista mînjită de sudoarea și praful de pe

sandalele Imolkăi. Alde Balogh credeau că scurtam drumul pe acolo, intrînd pe la Revoluția din Octombrie treizeci și cinci, traversînd cămara de lemne și ieșind pe Kossuth șaptesprezece, dar eu nu scurtam deloc, ci am făcut acolo primele mele fotografii.

Poza nu-ți iese decît dacă o gîndești dinainte, băiete. Dacă atunci cînd apeși pe buton știi exact cum o să arate. Atît de exact, încît ai putea s-o și descrii. Cu nukul la mijloc, gardul în stînga, cotețul de iepuri în dreapta, dar bineînțeles că pentru o poză bună nu e suficient doar atît. Trebuie să știi și de ce nukul e tocmai în mijloc. Și ce vrei să spui cu asta. Acest cevreisăspuicuasta m-a zăpăcit de tot, fiindcă eu nu voiam să spun nimic. Dimpotrivă, voiam în cea mai mică măsură să spun ceva. Nu voiam decît să fotografiez, dar pentru asta ar fi trebuit mai întîi să fac o mulțime de asemenea fotografii descrise, așa că m-am lăsat păgubaș.

Dar în mai o mie nouă sute cincizeci și șase, cînd am descoperit acea crăpătură din latura cămării de lemne, care dădea spre fereastra de la subsol, mi-am dat deodată seama cu exactitate ce voiam să apară în fotografie. Cu toate că săptămîni la rînd nu văzusem nimic interesant. De obicei omul singur e destul de anost. Mănîncă, citește, se spală pe dinți sau doar stă și se odihnește. Totuși știam zi de zi în ce clipă trebuia să apăs butonul. Așteptam clipa și mă grăbeam să o descriu: în dreapta credențul, chiuveta, în stînga șezlongul, la mijloc I. la masă, cu o farfurie în față, în dreapta credențul, chiuveta, în stînga șezlongul, la mijloc I. la masă, cîrpind ciorapi, în dreapta credențul, chiuveta, în stînga șezlongul, la mijloc I. privindu-mă în ochi, dar fără să mă vadă. Acasă păstram acele fotografii descrise într-un caiet cu pătrățele, vîrît într-o cutie de cafea Franck. De fapt acela a fost primul meu album foto.

Apoi, în altă zi, Buksi stătea legat cu o curea de piciorul șezlongului, iar Imolka era întinsă pe burtă printre ceștile de cafea, farfurioarele și spinările de pui de pe masă. Abia atîngea podeaua cu vîrful picioarelor. Nu avea rochia descheiată, ci doar ridicată deasupra șoldurilor. Dorvai îi răsucise mîinile la spate, le strîngea într-o palmă, iar cu cealaltă o ținea pe față de gît, de parcă ar fi vrut să o sugrume. Iar Imolka țipa, vaidemine, numairezist, mai vreau. Iar eu nu voiam să se termine. Nu știam ce va urma, știam doar atît, că acum Imolka se va prăpădi. Va fi desființată. Și, cu cît țipa ea mai tare, cu atît mai clar înțelegeam eu că de

fapt ea voia să se întâmple așa. Să se prăpădească, să fie desființată. Și, dintr-odată, Dorvai a strivit-o atât de tare de marginea mesei, încît Imolka era cît pe ce să se rupă în două, na-ți, na-ți, corcitura naibii, cătea împutită ce ești, și, brusc, totul s-a terminat. S-a abătut peste toți trei o liniște de eternitate. Dorvai s-a prăvălit peste fată, iar eu pe jos. Imolka strînsese deja demult masa, se îmbrăcase și aerisise după Dorvai cînd am început să simt așchiile care-mi intraseră sub unghii și pînă la urmă m-am dezmeticit.

Apoi, o dată, cînd am văzut de la fereastra noastră cum sosește veterinarul și am dat fuga în cămara de lemne, în locul meu stătea în genunchi Ferenc Vándor. Era cam ca un sac pe jumătate plin, frînt în două. Am înlemnit. Avea vocea absolut liniștită. Aici e locul tău, copile? m-a întrebat el, iar eu am dat din cap că da, e al meu. El mi-a spus, acum ar fi mai bine să te duci acasă. Eu am dat iar din cap, dar nu eram în stare să fac nici o mișcare. Atunci el s-a ridicat în picioare, m-a apucat de umeri și m-a așezat afară, în lumina orbitoare a după-amiezii. Fără să mă îmbrîncească, ci ca atunci cînd ajuți un fluture rătăcit să iasă din cameră. Hai, du-te frumos acasă. Și atunci eu nu i-am spus decît, vă rog să nu o omorîți. A zîmbit. Ei, copile, eu nu omor pe nimeni. După care a închis ușa, iar eu m-am dus acasă și m-am așezat la fereastră, ca să văd dacă veterinarul mai iese de-acolo. Dar, într-adevăr, Ferenc Vándor nu i-a omorît.

Apoi, în ziua următoare, cînd a început munca pe șantier, șeful de brigadă a spus deodată, dumnezeiideetreabă, ia uitați-vă acolo. Și sus, la capătul brațului macaralei, atîrna ca de o spînzurătoare uriașă Ferenc Vándor, cel care a tras clopotele de a sculat din somn tot satul, l-a luat pe preot la palme și era în stare să culce la pămînt un tăuraș, asta pînă cînd l-au dus în Uniunea Sovietică.

Așa că în aceeași zi Imolka a luat o bucată de carton, a scris pe ea AM FOST REA și și-a agățat-o cu o sfoară de gît. Iar cu altă sfoară s-a spînzurat.

Apoi, într-o seară, pe la sfîrșitul toamnei, cînd revoluția s-a terminat și Tata s-a întors de la Budapesta, după cină Mama a ieșit grăbită în bucătărie. Asta deși pe atunci obișnuiam să mai rămînem puțin împreună. Tata s-a mai jucat un pic cu furculița, dar pînă la urmă tot mi-a spus ce avea să-mi spună. Iartă-mă, dragul meu, e neplăcut pentru amîndoi, dar în zilele astea la noi o să se facă percheziție... Nu numai

în camera mea, ci în întreaga casă, probabil că și în grădină. Așa că ar trebui să arzi încă de pe acum tot ce ai de ars. La care eu i-am spus că bine, am înțeles, m-am ridicat de la masă și m-am dus în bucătărie după chibrituri. Era încă în dreptul ușii când a mai adăugat ceva. Păcat de ele, fiindcă îmi plac foarte mult fotografiile tale. Dar ăștia n-ar crede niciodată că șezlongul e șezlong, iar credențul, credenț. Atunci eu am ieșit în grădină, am luat paie din cuștile iepurilor și mi-am ars fotografiile fără să le mai răsfoiesc. Nu am simțit nimic. Era pentru prima oară în viața mea când nu simțeam nici rușine, nici bucurie, nici teamă, nici durere. Senzația de nimic era atât de intensă, încît, brusc, mi-am dat seama că acea senzație eram tocmai eu. Apoi, după ce paiele au ars, am stropit scrumul cu o cană de apă de la robinetul din grădină și am acoperit urmele focului cu uscăturile de sub nuc, pentru ca ăia cu percheziția să nu mă ia la întrebări. După aceea am urcat în camera mea, cu nimicul ăla după mine.

(ce nu e obligatoriu)

Uneori e riscant să nu ții cont de ceva ce puterea spune că nu e obligatoriu. Fiindcă în subconștientul puterii picotesc toate unumaiurile, excursiile cu clasa și ședințele de sindicat la care am chiulit și abia atunci când te rogi în genunchi să ți se ceară odată socoteală, să fii dat afară, să te bage la pușcărie, să te umilească, abia atunci observi o umbră trecătoare în ochii ei, cum că da, desigur, tu ai fost acela care.

Puterea este în stare să te strivească pentru ceea ce pînă mai ieri tocmai ea te-a obligat să faci. Iar între timp îți și explică logic de ce nu a avut de ales ieri și de ce nu are de ales nici azi. Dar nu-ți va cere socoteală niciodată, nici măcar în fața plutonului de execuție, pentru ceea ce nu era obligatoriu. Fiindcă își are și ea demnitatea ei. Puterea e ca omul.

Iar la optsprezece ani omul e deja conștient de asta. Când o persoană se întâlnește cu puterea zi de zi de-a lungul anilor, cu ea își începe ziua și adoarme terorizat de ziua următoare, cu ea participă la excursiile cu clasa, pe ea o înșală, față de ea chiulește, de teama ei își procură scutiri medicale false, atunci puterea are toate motivele să aibă încredere în ea, știind că, la cei optsprezece ani ai săi, acea

persoană e deja matură. Își cunoaște locul. E în stare să facă față și unor probleme mai complicate decât o ecuație cu două necunoscute, fără să reprezinte vreun risc pentru ea, adică pentru putere.

Atunci omul simte instinctiv, inconștient, că dacă puterea ține atât de mult la Ady Endre, atunci înainte de bacalaureat nu merită riscul să renunți la ceva ce nu este obligatoriu. Așa că au venit toți, aproape fără nici o excepție, la Muzeul Literaturii, ca să vadă manuscrisele lui Ady. Am încercat să calculez, să nu ajung prea devreme.

(în biserică)

În revista americană era o poză cu o femeie la balcon. O fotografiaseră de la spate și din corpul ei nu se vedea aproape nimic. Doar spinarea și șoldurile. Până unde avea rochia sfișiată. Se sprijină de balustrada de fier și se uită după cineva. E evident că după cel care tocmai pleacă și că nu îl așteaptă pe cel care va veni în curînd. Rochia ei era ca o placintă sfișiată. E limpede și că dacă fotografia ar fi făcută de cel care urma să vină în orice clipă, femeia s-ar arunca de la balcon în abis.

Era singura fotografie din revistă în care nu se vedea fața femeii. De aceea am și cumpărat-o de la piața de vechituri. Era singura imagine în care puteam să o văd pe Imolka, chiar dacă, în loc de masă, se sprijinea de o balustradă, iar în locul ușii de la subsol care tocmai se închidea, ea privea strada pustie.

Duminică dimineața am luat revista, am căutat fotografia și m-am uitat la ea pînă ce am văzut-o pe Adél Selyem.

S-ar fi putut întîmpla și ca profesorul Kállai să nu moară, iar Adél Selyem să nu-l înlocuiască. Sau să vină ea, dar să nu scape din mîna foaia cu cele două propoziții pe care i-am dat-o. Și, cînd m-am aplecat să o ridic, ea să nu-și strîngă genunchii, cu reflexul unui animal panicat. Pe de altă parte, trebuie să-mi fie clar că oricare dintre cazurile de mai sus ar fi schimbat cel mult întîmplările vieții mele. Nu și esențialul.

Adevărul este că am știut cu exactitate ce am scris pe foaia aceea. Și, în timp ce m-am îndreptat spre Republicii, mi-am dat seama ai cui sînt pașii care veneau grăbiți după mine. Nu am tînjit, nu am sperat, am știut. Cu aceeași convingere cu care știa și Mama că Dumnezeu există. Ce-i drept, Mama nu a aflat asta dintr-o privire cenușie fixată asupra ei, cînd Dumnezeu a venit să înlocuiască un sinucigaș.

Cînd am rupt foaia din caiet, nu mi-a trecut prin cap că Adél Selyem e o profesoară de liceu. Pentru asta ar fi trebuit să fiu eu însumi elev de liceu. Și, cînd am terminat de scris acele două fraze, teama, disperarea și rușinea mi s-au risipit fără urmă. N-a mai rămas nimic din tot ce simțeam în cercul acela păcătos pe care-l desenaseră în jurul meu doamna Vándor, născută Imola Kocsis, și veterinarul Dorvai.

Îmi era limpede și că această neînfricare nu izvora din sufletul meu. Că eu nu mă schimbasesm, ci cauza era în Adél Selyem. Totodată, știam și că această cauză nu este dragostea. Cum am mai spus, Mamei nu-i era frică de Dumnezeu. Iar eu mi-am dat seama dintr-odată că nu-mi era cîtuși de puțin teamă de Adél Selyem.

Am intrat în cadă și am dat drumul la apa caldută. Am rămas acolo aproape pînă la unsprezece. Uneori îmi umpleam gura cît puteam de mult, apoi mi-o goleam încet. Așa cum am visat că s-a golit și Ferenc Vándor de suflet.

Apoi m-am îmbrăcat, dar tot era prea devreme. În drum spre muzeu, am intrat în biserica franciscană. Era slujbă. De cînd ne-am mutat la Budapesta, n-am mai fost la biserică. Dar și la Mélyvár ultima oară am fost cu Mama.

Pe băncile din față stăteau cîțiva bătrîni. Cele treizeci de șiruri din spatele lor erau ca o galeră eșuată din care matrozii mai sprinteni au reușit să ajungă demult pe mal. M-am așezat în fața altarului din dos, unde erau atîrnate o mulțime de tăblițe din marmură. Era cimitirul tristeții. Mulțumim Neprihănitei, În semn de recunoștință din partea familiei Jónás, Pentru ajutorul dat de Fecioara Maria, În numele lui Gyurika, familia îndoliată. M-am gîndit că cioplitorii care fac acele dinrecunoștință și mulțumimfecioarei sînt aceiași care scriu și că s-a născut, a murit, a trăit nouă sau șaizeci și nouă de ani.

Slujba era oficiată de un franciscan bătrîn, un pic adus de spate. Despre pogorîrea Sfîntului Duh, de care uităm cu toții, cu toate că Rusaliile care se apropie sînt cel puțin la fel de importante ca Paștele sau Crăciunul. Vorbea frumos, se vedea că îi era milă de Sfîntul Duh.

Apoi, la vinăîmpărăția, s-a auzit scîrțîitul ușii batante și a intrat bărbatul acela de vreo douăzeci și cinci de ani pe care-l vedeam seară de seară în cafenea. S-a așezat în strana din fața mea. Abia la pacevouă și-a ridicat privirea ca să vadă cu cine ar putea da mîna. Sau, poate, ca să se convingă că în jurul lui nu era nimeni care să se revolte că rămîne așezat.

M-am ridicat. Nu știu cum s-a întîmplat, fiindcă într-un autobuz, într-o cafenea sau într-o adunare de oameni n-aș fi fost în stare s-o fac. Prezentările mă tulbură și în ziua de azi. Din fericire, trebuie să mă prezint destul de rar, mai mult din simplă formalitate, dar atunci de obicei oamenii nu prea sînt atenți la nume.

M-am ridicat de parcă nici nu m-aș fi gîndit la altceva cînd am intrat în biserica franciscană. Nu simțeam nici urmă din fisticeala obișnuită pe care mi-o creează numele meu. Cum că odată se va găsi cineva care să spună: Ce vorbești, dom'le?

András Szabad, i-am spus eu cînd ne-am dat mîna.

Pace ție, mi-a răspuns el. Adică Kornél Erdős, a adăugat tulburat.

Apoi, și mai tulburat, a făcut un gest stîngaci, arătînd stingher cu mîna că sîntem într-o biserică, unde nu se cuvine, și că, oricum, o să ne întîlnim la cafenea.

(la muzeu)

Abia jumătate din clasă a mai rămas să vadă pălăria lui Kosztolányi. Apoi au plecat și ei, sub pretextul unor teme pentru ziua următoare. Pînă atunci eu m-am plimbat dintr-o sală în alta. Am așteptat-o pe Adél Selyem la mașina de scris a lui Babits, distrusă de bombă.

A încercat să pară surprinsă că am venit, n-aș fi crezut că te interesează obiectele, cum să nu mă intereseze, doar trăiesc într-un muzeu.

Ce fel de muzeu?
 Haideți să ne jucăm de-a ghicitul.
 Bine, îmi place să mă joc.
 Știu.
 Da? Hm... Din câte întrebări trebuie să ghicesc?
 Din prima.
 Nu cred că am să reușesc.
 Eu sînt sigur că da.
 Ești sigur?
 Da, sînt foarte sigur.
 Ești chiar atît de sigur?
 Da.
 Așa nu-mi place, fiindcă începe să-mi fie frică.
 Nu-i nimic.
 Nimic? Ce-ți dorești mai tare? Să ghicesc sau să-mi fie teamă?
 În nici un caz varianta a doua. Dar asta nu mai depinde de mine.
 Vrei să spui că nu ai nici o legătură cu teama mea, chiar dacă eu o simt din cauza ta.
 Teama dumneavoastră de eșec nu are nici o legătură cu mine. O simțeați încă dinainte să-l fi citit prima oară pe Ady Endre.
 Nu te deranjează deloc că sînt profesoara ta?
 De mîine nu mai vin la școală, așa că nu veți mai fi profesoara mea.
 Nu mi-ar face nici o plăcere.
 Atunci o să vin, dar asta nu are nici o importanță.
 Știi, nu-i așa, că e ceva în tine care mă înspăimîntă, András Szabad.
 Dacă e așa, atunci acel ceva e la fel de înspăimîntător și pentru mine, Adél Selyem.

 S-a uitat tulburată la ceas.
 Încet, se face vremea să plec, mi-a spus ea. N-ai nimic de făcut?
 Nimic.
 Sau măcar să trecem în încăperea alăturată.
 Așa e mai bine dacă măcar din încăperea alăturată nu va trebui să pleci încet.
 O să dau un telefon. Am văzut unul la garderobă.
 Celui de alaltăieri, de la volan?
 Atunci m-a privit prima oară în ochi, fără să spună nimic o vreme.
 Da, lui, mi-a răspuns în cele din urmă. Era tata.
 Înțeleg.

E un om foarte ocupat. De obicei duminică după-amiază ne bem ceaiul împreună.

Din același motiv, eu obișnuiesc să mă duc la o contesă.

Da, poate că ceaiul este cam la fel, dar tatăl meu nu e cîtuși de puțin conte.

Ci?

Mai bine să vorbim despre altceva.

Cum dorești.

N-ai de gînd să-mi spui odată ce este în muzeul acela?

Era vorba că o să ghicești.

Mai bine să ne jucăm cum mă conduci prin el.

Un pat.

E cel mai important obiect?

Deloc. Dar am început să-l prezint în sensul acelor de ceasornic.

Așa da...

...Vai, dar suspicioasă mai sînteți!

Ce te face să crezi asta?

N-are importanță. Apoi o oglindă crăpată.

De ce s-a crăpat?

S-a privit în ea cineva.

Cine?

Mama. A murit și apoi s-a privit. Așa, orice oglindă se crapă.

...Îmi pare rău.

Și mie. Apoi vin vitrina, comoda, fereastra, biroul, fereastra.

Și fereastra face parte din muzeu?

Da.

Te liniștește.

Da. Mai ales dimineața.

Altceva?

Apoi un pian.

Știi să cînți la pian?

Nu. Totuși uneori cînt. Iar în spatele pianului e o ușă încuiată.

Și ce este în dosul ușii?

Tata.

Îmi pare cel puțin la fel de rău ca și pentru oglinda crăpată.

Și mie. Dar și lui.

Și care dintre voi a încuiat ușa aceea?

Am încuiat-o amîndoi. Împreună cu unul din gardienii de la închisoare și cu un gropar.

Înțeleg.

Știu, altminteri nu ți-aș vorbi despre ea.

...Și obișnuiește cineva să-ți viziteze muzeul?

Dacă ar obișnui, aș vizita cu acel cineva și Muzeul Literaturii.

...Și nu obișnuiește fiindcă nu-i dai voie nimănui să intre?

Cum să nu. A intrat deja o păpușă de vitrină.

Nu sună prea ademenitor. Din păcate, eu nu sînt o păpușă de vitrină.

În locul tău, n-aș compătimi-o. Dar nici nu m-aș grăbi să protestez.

Orice femeie ar protesta.

Eu zic că protestăm numai cînd ne sînt atinse punctele cele mai sensibile.

Acesta este cel mai sensibil punct al fiecăruia dintre noi.

Pentru mine, de pildă, nu.

Pentru că ești bărbat.

Să nu uităm că pînă acum cinci minute eram încă un elev de liceu.

...E îngrozitor să discut cu unul ca tine.

Nu ți-am cerut nimic imposibil, doar să stabilem cu cine stai de vorbă în locul tatălui tău duminică după-amiază, într-un muzeu unde ai chemat pentru o vizită facultativă o clasă întreagă de absolvenți, după ce, într-o pauză, m-ai văzut din poartă și te-ai grăbit să mă ajungi din urmă.

Nu e adevărat! Nu m-am grăbit!

Apoi și-a dat seama ce a spus și a amuțit. A rămas nemișcată, privindu-mă fix în ochi, de parcă și-ar fi pierdut mințile. Parcă lovită de un blestem.

Bine, numai să nu ne vorbim din nou cu dumneavoastră, i-am spus eu.

...Ești insuportabil. Ca un clopot de plumb. Te prăvălești pur și simplu peste om cu tonele tale. Mă strivești. Mă distrugi.

Era vorba doar despre o bucată de mucava ușoară ca un fulg.

Dar să nu vorbești despre ea de parcă aș fi eu.

Nu am vorbit așa despre ea.

Ba da, chiar așa ai vorbit despre mine. Așa mă privești, așa îmi ceri socoteală în mașina cui mă urc, așa mi-ai dat foaia aceea de hîrtie cu celula de un metru și jumătate și cu numele tău.

Cum adică așa?

Așa. De parcă aș fi o păpușă de mucava. Cu care poți să faci ce vrei.

Așa simți tu, nu eu.

Da? Atunci tu ce simți?

Acum, de pildă, că ți-e teamă. Probabil că ai și de ce. Dar cu siguranță că din cauza mea. Și că, în schimb, e prima oară în viața mea când mie nu mi-e teamă. Și nu-mi dau seama de ce. Dar acum nici n-aș vrea să-mi mai fie teamă. Nici să fiu obosit. Nu știu să fac curte. Hai să mergem undeva.

... Știi foarte bine că nu pot să intru nicăieri cu tine.

Bine, hai să plecăm de-aici.

...Trebuie să-l sun pe tata.

Bineînțeles, sună-l.

...A fost într-adevăr tatăl meu.

Știu. Iar în camera mea nu a intrat într-adevăr nimeni altcineva în afară de un manechin de mucava. Și nu vreau să vă întâlniți.

(în cartierul experimental)

Adél Selyem locuia într-un cartier experimental, lângă podul Árpád, într-o garsonieră de la etajul al șaselea, cu ferestrele spre cer. Ne-am dus cu taxiul, într-adevăr nu puteam intra nicăieri împreună. Camera era numai în alb și negru, ca ea. Doar deasupra patului atârna o singură cârpă roșie, agățată într-un cui. Dacă încăperea era ea, cârpa aceea era gura ei.

Știi, nu-i așa, că aș putea să fiu arsă pe rug din cauza asta, mi-a spus ea și s-a așezat pe un scaun.

Dacă tu crezi că ar fi mai bine să plec, eu pot să plec, am spus și m-am așezat pe dormeză.

Rămîi.

Ce-i cu cârpa asta?

Nimic, e o cârpă.

Văd. E suficient de roșie.

Da, așa e... Și păpușa ta de acasă ce face?

Stă pe scaunul de la pian.

Am crezut că de obicei tu cânți la pian.

Cînd-cum.

Zău că nu știu de ce m-am enervat. A fost o prostie. La urma urmei, habar n-am cum e să fii un manechin.

Hai să-ți spun. Stai vreo patruzeci, cincizeci de ani într-o vitrină, în cel mai frumos costum făcut de un croitor. Care, spre deosebire de tine, mai și îmbătrînește. Și își închide prăvălia. Iar pe tine te scoate pe trotuarul din fața atelierului.

Și atunci vine cineva care nu a mai avut niciodată în camera lui un manechin. Se uită la fața ta, vede că-ți vopsești buzele în roșu și îi face o ofertă. Bătrînul ar vrea pentru tine cincizeci de forinți, dar pînă la urmă te dă și pe douăzeci. Și, după o viață întreagă, îți mai spune la despărțire, rîzînd: Ai să te măriți, Annuska.

Așa a zis?

Așa.

Și tu?

I-am dat cei douăzeci de forinți, tocmai s-a pornit ploaia, am acoperit-o cu vestonul și am dus-o acasă.

Și Annuska ți-a fost recunoscătoare?

Să nu-i spunem Annuska. De altfel, mi-e recunoscătoare și acum.

Cum își arată recunoștința?

Tace.

Cu buzele înroșite?

Da, tace cu buzele înroșite.

Are și costumul pe ea?

Nu. Costumul nu era inclus în preț. Nici brațe nu are. Nici picioare.

Așadar, e un tors.

Să zicem mai degrabă că e un trup neterminat.

Am o sticlă de vin. N-ai vrea s-o deschizi?

Numai dacă nu mai vorbim despre manechine.

E manechinul tău, de ce te deranjează tocmai pe tine?

Fiindcă îmi amintește tot mai tare că habar n-am ce ar trebui să-i spun unei femei alături de o sticlă de vin.

Nu am impresia că nu știi.

Totuși ar trebui să mă crezi.

Probabil că unora le e indiferent ce le spui. Iar altora nu trebuie să le spui nimic.

Eu aș alege a doua variantă.

Și ce face femeia căreia nu trebuie să-i spui nimic?

De pildă, nu pune asemenea întrebări. Pentru că știe și singură.

Atunci am să aduc vinul.

Am auzit clinchetul paharelor în bucătărie. Apoi am auzit cum curge apa în baie și fișîitul unei cîrpe. M-am uitat la cărțile de pe raft. Pe birou erau două teancuri de extemporale, cele corectate și cele pe care urma să le corecteze. Existențialiștii francezi. Apoi m-am uitat la somniferul de pe noptieră.

S-a schimbat și s-a întors într-o rochie de vară albă. Desculță. Avea buzele proaspăt rujate. A adus vinul și două pahare. S-a așezat lângă mine, a pus paharele pe jos, eu am destupat sticla, am turnat în pahare și le-am golit amîndoi ca pe apă, fără să ciocnim.

Mi-a trecut, am spus eu.

Ce ți-a trecut?

Neînfricarea.

Atunci o să ți-o trezesc din nou. Și s-a ridicat să tragă perdeaua de nailon.

Ție ți-e teamă să nu fii văzută, nu mie. De altfel, la etajul al șaselea, cu ferestrele îndreptate spre cer, nu ar trebui să te temi de nimeni.

Și ție de ce ți-e frică?

Habar n-am.

Sînt sigură că încă nu ai avut de-a face niciodată cu o femeie. Totuși mă simt mai bine cu tine decît cu oricine altcineva.

Nu mi-e frică de ceea ce știi, ci de ceea ce nu știm nici tu, nici eu.

Atunci degeaba aș încerca să ghicesc despre ce este vorba.

Da, ar fi de prisos.

Atunci mai bine toarnă în pahare.

Crede-mă că ar fi mai bine să plec, i-am spus eu și m-am ridicat în picioare.

Pentru mine n-ar fi mai bine, mi-a spus ea, rămînînd așezată. Și mi-a pus mîna în poală.

Bineînțeles că în cei optsprezece ani ai vieții mele mi-am imaginat de mii de ori gestul acesta. În plus, știam și că nu va fi exact așa. Iar acum m-a spintecat, ca o lamă de oțel, senzația că ba da. E exact așa. Și, în afară de acest exactașa, n-am mai simțit nimic altceva. Nu m-a înspăimîntat, ci mai degrabă s-a împietrit în mine, în adîncul stomacului, un fel de furie. Că asta ar putea fi orice, chiar și prima atingere a unei femei, orice. Că va fi exact așa cum mi-am imaginat de-a lungul anilor. Că e un iad. Că nimeni nu va putea să-mi ofere ceva care să nu-și fi lăsat amprenta deja demult în mine. Că nu aveam nici zece ani cînd au adus înapoi pianul acela nenorocit și, cum stăteam așa pe verandă și mă uitam la Mama, știam ce voi simți cînd va muri. Că nu veniseră decît să facă percheziție și încă nu-l pălmuiseră pe Tata, dar eu îl vedeam deja ca pe o umbră. Că Dorvai încă nu adusese cățelul acela nenorocit, Ferenc Vándor încă nu-mi

descoperise locul din cămara de lemne, iar eu simțeam deja în poală fosila ancestrală a lucrurilor ce urmau să se petreacă acum.

M-am aplecat să o sărut, dar ea și-a întors capul.

Asta nu. Te rog. Doar asta nu.

Într-adevăr, cred că ar fi mai bine să plec.

Nu ar fi mai bine. Nici pentru tine. Îți promit. Și a început să-mi desfacă cureaua. Iar eu, nasturele de sus al rochiei ei de vară.

Așadar, promite-mi că mie-mi va fi mai bine dacă nu voi săruta niciodată pe nimeni.

Așa e, nici să nu-ți treacă prin minte.

Pe nimeni sau doar pe tine?

Mai bine pe nimeni. Dar pe mine deloc, a spus ea, cu unghiile înfipite deja adânc în pulpele mele. Avea sfîrcurile împietrite. Împietrite și aspre. Prima oară trebuie să termini repede. Dar îți promit că o să-ți placă.

De ce trebuie?

Fiindcă nu poți să termini în mine. Și vreau ca după aceea să rezisti multă vreme.

Am tăcut. Mă privea. Buzele ei erau ca un inel înroșit. A început să și le tîrască tot mai sus pe mine. N-am mai rezistat să mă uit la gura ei și mi-am ațintit privirea la cîrpa aceea împuțită de pe perete. Și, cînd mi-am dat seama ce era cîrpa aceea, ea se lipise deja cu gîtul de mine. M-a prins de șolduri, trăgîndu-mă cu toată puterea în ea, și a început să mă înghită. Iar eu m-am prăvălit peste ea ca odinioară peste grămada aceea de lemne. Dar acum nu mi-au intrat sub unghii așchii de lemn, ci carne.

Doar ți-am promis că o să-ți placă, mi-a spus ea cînd mi-am revenit. Eu am încercat din nou să o sărut, dar ea a turnat în pahar și mi l-a pus în mînă.

Da, mi-ai promis, i-am răspuns și, brusc, am simțit în mine un gol atît de mare, cum nu mai simțisem niciodată. A fost singura senzație pe care nu mi-a provocat-o nimeni vreodată. Nu avea nimic de-a face cu golul pe care l-am simțit cînd am ars fotografiile cu Imolka. În stînga somniferele, în dreapta extemporalele cu existențialiștii francezi, la mijloc o cîrpă înroșită. Tu nu bei?

Nu. Vreau să-ți mai simt gustul. Îmi place.

Simțeam că dacă nu sar în picioare, ca să fug din această cameră experimentală, voi înnebuni. Să cobor în fugă cele șase etaje, pînă pe malul Dunării, departe de acest cartier experimental, înapoi la Mélyvár, să intru pe poarta de la

Revoluția din Octombrie treizeci și cinci, să trec peste camera de lemne și să ies pe Kossuth șaptesprezece.

Mi-a luat paharul din mână și și-a culcat capul pe umărul meu. Era ușor ca un fulg. Rochia albă de vară îi era descheiată doar pînă la brîu. De fapt era splendidă.

De acum încolo trebuie să știi că ești un bărbat frumos. Foarte frumos. Peste tot – și și-a pus mîna din nou acolo.

Probabil că unora le priește să li se spună că sînt frumoși cînd fac dragoste pentru prima oară în viața lor, m-am gîndit eu. Apoi nu m-am mai gîndit la nimic, ci am privit-o cum se apleacă din nou asupra mea și o ia din nou în gură, pînă ce devin din nou viril. Atunci mi-a apucat mîna și mi-a pus-o între picioarele ei, ca să simt cît de mult mă dorește.

Și am simțit.

Pe sub rochia de vară era goală.

Strînge-mă.

Am început s-o strîng.

Tare. Nu mă doare.

Știu.

Te rog. Cu toată puterea.

Mai dă-mi un pahar de vin.

S-a întins după sticlă ca să-mi toarne în pahar, dar i-am luat-o din mână și am băut din sticlă. Doar atît era în mine, nimic în afară de vinul din acea jumătate de sticlă. Nici măcar aerul pe care-l inspiram.

Apoi m-am ridicat, mi-am aprins o țigară și m-am postat în dreptul ușii. Mă uitam de acolo la noi. Vedeam cum o apuc de umeri și o trag spre mine. Cum stă îngenuncheată în fața mea, cu rochia pe jumătate ridicată. Cum se năruie sub greutatea mea. Apoi cum urlă că nu-i voie. Cum întinde o mîna în gol și urlă, nu mai rezist, îndeasă-mi-o în gură. Iar eu nu o înțeleg. Sau nu vreau să o înțeleg. Totuși pînă la urmă reușește să smulgă cîrpa aceea din cui. Apoi și-o îndeasă în gură, ca să nu urle. Ca un copil care, trezit dintr-un coșmar, își îndeasă scutecul în gură.

Cînd se dezmeticește, începe să plîngă în tăcere. Abia atunci m-am întors lîngă ea.

Ce s-a întîmplat?

Nimic. Dar habar nu ai cît de bine mi-e cu tine.

Tu trebuie să știi asta, nu eu.

Așa-i că nu ți-ai dat drumul în mine?

Bineînțeles că nu.

A întins mîna spre mine, dar i-am oprit-o în aer.

De ce nu vrei?

Ba vreau. Numai că acum trebuie să plec.

Spuneai că nu ai nici o treabă.
Asta a fost la amiază, dar acum e aproape seară.
Ce se va întâmpla cu noi?
Nu știu. Nimic.
Așa, eu nu mai pot intra în clasa aceea.
Cum să nu? De mâine nu mai vin.
Nu pot să-ți cer una ca asta.
Asta nu ține de ce-mi ceri sau nu-mi ceri tu.
Trebuie să-ți dai bacalaureatul.
Glumești? Tu știi mai bine decât mine la câte materii stau
să rămân corigent.
N-ar fi trebuit să ne întâlnim.
Ai dreptate. N-ar fi trebuit nici să ne întâlnim, nici
Dumnezeu să creeze lumea. Totuși trebuie să-i fim un pic
recunoscători.
O să te mai văd?
Bineînțeles că o să mă vezi. Dar acum trebuie să plec.
Sînt așteptat.
Cine te așteaptă?
N-are importanță, tot nu-l cunoști. Prietenul meu.

(somniferul)

Era evident că nu voi mai pune piciorul în liceu. Mai
precis, m-am mai dus o dată, ca să rezolv cu niște acte. De
fapt așa era corect, iar asta nu avea nici o legătură cu Adél
Selyem.

Era, de asemenea, evident că nu mă voi mai întâlni
niciodată cu Adél Selyem. Pînă la urmă nu s-a întâmplat așa,
dar în seara aceea am avut toate motivele să cred asta.

Și era, de asemenea, evident că de-acum voi rămîne
multă vreme singur. Și așa a fost.

Cînd am ajuns acasă, Tata era în bucătărie și își ungea o
felie de pîine cu unt pentru cină. După ce ne-am salutat, a
vrut să o pună pe o farfurie și să se ducă în camera lui cu ea.
De la o vreme prefera să mănînce în camera lui, cel puțin
cînd eram și eu acasă, ca să nu mă deranjeze. De obicei
mîncam și eu în camera mea, din aceleași motive. Să nu-l
stînjenesc cu prezența mea.

I-am spus că azi nici eu nu am mâncat încă nimic și am pus pe masă tot ce am găsit în cămară. Niște pateu de ficat și pastă de roșii. El era tot în picioare, așa că i-am spus că am nevoie de ajutorul lui. Mi-am tras celălalt scaun și am așteptat să se așeze.

M-a întrebat dacă am pățit ceva. I-am spus că nu, dar că de la toamnă va trebui neapărat să-mi găsesc un loc de muncă. Sau chiar mai devreme. Mi-a spus că, dacă nu la facultate, măcar la o școală postliceală tot aş putea să încerc. Se pare că va începe dezghețul, așa că n-ar fi exclus să fiu acceptat la o secție secundară. I-am spus că nu am de gând să încerc. Pentru aia nu e suficient dezghețul, ci trebuie și un bacalaureat. Mi-a spus că e exclus să nu-mi dea diploma de bacalaureat. I-am spus că asta nu depinde de ei, ci de mine. Am renunțat la liceu, așa că trebuie să mă angajez.

Se uita la felia de pâine cu unt și tăcea. Bătea cu degetele pe marginea farfuriei, fără să spună nimic. În felia aceea de pâine pe jumătate uscată se uneau și se contopeau diplomele și doctoratele tuturor strămoșilor mei.

Mai ai tot timpul să te răzgîndești, dragul meu.

Nu pot să mă mai răzgîndesc. Nu sînt în postura potrivită să o fac, am adăugat eu, de parcă așa aş fi fost mai explicit.

Și știi deja ce ți-ar plăcea să faci?

Deocamdată trebuie să-mi găsesc ceva de lucru. Orice. Citesc și eu anunțurile, dar poate că vreunul din cunoscuții tăi ar putea să mă ajute mai repede.

Cum vrei, dragul meu.

S-a ridicat și a pornit spre camera lui. S-a întors în prag și mi-a spus că Vermesi cu siguranță mă poate ajuta și că îl va suna mâine. I-am mulțumit. Am mai auzit cum închide ușa. Pîinea cu unt a rămas pe masă, nu mușcase din ea decît o singură dată. M-am gîndit să i-o duc. Apoi să-i spun că anul viitor îmi voi da bacalaureatul la seral. Apoi să-l rog ca, înainte să se culce, să scoată din cutie aparatul Agfa, tăvile și soluțiile, ca să mă învețe cum se măresc pozele.

Am intrat în cameră, am văzut manechinul pe scaunul de la pian și mi-am amintit că, de cînd am luat tramvaiul, nu m-am mai gîndit la Adél Selyem. Apoi că nu era din vina ei, ci din a mea. Iar cînd cu tine se petrece prima oară ceva, să nu privești totul de la trei metri, de lîngă ușă. Pentru că atunci

nu se va petrece niciodată. Să nu știi cu mulți ani înainte cum o să fie și să nu tinjești ulterior să se întâmple din nou. Brusc, m-a cuprins o excitație atât de sfințitoare, cum nu am simțit nici atunci când Adél Selyem a început să urle că nu-i voie și să-și îndese în gură nenorocita aia de cârpă roșie.

Am luat manechinul și l-am scos în antreu. M-am suit pe taburet și m-am chinuit să-l îndes în vârful Turnului Babel. Am încercat să nu fac prea mult zgomot, cu toate că la Tata veioza era încă aprinsă. Apoi am luat Zorki-ul.

M-am dus pe jos pînă în Buda veche. Am făcut o poză cu blocul experimental, apoi mi s-a terminat filmul. La etajul al treilea și la al patrulea era încă lumină. S-a deschis poarta, a ieșit un bărbat, iar eu mi-am luat tălpășița. Am traversat strada și am mai privit o dată în urmă. La etajul al șaselea era întuneric, probabil că își luase somniferul.

În drum spre casă, m-am așezat pe unul din digurile de pe malul Dunării și am adormit. M-am trezit amorțit din cap pînă-n picioare. Se crăpa de ziuă, m-am uitat cît e ceasul, forfota începuse. De fapt în zori chiar îmi plăcea orașul acesta. Cu măturătorii de pe străzi, cu luminile care se stingeau pe rînd, cu laptele și pîinea din fața magazinelor. Orașele nu au nici o vină dacă unora nu le place să locuiască acolo. Probabil că există oameni care n-ar putea să trăiască la Mélyvár. Pentru care amurgul începe de îndată ce e măturată toată strada Kossuth Lajos și lăzile de pîine ajung în fața prăvăliei lui Szorovka.

(aparatul de mărit)

M-am întîlnit cu Tata în poartă, m-a întrebat pe unde am umblat, iar eu i-am spus că am făcut fotografii nocturne. Mi-a spus că o să-l sune chiar azi pe Vermesi să-i zică de angajarea mea. I-am mulțumit și i-am spus că mă mulțumesc cu orice. Eram pe cale să-mi iau rămas-bun, dar l-am mai întrebat, ca un fel de scuză pentru că trăim ca doi străini în locuința aceea, dacă nu se supără că am de gînd să despachetez aparatul acela de mărit.

Bineînțeles că nu se supără și că vine sus cu mine, ca să-mi arate cum funcționează, mi-a spus el.

Iar eu i-am răspuns că nu e nevoie. De altfel, trebuie să se ducă la lucru și o să-mi arate diseară sau când o să aibă timp. Acum doar o să-l despachetez, ca să văd cum arată.

Regretam deja că am început discuția, fiindcă tocmai de asta îmi era teamă. S-a întors cu mine la etajul al treilea, de parcă l-aș fi făcut să-și descopere sensul vieții. Cu toate că nu era așa. Iar eu n-aveam decît să mă simt ca un nemernic oarecare. Singura lui șansă să-și redescopere sensul vieții ar fi fost dacă i s-ar fi șters din memorie cei trei ani de pușcărie. Dacă Dumnezeu ar fi scos-o pe Mama din groapă, ar fi spălat-o bine și ar fi așezat-o înapoi pe banca de sub nucul din grădina de la Mélyvár, ca să-și fumeze țigara după curățenia mare. Și dacă fiul lui nu s-ar fi întors cu un negativ supraexpus cu un bloc experimental unde cineva de la etajul al șaselea doarme sub o cîrpă roșie zdrențuită cu dinții, după ce a luat un somnifer. Poate că doar așa ar fi căpătat și viața mea un sens. Pe de altă parte, bineînțeles că pînă și eventualitatea nonexistenței poate să dea sens vieții. Dar e greu să te gîndești tot timpul la asta.

Bastonul lui bocănea pe trepte, avea cauciucul din capăt tocit. Și pînă mai anul trecut încă nu era nevoit să se țină de balustradă. Ar trebui să găsim o locuință la parter, m-am gîndit eu. Cutia era pe raftul de sus din cămară. Am dat-o jos, apoi am luat tăvile și tancul de dezvoltare. În afară de uscător, aveam tot ce ne trebuia pentru un laborator. Pense, termometru și ceas pentru expunere. Am pus lampa roșie pe raftul cu condimente, lîngă priză. Pe masa de dedesubt era loc pentru toate. Am amestecat revelatorul, fixatorul, iar el a pregătit hîrțiile fotografice expirate. Mi-a spus că pentru probe erau încă bune. Apoi l-am ajutat să prindă în șuruburi consola de masă. Iar pe consolă am montat capul.

L-am întrebat dacă nu va avea neplăceri pentru că întîrzie. Mi-a spus că nu, fiindcă se are bine cu portarul și poate să aranjeze lucrurile. Am luat o rolă deja dezvoltată și el mi-a arătat cu ea cum trebuie înfășurat filmul ca să poată fi băgat în tanc. Apoi mi-a explicat cum se dezvoltă. Întinericul trebuie să fie perfect, fiindcă filmul este pancromatic, în vreme ce hîrtia este ortocromatică. De aceea nu este sensibilă la lumina roșie. Mi-a explicat că soluțiile pot produce eczeme, așa că să nu umblu prin ele decît cu pensele, că expunerile trebuie calculate la secundă, iar revelatorul trebuie să aibă mereu temperatura de douăzeci de grade. Să nu șterg niciodată praful de pe filme cu mîna, ci cu

o pensulă – sau să-l suflu. Și că, după fixare, cel mai important e spălatul.

Apoi am stins lampa, am închis ușa și am rămas amîndoi în lumina roșie. Am suflat praful de pe film, iar el a pus o foaie pe masă și a reglat înălțimea la dimensiunile hîrtiei fotografice. Mi-a spus că la început o să-mi arate cum se montează filmul, cu toate că el nu-și păstra pozele în role, ci tăiate cadru cu cadru. În role nu se pot face copii de contact. Iar el nu păstra decît cadrele cele mai reușite, de aceea își decupa filmele.

Atunci eu i-am dat filmul, ca să-l pună în consolă, și am aprins becul în proiectorul Agfa. Și atunci a apărut, ca un blestem, Mama. Stînd sub nuc, în negativ alb-negru, și fumînd după vreo spălătură mare.

Stăteam amîndoi, Tata și cu mine, ca doi criminali. Cu toate că nu omorîserăm pe nimeni. Iartă-mă, dragul meu, mi-a spus el. A stins lampa și a ieșit. L-am auzit cum închide ușa. Eu am rămas acolo. Nu știam ce să fac. Pînă la urmă am luat hîrtia și am băgat-o în revelator. S-a înnegrit. Probabil că fusese expusă la lumină cînd a ieșit Tata.

I-am bătut în ușa, el stătea pe marginea patului, și i-am spus că ar trebui să plece la fabrică, încă nu era prea tîrziu. Apoi i-am spus că-i mulțumesc pentru că mi-a arătat cum funcționează aparatul, mai departe mă pot descurca și singur. L-am văzut de la fereastră cum intră în tutungerie și vorbește la telefon. Apoi cum se oprește nehotărît la colțul străzii, apoi o pornește în direcția opusă.

Am scos filmul din Zorki, l-am montat în tanc și l-am dezvoltat. Apoi l-am agățat cu o pensă de lampa din bucătărie, ca să se usuce. Arăta ca o hîrtie de prins muște.

În ultimul cadru abia dacă se distinge ceva. Am stricat două poze, a treia mi-a ieșit cît de cît acceptabil. Dar între timp mi-am dat seama că nu voi mai folosi niciodată nici pense, nici ceasul pentru expunere. Că va trebui să număr în sinea mea, ca și cum aș fi sub apă. Că trebuie să simt hîrtia cu degetele. Pînă ce nu apare poza pe ea, e atît de alunecoasă, de parcă ar fi năpădită de alge. De fapt nimic nu e mai aproape de moarte ca fotografia.

(Kornél)

Am ajuns la cafenea pe la ora zece. Era o pană de curent. Stătea cu spatele la mine și privea strada prin perdea. Farurile mașinilor care veneau din față îi luminau cămașa albă, făcând să-i strălucească şuvițele părului nepieptănat.

La masa alăturată stăteau două femei mai în vîrstă, care așteptau nota de plată.

Garderobiera mi-a spus că nu se mai servește. I-am răspuns că nu face nimic.

Nu-mi mai amintesc ce am discutat prima oară. El zice că nici n-am adus vorba despre biserică, dar eu cred că-i era jenă pentru acel pace ție. Eu îmi amintesc că i-am vorbit mai ales despre Mélyvár, dar el zice că de atunci am început să-i povestesc ce visam. El zice că nu mi-a spus-o decît mulți ani mai tîrziu, dar, după părerea mea, se gîndea de atunci că ar fi fost mai bine ca tatăl lui să fi fost închis încă din cincizeci și șase. Pentru că așa măcar ar fi știut de ce și-a distrus viața. Eu îmi amintesc că nu i-am răspuns că nu știe ce vorbește, ci doar că și dacă ar fi existat o cauză externă concretă, tot așa și-ar fi distrus viața.

El zice că încă de prima dată am făcut aluzie la faptul că sînt un fotograf care nu poate fi trecut cu vederea. Pe care poți să-l idolatrizezi sau să-l urăști, dar pînă la urmă toată lumea va trebui să adopte o poziție, cu toate că abia în ziua aceea îmi mărisem prima fotografie. Însă eu îmi amintesc că l-am întrebat doar ce era în caietul pe care, cînd am sosit, s-a grăbit să-l închidă și să-l ascundă în servietă. Și că m-am ferit să aduc vorba despre fotografii, atît de vehement mi-a explicat el cît de mult îi ura pe psihologi, pe regizori, pe actori și pe fotografi.

El zice că a spus într-adevăr ceva de genul acesta, cu toate că de fapt nu îi ura, ci îi invidia. Și, desigur, se temea de ei, fiindcă lumea avea mult mai mare nevoie de aceștia decît de un roman de familie unguresc. Eu îmi amintesc că atunci i-am zis că nu știe ce vorbește, nu cînd mi-a spus că tatăl lui a scăpat de pușcărie. Cu toate că nu a fost singura oară cînd i-am spus asta.

El își amintește că i-am vorbit despre Adél Selyem ca fiind iubita mea. Dar eu îmi amintesc că problema era tocmai lipsa iubirii. El zice că și mai tîrziu i-am povestit același lucru despre toate femeile din viața mea. Dar eu cred că, dacă

pînă la Éva i-am vorbit despre oricare dintre ele astfel, atunci am o problemă.

El zice că atunci cînd m-a întrebat despre Mama, eu am făcut țandări un pahar. Eu îmi amintesc că l-am spart din greșeală, fiindcă tocmai atunci a pornit curentul. Mă întindeam după el, becurile s-au aprins brusc și gata. Și sînt sigur că nici în zori, deja beat, nu am spus o tîmpenie atît de mare, cum că nu cele care o fac pentru bani sînt curve, ci cele care mor.

El zice că după ora închiderii ne-am dus într-o crîsmă. Eu îmi amintesc că aveam acasă o sticlă de vin, că am adus-o și ne-am dus cu ea pe chei. El zice că nu e adevărat că în zori am adunat chiștoace dintr-o stație de autobuz. Dar eu îmi amintesc că acel chiștoc vechi de treizeci de ani din sertarul meu e chiar de acolo.

El zice că poate nu ne-am dus într-o crîsmă, ci că am adus eu o sticlă de vin, dar că el nu a recitat „De tot pentru nimic“. Pentru că el, poezia aceea, cu voce tare, niciodată. Dar în sinea lui, mut, să nu o audă nici el, desigur. Cum o spun toți bărbații. Dar că eu am spus-o în gura mare.

El zice că în dimineața aceea eu am scris în piatră totul. Pe vremea aceea el era cel mai liber dintre noi doi. După părerea mea, el scrisese deja totul în piatră de ani de zile și nici unul dintre noi nu a fost vreodată liber.

El zice că s-ar putea să fi recitat poezia aceea, dar acum nici măcar nu o mai știe pe de rost. Și că, într-adevăr, contează ce a realizat fiecare în treizeci de ani. Eu cred că atunci a contat, iar acum contează altceva. Și că în fiecare acum este un atunci. El zice că de pe chei ne-am dus în cetate. Eu îmi amintesc că am furat o franzelă din fața unei prăvălii și am mîncat-o goală în parc.

El își amintește că la opt a trebuit să se ducă la facultate. Eu îmi amintesc că atunci s-au deschis crîșmele. El zice că a doua sticlă a fost tot de vin. Eu îmi amintesc că era votcă, apoi că, într-adevăr, ne-am dus, dar numai pînă la bufetul facultății, ca să-i dea tipei împreună cu care nu-l mai văzusem de mai multe săptămîni o scrisoare la care ea să nu-i poată răspunde nimic.

El zice că atunci nu o mai iubea. Eu îmi amintesc că atunci a fost îndrăgostit ultima oară. El zice că să distrugi viața unei femei e o greșeală. Dar la două femei e deja o ticăloșie. Eu cred că e o ticăloșie să distrugi viața oricui, inclusiv viața ta. El zice că nu ne-am dus în ziua aceea la ei, la Budafok. Eu îmi amintesc că a treia sticlă a fost tot de vin, iar mama lui ne-a culcat pe amîndoi.

Cum spuneam, nu-mi amintesc de primele noastre zile petrecute împreună. M-am trezit cu trei pisici în pat. Am încercat să borăsc în baie, cît mai încet. Apoi l-am trezit ca să-mi spună unde eram.

Așa-i că tata nu ne-a văzut? Pînă să-i răspund, a adormit din nou. S-a auzit scîrțîitul scărilor încropite cu ani în urmă, provizoriu, de tatăl lui. Apoi poarta, care scîrțîia la fel. Se făcuse din nou întuneric beznă și am rătăcit o jumătate de oră pînă ce am găsit stația de autobuz. Eram mahmur pentru prima oară în viață. Și, de cînd am ajuns în dimineața obscură din Gara de Est, am tînjit prima oară în viață să se facă dimineața următoare.

(tipografia)

Tata mi-a făcut rost de o slujbă de ucenic cu jumătate de normă. Lucram mai mult noaptea. Ca ajutor de culegător într-o tipografie. Toată lumea credea că sînt culegător. După o vreme i-am lăsat să creadă, fiindcă mi-ar fi fost mai greu să le explic ce făceam de fapt. Era acolo o șină lungă, cam la înălțimea șoldului. Ascuțită. De ea atîrnau colile, împăturite în două. Să zicem, colile unui cotidian. Primul vrac era format din prima și ultima foaie. Al doilea, din a doua și penultima. Și așa mai departe. De-a lungul șinei. Iar eu mergeam pe lîngă ea și adunam foile una cîte una, pînă ce se forma ziarul. Atît. Zău că nu-ți trebuia bacalaureat pentru asta.

Eu eram singurul bărbat printre ucenici. Nici nu erau prea mulți angajați. Majoritatea eram ucenici. Ajutam utilajele, care erau niște rable și nu aveau capacitatea necesară. Una dintre femei a mers să nască, iar în locul ei am venit eu.

Cele două șine erau puse pe doi suportți de lemn. Erău două pentru că omul să nu se întărcă cū mîna goală. Podeăua halei eră pardosită cū traverse precum cele de cale ferată. Și erău unse cū gudron, tot că traversele de cale ferată. Așa că mirosul tipografiei se amestecă cū mirosul de gară. Mă străduiă să le deosebesc și uneori reușeam, alteori, nu. Cînd reușeam, mirosul de cale ferată îmi amintea de Kállai. Iar Kállai îmi amintea de Adél Selyem. Încercăm să-mi imaginez că cea din făța mea eră ea. Desculță, într-o rochie de vară albă. Cum culege cū capetele unei mînuși de cauciuc, pe două degete, Hotărîrea Comitetului Central. Cumpăr leagăn, chiar și folosit.

Femeile purtau ghetă înalte de pînză, decupate la călcîie, că vînzătoarele. Și că mai toate femeile de pe vremea aceea care lucrau opt ore pe zi în picioare. Nu-mi mai amintesc dacă erăm șapte sau opt cū toții, dar erăm mereu cū unul mai puțin. Fiindcă ne împărțeam întotdeauna timpul în așa fel încît atunci cînd cineva se întorcea de la țigară, să iasă imediat altul. Cine nu avea chef să fumeze îi ceda locul celui de după el, dar asta se întîmplă rar, fiindcă atunci eră nevoit să mai aștepte o tură întreagă. Nu se putea fuma decît în casa scărilor, fiindcă înăuntru erău multe materiale inflamabile.

Din cînd în cînd unii fumău cîte două țigări sau se duceau să se pișe sau mușcău cîte o îmbucătură dintr-un sandvici, dar nimeni nu protesta. Oricum, nu puteai sta de vorbă de unul singur. Ferestrele din casa scărilor dădeău spre un zid cū buruieni ițite printre crăpăturile tencuielii. Înăuntru nu prea vorbeă nimeni. Pe de o parte din căuza zgomotului din tipografie, iar pe de altă parte fiindcă nu ne vedeăm unii altora decît spinările, iar cei care veneău cū făța din partea opusă dispăreău într-o clipă. Desigur că mai erău unii care încercau să schimbe cîteva cuvinte, dar ele se pierdeău în vacarmul din jur.

Cînd vrafurile se terminău, cele două șine lucioase atîrău goale deasupra traverselor. Că fantoma unei căi ferate care nu ducea nicăieri. Apoi veneău bărbații. Atîrău noile foi, spuneău cîteva glume deocheate, iar noi ne așezăm din nou în rînd. Eu, că forță de lucru cū jumătate de normă, existăm pentru ei așa, mai mult sau mai puțin. Dar în realitate asta nu eră neapărat din căuza jumătății de normă. Însă sînt sigur că dacă m-aș fi întîlnit pe stradă cū vreunul din ei, l-aș fi recunoscut mai repede decît pe oricare din foștii mei colegi de clasă.

Am lucrat acolo pînă ce a murit Tata.

(mașina)

Într-o zi, dis-de-dimineată, cînd m-am întors de la tipografie, în fața casei noastre stătea o mașină de la miliție. Nu una cu alb și albastru, ci din acelea despre care îți dai seama după număr de unde sînt. Am simțit cum mi se strînge inima ca într-o capcană. M-am oprit cu o poartă mai înainte. Eram sigur că veniseră la Tata. Nu-mi dădeam seama de ce, dar nu încăpea nici o îndoială că mașina aceea venise pentru sau după el.

Nu știam dacă era mai bine să urc sau să aștept acolo, în stradă. Apoi mi-am dat seama că nu puteam să mă holbez de la cîțiva metri, în plină stradă, la o mașină a miliției. M-am uitat în jur. Tutungeria era încă închisă.

Nu voiam să mă ascund, ci să apar în momentul cel mai potrivit. Să-și dea seama că sînt cu ochii pe ei. Că o să-i văd cînd urcă împreună cu Tata în mașină. Și o să mă duc la el ca să-i amintesc că familia Keresztes ne așteaptă la prînz. De parcă asta ar avea vreo importanță. Totuși urma să fie un semn că vor trebui să țină cont de mine, de familia Keresztes și de întreaga lume. Să țină cont că Tata și-a luat porția de pușcărie, iar de atunci nu s-a întîmplat nimic care să-i îndreptățească să vină după el cu o mașină vopsită în culori civile.

Cum spuneam, tutungeria era încă închisă și nu puteam să rămîn în stradă, așa că am decis să urc. Poate că ne vom întîlni pe scări. Din cîte am reușit să deslușesc prin geamul ridicat al mașinii, înăuntru nu era decît un civil pe bancheta din spate. Fuma. Cînd am trecut pe lîngă el, a întors capul spre mine fără să mă privească. Din faptul că nu era nimeni la volan am dedus că nu era un ofițer de rang atît de înalt încît să aibă nevoie de șofer. Așadar, nu veniseră în formație completă. Și, la urma urmei, era destul de tîrziu, ar fi putut să știe că Tata lucrează, așa că era posibil nici să nu-l găsească acasă. Cînd erau în misiune, angajații de la Interne veneau măcar cîte doi. Adică dacă unul rămînea în mașină, mai trebuia să fie unul și pe scaunul de lîngă șofer. Așadar, sus

erau doi. Eram sigur de asta încă înainte să apăs clanța de la poartă.

Desigur că pe Tata l-ar așeza pe bancheta din spate, iar lângă el mai trebuia să stea careva, în caz că ar încerca să opună rezistență. Cel care-l aștepta. Care va deschide portiera și îl va trage înăuntru sau, dacă va fi nevoie, îl va imobiliza. Dacă stă cineva pe bancheta din spate, înseamnă că insul la care au venit va fi cu siguranță ridicat.

Cu toate că din partea Tatei nu aveau de ce să se teamă de o rezistență semnificativă. Dar asta nu avea nici o importanță, fiindcă măsurile de securitate trebuiau respectate chiar și în cazul unuia care umbla în baston. M-am întors în așa fel încât să mai pot arunca o privire spre mașină în timp ce închideam poarta. Bărbatul nu se uita la mine.

Când lângă tine se închide sau se deschide o poartă, iar pe deasupra e tocmai poarta casei unde ai venit în misiune, cea mai firească reacție e să te uiți spre ea. Nu te uiți într-acolo numai dacă vrei să creezi impresia că nu te interesează sau că nici nu ai observat mișcarea, în timp ce ții totul sub observație cu vederea periferică. Zvîcnetul lui scurt cu capul spre mine când am trecut pe lângă mașină a fost suficient ca să știu cu exactitate cine era cel care a sosit. Era pur și simplu exclus să nu-l fi recunoscut, chiar și din spate, tocmai pe fiul celui după care veniseră.

M-am oprit la cutia poștală, mocoșindu-mă cu cheia în broască. M-am gândit că dacă aș auzi chiar în clipa aceea cum se închide ușa de sus, de la apartamentul nostru, aș putea să mă lălăi pe la cutia poștală, ca să nu ne întâlnim pe palier, unde ar fi trecut în grabă pe lângă mine, ci acolo jos, sub poartă. Și așa aș putea fi de față când îl bagă pe Tata în mașină. Dacă ar trece în grabă, faptul că m-aș întoarce și, eventual, m-aș lua după ei nu ar mai însemna doar o prezență întâmplătoare, ci un fel de agresiune. Care cu siguranță nu ar fi nimerită.

Poate că agresiunea va fi inevitabilă, fiindcă mă vor îmbrînci sau îmi vor trage o palmă, așa că din capul locului apariția mea nu ar trebui să fie agresivă, căci în mod cert asta nu i-ar face bine Tatei. S-ar răsfîrge în primul rînd asupra lui. Sarcina mea era tocmai ca, fiind acolo, de față, să le atrag oarecum atenția că nu pot fi agresivi, nu pot să-și facă de cap.

Nu mai puteam să mă mocoșesc atîta la cutia poștală, iar ușa de sus tot nu fusese trîntită.

Eram deja pe palierul de la etajul întîi, cînd la capătul gangului au ieșit pe ușa contesei doi civili. În principiu ar fi trebuit să răsufli ușurat. Eu simțeam că-mi fuge pămîntul de sub picioare. Am văzut cum își iau politicoși rămas-bun, contesa închide ușa, iar cei doi bărbați încep să coboare pe treptele din dos. Apoi mi-am amintit că Tata nu e niciodată acasă cînd mă întorc de la tipografie. Că ei știu asta mai bine decît mine. Că nu am nici o șansă să știu cu exactitate la ce să mă aștept. Ce s-ar putea întîmpla. Cu Tata, cu mine sau cu oricine altcineva. Plîngeam ca un tîmpit pe palierul din casa scărilor, fără să simt altceva decît că erau mai puternici decît mine. Că, dacă la ușa noastră ar suna într-adevăr doi civili, eu aș fi neputincios.

După ce au plecat, am așteptat să-mi vin în fire și m-am dus la contesă.

Ce s-a întîmplat? am întrebat-o.

Ce să se întîmple?

De ce v-au molestat acei bărbați?

Eu n-aș numi asta molestare. Au venit, am băut ceai și au plecat. Asta nu e nici pe departe molestare. Dacă te răscolește atît de tare că au stat de vorbă cu mine, ce-ai să faci cînd vor dori să stea de vorbă cu dumneata?

Asta e altceva, i-am spus eu.

Nu e altceva. Nu există așa ceva. Așa e aici. Iar acum va fi și mai așa. Apoi va trece frumos totul. Fii liniștit, nu au vrut nimic rău, am discutat despre familia mea. Care e destul de mare și de răspîndită prin toată lumea. Probabil că ți-a scăpat, dragul meu, dar nu demult au înconjurat cu sîrmă tot Berlinul de Vest. Trăiesc și acolo unii din neamul Szendrey. Despre ei a fost vorba. Dar mașinile astea nu mai sînt negre, ci cenușii.

Da, știu.

Ei, vezi? Dragă Mária, nu vrei să-i faci prietenului nostru un ceai ușor, de dimineață?

Desigur, stimată doamnă.

(șahul)

De fapt tu de ce nu te duci acasă?

Mă duc zi de zi acasă.

Nu așa mă gîndeam. Acasă. La Mélyvár. Chiar și pentru o singură după-amiază.

Nu se poate.

De ce să nu se poată?

Pentru că nu se poate. Nu am unde să mă duc. Asta-i tot. Simplu.

Cît timp mai există pe hartă Mélyvár, cît timp mai pleacă trenuri din Gara de Est, ai unde să te duci.

Nu te înțeleg. Ți se face greață că nu te trezești zi de zi în centrul orașului și că ai tăi nu au ajuns decît pînă la periferie?

Nu-i adevărat, nu mi se face greață.

Mie mi se pare că da.

Dar ce nu înțeleg eu este că de fiecare dată cînd aduc vorba despre tine, ajungem într-o clipă să vorbim despre mine. Iar dacă mie mi-ar plăcea să locuiesc acolo unde locuiești tu, asta nu înseamnă că de Budafok mi se face greață. Și în nici un caz nu le-aș reproșa asta părinților mei. Să-ți spun ce văd eu?

Dacă-mi vei spune din nou că totul e scris în piatră, mai bine taci.

Cu toate că așa văd eu lucrurile. Tu urmezi.

Și nu doar că ai scris totul în piatră, ci...

Unu. Nu am scris nimic în piatră. Doi...

Trei, patru, cinci, șase. Șapte: să nu ucizi...

Șah.

Da, văd. Și aș vrea să mă crezi că într-adevăr nu am scris nimic în piatră, că nu pedepsesc pe nimeni sau, dacă totuși o fac, îmi dau seama de asta. Știu cînd îl pedepsesc pe Tata. Știu cînd te pedepsesc pe tine.

Și pe tine însuși.

Da, știu. Și nu numai că știu, dar fac tot posibilul să nu pedepsesc pe nimeni.

Eu zic c-ar fi mai bine să muți altceva, ca să nu-ți iau tura.

Așa am mutat, așa să rămînă. Ce-am mutat e scris în piatră.

Îmi vine să rîd.

Rîzi.

Bine, fac altă mutare. Dar atunci să considerăm că asta e a doua partidă, pe prima ai cîștigat-o.

Nu am cîștigat-o, ci ai făcut tu o mutare greșită, ca mine cu pionul.

Dar nu e totuna să pierzi un pion la deschidere sau o tură la final.

Greșeala-i greșeală.

Dar nu numai greșeala contează, ci și consecințele ei.

Niciodată. E scris în piatră.

Nu cred că m-ar putea interesa un glonț oarecare tras dintr-un pistol dacă în fața țevii nu ar fi ceafa cuiva.

Dar n-ai observat că aici nu a tras nimeni cu pistolul? N-ai observat că ne jucăm? Jucăm șah, fiindcă ne place amîndurora. Și nu am observat în ce anume constă diferența. Fiindcă aici poți pierde un pion sau o tură și nu moare nimeni din cauza asta. Nu cădem în păcat. Dar văd că pentru tine o împușcă de neglijență e un păcat la fel de mare ca un glonț tras în capul cuiva.

Unu: nu e la fel de mare. Doi: a trebuit să te implor să pui pionul acela la loc.

...Dar l-am pus. Și nu am zis să considerăm că e o nouă partidă.

N-ar fi avut nici un rost să spui așa ceva după a treia mutare. Și eu ți-am pus tura înapoi. Și nu considerăm că e altă partidă. Șah.

... Da, într-adevăr, e șah.

Așa e. Și tare m-aș bucura dacă ai înceta odată cu scrisul în piatră.

Cu toate că atunci cînd ești încordat, joci mai bine.

Dacă de asta ar depinde totul, aș reuși să te bat măcar o dată.

De data asta se pare că o să reușești.

Da, așa se pare.

...Du-te acasă măcar de Ziua Morților.

Atunci chiar că nu mă duc acasă.

Îți iau tura.

Iar eu o să-ți iau calul.

Mai bine ia-mi nebunul.

De ce?

Fiindcă atunci va fi remiză. Nu poți să dai mat doar cu calul.

N-am știut.

Eu zic să te duci totuși acasă.

(Mélyvár)

Cînd Tata a primit o slujbă cumsecade, eu am întins pe masă o hartă, ca să văd unde e Rákos. Apoi am luat un creion, ca să marchez străzile pe care umblasem pînă atunci. Alții fac asta pe harta lumii. Punctul cel mai îndepărtat era

cazarma. Și Budafok. Mai fusesem la spitalul János, pe podul Margit, în cetate, la Astoria, în piața Kálvin și, desigur, pe Rákóczi, pe Republicii și pe bulevard. Mi-am mai amintit de vreo câțiva cunoscuți de-ai Tatei care ne-au invitat la cină, dar le uitasem adresele, așa că nu i-am putut însemna pe hartă. Doi locuiau pe undeva prin Buda, iar unul în Angyalföld, unde ne-au dus cu mașina. De la ei am primit paltonul de iarnă. Și o dată am fost într-un cartier experimental. La Mélyvár nu exista stradă pe care să n-o fi găsit cu ochii închiși.

Dar adevărul este că Mélyvár nu e un oraș mare. Cel mult unul măricel. După dimensiuni și după mărimea gării. La fel ca dealurile, bisericile, grădina zoologică și cazarma lui. Și nici râul nu era cine știe ce.

O cetate, o croitorie, o uzină de apă, o facultate, o bibliotecă, o piață a eroilor, o moară, o turnătorie, un abator, un muzeu, o piață, o cazarmă, o vărărie, o fabrică de lapte, o secție de miliție, un tramvai, un ștrand, iarna un patinoar, un cotidian, un depozit de fier vechi. Un teatru, un crematoriu, un sediu de partid, un fost evreu.

Doi reformați, două oficii poștale, două cinematografe, două benzinării, două licee, două spitale, două cartiere de blocuri, două dealuri cu vii, două hoteluri, două cooperative de credit, doi foști aristocrați.

Trei catolici, trei cabinete medicale, trei cafenele, trei grădinițe, trei cercuri de prieteni, trei sere de roșii, trei cimitire, trei foste bordeluri, trei curse directe spre Budapesta.

(Iubita Tatălui meu)

Probabil că viața noastră ar fi luat un alt curs dacă nu aș fi marcat atunci acele trasee și nu m-aș fi hotărât să străbat măcar străzile mai importante, din moment ce tot eram nevoit să trăiesc aici. Dar, pe de altă parte, desigur că asta e o tîmpenie. Fără îndoială că există cauze și consecințe, dar nici o consecință nu este urmarea unei singure cauze.

Mai întâi am străbătut în lung și-n lat cartierul nostru. Apoi cele două cartiere învecinate. Umblam cu harta în mînă

și cu itinerarul făcut de acasă. Mă străduiam să nu las nici o stradă nemarcată. Aveam Zorki-ul la mine, dar nu l-am scos decât arareori din toc. Mă apucase o greață inexplicabilă la gândul că-mi voi petrece viața pozînd ziduri dărăpănate, case susținute de grinzi și ganguri întunecoase. O dată am fotografiat un băiat care mergea pe o trotinetă, cu fața scăldată în soare, tocmai plouase și se oglindea în pietrele ude din pavaj. A ieșit o poză bună. Pe vremuri m-am dat și eu cu trotineta. Tata nu putea să meargă cu bicicleta din cauza piciorului, așa că nu am învățat nici eu, dar, ce-i drept, nici nu aveam bicicletă. Pînă la urmă tot am învățat.

Într-o bună zi m-am decis să străbat toată strada Thököly. Era toamnă, se înserase și era destul de frig. La colțul cu Hungária era o crîsmă și m-am hotărît să intru. Tata stătea cu fața spre ușă. Femeia pe care o ținea de mîină era cam de o vîrstă cu el. Nu știam ce să fac. Tata s-a ridicat, femeia nu înțelegea nimic. Era frumoasă. Ca Mama. Iartă-mă, i-am spus eu și am ieșit. Știam că se întîmplase ceva ce n-ar fi trebuit să se întîmple. M-a ajuns din urmă la colțul străzii.

N-aș vrea să interpretezi greșit situația. Fiindcă era o situație care nu putea fi interpretată greșit. La care eu i-am spus să fie liniștit, nu o interpretez greșit, și să se întoarcă la cunoștința lui, care desigur că e cel puțin la fel de stînjenită ca mine sau ca el.

Iar atunci s-a întîmplat ceva ce nu se mai întîmplase niciodată în viața noastră. Tata a început să urle cît îl ținea gura. Că el nu era stînjenit. Și nu va fi niciodată. Pentru că el nu a avut și nici nu va avea nimic de-a face cu altcineva în afară de Mama. El nu e un animal, nu are nevoie de altă femeie. E un om înșurat. Așadar, să nu îndrăznesc să pîngăresc amintirea Mamei mele calomniindu-l pe el. Și de fapt ce căutam eu acolo? De ce-l spionez? Ca un denunțator. Eu habar nu am cine e femeia aceea, de ce e împreună cu ea și de ce o ține de mîină. Femeia aceea e verișoara lui. Verișoara lui de-a doua, pe care nu a mai văzut-o din copilărie și care tocmai și-a pierdut soțul. E o văduvă, nu o tîrfă. Așadar, să nu îndrăznesc să-l bănuiesc că s-a combinat cu verișoara lui. Își dă seama ce-mi închipui eu despre el. Și-a dat deja seama de mai multe luni. Că-i pun în cîrcă toate mojiciile din imaginația mea. Dar el e curat. Nu are secrete. El nu a fotografiat niciodată curvele care se fițîie în fereastra de peste drum. El nu ascunde în sertar reviste deocheate. A

început să-i fie rușine de fiul lui, care e atât de pervers, încât a ajuns să trăiască cu un manechin de vitrină.

I-am răspuns că eu nu trăiesc cu manechine, iar revista americană nu am ascuns-o, ci am pus-o pur și simplu în sertar. Și tot acolo aș fi pus-o chiar dacă aș fi știut că-mi cotrobăiește prin cameră. Atunci el mi-a smucit brațul și mi-a urlat în față că el nu mi-a cotrobăit niciodată prin cameră, ci doar a căutat certificatul meu de naștere, așa că să nu îndrăznesc să-i pun din nou la îndoială cinstea.

Bine, Tată, i-am spus.

Repet, să nu îndrăznești! E limpede? Eu am ajuns în iad tocmai din cauza cinstei mele!

Știu.

Atunci termină cu insinuările! Și nu mă mai spiona! Nu am nici o iubită!

Bine, te cred. Dar poți avea liniștit pe cineva, asta nu mai are nimic de-a face cu cinstea. E greu să înșeli pe cineva care a murit. Iar Mama a murit. Printre altele, și din cauza cinstei tale.

Și-a luat mâna de pe brațul meu și a rămas sub lumina felinarului ca un condamnat la spânzurătoare.

A venit un autobuz, m-am urcat, plîngeam.

El nu s-a întors acasă vreo trei, patru zile.

Nu mai pot să continui.

O furnică.

(furnica)

Stăteam în grădină și mă uitam la o furnică. Pleca, se întorcea, iar pleca. Umbla încolo și-ncoace pe o distanță de vreun metru și jumătate. Uneori se oprea, făcea câțiva pași la dreapta sau la stînga, dar pînă la urmă se întorcea pe drumul ei. Un drum invizibil. Fără nici o urmă, adică fără nici un indiciu care să facă dintr-o margine de alee pietruită dintr-o grădină ceva ce ar putea fi numit drum. Cînd m-am așezat pe jos, lîngă casă, furnica era deja acolo. Nu știam de unde venise. La început am crezut că se rătăcise. Dar cineva care s-a rătăcit nu se foiește încoace și-ncolo, mereu pe aceeași cale. Cine se rătăcește umblă pînă ce găsește un drum. Sau pînă ce se rătăcește și mai tare. Sau stă locului și aprinde un

foc, urlă, face semne și se roagă disperat să-l găsească cineva.

Față de acea foială încolo și-ncoace pe o distanță de un metru și jumătate, nici cei câțiva pași în dreapta și-n stînga nu aveau mai mult rost. Acolo nu era nimic. Nici un drum cumsecade, nici hrană, nici o altă furnică. Cred că tocmai de aceea se și întorcea mereu pe același drum.

Uneori se oprea. Își aranja ceva pe ea cu piciorușele din față. Așa cum fac și muștele. Numai că, spre deosebire de muște, furnicile își pot întoarce capul în spate, ca niște vertebre. Cum fac și cîinii cînd își mușcă coada. Și nici gestul acela, cînd se aranja sau se spăla, nu avea mai mult sens decît foiala ei înainte și înapoi. Nu se vedea nici un strop de murdărie pe ea. Nimic din ceea ce făcuse minute întregi nu avea absolut nici un sens.

Măcar de s-ar fi hrănit sau ar fi căutat ceva de mîncare. Sau ar fi discutat cu altă furnică. Dacă s-ar fi îndeletnicit cu perpetuarea speciei sau ar fi construit o cetate. Sau dacă ar fi plecat pur și simplu, fiindcă acolo nu avea nimic de făcut. Astea ar fi avut un sens. Dar așa, cu acel du-te-vino neîntrerupt, era ca la pușcărie, cu toate că ar fi putut să coboare de pe marginea cărării pietruite și să o ia prin iarbă. Și nu vede nimic. Mai mult ca sigur că simte oarecum lumina, dar nici pomeneală să vadă, așa ca mine, tufa de măceșe din față, garajul din dos, folosit ca debara, statuia neterminată a lui Cristos din geam, iar mai încolo pârul, gardul dărăpănat și pisica ghemuită pe el. Nu are creier. Nici amintiri. Dacă aș așeza-o cu un metru mai într-o parte, se va fițîi pe acolo exact la fel.

Eu știu exact de ce stau așezat pe pămînt, sub streășina casei. Aștept. Iar această așteptare este sensul prezenței mele aici. Aș putea să stau fără să știu de ce, totuși simpla prezență a tot ce mă înconjoară, a tot ce văd, ce gîndesc sau simt, de pildă acest garaj verde, încropit din plăci de PFL, plin cu tot felul de gioarse, cu Cristosul acela neterminat, ar da un sens șederii mele.

Dar chiar dacă prezența mea acolo n-ar avea nici un rost vizibil sau invizibil, dacă aș fi orb și n-aș vedea geamul prăfuit al garajului, dacă nu mi-aș da seama că e cineva ghemuit deasupra mea și constată că, după etaloanele sale,

aproape că nu exist și s-ar gândi că inevitabilul nu l-ar costa decât un simplu gest, oricînd la cheremul poftelor sale...

Tu ai slăbit din nou, băiete.

Sărut mîna, tanti Emma. Nu am slăbit, așa mi-e felul.

Felul, nefelul, ia treci tu înăuntru să mănînci ceva – și a început să-și bălăngănească plasa cu pîine proaspătă ca pe o momeală.

Mulțumesc, vin imediat, numai să-l aștept pe Kornél. Face baie.

Poți să-l mai aștepți o oră întreagă.

Știu, tanti Emma.

Atunci imaginează-ți de cînd știu eu asta. Dar să nu vă apucați de băut fără să mîncăți înainte.

Nu ne ducem să bem, tanti Emma.

Nu? Aveți grijă, băieți, pentru că eu știu. Eu le știu pe toate, îmi spune ea, ameninșîndu-mă cu degetul.

Cel care le știe pe toate nu stă pe gînduri. El știe totul în întregime. Pentru acela cauza și consecința nu sînt categorii aparte. Dilema ca furnica să existe sau să nu existe are un caracter demiurgic. Dimpotrivă, poate că este de-a dreptul umană. Cel în care se contopesc toate, eu, garajul, Cristosul neterminat, furnica aceasta, nu stă pe gînduri. Nu poate decide. Nimic.

Din perspectiva unuia atotștiutor nu există iertare. Pur și simplu nu e logic. Ca să fie așa, păcatul meu ar trebui să se situeze în afara lui. Poate că, din perspectiva lui, nici eu nu exist. Nu mă situez în afara întregului. Numai un om poate spune să vie împărăția ta. Numai un om poate spune pace ție. Numai un om poate spune prin spînzurare. Numai un om poate spune măcar încearcă.

Din perspectiva unuia atotputernic n-om fi fost mare scofală, dar din perspectiva mea era totuși mai mult decât nimic. Cam atît m-a dus capul atunci, în grădina aceea, la optsprezece ani. În fața unei furnici care pînă la urmă a mirosit o urmă și a dispărut. Dacă avea simțul mirosului. Dar ceva simțuri tot avea ea. Ceva ce o făcea să acționeze. În fața geamului de la garaj, cu statuia aceea neterminată, pe care tatăl lui Kornél o tot sculpta de vreo douăzeci și șase de ani. Crezînd mereu că a stricat-o numai pentru că nu era perfectă.

(oglinda)

Nu știu cine a fost femeia aceea. Nu am mai văzut-o niciodată. Cred că nici Tata. Nu sînt sigur nici că și-a petrecut acele cîteva zile la ea. Cu toate că ne-ar fi fost amîndurora mai ușor dacă ar fi avut pe cineva. Pentru oricine e mai bine să trăiască cu o ființă vie decît cu una moartă.

De fapt habar n-am cum poți să le supraviețuiești morților tăi. Unii reușesc, alții nu. Probabil că asta depinde mai degrabă de cei morți decît de cei rămași în viață. Se prea poate ca nu numai eu să nu fi fost în stare să arunc la gunoi hainele Mamei mele, ca nimeni de pe lume să nu fi fost în stare să le arunce. Probabil că, așa cum unii nu știu să trăiască, alții nu știu să moară. Poate că aceasta a fost singura asemănare dintre Eva și Mama.

Cînd Tata s-a întors acasă, eu am preferat să nu ies din cameră o zi și jumătate. Știa foarte bine că eram acasă, dar nici el nu s-a arătat dispus să-mi bată la ușă. După o zi și jumătate n-am mai putut să mă abțin și m-am pișat în vaza de majolică. Am încercat să direcționez jetul pe marginea vazei, ca să nu facă zgomot, dar sînt sigur că m-a auzit. După cîteva minute am auzit cheia învîrtindu-se în broască și Tata a plecat. Ce-i drept, numai cît să mă pot duce în baie, ca să mă spăl, iar el, să cumpere cîte ceva. Apoi s-a întors și a închis cu zgomot ușa de la camera lui, ca să pot ieși în bucătărie și să mănînc fără să ne întîlnim. Ușa dintre camerele noastre era blocată de la bun început, cea de la camera mea, de cînd sosiseră mobilele Mamei. A lui s-a închis atunci de tot. Așa a trecut o săptămînă întreagă.

Asta pînă ne-am dat seama că nu vom putea trăi toată viața așa și într-o dimineață ne-am întîlnit întîmplător în antreu. A fost cum nu se poate mai îngrozitor, de parcă nu ne-am fi văzut din seara trecută, de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic. M-a întrebat dacă am bani, i-am spus că am, el mi-a spus că tocmai a primit salariul și, dacă am nevoie de bani, să iau din sertar, iar eu i-am mulțumit. Singura schimbare era ușa lui închisă. Din discreție, ca să nu dăm ochii unul cu altul cînd ies din bucătărie ca să merg în camera mea. Peste două zile, cînd am avut nevoie de bani, am găsit în sertar și un pachet de țigări. Cu filtru, ca să nu fiu nevoit să fumez porcăriile acelea, Sirena, din care fuma și el. Pe care ar fi putut să mi-l lase și în bucătărie, doar că așa eram nevoit să intru zilnic în camera lui.

Apoi, într-o dimineață, am dat peste el în fața oglinzii din baie. Stătea cu gura căscată, ca la doctor. Își privea limba. L-am întrebat ce a pățit. Mi-a spus că are o umflătură pe limbă. Îl doare. O simte la fiecare înghițitură. Nu-l mai văzusem niciodată așa de speriat. Nici măcar atunci când au venit să-l ridice. I-am spus să mă lase s-o văd și eu. Apoi l-am liniștit, i-am zis că nu era decît o aftă mică și albă. Am avut și eu una, te poți pricopsi cu așa ceva din orice bufet expres. Sper să ai dreptate, băiete, mi-a spus el. Fii liniștit, știu ce vorbesc, i-am răspuns eu. Nu are nici un rost să intri în panică din cauza unei afte. Și, într-adevăr, peste două zile i-a dispărut. Numai că de atunci a început să stea zilnic cu gura căscată în fața oglinzii, privindu-și cîte o jumătate de oră când limba, când cavitatea bucală. Intrarea în sufletul său dărăpănat. A mai trecut un an pînă ce s-a îmbolnăvit de cancer.

(explorarea spațiului cosmic)

Am încercat să stau cît mai puțin acasă, numai că, în afară de Kornél și de contesă, nu prea aveam la cine să mă duc. Când Mária era bolnavă, le făceam eu cumpărăturile, ea mi-a împrumutat cîteva cărți, citeam împreună *Știința și viața*, pe ea o interesau mai degrabă noutățile legate de explorarea spațiului cosmic, pe care le considera cele mai mari blasfemii. Am întrebat-o de ce nu biologia, iar ea mi-a spus că Dumnezeu se amuză cel mai tare de două dintre creaturile sale, de preoți și de biologi. O mai interesau podișul Nazca, statuile de pe Insula Paștelui și Mohenjo-daro, fiindcă ea considera că încercările neghioabe de descifrare a tainei lor erau ultimele bastioane ale gîndirii mistice.

Iar la Mohenjo-daro nu o pasiona în primul rînd faptul că cei de acolo au avut veceuri cu apă și conducte de apă cu două mii de ani înaintea Romei, fiindcă așa ceva știu să facă toți cei care se respectă. Ci că în orașul acela nu s-au găsit nici o biserică și nici un cimitir. Dar nici arme. De fapt uneori înclin și eu să cred că nu a fost locuit de oameni. Sau că trăiau în matriarhat, a adăugat ea rîzînd. E foarte plauzibil, i-am spus eu. Dar Atlantida nu o interesa. Îi era indiferent dacă a existat sau nu. Și nici din paradisul pierdut nu o interesa paradisul, ci faptul că s-a pierdut. Noi nu sîntem monoteiști,

dragul meu, ci semi-dumnezeiști. Noi nu-l avem decât pe bunul Dumnezeu și ne temem de el ca de foc. Lasă-te un pic cuprins de antropomorfism și imaginează-ți ce umbră are într-o zi scăldată în soare uriașul nostru Dumnezeu. Ce păcat că stai atît de prost cu limbile străine și cu sîrguința, fiindcă dacă ai ști să citești în germană, ți-aș împrumuta o carte despre Iov. E demnă de toată atenția, îi face pînă și pe cei ce cred în semi-dumnezei să-i treacă toate nădușelile.

Așadar, v-au trecut și pe dumneavoastră, i-am spus eu.

Așa e, dragul meu. Numai că dacă pe mine mă trec toate nădușelile, asta nu înseamnă că celălalt nu poate să aibă extrem de multă dreptate. Dacă vei reuși să aprofundezi această regulă de aur, viața ta va fi mult mai grea, dar probabil că vei renunța mai ușor la ea.

Eu credeam că e suficient să ai un semi-dumnezeu ca lumea ca să poți renunța mai ușor la viață.

Nu, dragul meu, pentru asta trebuie să ai conștiința curată. Dar cu cît cineva are convingeri mai ferme, cu atît mai pătată îi va fi conștiința. Am putea zice și că fermitatea convingerilor este mocirla sufletului.

Considera că explorarea spațiului cosmic este o blasfemie fiindcă ea căuta o ieșire a omului din viața pămîntească. Iar consecința va fi că se va duce să facă scandal chiar și acolo unde, în pielea goală, ar îngheța înainte să se sufoce. Am întrebat-o, dacă e așa, atunci de ce o interesează atît de mult explorarea spațiului cosmic?

Pentru că nici eu, dragul meu, nu sînt decât o scroafă curioasă.

(Cartea lui Iov)

Odată, la ora de biologie, Áron Szűcs a întrebat dacă Dumnezeu nu a creat nici animalele, nici plantele și nici măcar ciupercile, atunci ce a creat Dumnezeu? La care tovarășul profesor Kozma a pălit. Dar adevărul este că în dosul acelei palori pămîntii se mai întrezărea ceva din adevăratul Kozma, cel care voia să înțeleagă clar lumea în întregul ei, numai că în ultimele milenii nimeni, deci nici el, nu a fost în stare de una ca asta. Nu avea decât cîteva idei fixe, dar și acelea destul de șubrede. Nici logica lui nu era perfectă și nici convingerile sau cunoștințele sale. S-ar zice că doar bunăvoința îi era desăvîrșită.

Nimic nu este creat de Dumnezeu, a răspuns el, dar se simțea că nu rostise Dumnezeu cu d mic. Poate că nici cu d mare, dar, în orice caz, cu unul mijlociu. Sau cu d mic, dar cu o burtă imensă. Gata să-i plesnească.

Ceva tot a trebuit el să creeze ca să se pornească evoluția, iar lumea vie să se poată dezvolta după indicațiile tovarășului Darwin, a spus Szűcs.

Te înșeli, băiete. Numai cineva care există poate crea ceva. Dar Dumnezeu nu există. Bineînțeles că dacă ar exista, atunci el ar fi creat totul, dar nu există.

Cum ne putem da seama de asta? l-a întrebat Szűcs.

Din faptul că Marx, Engels, Lenin, dar mai ales tovarășul Stalin și-au dat seama de asta și ne-au spus-o și nouă. Tovarășul Stalin chiar se pregătea să devină popă, dar s-a lămurit. Dacă nu s-ar fi lămurit, nu ar fi putut deveni tovarășul Stalin.

Poate că s-a înșelat.

Nu s-a înșelat. Nici unul nu s-a înșelat vreodată. Tot ce spun ei e sfânt, să ții minte asta, băiete.

Nici papa nu se înșală niciodată, așa că și el e sfânt.

Dar papa e singur, iar alde Stalin sînt patru.

Dar și fasciștii au fost mai mulți decît evreii și tot n-au avut mai multă dreptate, a spus Szűcs, iar Kozma s-a uitat disperat la ceas, dar mai erau zece minute din oră.

Ce este tatăl tău, Szűcs? l-a întrebat el, încercînd să dea un nou elan dialecticii sale.

Lăcătuș mecanic, i-a răspuns plin de sine Szűcs.

Și în clipa aceea m-am lămurit că el era. Tata mi-a atras atenția încă de la începutul anului să am grijă, fiindcă, începînd dintr-a cincea, în fiecare clasă este cîte un turnător.

Ei, vezi, dacă tovarășul Stalin nu ar avea dreptate, atunci, de pildă, tatăl tău nu ar fi acum lăcătuș mecanic. Fiindcă nu ar fi avut libertate de decizie. Dumnezeu nu a creat lăcătuși mecanici pentru că atunci cînd a fost inventat Dumnezeu, nici nu existau lăcătuși mecanici. Aici e cheia. Tatăl tău a fost liber să decidă dacă vrea să devină lăcătuș mecanic și asta a și devenit.

Inițial tatăl meu a fost ziarist, a spus Szűcs.

În clipa aceea creta din mîna lui Kozma s-a rupt în două.

Probabil că a scris ceva care s-a dovedit a fi o greșeală. Apoi și-a dat seama de asta și a preferat să devină lăcătuș mecanic, ca să nu se mai înșele. Iată încă o dovadă că nu există Dumnezeu. Fiindcă dacă ar exista, nu ar mai greși nimeni.

Înțeleg, a spus Szűcs.

Bine. Iar Biblia a fost scrisă de oameni, ce-i drept, cu bună-credință, dar fără nici o bază științifică. Să nu uiți asta, băiete. Numai omul poate să creeze ceva. Să încrucișeze calul cu măgarul și să creeze catîrul. Un hibrid. Un animal care de fapt nici nu există. Dacă Dumnezeu ar fi creat totul, atunci, de pildă, catîrii nici n-ar exista.

E adevărat, a spus Szűcs. Dar catîrii nu se pot înmulți. Vor putea. Deocamdată nu pot, dar vor putea.

Dar și oamenii sînt niște hibrizi, tovarășe profesor?

Unii da, alții nu. De pildă, metișii sînt hibrizi. Iar alții, nu.

Nici ungurii?

Ei, iată o întrebare inteligentă. Într-adevăr, la urma urmei și maghiarii sînt niște hibrizi. În bazinul carpatic s-au amestecat o mulțime de neamuri, de altfel nici n-au avut încotro, fiindcă le-ar fi fost foarte greu să iasă din bazinul carpatic. Și din aceste neamuri a luat naștere poporul maghiar.

Atunci nici eu, nici dumneavoastră, tovarășe profesor, nu sîntem maghiari, ci niște hibrizi, a spus Szűcs. La care cîțiva au pufnit în rîs, dar în acel moment lui Kozma nu-i mai ardea să se ocupe de indisciplinaii din jur.

Așa e, băiete. În fiecare dintre noi curge sînge de toate felurile. Cuman, turcesc, armenesc, evreiesc, nemțesc, rusesc, amestecat. Dar sînge pur, curat unguresc, nu există, așa cum nu există nici Dumnezeu.

Așa a spus tovarășul Stalin?

Nu, dînsul nu s-a ocupat de unguri în mod special, fiindcă este ocupat cu lucruri mult mai importante. Dar pe baza indicațiilor sale și cu puțină logică, putem trage concluziile corecte, a spus Kozma, uitîndu-se din nou la Pobeda lui, ca să constate că tot mai rămăseseră două minute.

Dar dacă turcii, cumanii sau evreii nu sînt niște hibrizi, atunci nici ungurii nu sînt.

Eu nu am spus asta! s-a răstit Kozma. Nu sînt cu nimic mai hibrizi decît evreii. Să nu-mi răstălmăcești cuvintele! Nu am spus decît că nu există rase pure! Pentru că toate neamurile sînt amestecate. Dar asta nu le face mai prejos decît altele.

Bine, bine, am înțeles. Vă mulțumesc foarte mult pentru indicațiile dumneavoastră, tovarășe profesor, a spus Szűcs rînjind și în cele din urmă s-a sunat de ieșire.

Iar eu, în drum spre casă, nu am fost în stare să mă gîndesc la nimic altceva decît că bunicul meu dinspre mamă

a fost polonez, așa că nici eu nu sînt decît un hibrid, pentru că ungurii ca atare nici nu există.

Prin urmare, seara, după cină, cînd o ajutam să spele vasele, i-am spus brusc Mamei că eu nu sînt un hibrid.

Cum adică hibrid? m-a întrebat ea surprinsă.

Eu sînt maghiar. Și cred în Dumnezeu.

Bineînțeles că ești maghiar, iubirea mea.

Sînt maghiar, chiar dacă bunicul meu a fost polonez.

Tu de ce crezi că ești maghiar?

Fiindcă așa m-am născut.

Dar ienicerii au fost maghiari sau turci?

Am tăcut.

Eu cred că ești maghiar mai degrabă pentru că așa te-am crescut. Bunicul tău a fost maghiar fiindcă așa a decis el. A vrut să fie maghiar. Poate că la un moment dat tu vei decide să devii polonez. Și atunci vei fi pe jumătate așa și pe jumătate altfel. Fiindcă nu vei putea să uiți niciodată jumătatea maghiară din tine. Eventual, n-ai să-ți educi copiii să fie maghiari.

Dar nu pot decide să fiu negru.

Asta nu, fiindcă acela nu este opusul maghiarului, ci al albului. Este altă rasă. Te naști alb, ești educat să fii maghiar. Dar, după părerea mea, chiar și un negru poată decide să devină maghiar. Numai că ar fi o decizie grea. Iar pe deasupra nici nu l-ar prea crede lumea că a reușit, așa că i-ar cam pieri cheful să devină așa ceva.

Dar nu pot decide să nu fiu în nici un fel.

Bineînțeles că nu. Pentru asta ar trebui să trăiești singur de cînd te naști, într-o peșteră de la capătul lumii.

Dar evreii?

Ce-i cu evreii?

Evreii sînt maghiari sau negri?

Păi, și una, și alta. Dar nu-ți trebuie numai educație ca să fii evreu. Însă chiar dacă te naști evreu, tot trebuie să fii educat.

Atunci eu nu pot să fiu evreu, însă evreii pot să fie maghiari.

Asta cam așa e. Pentru ei e suficient să fie educați ca evrei, dar tu ar trebui să te și naști așa.

Nu sînt sigur că e drept.

Fără îndoială că nu e drept. E la fel de nedrept ca faptul că păsările știu să zboare, iar tu nu. Dar nedreptatea nu există, dragul meu, decît atunci cînd cineva poate să decidă.

Și Dumnezeu există sau nu?

Există, iubirea mea. Numai că asta e ceva mai complicat decât cu evreii. În peștera aceea nu ai fi nici maghiar, nici evreu, nici polonez, dar probabil că ai crede în ceva. Toată lumea crede. Și fiecare un pic altfel, chiar dacă toți spun că sînt de aceeași credință.

Comuniștii nu cred în nimic.

Ești sigur? După părerea mea, pentru ei Stalin e tot un fel de dumnezeu, așa cum erau faraonii sau împărații chinezi. Un dumnezeu mai primitiv. Pe vremuri pînă și animalele erau divinizate.

Stalin nu este o divinitate, ci un jeg. Dumnezeu e întotdeauna bun.

A izbucnit în rîs.

E într-adevăr un mare jeg, dar nu fiindcă nu este o divinitate. Nici Dumnezeu nu este întotdeauna bun. Eu cred că el este mai degrabă Atotputernic. Bun în esență, dar poate fi și rău.

El nu poate fi rău, acela e Diavolul.

Cum să nu. Doar pe sărmanul Iov nu Diavolul l-a chinuit, ci Atotputernicul. Cu toate că știa foarte bine că Iov nu era un păcătos. Iar cînd s-a îndurat de el, bunătatea lui nu a constatat decât în aceea că l-a scutit de propria sa răutate. Ceea ce, trebuie să recunoaștem, e destul de puțin pentru o adevărată bunătate, a spus Mama. Dar în clipa aceea a apărut în ușă Tata, așa că ea nu a reușit să termine ce voia să spună despre Atotputernic și despre Iov.

Tata nu plîngea, dar avea lacrimi în ochi.

S-a sfîrșit, a spus el. Au spus la Londra. Stalin a murit ieri.

Și atunci Mama m-a strîns la piept și a început să plîngă în hohote, s-a sfîrșit, iubirea mea, vezi, m-am înșelat, iată, nu a fost o divinitate, tu ai avut dreptate.

(camera obscură)

Din clipa în care bucătăria a devenit camera obscură, nu au mai prea rămas uși de închis în toată casa. Ne întîlneam mai degrabă dimineața, în fața băii. Cînd Tata stătea în fața oglinzii și își examina gîtul. Era ceva îngrozitor. I-am spus odată să se ducă la un control dacă asta îl liniștește. Are cunoscuți medici, în care probabil că avea și încredere. Da, desigur, ai dreptate, dragul meu, mi-a spus el, apoi eu mi-am adus aminte că el cunoscuse doi medici, pe tatăl său, în

mîinile căruia a murit mama lui, și pe dr. Zenta, a cărei mîină cu Schaffhausen o ținea de mîină pe Mama într-o poză ruptă în două.

Apoi, peste mai bine de un an, cînd deja avea din ce să i se ia o mostră, m-au chemat la cabinet și pe mine, ca aparținător. Iar eu habar nu aveam ce însemna fiecare cuvînt la medicii ăștia caraghioși. Așa că atunci cînd bărbatul acela mi-a spus între patru ochi că rezultatul este pozitiv, m-am bucurat ca un copil, ceea ce de fapt și eram. Dar el mi-a spus că l-am înțeles greșit.

La care eu i-am răspuns că acum nu-l mai înțeleg greșit.

La care el mi-a spus că bolnavul nu trebuie să afle diagnosticul.

Atunci de ce mi l-a spus mie?

Pentru că vom avea nevoie de ajutorul aparținătorilor lui, iar eu sînt aparținătorul.

Nu, eu nu sînt aparținător.

Cum adică?

Eu sînt fiul, nu aparținătorul lui.

E același lucru.

N-am lovit pe nimeni în viața mea, dar acum ar fi bine să aibă grijă cum vorbește. Sînt fiul lui, ați înțeles?

El înțelege că sînt în stare de șoc, ceea ce e firesc, dar o să-mi treacă și atunci voi fi în stare să colaborez.

Cum să colaborez? Spunîndu-i zi de zi Tatei că nu are nimic? În timp ce el știe precis ce are?

Nu are de unde să știe precis.

Bunicul a fost medic.

Asta nu e suficient ca să știe precis. Și s-a dovedit că e mai bine ca bolnavul să nu afle.

Cine a dovedit asta? Cine?

Se aștepta la mai mult din partea mea, se aștepta să mă comport ca un om matur, în toată firea, dar s-a înșelat.

Bine, sînt un om matur, în toată firea. Ce am de făcut?

În primul rînd tăticul dumneavoastră să-și păstreze liniștea sufletească.

Nu va fi ușor. Ar fi avut nevoie de liniștea sufletească mai ales ca să nu se îmbolnăvească de cancer.

Aceasta nu este o boală psihosomatică, nimeni nu face cancer fiindcă e nervos.

Ce-ar fi să încercați și dumneavoastră? Și am ieșit din cabinet, avînd grijă să nu trîntesc cumva ușa, fiindcă Tata mă aștepta pe culoarul igrasios.

Nu asta am vrut să spun.

Din clipa cînd am montat aparatul de mărit, o treime din viața mea mi-o petreceam într-o lumină roșie. Mai ales ziua. Noaptea mă duceam la tipografie pînă în zori, ziarele trebuiau să fie gata. Apoi erau duse la distribuitori, de unde vînzătorii ambulanți le luau cît era încă întuneric, ca să le răsîndească, ca pe o boală. Pînă ce ajungeam acasă și mă culcam, contaminau din nou tot orașul.

Uneori, în goana mea pe lîngă șine, ochii îmi cădeau pe cîte o frază. Indiferent dacă era articolul de fond sau vreun anunț de la mica publicitate, simțeam întotdeauna o rușine inexplicabilă. Hotărîrea Comitetului Central. Cumpăr leagăn, chiar și folosit.

Bineînțeles că ar fi bine să știu cu exactitate dacă ceea ce simțeam era rușinea sau inexplicabilul. Dacă rușinea nu s-a lipit ulterior de inexplicabil, ca o explicație greșită. Dacă simțeam că orice hotărîre a Comitetului Central era o ticăloșie, chiar și faptul că el exista, sau nici nu-mi puteam imagina viața fără Comitetul Central, dar nu-i suportam hotărîrile.

A doua variantă mi se părea mai plauzibilă. Îmi amintesc mult mai bine ce credeam în șaizeci și unu despre Dumnezeu decît ce credeam în șaizeci și unu despre Comitetul Central.

Nu asta am vrut să spun.

Din clipa în care am început să-mi petrec după-amiezile în lumina aceea roșie, n-am mai pus mîna luni de zile pe Zorki. Măream negativele vechi. Nici nu erau prea multe. Dar le-am mărit pe toate. Pe unele de zeci, de sute de ori. Erau cîteva pe care nici nu le văzusem pînă atunci, pentru că cei de la laborator le consideraseră proaste sau neinteresante.

Abia atunci mi-am dat seama că de fapt nu am văzut nici acele fotografii pe care le mărise el pe hîrțiile lui mătăsoase, lucioase. Negativele tale sînt prea puternice, de aceea au nevoie de hîrtie mătăsoasă, mi-a spus el. Habar nu am ce înseamnă negative puternice.

Ei bine, acele hîrtii de mărimea cărților poștale mi-au amintit pe unde am umblat. În dreapta credențului, chiuveta, în stînga șezlongul, la mijloc Imolka curăță ceapă.

De pildă, nu mai văzusem nici fotografia pe care i-am făcut-o chelneriței de la restaurantul cu autoservire, unde, de rușine, n-am îndrăznit să mă mai duc. A avut dreptate să n-o mărească, fiindcă era o poză execrabilă. Pe două treimi din ea se vedea masa, neclară, cu spătarul scaunului în stînga. Undeva departe, în colțul din dreapta, apare o femeie care iese pe ușa batantă. Nu se vede decît de la brîu în sus. Are în mîini două căni cu apă. Am agățat-o de perete. O priveam și nu înțelegeam. Nu-mi dădeam seama de ce mă obseda. De ce era mai reușită decît toate fotografiile făcute pînă atunci. Hîrtia a început să se usuce și să se îndoiaie. Am băgat-o în apă și am agățat-o din nou. Mi-au trebuit două zile ca să observ că femeia ținea ochii închiși. Că de asta depinde totul. De perechea de ochi îndepărtați, închiși aproape imperceptibil pentru o fracțiune de secundă.

Că totul depinde de puterea de a observa dintr-odată întregul. Numai că nu poți observa dintr-odată întregul decît dacă vezi separat, pînă în cele mai mici amănunte, toate părțile lui componente. Dacă vezi în vîntul care suflă de-a lungul străzii pînă și încotro se ridică praful. Cu nici o idee înainte sau după clipa aceea, pe care trebuie să o observi doar cu un simplu gest al degetului înainte ca ea să ți se întipărească în minte. Și nu-i nici o diferență dacă o găsesc întîmplător sau o creez eu. Dacă pun luminile cu mîna mea și îi spun să închidă ochii. Pentru ca fotografiile mele să nu fie rodul hazardului, ar trebui să văd întregul așa cum omul nu-l vede niciodată. Mă simțeam atît de umilit, de parcă aș fi fost legat cu mîinile la spate și aș fi avut o cîrpă îndesată în gură.

(sortatorii)

Într-una din nopți am găsit ușa de la parter încuiată, așa că am fost nevoit să ocolesc pe la culegători. Atunci am văzut că acolo era un laborator. Pînă atunci nu știam că la tipografie se fac și fotografii. Sau poate că știam, dar nu m-am gîndit la asta. Lampa roșie de deasupra ușii era aprinsă, indicînd că intrarea era interzisă. Mi-am zis că o să mă întorc după ce-mi termin tura. Dar am găsit din nou lampa roșie aprinsă, și la fel în ziua următoare. Și în a treia zi.

Apoi am citit cum se măresc fotografiile pe sita fotografică și cum sînt aparatele tipografice de fotografiat.

M-am gîndit că, dacă-mi dă voie fotograful, aş putea să fac o reproducere după un negativ, să văd cum arată faţa aproape invizibilă a unui trecător îndepărtat dacă i-o măresc la dimensiunea reală.

Printre sortatori era o femeie de vreo cincizeci de ani, care înainta mereu cînd în faţa, cînd îndărătul meu. Aveam cam acelaşi ritm. Ea m-a învăţat tainele meseriei şi tot ea mi-a dat şi mănuşile de cauciuc. Omului nici nu-i vine să creadă cît de greu este să desprinzi o coală de alta fără mănuşi. Dar în mănuşile de cauciuc ţi se zbîrcea pielea. Aşa că femeile tăiau capetele mănuşilor şi şi le trăgeau pe două degete, aşa că nu li se zbîrceau decît buricele de la degetul mare şi de la cel arătător.

Femeia care m-a învăţat asta se numea Gizella Vámosi. Nu ştiam despre ea decît că fiica ei era de vîrsta mea, iar soţul ei era mecanic la o fabrică din Csepel. Şi că avea acasă operele complete ale lui Mikszáth şi Jókai. Ea nu ştia despre mine decît că mă mutasem la Budapesta din provincie, că Mama a murit, că Tata era bibliotecar, iar eu îmi voi termina liceul la seral. Biblioteca a făcut-o să pomenească de Mikszáth şi Jókai, iar moartea, să-mi aducă din cînd în cînd cîte un sandvici. Am întrebat-o dacă-l cunoştea pe fotograf. Mi-a spus că mi-ar fi destul de greu să trec acolo de la sortatori fără o diplomă de specialitate. I-am spus că ştiu, nu de aceea am întrebat-o, ci eram doar curios. Mi-a spus că şi soţului ei îi plăcea să fotografieze, aveau un Smena, iar cînd mi-am terminat tura, în pauza ei de ţigară, m-a condus pînă la Karcsi.

Karcsi era un bărbat de vreo treizeci şi cinci de ani, blond, cu părul ondulat, cu o curea lată şi cu cămaşa descheiată pînă aproape de buric. După ce ne-am prezentat, m-a întrebat ce mai fac. I-am spus că eram doar curios cum se fac fotografiile pentru tipografie. Era un tip cumsecade, m-a dus înăuntru. Mi-a explicat cum se pregătesc clişeele. Apoi mi-a spus că, din păcate, cu aparatele acelea nu poţi să te dai la gagici, fiindcă ai părea mai tîmpit decît un medic radiolog. Pentru asta ai nevoie de un Rollei. Nu unul cu filme mici, fiindcă alea îţi acoperă faţa şi femeilor nu le place. Încep să intre la bănuieli. Să-l cred pe cuvînt că pentru gagici ai nevoie de un Rolleiflex. Unşpe femei din zece se crăcănează precum cîinii cînd îţi dau laba. Iar pentru femeile virgine sau măritate nu trebuie nici să bagi film în aparat.

Între timp a pus mîna pe umărul meu.

Simțeam că înnebunesc. N-am mai pus niciodată piciorul acolo.

(Ziua Morților)

De Ziua Morților m-am dus în cimitirul Kerepesi. Am găsit în cămară o lumânare și am pus-o în buzunar. Era o seară jilavă, cu mii de pîlpîieli mărunte și îmbulzeală mare. Cum nu mi-am dorit nici în ruptul capului. Aparținătorii veniseră cu crizanteme. Unii doar pentru morții lor, alții se perindau pe la toate personalitățile neamului. Eu m-am oprit la Ady, aveam toate motivele s-o fac. Apoi am șters-o de-acolo, fiindcă am văzut-o pe Adél Selyem. Era împreună cu un intelectual corpulent și bărbos, căruia nu-i ajungea nici pînă la piept. Mi-am imaginat cum tipul înșfacă din proprie inițiativă cîrpa roșie și i-o îndeasă în gură. M-am gîndit că și-a găsit perechea. Apoi că mîine sau la anul, pe vremea asta, îl va căuta disperată pe noul bărbat.

Din fericire, nu m-a văzut. M-am grăbit să dispar înainte să se prefacă ea cumva că nici nu m-ar fi văzut. Am ieșit de pe aleea principală, iar mulțimea a început să se rărească. Poate mă rătăcisem sau am ajuns doar din greșeală în partea din dos, în preajma fabricii de cauciuc, printre mormintele de copii părăsite. Eram înghețat pînă la os, aș fi vrut să fug, dar lumînarea aceea nenorocită era tot în buzunarul meu. Pînă la urmă am pus-o pe o piatră, acolo unde nu se mai vedea nimic din Ziua Morților, și am aprins-o. Atunci m-a apucat disperarea. Pentru că o mașină de miliție mă poate face să plîng, dar o lumînare nu. Nici măcar dacă începe ploaia și o stinge.

Au trecut exact treizeci de ani pînă ce mi-am dat seama că atunci cînd ne-am mutat la Budapesta, Tata era magazioner la fabrica de cauciucuri de dincolo de gard. Și au trecut treizeci de ani pînă ce mi-am dat seama că acolo unde m-am dus cîțiva ani de Ziua Morților era o piatră pe care scria că sora mea, Johanna Zenta, a trăit o singură zi.

(amărăciunea)

Nu am încredere în tristețea celor care nu sînt în stare să se bucure. Asta nu a spus-o vreun András Szabad, ci Mama. Mie. În seara de Crăciun din anul în care l-au închis pe Tata. Am rămas doar noi doi în căsoiul acela blestemat și a venit Crăciunul. Iar eu mă uitam la ea cum cioplește capătul bradului cu toporișca în mijlocul sufrageriei, ca să încapă în suport. Apoi cum îl împodobește cu nuci argintate cu bronz de sobă. Cu cîtă grijă mătură cioburile vreunui glob spart. Cum pune masa. Cum își îmbracă rochia de mătase neagră. Cum aprinde lumînarea. Cum îmi umple farfuria cu supă. Iar în clipa aceea mi-am amintit că nu-i luasem nici un cadou. Absolut nimic. Fiindcă uitasem. Și atunci m-am simțit atît de rușinat, iar într-o clipă rușinea mea s-a transformat într-o furie atît de mare, încît, în loc de poftă bună, i-am spus că noi nu avem Crăciun.

Cum să nu avem?

Fiindcă acum nu poți să te bucuri. Nici eu.

Ești sigur?

Da. Eu n-aș fi în stare să mă bucur de nimic.

A tăcut.

Mai vedem noi, a spus ea și a stins lumina, ca să aprindă lumînările din brad. Afară, printre crengile nucului, vîntul șuiera ca un animal chinuit. Și cînd flăcările lumînărilor ardeau ca focurile iadului și numai *Stille Nacht* mă mai despărțea de inevitabila și indubitabila confruntare cu propria mea rușine, am izbucnit în plîns și i-am cerut iertare, iertare pentru că am uitat fără să vreau.

La care Mama m-a strîns în brațe și mi-a spus, mulțumesc, dragul meu.

Nu o înțelegeam. Dacă m-ar fi iertat, aș mai fi înțeles-o. Dar mi se părea absurd să-mi mulțumească. Iar atunci mi-a spus că pentru ea cel mai frumos cadou este dacă copilul ei e capabil să-și mărturisească sincer sentimentele. Chiar și rușinea. Pentru ea asta e mai prețios decît orice altceva ar fi primit de la mine. Fiindcă toți putem să uităm oricînd cîte ceva. De pildă, în ultimii trei ani ea a uitat de fiecare dată ziua de naștere a fratelui ei. Și să o cred pe cuvînt că nu-i e mai ușor că el nu mai trăiește, ci dimpotrivă, îi e mult mai greu. Fiindcă de la cineva care mai este în viață poți să-ți ceri iertare, dar de la un mort e mai greu. Și nu aș fi în stare ca, în loc să mă rușinez sau să mă înfurii din cauza rușinii, să-mi cer iertare de la ea sau de la oricine altcineva decît dacă ea a fost o mamă bună. Și desigur că îmi va mai fi rușine de multe

ori, fiindcă, din păcate, nu putem trăi fără asta. Dar dacă-mi voi da seama că, din cauza rușinii, voi începe să mint, să caut tot felul de scuze, să borăsc sau să-l urăsc pe cel față de care am greșit, singura vinovată va fi ea. Ea, care acum, când Tata nu putea să fie împreună cu noi, avea nevoie, mai mult decît de orice altceva, să știe că a fost o mamă bună.

I-am spus că mîine o să-i dau un cadou.

Se va bucura de el. Dar nu aveam cum să-i dau un cadou mai prețios decît cel pe care i l-am dat acum, fără să vreau.

Apoi am aprins artificiiile și am cîntat *Stille Nacht*.

După aceea mi-a dat pachetul pe care mi-l pregătise. Când l-am luat în mînă, am simțit imediat că am primit ceva ce credeam că nu va fi niciodată al meu. Briceagul Tatei, cel cu mîner de abanos. Că, în felul acesta, am primit un cadou nu doar de la Mama, ci și de la Tata.

I-am spus că pentru mine cel mai mare cadou este că m-a iertat.

Dar pot să mă bucur liniștit și pentru briceag, fiindcă știe cît de mult mi l-am dorit.

Dacă cineva nu este în stare să se bucure de nimic, fie și doar pentru cîteva minute, nu poate nici să deosebească bucuria de tristețe. Ceva mai rău de-atîta nu poate să pătească. Pentru ea acesta este cel mai trist Crăciun, mai trist și decît cel din patruzeci și patru, când Tata era în lagărul de muncă forțată. Dar nu-și putea permite să fie atît de egoistă încît să nu vadă dincolo de tristețe. De pildă, pe mine. Dacă Cristos ar fi fost amenințat, ar fi fost biciuit, ar fi suferit întruna și n-ar fi fost în stare să se bucure nici măcar la Cina cea de Taină, cuvintele lui n-ar fi bune la nimic.

Oamenii amărîți răspîndesc veninul în lume. Pentru că nu văd în ea decît izvorul amărăciunilor care îi macină. Ei sînt mereu nedrepti, fiindcă dreptatea nu există decît într-un tot, într-un întreg. Oamenii amărîți trezesc remușcările celor cărora ar trebui să le fie recunoscători și își găsesc aliați printre cei care acceptă fără obiecții îndreptățirea furiei lor. Și pînă la urmă își părăsesc aliații. Așa cum îi părăsesc și pe cei care nu le-au devenit aliați tocmai pentru că îi iubesc.

Ferește-te de cei care nu-ți acceptă darurile, spunînd că nu le merită, sau le acceptă de parcă ți-ar face un favor, dar nu se bucură de ele. Pentru că, neavînd încotro, vei deveni

aliatul lor, vei ajunge la cheremul lor și pînă la urmă vei constata că ți-au mîncat sufletul și te vor părăsi.

Oamenii amărîți sînt mereu singuratici. Cînd admiră munții sau marea, admiră de fapt decorurile proprii lor singurătăți. Printre acele decoruri ei sînt mereu singuri. Oricîți și oricine ar fi în jurul lor, nici ei nu rămîn decît tot niște decoruri. Pentru oamenii amărîți și cei pe care-i iubesc, soții, mame, tați sau copii, sînt doar un decor. Niște umbre, dihănii cu care se luptă singuri. Peste care se năpustesc cu furia din sufletele lor. Pentru oamenii amărîți ponoasele, furiile, ranchiunile sînt întotdeauna îndreptățite, iar reproșurile pentru durerile pricinuite de ei, nu. Nu sînt părăsiți, ci trăiesc într-o dreptate în care nu este loc decît pentru ei.

Și uneori e foarte ușor să devii amărît. Pe unii nici măcar războiul nu-i amărăște, iar pentru alții e de ajuns să le fie rușine o singură dată. N-avem de unde să știm ce-l amărăște pe cine. În schimb, știm cu siguranță că Dumnezeu nu-i ajută pe cei amărîți. Pentru cei care nu găsesc alinarea în oameni nici Dumnezeu nu e decît ceva de decor. Așa că pot să mă bucur liniștit de briceagul acela, fiindcă asta nu-mi știrbește defel tristețea pentru că Tata e la pușcărie. Să nu-mi fie rușine și să nu am remușcări din pricina asta, altminteri nu voi reuși niciodată să văd fiecare lucru în parte sau totul ca un întreg. Voi fi orb. Cu sufletul fără ochi.

Asta am învățat de la Mama. Apoi, după abia vreo doi ani, ea a preferat să moară decît să se amărască și să devină oarbă. Se temea de amărăciune, ca, mai tîrziu, Tata de cancer. S-a înșelat doar cînd nu a crezut că teama este principala cauză a amărăciunii. Așa că nu s-a gîndit că nimic nu este mai înfricoșător ca o mamă pe care o găsești moartă.

(poezia)

Într-o zi Tata mi-a bătut la ușă. Avea în mînă un ziar. Nu ne arătam niciodată unul altuia ziarul. Așa că, dacă mi l-a adus, am știut că era ceva important.

Îl cheamă Erdős, nu-i așa? m-a întrebat el.

Pe cine? l-am întrebat, surprins la rîndul meu, pentru că în prima clipă nu mi-am dat seama ce voia de la mine. Nu

vedeam nici o legătură între Kádár, porcăriile zilnice ale Comitetului Central și Kornél.

Pe Kornél, prietenul tău.

Da.

Atunci e bine. E foarte bine. Fiindcă băiatul acesta e un poet cel puțin la fel de mare precum cei de la Nyugat.

Nu e poet, i-am spus eu. Se mocoșește de câțiva ani cu un roman de familie, dar nu scrie versuri. Aș fi știut.

Atunci m-am înșelat. Poate că e doar o coincidență de nume.

Dă-mi-l să le citesc și eu.

Desigur, și mi-a dat ziarul, apoi a ieșit. Iar eu am rămas singur cu cele trei poezii și, după primul vers, nu am mai avut nici o îndoială că Tata nu s-a înșelat. Simțeam cum mă sufocă amărăciunea.

Ce înseamnă asta? i-am spus eu și i-am trântit ziarul în față.

Tăcea.

Tu să nu mă mai trimiți niciodată acasă, la Mélyvár.

Nu înțeleg ce ai cu mine.

Cred și eu că nu înțelegi. Și probabil că nici nu ai să înțelegi vreodată.

Gata, m-am săturat. Dacă ai ceva cu mine, fii drăguț și spune-mi.

Știi ce ești tu? Ești un laș și un ipocrit. Fățarnic de bun, de sincer și de modest.

Hai, scutește-mă...

Iar tu scutește-mă să mă mai minți în față. Ca singurul om cu care am ceva de împărțit...

Cu ce te-am mințit? Spune-mi, cu ce?

Nu te fă că nu știi. Măcar atât.

Ba știu. Problema ta sînt acele trei poezii din ziar.

Nu, Kornél, în nici un caz poeziile alea. O știi și tu foarte bine.

Dacă te deranjează atât de mult, îmi pare rău și îmi cer scuze. Dar nu sînt un ipocrit și nici nu te-am mințit în față. Îmi pare rău. Pur și simplu nu m-am gândit că te interesează poeziile. Mai precis, poeziile mele.

Nu te-ai gândit.

Nu.

Adică nu te-ai gândit că m-ar interesa tocmai pe mine.

Nu. Și nici că ar interesa pe oricine altcineva.

Chiar așa? În timp ce ziarul apare într-o sută de mii de exemplare.

Da. Le-am trimis pentru că așa se obișnuiește. Dacă cineva scrie poezii, pînă la urmă le trimite la o redacție. După o vreme ele apar sau nu apar. Iar dacă sînt publicate, omul se bucură sau nu. Dacă se bucură, are o noapte fericită. Dacă nu e în stare să se bucure, are o viață nenorocită.

...Sînt foarte bune. Toate trei.

Mulțumesc.

N-ai de ce. Sînt al naibii de bune. Dar te rog să nu te faci că nu știi. Măcar nu față de mine.

De ce e atît de incredibil pentru tine că există oameni care nu-și dau seama?

Poate că există unii care nu-și dau seama, dar nu tu.

Asta e o acuzație neîntemeiată.

Nu e o acuzație, e un adevăr.

Nu știu de unde l-ai scos.

Din faptul că ești un laș. La fel de laș ca mine.

Nu sînt un laș. Ce legătură are asta cu lașitatea?

Fiindcă tu nu ai trimite niciodată o poezie dacă n-ai fi sută la sută sigur că nu au să ți-o respingă.

Orice poezie poate fi respinsă.

Așa e. Dar ar fi destul de riscant să respingi „Beția din zori”¹.

...Totuși s-ar putea întîmpla.

Dar nu mi-aș fi imaginat niciodată că ești atît de laș.

Atunci de acum încolo imaginează-ți.

Nu vreau. Nici eu, nici altcineva.

Alții nu mă interesează. Dar tu poți să ți-o imaginezi liniștit.

Vezi, eu n-aș fi în stare să spun una ca asta. Că nu mă interesează alții.

Știi foarte bine la ce mă gîndesc.

Știu – și totuși. Din felul cum o spui. Ferm, ca o stîncă.

Iar începi?

Am spus o stîncă, nu o tablă de piatră.

Numai ca să pară mai mare. Tu ești sigur că fotografiile tale sînt bune?

Dimpotrivă, sînt sigur că nu sînt bune.

Dar mie îmi plac.

Cîte ai văzut?

Nu știu. Cred că vreo trei. Cea cu podul, de lîngă patul tău, aia cu chelnerița și încă una.

Și de ce nu ai văzut mai multe?

Pentru că nu mi-ai arătat, de-aia.

Și de ce nu ți-am arătat?

De unde să știi?

Îți spun eu de ce: pentru știință.

Să nu-mi răstălmăcești cuvintele. Nu ți-aș spune niciodată că-mi plac dacă n-ar fi așa. Știi bine, știi foarte bine că e așa.

Nu ți le răstălmăcesc. Această știință e a mea, nu a ta. Din cauza asta te-ai fi mulțumit să vezi doar două. Și tot din cauza asta, în afară de tine, toți ceilalți nu au văzut nici una. Din cauza acelei științe pentru care tu nu ai trimis niciodată o poezie proastă. Fiindcă numai pe ele le ai. Poeziile tale. Și dacă ți le resping, rămâi fără nimic. Din teama asta căcăcioasă se naște orgoliul.

Eu nu sînt orgolios.

Nu pe naiba. Numai că ți-e și mai rușine decît mie să o recunoști.

Bătătorul. Bătătorul de covoare din curte. Pe care nu i-ai dat-o tatălui tău, pentru că arăta ca o curte de închisoare. Acea a fost a treia.

(visul)

Odată, în lunile acelea, am avut un vis. Am destul de rar vise erotice, iar vise în alb și negru nu am avut decît de patru ori. Dar un vis care să prevadă totul pe mulți ani de atunci încolo nu am avut decît o singură dată în viață. Stăteam pe o bancă, într-un parc sau într-o grădină. Era noapte. Mă dusesem să-l fotografiez pe Gagarin. Mi-a spus Tata că obișnuia să se plimbe noaptea pe-acolo. Nu departe de mine, o pereche făcea dragoste, lipită de un zid. Deasupra lor ardea un felinar acoperit cu o farfurie de metal, pe care o bălăngănea vîntul. Bărbatul stătea cu spatele la mine, nu știa că sînt acolo. Dar femeia mă privea întruna peste umărul lui. Iar între timp își mișca mut buzele, spunîndu-mi ceva. Doar două cuvinte, repetate la nesfîrșit. Ca să i le citesc de pe buze. Iar eu nu le înțeleg. M-am trezit fără să înțeleg ce a vrut să-mi spună. Nu am simțit dorințe trupesti nici în somn, nici după ce m-am trezit, dar mișcările buzelor ei mi-au rămas întipărite în minte. Dimineața m-am pus în fața oglinzii și am repetat acele mișcări pînă am înțeles cele două cuvinte.

Așa am cunoscut-o peste mai mulți ani pe Éva. Cu toate că ea nu mi-a spus nimic, doar m-a privit.

(vila lui Kádár)

În iarna aceea am aflat unde locuiește Kádár. Adică nu exact unde, ci în ce cartier. Soțul uneia din tipele de la tipografie era instalator. Iar ea i-a povestit Gizellei Vámos că ieri acesta s-a cîcîit o jumătate de zi cu un robinet de la baia familiei Kádár. Gizellei Vámos nu-i venea s-o creadă, dar pînă la urmă n-a avut încotro, pentru că femeia i-a spus că János Kádár nu era acasă, iar soția lui a fost foarte drăguță cu el, i-a făcut și sandviciuri, nu sînt deloc așa cum crede lumea. De fapt pînă atunci nici nu mă gîndisem că și el locuia undeva.

M-am dus cu autobuzul pînă în Pasarét, apoi m-am plimbat vreo jumătate de oră pe străzile din zonă. Mi-am zis că ar fi exclus să nu recunosc vila aceea. Și dacă voi vedea fereastra de la bucătărie sau de la veceu sau copacii din grădină, despuiați de vînt, iar strada aceea va fi la fel de plină de băltoace ca și strada Szív, atunci totul va fi mai real. Această eroare m-a urmărit aproape toată viața. Cum că ceea ce e real e mai ușor de înțeles pentru toată lumea. Și ce e mai ușor de înțeles e mai ușor de suportat. De controlat. De stăpînit. Sau de evitat.

Dacă stau să mă gîndesc, asta ne-a distrus viața, a mea cu Éva. Nu atît secretele, toate cele pe care le-a ascuns de mine. Ci faptul că ea nu suporta să fie confruntată cu realitatea, așa cum eu nu suportam minciuna. Aceste atitudini diferite se înfruntau neconținut. Eu eram sigur că minciuna duce la însingurare. Și eram, de asemenea, convins că, mai devreme sau mai tîrziu, realitatea învinge minciuna. Dar nu am ținut cont de faptul că pentru ea realitatea era mai înspăimîntătoare decît erau pentru mine minciunile ei.

Așadar, m-am dus în cartierul acela. Numai ca să văd dacă vîntul despoaie copacii din curtea lui János Kádár la fel ca pe cei din grădinile învecinate. În zona aceea erau și vilele altor funcționari de partid. Erau și în fața altor porți mașini cu geamurile întunecate. Cerul era albastru-azuriu. Vila lui János Kádár era la fel ca toate vilele dimprejur, de pe dealul Buda. De fapt asta m-a speriat cel mai tare. Faptul că pe una din străzile acelea locuia omul care și-a dat seama că lumea nu trebuie îmbibată cu teamă. Ci lăsată în semiobscuritate. Care oferă mai multă siguranță.

(Leica)

Într-o zi, cînd m-am întors acasă, am găsit acolo trei țigani. Unul solid și doi mai slăbănogi. Cu pălării și pantaloni de catifea. Niște negustori de vechituri. Tocmai demontau Turnul Babel. Tata le vînduse mobilele de epocă și de-acum inutile, moștenite de la Mama. Am simțit că înnebunesc.

Îi urmărea cu privirea, sprijinit de ușă. Cînd am intrat în camera mea, cel solid a vrut să vină după mine. I-am spus că pentru asta ar trebui să mă ucidă. Apoi am închis ușa. Nu a fost nevoie să arunce decît o singură privire prin camera mea ca să-i facă lui domnu' o nouă propunere. I-a oferit un preț cît pentru o jumătate de casă. L-am auzit pe Tata spunîndu-i că acelea nu erau de vînzare, fiindcă le foloseam eu. Atunci țiganul a plusat.

Am ieșit și i-am spus cît de încet am putut, tremurînd de nervi, că atîta vreme cît sînt eu aici, nu în această locuință, ci pe pămînt, să nu mai îndrăznească să ofere ceva pentru mobilele Mamei. În regulă, el nu mi-a vrut decît binele. Oricum, iese în pagubă chiar și numai cărînd vechiturile astea. Atunci i-am spus să nu le care. Nu se poate, fiindcă afacerea-i afacere. Căci ne-am înțeles cu domnu', nu-i așa? Iar Tata a zis că da, ne-am înțeles, dar restul nu e de vînzare. Am aruncat o privire peste mormanul de fotolii, măsuțe și candelabre hîrbuite. În fața ușii de la baie era și manechinul meu. Îmi pare rău, dar pe acesta îl folosim, am spus eu și l-am luat în brațe. M-am oprit o clipă în fața Tatei. Din fericire, nu a mai spus nimic. M-am întors în camera mea.

Unul din slăbănogi a protestat, zicînd că atunci e cu o sută mai puțin, că așa le-a fost înțelegerea, ei au cumpărat toată grămada laolaltă. Solidul i-a spus să-și țină gura și să împacheteze. Tata a simțit nevoia să le dea o explicație. Le-a spus că manechinul era într-adevăr al fiului său și că ar fi trebuit să le precizeze asta de la bun început. Țiganul nu i-a spus nimic. Iar Tata nu a suportat liniștea aceea. Sau mai degrabă ce auzea el în ea. Și atunci le-a spus că fiul lui e artist fotograf și că are nevoie de manechinul acela ca să poată regla luminile pe el.

M-am uitat pe geam cum încarcă lucrurile pe platforma camionului. Apoi cum se urcă toți trei alături de ruinele Turnului Babel. La volan era un ungur, țiganii nu știu să conducă, așa că de obicei angajează pe cineva. Sau cel puțin

gaborii care nu lucrau în construcții. Am luat Zorki-ul și am făcut o fotografie exact în clipa când aruncau prelată peste vechituri. Apoi au plecat.

M-am oprit în mijlocul camerei. Manechinul zăcea în pat, acolo unde-l aruncasem. Auzeam cum Tata mătură în antreu. Știam că dacă ies, nu vom mai vorbi săptămîni, poate chiar luni în șir. Am ieșit.

Eram amîndoi în antreul pustiu. El se sprijinea în mătură ca în baston.

Ar fi trebuit să mă anunți și pe mine, i-am spus.

Pentru asta ar trebui să stăm de vorbă mai des, dragul meu.

Probabil că nu vom mai sta.

Îmi pare rău. Am avut nevoie de bani.

Eu nu am avut nevoie.

Ba da. Și tu trăiești aici.

Da. Aici trăiesc și eu. Tocmai de aceea ai fi putut să-mi spui și mie înainte să vinzi mobilele Mamei.

Nu, astea nu sînt mobilele mamei tale, ci ale tatălui meu. Toate. Toate, în afară de pian.

Poate pentru tine, dar nu și pentru mine.

Nu trebuie să-i cer voie fiului meu ca să vînd mobilele pe lîngă care am crescut.

Ba da, pentru că tot pe lîngă ele am crescut și eu.

Erau niște vechituri. Ocupau locul degeaba.

Acum avem loc berechet. Fă ce vrei cu el.

Dumnezeii ei de treabă, ți-am spus că aveam nevoie de bani! De ce nu mă înțelegeți?

Nu. Nu despre asta e vorba. Dar să nu mai dumnezeiești niciodată. Nici cînd te duci la crîșmă cu verișoara ta, nici cînd vrei să vinzi ce a mai rămas din Mama.

Tremura din cap pînă-n picioare, sprijinit în baston sau măturoi sau ce-o fi fost ăla. Venele-i pulsau puternic pe lîngă gulerul scămoșat. A făcut o grimasă, de parcă ar fi fost pe cale să urle la mine, dar a rămas nemișcat.

Și încă ceva. Nu sînt și nici nu voi fi vreodată în căcatul meu de viață un artist fotograf. Poate că tu ai fost. Dar eu nu. Mi se face greață la cuvîntul acesta, i-am mai șoptit eu și m-am întors în camera mea.

Duminică am străbătut în lung și-n lat toată piața de vechituri. Nu am găsit nimic. Nu m-am mai întîlnit cu Tata. Nici în bucătărie, nici în baie, nici în antreu. Aproape o lună

întreagă. O dată, când tocmai ieșea din locuință, eu m-am întors din drum în casa scărilor. Probabil că m-a văzut. Dar măcar nu ne-am uitat unul la altul. Și așa nu l-am înjosit prin faptul că nu l-am salutat.

Apoi, într-o dimineată, când m-am întors de la tipografie, am găsit pe birou un Leica M3 al naibii de scump. Lîngă el, un bilețel: Pentru el am avut nevoie de bani. La mulți ani, Băiete.

(prima fotografie cu Tata)

Am ieșit cu grijă, să nu se vadă că am fost acasă. Pentruelamavutnevoiedebani mă durea mai tare decît toate vechiturile nenorocite pe care le-a vîndut. Fiindcă eram absolut sigur că m-a mințit. Mai întîi l-am căutat pe Kornél la cafenea, apoi la bufetul facultății. După aceea m-am dus cu tramvaiul în Budafok. Îmi simțeam viața atît de îngustă, încît am adormit. Cînd m-a trezit vatmanul la ultima stație, în primele clipe am crezut că sînt în tren. Nu în drum spre Mélyvár, spre Paris, spre Florența sau spre Lisabona, ci într-un tren din pustă, pe care Dumnezeu l-a uitat cu ferestrele deschise. Într-o lumină orbitoare și unde bate vîntul.

M-am întors o stație pe jos. Tatăl lui Kornél repara poarta de la grădină. Se citea pe fața lui că nu era bucuros să mă vadă, dar măcar știam că nu era supărat pe mine, ci pe poartă. Pe pensia de boală. Pe toată viața lui. Mi-a spus să intru, Kornél e sus. Apoi a adăugat că probabil e foarte ocupat, din moment ce nu are vreme să monteze o balama. L-am întrebat dacă nu vrea să-l ajut. Mi-a spus că e aproape gata. I-am spus că s-ar putea să fi crezut că poarta mai poate să aștepte. La care el mi-a răspuns că nimic nu mai poate să aștepte. Fiindcă viața este acum. Acum ne ia cu ea sau ne lasă fluierînd în plata Domnului. Doar atît a vrut el să-l învețe. Nimic mai mult, doar atît. Dar nu a avut pe cine. La care eu i-am spus că, după părerea mea, a reușit să-l învețe asta. Iar el mi-a spus că nici unul nu sînteți mai breaz decît celălalt.

Am urcat și i-am povestit cît am putut să-i povestesc. Mi-a răspuns că n-a știut de ziua mea și la mulți ani.

De ce ești atît de sigur că minte?
Fiindcă știu cît costă un Leica.

Totuși l-a cumpărat.
 Ei, vezi, de pildă, nu voi afla niciodată din ce.
 Dar ești sigur că vrei să afli?
 Dacă tatăl tău ar veni mâine acasă cu o mașină, tu nu ai fi curios să știi de unde o are?
 Poate că a mai vândut și altceva pe lângă vechiturile alea.
 Asta ar fi cel mai grav.
 Cred că pe tine te deranjează ce ți-a scris. Că ți-a dat socoteală. Dar lucrul cel mai însemnat este că a fost important pentru el să o facă. La fel de important ca artistul fotograf.
 Zău că mă trec nădușelile când aud asta.
 Dar pe el nu îl trec. El are nevoie de ceva de la tine, dacă tot ai renunțat la liceu.
 Numai că eu am nevoie de cu totul altceva.
 Eu cred că ai nevoie și de un aparat de fotografiat ca lumea. Și că ați putea măcar să vă salutați. Și mai ai nevoie să nu vă mai ocoliți unul pe altul ca două stafii.
 Așa-i. Dar eu nu am nevoie de minciuni.
 Oamenii nu mint întotdeauna din josnicie.
 Bineînțeles. Pot minți și din lașitate.
 Dacă nu mă înșel, mi-ai spus că și tu ești laș.
 Am spus-o într-un context complet diferit.
 Ești sigur? Fiindcă, după părerea mea, asta e o lașitate din partea ta.
 Ce?
 Faptul că nu îndrăznești să te bucuri de un aparat de care s-ar bucura oricine. Din lașitate. Fiindcă nu îndrăznești să-i bați la ușă și să-i spui simplu, mulțumesc.

Știi ce? Atunci du-te și ajută-l pe tatăl tău să repara poarta de la grădină.
 Ce legătură are una cu alta?
 Uite-așa. Acum tatăl tău repară poarta de la grădină. Tu cobori, el o ține, iar tu bați cuiul. Sau ce trebuie să bați.
 Te rog. Măcar tu să nu mă bați la cap. I-am spus că o s-o repar. Cu asta am început când ne-am așezat la masă, că s-a rupt balamaua și după-amiază o s-o repar.
 Și de ce nu ai reparat-o?
 Pentru că nu m-a lăsat. Pentru că poarta nu trebuia reparată după-amiază, ci imediat. Sau pentru că eu sînt un netrebnic care nu e în stare nici să bată un cui! În timp ce toată casa se destramă în bucăți!
 Nu se destramă.
 Ba da. Pentru că fiul lui e un împiedicat care nu știe să amestece cimentul, să înlocuiască grinzile sau să repara

acoperișul.

Cît știe el știi și tu.

Nu sînt în stare să-mi iau diploma, nici să mă duc pe Lună!

Sînt sigur că o să reușești și una, și alta.

Problema nu este ce crezi tu că sînt eu în stare să fac.

Vezi, nici pentru mine problema nu este de ce crezi tu că Tata e un laș.

Nu e mai laș decît tine.

O să dorm la tine.

Să nu dormi aici. Du-te acasă, mulțumește-i pentru cadou, apoi mergi să faci fotografii. Sau fotografiază-l pe el.

O să mă duc mîine acasă.

Nu mîine. Acum.

În piața Kálvin mi-am cumpărat un corn. Apoi m-am așezat în grădina muzeului. Pînă ce s-a înserat. L-am văzut prin perdeaua de la ușă cum stă la masă și citește. Nu s-a întors spre mine. Am intrat în camera mea. M-am așezat și m-am uitat la aparat. Era la fel ca Zorki-ul. Adică nu.

Mai aveam o rolă de film. L-am încărcat. Cînd am pornit, parchetul a început să scîrțîie. M-am oprit. Simțeam că voi rămîne acolo pînă la sfîrșitul lumii. Precum cățeaua aceea închisă într-o cutie de fier pe cerul întunecat. Apoi am ieșit în antreu. Am evaluat lumina care se strecura prin perdea. Apoi am reglat distanța. În stînga suportul de flori, în dreapta măsuța cu un pahar cu lapte și o felie de pîine. La mijloc, Tata citind. Dar uită să întoarcă pagina. Apoi am apăsat butonul de expunere. Avea un mecanism care nu se auzea printr-o ușă de sticlă închisă.

(bicicleta)

Mama mi-a spus că, în vîltoarea războiului, au uitat să mă boteze. Atunci am crezut-o. Apoi m-am gîndit că după ce l-au executat pe fratele ei, i s-a făcut scîrbă de Dumnezeu. Apoi bineînțeles că l-a regăsit, dar între timp chiar că uitaseră de botezul meu.

Și-a amintit că nu eram botezat atunci cînd l-au arestat pe Tata. Adică după cîteva luni. Cînd o dăduseră deja afară de la biblioteca orășenească și lucra pe post de croitoreasă. Cosea nasturi în trei ture. Primea un filer pentru fiecare

nasture. Pentru un forint trebuia să coasă o sută de nasturi. Cu două sute de nasturi ne cumpăram o pâine. Spunea că nu o să aibă probleme, că o să se învețe. În a doua săptămână își făcea deja norma. Apoi, când a venit sentința definitivă, au chemat-o la cadre. Avem o veste bună, tovarășă Szabad, veți fi avansată, i-a spus rînjind tipul de la cadre și au mutat-o la noua secție a întreprinderii, ca să coasă tunici pentru gărzile muncitorești. Atunci s-au format gărzile și era nevoie de tunici cu sutele, iar normele erau imposibil de îndeplinit. De multe ori cosea cîte douăsprezece ore, cu ață cenușie, uniforme acelea cenușii. I se făcuse lehamite de ele. Dacă ieșeau rebuturi, i se tăia din salariu. Luam o jumătate de pâine cu un forint.

Mie îmi era mai ușor, fiindcă nu mergeam decît la școală. Nu aveam voie să întîrzii, să lipsesc, nu puteam să primesc foarte bine sau excelent, dar nici nu mă mai interesa. Și bineînțeles că nu puteam nici să ajung la liceul unde predase Tata, ci doar la școala profesională. Învățam lăcătușeria, pileam ciocane din drugii mici de oțel. Șeful de atelier ne împărțea bucățile de oțel de patru pe patru pe paisprezece centimetri, desenam pe ele modelul cu șablonul, le prindeam în menghină și le pileam pînă ce ajungeam la linie și ciocanele erau gata. Nu mai trebuia decît să le rotunjim muchiile. Cei din ultima clasă făceau găurile pentru mînere, iar în atelierul alăturat fetele le lăcuiau și vîrau în ele cozile din lemn de fag.

Îmi plăcea să fac ciocane. Atelierul era în dosul curții cu terenul de sport, iar după-amiaza soarele strălucea prin geamul cu plasă de sîrmă chiar pe bancul numărul unu, unde lucram eu. Pe fiecare banc erau cîte trei menghine, în atelier încăpeam treizeci și nouă de elevi. În spate erau frezele și polizoarele. Lumina soarelui nu ajungea pînă acolo, așa că în dreptul lor becurile erau tot timpul aprinse. Întind piciorul drept înainte, apuc cu dreapta mînerul pilei, apăs cu stînga pe capătul ei și mă aplec peste ea. Nu o trag doar cu brațul, ci cu toată greutatea corpului, înainte și, tot așa, înapoi. Nu mă uit pe fereastră. De fapt de asta depinde totul, să nu mă uit pe fereastră. Decît la pilitura de fier care se adună sub menghină, pe bancul de lucru unsuros. Cum cade lumina soarelui pe ea. Dacă nu mă uit în altă direcție și nu-mi ies din ritm, atunci pilitura neagră de fier începe să-mi ia ochii. Nu e galbenă ca becul, ci albă. Important e să nu mă uit pe fereastră și să respir regulat. Când trag înainte, expir, când trag înapoi, inspir. Dacă reușesc să o țin tot așa, după cîteva

minute nu mai aud zgomotul asurzitor al celor treizeci și nouă de pile. Nu mai simt nici mirosul piliturii, nici pe cel al gudronului. Apoi dispare și spațiul. Atelierul, șeful de atelier, restul pilelor și cei din jur. Nu sînt singur, ci pur și simplu nu sînt. Nu doar nu sînt, ci sînt pilitura de fier.

Acum cîțiva ani, în camera de oaspeți a unei mănăstiri din Kyoto, mi-am dat seama că în cei trei ani cît a fost Tata la închisoare, eu am fost un fel de călugăr, de fierar gînditor. Iar acum, cînd Tata nu mai este, nici Éva nu mai este și nici nu mai am la îndemîină un aparat de fotografiat, degeaba mă uit ore întregi la crăpăturile din perete, nu mai pot să devin pilitură de fier. Pentru ca omul să nu fie, trebuie să fie cumva.

Într-o oră de practică trebuia să facem fiecare cîte un ciocan. Șeful de atelier purta un halat albastru, la fel ca noi. Și o șapcă elvețiană. Avea în jur de cincizeci de ani și burtă. Îi ziceam Covrig. De fiecare dată ne spunea cum ciocanele noastre vor ajunge pe rafturile magazinelor, cum vor lucra oamenii cu ele, așadar să avem grijă, fiindcă acestea sînt ciocane menajere. Cînd vreunul dintre noi pilea dincolo de linie, primea o palmă. Știa că Tata era la închisoare. Pe mine mă palmuia mai ușor. Îl chema József Berecz.

Profesionala era la marginea orașului, dincolo de gară. Era o scurtătură pe strada Frunțașilor, dar drumul trecea peste șine. Dacă întindeam bine pasul, ajungeam de acasă în patruzeci și cinci de minute. Nu aveam bicicletă, fiindcă Tata nu putea să o folosească, din cauza piciorului. Pe mine m-a învățat să merg încă din copilărie Sîntanton, brutarul, dar de atunci nu am prea mers eu cu bicicleta.

Mulți veneau la școală cu bicicleta. Unii aveau Csepel, alții, Ucraina. Odată, între orele de clasă și practica din atelier, l-am rugat pe un coleg să mi-o dea pe a lui. În gardul din dosul terenului de sport era o spărtură prin care se putea ajunge pînă la Canalul Mort. Pauza era de cincisprezece minute, iar pe atunci eu eram deja la sere. Și nu mă mai puteam sătura de bicicleta aia împruțită. Pedalam de zor pe cărăruia străjuită de salcîmi. Simțeam că-mi plesnește pieptul. Soarele mă bătea în cap, vîntul îmi trecea pe sub cămașă. Eram fericit. Mă simțeam mai liber ca niciodată.

Cînd m-am întors la zidul de beton și m-am furișat cu bicicleta prin spărtură, m-am trezit față în față cu József Berecz. Ceilalți pileau deja demult ciocanele în atelier. Mi-

am ținut capul în așa fel încât să mă plesnească mai degrabă peste ceafă, nu peste obraz.

Să nu se mai repete, mi-a spus el.

Am înțeles, i-am răspuns eu.

Ce-ți imaginezi? Tocmai tu! Vrei să mă dea afară?

Nu, i-am zis eu.

Marș înăuntru. Și te rup în bătaie dacă nu-ți termini ciocanul.

O să-l termin, am spus eu.

Mare noroc ai cu taică-tău, puștiule. Mare de tot.

(asistentul)

Cînd am ajuns cu Tata în Gara de Est, la capătul celălalt al bulevardului era un pod care nu ducea nicăieri. Acela a fost multă vreme cel mai mare pod suspendat din lume. L-au aruncat în aer nemții. Nu a mai rămas din el decît pilonul de pe malul din Pesta. Dimineața, cînd Buda era încă pierdută în ceață, arăta ca poarta iadului. De aceea îl și lăsaseră acolo, ca să sperie oamenii. Se înălța peste turnurile bisericilor. Sub el întorceau tramvaiele. Uneori mă duceam pînă acolo.

Apoi l-au dărîmat și au construit un pod nou. A durat trei ani pînă ce l-au terminat. Sau poate patru, nu-mi mai amintesc. Eu nu m-am bucurat. Dacă mă opream cu fața la această poartă deschisă spre nicăieri, pe una din străzile din stînga era atelierul fotografic unde îmi duceam pe vremuri filmele la developat. Îl descoperisem întîmplător. Purtam uneori discuții destul de anoste cu bărbatul de acolo, dar cel puțin nu era răutăcios cu mine. Și măcar ne cunoșteam deja. Era destul de nasol să mă scol în toiul nopții ca să mă duc la tipografie. M-am gîndit să fac cîteva role de film și să le duc acolo la developat, poate-și mai amintește de mine și poate stau de vorbă cu el. Eventual, o să-l întreb dacă nu are nevoie de un asistent.

Bărbatul nu era acolo, doar asistentul lui. Era cam de-o vîrstă cu mine, poate doar cu cîteva ani mai mare. Mi-am zis că e totuna, așa că am scos filmul din aparat și i l-am dat. L-a băgat în sertar, a scris chitanța și mi-a zis că peste trei zile. Am mai rămas cîteva clipe, gîndindu-mă să-l întreb cum poate ajunge cineva asistent. A înălțat din sprîncene și m-a

privit întrebător. Pînă la urmă m-am hotărît să nu-l întreb nimic. L-am salutat și am ieșit.

Peste trei zile, cînd m-am dus după film, era tot el acolo. Mi-a dat negativele, apoi mi-a spus că dacă cineva are deja un Leica, n-ar strica să învețe și puțină tehnică. Astea sînt cam subexpuse.

Am simțit cum mi se chircește stomacul. Dar nu i-am spus decît că o să-mi dau silința.

Pune mîna pe carte. Literatura de specialitate e destul de bogată. Poți să înveți multe despre fotometrie. Dar și despre compoziție.

De fapt care-i problema? l-am întrebat eu.

Nu înțelege ce vreau să spun, de ce cred că are vreo problemă? Nu a vrut să spună decît că dacă cineva ține cu orice preț să-și atîrne de gît un aparat de cinci sute de dolari, atunci merită efortul să învețe cum se expune corect. I-am dat dreptate, o să învăț să expun, i-am spus eu și am ieșit.

Chiar și după cîteva ore, încă mai tremuram din cap pînă-n picioare. Era prima oară cînd cineva mă urîse de la prima vedere. Cînd mi-am dat seama că pot păți așa ceva. Ceva ce mă va urmări toată viața. Aș fi vrut să dorm o oră înainte să plec la tipografie, dar n-am reușit să închid un ochi. Mă gîndeam ca în ziua următoare să mă duc la el și să-i spun că nu sînt chiar atît de subexpuse, ci doar exact cu o blendă, cel mult cu una și jumătate. Apoi mi-am dat seama că n-avea nici un rost. Ar fi fost cea mai mare prostie din partea mea. Chiar dacă i-aș duce un film perfect expus, tot n-aș putea să schimb nimic din sprîncenele acelea ridicate și din vocea lui disprețuitoare.

Mă gîndeam că nu există nimic care să te apere de ura impasibilă a cuiva care-ți zice că nu înțelege ce-i spui. În timp ce nimeni nu te poate înțelege mai bine decît el.

M-am sculat și am luat revista aceea americană. Am răsfoit-o, apoi am pus-o din nou în sertar. Mă gîndeam că de obicei acestea sînt situațiile în care bărbații își iau soțiile la palme. Sau copiii. Afară Tata tocmai deschisese robinetul din baie, șuvoiul de apă gîlgîia. Știam că pînă ce se umple cada, el va sta cu gura căscată în fața oglinzii. Mi-am amintit că nu mi-a tras niciodată o palmă. Am ieșit, era la oglindă. I-am spus să se ducă mîine la doctor. S-a uitat la mine tulburat, în prima clipă nici nu și-a dat seama despre ce vorbeam. Apoi a înțeles și mi-a spus, bine. Apoi i-am zis că a avut dreptate,

aparatul acesta chiar nu poate fi comparat cu un Zorki. Tata mi-a spus că pentru el cel mai important era ca fotografiile mele să nu depindă de un aparat, ci de mine. L-am întrebat dacă nu vrea să merg cu el la clinică. A zîmbit și mi-a spus, fii serios, dragul meu.

(Johanna)

Pînă la urmă am avut o relație cu o fată, se numea Johanna Vészi. Ne-am întîlnit în stație. Începuse să plouă și ea și-a ridicat umbrela deasupra mea. I-am mulțumit. M-a întrebat încotro merg și i-am răspuns că am ieșit numai ca să mă plimb. Ceea ce ar fi fost adevărat dacă n-aș fi avut Leica în buzunar, dar m-am gîndit că asta e doar treaba mea. Ea se duce să se întîlnească cu o prietenă într-o cafenea din Piața Libertății. Dacă vreau, aș putea intra și eu pînă se oprește ploaia, fiindcă acum tot n-aș putea să mă plimb. I-am spus că n-aș vrea să le deranjez. Mi-a spus că nu le deranjez deloc, se întîlnesc doar ca să-i dea o carte. Și n-ar vrea să mă ud pînă la piele.

Purta un palton gri trei sferturi și colanți groși. Albi. Avea părul lins, lung pînă la umeri, fața îngustă, simetrică, inexpressivă. Ca toate fețele simetrice. Sau cel puțin așa mi se părea mie în lumina felinarelor de pe stradă, care tocmai se aprinseseră. Doar în privire avea ceva diabolic. Chiar dacă ceea ce noi considerăm adeseori diabolic este doar clipa în care, din confruntarea dintre patimă și interdicție, patima iese învingătoare.

Prietena ei era deja în cafenea, Johanna a făcut prezentările, apoi s-a grăbit să o cheme la toaletă. Se numea Enikő. Purta colanți albi, la fel ca Johanna. Aveau și paltoane identice. Nici unul dintre noi nu ni le-am scos, doar ne-am descheiat, fiindcă, din cauza fumului, femeia de la tejghea a pornit ventilatorul. Pînă și gesturile lor semănau. Se mișcau ca la comandă. Nu deodată, dar la fel. Doar la față nu semănau. Prietena ei avea o față foarte frumoasă și severă. Rece. Mi-am dat seama de ce a chemat-o la toaletă. Cînd s-au întors, Enikő a întrebat dacă Johanna i-a adus cartea, apoi și-a bătut pe fugă sucul și și-a cerut scuze, se grăbea, fiindcă avea bilet la cinematograful Pușkin.

Cînd am rămas doar noi doi, i-am spus că nu ar fi trebuit s-o alunge pe prietena ei. A învîrtit încurcată de cîteva ori sticla de suc și pînă la urmă mi-a spus că nu a alungat-o. Apoi a început să vorbească despre Enikő, cum că era cea mai bună prietenă a ei, se cunoșteau din copilărie, au fost colege de liceu.

Unde?

S-a jucat din nou cu sticla. La liceul catolic de fete.

Nici nu știam că există așa ceva.

Există. E cel mai bun liceu. E greu, dar te învață de toate.

De pildă, ce?

De toate.

Ploaia se oprise, eu aveam Leica în buzunar, aș fi vrut să plec, dar pur și simplu nu am putut să mă ridic. Speram să mă întrebe la ce liceu am învățat eu, ca să fie decepționată și să pot pleca odată. Sau mă gîndeam să o mint, să aduc vorba de iubita pe care n-o aveam.

Nu-i așa că Enikő e frumoasă? mi-a spus ea.

Nu mi s-a părut, am mințit eu. O clipă m-a fulgerat gîndul că ar trebui să-i spun că ea e mai frumoasă decît prietena ei, dar n-am fost în stare.

Totuși crede-mă că Enikő e cea mai frumoasă femeie din oraș.

După părerea mea, e rece. Ceea ce măcar era adevărat. Și atunci s-a întîmplat ceva ce a făcut să se clatine scaunul sub mine, iar cafeneaua să se piardă în ceață.

Mi-a spus că mă înșel. Enikő a învățat-o să se sărute.

În fața mea, într-un palton gri și colanți albi, stătea o fată care absolvise liceul catolic. Unde au învățat-o de toate. În afară de numele meu, nu știa nimic despre mine. Nici măcar că aveam în buzunar un aparat de fotografiat. Am băut o înghițitură și m-am jucat cu sticla. Pur și simplu nu știam ce să fac.

Mi-a spus că n-a vrut să mă tulbure. Și nu cumva să mă gîndesc la ceva rău, asta s-a întîmplat cu mulți ani în urmă, erau încă niște copile. Mi-a spus-o doar ca să-mi dau seama cît de mult ne înșală aparențele cînd credem despre cineva că e un om rece.

Nu m-a tulburat, dar dacă ar fi povestit asta cuiva cu care s-a sărutat de sute de ori pînă atunci, aș fi înțeles. Dar eu sînt un străin despre care nu știe nimic.

Mă înșel din nou, fiindcă știe totul despre mine. Tot ce e important.

Am întrebat-o dacă e sigură.

Da, e absolut sigură. Din prima clipă, de când m-a văzut în ploaie cum îmi strâng paltonul pe mine. E sigură, fiindcă sînt exact ca fratele ei mai mare.

Am tăcut. În cele din urmă i-am spus că poate semănăm.

Nu. Sînt exact ca el. Ne și cheamă la fel.

I-a spus și lui că prietena ei a învățat-o să se sărute?

A tăcut. Apoi a spus că nu. Fratele ei a emigrat acum șase ani.

Nu acum șase ani, ci în cincizeci și șase, m-am gîndit eu.

Și unde s-a dus? am întrebat-o.

Nu știe. A rupt orice legătură cu familia. Au auzit odată că e la New York, dar ea e sigură că nu-i acolo. Fratele ei s-a dus mult mai departe.

Unde? am întrebat-o eu.

În Papua sau în Cape Town. Cît mai departe.

De aici, chiar și Viena e departe, cu toate că e la doar trei sute de kilometri, i-am spus eu.

De Budapesta e departe, dar de familia lor, nu. Și a tăcut din nou.

Apoi a adăugat: Tata e o bestie.

Eu tăceam. Apoi i-am spus că ploaia a stat și că, dacă vrea, putem să ne plimbăm puțin. Am pornit spre piața Kálvin. În dreptul Muzeului Literaturii mi-am amintit de Adél Selyem. Și de tatăl ei. M-am gîndit că aici ar trebui să o fotografiez pe Johanna Vészi în paltonul ei gri, cu colanții aceia albi, și am băgat mîna în buzunarul unde aveam Leica, dar n-am fost în stare să-l scot. Nu voiam ca femeia asta, care credea că știe totul despre mine, să afle ceva despre persoana mea. Dacă m-ar întreba, ar fi altceva. Atunci i-aș răspunde.

Am întrebat-o de ce e o bestie.

A crezut că n-o s-o mai întreb niciodată.

Mi-ar fi fost destul de greu să nu o întreb.

E și mai greu să-mi răspundă. Dar s-o cred pe cuvînt că așa e. Bine a făcut fratele ei că a plecat la optsprezece ani. Ar vrea să plece și ea.

Unde?

Oriunde, numai să nu rămînă aici. Pe Lună. În stele. Dar să n-o mai întreb de tatăl ei. Acum nu e în stare să vorbească despre el. Mai bine să o iau de mînă. Și m-a prins de mînă.

Eram deja dincolo de grădina muzeului și ea vorbea tot despre András, despre fratele ei. Și nu mai era nimic diabolic în ea. Îi dispăruse și teama sau reținerea cu care să-și poată confrunta patima. La o poartă de pe Szentkirályi mi-a spus că ea locuiește acolo. I-am mulțumit pentru umbrelă. M-a întrebat dacă o să ne mai vedem. I-am spus că asta depinde de ea. Iar ea mi-a răspuns că nu, nu de ea, și m-a tras sub poartă.

S-a lipit de mine pînă ce a început să respire prin plămîinii mei. M-a sărutat cu limba pînă în gît și mi-a tras mîna între picioarele ei. Simțeam cum i se umezesc colanții groși. Apoi i-am simțit palma prin pantaloni. Mai vreau, mai vreau, mai vreau, gîfîia la fiecare mișcare, pînă ce s-a cutremurat din tot corpul și mi s-au umezit și mie pantalonii. A fost îngrozitor. Cel mai groaznic a fost cînd i-am sfișiat ciorapii de bumbac, lumea s-a întunecat și s-a prăvălit peste mine.

Gîfîia sprijinită de zidul dărăpănat. I-am strîns paltonul.

Nu-i așa că Enikő m-a învățat să sărut?

Ba da, i-am răspuns eu.

Nu-i așa că o să vii și mîine?

Ba da, i-am răspuns eu.

Nu-i așa că știi că nu o să te poți culca cu mine?

Știu, i-am spus eu.

Așa e familia noastră. O fată catolică se refugiază în stele sau rămîne virgină pînă în fața altarului.

Noaptea, la tipografie, am greșit sortarea. Ceea ce, practic, era aproape imposibil. Am adunat unele coli cîte două, pe altele le-am omis. În prima pauză de țigară m-a apucat greața, m-am dus să borăsc, dar n-am reușit. Gizella Vámos mi-a spus că ar fi mai bine să mă duc acasă.

În ziua următoare ne-am întîlnit în aceeași cafenea din Piața Libertății. Ar fi fost mai firesc dacă m-aș fi dus la Adél Selyem, în cartierul acela experimental. Am băut suc, iar ea mi-a spus cît de mult își ura mama. Purta din nou colanți albi, ca în ziua precedentă. Am întrebat-o de ce.

Pentru că e o lașă care îndură orice. A îndurat și ca tatăl ei să-l alunge pe István. Iar noaptea se îmbată cu coniac Lánchíd.

Am întrebat-o cine e István.

E fratele ei, despre care mi-a vorbit și ieri.

Credeam că îl cheamă András.

Are două nume, István András.
Eu nu sînt decît András, i-am spus.

În camera Tatei lumina era aprinsă. Pînă ce nu am intrat în apartament, nu mi-a trecut prin cap că Tata ar putea fi acasă. Că voi fi nevoit să-i spun ceva. Și nu m-am gîndit nici că, în afară de Kornél, în camera mea nu mai intrase nimeni. I-am spus Johannei să se așeze în bucătărie și să mă aștepte.

Am bătut la ușa Tatei și i-am spus că e cineva la mine.
M-a întrebat dacă nu vreau să plece de acasă.

I-am spus că nu. Și să nu fie supărat pe mine, că data viitoare voi încerca să aranjez lucrurile altfel.

Mi-a spus că nu trebuie să aranjez nimic, fiindcă pe el nu-l deranjează, chiar se bucură că nu sînt singur.

M-am gîndit că nici pe mine nu m-ar deranja dacă el n-ar fi singur, dar mai mult ca sigur că n-o să-i mai spun așa ceva în viața mea.

M-a întrebat dacă nu aș vrea să i-o prezint.

La care eu i-am răspuns că mai bine să lăsăm asta pe data viitoare, fiindcă deocamdată nici eu nu am reușit să mă prezint ca lumea.

Johanna stătea în bucătărie, așa cum o lăsasem. Cînd am intrat în cameră, s-a așezat pe pat. Nici nu s-a uitat în jur. Am întrebat-o dacă nu vrea să o prezint tatălui meu. Mi-a spus că nu ar vrea să se întâlnească nici cu Tata, nici cu Mama. I-am spus, bine. Nici eu nu voi putea să mă întîlnesc vreodată cu cineva din familia ei. Enikő e singura care știe de existența mea.

Totuși l-am auzit pe Tata bocănind cu bastonul prin antreu, ca pînă la urmă ușa de la intrare să se închidă. Am întrebat-o pe Johanna dacă nu ar vrea un pahar de vin. Mi-a spus că ar vrea. Paharul meu era pe măsută, ei i-am adus altul. Am întrebat-o dacă n-ar vrea să sting lumina. Mi-a spus că nu, fiindcă vrea să mă vadă.

Pînă la urmă ne-am făcut obiceiul să vină la mine de două ori pe săptămîină. Prin alte locuri nici nu ne mai întîlneam. Paharul o aștepta pe măsută. Îl umpleam, ea se dezbrăca și se întindea pe pat. Tata încuia ușa și pleca. Ne sărutam, apoi mă așeza pe burta ei, ca să vadă cum i se prelinge sperma de pe sîni pînă pe burtă. Cu cealaltă mîină își mîngîia lindicul. Avea orgasme odată cu mine. Trupul i se curba ca un pod, apoi se prăbușea. Țipa de parcă s-ar fi

aruncat în gol. Preț de câteva clipe fața îi devenea foarte frumoasă. De parcă n-ar fi fost aceeași femeie care intrase nu demult și care urma să plece imediat. Așteptam marțea și vinerea pentru aceste câteva clipe. Ca, în fine, această femeie să vorbească. Să mă întrebe unde este și cine sînt eu. Sau să nu întrebe nimic, doar să spună și altceva, nu doar că vrea să se refugieze în stele, că își urăște tatăl, mama, colegii de an și pe catolici. Apoi se ungea cu mine. Avea sîinii lucioși, burta lucioasă. La fel cum urmăresc elevii la microscop procesul de mitoză în timpul orelor de zoologie, și ea se uita cum i se usucă pînă ce crapă stratul de spermă cu care se mînjise pe piele. Nu mi-a spus-o niciodată, dar știam că nu se spală, ca să ducă acasă, pe sub bluza albă, mamei și tatălui ei toată pîngărirea de pe ea. Stătea cam o oră.

Kornél m-a întrebat de ce fac asta. I-am spus că nu știu. Cu toate că știam. Mi-a spus că era țicnită. Poate că nici nu avea un frate. Nu se poate să mă iubească și de fapt nici eu nu o iubesc. Și, pe zi ce trece, o să mă urăsc din ce în ce mai tare.

I-am spus că are dreptate.

Suna întotdeauna scurt, de două ori, ca nu cumva să-i deschidă Tata. Și o dată, cînd am auzit cele două țîrîituri scurte, am pus aparatul de fotografiat pe masă. Nu a fost ceva premeditat, nici nu mi-am dat seama ce vreau să fac. A fost singura oară cînd m-a întrebat ceva. M-a întrebat ce caută aparatul acela acolo. I-am spus că aș vrea să-i fotografiez fața în timp ce facem dragoste. Mi-a spus, bine.

Dacă m-aș fi așteptat la ceva, la asta m-aș fi așteptat cel mai puțin. Probabil că aș fi pus Leica la loc, așa cum am făcut de fiecare dată de trei luni încoace. Credeam că voi vedea aceeași față ca pînă acum. S-a dezbrăcat, s-a încolăcit pe mine. De ce nu o fotografiez odată? m-a întrebat.

M-am ridicat și am luat aparatul în mînă. Și atunci s-a dezlănțuit. Mai vreau. Uită-te la mine, mi-a spus și m-a împins de pe ea. Vreau să mă vezi toată. Și-a băgat mîinile între picioare. Repeta cu un val de demență tot mai disperată – uitați-vă, uitați-vă. Probabil că nici nu a observat cînd am aprins veioza. Că fotografiam întruna. Că am schimbat filmul. Că nu mă uit decît la fața ei. Că îi urmăresc prin vizor doar ochii împăienjeniți pînă la epuizare.

Cînd s-a dezmeticit, m-a întrebat dacă n-aș vrea să mă simt și eu bine. I-am spus că acum nu. S-a îmbrăcat și a plecat. A fost prima oară cînd am deschis fereastra și m-am uitat după ea. Plîngeam. Apoi am ieșit în bucătărie, am amestecat substanțele și am dezvoltat filmele. Le-am atîrnat în fața geamului, ca să se usuce mai repede. Toate cadrele erau mișcate, șterse, subexpuse. Am ales trei dintre ele. Am renunțat la teste și le-am mărit pe hîrtie mare, groasă. Apoi le-am lipit pe tabla de desen. În ziua următoare a venit la mine Kornél. Nu mi-a spus decît că nu știa că se poate fotografia clipa în care iese duhul din cineva. I-am spus că-i mulțumesc. Erau într-adevăr niște fotografii bune.

Apoi vineri, cînd o așteptam, soneria nu a țîrîit scurt de două ori, ci a bătut cineva cu pumnii în ușă. Noroc că Tata nu mai era acasă. Am întrebat cine-i. Un glas de femeie mi-a strigat să deschid imediat ușa. Era Enikő. Johanna Vészi era pe palierul de sub noi. Nu s-a mișcat de acolo. Enikő m-a îmbrîncit și a intrat. M-a întrebat ce-mi imaginez, cine sînt eu. Doar nu cred că pot să-i distrug viața prietenei ei cu perversiunile mele. I-am spus că nu sînt pervers și nu vreau să distrug viața nimănui. Păi, să fiu convins că așa și este, mi-a spus ea. Să-i dau imediat fotografiile. Am intrat în camera mea și am smuls pozele de pe tabla de desen. Le-am rupt în bucăți și i le-am dat. Apoi i-am spus să plece. A trîntit ușa. Nu am mai văzut-o niciodată. Nici pe ea, nici pe Johanna Vészi.

Peste cincisprezece ani, cînd a emigrat, Éva mi-a furat, printre altele, tocmai acele negative. N-am observat săptămîni la rînd că îmi dispăruseră. Apoi am văzut-o din nou pe Johanna Vészi cînd m-au invitat în America la prima mea expoziție. Înramată, cu prețul pe ea, pe peretele unei galerii străine. Le-am spus să le dea jos imediat. Dar Éva mi-a zis că aici așa ceva nu e posibil.

(insula morților)

Mat, am spus.

Într-adevăr.

Așa e.

Și încă cum.

Culmea ar fi să mă feliciți, să faci pe arogantul.

Nici nu mă gîndesc. Dar ce-ar fi să comandăm niște găluște *somlóí*?

Sînt prea scumpe, i-am spus eu.

Tocmai de aceea se cuvine să le comandăm numai la ocazii speciale, și i-a făcut un semn lui Évike, iar Évike i-a făcut semn că imediat.

Am întors tabla și am pus piesele în ea, iar Kornél a tras liniuța pe marginea interioară.

A cîta e? l-am întrebat eu.

A optzeci și treia. Am crezut că pînă la o sută n-ai să apuci să mă bați.

De ce ai crezut asta?

Mai bine zis, eram sigur că după o sută de partide ai să mă bați fără nici o problemă.

Aș fi curios să aflu ce te face pe tine să fii atît de sigur de asemenea chestii.

De asemenea chestii nu sînt deloc sigur, doar de asta am fost sigur. Și numai pentru că, spre deosebire de tine, eu am crescut rezolvînd probleme de șah. Așa că, spre deosebire de tine, știu despre mine că habar n-am de șah și în ce măsură nu am habar. Dar, după cum vezi, m-am înșelat și aici, iar acum îmi recunosc greșeala. Așa că te rog frumos...

Évike, două porții de *somlóí*, am spus eu.

E sărbătoare?

Da. Așa că dorim și două cuțite de bucătărie.

Glumiți sau chiar vreți să vă aduc două cuțite de bucătărie?

M-am uitat întrebător la Kornél. El a izbucnit în rîs. Apoi i-a spus lui Évike, nu, mulțumim, ajung și două lingurițe.

Nu sînteți normali, ne-a spus Évike, iar noi ne-am uitat după ea cum se duce să dea comanda.

Cred că nu s-a întors niciodată fără să ne fi uitat după ea. Era blondă, avea în jur de treizeci de ani, purta șorțul bine strîns peste șolduri și părul prins în coadă de cal. Credeam că era fiica unui rus venit să ne elibereze. Dar Kornél a socotit că atunci n-ar fi avut nici optsprezece ani, fiindcă el era mult mai atent la astfel de nepotriviri. Évike era frumoasă și cînd venea spre noi, numai că atunci nu prea îndrăzneau să ne holbăm la ea. Și, pe deasupra, ne-am dat seama amîndoi că nu ne-ar fi de nici un folos să-i cerem mîna, să o așteptăm seara cu cina pregătită, să avem un Moskvici și să mergem duminică în excursii. Dar poate că ne înșelam. Îndrăznesc să recunosc că eram amîndoi un pic îndrăgostiți de Évike, dar nu credeam că dragostea e ceva atît de simplu.

A pus pe masă farfuriile cu găluște, sifonul și, ostentativ, cele două lingurițe. Puteți să ucideți și cu astea, dar e mult mai dureros, a spus ea.

Le vom folosi exclusiv potrivit destinației lor inițiale, i-am răspuns eu.

În această privință am mult mai multă încredere în prietenul tău, a zis ea, iar noi am privit-o din nou când ne-a întors spatele.

Vezi? m-a întrebat Kornél.

Știi ce văd eu? Văd că păcălești pe toată lumea cu chipul tău nevinovat. Dacă îmi amintesc bine, tu ai fost cel mai tulburat când a venit Évike.

Dar dacă îmi amintesc bine, tu ai fost cel care a cerut cuțitele.

Am înfulecat găluștele, apoi am scos din buzunar o vedere.

Uite ce am primit, i-am spus eu.

S-a uitat la ea. Pe o parte era *Insula morților* a lui Böcklin, iar pe cealaltă, adresa mea și doar o propoziție: Pe unde umbli?

Ce înseamnă asta? m-a întrebat.

Adél Selyem, i-am răspuns.

Eu zic să nu te duci.

Bineînțeles că nu mă duc.

Mai bine cere-i mâna lui Évike, luați-vă un Moskvici și fotografiaz-o pînă nu îmbătrânește și se îngrașă. Tu nu ai nevoie de Adél Selyem.

Ți-am spus doar că nu mă duc.

Dacă o să-ți trimită cineva *Îmbarcarea spre Citera*, nu *Insula morților*...

De câte ori să-ți spun că nu mă duc acolo?

Bine, am înțeles. Dar sînt sigur că o să te duci.

Măcar tu să nu crezi că sînt un handicapat sentimental.

Nu cred nici în ruptul capului că ești un handicapat sentimental. Dimpotrivă. Dar chiar dacă nu ești, știi foarte bine ce înseamnă să fii. Știi chiar prea bine.

Așa ceva nu se poate ști prea bine.

Totuși cred că așa e. Îi atragi pe cei tulburați sufletește cum atrage carnea proaspătă muștele.

Sau mă atrag ei pe mine, i-am spus eu.

Nu, pe tine te atrage Évike. Cei tulburați doar te interesează. Ca să-ți dai seama că tu ai scăpat.

Bine, nu o să mă duc la ea.

(varza)

Cinam în bucătărie cu Mama. În camera Tatei erau trase rulourile, nu o foloseam niciodată. Nici sufrageria – doar rareori. La început Mama pune uneori masa acolo, dar cu timpul ne-am obișnuit cu bucătăria. Era obosită, iar acolo era mai comod. A făcut rost printr-o prietenă de ziarul englezesc în care a apărut fotografia cu Tata. Știa o brumă de engleză și se străduia să înțeleagă articolul. Când se poticnea, eu luam dicționarul. Nu scria nimic deosebit, proslăveau revoluția.

Nu înțelegea cum au reușit să-l identifice pe Tata. Nici nu i se vedea fața. Era aplecat. Doi tovarăși de-ai lui puteau fi recunoscuți în fundal, dar din Tata nu se vedea decât un bărbat care se apleacă să pună o farfurie în mijlocul bulevardului. Nu înțelegeam nici eu. Apoi i-am observat bastonul atârnat de braț.

Era mîndră de Tata, dar nici nu avea de ales. Când jumătate din corpul profesoral a pornit spre Budapesta cu un autobuz hodorogit și s-au oprit toți în fața casei noastre, iar Tata și-a luat paltonul, am auzit-o prima oară pe Mama țipînd. Încerca să-i smulgă paltonul și îi striga Tatei în față că tu, ca olog, ești scutit. La care Tata i-a răspuns că de asta nu te scutește nimeni. Eu eram în antreu. Atunci nu doar că am auzit-o prima oară strigînd, ci am auzit și cuvîntul olog ieșit prima oară din gura Mamei.

După ce autobuzul a plecat, Mama s-a așezat în bucătărie și a plîns. De fapt, nu plîngea propriu-zis, doar îi curgeau lacrimile și fuma țigară de la țigară. Fumase deja vreo trei sau patru țigări pînă să-și dea seama că eram și eu acolo. Mi-a spus, iartă-mă, dragul meu, nu am vrut să spun așa ceva despre taică-tău. I-am spus că nu sînt deloc supărat, fiindcă știu că are dreptate. Mi-a spus că nu are.

La proces au fost trei inculpați, Tata, Zakariás și Kövesdi. Tata a spus, îmi cer scuze, doresc să precizez că nu erau mine, ci farfurii de supă. Într-adevăr? l-a întrebat procurorul. Adică ați vrut să vă bateți joc de armata sovietică? Și așa, dintr-un an și jumătate, s-au făcut trei. Dintre toți profesorii, s-au dus la Budapesta paisprezece, din care nouă au scăpat. Tordai, care a condus autobuzul, s-a ales cu șase ani, ceilalți au primit cîte trei sau unul și jumătate. Zakariás a murit după doi ani și jumătate, dar nu i-au anunțat familia decât după ce i s-a terminat pedeapsa.

Așadar, încercam să înțelegem articolul acela englezesc, când a venit tanti Erzsike Kormos. Locuia la trei case de noi și era foarte scundă. Părea că, de la doisprezece ani, a încetat să mai crească și de atunci doar încărunțea și se stafidea întruna. Permanentul cu bigudiuri de tablă, prinse cu elastic, o făcea să pară cu cinci centimetri mai înaltă, la care se mai adăuga o jumătate de centimetru de la tălpile de cauciuc pe care cizmarul i le lipea la sandale.

Făcuse sarmale și ne-a adus și nouă. Două pentru Mama și două pentru mine. De când Tata era la pușcărie, venea o dată sau de două ori pe săptămână cu prăjituri, cu una, cu alta. Ne bucuram și nu prea de vizitele ei. Dacă ne-ar fi pus mai puține întrebări, probabil că ne-am fi bucurat mai tare. Nu de ea ne era teamă, ci de întrebările ei. De pildă, dacă ne vor da afară din casă. Nu, slavă Domnului, la asta nu s-au gândit. Nici să nu se gândească.

Era îngrijorată ce o să facă Tata cu piciorul lui dacă nu o să-l lase acolo cu bastonul, ce o să se aleagă de mine dacă nu voi putea merge la facultate, ce o să facă Mama dacă au s-o dea afară de la croitorie, cum o să ne descurcăm după ce se eliberează Tata, ce o să fie dacă se va dovedi că János Kádár e mai rău decât Rákosi. Nu era turnătoare, ci curioasă, chiar voia să știe toate lucrurile astea. Și noi am fi vrut să le știm. Dar parcă nu merita ca, pentru câte două sarmale, să ne pună cineva asemenea întrebări.

Dar, dincolo de întrebările ei, cel mai rău era că ea cunoștea pe cineva care cunoștea pe cineva care cunoștea pe altcineva care îl cunoștea pe unul din gardienii de la pușcărie. Care era un om cumsecade. Nu o să-i trimit nici o scrisoare, dragă Erzsike. Pentru că nu e voie. Pentru că dacă gardianul acela nu e chiar atât de cumsecade, soțul meu o s-o pățească rău de tot. M-am gândit că era ca atunci când cerșetorul nostru orb nu a mâncat aripile acelea de pui, dar nu am spus nimic. Cu toate că nu a fost așa, fiindcă probabil că după aceea cerșetorul nu a avut săptămîni la rînd muștrări de conștiință pentru că nici măcar nu a încercat să le mănînce.

Cînd s-a deschis ușa de la verandă, Mama a ascuns repede ziarul sub perna de pe taburet. Dicționarul a rămas pe masă. Tanti Erzsike a pus lîngă el oala cu sarmale, apoi a întrebat ce carte e aia. Mamei au început să-i tremure buzele, fiindcă era nevoită să scorească o minciună, ceea ce o

dezgusta la fel de tare ca tunicile gărzilor muncitorești. Înainte să apuce ea să spună ceva, m-am grăbit să-i zic că e un dicționar englez, tanti Erzsike, din care învăț seara cuvinte. Foarte bine, învață, să nu renunți niciodată la asta. Apoi a inspirat adânc și ne-a spus că ea totuși i-a trimis vorbă Tatei prin gardianul acela. Nu în scris, doar verbal, ca să nu-i facă probleme, dar i-a transmis că noi sîntem bine. Iar Tata ne-a transmis că și el e bine, dar îi e dor de noi și ne îmbrățișează. Ea doar atît a vrut să ne spună.

Mama tăcea, cu ochii plini de lacrimi. Vă mulțumim frumos, tanti Erzsike. Vă mulțumim frumos pentru vestea bună. Și pentru sarmale. Vă aduc mîine oala, i-am spus eu cînd am condus-o, ca să încui poarta în urma ei.

O s-o omor pe bătrîna asta. O strîng de gît cu mîna mea, Doamne, iartă-mă, a spus Mama.

Poate că într-adevăr i-a trimis vorbă, am spus eu.

Cum să-i trimită? Prin cine?

Ea ne-a vrut doar binele.

Ce bine vezi tu aici? Să se înființeze la noi cu sarmalele ei și să mintă de îngheață apele?

Nici nu le-am gustat. Poate că merită, i-am spus eu, iar Mama a izbucnit în rîs și, în timp ce mîncam sarmalele din oală, ne-am decis să nu o ucidem pe tanti Erzsike, și cînd Mama a spus că, pentru atîtea sarmale, taică-tău ar fi putut să ne trimită o scrisoare întreagă, am rîs amîndoi de era să ne scape îmbucăturile din gură.

(expoziția)

M-am dus odată la o expoziție. Aflasem de pe una din colile de la tipografie că vernisajul era în ziua următoare. Scia în articol că erau capodoperele ultimilor ani. A doua zi am aflat că ultimii ani începeau din mai o mie nouă sute cincizeci și șapte.

Ploua cu găleata, dar mi-am luat umbrela și la șase am ajuns. Mă temeam că nu mă vor lăsa să intru, fiindcă nu aveam invitație, dar nu m-a întrebat nimeni ce caut acolo. La vernisaj a vorbit un șef oarecare despre responsabilitatea artei fotografice și despre puterea fotografiei de a modela societatea. A lăudat artiștii fotografi maghiari pentru strădaniile lor neabătute de a oglindi activitatea neobosită a

muncitorilor, țăranilor și intelectualilor, precum și peisajele și celelalte obiective industriale din Ungaria. Comparînd arta fotografică socialistă cu cea din țările capitaliste, a constatat că balanța se înclină în favoarea artei fotografice socialiste, care nu este una decadentă. Totodată, i-a salutat pe cei prezenți. Peisajele și celelalte obiective industriale i-au făcut pe unii să rîdă înfundat, dar de restul discursului s-au arătat vizibil mulțumiți, mai ales cînd vorbitorul a înclinat balanța în favoarea artiștilor fotografi autohtoni. Pe mine peisajele și celelalte obiective industriale nu m-au deranjat în mod deosebit. Ce-i drept, nu prea e cazul să comiți o asemenea gafă în fața a o sută de oameni, dar așa ceva i se poate întîmpla oricui chiar și în fața a o sută de oameni. În schimb, arta fotografică repetat la nesfîrșit m-a deranjat. Pentru mine nu era evident că orice fotografie reușită este totodată și artistică. Dar adevărul e că n-aș fi fost în stare să precizez ce anume face ca o fotografie să devină operă de artă.

Încercam să deslușesc fotografii din mulțimea aceea. Mi-am dat seama cînd lumea a început să mișune prin sală și unii primeau felicitări. Cîțiva le povesteau celor interesați cum au luat naștere fotografiile respective. Cum au coborît ei în mină, ce le-a povestit femeia care curăța ceapa, cît de cordial a fost vestitul pianist, ce tehnică anume au folosit. Uneori mă opream să trag cu urechea. Unii mi se păreau simpatici, alții nu. Încercam să-mi imaginez că stau de vorbă cu ei. Nu am reușit. Nici măcar cu cei mai simpatici. M-am gîndit că dacă l-aș fi cunoscut măcar pe unul dintre ei, poate că nu m-aș fi simțit atît de singur printre atîția fotografi. Mai mult ca sigur că mă înșelam. Senzația asta nu s-a schimbat nici atunci cînd m-au felicitat pe mine în cele mai imposibile limbi.

M-am uitat la toate fotografiile. Majoritatea erau reușite. Aproape fiecare avea ceva interesant, scos bine în evidență, lucru care la fotografiile mele lipsea cu desăvîrșire. De pildă, pe una nici nu am înțeles-o. Era un poștaş pe bicicletă într-un cartier de blocuri. Am privit-o minute în șir, fără să-mi dau seama ce era atît de straniu în ea. Apoi am înțeles că așa, de jos, de la nivelul străzii, omul nu are niciodată o asemenea perspectivă. Zidurile blocurilor erau perfect verticale. Liniile paralele nu se apropiiau. M-am gîndit să caut acasă prin cărți, dar am uitat. Abia după mulți ani mi-am dat seama care era secretul acelei fotografii.

Erau imagini cu artiști de circ, cu herghelii, cu furnale. Cu copii și cu femei bătrâne. Cu cabluri de înaltă tensiune și cu balerine. Adică cu tot ce fotografiasem și eu, doar că extrem de prost. De pildă, era acolo o poză minunată cu o femeie care uda florile în dosul unei perdele.

Așa că, în linii mari, șeful acela a avut dreptate în ce-a spus la vernisaj. Fotografiiile oglindeau cu cea mai mare acuratețe realitatea din Ungaria. Luate la un loc, vibrațiile luminilor difuze, umbrele, copiii, caii, bătrânele, albul orbitor al zăpezii, frunzele veștejite și felinarele de pe străzi se contopeau într-o masă cenușie. De parcă toată Dunărea s-ar fi vărsat în mare, iar aici nu a mai rămas decât albia ei mîloasă, presărată pe alocuri cu băltoace lucioase.

Am încercat să-mi imaginez fotografia mea cu Johanna Vészi atîrnată pe unul din pereții de acolo. Nu am reușit. Nu și-ar fi găsit locul nicăieri.

O femeie s-a oprit lîngă mine, în fața unei fotografii, și m-a întrebat dacă nu-i așa că bătrîna aceea cu fața plină de riduri e minunată. Ba da, i-am răspuns eu. Avea în jur de cincizeci de ani, părul blond, vopsit, și stătea atît de aproape, încît îi simțeam mirosul pudrei de pe față. Ar mai fi vrut să-mi spună ceva despre frumusețea bătrîneții, dar a luat-o de braț un bărbat, hai să plecăm, dragă Ágnes.

Apoi m-am oprit în fața altei fotografii. În stînga stătea Gagarin împreună cu soția lui János Kádár. În spatele lor se vedea o formație de muzicanți, iar ei aveau în mîini cupe de șampanie. Se uitau zîmbind la dansatori. În textul lipit sub fotografie scria: Soția lui Iuri Gagarin dansînd cu tovarășul Selyem. Printre dansatorii din fundal am văzut-o și pe Adél. Am simțit că mă sufoc.

(somnul)

Celălalt nebun din familia noastră a fost bunica mea maternă. Cu ocazia aniversării unui mileniu de statalitate ungurească, bunicul meu, arhitectul Oszkár Kiepski, s-a maghiarizat sub numele de Hollós, fiindcă a considerat că nu doar evreii și armenii au obligația să devină buni maghiari, ci și polonezii. Ca apoi poporul maghiar, sub conducerea lui Béla Kun, să-l calce întîmplător în picioare pe o stradă

lăturalnică. A mai avut putere să se târască pînă acasă, dar cînd a sosit medicul familiei, era deja mort din cauza rănilor suferite. Așa că, nu mult după ce străbunica mea paternă și-a pierdut mințile, a înnebunit și Júlia Hollós, bunica mea maternă. Ce-i drept, ea nu a conservat carne de cal, nici nu și-a făcut stocuri de petrol, ci doar a dormit.

A dormit de-a lungul Republicii Sfaturilor, a intrării românilor în țară, a tratativelor de pace de la Trianon, în timpul terorii albe și a Arbitrajului de la Viena. Dormea și în timp ce Miklós Horthy a încercat să iasă din alianță. Își adora soțul în somn, iar copiii ei își adorau mama în modul cel mai autentic cu putință. În decursul unui singur an de zile, Tólati i s-a prezentat de trei ori, ultima oară ca ginere. Dar Júlia Hollós avea un farmec atît de visător, încît nimeni nu se supăra pe ea. În timpul războiului cel mai mult suferea pentru că erau distruse minunatele clădiri ale lui Oszkár. Nu s-a dezmeticit din ațipeală nici cînd i s-a născut nepotul în cămară. S-a trezit doar la doi februarie o mie nouă sute patruzeci și cinci, cînd flăcăii au tras la o parte credențul și l-au împușcat pe fiul ei în cap. A rezistat trează doar o jumătate de zi. Seara a murit.

De alți nebuni din familia noastră nu am auzit. Cu toate că, în fața fotografiei în care Valentina dansa cu tovarășul Selyem, am simțit că aş putea înnebuni și eu. Cînd am pornit-o spre casă, continua să toarne, stropii răpăiau pe pînza neagră a umbrelei. Îmi zornăia ritmic în minte: în stînga soția lui Kádár, în dreapta tovarășul Selyem, la mijloc Gagarin. În stînga soția lui Kádár, în dreapta Adél Selyem, la mijloc tovarășul Selyem. În stînga soția lui Kádár, în dreapta Adél Selyem, la mijloc eu. În stînga somniferul, în dreapta existențialiștii, la mijloc drapelul roșu.

(la bibliotecă)

În dimineața de după expoziție l-am întrebat pe Tata dacă ar avea ceva împotrivă să trec în jurul prînzului pe la el, la Rákos. I-am spus că voiam să mă uit la pozele din reviste. A fost surprins, dar s-a bucurat. Ultima oară fusesem într-o sală de lectură pe vremea cînd Mama era încă bibliotecară. Mi-a spus că, desigur, nu am nimic împotrivă, dragul meu.

Drumul a durat o oră și jumătate bună. Priveam șantierele. Un cartier de blocuri, un teren viran, alt cartier de blocuri. Mai încolo era un fel de cartier de vile.

De la ultima stație am mai mers pe jos vreo zece minute. Undeva se spărsese o țeavă, copiii de la o școală generală ieșeau pe un fel de punte din scînduri. Se îmbrînceau, unii intrau pînă la glezne în apă. Erau veseli.

La bibliotecă, alături de Tata mai lucrau doi profesori universitari, un inginer de mină și Sára Rónai. Ea era într-adevăr bibliotecară. Unul din profesori și inginerul minier au fost închiși, celălalt profesor a fost doar dat afară. După ce ieșeau din pușcărie, cei care aveau noroc, diplomă, dar și relații, puteau să se aciuze pe la cîte o bibliotecă de la capătul lumii, la fel ca asta, în locul unei magazii de uzină.

Cînd am intrat, nu l-am văzut pe Tata nicăieri. Bărbatul de la pupitru mi-a spus să-l caut în sala de lectură. Aranja cărțile. M-a observat și s-a fîstîcit. Probabil că acasă nu și-a imaginat pînă la capăt scena cu întîlnirea noastră de aici. Dar adevărul este că nici eu nu mi-am imaginat-o.

Înainte să mă prezinte celorlalți, mi-a zis să ieșim pe ușa de serviciu în curtea din dos, ca să fumăm o țigară. Mi-a spus în șoaptă ce hram poartă fiecare. Probabil că profesorul care stătea pe scaun era turnător, să mă feresc de el. Inginerul era cumsecade. Celălalt profesor, de filosofie, care acum stătea la pupitru, era un pic scrîntit, nu puteai discuta cu el despre nimic în afară de ciuperci. Trei studenți de-ai lui au fost executați.

L-am întrebat cum poate să devină turnător tocmai cineva care a fost închis.

Foarte simplu, mi-a spus el. Pentru că ăștia pot fi racolați cel mai ușor, băiete.

Acolo nu era nici o scrumieră, așa că am strivit chiștoacele pe trotuarul îngust și le-am împins cu vîrful pantofilor în iarbă. Apoi, înainte să-mi deschidă ușa, mi-a mai șoptit în pripă că o voi întîlni, desigur, și pe bibliotecara șefă, o femeie extraordinară, mulțumită căreia, printre alții, a obținut și el postul acesta. Cînd am ajuns înăuntru, m-a prezentat profesorului de filosofie și inginerului minier. Bibliotecara șefă era la masă împreună cu turnătorul.

L-am rugat pe Tata să-mi dea colecțiile câtorva cotidiene și m-am dus cu ele în sala de lectură. Voiam să aflu cine e tovarășul Selyem. Eram convins că era o informație care nu putea lipsi din ziare. În zadar știam cu mintea că nu era așa: simțeam prin toate mădularele că am fost înșelat, pîngărit, violat. Simțeam că, în ciuda oricărui raționament și a lui Kornél, voi sări în primul autobuz și mă voi duce în Óbuda. Ca s-o strivesc în brațe. Și, oricît s-ar milogi, să n-o las să ajungă la zdreanța ei nenorocită. Sau, dacă totuși ar apuca-o, să nu și-o mai poată scoate niciodată din gură.

Stăteam în sala de lectură din acea bibliotecă de la capătul lumii, iar judecata mea limpede urmărea, așa cum privești la microscop o diviziune celulară, cît de repede mi se transformau furia, tristețea, greața, patima într-o excitare sexuală de nestăvilit.

M-am ridicat și l-am întrebat pe Tata unde este toaleta. Mi-a arătat. Cînd am intrat, nu am aprins lumina. Apoi m-am întors la locul meu. În fața mea un bărbat în vîrstă citea Thomas Mann.

Nu am aflat nimic despre tovarășul Selyem. Nici măcar dacă există. Eram obosit. Sau poate că nu mă mai interesa prea mult. Nu voiam să mai intru vreodată în toaleta unei biblioteci într-o stare ca aceea. Am început să citesc știrile mai vechi și mai noi. Pe strada Lumumba s-a prăbușit un avion de agrement. Citadella a fost renovată, încă nu am fost niciodată acolo. Lucrările de reconstrucție de la podul Elisabeta. Le-am văzut cu ochii mei, fără să le dau vreo importanță. La magazinul Corvin au fost aduse televizoare. Din motive de securitate, controlul de la punctele de trecere spre Berlinul de Vest a fost întezit. Cînd am ajuns la știrea că Eichmann a fost executat în Israel, iar cenușa i-a fost împrăștiată în mare, mi-am dat seama că nu tovarășul Selyem, ci eu însumi nu exist. Sau măcar că atunci cînd am ajuns împreună cu Tata în întunericul din Gara de Est, am adormit pentru mai mulți ani de zile, aidoma bunicii mele materne pe vremuri.

(botezul)

Așadar, într-o seară Mama și-a amintit că, în vîltoarea războiului, au uitat să mă boteze. M-a întrebat ce era de făcut. I-am spus că mi-e indiferent. Am văzut-o cum se întunecă la față, așa că i-am zis că, după părerea mea, e totuna, fiindcă pînă atunci crezusem că eram botezat. Mai precis, nu știam, dar nici nu mi-am pus problema că n-aș fi, cum nici ea nu și-a amintit pînă în seara aceea. Așa că, botezat sau nebotezat, eu aș rămîne același ca și pînă atunci. Nu mi-ar fi indiferent dacă pînă acum aș fi fost comunist. A izbucnit în rîs și mi-a spus că am dreptate. Dar numai dacă reperul meu sînt comuniștii. Dar, prin prisma creștinismului, eu nu pot fi decît cel mult un simpatizant. Pînă acum mai eram cît de cît catolic, dar de cînd știu că nu sînt botezat, nu pot să mă mai prefac că nu am aflat.

I-am spus, treacă de la mine, dar ce se întîmplă dacă ea nu-și amintește bine?

Ce să nu-și amintească bine?

Că nu m-au botezat. De ce să poți uita, în vîltoarea războiului, mai degrabă să botezi pe cineva decît un botez care a fost adevărat?

A rămas îngîndurată, apoi mi-a spus că era exclus să fi uitat. Așa ceva nu se uită. E ca și cum ai uita de propria ta nuntă.

I-am spus că orice se poate uita.

Ea a spus, nu, dragul meu, sînt lucruri pe care omul nu le uită niciodată. Căroră le supraviețuiește, pe care le iartă, se căiește, le îndreaptă, le tăgăduiește, dar nu le uită niciodată.

I-am spus că, după părerea mea, se înșală, fiindcă unii pot să uite orice.

Aceia sînt bolnavi, mi-a spus ea. Suferă de cea mai gravă și mai întristătoare boală, teama de realitate. Și nu crede că eu sau chiar ea am suferi de o astfel de boală. Așadar, concluzia este că ea își amintea bine.

Mai bine zis, pînă atunci nu și-a amintit bine.

Obraznicule, mi-a spus ea.

Nu sînt cîtuși de puțin obraznic, dimpotrivă: sînt un nevinovat la cheremul memoriei ei. Așa cum am fost și pînă atunci, pentru că, nu-i așa, nici n-aș avea cum să-mi amintesc de propriul meu botez. Sînt nevoit să o cred pe cuvînt.

Atunci i s-a făcut milă, săracul de tine, mi-a spus ea și m-a întrebat dacă n-aș mai vrea, în chip de consolare, o bucată de slănină Hitler. I-am spus că vreau. Slănina Hitler a adus-o tanti Erzsike. Curtea lor era plină de prune, din care a fiert-o. Soțul ei își stropea grădina împotriva dăunătorilor, iar

la noi totul se ducea naibii, fiindcă doar Tata știa să stropească grădina ca lumea.

Cînd mi-a pus-o în față, mi-a spus că o merit și nu o merit, pentru că povestea aia cu mine la cheremul ei nu-i chiar așa. Omul își amintește mult mai multe lucruri decît crede, pentru că există chiar și amintiri prenatale.

Am rămas îngîndurat de-a binelea, așa că mi-au trebuit cinci minute pînă să-mi dau seama ce înseamnă prenatal. Mi-a spus că între timp ea aprinde focul în cazan, ca să pot face baie. Și a avut nerușinarea să rotunjească cu lingurița colțurile bucății de marmeladă.

Am auzit-o cum despică surcele pe cimentul din baie. Din fericire, chiar înainte să-l ridice pe Tata, vîntul a doborît părul din fundul grădinii, iar noi l-am tăiat și am adunat toate uscăturile, așa că aveam lemne din belșug.

Ei, ți-ai dat seama?

Da, i-am răspuns, dar eu nu am nici o amintire din aceea. Prima mea amintire e păunul și aceea este natală.

A făcut ochii mari. Mi-a spus că acum, cu păunul acela, mi-am tăiat craca de sub așa-zisul meu cherem. Pentru că, la fel cum îmi aminteam de păun, aș fi putut să-mi amintesc liniștit și de botez. Dacă aș fi fost botezat. Dar n-am fost.

Mi-am tras farfuria în față și am acoperit-o cu palmele, fiindcă nu era în siguranță.

...Bine, să mă boteze, dar pe răspunderea ei.

Ce fel de răspundere?

După părerea mea, botezul dublu este un păcat capital. Așa cum nu te poți căsători de două ori, nu poți nici să fii botezat de două ori.

O să se intereseze ea cum e cu asta, dar i se părea exclus ca mai multe botezuri să constituie un păcat capital.

Am rămas înțeleși ca în ziua următoare să discute cu preotul.

Părintele András avea vreo optzeci de ani și slujea în biserica franciscanilor de pe Dealul Viilor. Mai precis, el era singurul franciscan. În anii cincizeci clădirea mare și galbenă a ordinului a fost naționalizată și acolo au fost mutate birourile uzinei de apă. Părintelui András nu i-a mai rămas decît chilia, nepotrivită ca locuință, fiindcă era una cu sacristia. Biserica era destul de departe, totuși uneori urcam toți trei pînă acolo, mai ales de Crăciun și în Vinerea Mare.

Tovarășul Varga i-a spus odată Tatei că nu era indicat ca membrii corpului profesoral să fie văzuți în biserica din centru.

La care Tata i-a răspuns că, din partea lui, fie și așa, chit că ieri Dumnezeu i-a spus că nu era indicat să fie cineva secretar de partid.

La care Varga s-a făcut roșu la față și a început să urle că ai s-o pățești rău de tot, András. Habar nu ai câte am pățimit eu din cauza ta. Ce riscuri îmi asum numai din respect pentru memoria tatălui tău.

Care trebuie să precizăm că ți-a salvat viața, i-a spus Tata.

Așa este! Dar tu abuzezi de asta. Vrei să mă distrugi!

Iar Tata i-a spus că bine, nu ne vom mai duce la biserica din centru. Atunci am urcat prima oară la capela franciscană de pe deal, pentru slujba de la miezul nopții.

Părintele András era un ascet neînduplecat, care îi ocăra pe oameni de mama focului. Nu era o desfătare să-l asculți. La plecare, când ne luam paltoanele, Mama zicea întotdeauna, vino, dragul meu, să ne încasăm palmele pe care le merităm. Iar când ne întorceam, în drum spre casă, socoteam pe îndelete câte scatoalce am primit în total. Uneori Tata încerca să-l apere pe bătrîn, spunînd că de fapt avusese dreptate, dar rămînea mereu singur cu argumentele lui. Pe mine să nu mă sperie nimeni cu focul gheenei în seara de Crăciun, a spus Mama. Și mai ales nu pentru că biserica e goală. Noi ne ducem ca proștii și, pleosc, o palmă, pleosc, altă palmă, iar cei care-s deștepți și rămîn acasă scapă. Tata era nevoit să accepte că Mama avea dreptate.

Dar adevărul este că în sinea noastră îi eram recunoscători tovarășului Varga. În primul rînd pentru că predicile parohului din centru erau atît de anoste, încît adormea și Cristos pe cruce. În al doilea rînd pentru că singura noastră problemă cu ocările preotului András era că ne blagoslovea și pe noi cu ele. În al treilea rînd era o plăcere să urcăm dealul, mai ales iarna, când piața centrală era plină de zoaie sărate, dar acolo sus era încă zăpadă.

A doua zi Mama s-a dus la biserica de pe deal. Când s-a întors, plesnea de nervi. Cică ea nu mai discută cu bătrînul ăla senil. În loc să se bucure, el a făcut-o cu ou și cu oțet. Noroc că nu i-a tras și un dos de palmă pentru că nu eram botezat.

Și atunci ce facem? am întrebat-o eu.

Nimic, mi-a spus ea, au rămas înțeleși pe duminică dimineța. Să ne ducem, ca să scăpăm odată de grija asta.

Am întrebat-o ce va trebui să fac eu.

Mi-a spus că ar fi fost bine să am un an și jumătate.

Era tare furioasă pe bătrînul franciscan.

Sîmbătă seara mi-a spălat cămașa albă, dar nu s-a uscat. A încercat s-o usuce cu fierul de călcat, dar era prea fierbinte și mi-a îngălbenit tocmai gulerul. Am vrut să-i spun să o lăsăm pe altă dată, dar am văzut-o cu ochii pironiți în gol. Era mai bine cînd se înfură. Atunci se potolea repede. Și-a aprins o țigară, a tras de cîteva ori din ea și a stins-o. A inspirat adînc și a intrat în camera Tatei.

Înăuntru era întuneric. Prin fantele rulourilor trase nu se strecurau decît cîteva raze de lumină. Am auzit țacănitul întrerupătorului. Apoi scîrțîitul ușii de la șifonier și cum Mama trage umerășele pe drugul de lemn. Cum se oprește la cîte unul dintre ele. Țasta e costumul gri. Țasta-i cel negru. Urmează cămașile. Paltonul.

Încearc-o pe asta, dragul meu, mi-a spus ea și mi-a dat cămașa albă.

Sînt sigur că mi-e mare.

Hai să vedem, îmbrac-o.

Am îmbrăcat-o, iar ea m-a ajutat să o închei la gît.

Îți vine ca turnată.

Era o duminică dimineață însorită de primăvară. Pe alea care urca spre biserica franciscană salcîmii dădeau să înflorească.

Îmi plăcea biserica aceea goală, ca un hangar. Cu cîteva sute de ani în urmă reformații au vărui-o în alb și așa a rămas. Nu au adus înapoi decît altarul, cu opririle pe Drumul Crucii și statuia Sfîntului Francisc vorbind cu păsările nevăzute.

Eu m-am oprit în fața altarului, Mama a intrat în sacristie.

L-am auzit pe preot răstindu-se la ea că asta contravine tuturor regulilor.

Soțul meu e la pușcărie, așa că n-am să rog pe nimeni să vină aici ca naș, i-a spus Mama. Sus soarele strălucea prin ochiul lui Dumnezeu.

Stăteam unul lîngă altul. Eu în cămașa albă a Tatei, Mama într-o rochie albă. Am aplecat capul, iar bătrînul preot m-a stropit în numele Tatălui, al Fiului și al Sfîntului Spirit. Mi-am amintit că am uitat să-mi curăț pantofii. M-am uitat la picioarele Mamei mele, în sandalele ei albe, alături de mine.

Cînd am ieșit din hangarul lui Dumnezeu, am văzut pe fața ei că era ușurată. Fericită. Am intrat într-o cofetărie de pe culmea aleii.

Jos, la colțul pieței centrale, ne-am întîlnit cu un bărbat. Cînd a trecut pe lîngă noi, a strigat:

Pe tine nu te-au închis, curvă fascistă ce ești?

Pur și simplu nu mi-am dat seama ce spune. Cînd am înțeles, am vrut să dau fuga după el și să-l ucid.

Mama m-a prins de mîină, potolește-te, dragul meu.

(moartea Máriei)

A murit Mária. A adormit. Contesa a așteptat pînă dimineța la șapte, apoi s-a așezat pe marginea patului și i-a spus, Mária, fii amabilă, te rog, și scoală-te. E timpul. Trezește-te. Ai înțeles? Imediat.

Apoi a venit la mine și m-a rugat să cobor pînă la tutungerie ca să telefonez după salvare. Stătea în dreptul ușii, cu paltonul pus peste capot. Nu mai fusese niciodată la mine. Am tras-o înăuntru și m-a urmat ca un copil. S-a oprit în mijlocul camerei, căutîndu-și locul. Pînă la urmă s-a așezat pe scaunul de la pian. I-am spus să mă aștepte, că mă întorc imediat.

Tipa de la dispecerat m-a întrebat în ce calitate telefonez.

Sînt un vecin, i-am spus eu.

Bolnava nu are aparținători?

Nu e bolnavă, ci moartă, i-am spus eu.

Ca vecin, eu nu am cum să stabilesc asta. De ce nu telefonează aparținătorul?

Pentru că e în stare de șoc.

Ce vorbești? De unde ai mai scos-o dumneata și pe asta?

Pentru că stă și cîntă la pian, idioato. De-aia. Pentru că Bösendorferul se aude pînă aici, în tutungerie. Trimiteți odată o salvare.

Se auzea din casa scărilor, poate că era Chopin, nu-mi mai amintesc. Cînd am intrat, s-a oprit.

Îmi cer scuze, nici nu te-am întrebat dacă e voie.

Bineînțeleles că e voie, i-am spus eu.

Fii drăguț și adu-mi un pic de zahăr și un pahar cu apă.

I-am adus, a luat din pungă o linguriță de zahăr, a înghițit-o, a băut apa și abia atunci a izbucnit în plîns.

Vai, ce rușine îmi este. Ce rușine, a spus ea, cu lacrimile șiroindu-i din colțurile ochilor, de-a lungul ridurilor, pînă pe gulerul paltonului.

De ce v-ar fi rușine, doamnă Éva?

Pentru că mi-e frică.

Hohotele îi cutremurau tot trupul.

Pentru că m-am rugat să mor eu prima. Credeam că acesta era dreptul meu.

M-am apropiat și am îmbrățișat-o.

Doamne, cît mi-e de frică. Și cît de nedreaptă am fost. Ce bine că Dumnezeu nu se ia după ce-i spunem noi.

După ce s-a potolit, am condus-o acasă. Mária era în aceeași poziție, cu degetele împreunate pe plapuma cu model cu albăstrele. Cu fața netedă, frumoasă. Săraca de tine, i-a spus contesa și a mîngîiat-o pe frunte.

M-am gîndit că, poate, tipa de la salvare a avut dreptate. Că noi nu avem cum să ne dăm seama. Nici medicul. Nimeni. Că pur și simplu noi doar nu știm ceva. Poate că au dreptate cei care zic că acum ea se uită la noi de sus, cam de lîngă galerie, apoi de deasupra tavanului îmbibat de apă, apoi de deasupra țiglelor acoperișului, apoi numai Dumnezeu știe de unde. Și, cu cît distanța e mai mare, cu atît e și imaginea mai limpede. Oricum, ca să ai o imagine clară, cel mai simplu e să reglezi distanța la infinit. Iar cînd reușește să le vadă pe toate, adică totul întreg, i se face milă de noi, pentru că nu știm ce știe ea. I se rupe inima de milă. Și moare. Pentru că, într-un fel sau altul, tot moare. Ar fi cazul să acceptăm ideea că, dacă nu aici, atunci măcar dincolo, în acea feerie orbitoare, ea încetează să mai fie Mária. Cel ce devine întru Domnul nu mai are nimic de-a face cu cel care a fost aici, printre noi. Acela nu a ars în toată viața lui păcătoasă nici o omletă, nu s-a sărutat și nu s-a tîr guit cu groparii. S-ar putea să nu existe loc mai fain decît sufletul lui Dumnezeu, numai de n-ar fi atît de scump prețul eternității la care ținem morțiș. De n-ar fi atît de înspăimîntător să renunțăm la cele cîteva toamne mizerabile sau primăveri feerice în care eu sînt totuși cu adevărat eu.

A sosit mașina și au luat-o pe Mária. În timp ce completa formularul, bărbatul a întrebat-o pe contesă în ce

relație a fost cu defuncta. Eram în bucătărie, contesa privea tăcută cana de ceai de pe colțul plitei.

Nu știu, i-a răspuns ea în cele din urmă.

Nu vă supărați, dar nu se poate să nu știți, pentru că eu trebuie să scriu aici ceva, rude, colocatari sau ce ați fi fost.

E sora mea, a spus contesa.

Așa mai merge, am ce să scriu. Sora. Atunci sincere condoleanțe.

Îmi era teamă că o să-l pocnească pe nenorocitul ăla cu cana de ceai în moalele capului.

Vă mulțumesc. Mulțumesc frumos, i-a spus ea.

Pînă la urmă au plecat.

Du-te și dumneata liniștit, dragul meu. Sînt sigură că ți-e somn.

Să nu vă aduc ceva de la magazin?

Nu, mai am din mîncarea de ieri. A gătit pentru două zile, era sigură că de data asta n-am s-o arunc.

Bine. După-masă o să vin din nou.

Vino cînd îți face plăcere. Eu mi-am revenit, totul e limpede. Cel mai greu a fost pînă ce mi-am dat seama cum va fi realitatea de acum încolo.

Și acum e mai ușor?

Bineînțeles că e mai ușor. În ceea ce privește realitatea, trebuie mai întîi să iei act de ea, să o accepți, dar cel mai greu este să o înțelegi. Pentru că uneori e de neînțeles. Dar eu, slavă Domnului, mă descurc destul de bine cu ea.

Eu nu.

Știu, dragul meu.

Acasă am închis obloanele și m-am culcat. Am visat că prin cameră zboară o bufniță țigănească.

(accidentul)

Odată, cînd mă plimbam spre podul Margareta, a explodat fațada de sticlă a Gării de Vest. O garnitură cu un vagon care făcea manevre a dărîmat bariera de la capăt de linie, a spart geamurile și a brăzdat bulevardul pînă aproape de șinele de tramvai. Nu a murit nimeni, dar în clipa aceea nu aveam de unde să știu. Cînd am ajuns acolo, a reieșit că vagonul era gol, oamenii fuseseră anunțați din timp prin difuzoare că o garnitură scăpase de sub control, singura

persoană rănită, o femeie, primea îngrijiri, iar salvarea era pe drum.

Aveam aparatul la îndemână, dar asta nu era ceva ieșit din comun, fiindcă îl aveam mai tot timpul la mine. Ca Tata, bastonul. Da, cred că cel mai potrivit exemplu ar fi bastonul. Un obiect devenit parte din trup, de care omul se cam jenează. Sau de care îi e de-a dreptul rușine, chiar dacă face paradă de el. Dar care-i dă în primul rînd siguranță. Bastonul, ochelarii, valva artificială, aparatul de fotografiat, depinde cine și de ce boală suferă.

Cum spuneam, în mijlocul bulevardului era un vagon de călători gol. Mulțimea se împrăștiase deja. De fapt în cîteva clipe oamenii s-au obișnuit cu vagonul acolo. La chioșcul de ziare din colț a început iar vînzarea. Unii așteptau tramvaiul, cu trenul deraiat în spatele lor. M-am uitat prin vizor. Am reglat claritatea pe bărbatul care citea ziarul sprijinit de vagonul de la marginea trotuarului. Pur și simplu nu eram în stare să apăs pe buton. Asta deși eram sigur că dacă aș duce fotografia la vreun cotidian, n-ar mai trebui să merg noaptea la tipografie. Iar cîndva ar fi expusă la vreo expoziție. N-am avut nimic de-a face cu acel vagon scăpat de sub control. Cu excepția faptului că am trecut întîmplător pe-acolo. A dat pur și simplu buzna în viața mea. În clipa aceea mi-am dat seama că, de la aventura cu Johanna Vészi, nu am mai făcut nici o fotografie.

(Castelul)

Nimic demn de notat nu s-a mai întîmplat pînă ce Tata s-a îmbolnăvit de cancer.

Sau poate că da.

Într-o zi, cînd m-am întors acasă, în camera Tatei erau Antal Lovas, Kőszegi și Pál Demjén. Toți trei au fost pe vremuri colegi de celulă cu Tata. Lovas i-a salvat viața Tatei atunci cînd a făcut o intoxicație de la care vomita, se cufurea și dădea totul afară din el. I-au spus gardianului să cheme un medic. Dar gardianul le-a spus că are el un tratament mai bun pentru asta și a început să-i care picioare în burtă lui Tata. Ca să ai de ce să te caci pe tine, i-a spus el. Atunci Lovas a început să fure din gunoiul de la bucătărie zaț uscat de cafea și cartofi făcuți scrum, așa că după două zile în burta Tatei rămînea măcar apa.

Kőszegi a fost închis pe vremea lui Horthy, când era încă aproape copil, fiindcă era comunist. Apoi a fost prizonier de război în Siberia. Sub Rákosi a fost închis ca anticomunist. În cincizeci și șase a organizat aprovizionarea cu benzină pentru cocteilurile Molotov. Apoi, dintr-o întâmplare, a scăpat de pedeapsa capitală. Colegul său, care ar fi trebuit să depună mărturie împotriva lui, a murit de inimă în timpul anchetei. Așa că a primit și el trei ani pentru că a cărat răniții.

Inițial Demjén a fost actor. De fapt el nu a făcut nimic, doar s-a cam nimerit în locul și la momentul nepotrivit. Iar dacă tot era acolo, s-a și lăudat, ca mai toți figuranții, că el e actor și a recitat *Unguri, sculați-vă*. Tata spunea că în acel an și jumătate a încercat să supraviețuiască dormind, ceea ce aproape că i-a reușit. A fost eliberat printre primii și, pe când au ieșit ceilalți, el își scria deja memoriile. Dar nu pe hîrtie, fiindcă ar fi fost prea riscant, ci în minte. Mai precis, scria, memora, ardea, scria, memora, ardea. Iar scrumul îl aduna într-o vază de Zsolnai. Nici bunul Dumnezeu nu ar fi fost în stare să-l facă să uite de cincizeci și șase. Adeseori pentru diletanți nu există binecuvîntare mai mare decît o revoluție înăbușită.

Cînd îmi scoteam paltonul în antreu, l-am auzit pe Tata spunînd:

Nu-mi asum riscul, Palika. Nu pot.

Umblă cineva prin locuință, a spus Kőszegi.

E fiul meu, s-a întors acasă, i-a răspuns Tata.

Lovas stătea în fotoliul din fața Tatei, iar ceilalți doi, pe pat. Mă întîlnisem deja cu fiecare în parte, dar nu-i mai văzusem niciodată împreună. Pe măsută erau cîteva pahare, două sticle de vin și fursecuri. Abia atunci mi-am dat seama că era douăzeci și trei octombrie. Stăteam în cumpănă dacă să intru să-i salut sau mai bine să-i las în pace. Nu aveam nimic cu Demjén, numai că era ridicol și de aceea mă simțeam îngrozitor față de el. Îmi era pur și simplu groază să consider pe cineva ridicol. Am fost o dată la ei, pe vremea cînd tocmai ne mutaserăm la Budapesta. Ne-a arătat vaza aceea din porțelan de Zsolnai, plină cu *Cenușa revoluției*. Era legată cu celofan, ca borcanele cu dulceață, ca să o ferească de praf. Apoi a recitat din memorie cîteva fragmente. Am văzut că nici Tata nu era în largul lui. Va fi ceva fantastic, Palika, trebuie să o termini, tot ce are legătură cu cincizeci și șase e foarte important, mulțumim frumos pentru cină,

Kláríka dragă, demult ne era poftă de o mîncare ca lumea, e timpul să plecăm.

În drum spre casă l-am întrebat dacă el crede cu adevărat că toate sînt importante, pînă și marmelada de cenușă legată cu celofan a lui Demjén.

Ne-am oprit. El și-a aprins o țigară.

Da, cred că toate sînt importante.

Eu aș alege.

Tocmai de aceea sînt importante. Ca să ai din ce să alegi, dragul meu. Cine, ce și cum își amintește este o chestiune minoră față de faptul în sine, că îți amintești. Nuanțele ne fac, eventual, să sărim unul la beregata altuia. Dar cele de care nu ne amintim deloc nici nu există.

Ce știi eu? Poate că ar fi mai bine dacă nu ne-am tăia unii altora beregățile, i-am spus atunci.

Cam așa gîndește și nenorocitul acela de Kádár. El ar vrea să uităm. Și, desigur, să-i spînzurăm pe toți cei care ne împiedică să dăm uitării totul.

Tăceam. Știam că nu are dreptate. Că mai există și alte variante. Chiar dacă nu știam care. Trebuie să existe. Se făcuse tîrziu, în piața Moscova ni s-a părut că vom aștepta tramvaiul tot restul vieții. Pînă la urmă a sosit și ne-am scotocit prin buzunare după mărunțiș pentru bilete. Pînă acasă am tăcut.

De fapt m-am decis să nu intru din cauza lui Köszegi. Era inteligent, cumpătat și neînduplecat. Singurul revoluționar adevărat dintre toți. Care, în caz de victorie, ar ara pînă și cimitirele înainte să împrăstie semințele patriei reînnoite.

Am fost și la el de îndată ce ne-am mutat la Budapesta. Trăia de unul singur, nu voia să pună în pericol viața unei femei sau a unui copil. Locuia undeva prin Buda, într-o fostă spălătorie transformată în cameră de locuit. Acolo era ordine și curățenie, gătea bine, așternuse o față de masă albă, avea o vază cu flori. Era obsedat de teama ca la el să nu se vadă cumva vreo urmă din mucegaiul nefericirii, care năpădește de obicei locuințele holteilor, văduvilor sau bărbaților divorțați. Eram sigur că nu a uitat vreodată o aripă de pui pe foc, ca apoi să aerisească o zi întreagă. Că își întindea cu grijă masa chiar și cînd era singur și că nu mîncă parizer direct din hîrtia unsuroasă în care era împachetat.

Citeam pe fața Tatei admirația. Care-l făcea ca, pentru vaza de flori de pe masă, pentru țigara atîrnîndu-i lejer în colțul gurii, pentru colecția completă de opere ale lui Lenin și Stalin, care-i acoperea jumătate din perete, să-l creadă, să-i ierte și să-i permită orice acelui bărbat.

Îl vedeam cum îl aprobă tăcut cînd cita din rahaturile alea, ca un preot care spune doar Luca nouă-unsprezece. Pentru că trebuie să ne cunoaștem dușmanii. Îl vedeam cum cade pe gînduri auzind a mia oară o banalitate. Îl vedeam cum se bucură cînd Kőszegi discuta cu mine ca și cum aș fi făcut și eu trei ani de pîrnaie. Ca și cum cei trei ani ai lui, împreună cu moartea Mamei, îl făceau să mă considere și pe mine un om în toată firea.

Nu am început să-l urăsc decît atunci cînd i-a spus Tatei: Nici o victimă nu este de prisos, András. Cu cît ne arestează pe mai mulți, cu atît e mai bine pentru noi – în perspectivă. Dar, în mod excepțional, despre tine sînt convins că ai fi putut să rămîi liniștit acasă. Nimeni, în afară de propria ta vanitate, nu se aștepta să participi cu cîrja la luptele de stradă.

Îmi venea să răstorn masa peste el, cu fața aia de masă albă cu tot. Mă uitam la Tata, sperînd că va spune ceva. Că-i va răspunde butoiului aceleia de flegme.

Dar atunci Tata s-a uitat la golul din dosul buchetului de flori și i-a spus, știu, János, ai dreptate.

În drum spre casă, i-am spus Tatei că nu vreau să mă mai întîlnesc cu individul acela. Mi-a răspuns că-și dă seama de ce și că mă înțelege, dar asta nu schimbă cu nimic faptul că cineva are dreptate. Și, bineînțeles, nici faptul că această dreptate nu mai are nici un rost. Fiindcă, indiferent dacă decizia aceea a fost una corectă sau greșită, clipa în care s-a suit în autobuz a determinat tot restul vieții sale. Iar din aceasta fac parte atît neînduplecatele adevăruri ale lui Kőszegi, cît și memoriile diletante ale lui Demjén. Cu toate că, de cînd a fost la pușcărie, a înțeles și că fiecare dintre cei din autobuz voia să meargă în altă direcție.

Umblă cineva prin locuință, a spus Kőszegi.

E fiul meu, s-a întors acasă, i-a răspuns Tata.

De ce nu accepți? Ți-e frică? l-a întrebat Demjén.

Da, mi-e frică, dar nu de ceea ce crezi tu.

Am intrat și am închis ușa cu grijă. Știam că Mama avusese dreptate când mi-a spus că te înșeli, dragul meu, nu a fost în zadar, pentru că dacă vom putea trăi omenește în țara asta, va fi datorită tatălui tău și a celor ca el. Eram absolut convins că acesta era adevărul. Numai că el mă sufoca la fel ca adevărul indubitabil al lui Kőszegi când i-a spus Tatei că ar fi fost mai bine să rămână acasă.

Dar de ce ți-e frică? l-a întrebat Demjén.

Pentru că doar aceia dintre noi care vor muri înainte ca șandramaua comunistă să se dărîme vor fi norocoși.

Nu te recunosc, András.

Atunci ține minte ce-ți spun: toți cei care veți prinde sfîrșitul veți înnebuni. Dacă voi fi printre voi, o să înnebunesc și eu.

M-am trîntit în pat și am încercat să termin *Castelul*.

Fii bun și dezvoltă-ne un pic postulatul acesta, a spus Lovas.

Bine. După părerea ta, când se va termina totul?

Eu nu-i dau mai mult de zece ani. Sistemul nu mai poate fi susținut economic.

După părerea mea, nu pare imposibil.

Eu zic că ne mulțumește frumos, pentru că se simte din ce în ce mai bine.

„Și în ce privință nu spun adevărul?”

„Nu ești numai birtășiță, așa cum pretinzi.”

„Ia te uită! Faci niște descoperiri!”

America nu o să îngăduie una ca asta.

Ce? Dacă nu mă înșel, a îngăduit să vină rușii peste noi.

A fost un caz de forță majoră, concomitent cu criza Canalului Suez, a spus Demjén.

Palika, nu fi copil. Tu chiar crezi povestea asta?

„Nu știu ce mai ești. Văd însă că ești birtășiță și că, pe lângă asta, porți rochii care nu se potrivesc unei birtășițe...”

Ba da, a fost o coincidență nefericită. Toată lumea a fost revoltată din cauza celor întîmplate la noi.

Cel mult jumătate de lume. Și la cine te referi când spui „noi”?

De pildă, la tine.

Cam așa mă gîndeam și eu. Adică la mine, la tine, la Anti și la János. Că nu au trecut mai mult de șase ani și putem fi enumerați toți în zece minute.

„Ești doar ca un copil, care știe vreo prostie și pe care nu-l poți reține în nici un chip să o spună. Ei, hai, vorbește! Ce au atît de deosebit rochiile mele?”

„Ai să te superi dacă-ți spun.”

„Ba nu, am să rîd...”

America o să-i îngenuncheze economic pe ruși, aceasta este miza Războiului Rece, dragă András. Economia. Nimeni nu o să arunce pe-aici cu bombe atomice, a spus Lovas.

Asta ziceam și eu, a spus Tata. Așa că ia o foaie cu pătrățele și calculează pe cîți ani ne mai ajung banii pentru tocănițele duminicale, în ciuda tuturor stăruințelor americane. Și o să-ți dai seama cu exactitate că, într-o viață de om, aici nu se va schimba nimic.

„Ei iacă-te, deci! Sînt învechite, supraîncărcate, și mai cum? Și de unde le știi pe toate astea?”

„Le văd, pentru asta nu e nevoie de vreo învățătură.”

Pentru asta nu e nevoie nici de americani, nici de Războiul Rece, fiindcă toate dictaturile se macină singure din interior, a spus Kőszegi.

Nu, János, din păcate, te înșeli, a spus Tata. Nu toate dictaturile, ci toate sistemele politice, inclusiv democrația ateniană.

„Vezi, pur și simplu. Nu e nevoie să te instruiești, știi ce pretinde moda. Atunci ai să-mi devii indispensabil, că am o slăbiciune pentru rochii frumoase.”

Tocmai de aceea e necesară această organizație, a spus Demjén. Pentru ce ai spus tu. Fiindcă trebuie să-i toace cineva.

Dar avem deja o organizație, care se numește Garda Muncitorească. La așa ceva te-ai gîndit și tu? l-a întrebat Tata.

Nu-ți permit să fii cinic cu mine!

N-ai decît să nu-mi permiți. Dar mie să nu-mi servești căcat cu miere la cină.

Căcat cu miere? Pofțim? Ce vrei să insinuezi? Că eu...

Nu ai tu norocul, Palika, să te acuz de așa ceva. Din păcate, tu nu ești turnător, ci idiot. Cu alte cuvinte, prost.

Tu ai fost și înăuntru la fel de îngîmfat și cu nasul pe sus! Numai că acolo eram obligați să-ți trecem asta cu vederea.

Îmi pare rău, Palika, dar ăsta-i adevărul.

Nu mă mai lua pe mine cu Palika!

Am auzit trîntindu-se mai întîi ușa de la camera Tatei, apoi ușa de la intrare.

„Iată rochiile mele, învechite toate, supraîncărcate, cum le găsești tu. Dar astea sînt numai acelea care n-au loc sus, în camera mea, acolo mai am două dulapuri pline, două dulapuri aproape la fel de mari ca ăsta. Te miri?“

„Nu; m-am așteptat la așa ceva; ți-am spus doar că nu ești numai birtășiță, ai și alte scopuri în viață.“

Măi András, eu recunosc că organizația asta nu a fost o idee prea bună, dar nici foarte rea. De fapt ce ai tu cu Pali? l-a întrebat Lovas.

Să-ți spun? Chiar vrei să-ți spun?

Adevărul e că pe mine mă interesează mai degrabă de ce vom înnebuni dacă vom supraviețui regimului lui Kádár. Fiindcă Demjén e într-adevăr un idiot, dar tu ai uitat să ne explici prostia asta, a spus Kőszegi.

Numai de aceea, dragă János, pentru că, după o viață de om, noi vom aștepta același lucru ca acum șase ani. Și o să-i scuipăm pe nepoții noștri, care o să-și dorească cu totul altceva. Iar ei o să ne scuipe la rîndul lor. Și atunci o să înnebunim.

„Am numai scopul să mă îmbrac frumos, iar tu ori ești un nătărău, ori un copil, ori un om foarte rău și periculos. Du-te, hai, pleacă acum!“

Noi ne educăm nepoții, a spus Kőszegi.

Eu poate că da, dar tu cu siguranță nu, a spus Tata.

Dacă nu mă înșel, nici fiul tău nu se prea sinchisește că azi e douăzeci și trei octombrie.

Ei bine, eu m-am cam săturat, a spus Lovas. Se vede că tocmai voi nu trebuie să-i supraviețuiți lui Kádár ca să vă pierdeți mințile.

Ai dreptate, Tóni, hai să plecăm.

Îmi pare rău dacă v-am supărat cu ceva, am să-mi cer scuze și de la Pali, dar am spus ceea ce cred, le-a zis Tata.

Știu, nu face nimic. Hai să plecăm odată, a spus Kőszegi.

Doamne ajută, a spus Lovas.

„K. era în culoar, și Gerstäcker îl apucase bine de mîneacă, ținîndu-l strîns, cînd birtășița strigă după el: Mîine primesc o rochie nouă, poate că o să trimit să te cheme.“²

Mă așteptam să strîngă paharele, să deschidă fereastra ca să se aerisească sau să-și ia paltonul și să iasă. Să se ducă după ei sau undeva, să se îmbete. Să facă ceva, orice, numai să nu rămînă nemișcat, așa cum l-au lăsat ăia. Sau măcar să fiu în stare să mă duc eu la el, ca să-i spun că are dreptate.

(înmormîntarea Máriei)

Contesa a decis să o îngroape pe Mária în cripta familiei Szendrey. Ruda din Elveția s-a simțit jignită și nu i-a mai trimis pachete. Ruda de la Berlin a venit la înmormîntare. Walter Ulbricht le-a fost de mare ajutor celor din Berlinul de Vest cînd i-a închis cu zidul acela. Oamenilor nu le strică dacă nu sînt pur și simplu liberi, ci se confruntă zi de zi cu această realitate. Dacă nu li se dă posibilitatea să uite că libertatea nu este un dat.

Am condus-o la cimitir, ploua mărunț, îi țineam umbrela, m-a luat de braț. Ne uitam după gropari. La birou ni s-a spus că erau undeva aproape de hipodrom, să mergem să discutăm cu ei. Doi copii cocoțați pe unul din morminte se uitau peste gard la cai.

Aleea principală era măturată, dar aici, la marginea cimitirului, ne afundam pînă la glezne în uscăturile putrezite. Ei i s-a lipit de genunchi o pînză de păianjen udă, și-a dat-o jos, dar atunci i s-a lipit de mîna. N-ai vrea să o iei de pe mine, dragul meu?

Bineînțeles, i-am spus eu și, de pe mîna ei, pînza s-a lipit de mîna mea. Pînă la urmă m-am șters de scoarța unui copac.

De fapt, văzută de aproape, chestia asta numită natură nu e la fel de apetisantă ca de sus, de pe deal, mi-a spus ea.

Eu mă înțeleg bine cu ea, i-am răspuns.

Eu, dragul meu, nu doar că mă înțeleg cu ea, ci pur și simplu o idolatrizez. Nu demult, cînd eram o fetișcană, prin asta mi-am manifestat revolta față de sistemul de valori al mamei mele.

Familia dumneavoastră nu aprecia în mod deosebit pînzele de păienjen?

Aș spune mai degrabă că mama considera contactul cu natura o perversiune a domnilor. Mai bine zis, puneă totul, de la colecționarea fluturilor pînă la descoperirea unor triburi primitive, pe seama muștrărilor de conștiință ale aristocraților. Ea pornea de la premisa că nici fluturilor nu le place să fie colecționați, nici triburilor primitive să fie descoperite.

E ceva adevăr în asta. De ce v-ați revoltat împotriva ei?

Pentru că eram de partea tatei, care propovăduia supremația cunoașterii.

Nu a fost ușor să trăiți într-o familie atît de diversă.

Ești ironic, dragul meu, dar ai dreptate. Cel puțin în măsura în care omul se duce la plimbare prin pădure împreună cu tatăl său, ca să nu o deranjeze pe mama, care tocmai primește vizita amantului său.

Hm... și dumneavoastră știați?

Bineînțeles că știam. Copiii nu sînt nici proști, nici orbi. Dar altceva e faptul că au nevoie de o bună bucată de vreme pînă ce-și dau seama că nici tatăl lor nu e un sfînt și nici mama lor nu e o curvă ordinară, vaipardon.

Nu face nimic... Totuși de ce a decis tatăl dumneavoastră că e mai bine să se plimbe prin pădure?

Fiindcă a pornit de la premisa, foarte corectă, de altfel, că mama nu era o... știi la ce mă gîndesc. Ci pur și simplu nefericită. Iar el nu putea să schimbe nimic din această stare de fapt.

De obicei în asemenea cazuri oamenii divorțează.

Sau încep să joace cărți, se sinucid, își iau o amantă ori adună licheni. El a ales ultima variantă. A descoperit, cu ajutorul meu, două specii pînă atunci necunoscute. Era ahtiat după mușchi și licheni.

Cînd v-ați dat seama că tatăl dumneavoastră nu a fost un sfînt, iar mama...?

Cam tîrziu, dragul meu. Din păcate, abia atunci cînd am înțeles că nu sînt ca mama mea.

De ce ați crezut că sînteți ca ea?

Dacă omul privește un tablou sau citește o poezie și vede că bărbații le consideră mai frumoase chiar și decît minunata lor mămică, pe care o mai și vede pupîndu-se cu cineva, atunci își formează anumite convingeri.

În legătură cu sine însuși?

Cu cine altcineva? Mama nu poate fi mai păcătoasă decît noi, fiindcă asta ar fi îngrozitor. E un adevăr care nu ține cont de clasele sociale. Dacă avem certitudinea că mama

noastră are un amant, iar nouă ne clocotește sîngele după un bărbat sau altul, putem trage altă concluzie decît că în noi a renăscut eterna tîrfă a Babilonului?

Nu.

Ei, vezi? Pe mama noastră nu avem cum să nu o condamnăm, doar am văzut-o. În schimb, pe noi înșine putem să ne condamnăm însutit. Și așa problema e rezolvată. Pe lîngă asta, dacă pe tatăl nostru avem posibilitatea să-l considerăm un sfînt, fiindcă preferă să culeagă licheni în loc să-i ia la palme pe mama și pe amantul ei, atunci devine cît se poate de clar că nu-i vom distruge viața nici unui bărbat. Ci, ori de cîte ori vom simți că se trezește în noi tîrfa Babilonului, vom prefera să culegem și noi licheni.

De aceea nu v-ați măritat?

Da, dragul meu, de aceea.

Și care a fost deznodămîntul?

Care a fost deznodămîntul? Ne întoarcem de la mormîntul familiei, nu-i așa? Mama și tata stau alături în tihna eternă. Iar eu le-am distrus viața la patru bărbați, definitiv și pentru totdeauna. Dar nu avîndu-i amanți, ci neîndrăznind să-i iubesc.

Am rămas tăcuți. Era vremea prînzului, cei patru gropari își mînceau slănina sub streășina unei cripte.

Așa că ai grijă, dragul meu, să nu fii dumneata următorul.

Îmi asum riscul. Cred că merită.

E măgulitor ce spui, dar, din păcate, te înșeli. Nu merită. Ca femeie bătrînă, cu experiență, dă-mi voie să-ți dau un sfat în această privință: ține-te cît mai departe de toate femeile care nu sînt în stare să ți se ofere cu totul. Indiferent de ce nu pot să o facă, dacă e așa, atunci fugi de ele, dragul meu, fugi mîncînd pămîntul.

Așa am să fac.

Sper. În schimb, dacă sărmana femeie ți se dăruiește cu totul, așa cum trebuie, atunci fă bine și prețuiește-o. Hai să mergem, pentru că trebuie să mă tîrguiesc cu domnii aceștia.

Șeful groparilor era cel mai scund dintre ei și avea o mutră de șoarece. Adică el s-a ridicat în picioare cînd ne-am apropiat. Înainte să ne dea mîna, și-a șters-o de pantaloni. Contesa i-a spus că trebuia deschisă cripta Szendrey. Pe duminică.

Apăi, sărutmîna, să deschidem cripta aceea nu e o treabă tocmai ușoară.

Mai exact, ce înseamnă că nu e o treabă ușoară?

Păi, sărutmîna, că e mult de lucru cu ea. Dacă n-oți vrea să se spargă din greșeală dala de marmură. Și io socot că n-oți vrea.

Socotești corect. Așa că acum hai să tragem concluziile.

Alea ce-s, sărutmîna?

Prețul.

Păi, da, prețul. Pentru că există prețul oficial și prețul normal.

Acel hoț de morminte îmi făcea greață.

Aș fi curios să aflu ce părere are instituția despre prețul vostru normal? am spus eu.

Lasă-mă să discut eu cu acest domn. Dumneata, dragul meu, ține umbrela, mi-a spus contesa și m-a strîns de braț, așa cum făcea Mama cînd mă lua gura pe dinainte și îi spuneam cuiva ceva ce n-ar fi trebuit să-i spun nici în ruptul capului. Te rog, stimate domn, nici să nu-mi pomenești prețul oficial, fiindcă mi se face greață de tot ce e oficial. Mie să-mi spui prețul normal.

Despre asta-i vorba, sărutmîna, văd că o să ne înțelegem.

Cum să nu ne înțelegem? Așadar, cît face ca marmura aceea să nu pătească nimic?

Apăi, cum îi chiar mai mult de lucru decît la un mormînt nou, care oficial face patru sute...

Păi, nu te-am rugat mai înainte nici să nu-mi pomenești de chestia aia oficială?

...Patru sute, s-a scremut el în cele din urmă. Care, nu-i așa, face cîte o sută pentru fiecare.

Excelent. Iar eu m-am gîndit la o sticlă de whisky pentru toți și cîte un pachet de țigări americane pentru fiecare.

Ne-am înțeles, sărutmîna.

Cum ați reușit? am întrebat-o eu cînd am ieșit pe aleea principală.

Adică ce?

Asta, cu sticla de whisky și cu țigările.

Pe ce lume trăiești dumneata? Nu ai fost niciodată la vreo instituție, la medic, la miliție?

Ba da. Dar eu n-aș fi niciodată în stare de așa ceva.

Atunci trebuie neapărat să înveți lecția asta. Preotului îi voi oferi două pachete de cacao olandeză. Țștia adoră cacaoa.

Duminică dimineața m-a rugat ca, dacă se poate, să rămîn lîngă ea, ca, în caz de nevoie, să se sprijine din nou pe brațul meu. I-am răspuns că voi fi, desigur, acolo. Am plecat

cu taxiul, care ne-a dus pînă la capelă. Nu-mi venea să-mi cred ochilor cînd am văzut în jurul clădirii vreo cincizeci de persoane. Majoritatea oameni în vîrstă, dar erau printre ei și cîțiva de vîrsta mea. Am recunoscut unele fețe pe care le văzusem în filme sau prin ziare, dar majoritatea îmi erau necunoscute. Pînă ce preotul a terminat rugăciunea, se adunaseră vreo sută. Nu s-a rostit nici un discurs de adio. La o înmormîntare obișnuită cei mai retrași bîrfesc, iar cei de lîngă sicriu plîng. Aici, cu excepția condoleanțelor adresate contesei, nimeni nu scotea vreun cuvînt. Ne-am dus de la capelă pînă la criptă ca într-o demonstrație mută.

Eram trist. M-am gîndit că nu l-am văzut pe nici unul dintre aștia intrînd în casa noastră. Nici unul nu i-a luat plasa din mînă nu doar Máriei, ci nici măcar contesei. Că nu au venit s-o înmormînteze pe Mária, ci să demonstreze, îmbrăcați din cap pînă-n picioare în negru și cu o floare albă în mînă, pentru toate Máriile pierdute. Apoi m-am gîndit că nu aveam dreptate. Pentru că, mai mult ca sigur, nici lor nu le lua nimeni plasa din mînă și această tăcere se referea și la Máriile lor de altădată. Apoi m-am gîndit că această tăcere ar putea fi și în onoarea acelei Mária care, din cei optzeci și doi de ani de viață ai ei, și-a petrecut de bunăvoie cincizeci de ani în slujba familiei Szendrey.

În stînga contesa, în dreapta o cameristă, la mijloc o figură de șah chinezesc.

Hai, condu-mă acasă, dragul meu, ca să pot plînge în voie.

(racolarea)

Era o ninsoare deasă. Priveam pe fereastră cum se transpune în alb și negru cenușiul șters de pe strada Szív. Vîntul aducea în cameră fulgi răzleți. Uneori trecea cîte o mașină, iar urmele roților dispăreau ca dîrele de condens. Undeva departe, în stînga, venea cineva dinspre bulevardul Republicii. Se clătina pe picioare, poate din cauza ghețușului. Uneori se oprea. Ținea o geantă deasupra capului, ca să nu se ude. Cînd a ajuns în fața tutungeriei, mi-am dat seama că era Kornél. Am crezut că e beat. Mersul acela legănat, paltonul lung de pe el și servieta din piele de porc, primită de la tatăl lui și ruptă pe alocuri, îl făceau să nu prea semene cu el însuși.

I-am deschis ușa și am așteptat să-și scuture zăpada de pe el. Nu era beat, ci rupt de oboseală. Sau rupt în bătaie. Sau ce știu eu cum era.

Ce s-a întâmplat? l-am întrebat.

Nimic, mi-a spus el.

Atunci e bine. Nici că se putea mai bine.

Invită-mă odată înăuntru și fă-mi o cafea.

Bine. Hai să-ți fac o cafea.

Am intrat în bucătărie și am pus ibricul pe foc. Cafetiera avea garnitura arsă de mai multe luni și mereu uitam să cumpăr alta sau, când îmi aduceam aminte, tocmai nu se găsea nicăieri.

Așadar, i-am spus eu.

Nu mă zori.

Bine. M-am așezat și eu și am așteptat să clocotească apa. Apoi am pus în ea cafeaua, amestecând întruna, ca să nu dea în foc.

Știu că o să te simți profund jignit.

Sînt sigur că ai dreptate, fiindcă tu te pricepi la asta.

A scos din servietă un dosar și l-a pus pe masă.

Poftim, a spus el.

Ce-i asta?

Volumul.

În fine!

Acuma nu prea mă pot bucura de el.

Asta e treaba ta. Mie să nu-mi strici bucuria. De ce să mă simt profund jignit?

Pentru că ți-l arăt abia acum.

Abia acum față de ce?

Față de faptul că deja l-am predat.

Vii la mine cu volumul pe care l-ai predat și crezi că o să mă simt jignit? Tu ești tîmpit de-a binelea. Jignitor de tîmpit.

Acesta nu e volumul predat, ci cel returnat.

Să nu-mi spui că ți l-au refuzat.

Nu mi l-au refuzat ei, eu l-am cerut înapoi.

Bine, hai să ne bem cafeaua, fiindcă e prea mult pentru mine.

Și pentru mine, dar nu la fel ca pentru tine.

N-ai vrea să-mi spui și mie de ce naiba l-ai cerut înapoi?

Pentru că ieri Tófalvi m-a invitat la o bere.

Cine e acest Tófalvi?

Ăla care m-a picat anul trecut la lingvistică.

Și ce voia de la tine?

De fapt nu m-a chemat la o bere, ci să cinăm împreună.
La Pivnița Mátyás.

Cîntă, țigane, cîntă.

Cam așa ceva.

Îmi dai voie să ghicesc?

Ghicește.

Ca aperitiv și-a făcut *mea culpa* pentru că nu și-a dat seama din timp că se face singur de rîs obligîndu-te să repeți anul.

Cam așa ceva, dar mult mai lung.

Și care a fost meniul principal?

Volumul.

Cum adică volumul? Ce legătură are el cu volumul tău?

I l-au trimis de la editură ca să-l evalueze. Îl solicită uneori ca referent. Sau, mai bine zis, ca cenzor.

Chiar așa mare ștab e Tófalvi ăsta?

Chiar.

Eu credeam că trec luni de zile pînă ce un manuscris ajunge în mîna vreunui redactor.

...L-am predat din august.

Pizda mă-tii.

Ți-am spus eu că o să te simți jignit.

Nu sînt jignit. Continuă.

Ba te-am jignit. Și probabil că ai dreptate, dar nu am vrut să ți-l arăt pînă nu mi-l acceptă.

Mai bine spune mai departe.

Așadar, i l-au trimis lui Tófalvi.

Și?

Mi-a vorbit o oră întreagă despre faptul că, în locul neoașismelor și al socio-realismelor, literatura maghiară are nevoie tocmai de acest fel de poezie.

Așa a zis el, socio-realisme?

Da. Și suprarealisme. Sau creștinisme.

Adică literatura maghiară e, de la un capăt la altul, un mare căcat, dar vii tu și o scoți din budă. Din partea unui cenzor, e o recomandare bună.

Așa e.

Am auzit cum se deschide ușa, iar Tata își scutură zăpada de pe pantofi. M-aș fi bucurat să ajungă mai tîrziu acasă pe ninsoarea asta năprasnică. Mă deranja cînd discuta cu Kornél, la fel cum și pe Kornél îl deranja cînd tatăl lui discuta cu mine. Pur și simplu pentru că niciodată nu putem desluși din cele spuse de tații noștri ceea ce pentru alții este firesc. Și ne irită surzenia din cauza căreia ei nu aud niciodată ceea ce noi am auzit limpede încă demult. Dar

poate că cel mai enervant este că, din cauza asta, vocea noastră, alături de cea a tatălui nostru, se distorsionează. Are armonice false. Bineînțeles că există și excepții. Rareori. Din fericire, situația de acum era o excepție. Dar de cele mai multe ori discuția decurge ca atunci când omul nu-și poate da seama dacă solistul cântă mizerabil sau așa a fost intenția compozitorului. Și atunci e stîmjenit nu doar din cauza interpretului, ci și a compozitorului sau a propriei sale persoane.

Tata ne-a întrebat dacă avem ceva împotriva să bea și el o cafea împreună cu noi. I-am spus că nu. Și-a umplut o ceașcă și s-a oprit în ușă. Kornél s-a ridicat ca să-i cedeze locul, iar mie mi s-a făcut rușine pentru că nu aveam decît două scaune în bucătărie. Mi-am cerut scuze și am adus scaunul de la pian. Apoi Kornél i-a povestit pe scurt ce discutaserăm despre profesorul care l-a picat la lingvistică. Seara trecută a cinat cu el.

Se mai întîmplă, a spus Tata.

Așadar, după ce ai repetat anul, ai devenit protejatul lui, am spus eu.

Cam așa ceva. De fapt exact așa. Anul viitor ar fi urmat să-mi apară cartea.

Nu vorbi prostii, la noi pînă și poeții de curte așteaptă cîte cinci ani.

Vorbesc serios.

Ar trebui să te bucuri, a spus Tata.

Din păcate, nu pot să mă bucur.

Pînă la urmă, de ce? Care a fost desertul? I-am întrebat eu.

A rămas tăcut. Apoi nu a spus decît atît: Chestia aia.

Știam cu exactitate ce însemna chestia aia, dar pur și simplu nu-mi venea să cred.

Ce?

Așa cum am spus: aia.

...Totuși cum ți-a servit-o?

De fapt nicicum.

Nu te înțeleg, i-am spus eu.

N-ai ce să nu înțelegi. Tófalvi nu e prost. Doar nu era să-mi pună pe masa de la Pivnița Mátyás un angajament, ca să-l semnez pe loc.

Și atunci cum ți-ai dat seama? I-a întrebat Tata.

Din felul în care a început să mă descoasă despre generația mea. Cică prăpastia dintre generații nu folosește

nimănui.

Și care ar fi soluția?

Să ne întâlnim în mod regulat, ca să stăm de vorbă. Și să înființăm la facultate o revistă, cu mine ca redactor șef. Iar el ar urma să supravegheze ce redactez eu ca șef.

Doar atât? Altceva n-a mai vrut?

Nu. Adică da. Cică cinci poeți au fost invitați să plece în ianuarie la Londra. Iar el va insista ca eu să fiu al șaselea.

Ca apoi să scrii o dare de seamă despre ceilalți cinci? l-am întrebat eu.

Nu a spus-o direct, dar era de la sine înțeles. Până acum eu nici n-am cerut vreodată pașaport.

Ești sigur că a vrut să te racoleze? l-a întrebat Tata.

Sînt sigur.

Eu nu sînt cîtuși de puțin sigur, i-a spus Tata.

Eu da.

Se mai întîmplă uneori ca omul să aibă o revelație. Să-și dea seama cît de tîmpit a fost cu un an în urmă. Iar apoi să încerce să îndrepte lucrurile, am spus eu.

Da, se mai întîmplă. Dar nu cu unul care a fost ofițer la Interne.

De ce, Tófalvi a fost? De unde știi? l-am întrebat eu.

Toată lumea știe.

Din cîte știu eu, a fost redactor, a spus Tata.

Așadar, te-ai dus și le-ai cerut să-ți returneze manuscrisul, am spus eu.

Da, de acolo vin.

Și ce s-a întîmplat?

Le-am spus că volumul mi se pare pripit, că mai lucrez la cîteva poezii pe care vreau să le adaug, am mințit ce mi-a venit în minte.

Iar ei?

Cică să lucrez împreună cu redactorul și că, pînă ce îl trimit ei la tipografie, se poate schimba orice.

Așadar, formal, nu ai cerut să ți-l înapoieze, doar l-ai luat ca să mai lucrezi la el, a spus Tata.

Nu. Am insistat să mi-l înapoieze.

Presupun că Tófalvi nu o să fie prea bucuros, am spus eu.

A aflat deja. Ne-am întîlnit la redacție.

Lui ce i-ai spus?

Același lucru. Și că, după discuția de ieri, simt că mă apasă o mare responsabilitate, așa că trebuie să regîndesc o mulțime de lucruri.

Și el?

I-a părut rău, se aștepta la cu totul altceva de la mine. Apoi a trecut la amenințări mascate, sperînd că nu-l consider un individ de teapa lui Antal Horger³.

Asta e o afirmație atît de fină, încît nu văd nici o amenințare în ea, am spus eu.

Totuși așa e. Nu încape nici o îndoială că prin asta a vrut să-mi dea de înțeles că pe el nu poate să-l ducă nimeni de nas.

Eu cred că fiul meu are dreptate, a spus Tata. La fel de bine ar putea să însemne că el nu se consideră un Antal Horger. În schimb, tu ești un al doilea Attila József.

Am tăcut.

Și ce-o să faci dacă te cheamă și mîine la o bere?

Nu o să mă cheme, s-a terminat, a spus Kornél.

Asta nu se termină niciodată. Fie l-ai înțeles tu greșit, fie o să încerce din nou.

Nu l-am înțeles greșit și nu cred că au să mai încerce vreodată.

De ce crezi asta?

Păi, fiindcă nu sînt tîmpiți. Dacă am ajuns să cer să mi se returneze volumul deja acceptat, își dau și ei seama că nu ar mai avea nici un rost să încerce.

Pot să încerce și altfel. Nu vreau să te jignesc, Kornél, dar nu e mare scofală să ceri să ți se returneze un manuscris, a spus Tata. Chiar dacă e volumul tău de debut.

Sorbea întruna din ceașca goală.

Știu. Dar nu au cu ce să încerce. Mi-e pur și simplu rușine, dar nu am făcut niciodată nimic. Nu sînt homosexual, nu am furat, nu știu să spun bancuri și nu am avut vreodată nici măcar un dolar ilegal.

Nici eu nu cred că vor mai încerca, dar nu fiindcă ai cerut să îți înapoieze manuscrisul, ci fiindcă asta nu a fost o racolare, a spus Tata.

Ba da, a fost, a spus Kornél.

Crede-mă, nimeni nu a fost racolat fără să știe. Îți spun în față ce așteaptă din partea ta. Și, bineînțeles, ce ți se oferă în schimb. E un contract. Tu îți vinzi sufletul, iar ei ți-l cumpără.

Așa a fost și acum, a răspuns Kornél. Mi-au zis clar ce primesc în schimb.

Fără să-ți spună ce-ți cer? Așa ceva nu există, Kornél. Dacă au nevoie de tine, te iau cu totul. Iar tu trebuie să fii conștient că te-ai vîndut. Nu să bănuiești, nu să crezi, ci să fii convins. Numai așa vei fi pe de-a-ntregul al lor.

Am tăcut.

După părerea mea, n-ar trebui să te temi atît de tare de ei. Fiindcă atunci în mod sigur au să pună mîna pe tine, a spus Tata, apoi s-a ridicat și a ieșit.

Și ce să fac acum? m-a întrebat Kornél.

Nu știu, i-am spus eu.

Nu mai pot să-l duc înapoi.

Deocamdată sigur că nu. Dar măcar l-ai terminat.

Doamne, de ce oi fi atît de laș?

Aș vrea eu să fiu la fel de laș ca tine.

Ce jeg! Împutitul dracului, niște împutiți! Să-i ia dracu' pe toți.

Îmi vine să mă piș, i-am spus eu, pentru că nu l-am văzut niciodată plîngînd și nici nu voiam să-l văd. M-am dus în baie și am deschis robinetul, ca să nu-l aud.

(Sîntanton)

Să tot fi avut vreo cinci ani cînd Sîntanton l-a dat pe Tata cu bicicleta. De fapt îl chema Antal Keresztes, doar noi îi ziceam Sîntanton, pentru că în patruzeci și șapte, pe o secetă de se uscau și șobolanii prin lanul de grîu, el ne aducea pîine.

Să nu mă așteptați, doamnă doctor, că nu mai am de ce să vin. Faceți rost de tărîțe. Dacă-s bune pentru porci, or fi bune și pentru oameni, ne amenința el în fiecare duminică și totuși venea și săptămîna următoare. Cu toată arșița de afară, era mereu în cămașă albă, cu veston din postav și cu pălărie. Ne aducea pîinea într-un rucsac de pînză, cu bicicleta.

Pe vremea aceea țărani mai descurcăreți primeau pentru un codru de pîine tablouri sau bijuterii de familie. Adevărul e că operele de artă nu au fost niciodată atît de valoroase. Prețuiau cît viața. „Bine, dar acesta nu este o copie ordinară, ci un Mednyánszky⁴ autentic.“ „Atunci să-l mîncăți sănătoasă, stîmată doamnă.“

Încă înainte de război, bunicul meu l-a tratat de difterie sau de vreo boală asemănătoare pe băiatul familiei Antal, fără să le ceară nici un ban, și noi nu uităm, dragă doamnă doctor, pentru că Dumnezeu pedepsește uitarea mai aspru decât preacurvia. Și așa, mulțumită bunicului nostru, el ne-a adus pâinea noastră cea de toate zilele chiar și pe vremea foametei din patruzeci și șapte. Și tot mulțumită bunicului, Mamei mele îi spunea doamna doctor, mie, domnișorul doctor, iar Tata era domnul doctor.

Uneori mă lua pe bicicleta lui, Turul, și dădea ture cu mine prin curte. Ultima oară a venit în vara lui cincizeci și doi, cu puțin timp înainte ca eu să fi ajuns cu picioarele la pedale. Nu adusesese pâine. Sînt prea laș pentru una ca asta, domnule doctor, i-a spus el Tatei. Aș putea să mă spînzur, pentru asta nu sînt laș, dar Dumnezeu pedepsește sinuciderea mai abitir decât uitarea. Am semnat și am intrat în cooperativă. Așa că s-a terminat cu pâinea. Și-n lumea asta nici n-o să mai fie. Dumnezeu să vă aibă în pază și pe dumneavoastră.

Aveam vreo cinci ani cînd, după o tură, i-am strigat victorios Tatei că el nu știe să se dea cu bicicleta. La care el mi-a răspuns, cum să nu știu, dragul meu. Știu la fel de bine ca tine. Așa că s-a suit pe portbagajul bicicletei, iar Sîntanton a făcut o tură și cu el.

Îmi amintesc și umbra nukului de pe zidul casei. Soarele arzător. Scîrțitul frînei. Vestonul din postav, cu miros de cîine, de care mă țineam. Cred că mirosea așa de la transpirație. Mama se uita la noi de pe treptele verandei și rîdea. Atunci, în iureșul euforiei, i-am strigat să ne arate că și ea știe să se dea cu bicicleta. Iar Mama s-a codit, fîstîcită, cum că asta nu e o idee prea nimerită, nici nu sînt îmbrăcată ca lumea. Dar am tras-o cu Tata și am pus-o pe portbagaj, iar Sîntanton a dus-o și pe ea pînă la cotețul iepurilor și înapoi.

Dar după ce am aflat fiecare, pe rînd, cum e să te dai cu bicicleta, Sîntanton ne-a spus că acum e rîndul lui să ne arate ce înseamnă să mergi într-adevăr cu bicicleta. Așa că m-a luat în cîrcă, i-a poruncit Tatei să urce pe portbagaj, iar pe Mama a pus-o în fața lui, pe ghidon. Acuma ar trebui să ne facă cineva o poză, dom' doctor.

S-ar putea ca aceea să fi fost clipa în care s-a hotărît ca eu să devin fotograf. Poate că lucrurile sînt exact așa de

simple. Că există acea clipă unică în care promisiunea eternității își depune sămînța în om. Simpla năzuință există în fiecare dintre noi, dar nu oricui i se promite eternitatea.

Bineînțeles că totul depinde de apariția promisiunii la momentul potrivit. Și sînt de părere că un copil de cinci ani în cîrca lui Sîntanton, pe un soare dogoritor, cu mama și cu tatăl lui cocoțați pe o bicicletă marca Turul, este un mediu destul de propice. Față de acea clipă hotărîtoare, tot ce va descoperi, tot ce va crede în viitor același om despre legătura dintre fotografie și eternitate nu mai are nici o importanță. Soarta i-a fost pecetluită.

Bineînțeles că nu am de unde să știu dacă aceea a fost într-adevăr clipa cu pricina. Doar atît vreau să spun, că există clipe care determină soarta unui om, chiar dacă, desigur, aceeași soartă poate fi determinată în egală măsură și de alte clipe. E absolut indiferent dacă e primul sau al șaselea cartuș. Cauza o reprezintă doar cel care-și atinge ținta. Poate că altminteri nu aș fi fotografiat-o niciodată pe Imolka. În dreapta credențului, în stînga nu mai știu ce, la mijloc efemeritatea imposibil de ignorat. Poate că acela a fost chiotul care a hotărît totul. Cînd Sîntanton a strigat: Acuma ar trebui să ne facă cineva o poză, dom' doctor.

(ultima fotografie cu Tata)

Cînd am ieșit cu Tata din spital, am oprit un taxi. Cum mergeam spre casă pe una din străzile lăturalnice, am văzut un atelier fotografic – József Reisz, poze pentru legitimații. Am încercat să memorez adresa. M-am gîndit că poate o să mă interesez cîndva dacă nu au nevoie de un asistent.

Îți mai amintești de Sîntanton? m-a întrebat Tata.

Bineînțeles că-mi amintesc, i-a răspuns eu.

Cu toate că erai tare mic, mi-a spus el.

Nu știu ce l-a făcut să-și amintească de el, fiindcă pînă acasă n-am mai vorbit nimic. Cînd am ajuns, am stat în cumpănă dacă să intru în cameră cu el sau să-l las mai bine de unul singur. M-a rugat să intru. El nu avea voie să bea din cauza operației, dar mi-a turnat un pahar. Îmi era teamă să nu mă întrebe ce a spus medicul. Mai înainte era evident că, dacă mă întreabă, îi spun. Chiar și în taxi era evident. Acum nu mă mai gîndeam decît că va trebui să-mi caut altceva de lucru, fiindcă din cît cîștigam la tipografie n-aș fi putut să mă

întrețin. Și să pun la punct bucătăria. Neapărat. Primul lucru pe care-l voi arunca va fi credențul roșu. O să-mi găsesc eu ceva de lucru acolo sau la un alt studio de fotografii pentru legitimații. Probabil o să-i spun că nici medicul nu știe sigur.

Aș vrea să te rog ceva, dragul meu.

Poftim, i-am spus eu și am luat o înghițitură din vinul făcut de unul din colegii lui. Era ca oțetul. Dar măcar eram sigur că nu o să mă întrebe. Că nu va trebui să i-o spun eu. Că mă va ruga pur și simplu să-l duc acasă, la Mélyvár. Oricum, era cazul să ne ducem odată acolo. Așa ne-a zis de mai multe ori și Kornél. N-am mai fost la mormântul Mamei de la înmormântarea ei.

Îmi vine greu să te rog așa ceva. Mi-e și rușine, a spus el.

Atunci nu mă ruga, mi-am spus în sinea mea. Dacă Mama nu m-a rugat să o îngrop undeva anume, să nu mă rogi nici tu. Nici eu n-aș ruga așa ceva pe nimeni. Dar nici n-aș prea avea pe cine. Pe tine cu siguranță nu te voi putea ruga. În locul credențului, mi-ar trebui o masă de lucru ca lumea pentru aparatul de mărit. E destul de nasol să mărești pe o masă de bucătărie.

Nu pentru că ar fi ceva rușinos în asta, dar știu că pentru tine multe lucruri au altă însemnătate decât pentru mine. De pildă, fotografiile. Dar nu numai fotografiile.

N-are nici o importanță, i-am spus eu. Era convins că-l voi pune, chiar și fără să mă roage, alături de Mama. Dar nu știam ce-o să fac cu fotografiile lui. Desigur că nu voi termina colecția lui de nori, nu o voi publica și nici nu o voi expune. Slavă Domnului că era încă în viață, așa că era treaba lui, putea să facă ce voia cu ele. Eu nu am fotografiat niciodată norii și nici nu-i voi fotografia vreodată. Pur și simplu nu mă interesează norii.

Aș vrea, dragul meu, să mă fotografiezi.

Bine, i-am răspuns eu.

Numai ca să ai o fotografie cu mine, pe care...

Bineînțeles.

Poate când o să ai chef.

Am chef și acum. Dar să trecem în camera mea.

Să mă schimb sau ce vrei să fac?

Nimic.

M-a urmat ca un copil.

Așază-te pe pat.

...De mult n-am mai stat pe patul ăsta. Cum să-mi țin
mîinile?

Nu știu. Cum vrei. Numai să nu-ți miști capul pînă pun
luminile.

Ți-ar trebui niște reflectoare cumsecade. De studio.

Toate la timpul lor. Deocamdată sînt bune și astea.

Și un trepied.

Da, ai dreptate. Capul un pic mai jos.

Și unde să mă uit, dragul meu?

În ochii mei.

(Sára Rónai)

A trebuit să duc la biblioteca din Rákos niște adeverințe
medicale și niște cărți, pe care le-am băgat în servietă, apoi
mi-am uns pantofii cu ceară, fiindcă afară era fleșcăraie
mare. Așa m-a învățat Mama.

În iarna aceea a venit moda jachetelor trei sferturi de
blană. De la Dunăre pînă pe bulevard aproape toate femeile
purtau din astea. Pe la Gara de Est s-au mai rărit, iar la
Kőbánya abia mai vedeai cîte una. Pînă la Rákos am
schimbat de două ori tramvaiul, în al treilea nu mai era decît
o singură femeie cu jachetă din aceea. Stătea cu spatele la
mine și avea părul prins într-un coc. A coborît la aceeași
stație cu mine.

Era exact opusul femeii care lîngea lămîia în tramvaiul
cu care m-am întors odinioară de la comisariat. Dar în
realitate nu-mi dădeam seama în ce consta diferența. Nu a
făcut nimic ieșit din comun – era așezată, s-a ridicat, a
coborît, a pornit pe trotuar, nici nu i-am văzut chipul. Mergea
în fața mea și eu mă simțeam stîngenit, fiindcă părea că aș fi
urmărit-o. Am iuțit pașii și i-am luat-o înainte. Apoi totuși m-
am aplecat, de parcă mi-aș fi legat șiretul, și am lăsat-o să
treacă pe lîngă mine. Nici eu nu știam de ce. Nu i-am văzut
chipul, din spate era la fel ca toate femeile de patruzeci-
cincizeci de ani suple și cu jachete de blană la modă. Pînă m-
am mocoșit cu șireturile, mi s-a udat servieta.

Cînd am ajuns la bibliotecă, ea a intrat.

Eu m-am oprit să fumez o țigară. Am încercat să nu-mi
plănuiesc dinainte gesturile, ceea ce înseamnă că omul se

gîndește la toate cele pe care nu vrea să le plănuiască. Să nu mă pun la coadă în spatele ei, să nu caut o carte tocmai la raftul unde caută și ea, iar dacă se așază în sala de lectură, să nu mă așez exact în fața ei. M-am uitat cum se stinge chiștocul în zoaie. Cînd am intrat, ea era deja la pupitru.

Nu mai era altcineva în încăpere, așa că am fost nevoit să o salut imediat. Spre norocul meu, mă obișnuisem încă din copilărie cu ideea că toate bibliotecarele sînt între două vîrste, triste și splendide. Sînt András Szabad și o caut pe Sára Rónai, am spus eu. Sára Rónai, a spus ea și mi-a întins mîna. Apoi m-a întrebat cum se simte Tata.

Întrebarea m-a luat pe nepregătite mai mult decît faptul că femeia aceea din tramvai a coborît la aceeași stație cu mine, că se ducea acolo unde mă duceam și eu sau că eu am venit de fapt la ea.

Bine. Are cancer, i-am spus eu.

Abia atunci mi-am dat seama că încă o mai țineam de mîna, așa că i-am dat drumul fistîcit.

Știu. Nu vrei o cafea?

Ba da. Vă rog, i-am spus eu. Am pus cărțile și plicul pe masă.

S-a dus în birou, a turnat cafeaua dintr-un termos și și-a luat paltonul pe umeri. A adus două căni cu toartă și am ieșit pe ușa din dos în curtea mică unde am băut odinioară o cafea cu Tata. M-a întrebat dacă fumez, i-am spus că da. Ea fumează numai mentolate. I-am spus că o să încerc și eu, fiindcă nu am fumat niciodată țigări mentolate. M-a îmbiat și ne-am mocoșit o vreme cu cele două căni, cu țigările și cu chibriturile. În cele din urmă i-am spus să punem cîmile pe ciment. I-am dat un foc. Ceștile s-au murdărit de zoaie, le-am șters cu batista. Ea s-a sprijinit de ușă, care s-a închis cu un clinchet.

Am rămas pe dinafară, va trebui să batem, i-am spus eu.

Putem să bubuim cît vrem, fiindcă asta e capitonată, mi-a spus ea. Apoi a sorbit din cafea, a tras din țigară și a ținut o vreme fumul în piept. Înainte să-l dea afară, mi-a spus să nu mi fac griji, fiindcă putem să intrăm pe ușa de sticlă din față și să mergem roată pînă la bibliotecă.

V-a spus Tata? am întrebat-o eu.

Bineînțeles. Cine altcineva?

Nu înțeleg de ce medicii cred că e mai bine să minți.

A tăcut.

De ce, dumneata i-ai fi spus adevărul? m-a întrebat ea în cele din urmă.

Nu știu, am spus eu.

Unora le place să fie mințiți.

Am tras din țigară și am ținut fumul în piept. Țigara mentolată mă făcea să mă simt ca și cum mi-ar fi bătut vântul prin plămîni.

Se poate, i-am spus eu.

Mă uitam la ea cum își ținea cana fierbinte lipită de burtă. Curtea era doar puțin mai mare decît camera mea. De jur împrejur se înălțau patru ziduri. Pe cel din față erau o ușă mică de sticlă și ferestrele de la casa scărilor. Nu înțelegeam de ce ieșirea de incendiu dădea într-acolo. Dar măcar sus se vedea cerul.

Am rugat-o să-mi mai dea o țigară. Cînd am vrut s-o aprind, s-a stîrnit vîntul, iar ea mi-a acoperit mîinile cu palmele, ca să nu se stingă chibritul. M-am uitat la degetele ei subțiri. Apoi la ochii ei. Erau albaștri, limpezi. Nu era în ei nici un strop de milă, nici o intenție de consolare, nu se citea în ei nimic. Nu aveam nici un motiv să-mi feresc privirea.

Ce ți-a spus medicul? m-a întrebat ea.

Că vor încerca cu radioterapia, dar fără prea multe șanse.

Și-a mai aprins și ea o țigară. Acum i-am apărât eu flacăra de vînt. Nu mi-am dat seama dacă avea mîinile calde de la cafea sau cine știe de ce.

Asta înseamnă trei luni. Cel mult șase, am spus eu.

Nu fi prăpăstios.

Nu sînt prăpăstios, o știu.

Nu se știe niciodată.

Sînt un catolic destul de jalnic ca să știu.

Eu nu sînt catolică deloc, dar n-ai de unde să știi. Te consumi singur. Și nici pe el nu-l ajuți cu nimic.

Pe mine mă ajută dacă știu.

Nu te cred. Nu există om pe care să nu-l ajute speranța.

Am urît toată viața speranța.

Și atunci ce te-ar ajuta?

Dacă pînă dimineată ar crăpa. Atît. Dacă și-ar da duhul odată. Să-i putrezească oasele alături de Mama. Cu pușcăria lui cu tot. Și cu toți tovarășii lui de celulă. Fă-mi, te rog, o fotografie, dragul meu. Na-ți, admiră-te, nenorocitul. Să crăpi pînă ce-ți mai fac una mîine. Și poimîine. Și cînd o să-ți

cadă tot părul, mi-am spus în sinea mea. Mi-am înfipt unghiile în palmă, ca să nu izbucnesc în plîns. Tot de la Mama am învățat și asta, ca și șmecheria cu ceara de podele de pe ghete.

Zău că sînt curioasă să aflu ce te-ar putea ajuta, mi-a spus ea din nou.

Nu știu.

De ce urăști speranța?

Probabil pentru că presupune ceva ce mie îmi lipsește.

De pildă, ce?

De pildă, fermitatea.

Eu nu cred că ești un om slab. Mai degrabă cred că ți-e rușine de propria tărie.

Am tăcut.

Numai unui astfel de om îi e rușine de propria sa putere, pe care o confundă cu insensibilitatea, mi-a spus ea.

Bine, atunci n-o să-mi mai fie rușine. Numai că deocamdată nu mă simt deloc tare.

Ai să te simți. Și tatăl tău este. Așa ai să fii și tu – și mîna ei a pornit spre mine. S-a oprit înainte să mă atingă.

Tatăl tău e unul din cei mai extraordinari oameni pe care i-am întîlnit, mi-a spus ea în cele din urmă, iar gestul ei se cerea încheiat într-un fel sau altul. Așa că mi-a luat chiștocul din mîna și s-a aplecat să-l bage în conserva goală de lîngă ușă.

M-am gîndit că opusul absolut al femeii care lingea lămîia era Mama. Apoi că bibliotecara asta era iubita Tatei. Că pe ea am văzut-o nu demult în crîșma aceea. Dar mi-am dat seama că era o tîmpenie, fiindcă atunci Tata nu mi-ar fi permis niciodată să vin acolo.

Vă cred, i-am spus cînd s-a ridicat. Numai că, din păcate, asta nu ajută cu nimic la cancer.

Așa e, mi-a spus ea. Avea ochii plini de lacrimi.

Ar cam trebui să mă duc, am mințit eu.

Ușa din față dădea, printr-un gang, direct în stradă. Înainte să dispară după colț, s-a oprit, m-a apucat de încheietura mîinii și mi-a lipit-o de burtă, exact așa cum a făcut în curte cu ceașca de cafea.

Vreau să știi că aici nu e loc numai pentru tatăl tău.

Prin geamul acoperit cu sîrmă se strecura un pic de lumină. Mă simțeam ca într-un spital.

Știu, i-am spus eu și am prins-o de mîna cu care mă strîngea de încheietură.

Ești bine-venit oricând.
Mulțumesc, i-am spus eu.
Nu ai de ce să-mi mulțumești.

Afară, în dosul sticlei mate a ușii, s-a oprit un bărbat care-și căuta cheile. Sára Rónai mi-a dat drumul și i-a deschis ușa.

Din cauza aglomerației, pînă acasă am făcut două ore. Pe drum nu m-am gîndit la nimic. Nici la felul cum s-a aplecat, nici la ieșirea aceea de incendiu absolut inutilă, nici la Tata, care se uita la noi prin ușa de sticlă. Ultima oară cînd mi-am simțit mintea atît de limpede a fost atunci cînd pileam ciocane.

Nu m-am mai dus niciodată acolo. Nici lui Kornél nu i-am povestit nimic.

(omleta)

Nu au fost trei luni, nici șase, ci un an. Adică aproape un an. Care a trecut la fel ca toți ceilalți ani. După operație Tata a mai mers o vreme la bibliotecă. Și eu am lucrat. O dată sau de două ori pe săptămînă mă duceam la contesă. Într-o dimineață am găsit-o plesnind de furie.

Iată ce am fost în stare să fac, și a arătat spre cratiță.

Asta ce-i? am întrebat-o eu, cu toate că bănuiam ce era.

Omletă, a spus ea.

Vă ajut, i-am spus eu.

Nu mă ajuta. Învăță-mă.

Stăteam amîndoi în bucătărie și mă gîndeam că încă nu învățasem niciodată pe nimeni nimic. O singură dată i-am explicat lui Kornél cum funcționează Leica, dar aceea s-ar fi putut considera învățare numai dacă l-ar fi interesat și nu l-aș fi obligat eu să arate un strop de interes față de aparatele de fotografiat.

Bine, i-am spus în cele din urmă. Primul pas este să ștergem această pată rușinoasă.

Nu te-am rugat să-mi dai calitative, ci să mă înveți, dragul meu.

Îmi pare rău, dar învățarea merge mână în mână cu calificativele. Dacă-mi amintesc bine, tocmai dumneavoastră ați spus că nu mă supun sistemului de învățământ.

Tăcea. Am răzuit de pe fundul cratiței și am aruncat la gunoi maglavaisul ars și plin de ulei, apoi am spălat-o.

Aveți o tigaie? am întrebat-o.

Să rămânem la omletă, a spus ea.

Așa și facem, numai că omleta se gătește în tigaie.

Eu îmi amintesc că Măria o făcea în cratița asta.

Cred că nu vă amintiți bine.

Înțeleg.

Acum haideți să spargem un ou.

Știi, dragul meu, aici mă împotmolesc eu. Trebuie să recunosc că mi-e scîrbă de albușul crud. Cu gălbenușul nu am nici o problemă, dar albușul trebuie să fie fiert sau prăjit.

Asta vrem și noi. Iar scîrba nu este un privilegiu al aristocraților. Tocmai de aceea ne străduim să-l spargem în așa fel încît să ne ferim pe cît posibil de contactul cu albușul. Dați-mi, vă rog, un cuțit mare și ascuțit.

Măria îl spărgea de marginea farfuriei.

Dar ei nu-i era scîrbă de albuș.

Nu știu, dragul meu, nu am discutat niciodată despre asta. Iar cuțitele sînt în sertar.

I-am arătat cum se ține oul, cum trebuie spart cu o mișcare bruscă, ca să-i despicăm coaja pînă pe la jumătate, și cum trebuie desfăcut fără să intrăm în contact cu albușul. Pe al doilea l-a spart ea. Destul de bine. A fost atît de încîntată, încît era cît pe ce să toarne ulei în tigaie. I-am spus că nu e voie. Pentru ochiuri da, dar la omletă niciodată. La omletă uleiul se amestecă în ouă, împreună cu sarea. Eventual cu un pic de făină, dar acum nu avem. Însă piper niciodată, pentru că se lipește de fund.

Din cînd în cînd îmi căuta nod în papură, cum că Măria nu făcea așa, dar eu i-am spus că Mama da și că acum eu o învățam pe ea. Am mîncat în cameră.

Ar fi trebuit să o facem din trei ouă, pentru dumneata unul e prea puțin.

Nu sînt multe nici trei, dar de obicei nu mănînc la ora asta.

Rău faci. Ar trebui, încet-încet, să înveți să te porți ca un om matur.

Mă străduiesc. Mă pricep deja să chem salvarea.

Nici măcar tristețea nu este o explicație pentru cinism, dragul meu.

Știu, așa a spus și Mama.

Așadar, ai aflat asta din două surse de încredere.

Considerați că este exclus ca sursele mele să se înșele?

În cazul acesta este exclus.

Nu știu, poate cinismul nu provine dintr-un sentiment, ci din lipsa oricărui sentiment.

Vezi, la asta nu m-am gândit niciodată. Se vede că la bătrînețe am ajuns să învăț nu doar cum se face o omletă, ci și faptul că există un singur om pe lume care nu are nici un sentiment. Și, pe deasupra, aflu asta tocmai de la el. E o revelație pentru care merită să ciocnim un pahar cu lichior de portocale, mi-a spus contesa.

Tăceam.

Îți mai amintești de zu? m-a întrebat ea în timp ce lua două pahare din vitrină.

Bineînțeles, am spus eu.

Dacă nu mă înșel, cea mai interesantă supoziție a ta a fost că era o para chioară, a spus ea, scoțînd caseta de argint.

Nici nu eram prea departe de adevăr. Păcat că paraua chioară nu există.

Cum să nu existe, dragul meu? Nu trebuie decît să-l numim de acum încolo para chioară.

Dar mi-e teamă că tot un pion chinezesc o să rămînă.

Ei vezi, așa cred și eu. Chiar dacă spunem despre ceva că este o democrație populară, aceea nu este nici democrație, nici populară. Ei bine, pentru mine omul ăsta al tău care nu simte nimic este cam ca paraua chioară sau ca democrația populară.

Aveți dreptate, i-am spus eu.

Bineînțeles că am dreptate, dragul meu. Și tocmai de aceea consider că e mai bine ca această para chioară să stea la tine decît la mine.

Dar e o relicvă de familie, i-am spus eu.

Desigur. Și, din fericire, sîntem o familie numeroasă. Ei bine, dacă vei întîlni vreodată o persoană care să nu aibă într-adevăr nici un sentiment, dă-i liniștit această para chioară.

Bine, atunci de acum încolo am s-o țin tot timpul la mine.

Numai să nu o pierzi. E veche de cîteva sute de ani, chiar dacă nu e decît un pion chinezesc.

Nu am să-l pierd.

Bine, te cred.

Nu l-am pierdut.

Ce-i drept, în ultima seară era cît pe ce să i-l dau Évei.

(lista)

Nu au fost trei luni, nici șase, ci un an. Pînă primăvara târziu nici nu se vedea pe Tata că o să moară. Apoi a înnebunit. Mai întîi a apărut Kőszegi, care stătea la el seară de seară, săptămîni la rînd. Radioul era pus la maximum, ca să bruieze microfoanele în caz că ar fi fost instalate unele prin cameră. Bineînțeles că atunci deja, cu siguranță, erau. Habar nu am ce făceau.

Apoi a apărut Lovas. După el, profesorul de filosofie nebun de la bibliotecă. Apoi cîțiva inși proaspăt eliberați. Aduși de Kőszegi. Numai pe Demjén nu l-am văzut niciodată, dar nici nu m-am mirat. Uneori se înghesuiau cîte cinci-șase pe dormeză. Se uitau la Tata ca la un semizeu. Kőszegi era cel mai umil, cel mai ascultător, de parcă și-ar fi însușit toate învățămintele din Stalin, opere complete. Aici nu putea fi decît mîna lui. Veneau întotdeauna pe rînd și plecau cîte unul. Atunci Tata închidea obloanele. Cred că din cauza bătrînei de vizavi.

Uneori vreunul din ei aducea pentru cîteva zile o mașină de scris portabilă, iar atunci Tata rămînea acasă și scria. Nu dactilografia prea bine, bătea doar cu două degete, dar în scurt timp și-a intrat în mînă și după cîteva săptămîni era mai rapid decît orice conțopist. Apoi ardea foile în chiuveta din bucătărie, cum făcea Demjén cu memoriile sale. Nu prea vorbea cu mine. Mai bine zis, nu prea aveam ocazia să vorbim. Sau eu mă feream să discutăm. Nu știu. Odată m-am dus în bucătărie, el tocmai aerisea, și l-am întrebat de ce e chiuveta plină de scrum, iar el nu mi-a răspuns decît că au fost niște notițe de care nu mai avea nevoie. Pînă acum le arunca la gunoi, mi-am zis eu, dar nu avea nici un rost să-l întreb ceva. Așa că într-o bună zi am intrat în camera lui. De îndată ce a plecat. L-am întrebat înainte cînd se întoarce, el mi-a spus că pe la prînz, fiindcă are multe drumuri de făcut, iar eu i-am spus că bine, atunci o să cumpăr niște mezeluri și pîine.

Nu am găsit nimic nici pe birou, nici prin sertare. Îmi crăpa obrazul de rușine, dar trebuia neapărat să aflu ce se întîmplă cu el. Și cu mine. Stăteam în mijlocul camerei și mă uitam în jur. Dacă ar fi mișcat vreo mobilă din loc, aș fi auzit. Candelabrul nu intra în discuție: nici nu ajungea pînă la el. Sub covor nu era loc, parchetul nu era desprins nicăieri. Pe raftul de cărți nu avea cum să fie, fiindcă știa că acolo

cotrobăiesc prima dată. Apoi în lada cu așternuturi. În dosul tablourilor ar fi trebuit să spargă peretele. Era în sobă. Când eram copil, am furat odată o radieră și am ascuns-o în soba de teracotă. Dar nu am putut să adorm, așa că noaptea am deschis fereastra și am aruncat-o în tufa de liliac.

Am vîrît mîna și am scos-o. Era o cutie exact atît de mare cît să astupe gura hornului, plină cu foițe subțiri, împăturite în două, de-a lungul. Probabil că primele exemplare le luase Kőszegi. Erau niște liste cu numele mai multor sute de foști deținuți și emigranți, cu adresa și ocupația fiecăruia. Și cu structura întregii rețele.

Nu știam ce să fac. Dacă printre toți aceștia era fie și un singur turnător, atunci acela îl va mai lăsa pe Tata să bată o vreme la mașină, pentru ca lista să fie completă. Am vîrît-o la loc în sobă. Apoi am scos-o din nou. Am pus-o pe masă și m-am întors în camera mea. Am așteptat. Furnirul de pe biroul meu avea o crăpătură, nu-mi puteam lua ochii de la ea. Eram ca un Gagarin nereușit, care plutea în neant, fără nici un contact cu lumea înconjurătoare. Nu mă sprijineam decît în privirea fixată pe crăpătura aceea înnegrită. Nu mi-aș fi imaginat că frica putea să arate și așa. Dar nu am simțit frica adevărată, nu mi s-a chircit stomacul serios și nu mi s-au umplut palmele de sudoare decît atunci cînd am auzit cheia învîrtindu-se în broască.

L-am auzit cum deschide ușa de la camera lui. Dar nu intră, fiindcă vede totul din prag. Apoi cum izbește în tăblia patului cu bastonul, care se frînge și cade în bucăți pe podea. Apoi nu strigă decît atît: Băiete! M-am ridicat și am ieșit. Nu mai simțeam nici urmă de teamă. Poftim, Tată, i-am spus eu.

Stăteam față în față în antreu. Avea chipul pămîntiu. Nu-i mai văzusem privirea asta decît o singură dată, cînd l-am prins cu femeia aceea în crîsmă. Doar că acum nu mai avea disperarea de odinioară, ci doar o furie pură. Îi tremurau buzele, eu așteptam să urle ceva, dar el tăcea.

Dacă mie mi-au trebuit zece minute să o găsesc, lor le ajung trei. Bag-o în aparatul de mărit, i-am spus eu și m-am întors în camera mea.

După cîteva minute a plecat. A luat hîrțiile cu el, iar cutia goală a rămas aruncată pe jos. Am și uitat că avea cancer. Am luat Leica, mi-am băgat încă două filme în

buzunar și m-am dus în Óbuda. Adél Selyem nu mai locuia acolo.

(organizația)

În ziua dinainte să moară, Mama a uitat să spele vasele. De fapt acela a fost singurul ei gest de răzvrătire. Nu putem decide de cine să ne îndrăgostim. Dar numai de noi depinde cine este persoana pe care o vom iubi întreaga viață. Iar ea a decis. Și a rămas de neclintit. Până în ultima clipă nu a uitat decât să spele vasele.

Înainte să moară, Mária a gătit pentru două zile. Cu toate că avea, desigur, tot atâtea motive să se revolte ca și Mama. Se vede că nici chiar moartea nu-i înghiontește pe oameni în același fel. Unii fac curățenie în urma lor, alții nu. Iar unii ar vrea să facă, dar nu sînt în stare.

De pildă, Tata a făcut ordine. Numai că, în timp ce împacheta din greu, cancerul s-a răspîndit peste tot. Demnitatea i s-a transformat în ȕfnă, consecvența în fanatism, clarviziunea în iresponsabilitate, de parcă razele de cobalt nu i-ar fi distrus celulele canceroase, ci au făcut să i se răspîndească în suflet toate cele care pînă atunci își aveau locul și rolul lor bine determinat.

După ce a trîntit în urma lui ușa de la intrare, am crezut că nu o să-l mai văd săptămîni întregi. Cînd m-am întors din Óbuda, l-am găsit la masa din camera mea. Răsfoia un dosar. Iar sonorul radioului era dat la maximum.

Cred că ar trebui să stăm de vorbă, dragul meu.

Bineînțeles, am spus eu și m-am așezat pe pat.

Înainte de toate, trebuie să-ți mulțumesc pentru observație, probabil că nu a fost cea mai bună idee să pun acolo listele acelea, chiar dacă bineînțeles că nu voiam să le țin prea mult timp în locul ăla.

Acel preamulttimp nu m-a făcut să simt un nod în gît, ci m-a enervat. Și, mai presus de acel preamulttimp, vocea lui potolită. Și faptul că stăteam pe pat, în fața lui, ca Lovas și toți ceilalți.

Atunci e în regulă, i-am spus eu.

Pe de altă parte, ca să-ți spun drept, mă cam deranjează faptul că tocmai fiul meu se ferește de ceea ce i-a făcut pe alții să stea ani de zile la închisoare.

Nu mă feresc cîtuși de puțin, i-am spus eu.

Dar nici nu ți-ai manifestat interesul, o știi și tu foarte bine.

Da, într-adevăr, nu mi-am prea manifestat interesul.

Pentru mine nu e doar o ofensă, ci e și jenant.

De ce e jenant?

Pentru că foștii colegi de celulă mă întreabă: De ce nu dă fiul tău nici doi bani pe tine?

Mi-am adunat toate puterile ca să nu urlu mai tare decît radioul.

Și de ce cred asta foștii tăi colegi de celulă? l-am întrebat eu în șoaptă.

Pentru că bîntui prin casă ca o stafie bosumflată și nu catadicsești măcar să-i saluți pe cei care vin la mine.

Nu-mi amintesc să nu-i fi salutat vreodată pe cei cu care m-am întîlnit.

Iar eu nu-mi amintesc să fi intrat vreodată la noi, dragul meu.

Asta așa e. Și nu-mi amintesc nici să fi stat noi vreodată de vorbă ca acum.

Poate că tocmai aici e problema, dragul meu.

...Să știi că eu am vrut să intru o dată la tine. Atunci cînd l-ai dat afară pe măscăriciul acela, cu organizația lui cu tot. Ca să-ți spun că ai avut dreptate.

Măscăriciul acela a făcut un an și jumătate de pușcărie. Chiar dacă în privința organizației am avut dreptate. Fiindcă nu de o asemenea organizație avem noi nevoie.

Ci de care?

De una durabilă. Care să nu poată fi lichidată cu o rafală de mitralieră.

Orice organizație poate fi lichidată. Și va fi lichidată.

Te înșeli din nou, ca de atîtea alte ori, dragul meu. O organizație răspîndită în întreaga lume nu poate fi lichidată.

Și acum o înființezi tu pe asta.

Nu eu, ci noi. Acei oameni pe care tu îi consideri niște măscărici.

Nu l-am făcut măscărici decît pe Demjén. De pildă, pe Kőszegi îl consider un pericol public. Cam ca lista aia.

Asta înseamnă că îl consideri și pe tatăl tău tot un pericol public.

Eu vorbeam despre listă.

Pe care am alcătuit-o eu, dragul meu. Este lista cu numele celor care pot să dreagă tot ce strică ăștia.

Înțeleg, i-am spus eu.

Nu trebuie să-ți bați joc de alții, ci să înveți de la ei.

Eu știam că alții sînt evreii, dar nu era voie să rostim acest cuvînt din cauza Mamei. De parcă ar fi fost o ocară sau numele unei boli. Omul nu rostește nici cuvîntul cancer. Numai că mie aceste cuvinte interzise îmi făceau greață.

Presupun că acești alții sînt evreii.

Dacă aș gîndi așa, ți-aș spune-o direct. Regret că tocmai pentru fiul meu asta reprezintă o problemă.

Nu reprezintă.

Și, dacă tot veni vorba, Kőszegi e evreu.

Nu m-am îndoit nici o clipă.

Vezi, tocmai această formă de cinism constituie antisemitismul, dragul meu. Nu dacă zic să învățăm de la alții. Eu nu m-am referit la evrei, nici la masoni, ci la orice poate să cuprindă întreaga lume. Ceva ce nu este legat de un singur loc sau de un singur om. Ceva ce nu poate fi decapitat.

Iar după părerea mea, cu cît ceva are mai multe capete, cu atît mai mulți vor trebui, în caz de nevoie, împușcați în cap.

Nu poți să împuști în cap jumătate de lume.

Singura mea problemă este că cinci sute de oameni nu reprezintă jumătate de lume. Și că acest Kőszegi nu dă doi bani pe viața tatălui meu canceros.

Asta nu are nici o legătură cu Kőszegi!

Dar cu mine are, pentru că tatăl meu, care este în stare să hotărască dacă prietenul meu a fost racolat sau nu, ascunde în sobă liste cu nume!

Taci din gură, te rog, taci!

Știi tu cine ascunde ceva într-o sobă? Copiii tîmpiți! Ei! Eu am ascuns acolo, cînd aveam șase ani, radiera ta colorată, pe care ți-am furat-o de pe birou! Pentru că degeaba am admirat-o de douăzeci de ori, ție nici prin cap nu ți-a trecut să mă întrebi dacă n-aș vrea să mi-o dai mie!

Ar fi trebuit să mi-o ceri. Nu-mi amintesc să-ți fi refuzat vreodată ceva.

Un copil care-l citește pe Petőfi la șase ani nu mai are nevoie de radiere colorate, tată.

Dacă nu ai fi fiul meu, te-aș da afară din casă.

Din fericire, asta e camera mea.

(băile)

Am visat-o pe Mama. Divorțase de Tata și trăia la Budapesta cu un actor bătrîn. Nu am văzut-o de trei ani, eram prima oară în vizită la ea. Mă aștepta demult, s-a bucurat să

mă vadă, îmi zîmbea. Actorul nu era acasă. Mama purta un capot albastru-deschis. M-a condus pe un coridor lung și întunecos pînă la baie. În chiuveta plină de apă era un pepene mare. Pus la răcit. Pe marginea chiuvetei se vedea un cuțit cu mînerul negru. Mama mi l-a dat să tai pepenele, dar, în ciuda apei reci, el era încă destul de călduț. I-am spus să așteptăm pînă se mai răcește. Ea mi-a răspuns că i s-a făcut poftă. L-am tăiat în două, în el era inima ei. Mama a dispărut, iar eu am rămas cu inima ei, care-mi bătea în palmă.

M-am trezit liniștit, știam că nu era adevărat.

Kornél moșmondea ceva în caietul lui. Afară strălucea soarele. După ce i-am povestit visul, mi-a spus că nu eu am omorît-o pe Mama și nici pe Tata nu eu am să-l omor. I-am spus că știu și că nu despre asta a fost vorba în vis. Că a fost un vis frumos. Mi-a spus că nu așa sînt visele frumoase.

M-am îmbrăcat și am coborît în bucătărie. Mama lui nici n-a vrut să audă de cafea înainte de micul dejun. Ne-am conformat și am mîncat cîteva felii de pîine cu unt. De pe credenț se auzeau bătăile ceasului deșteptător. Alături de el era un borcan cu lapte bătut. Am rîs. Kornél se holba la mine cu gura plină, fără să înțeleagă. Am arătat într-acolo, ca să-l fac să rîdă și pe el, dar tot nu a înțeles sau nu voia să înțeleagă. Ce e? m-a întrebat. Nimic, i-am răspuns eu.

Cafeaua s-a făcut, a turnat-o în cești și a vrut să ne întoarcem în cameră. I-am spus că e vreme frumoasă. A strîmbat din nas, totuși am ieșit cu ceștile de cafea în grădină.

Îmi pare rău că bătrînul actor nu a fost acasă. Aș fi vrut să-l cunosc, i-am spus eu.

Eu sînt curios cînd ai făcut ultima fotografie.

Nu înțeleg ce ți-a căsunat încă de dimineață, i-am spus.

Dacă tot mă întrebi, e din cauză că te porți anormal.

Adică cum? Problema ta e că rîd de deșteptătorul care bate lîngă borcanul cu lapte bătut?

Tu ai o locuință...

L-am întrebat dacă nu cumva îl deranjez.

Nu mă deranjezi! Nu e vorba că mă deranjezi! Ci că tu ai locuința ta. Și ai un tată. Care mai e și bolnav. Ai un aparat de fotografiat. Ai...

Abia aștept să-mi spui ce mai am eu.

...Ai viața ta. Și nu e cîtuși de puțin normal să nu te duci cu zilele acasă. Și e anormal să afirmi despre un coșmar că a fost un vis frumos.

Îmi cer scuze, dar nu prea te înțeleg. Dă-mi voie să știu mai bine decît tine sau decît oricine altcineva cum a fost visul

meu. După părerea mea, anormal e când cineva strîmbă din nas dacă îi spun să ieșim la soare.

Nu am strîmbat din nas din cauza soarelui.

Iar eu nu te-am rugat să mă primești să dorm la tine pentru că urăsc locuința aia căcăcioasă. Ci pentru ca dimineața să putem ieși măcar zece minute în grădină, la soare. Mie îmi place soarele, Kornél. Poate că nu o să fac niciodată o fotografie bună, poate că nu o să întîlnesc niciodată o femeie mai normală decît Adél Selyem, poate că sînt mai laș decît tine și nu voi îndrăzni niciodată să retrag o fotografie de la vreo expoziție. Dar nu poate, ci cu siguranță Tata o să moară ca un cîine. Scîncind de durere. Iar eu o să stau lîngă el și o să-l ascult fără să pot face nimic. Totuși n-o să mă spînzur. Mie îmi place soarele. Spun cu toată rușinea, dar asta e: ador lumina asta căcăcioasă!

N-are de ce să-ți fie rușine. N-avem decît să rămînem aici.

O ador. Înțelegi?!

Da, te înțeleg. Liniștește-te.

Atunci să nu-mi spui tu mie dacă am visat frumos sau nu! Și nu mă mai fute la cap să mă car acasă!

Nu te fut.

Mi-a luat cana din mîină și a mai adus două cafele.

Ai fost vreodată la Lukács?

Unde?

La băile Lukács, lîngă podul care duce pe insulă.

Știu unde e. Nu, niciodată. Ultima oară am fost la ștrand cînd eram copil.

Atunci hai să mergem la Lukács.

Bine. Dar dă-mi un slip de baie.

Pot să ți-l dau pe al tatei.

Bine. Biletul e scump?

Nu-mi amintesc, n-am mai fost demult acolo.

De ce nu te duci mai des?

Zău că nu știu. Dar și pentru că toată lumea se duce acolo.

Ce înseamnă toată lumea?

Toți actorii, toți politicienii și toate curvele.

Ai omis poeții.

Da, și ei.

Atunci probabil că e un bazin foarte mare.

Am ajuns pe la amiază. Razele soarelui se strecurau cu greu printre coroanele platanilor. Cabinele erau înșirate ca la ștrandul 1 Mai de la Mélyvár. E frumos, i-am spus lui

Kornél. Ne-am schimbat, slipul tatălui său îmi era cam mare, mi l-am legat cât mai strâns la brîu. Nu era prea multă lume.

Pe gazon făcea plajă o femeie între două vîrste. Atunci a început moda bikiniului. Ea purta unul alb, probabil ca să-i scoată în evidență pielea bronzată. Pe cap avea un prosop înfășurat ca un turban, tot alb. S-a ridicat, s-a uitat lung la noi. Mînca o felie de pepene.

Hai să plecăm de-aici, i-am spus lui Kornél.

Bine, mi-a răspuns el.

(mîngîierea)

Probabil că una dintre cele mai dezamăgitoare clipe din viața mea a fost cea în care mi-am mîngîiat aparatul de fotografiat. I-am spus: Liniștește-te, Laika. Pe de altă parte, a fost un gest firesc. Există obiecte care ne liniștesc. Nu datorită utilității sau valorii lor materiale, ci a calităților pe care le au. De pildă, Leica îmi inspiră încredere. E previzibilă. Nu te lasă baltă. Poate că odată și-odată se va strica, dar nu te stresează cu săptămîni sau chiar luni mai înainte că o să-i vină ceasul. Nu-ți inspiră teamă. Unora le-a salvat chiar viața. Nu o dată s-a întîmplat ca glonțul să se oprească în aparatul de fotografiat.

Cînd m-am întors acasă de la Lukács, am luat bastonul rupt al Tatei și l-am dus la pantofăria de pe Lövölde. Bărbatul mi-a zis că el nu are ce să-i facă, să-l duc la un tîmplar. I-am spus că nu știu nici o tîmplărie prin apropiere. Pînă la urmă l-a lipit și l-a legat de mai multe ori cu sfoară de cusut pantofii. Nu mi-a luat nici un ban, mi-a spus că nu știe cât o să țină. I-am mulțumit și m-am întors acasă. Tata era deja în camera lui.

Aș fi preferat să se bucure că i-am reparat bastonul, dar adevărul este că după o ședință de radioterapie e destul de greu să te bucuri de ceva. Totuși mi-a spus, mulțumesc, dragul meu. Stătea la masă cu un caiet în față, l-am întrebat ce scrie, iar el mi-a spus că nimic. Apoi a adăugat că-și notează ce are de făcut. Nu m-a rugat să ies, dar am simțit că era mai bine să nu-l deranjez.

După vreo oră a bătut, i-am răspuns că da și s-a oprit în ușă. Mi-a spus că ieșirea lui recentă a fost nelalocul ei și că îi

pare tare rău. Și chiar dacă mai înainte nu a fost suficient de explicit, bineînțeles că îmi este foarte recunoscător pentru că i-am reparat bastonul. După o scurtă pauză a mai adăugat: Numai că, din păcate, nu pot umbla cu un baston legat cu sfoară. Nu prezintă siguranță, dragul meu. Probabil că nu te-ai gândit la asta, dar n-are nici o importanță, gestul contează.

Pînă atunci nu l-am auzit în viața mea pe Tata spunînd că este foarte recunoscător, nici că gestul contează. Mă uitam la crucea făcută cu creionul chimic, pe care a uitat să și-o spele după ce și-a primit porția de raze. I-am spus că ar fi trebuit să mă gîndesc la asta. Apoi l-am întrebat cum se simte. Mulțumesc, bine, mi-a răspuns el. După ce a ieșit, m-am gîndit că nu are importanță. Probabil că dacă moartea s-ar fi cuibărit în mine, eu i-aș fi rănit mai tare pe cei din jurul meu. Cînd l-am auzit izbind din nou în rama patului cu bastonul, care s-a făcut țandări, m-am ridicat, m-am apropiat de măsuță și am mîngîiat-o pe Leica. Asta m-a liniștit.

Apoi am luat din sertar un caiet gol. Îmi rămăseseră de pe vremea liceului o mulțime de caiete neîncepute, eventual doar cu cîteva rînduri scrise pe primele pagini. Am găsit unul cu spirală, din care foile se puteau rupe mai ușor. Am scris pe copertă Ziua Bună și am început să-mi notez din nou fotografiile făcute pe vremuri cu Imolka. În dreapta credențului, chiuveta, în stînga șezlongul, la mijloc o femeie la masă, în fața ei o farfurie. În dreapta credențului, chiuveta, în stînga șezlongul, la mijloc o femeie la masă, cîrpind ciorapi. În dreapta credențului, chiuveta, în stînga șezlongul, la masa din mijloc o femeie, în spatele ei Dorvai.

(Dalma Keresztes)

În ziua următoare mi-am cumpărat un slip de baie de la magazinul Corvin și m-am întors la Lukács. Femeia era acolo, citea. Cînd mi-am întins prosopul, m-a privit iarăși lung. După o clipă de gîndire, m-a salutat dînd scurt din cap. Am salutat-o și eu.

Unde ți-ai lăsat prietenul? m-a întrebat ea.

Azi va trebui să vă mulțumiți numai cu mine, i-am răspuns.

Nu mai spune, a zis ea, apoi s-a ridicat și s-a dus la bazin. Apa era rece ca gheața. Din clipa în care m-a

recunoscut, mi-a dispărut orice urmă de teamă că aş putea să nu fac faţă.

În ziua dinainte nu i-am văzut părul. Noaptea, la tipografie, mi l-am imaginat negru. Aşa şi era. Cu toate că nu mă prea interesau nici bikiniul, nici părul ei. Ci doar felul cum mânca pepenele. Nu îl tăia cu briceagul, ci ciupea miezul cu trei degete. M-am uitat la cartea ei, era Balzac, ceea ce îmi convenea, fiindcă, în caz de nevoie, aveam despre ce discuta.

A ieşit din apă şi a stat de vorbă pe marginea bazinului cu un bărbat în vîrstă. Amîndoi purtau căşti de baie. Ca toţi cei din bazin. Dacă m-ar fi întrebat de ce nu intru în apă, m-am gîndit să-i răspund că am venit doar ca să fac plajă, dar nu m-a întrebat. A dat la o parte sacoşa de plajă şi cartea şi s-a întins să se usuce la soare. Cu picioarele către mine. Şi-a înălţat preţ de o clipă şoldurile, şi-a supt burta şi şi-a aranjat cu două degete chiloţii. Apoi şi-a desfăcut braţele ca pe cruce. Sfîrcurile i s-au întărit de la apa rece. Am încercat să mă concentrez numai la abdomenul ei, să mă uit cum i se ridică odată cu picăturile de apă adunate în căuşul buricului, apoi cum coboară din nou. Vedeam cum încearcă să respire cît mai rar, dar nu reuşea, uneori ritmul o lua razna, iar muşchii abdominali i se crispau. În dreapta coroanele platanilor, în stînga şirul cabinelor pentru bărbaţi, la mijloc o femeie de vîrsta Mamei, care încerca, cu o impasibilitate flegmatică, să-şi ascundă o spaimă mai mare decît a mea.

S-a întors pe burtă ca să citească. A uitat minute în şir să întoarcă pagina, ca Tata atunci cînd mi-a cumpărat Leica. M-am gîndit că era divorţată şi că, probabil, şi copilul i se mutase deja de acasă. Oricum, nu avea nici un motiv să nu-şi petreacă dimineţile la Lukács. Să vină şi să plece singură acasă. Şi să se privească în oglindă cînd îşi încearcă bikiniul.

S-a ridicat ca să-şi strîngă lucrurile. După ce a ieşit din bazin, nu s-a uitat niciodată la mine. S-a aplecat după cearşaf, cu spatele la mine şi cu picioarele puţin depărtate. L-a împăturit cu grijă, încet, şi l-a pus pe braţ şi s-a întors către mine.

Ținînd cont de faptul că a trebuit să mă mulţumesc doar cu dumneata, nu ai fost prea distractiv. Ei, la revedere, şi s-a aplecat din nou ca să-şi ia sacoşa.

Totuşi mie mi-a făcut plăcere. András Szabad, i-am spus eu.

Asta sună deosebit de excitant. Te pomenești că mi-ai dat și mie un nume.

Deocamdată nu.

Ei, vezi? Cu toate că ar fi fost și mai excitant.

Să zicem Olga.

Vai, mă trec toți fiorii.

Îmi pare rău.

Cred și eu. Data viitoare n-ai decît să-ți dai mai tare silința.

Nici eu nu sînt mulțumit, dar, din păcate, nu sînt în stare de mai mult. În locul slipului de ieri, care era împrumutat, m-am dus la Corvin și mi-am cumpărat unul nou. Dar am uitat să-mi iau și o cască.

M-a privit tăcută.

Atunci presupun că n-ai nici un motiv să mai rămîi, mi-a spus ea în cele din urmă.

Nu prea. Probabil că în bazinul acesta nici nu ajung cu picioarele la fund.

Și-a pus ochelarii de soare, ca să nu-i văd ochii.

Sînt cu mașina, pot să te duc.

Mulțumesc, i-am spus eu.

Dalma Keresztes, mi-a zis ea, fără să-mi întindă mîna.

Apoi a adăugat: Născută Johannis.

Înțeleg.

Sper.

Sînteți sigură că e bine să plecăm împreună?

Încă nu am ajuns la faza întrebărilor. Așteaptă-mă la intrare.

Ea închiriasse o cabină, eu m-am mulțumit și cu un dulăpior. Am așteptat-o o jumătate de oră bună pînă s-a îmbrăcat. Mă gîndeam că Tata a slăbit cinci kilograme într-o singură săptămîină. Probabil că nu a fost în viața lui la Lukács. Și nici nu va veni vreodată. N-are de ce. La cele cinci kilograme într-o singură săptămîină apa termală nu ajută cu nimic. Nu ajută nici razele, nici speranța, nici societatea secretă. Pur și simplu nu înțeleg de ce toată lumea e ahtiată după această speranță de căcat. Putrezi-i-ar oasele celui care a inventat-o. Bineînțeles că atîta vreme cît a avut ce pierde, nu s-a gîndit să înființeze nici o societate secretă. Dacă nu aş avea nici eu, cu siguranță nu aş aștepta atît de politicos aici. Măcar din chestia asta, dacă nu din altceva, puteam să-mi dau seama că aveam ce pierde. Din faptul că nu am apucat-o de chiloții ei uzi și n-am înghesuit-o în cabină, ca un Dorvai. Ăsta-i marele tău noroc, Dalma Keresztes. Că și dacă-ți aranjezi chiloții pe pizdă, bunicul meu tot cu flori se ducea la

bordel. Pe mine a avut cine să mă învețe ce înseamnă să simți. Pot să-ți dovedesc cu un pion chinezesc că posed sentimente. E ceva ce merită apreciat. Dar bineînțeles că dacă are cineva o tumoare în loc de inimă, situația se schimbă. Acela poate să-și frîngă bastonul chiar și pe spinarea ta. Dar cu mine, stimată născută Johannis, sînt sigur că nu ai să înșeli pe nimeni, așa că fă bine și du-mă acasă. Și termină liniștită cu atitudinea asta flegmatică. Nu am cîtuși de puțin nevoie de afectările unei femei frustrate și singuratice.

Încotro să te duc? m-a întrebat ea.

A venit din partea opusă, era să nu o recunosc.

Acasă, i-am spus eu.

Ar trebui să-ți citesc deja gîndurile?

Să ne înțelegem: dacă nu renunțați la platoșa asta flegmatică de gheață, eu plec pe jos.

Nu-i vedeam ochii. Colțurile buzelor îi tremurau. Purta o rochie de vară fără mîneci. Sau mai degrabă de seară. Neagră, lungă aproape pînă la pămînt. Cu mărgelile la gît. Și-a dat jos ochelarii de soare și a scos cheile de la mașină.

Hai, vino.

Avea un Fiat roșu.

Stau pe strada Szív, i-am spus eu.

Pînă la Pesta am tăcut amîndoi. Cînd am ajuns pe pod, m-am uitat din mașină la Dunăre.

Era podul pe care l-am traversat prima oară.

Unde te-ai născut? m-a întrebat ea.

La Mélyvár.

E un oraș frumos.

Ați fost acolo?

De cîteva ori. La arhivă.

Cu ce vă ocupați?

Mai degrabă cu istoria. Și dumneata?

Eu mă ocup mai degrabă cu fotografiile.

Am tăcut. În afară de Kornél, nu am mai spus nimănui asta. Dar nici n-am prea avut cui. Însă acum nu mai are importanță, mi-am zis în sinea mea.

Asta-mi place. Ca fotograf, m-ai fi speriat un pic.

Ce ați cercetat la Mélyvár?

Acolo a fost arsă pe rug ultima vrăjitoare.

N-am știut. Din lume sau din Ungaria?

Din Europa.

De ce vă interesează execuțiile vrăjitoarelor?

E doar o temă subsidiară. De fapt eu mă ocup de arderea cărților. De unde e sens unic pe strada Szív?

Nu știu. Nu am mașină.

A tăcut.

Și ce fotografiezi?

Din păcate, pe dumneavoastră cu siguranță nu. Cred că soțul nu s-ar bucura deloc.

Eu n-aș fi atât de sigură. De altfel, oficial sînt divorțată.

Ce înseamnă oficial?

Faptul că soțul meu a emigrat. Și doar așa mi-am putut păstra postul.

În cincizeci și șase?

Arăt chiar atât de bătrînă?

Știți foarte bine cum arătați. Altminteri n-ați purta bikini.

Nici o femeie nu știe sigur cum arată.

Nici dacă i se spune?

Atunci poate că da. Pentru cîteva minute.

Atunci să știți măcar pentru o zi că...

Că?

...Aș fi mai cuviincios dacă nu v-aș detalia toate lucrurile pe care mi le-am imaginat de ieri la amiază pînă azi-dimineață despre buzele și mîinile dumneavoastră și despre pepelele acela.

Și acum nu-ți mai imaginezi?

Ba da, din ce în ce mai bine.

...Noroc că nu poți să-ți fotografiezi fantezia.

Dar mă străduiesc. Prima poartă pe dreapta.

Dacă te străduiești, mi-ar plăcea să-ți văd fotografiile.

Din păcate, nu pot să vă duc la mine.

Te-ai căsătorit atât de tînăr?

Încă nu m-am căsătorit, dar Tata e bolnav de cancer.

De n-ar spune că-i pare rău, mi-am zis eu. A scos o bucată de hîrtie și mi-a scris numărul ei de telefon.

Cunosc cîteva medici. Ar putea să te ajute vreunul dintre ei, mi-a spus ea.

Mulțumesc. Am să vă sun chiar dacă nu mă pot ajuta.

A emigrat acum doi ani, sună-mă cînd vrei.

Am închis poarta în urma mea și am așteptat-o să pornească motorul și să plece. Tata stătea culcat, cu o cîrpă umedă pe cap. M-am așezat pe marginea patului și l-am întrebat cum se simte. Mi-a spus că bine, dar îl doare capul. L-am întrebat dacă nu vrea să-i aduc un analgezic de la farmacie. Mi-a spus că a luat deja unul, că sigur e din cauza căldurii și că o să-i treacă imediat. Apoi mi-a zis că nu știe ce

l-a apucat cînd și-a făcut țandări bastonul. I-am spus că nu face nimic, se mai întîmplă. M-a întrebat pe unde am umblat. I-am spus că am cunoscut pe cineva cu care am stat de vorbă. Apoi am adăugat că la Lukács, fiindcă am simțit că îl mint în față cu statul de vorbă. M-a întrebat cum e la Lukács. I-am spus că e frumos.

(rugurile vrăjitoarelor)

Ultima vrăjitoare din Europa a fost o netoată orfană pe nume Márta Koszorús. Aflăm din procesele-verbale că hipnotiza cîinii, vorbea cu păsările și, după fiecare împreunare, devenea din nou virgină.

Iar pe deasupra nu-i hipnotiza decît pe masculi. Cînd trecea pe lîngă garduri, toți cîinii intrau în călduri și încercau să se ușureze frecîndu-se de scînduri sau de trunchiurile copacilor.

Nu încăpea nici o îndoială că vorbea cu păsările, după cum a mărturisit și paznicul cimitirului. Nu numai că a auzit-o vorbind, dar a văzut cu ochii lui cum toți sturzii, toate ciorile și toți graurii din cimitir o urmau pe Márta Koszorús pînă la mormîntul mamei sale și, la un semn al ei, începeau să plivească buruienile.

Nimeni nu se îndoia că pe cîini îi puteau apuca năbădăile și din cauza altora, iar dacă vorbea cu păsările, putea să devină chiar și sfîntă. Dar eterna ei feciorie era dovada legăturii cu Necuratul. Oricît de mulți ar fi luat-o la tăvăleală, chiar dacă erau cîte cinci-șase unul după altul, ea tot virgină rămînea. Se umplea mereu de sînge. Așa că era limpede pentru toată lumea că ea era femeia aleasă, cea prin care Satana voia să-și întrupeze bastardul, așa cum Domnul și-a trimis pe lume fiul prin intermediul Fecioarei Maria.

Iar cei de la Mélyvár nu voiau să li se ducă vestea din pricina Anticristului. Așa că, după mai bine de cinci ani de cînd Habsburgii s-au luminat și au interzis procesele vrăjitoarelor, Márta Koszorús a fost arsă pe rug în piața din cetatea Mélyvár. Nici măcar n-au sugrumat-o.

De ce? Le și sugrumau?

Bineînțeles. De obicei călăilor li se făcea milă și îi sugrumau pe cei condamnați la moarte. Dar în cazul ei n-au avut de ales și au fost nevoiți să se mulțumească cu focul. Și, spre cinstea judecătorilor, verificarea virginității s-a făcut la spital. Dar oricât s-ar fi zbatut Márta Koszorús, legată cu patru funii zdravene, oricât ar fi vorbit ea cu porumbeii care zburau prin salon și oricât ar fi scheunat afară cîinii spitalului, după toate cele trei încercări, ea tot virgină era. Așa că Anticristul nu a devenit maghiar sau cel puțin nu la Mélyvár, ceea ce nici nu e rău.

Dar ar fi putut să fie, i-am spus eu.

(o fotografie bună)

Sînt îndrăgostit, i-am spus eu lui Kornél după cîteva zile, cînd a venit la mine.

De cine? m-a întrebat el.

De femeia aceea.

Care femeie?

Aia de la Lukács, care mînca pepene.

S-a ridicat și s-a uitat pe fereastră. De parcă nici n-aș fi fost acolo.

Să nu faci asta, mi-a spus.

Ce să nu fac?

Știi și tu foarte bine. Adică după ce ai un coșmar, te duci ață la femeia aceea.

Nu de-aia m-am întors acolo. Asta nu are nici o legătură cu visele mele. Mănînci și tu pepene verde. Mănînc și eu. E vară. Nu pot să-i urăsc o viață întreagă pe toți cei care mănîncă pepene verde numai pentru că am avut eu un vis de tot căcatul.

Dar asta nu înseamnă că trebuie să te și îndrăgostești de ea.

...M-am întors acolo pentru că a trebuit să mă întorc.

E logic. E atît de logic, încît mai logic nici că se poate.

Așa o fi. Dar asta e.

Și de cîte ori v-ați întîlnit?

De două ori. Adică, dacă punem la socoteală și prima dată, de trei ori. Dar ce-i ăsta, interogatoriu?

Hai să ne-nțelegem, de două sau de trei ori?

O dată împreună cu tine și o dată la ștrand. Cînd m-am întors acolo.

Astea sînt două.

Și încă de două ori. La ea.

...Femeia asta ar putea să-ți fie mamă.
Nimeni n-ar putea să-mi fie Mamă! E clar?
Nu asta am vrut să spun. Scuze.
Cred că n-are nici patruzeci și cinci de ani. E divorțată.
Soțul ei a fugit în Elveția.
Deci te-ai culcat cu ea.
Chiar pare un interogatoriu.
Te-ai culcat sau nu te-ai culcat cu ea?
Tu chiar mă consideri un nebun oedipian? Numai pentru
că am visat-o pe Mama? La asta vrei să ajungi?
Vreau să ajung la faptul că faci tot posibilul să te
distrugi.
Ia ascultă, chiar nu-ți trece prin minte să mă întrebi ceva
și despre ea? Cine e, ce hram poartă, ce vrea de la mine.
Tocmai asta te-am întrebat mai înainte.
Nu. M-ai întrebat numai dacă m-am culcat cu ea. De
parcă altfel de legătură n-ar mai exista.
Ba da, dar dacă ai făcut-o, nu mai încape nici o îndoială.
Așa-mi închipui eu.
Știi ce? Atunci n-ai decît să-ți mai închipui tot felul de
lucruri.
De pildă, ce? Că dacă nu-i bagi o cîrpă în gură, urlă cît
trei Adéle la un loc? Fiindcă, dacă nu mă înșală memoria,
altceva nu-mi pot închipui despre femeia aceea.
...De fapt care-i problema ta? Că, spre deosebire de
tine, eu sînt îndrăgostit?
Ești îndrăgostit pe naiba. Pe naiba naibii.
...Atunci zi-i cum vrei.
Știi cum aş numi-o eu? Autodistrugere.
Asta îmi place, o să mi-o notez. Să nu o uit... Adevărata
autodistrugere a fost faptul că, de cînd cu nebuna de Johanna
Vészi, nu am mai fost cu nimeni. Pentru că aia s-a întîmplat
demult.
Iar eu ultima oară am fost cu Judit. Tot demult.
Te invidiez pentru că rezisti atît de bine.
...N-ai de unde să știi cît de bine rezist.
Dar eu nu pot decît așa.
Atunci caută-ți o femeie normală. Cu care să poți trăi.
Bine, i-am spus.
M-am ridicat și am adus din bucătărie cele două
fotografii care se uscau pe planșeta de desen.
Poftim, asta e o femeie normală. Nu pot trăi decît cu ea.
Se uita la fotografii și în tot timpul ăsta bătea cu două
degete în masă.
Da, astea sînt bune... Ce să-ți mai spun? Sînt foarte
bune.

Te cred. Așa că nu mă mai fute la cap.

(cele două emisfere)

Locuința aceea îmi plăcea, de pe terasă se vedea pînă în parcul Vérmező. Într-o cameră erau cărțile, în cealaltă, patul. Precum cele două emisfere cerebrale. Iar ușa dintre cele două camere nu se închidea. Așa mi-am aranjat și eu locuința după ce a murit Tata. Dar atunci nici nu m-am gîndit la casa de pe strada Naphegy.

De obicei eu aduceam vinul, iar ea gătea. Adică acest obicei a durat doar vreo trei luni. Pînă ce au început ploile de toamnă, mîncam pe terasă. Acasă ea purta de cele mai multe ori doar un capot. Dacă i-aș fi cerut-o, ar fi renunțat și la el. Uneori mă lua cu mașina, alteori veneam pe jos.

Majoritatea medicilor pe care-i cunoștea erau psihiatri, așa că n-aveau cum să mă ajute. Totuși atunci cînd m-am dus prima oară la ea, și-a adunat toate cărțile de vizită. La picup se auzea un șlagăr vechi, l-a pus mai încet. Sticluța cu oțet rămăsese pe masă. Peste tot erau împrăștiate cărți și perne. Rafturile acopereau trei pereți, pînă la tavan. În fața ferestrei era un tei. Pe birou, o mașină de scris Continental neagră, coli albe și indigouri folosite.

Haosul era la fel de mare ca în creierul ei. Abia puteai să respiri, ca în Anzi sau pe Himalaia. N-aveai unde să pui piciorul de scrumiere, brățări, chiloți sau pahare. În cealaltă cameră nu era nimic, doar covorul, candelabrul, iar sub el, patul.

E o locuință bună, i-am spus eu.

Știu, soțul meu a aranjat-o.

Am crezut că e mîna ta.

A aranjat-o pentru mine.

De ce a plecat?

Pentru că nu a găsit la Budapesta o tipă de douăzeci de ani căreia să-i aranjeze în același fel ambele emisfere cerebrale.

Cu ce se ocupă?

Tocmai ți-am spus că e fustangiu. Și, din păcate, un geniu. Altfel, e psihiatru.

Îl urăști?

Da.

Și atunci de ce mi-ai zis că ai divorțat doar oficial?

Pentru că după ce fiica mea va împlini treizeci de ani, probabil că o să mă duc în Elveția, după el.

Ești sigură că așa e bine?

Ești tânăr și întrebi prostii. Mi s-a făcut foame, mi-a spus ea.

Bucătăria dădea spre terasă. Ea a făcut câteva sandviciuri și le-am mâncat acolo. Priveam asfințitul care umplea valea. Mi-a spus povestea ultimei vrăjitoare din Europa. Acum deja știu că a născocit-o ea. E adevărat că a umblat pe la Mélyvár, iar acolo au fost cândva arse pe rug niște vrăjitoare, dar acea netoată nevinovată pe care a pus ochii Anticristul nu a trăit la Mélyvár, ci într-o locuință burgheză cu două camere, de optzeci de metri pătrați, de pe strada Naphegy. O compătimea pe sărmana fată și avea toate motivele s-o facă. Dar nu s-a vădit decît încet, de la o lună la alta, că făcea tot posibilul să poată fi compătimită.

Nici nu m-am gîndit pînă acuma, cu toate că e de la sine înțeles.

La ce nu te-ai gîndit?

Că e mai bine să fii sugrumat decît ars pe rug.

E mult mai bine. De pildă, pentru că atunci cînd creierul nu primește destul oxigen, plăcerea orgasmului se dublează.

Mă uitam la ea, în rochia ei fără mîneci, cum i se strecurau măgelele printre sîni.

Vezi, nu am știut nici asta.

Dar acum ai aflat. Însă trebuie să te pricepi. Vrei să aduc vinul?

Cînd s-a ridicat din fotoliul de nuiele, era cît pe ce să-mi atingă obrazul cu sîinii. S-a oprit o clipă în ușă, fără să se întoarcă.

Dacă vrei, poți să vii după mine, mi-a spus ea.

Mă uitam la parcul Vérmező cufundat în întuneric. Am ajuns-o din urmă printre cărți. După ce am făcut dragoste, m-a întrebat dacă o să mă mai vadă vreodată. Bineînțeles, i-am spus eu. Asta înseamnă că am s-o doresc la fel de mult și mîine? I-am spus că atîta timp cît va fi la fel de atrăgătoare, nu are de ce să-mi pună asemenea întrebări. Tot trupul ei mirosea a ambră. Și chiar nu ai pe nimeni?

Ba da. De fapt am. O am pe Leica.

Presupun că nu ai s-o părăsești de dragul meu.

E exclus.

Dacă va fi vreodată curioasă să mă cunoască, ai putea s-o aduci cu tine.

O să fii geloasă.

Cu siguranță. Dar asta vă va face pe amândoi să mă doriți și mai tare. Iar mie o să-mi placă.

În timp ce mă îmbrăcam, m-a rugat să nu mă mai duc la Lukács. Am întrebat-o de ce. Pentru că acolo eu mai discut cu unul, cu altul, lumea mă cunoaște. Și ce-i cu asta? Privește-te în oglindă, abia ai împlinit douăzeci de ani. Iar eu fac în curînd cincizeci. Minți, i-am spus eu. M-a sărutat. Gura ei încă mai avea gustul mării. Te iubesc, mi-a spus ea. Am tăcut.

S-a întâlnit cu Kornél de vreo două-trei ori. N-a fost rău. La început m-am codit, dar ea mi-a spus că nu voia să avem o viață de dormitor. Atunci de ce mă alungi de la Lukács? m-am gândit eu, dar nu i-am spus nimic. La urma urmei, și eu am exclus-o din locuința noastră. A venit o dată la mine cînd Tata nu era acasă. Nu voiam ca ei doi să se întâlnească. Am spus că din cauza cancerului, dar de fapt nu voiam ca Tata să mă vadă combinat cu o femeie cu care ar fi putut umbla și el. Totuși s-au întâlnit o clipă în ușă. Tata a invitat-o pe politica să intre. Dalma Keresztes s-a uitat la mine, apoi i-a răspuns la fel de politicoasă că data viitoare cu siguranță, dar acum, din păcate, e foarte grăbită. Am rugat-o să nu mai existe nici o dată viitoare, iar ea mi-a spus că bine. Tata nu a mai adus niciodată vorba despre ea.

Cu Kornél ne-am întâlnit prima oară în cafenea. Ea era într-un pulover, fără brățări și fără mărgel. Évike a măsurat-o din priviri și și-a dat seama că nu are motive de îngrijorare. Ne-a servit cafelele cu o față prietenoasă. După două minute de stînghereală, Dalma Keresztes a început să ne povestească despre rugurile de cărți. Am rămas pînă la ora închiderii. Nu a vorbit doar despre cărțile arse din motive religioase, ci și despre scrisori de amor și despre manuscrise puse pe foc chiar de autorii lor. Kornél a întrebat-o dacă și scrisul pe nisip poate fi considerat tot un fel de carte arsă. Bineînțeles, a spus ea și s-a dus la toaletă.

Data trecută m-am purtat ca un idiot, a spus Kornél.

Așa e. Așa că ai grijă cît de tare ți se aprind călcîiele după ea.

Mare tîmpit mai ești, mi-a spus el.

L-am dus cu mașina acasă, în Budafok, iar la despărțire Dalma Keresztes i-a spus că nu vrea să-l facă să se simtă

stînjedit chiar de la început, dar ei îi plac foarte mult poeziile lui.

O dată ne-am dus toți trei la un film, iar altă dată am făcut o excursie pe muntele János. Apoi, într-o zi, s-au întîlnit doar ei. Atunci am fost puțin cam nervos.

Să nu-mi spui că ești gelos, că o să plesnesc de furie.

Nu sînt gelos, dar nici tu să nu conspiri pe la spatele meu.

Nu e nici o conspirație cînd cineva e îngrijorat din pricina ta.

Cînd cineva, după cîteva pahare de vin, vrea dintr-odată să te ducă la Mélyvár, pentru mine este o conspirație.

Iar pentru mine e un gest de simpatie.

Chiar așa?

Am vorbit numai despre tine. Iar dacă după aceea a vrut să te ducă acasă, trebuie să-ți spun că i-am dat dreptate. Din păcate, și pe mine mă poate orbi un costum de baie. Și, desigur, uneori, înrîncenarea ta înspăimîntătoare. Dar femeia asta te iubește.

După părerea mea, pe tine te orbește o discuție inteligentă despre scrisul pe nisip cu cineva care apoi îți laudă poeziile.

Protestez.

Poți să protestezi liniștit. Dar află că noi, eu cu Dalma, nu discutăm atît de inteligent.

Și cum discutați?

Nu sînt sigur că asemenea amănunte sînt de nasul tău.

Altfel vorbește omul în pat. Iar pentru asta e nevoie și de tine.

Adevărat. Știai că a fost la Tata?

Fără să-ți spună nimic?

Da.

Și tatăl tău ce ți-a spus?

Absolut nimic.

Atunci cum ai aflat?

Fiindcă i-am simțit și a doua zi parfumul în camera lui.

Mi se pare foarte puțin probabil.

Cunosc mai bine parfumul acela decît îți cunoști tu palmele.

Totuși femeia asta te iubește.

Nu, Kornél. Ea iubește doar o fată orfană și violată.

(îndreptățirea)

Odată m-a întrebat dacă îi dau voie să se uite la fotografiile mele.

I-am spus că bineînțeles, să mă aștepte în mașină.

Fie cum vreau eu, știe că nu suport pe nimeni în camera mea, mi-a spus ea.

Nu e tocmai așa. Știe prea bine de ce nu o invit la mine.

N-are importanță, ea îmi respectă dorința.

Îmi pare bine, i-am spus eu.

Pe vremea aceea terminasem nouă fotografii, mărite pe hîrtie cartonată de patruzeci pe cincizeci. Le-am pus într-o mapă și ne-am dus la ea acasă, pe deal. Le-am înșirat pe podea, în fața ferestrei. Credeam că o să mă întrebe unde sînt celelalte negative, dar, slavă Domnului, nu m-a întrebat. Așa măcar nu am fost nevoit să încerc să-i explic că aparatul de fotografiat nu este nici la jumătatea drumului dintre realitate și fotografia finită. Am decis încă de pe vremea Johannei Vészi că, în afară de mine și de pura întîmplare, nimeni și nimic nu va decide ce se păstrează și ce nu. Oricine mă poate ruga oricînd să cobor aparatul. Și eu am să-l cobor. Sau nici n-o să mă ating de el. Dar dacă și-a dat o dată consimțămîntul, ulterior nici o toană, nici o tulburare nervoasă și nici o criză de vanitate nu vor mai putea să-mi închidă fotografiile pe vecie într-un sertar sau să mi le distrugă.

I-am spus asta Dalmei Keresztes de la bun început. Că o voi fotografia numai cînd va vrea cu adevărat și ea, dar că voi păstra totul. Sau, dacă nu, asta va fi decizia mea. Mi-a spus că știe. I-am spus că pentru mine nu e suficient. Să fie convinsă din capul locului că nu-mi voi schimba hotărîrea nici dacă mă părăsește, mă denunță sau mă ucide.

Ți-am spus că știu. Nu e suficient?

Pe cea în care nu i se vedea decît fața a pus-o pe pat. Pe pernă. De parcă s-ar fi culcat acolo, pe jumătate moartă, în fața ferestrelor uriașe, deschise în gol. I-a tras plapuma pînă sub ochi.

Pe asta lasă-mi-o mie.

Nu fac decît un singur exemplar din fiecare.

Te rog.

Bine. O să-ți fac și ție una, dar pe asta o iau cu mine.

Știi foarte bine că poți să faci cu mine orice vrei, mi-a spus ea.

Nu pot să fac cu nimeni orice vreau.

Ba cu mine da. Orice.

A coborât rulourile. După-amiaza desena dungi pe pat.
Aș vrea să mă crezi odată pentru totdeauna: orice.
Așa vrei tu, nu eu.

(insistența)

Apoi, într-o bună zi, a apărut un reflector de studio. Dar, slavă Domnului, a și rămas acolo.

De unde-l ai? am întrebat-o eu.

L-am procurat. Spuneai că ai nevoie de el.

Nu am spus asta.

Dar eu așa am înțeles. Nu vrei să-l încerci?

M-am uitat la gura ei. Rujul i s-a întins puțin pe față din cauza paharului. S-a ridicat și mi-a adus aparatul de fotografiat.

Încotro să mă uit?

În ochii mei.

Acolo e o mașinărie.

Așa sînt ochii mei.

Atunci fute-mă ca o mașinărie.

Taci din gură.

Hai.

Ți-am spus să taci.

Apoi, într-o zi, am văzut-o din fereastra cafenelei cum stătea la colțul de peste drum. Kornél a spus că probabil avea treabă acolo. Seara purta o rochie pe care nu i-am mai văzut-o niciodată. Roșie. Nu-i ajungea nici pînă la genunchi.

Imaginează-ți că sînt o altă femeie, mi-a spus ea.

Nu era altă femeie, ci Kornél. Numai că acolo unde stăteai tu, el era în dosul perdelei.

Nu înțeleg ce vrei să spui.

Eram în dreptul ușii dintre cele două camere. Mi-ar fi plăcut să se poată închide. Ea a intrat și s-a tolănit pe pat în așa fel încît să pot vedea că nu poartă chiloți. A luat sticla de votcă și a tras o dușcă.

Am făcut o partidă de șah cu Kornél. Nu am mai jucat de o jumătate de an.

Știu.

Atunci pune jos sticla.

Îmi pică bine.

Dacă eu nu beau, nici tu nu prea ai de ce să bei.

Vreau să mă îmbeți.

Cum adică să te îmbăt?
Așa că bagă-mi-o în gură și îmbată-mă criță.
N-aș vrea niciodată să îmbăt criță pe cineva.
Cum să nu vrei?
Te rog, pune-o jos.
Ți-am spus, cu mine, orice. Nu ce îndrăznești, ci orice
vrei.
Atunci dezbracă-te.
Numai dacă-mi spui la ce te gîndești.
La asta.
Nu-i adevărat.
Ba da. Restul sînt gîndurile tale.
Ești un laș.
Am prins-o de bărbie și votca i s-a vărsat pe piept.
Rîdea.
Așa e bine? Îți place?
Da.
Atunci hai, dezbrăcarea, tîrfă ce ești.

(telefonul)

N-am de unde să știu ce s-ar fi întîmplat dacă n-ar fi încuiat ușa în ultima seară. N-am de unde să știu cît de mult ne putem apropia de limitele pasiunii trupesti fără ca sufletul să se frîngă. Cred că cea mai grea povară pentru suflet este atunci cînd realitatea ajunge din urmă imaginația. Bineînțeles că e la fel de împovărător și dacă nici nu se apropie de ea. În orice caz, pînă acum sărăcia i-a făcut pe mult mai puțini oameni să-și piardă mințile decît îmbogățirea. Chiar dacă năzuința de căpătuială e departe de instinctul de perpetuare a speciei. N-am de unde să știu cît de mult s-ar fi apropiat realitatea noastră de imaginație, încît să mai și rămînă ceva în fața noastră. În schimb, știu cu siguranță că, într-o singură clipă, eu n-am mai rămas cu nimic.

Trebuie să plec, i-am spus.
Te duc eu.
Bine. Atunci hai să pornim.
Ți-am spus că te duc. În douăzeci de minute o să fii acasă. Așa îmi rămîn și mie nouăsprezece.
Cinci, i-am spus eu.
Bine. Pune-ți mîinile la spate.
Nu acum. Zău că trebuie să plec.
Pune-le la spate.

Le-am pus la spate. Am simțit cum mă leagă cu cordonul capotului, strivindu-mi încheieturile.

Nu așa s-a întâmplat.

Mai întâi ne-am certat. I-am spus că mă sufoc. I-am mai spus și că eu nu am nevoie de infirmieră.

Cum adică infirmieră?

Știe foarte bine despre ce vorbesc. Și să nu aibă treabă tocmai peste drum de cafeneaua de la colțul dintre Republicii și Szív. Să nu urce în secret la Tata.

Să nu fiu ridicol, ea nu a fost niciodată la Tata.

Iar dacă se duce, măcar să nu mă mintă.

De ce ar urca la el, ce să facă ea cu Tata?

Asta aș vrea să știu și eu.

Să nu cred că a aflat asta de la tatăl meu. E o scorneală de-a mea. Ea nu l-a considerat niciodată pe tatăl meu...

A amuțit.

Și de când nu l-ai considerat tu pe tatăl meu?

N-am fost niciodată la el.

Jur că nici un om întreg la minte n-ar fi în stare de una ca asta. Să nege ceea ce știe cu siguranță că a ieșit deja la iveală. Doar a zis-o tocmai ea.

Pe ce te bazezi când nu ai încredere în mine?

Atunci nu minți. Simplu!

De ce să nu-l cunosc pe tatăl tău?

Fiindcă așa te-am rugat eu. De-aia.

Nu m-ai rugat, mi-ai interzis. Pentru că ți-e rușine de mine. Ți-e rușine pentru că ți-aș putea fi mamă.

M-am uitat la ea cum stă în fața ferestrei, cu capotul descheiat și cu țigara tremurându-i între degete. Cum strălucesc prin coroana teiului și printre șuvițele părului ei despletit rămășițele după-amiezii. Nu am văzut-o nici o clipă bătrână. Nici acum. Cîțiva ani de acum încolo, în afară de ea însăși, nimeni n-ar fi considerat-o bătrână.

Te rog să nu-mi mai spui asta. Nimeni n-ar putea să fie Mama, i-am șoptit eu. Poate că ție ți-e rușine cu mine la Lukács, dar mie nu mi-e rușine cu tine în fața Tatei. Pur și simplu nu vreau să creadă că fiul lui și-a distrus viața. Doar atît. Să nu moară disperat.

Și-a distrus-o? Pentru că s-a încurcat cu o bătrână?

Poți să renunți liniștită la bătrînețea ta.

Dacă vrei să știi, e de-a dreptul fericit că s-a găsit cineva care vrea să știe ce-i trebuie fiului său!

Atunci mai bine întreabă-mă pe mine! Fiindcă poate tocmai de aceea o să mă sufoc!

De ce? Pentru că poți pretinde orice? Și poți face orice?

Nu ți-am cerut niciodată orice. Ce ești tu? O servitoare ibovnică, speriată să nu fie dată afară? Crezi că am nevoie de tine numai cât timp îți pot răsuci mâinile la spate în timp ce te fut? Fii un pic mai demnă, pentru numele lui Dumnezeu!

Și-a stins țigara și s-a dus la oglindă ca să se rujeze.

Trebuie să plec, i-am spus.

Te duc eu.

Bine. Atunci hai să pornim.

Ți-am spus că te duc. În douăzeci de minute o să fii acasă. Așa îmi rămân și mie nouăsprezece.

Cinci, i-am spus eu.

Bine. Pune-ți mâinile la spate.

Nu acum. Zău că trebuie să plec.

Pune-le la spate.

Le-am pus la spate. Am simțit cum mă leagă cu cordonul capotului, strivindu-mi încheieturile.

Mai bine nu.

Acum tu ești servitoarea ibovnică. Așa că taci. Cinci minute ai să rezști tu.

M-a legat la ochi.

Nu te înțeleg. Ai fi putut să mă rogi și înainte. Ți-am spus doar să-mi ceri orice.

Nu ți-am cerut și nici n-o să-ți cer orice.

N-au mai rămas decât patru, și a început să-mi desfacă cureaua.

Te-am rugat să mi-o scoți de pe ochi.

Dacă vrei, am putea aduce o dată și o tîrfă.

Ai înnebunit? Te-am rugat să mi-o scoți.

Taci din gură. O servitoare e ascultătoare și tăcută.

Trebuie să plec.

Ți-am spus să taci din gură.

A încercat să-mi îndese o cîrpă în gură.

Am împins-o cu genunchiul.

Ești un animal, a spus ea și m-a lăsat baltă. O auzeam cum plînge în camera alăturată.

N-am dat cu piciorul în tine, doar te-am împins! Și te-am rugat să mi-o scoți! Știi doar că trebuie să plec! Trebuie să fiu acasă cînd vine doctorul!

Am auzit-o cum își ia paltonul peste capot, se încalță și trîntește ușa de la intrare. Simțeam că înnebunesc.

Poate că nu a trecut decât o jumătate de oră, poate o oră întregă. Sau zece minute, totuna, habar n-am. În cele din

urmă s-a întors și mi-a dezlegat de pe încheieturi căcatul ăla de cordon. Am plecat fără să-mi iau rămas-bun.

Pe cînd am ajuns pe Szív, se întunecase deja. L-am auzit din stradă pe Tata urlînd de durere. Am urcat scările cîte patru. Medicul de circumscripție era deja acolo, dar calmantele obișnuite nu-l mai ajutau pe Tata. Medicul s-a dus să cheme salvarea, iar între timp eu am spălat voma de lîngă pat.

L-am internat și i-au dat morfină, care, din fericire, a avut totuși efect. Asistenta mi-a dat voie să rămîn pe marginea patului pînă în zori. De acolo am plecat direct la tipografie. Le-am spus că n-o să mai vin. Au fost tare de treabă, mi-au spus să rămîn liniștit acasă pînă ce Tata o să se facă mai bine, iar ei vor aranja totul cu cei de la Personal. Le-am mulțumit, cu toate că era evident că nici Tata nu se va face mai bine, nici eu n-o să mă mai întorc vreodată.

Apoi am sunat-o de la tutungerie pe Dalma Keresztes. M-a întrebat ce vreau, e încă devreme. I-am spus că știu și că aseară l-am internat pe Tata în spital. Ea mi-a spus că nu mi-a vrut decît binele, iar eu am dat cu piciorul în ea ca într-un cîine. Eu nu obișnuiesc să dau cu piciorul nici în ea, nici în cîini. Și acum, în loc să mă scuz, tot eu îi cer socoteală. În timp ce o tratez ca pe o cîrpă. Nu am tratat-o niciodată așa. Interesant, cu toate că, în afară de mine și de soțul ei, nimeni nu a mai făcut-o tîrfă. Îmi pare rău, atunci n-am de ce să-i cer nimic. Mai degrabă ei îi pare rău pentru mine. Profund. Dar nu suportă să mă port și eu la fel cu ea. Să o violez și să-i cer socoteală, la fel ca soțul ei. Să o șantajez. De parcă ea ar fi de vină pentru că Tata are cancer. Nu-i cer socoteală, i-am spus eu. Dar nu mai vreau s-o văd niciodată. A mai spus ceva, dar, din fericire, s-a întrerupt. N-am mai sunat-o. Nici n-am mai văzut-o vreme de șapte ani. Kornél mi-a spus să nu rup fotografiile.

(verigheta)

Înainte de masă Tata s-a simțit mai bine. Cu excepția faptului că testiculele i s-au umflat cît pumnul. Medicul a spus că nu-i funcționează rinichii. Dar a mîncat, asistentele erau satisfăcute. În patul alăturat un bărbat citea ziarul. Din

cînd în cînd fluiera. Cineva l-a rugat să nu mai fluiera. Mi-e totuna, a spus el.

Băiete.

Da, i-am spus eu.

Sună-l, te rog, pe Kőszegi.

Bine, i-am spus.

...Și pe Sára Rónai de la bibliotecă.

Bineînțeles că o s-o sun.

Spune-le să nu mă viziteze.

Nici n-au aflat că ești aici.

Totuși te rog să-i suni și să le spui. Să nu vină nimeni.

Bine, o să le spun.

Să nu vină decît atunci cînd o să mă simt mai bine și o să mă întorc acasă.

Bine, i-am spus.

Sună-i acum, cred că am niște fise în buzunar.

Bine.

Pe coridorul îngust niște brancardieri împingeau o targă, pe scaunele lipite de perete mînceau aparținătorii. Bărbatul de pe targă a încercat să se ridice într-un cot, iar asistenta i-a spus să nu se miște, ca să nu-i iasă tubul din burtă. M-am uitat pe fereastră. Am văzut calcanul clădirii învecinate. Nici de acolo, de la etajul al treilea, nu se vedea cerul.

Am coborît pe trepte, cu toate că nu era multă lume la lift. Pe palierul de la etajul al doilea m-am oprit să fumez o țigară. Pur și simplu îmi era teamă să ajung jos. Să ies în stradă. Simțeam că singura realitate posibilă era cea de acolo, dintre zidurile spitalului. Simțeam că tot ce era afară, casa căreia dinăuntru nu i se vedea decît calcanul, trotuarul din față, căcatul lăsat de cîini, bicicleta legată cu lanț de stîlpul felinarului, cu roțile furate, mămica beată cu copilul palmuit și fata care s-a uitat la mine în tramvai, poștaşul și florăreasa grasă, gara, pasarela, bufetul, merceria, toate și-au pierdut valabilitatea. Nu mai aveau nici un rost să existe.

Un bolnav în convalescență s-a apropiat de mine și mi-a cerut un foc.

La rude? m-a întrebat el.

Nu, doar la un cunoscut.

Ce bine e de cei din Budapesta. La ei vine lumea. La mine vin doar marțea. De la Biatorbágy.

Îmi cer scuze, dar trebuie să plec, i-am spus eu, cu toate că odinioară, pe lîngă trebuiesăplec, scorneam de obicei și

cîte o minciună. Apoi am evadat din morga aceea sărind cîte două trepte deodată, am zbughit-o pe poartă, printre mămicile bete, vînzătorii clandestini și hoții de biciclete, înapoi, în singura realitate valabilă.

Peste o oră Kőszegi era deja acolo. Tata încă dormea. Eu așteptam pe coridor și el m-a bătut pe umăr.

Fii un pic mai mîndru de tatăl tău, băiete, fiindcă nu pentru el a făcut ce a făcut. A fost un om curajos.

Încă mai trăiește, i-am spus eu.

S-a făcut roșu la față, artera de la gît îi pulsa de emoție.

Bineînțeles că mai trăiește. Oamenii ca el nu mor niciodată.

Ba da. În două, trei zile moare. Ca și dumneata. Și toți ceilalți. Chiar și János Kádár. Sau eu.

...Cu toate că noi ar trebui să ne înțelegem, tinere Szabad.

Atunci dă-ți silința.

Dar arogant mai ești, băga-te-aș în mă-ta.

Dacă mai pomenești o dată de Mama, îți fut una de ieși prin geam, căcatule.

Se ținea crispat de spătarul alb al scaunului. M-a năpădit o tihnă ca niciodată pînă atunci. În dreapta Kőszegi, în stînga salonul. M-am uitat înăuntru. Tata era treaz, ne privea din pat. Era departe de noi, știam că nu are cum să ne audă. Era bucuros că ne vedea stînd de vorbă.

Zece minute, i-am spus eu.

Mie să nu-mi dai ordine, puștiule.

Ce i-ai spus odinioară Tatei? Că ar fi fost mai bine dacă în cincizeci și șase ar fi rămas acasă?

Măcar a tăcut.

Zece minute, pînă cobor să-mi beau cafeaua. Doar n-o să-și petreacă ultima zi din viață cu dumneata.

Cofetăria era peste drum de intrare. De acolo cumpărau rudele prăjituri și sucuri pentru bolnavi. Adică pentru cei care aveau voie. Uneori mai intra și cîte un bolnav, cu halatul aruncat peste pijama. Aveau acolo niște scaune roșii, cu trei picioare, flori artificiale și scrumiere din aluminiu. M-am așezat și am văzut-o pe Sára Rónai sosind disperată și urcînd în fugă treptele de la intrare. Îmi era foame, am mîncat un cremșnit. A fost gustos. După o jumătate de oră a ieșit împreună cu Kőszegi. Rónai plîngea. Kőszegi a luat-o pe

după umeri. Am așteptat să dispară după colț. Am plătit cele două cafele, cremșnitul și m-am întors la Tata.

Sînt niște oameni foarte de treabă, au să te ajute foarte mult, dragul meu.

Da, știu.

Ca și femeia aceea simpatică. Cum o cheamă? Dalma?

Da, Dalma.

Și ea ține mult la tine, dragul meu. Numai că nouă ne vine tare greu să vorbim despre asta.

...Uite ce am furat pentru tine, i-am spus eu.

Ce-i asta?

O mică farfurie, i-am zis eu și am pus scrumiera pe noptieră. A rîs.

Seara a trebuit să plec acasă. Asistentă mi-a spus că nu pot să rămîn și că să dorm liniștit acasă, fiindcă nu o să se întîmple nimic.

Vreau să fiu lîngă el, i-am spus.

Ai să fii, crede-mă, tinere, dar acum du-te frumos acasă și culcă-te. Fii liniștit, nu o să se întîmple nimic.

Am intrat în camera lui, m-am uitat la paharul cu iaurt de pe masă. Pe farfurie era o jumătate de măr. Putrezise. Lîngă pat era bastonul lui cel nou. Bastonul rupt era pe dulap. Pe jos erau o mulțime de cărți și un ziar cu poza lui Kádár. Și cu muncitoarea maghiară care-l îmbrățișează în timpul vizitei sale de lucru. Pe care Tata a călcat din greșeală cînd i-am legat șireturile. S-a boțit. M-am gîndit s-o păstrez. Și să arunc iaurtul.

Eram convins că nu va mai veni niciodată în locuința asta. Că nimic din tot ce-i aici nu mai e al lui. Că pot să cotrobăiesc prin toate sertarele, ba chiar și în sobă. Că pot să deschid ușa dintre cele două camere. Să arunc jumătatea de măr la gunoi și iaurtul la chiuvetă. Să-l păstrez pe Kádár. Poți să zbori cît vrei, Gagarin, n-ai să fii nicăieri atît de singur ca pe Pămînt, în camera tatălui tău. Jumătatea de măr la gunoi, iaurtul la chiuvetă. Se crăpa de ziuă. Încă nu reușeam să plîng. Pînă la urmă i-am văzut verigheta, pe care o lăsase lîngă veioză.

(ultima zi)

Am dormit pe jos. Când m-am trezit, era trecut de zece. În prima clipă nu am știut unde sînt, nu mai dormisem niciodată în camera Tatei. Apoi mi-am dat seama că n-am timp de așa ceva. Troleibuzul n-a venit, ninge abundant. Am pornit-o pe jos. Din fericire, spitalul nu era departe. Am ajuns în timpul vizitei. Mi s-a spus că durează o jumătate de oră. Eventual, trei sferturi. Era o asistentă pe care nu o mai văzusem. Am întrebat-o cum se simte Tata. András Szabad, din salonul șapte. Mi-a spus că, desigur, bine. Cum adică, desigur, bine? Dacă nu s-ar simți bine, ar fi aflat.

Din fericire, tramvaiul circula, iar ninsoarea se potolise. M-am dus la cafenea, Évike mi-a dat o foaie de hîrtie și i-am lăsat lui Kornél un mesaj, ca să știe unde poate să mă găsească. M-am întors înainte de sfîrșitul vizitei. Tata era bucuros că a reușit să se ridice, așa că am ieșit în casa scărilor. Un medic i-a făcut observație, să nu fumeze dacă e bolnav. A rîs. Asta să i-o spuneți fiului meu, domnule doctor, eu de mîine mă las.

L-am întrebat dacă nu vrea să-i aduc ceva de la magazin. Mi-a spus că nu are nevoie de nimic și că de fapt nu ar vrea decît să poată vedea în viitor. I-am spus că n-are ce să vadă în viitor, nu va fi nici o problemă. Nu-l interesează viitorul lui, pe acela îl cunoaște. Ci al meu. I-am spus că n-are de ce să se teamă pentru mine. Nu atît de teamă, mi-a spus el, ci pentru că-i pare rău că nici Mama, nici el nu vor vedea ce se va alege de mine. Deocamdată nici eu nu știu, i-am spus. Dar m-am hotărît să-mi dau bacalaureatul la seral. Apoi voi încerca la facultate. La maghiară-istorie. Se uita în pămînt. Mai dă-mi o țigară, dragul meu.

Știi de ce sînt cel mai mîndru din tot ce am făcut în viață?

Ai multe motive de mîndrie, i-am spus eu.

Pentru că eu ți-am dat primul aparat de fotografiat. Că am avut ocazia să te învăț ce înseamnă diafragma și timpul de expunere.

În afară de asta, mai ai foarte multe motive să fii mîndru.

Și pentru că eu te-am învățat ce înseamnă compoziția. Să vezi ce e în dreapta, ce e în stînga și ce e la mijloc. Și că de multe ori astea sînt mai importante decît timpul de expunere.

Așa cred și eu.

Crede-mă că de asta sînt cel mai mîndru. Chiar dacă știu că nici toate celelalte nu au fost de lepădat. Nici farfuria aceea nu a fost goală. Nu a fost cîtuși de puțin goală, dragul meu.

Te cred, i-am spus eu.

Apropo, știi ce mi-a spus ieri Kőszegi? Să nu mai fiu supărat pe el pentru că mi-a spus pe vremuri tîmpenia aia, că mai bine aș fi rămas acasă. Eu nici nu-mi mai amintesc, dar mi-a spus că tu cu siguranță nu ai uitat.

Mi se pare că a zis așa ceva odată, cînd a fost pe la noi. Dar important e să-și amintească el.

N-are importanță, farfuria aceea, cum spuneam, nu a fost cîtuși de puțin goală, dragul meu. Numai că în acel moment nouă ni se putea rîde-n nas. Dacă ar fi existat pe atunci o rețea care ar fi putut să ne ajute, cu ceva influență și în străinătate. A cărei mînă ar fi ajuns pînă la guvernul american. Acum nu am mai fi unde sîntem. Țara asta ar fi ca Elveția.

Da, n-ar fi rău, i-am spus eu.

A izbucnit în rîs.

Ce ai? l-am întrebat.

Chiar și așa, e aproape ca Elveția.

Din păcate, eu nu văd asemănarea.

Elveția ar fi la fel de plată dacă ar fi pocnit-o rusnăci cu pliciul de muște în cap, a spus el.

În stînga fereastra, zidul, în dreapta balustrada.

Văd că te simți mult mai bine, am putea chiar să coborîm pînă la crîsmă, i-am spus eu.

Chiar o să coborîm mîine, dragul meu.

A obosit. M-am întors cu el în salon. Asistenta mi-a spus să plec, ca să poată dormi pînă după-amiază.

Nici prin gînd nu-mi trece să dorm, Kláríka dragă.

Asta nu-mi place, aici eu comand, domnule profesor.

Așadar, e domnul profesor, mi-am spus eu. Tata s-a uitat la mine.

Kláríka mi-a spus că ei numai oamenii serioși pot să-i facă curte. A trebuit să-i trîntesc o minciună.

Păi, în nici un caz niște magazioneri sau bibliotecari oarecare, a spus Kláríka.

Văd că sînt în plus. Nu vreau să vă deranjez, am spus eu.

Din păcate, sînt logodită. Dar s-ar putea să mă răzgîndesc, a spus Kláríka.

Și, pe deasupra, era și frumoasă. Nu foarte frumoasă, dar suficient cît să dea un sens vieții.

Eu cred că ar fi mai bine să te aduni, i-am spus eu Tatei.
Vedeți, și fiul dumneavoastră zice la fel. Așa că vă rog
să vă odihniți o oră.
Pînă atunci eu cobor să beau o cafea, am spus.
Mai degrabă ai mânca un prînz ca lumea.
Tata a rîs, ți-a zis-o, băiete.
Era și timpul să-ți vină mintea la cap. Nu cumva să o
sfeclești. Într-o oră sînt înapoi, i-am spus eu.

(la cofetărie)

Pe cînd am ajuns eu jos, din prima zăpadă nu a mai rămas decît o zoaie cenușie. Nu-i nimic, dacă ninsorile vin atît de repede, Crăciunul va fi cu siguranță alb. Am intrat în cofetăria de peste drum și am comandat o cafea. Apoi am cerut și o pogace. Iată că s-a apucat să facă curte, mi-am zis eu. Gluma-i glumă, dar Kláríka a aflat deja de bibliotecă și de magazie. Și are dreptate, trebuie să se odihnească. Avea dreptate și Sára Rónai, speranța e foarte importantă. Și Mama avea dreptate, Crăciunu-i Crăciun. Chiar și Kornél are dreptate. În general, el are întotdeauna dreptate. Iar căcăciosul ăla de Kőszegi măcar și-a cerut scuze. Că, cică, nu-și mai amintește. Am văzut pe fereastră cînd a sosit Lovas. E un om cumsecade, el măcar i-a salvat viața Tatei. Cu toate că probabil el i-a spus că fiul tău nici nu se sinchisește de tine. Probabil că din camera cealaltă așa păreau să stea lucrurile. Nu-i nimic, important e ca Tata să știe că nu e așa. De fapt ar fi putut să o spună și Demjén, i-a fost și el coleg de celulă. Kőszegi nu a spus asta, fiindcă de fapt atunci el pe Tata s-a înfuriat, nu pe mine, pentru că Tata i-a reproșat că nu are copii. Ieri era cît pe ce să-l iau la palme. Noroc că, dacă e nevoie, reușesc să fiu calm. Mare noroc. Și Mama reușea să-și păstreze calmul. De fapt și Tata e un om calm. Cu toate că în ultima vreme și-a pierdut de cîteva ori cumpătul. Poate că e de înțeles. Nu știu ce mi-a venit să-i cotrobăiesc prin cameră. Mai ales după ce m-am răstit o dată la el, că de ce cotrobăiește prin camera mea. Dacă vrea să organizeze o rețea internațională, n-are decît s-o organizeze. Poate că are dreptate. Dar nu o să facă niciodată din unguri, evrei. Ungurii pur și simplu nu sînt capabili de așa ceva. Sînt altă rasă. Cu alte obiceiuri. Atît. Ungurii nu sînt buni de evrei, iar evreii nu sînt buni de unguri. Dar nici măcar nu sînt sigur că a doua variantă e valabilă. De pildă, Kőszegi e de-a dreptul un bun maghiar. Defectul lui nu e că-i evreu, ci că e

fanatic. Cu toate că în multe privințe și eu sînt fanatic. Numai că n-aș fi în stare să ucid. Tata nu a ucis pe nimeni cu farfuriile lui goale. Dar Kőszegi, cu benzină, da. Să zicem că nu poți să faci revoluție fără să ucizi. Așa e viața. Trebuie să ucizi. Păi, are nevoie țara de smintiți? Hai, puf. Puf, am zis, soldat. Păcat de colonelul Adler, care și-a pierdut mințile din cauza asta. Desigur că s-ar fi putut duce să predea etica la o facultate mai de soi. Și atunci mult succes la Budapesta, tovarășe Hrușciiov. Mulțumesc, tovarășe Eisenhower, așa să fie. Dar bine că a călcat pe poza aia cu Kádár. Poate că nici nu-și mai amintește. Cînd urc la el, o să-i spun. Totuși Kláríka a avut dreptate, trebuie să se odihnească. Rinichii nu sînt atît de importanți, ar fi fost mult mai grav dacă ar fi avut probleme cu ficatul. Și degeaba nu m-a luat el în serios, eu o să-mi dau într-adevăr bacalaureatul. La douăzeci de ani încă mai poți să-ți dai liniștit bacalaureatul, că de-aia există cursuri serale. Unii îl dau la treizeci de ani. Sau la patruzeci. Cu o mulțime de copii pe cap. Și o să renunț la tipografie, aia nu e o soluție. Nu poți să rămîi liniștit peste noapte la cineva. Iar dintr-un salariu de ucenic cu jumătate de normă nu se poate trăi. Chiria, întreținerea, țigările, cafeaua. Nu mai rămîne nimic pentru filme și hîrtii. Ca să nu mai vorbim de mîncare. Chiar dacă se însănătoșește, au să-l scoată la pensie de boală. Un canceros nu poate să lucreze. Și nu o să se refacă într-atît încît să poată lucra. Nu a mai fost atît de slab de cînd a ieșit din închisoare. În orice caz, va trebui să-mi caut o slujbă ca lumea. O să-mi scriu pe o hîrtie toate cheltuielile, cu facturi și cu toate celelalte, și o să mă duc la studioul acela de poze pentru legitimații pe care l-am văzut nu demult din taxi. O să-i arăt de cît am nevoie și că pentru atîta fac orice. El nu mai trebuie să facă nimic. Nu se poate să nu-i convină. Nu mai pun la socoteală filmele și hîrtia, astea sînt cheltuieli de producție. Și așa măcar voi putea să mă ocup de fotografii. Nu cu Comitetul Central și cu mica publicitate. Cumpăr leagăn, chiar și folosit. Cu sicriu sună și mai tîmpit. Cînd o să urc, o să-l întreb cine e dr. Zenta, cel al cărui Schaffhausen se vede în fotografia aceea. De-acum deja putem renunța liniștiți la cheștiile ce nu se spun niciodată. Pe un pat de spital, bolnav de cancer, acestea pot fi spuse. Nu mai sînt copil și nici el nu se mai poate purta ca și cum ar mai trăi o veșnicie. Acum sînt o mulțime de lucruri care pot fi spuse. De pildă, de ce a trebuit să plecăm cu orice preț din Mélyvár. Fiindcă sînt convinși că nu din cauza liceului, la care pînă la urmă tot am renunțat. Și de ce a trebuit să-i vindem casa tocmai unuia din comitetul de partid? Să zicem că n-ar fi fost indicat să trăim în casa unde a murit Mama.

Am fi stat unul în calea celuilalt, cum au făcut el și bunicul meu. Dacă am fi rămas în casa aceea, probabil că nu m-ar fi învățat să măresc. Sau n-ar fi stat de vorbă cu Kornél. Sau eu n-aș fi adus acolo pe cineva. Pe Johanna Vészi am putut s-o aduc liniștit în locuința de pe Szív, fiindcă era decomandată și nu ne deranjam unul pe celălalt. Dar aș fi putut aduce pe oricine altcineva. La fel și el. Dacă voiam, puteam închide ușa, dacă nu, o deschideam. Nu trebuia decît să împingem pianul. Dacă s-ar simți îndeajuns de bine încît să-l pot aduce acasă, sînt sigur că Klárka ar urca uneori să ne ajute. Era ea glumeață și cu ceilalți bolnavi, dar nu tocmai la fel. În schimb e bine că, de pildă, Sára Rónai nu venea pe la noi. Habar n-am ce voia să spună cînd mi-a zis că am și eu loc acolo, nu doar Tata. Dar poate că ea avea dreptate, iar eu eram cu capul în nori. Poate că nu e iubita lui Tata, ci a lui Kőszegi. Dar atunci eu aș avea cu atît mai puțin loc acolo. De altfel, mi se pare cea mai plauzibilă variantă. Cel puțin dacă mă gîndesc cum a luat-o Kőszegi ieri pe după umeri. Mai mult ca sigur că Tata nu are pe nimeni. Poate că a fost o vreme cu femeia cu care l-am văzut în crîsmă, dar sînt sigur că a rupt orice relație cu ea. N-ar fi trebuit să intru acolo. Dar nu aveam de unde să știu. Probabil că tocmai se cunoscuseră, era o legătură foarte proaspătă. De obicei umblăm prin crîșme la începutul unei iubiri. Dacă nu m-aș fi nimerit tocmai atunci pe-acolo, sînt convins că lucrurile ar fi luat o altă întorsătură. Chiar și eu aș fi fost stînjnit. Nu, nu mai vreau. Bine, aduceți-mi încă o cafea. Dacă fiul meu ar da peste mine așa, la doar un an după moartea mamei sale, poate că și eu aș minți că e verișoara mea. Dacă aș avea numărul ei de telefon, acum aș suna-o pe femeia aceea. Măcar de-aș ști cum o cheamă. Atunci i-aș putea găsi numărul de telefon. Dar ar fi cazul ca Lovas să plece odată. Eu stau aici pentru ca Tata să se odihnească. Chit că, dacă stau atît de mult de vorbă, înseamnă că se simte bine. De altfel, chiar se simte bine. Mult mai bine decît ieri. Cînd l-am adus, arăta îngrozitor, dar dacă rămîne așa, în două, trei zile l-aș putea duce acasă. Oricum, pe cei care nu sînt prea grav bolnavi la sfîrșit de săptămîină îi lasă acasă. Unul care a scăpat de închisoare poate scăpa și de cancer. Mama nu a murit întîmplător. Ea a decis cînd să moară. La fel ca Mária. Dar Tata încă nu s-a decis. Nu e ceva ce poate fi lăsat la voia întîmplării. Cînd nu vede limpede, omul intră în panică. De asta avem cea mai puțină nevoie acum. După ce iese Lovas, o să urc ca să vorbesc cu asistenta, să-l îngrijească acasă. Și să-i aline durerile. La cancer cele mai îngrozitoare sînt durerile. Dar cu morfină devin suportabile. Nu mai vreau să o văd

niciodată pe femeia aceea. Kornél are perfectă dreptate: am nevoie de o femeie normală. Cu sufletul sănătos. Una cu care să pot trăi. Are dreptate și contesa când îmi spune să fug cât mă țin picioarele de cele care nu se dăruiesc cu totul. Dar să le prețuiesc pe cele care se dăruiesc. Pînă acum nu am întîlnit nici o persoană de felul ăsta. În afară de Mama. Ea s-a dăruit cu totul. Și nu a făcut pe martira. Nici atunci când ar fi avut toate motivele s-o facă. Așa ceva nu poate fi trecut cu vederea. Dacă asta e rețeta complexului oedipian, v-o recomand tuturor. Iar dacă trebuie, am să mi-o agăț de palton, ca unchiul meu neevreu steaua galbenă. Ce-i drept, i-au și tras un glonț în cap. Reisz. József. Așa îl cheamă pe fotografii pentru legitimații. Bine că mi-am amintit. E pe una din străzile din jur. Am să întreb un taximetrist care e drumul către strada Szív. Tata stătea în spatele șoferului, eu, în dreapta lui. Așadar, va fi pe partea dreaptă, eu priveam într-acolo. E exclus să nu mă angajeze pentru atît de puțini bani dacă sînt dispus să fac de toate. De fapt putem să trăim din mai nimic. Așa am trăit și pînă acum, dacă lăsăm la o parte Leica. De altfel, ce ciudat că ne-am amintit în același timp de Sîntanton. Eu de la fotografii, Tata cine știe de ce. Ei, acuma ar trebui să ne facă cineva o poză, dom' doctor.

(Kornél la spital)

Cînd l-am văzut, Kornél era deja în capul scărilor. Își scutura pantofii de zăpadă pe grătarul din fața intrării. I-am strigat din ușa cofetăriei că sînt acolo. M-a întrebat ce s-a întîmplat și i-am spus că nimic, dar a trebuit să-l internez pe Tata.

Cînd?

Ieri sau alaltăieri, nu-mi mai amintesc.

Cum adică nu-ți mai amintești?

Ba da, îmi amintesc, calculez imediat, dar am pierdut șirul zilelor.

De ce a trebuit să-l internezi? Cum se simte?

E bine. Dar cînd am ajuns acasă, urla de durere. L-am auzit de pe stradă.

Și de ce stai aici?

Eu? Am coborît să beau o cafea, ca să-l las să se odihnească. Dar are vizitatori.

Atunci se simte mai bine?

E la el un fost coleg de celulă. Nu vreau să-i deranjez.

Hai să urcăm.
O să urcăm imediat, dar mai întâi bea o cafea.
Nu vreau nici o cafea.
Atunci ia un cremșnit.
Nu vreau nici cremșnit.
Ieri am mâncat unul, e gustos.
Ce-i cu tine?
Cum adică ce-i cu mine?
Nu știu. Vorbești ca un copil.
De ce, cum să vorbesc? Sînt doar copilul lui, nu-i așa?
Nu am nimic. Tata are ce are, eu n-am nimic.
Bine, iau o cafea și tu povestește-mi ce s-a întîmplat.
Bea-o pe-a mea, mie nu-mi mai trebuie. Dar a trebuit să comand ceva.
De cînd stai aici?
Ți-am mai spus, am coborît adineauri. Ei. M-am întors acasă de la femeia aia. Lui Tata i se făcuse rău. Venise la el medicul de circumscripție. A chemat salvarea, l-am internat. Asta a fost alaltăieri seară. Apoi ieri s-a simțit mai bine, iar acum e și mai bine, cred că mîine o să-l pot aduce acasă.

A scos bilețelul din buzunar.
Mi-ai scris așa: Péterfy, etajul trei, salonul șapte. Azi sau mîine Tata o să moară. Te rog să vii.
I-am luat din mîna biletul și l-am citit.
Da, i-am spus.
Și-a băut cafeaua și s-a ridicat în picioare. Hai să urcăm, mi-a spus.
Nu, i-am spus eu.
...Bine, așteaptă-mă aici. Eu o să urc imediat.

L-am ajuns din urmă la primul etaj. Lovas plecase. Asistenta a spus că de mai bine de o oră și jumătate. Tata se uita în tavan. Eu eram sigur că el era cel din patul de lîngă fereastră, Kornél abia l-a recunoscut.
Îți mulțumesc că te-ai întors, dragul meu.
Bineînțeles că m-am întors. Am coborît doar ca să beau o cafea și să te poți odihni. Apoi l-am văzut venind pe Lovas.
Nu-i nimic, bine că ești aici.
A venit și Kornél.
Servus, nene András.
Ce-i cu tine?
M-am gîndit să trec pe la tine. Văd că te simți mai bine.
Bineînțeles. S-a ridicat și a încercat să ia o înghițitură de ceai. L-am ajutat.
Uite ce am primit de la fiul meu, a spus el.

O scrumieră?
Măi, asta nu-i o scrumieră. E o farfurie minată.
Am izbucnit toți trei în râs.
Peste asta n-ar îndrăzni să treacă nici moartea, darmit
rușii.
Asta așa e, a spus Kornél.
E mai folositoare ca medicamentele. Așa că am început
să fac și curte.
E cel mai plăcut lucru. Și cui?
Deocamdată doar asistentei.
Cum adică deocamdată? l-am întrebat eu. Nu cumva să
te audă Kláríka.
Ai dreptate, dragul meu.

Bărbatul din patul alăturat a început să fluiera, apoi a
încetat. Cu toate că nu l-a rugat nimeni. S-a ridicat, a băut
cîteva înghițituri de ceai, apoi s-a culcat la loc. Mi-e totuna, a
spus el.

Pe el nu l-a vizitat încă nimeni, a șoptit Tata. E văduv.
Și nu are copii?
Locuiește în provincie. Habar nu ai ce noroc am cu fiul
meu.
Iar el, cu tine, a spus Kornél.
De la tîmplă i-a pornit o broboană de sudoare, i s-a
prelins de-a lungul obrazului scofilcit, a coborît spre colțul
buzelor și s-a poticnit în barba lui căruntă.

Știi de unde vin, nene András? De la editură.
Ia te uită, a spus Tata.
Data trecută ai avut dreptate, am fost un tîmpit. Ca
aproape întotdeauna.
Așadar, ți-ai vîndut sufletul Satanei? l-a întrebat Tata.
Da, a spus Kornél. Am și semnat.
Ți-au pus în față hîrtia?
Da. Cică apare la toamnă. Sau primăvara viitoare.
Și cum așa?
Acum cîteva zile a venit Tófalvi să mă întrebe dacă nu
m-am răzgîndit. Iar eu i-am spus că ba da, m-am răzgîndit,
fiindcă m-ai ajutat tu. Așa că, dacă mai vrea să mă invite la o
bere...
Tu n-ai fi în stare să zici niciodată așa ceva, a spus Tata.
...Așa e. Dar în gînd i-am zis-o.
Atunci la anul, pe vremea asta, ne îmbătăm, a spus Tata.
Și încă cum, a spus Kornél.
Va fi și Kláríka cu noi, am spus eu.

Bineînțeles că va fi cu noi, dragul meu.

Tăceam. Cineva a ieșit să se pișe. Sau doar așa.

Ai aparatul la tine, dragul meu?

Nu, i-am spus.

Tare mi-ar fi plăcut să avem o fotografie cu noi trei stînd aici. Avem și doctor la îndemîină.

La ce ne trebuie doctor? a întrebat Kornél.

Ca să-i putem spune, acum să ne faceți o poză, dom' doctor.

Nu înțeleg.

Nu-i nimic, am să-ți povestesc eu odată, i-am spus eu.

Așa a spus Sîntanton cînd ne-am urcat o dată toți patru pe bicicletă. Cînd soția mea încă mai trăia, a spus Tata.

Înțeleg, a spus Kornél.

Am să-ți povestesc odată, i-am spus eu.

Bine că l-ai predat din nou, a spus Tata.

Da, acum așa cred și eu, a spus Kornél.

De o farfurie goală mai pot să-și bată joc, dar de voi nu pot să mai facă abstracție. De tine și de fiul meu.

Cine nu poate? l-a întrebat Kornél.

Am să-ți spun, i-am zis eu.

Știi, Kornél, de ce sînt eu cel mai mîndru?

De ce, nene András?

Știam că va urma chestia cu aparatul de fotografiat. Ce groaznic! Că omul nu se poate debarasa de nenorocitele sale de fraze artificiale nici măcar pe patul de spital, cu perfuzia în vene.

Că eu i-am pus fiului meu aparatul de fotografiat în mîină.

Ăsta chiar că e un motiv de mîndrie. Și încă multe altele, a spus Kornél.

A intrat Klárka și ne-a rugat să-l lăsăm să se odihnească.

Nu mă deranjează, a spus Tata.

Știu, dar acum trebuie să vă odihniți, domnule profesor.

Atunci însănătoșire grabnică, a spus Kornél.

La anul o să sărbătorim volumul acela, a spus Tata.

Și încă cum, a spus Kornél.

Eu mă întorc imediat, i-am spus eu asistentei.

Dar de data asta singur, a spus Klárka.

Cînd am coborît la cofetărie, i-am spus să mă creadă pe cuvînt că e mult mai bine decît ieri. Mai rezistă cîteva luni. Mi-a dat dreptate, dar diseară să nu rămîn singur acasă, mai bine să vin în Budafok. I-am spus că nu merg nicăieri, ci rămîn peste noapte la spital. Poate că e mai bine, mi-a spus el. L-am întrebat dacă într-adevăr a returnat manuscrisul sau a scornit totul numai de dragul Tatei? Într-adevăr, l-a returnat și abia după aceea a primit de la Évike bilețelul meu. Și, dacă n-ar fi fost discuția aceea de pe vremuri, s-ar fi speriat de-a binelea alaltăieri, cînd Tófalvi l-a invitat din nou la o bere.

O să-mi dea și un avans, așa că, dacă o să ai nevoie de bani, te rog frumos să-mi spui.

De ce aș avea nevoie de bani?

Pentru medici.

M-a întrebat ce s-a întîmplat de fapt cu Dalma.

Nu vreau să vorbesc despre asta acum.

N-ar fi mai bine să rupi altă dată relația cu ea?

O persoană pe care o suni în zori cu vestea că a trebuit să-l duc pe Tata la spital și pe care nu o interesează, fiindcă ea nu are nici o vină pentru că el a făcut cancer, îmi face pur și simplu greață.

Te cred, mi-a spus el.

Așa că o să pun pe foc și fotografiile cu ea.

Să nu faci asta.

Nu e nici măcar treaba ta, darmite a altora.

Ai dreptate. Dar nu ea ți-a pus Leica în mînă, ci tatăl tău.

Ăsta nu e un argument.

Știu. Totuși să nu le pui pe foc.

(poza lui Kádár)

Portarul n-a vrut să mă lase să intru, a spus că ora de vizită s-a terminat.

L-am mințit că m-am înțeles cu medicul.

El n-are de unde să știe dacă e adevărat. Asta poate s-o spună oricine.

Trebuie să intru, i-am spus eu.

Regret, a spus el.

Știam că trebuie să-mi păstrez calmul. Mi-am amintit de portarul acela cu capul mare de pe vremuri, cînd am fost la dr. Zenta. Cum vorbea el la telefon. Da, tovarășe medic-șef. Am înțeles, tovarășe medic-șef.

Sunați-l, i-am spus eu.

Pe cine?

Pe doctor.

Pe care doctor?

Pe oricare de la interne. Oricare poate să vă spună că tatăl meu e acolo.

Bine, acum plecați frumos acasă. Dimineață deschidem și după vizită puteți să urcați.

Mai aveam o bancnotă de cincizeci, i-am pus-o pe masă. N-a zis nimic.

Am intrat.

În primăvara lui șaiszeci, când l-au eliberat și m-a găsit împreună cu Mama în sufragerie, Tata era foarte liniștit. Arăta exact ca acum. Numai că nu era neras. Dar avea fața la fel de uscățivă, cu ochii adânciți în orbitele întunecate. Și era, bineînțeles, tuns chilug. Nici atunci nu l-ar fi recunoscut nimeni în afară de mine. Poate doar Mama.

I-am spus că mi s-a rupt filmul în casetă.

A spus că nu-i nimic, dragul meu, o să-l scoatem pe întuneric.

N-am fost în stare să-l îmbrățișez.

Mi-a luat Zorki-ul din mână și l-a pus pe pian. Am rămas nu mai știu cât unul lângă altul. Evident, doar câteva minute. Cu siguranță n-au fost ore. Habar n-am.

Apoi m-a rugat să-l ajut să o pună pe Mama în pat.

El a luat-o de subsuori, eu, de picioare. Nici n-a fost nevoie să ne opintim. După ce sufletul a părăsit-o, devenise ușoară ca un fluture. S-a vădit că, pur și simplu, din cele puțin peste cincizeci de kilograme ale Mamei, sufletul ei cântărea cel puțin cincizeci. Afară ploua cu găleata, picăturile se auzeau ropotind pe pervaz.

Nu m-a îmbrățișat decât după ce am acoperit-o pe Mama cu un cearșaf alb. Avea și mâinile ca moartea.

Să nu-ți faci griji, dragul meu, tu ai să fii fericit. Ți promit, mi-a spus el.

Ușa salonului era deja închisă, iar luminile, stinse. Pe acoperișurile din față a mai rămas o brumă de zăpadă. Când m-am așezat pe marginea patului, s-a trezit. Poate că nici nu dormise, doar stătea cu ochii închiși. Mi-a zis că vrea să-mi spună ceva important. I-am spus că bine.

În dosul sertarului de la masă sînt niște bani pe care i-a pus deoparte. Când ne-am mutat la Budapesta, nu ar fi fost de ajuns, dar în primăvara asta ar vrea să zugrăvim locuința. Ca să fie totul pus la punct. Mi-a spus asta fiindcă știa că nu-mi

place să-mi umble cineva prin cameră, dar ar trebui pusă și ea la punct.

I-am spus că așa e.

Cineva a gemut și a cerut plosca. Am ieșit și am anunțat-o pe asistentă. Am rămas afară pînă a terminat. Mi-am notat încă de după-amiază, la cofetărie, ce voiam să-l întreb pe Tata. Am scos bilețelul și l-am citit în lumina de pe coridor. Care-i adevăratul motiv pentru care au vîndut casa de la Mélyvár. Cine e dr. Zenta. Cum a reușit să mă scape de armată. Cine a fost femeia aceea cu care a băut vin. De ce nu a terminat Mama facultatea. De ce a crezut că e mai bine să nu se recăsătorească. De ce mi-a spus pe vremuri, cînd ne-am suit în tren cu acele două valize mari, că atîta vreme cît el mai trăiește, iar comuniștii sînt încă la putere, să nu mă întorc pentru nimic în lume la Mélyvár.

L-am mototolit și l-am aruncat. Apoi l-am scos din coșul de gunoi și l-am băgat în buzunar. Asistenta tocmai ieșea cu plosca. M-a întrebat ce caut. I-am spus că am găsit. Ar fi mai bine să te cam duci acasă. O să plec imediat.

Așadar, la primăvară zugrăvim, i-am spus cînd m-am așezat din nou pe marginea patului.

Bineînțeles, dragul meu. Și ai să vezi că și eu voi fi la fel de ușor cum a fost Mama ta.

Nu vorbi prostii. Mai e pînă atunci.

Nouă doar sufletul ne e greu. Pe undeva ne-am stricat. Viața nu poate curge ca lumea prin noi. Mereu se împotmolește pe undeva.

Și ce e rău în asta? l-am întrebat eu.

Dar tu măcar ai aparatul de fotografiat. O să-ți fie de mare ajutor. Oricine și orice ți-ar zice, tu să nu renunți la el. Nici dacă te-ar bate, te-ar șantaja, te-ar părăsi cineva din cauza lui, tu n-ai voie să renunți la el. Crede-mă.

Știu. N-am să renunț, i-am spus eu.

Și du-mă acasă. Aici e mai rău ca la pușcărie.

Bine, dimineață te duc acasă. Oricum, pînă atunci rămîn și eu aici.

Trebuie să dormi și tu. Du-te acasă. Pe dimineață.

Bine, după ce adormi, plec și eu ca să mă culc puțin, i-am spus eu.

N-are de ce să-ți fie teamă, mă simt bine. Mult mai bine decît ieri, a spus el.

Văd.

Mi-a fost un pic de teamă, dar acum mă simt bine.

N-are de ce să-ți fie teamă. Dimineată plecăm acasă, i-am spus eu.

A adormit sau poate doar a închis ochii. Respira pe gură. Ceva din adîncul trupului îi bolborosea ca noroiul. Îl auzeam și după ce am închis ușa. Așa că am ieșit în casa scărilor ca să fumez o țigară. Asistenta din tura de noapte era cumsecade. Kláríka a rugat-o să-mi dea voie să rămîn pînă tîrziu. Cu toate că mi-a spus din nou că ar fi mai bine să merg acasă. O să merg. Și o să-l iau cu mine. M-a privit și nu mi-a răspuns nimic.

Bilețelul acela nenorocit era lîngă pachetul de țigări. M-am gîndit că mi-aș fi putut nota de trei ori mai multe întrebări. Sau de șase ori. Dar acum m-am liniștit: știam că nu o să-mi mai răspundă la nici una dintre ele. Mă simțeam cuprins de o tihnă profundă și inexplicabilă, care nu semăna cu nimic. Nici cu cea de atunci cînd nu l-am pocnit pe Kőszegi, nici cu cea de cînd Dalma Keresztes mi-a spus că ea nu are nici o vină pentru că Tata are cancer, iar eu am închis telefonul. Nici cu cea de pe vremuri, cînd pileam ciocane. Toate au fost tihne grele, de multe tone, ca niște lespezi de mormînt. Tihna de acum nu avea nimic de neînțeles sau de neacceptat.

Afară a început iar să ningă. Mi-am amintit că uitasem să-mi dau pantofii cu ceară. Apoi că avea absolută dreptate, era într-adevăr cazul să zugrăvim locuința. Și că nu putem să-i punem nimănui întrebări la care nu a găsit toată viața un răspuns. Astea nu au nimic de-a face cu tainele. Tainele sînt cele care nu ies la iveală mult timp. Cele ce nu se află niciodată sînt cu totul altceva. Sînt de neaflat prin esența lor. Dumnezeu nu este o taină. Nici Tata nu e.

Nu voi spune nimănui niciodată cum a trecut acea zi și jumătate pînă ce Tata a ieșit de la închisoare. Și nu pentru că e o taină, ci pentru că așa ceva nu se poate spune. Toate întîmplările au cuvinte. Care pot fi rostite. Orice eveniment poate fi descris mai mult sau mai puțin exact. Există noțiuni pentru orice stare sufletească. Bucurie, teamă, furie, apatie, recunoștință și așa mai departe. Acestea sînt cuvinte precise, care au un înțeles. Dacă-i spun cuiva, m-am bucurat, mi-a fost teamă, va înțelege la ce mă gîndesc. Dar există lucruri pentru care nu vom avea niciodată cuvinte comune cu nimeni. Pentru că nu se poate. Atîta tot. Oricine a văzut un pahar pe o masă. Atîta tot. Toți știm cum arată un pahar pus

pe o masă. Dar, pe de altă parte, nimeni nu a văzut încă un pahar pe o masă. Pentru că întotdeauna există o breșă. Cam de dimensiunea unui electron. Ca aceea dintre atomii unui pahar. Dacă ea n-ar exista, lumea s-ar năruî. Ar fi mistuită de flăcări. Ar exploda. Un asemenea punct de neatins este taina lui Dumnezeu. Și a Tatei. Dar și a mea. Nici nu e o taină. Pur și simplu există. Această breșă de nepătruns trebuie să existe. Dacă i-aș pune acum acele întrebări, iar el ar fi nevoit să-mi răspundă, pur și simplu l-aș desființa. Nu ar muri, s-ar desființa. Și el, și eu. Cum ar păți lumea dacă atomii s-ar atinge. Nu-i așa? Așa e sau nu e așa? Vă rog să-mi spuneți.

Da, așa e, a spus asistenta.

Poate că nu am fost destul de explicit, dar există anumite întrebări care nu pot fi puse. Nici măcar pe patul de moarte. Când cineva moare, el continuă să fie. Să existe. Doar că altfel. Dar dacă se desființează, e ca și cum nici n-ar fi existat. Ceea ce s-a desființat nu are nici trecut.

Ba da, ați fost explicit, chiar așa și e. Dar să nu mai intrați în salon.

Bine, nu intru, rămân aici, în fața ușii. Ce-i aia?

Morfină.

Ca să nu simtă?

Da, să nu simtă.

Totuși trebuie să intru. Am uitat ceva foarte important.

Nu vă mai aude.

Ba da, sînt sigur că o să mă audă.

Ce vreți să-i spuneți?

Că în ziua cînd l-am adus aici, a călcat pe poza nenorocitului de Kádár. Atunci cînd i-am legat șireturile.

Bine, intrați și spuneți-i.

(ascunzătoarea)

La o zi după ce a murit Tata, a sunat la ușă Lovas. Tocmai spălam vasele. De fapt spălam vasele din zori. Nu am fost în stare să mă ating nici de jumătatea de măr, nici de paharul cu iaurt, care s-a împruțit, dar în bucătărie le-am spălat pe toate. Toate paharele și toate tacîmurile, totul de trei, de patru ori. Cum făceam de obicei cu Mama. Kornél mi-a spus să dorm la el. I-am spus că nu vreau. Atunci o să se culce el la mine. Nu. Te rog mult de tot să nu te culci în camera tatălui tău. N-am înnebunit, nu am de gînd să dorm acolo. Totuși eu cred că ar fi mai bine să vii la noi. Du-te, te

rog. Bine, plec. Dar dacă te răzgîndești, ia un taxi și vino. Nu vin. Poate mîine, dar azi nu.

Am vrut să-l invit pe Lovas în bucătărie, dar el a intrat în camera Tatei și a deschis radioul. Nu s-a așezat și nici nu s-a dezbrăcat. Purta o haină lungă de piele, ca securiștii. Și căciulă. Neagră, din blană de oaie. Pe Kossuth era muzică, așa că a căutat alt post, la care se vorbea. Din muzică discuția se putea filtra mai ușor.

La voi este o listă, a spus el.

La voi suna de parcă Tata ar mai trăi.

Nu e. Tata a dus-o de-acasă, am spus eu.

Și asta suna ca și cum ar mai fi putut să se răzgîndească și să o aducă înapoi de undeva.

Nu a dus-o, e în aparatul de mărit.

Sigur nu e acolo, doar am folosit aparatul.

Dacă tatăl tău a spus că e acolo, acolo trebuie să fie.

Vă spun că e exclus. N-aș fi putut să măresc dacă ar mai fi înăuntru și altceva în afară de bec.

Atunci caut-o. E important.

Bine, o s-o caut. Dar știu sigur că a dus-o. Aparatul de mărit a fost ideea mea, numai că el a dus-o de-acasă. Dar dacă e atît de importantă, sînt sigur că și Kőszegi are o copie.

Știu. Tocmai de aceea e importantă.

Nu prea înțeleg de ce.

N-are importanță. Tu nu trebuie să te implici.

Nici nu vreau să mă implic.

Tocmai de aceea trebuie s-o cauți. Acum.

Acum n-aș vrea să caut nimic.

Tatăl tău m-a rugat s-o iau de aici, așa că o s-o iau. Iar dacă el a spus că e în aparatul de mărit, atunci acolo trebuie să fie. Unde-i scula aia?

Tata a murit! E mort!

Liniștește-te.

Atunci înțelegeți odată asta cu toții! Toată gașca! Și dumneata, și Kőszegi!

S-a așezat și și-a aprins o țigară.

Îmi cer scuze, am spus eu.

Nu face nimic, a spus el.

O s-o caut, dar acum lăsați-mă în pace.

Nu pot să te las, András. Tocmai pentru că e aici, în locuința asta, care de o zi e a ta. Cu tot cu lista aceea.

Înțeleg, am spus eu.

Bine. Ce i-ai spus lui Kőszegi la spital?

Că-i fut una de zboară pe geam ca o grămadă de căcat.

Bine i-ai făcut. Dar n-ar fi trebuit să-i spui așa.

Cine v-a spus?
Hai să ne tutuim.
În regulă. Ai aflat de la Tata?
Da.

Așadar, m-a auzit.

Bineînțeles că te-a auzit. E greu să nu auzi una ca asta. Și să nu o ții minte toată viața. Mai ales dacă ai toate motivele să-i vorbești așa.

Dumneavoastră puteți să vă imaginați una ca asta din partea lui Kőszegi? Adică tu.

Da, András. Din păcate, pot. Dar și tatăl tău a putut. Dacă i se ivește prilejul, omul ăsta o să te șteargă de pe fața pământului, ca să nu mai rămână nici urmă din tine. Iar cu lista asta poate s-o facă. O să încasezi de două ori mai mulți ani decât tatăl tău, fără să fi pus nici o lingură sau furculiță lângă farfuriile acelea.

Hai s-o căutăm, am spus eu.

Unde e aparatul acela de mărit?

În bucătărie. Dar sînt sigur că nu e acolo.

Crede-mă că dacă așa a zis el, acolo trebuie să fie.

Am intrat în bucătărie, am dat jos husa, am deșurubat capacul, dar, în afară de bec, nu mai era nimic înăuntru.

Ăsta e un sertar? m-a întrebat el.

Da, dar e plin cu hîrtii fotografice. Fotosensibile.

Să ne uităm.

Am stins lumina și am aprins lampa roșie. Acolo nu încăpeau decât două cutii cu hîrtii de treizeci pe patruzeci. Una din cutii era nedeschisă, așa că a deschis-o și pe aceea.

Nu înțeleg, a spus Lovas.

Cu toate că, dacă așa a zis Tata, atunci e aici. Sînt sigur că e aici. Eu i-am spus să o ascundă aici, fiindcă aici n-ar putea s-o găsească niciodată.

Problema e că ei o s-o găsească.

Cu toate că mie mi-au trebuit zece minute ca s-o găsesc în soba aia nenorocită.

Acolo a ascuns-o?

Da, i-am spus eu. Numai că acel acoloaascuns-o a sunat de parcă ar fi rîs de Tata. De naivitatea, de prostia lui.

Nu se vedea, era ascunsă în gura hornului, i-am spus.

Știi să faci cafea?

Bineînțeles.

Am aprins lumina, iar cînd m-am întors, privirea mi-a căzut pe aparatul de mărit. N-am avut nevoie decât de o singură clipă ca să-l văd în întregime.

Am găsit-o. Ține-o bine, i-am spus eu.

Ce?
Scîndura. Strînge-o. Ca să-l pot deşuruba.
Am întors consola şi l-am ridicat cu cap cu tot. Era în
ţeavă.

Slavă Domnului, a spus el.

A luat chibriturile şi a vrut să-i dea foc.
Nu, i-am spus eu.
Asta nu poate să rămînă la tine.
Nici nu o să rămînă aici.
Şi nici nu poţi s-o duci la altcineva.
Nu o duc nicăieri. Vreau doar să-mi copiez cîteva adrese
în carneţel.
S-a uitat lung la mine şi a băgat chibriturile în buzunar.
Aştept, a spus el.

Mi-am luat carneţelul şi stiloul, iar între timp el s-a
apucat să facă o cafea turcească, cu haina aia lungă de piele
pe el şi cu căciula pe cap. Lista era împărţită pe ţări. Am
copiat adresele de la Paris. Şi cîteva de la Viena.

Nu încerca să fugi peste graniţă, a spus el.

N-are ţara asta împruţită atîta noroc, i-am spus eu şi mi-
am înfîpt unghiile în palme, ca să nu izbucnesc în plîns.

A turnat cafeaua în două ceşti şi atunci mi-am amintit că
în închisoare el a furat de la bucătărie zaţ de cafea pentru
Tata.

Diseară hai să cinezi la noi, mi-a spus el.

Mulţumesc, poate altă dată. Acum prefer să stau acasă.

Să ştii că poţi să vii la noi oricînd vrei. Sper că-ţi mai
aminteşti unde locuim.

Da, îmi amintesc, i-am spus eu.

A ars hîrţiile în chiuvetă. Bucătăria s-a umplut de fum,
iar noi am intrat în cameră. El se uita la paharul cu iaurt.

Va trebui să-l verşi undeva.

Bineînţeles că o să-l vărs.

Şi să faci liniştit patul.

Bineînţeles.

S-a scotocit prin buzunarul interior al hainei de piele, a
scos un plic şi l-a pus pe masă.

Ce-i asta? l-am întrebat.

O mie de forinţi.

Mulţumesc, dar n-am nevoie, i-am spus eu.

Nu mă interesează dacă ai sau n-ai nevoie de ei, eu îi
eram dator tatălui tău.

O mie de forinţi? Nu te cred.

Treaba ta. Cum ți-am spus, poți să vii cînd vrei.
Mulțumesc.
Și nu-ți mai bate capul cu Kőszegi, a spus el.

(înmormîntarea)

Înmormîntarea a avut loc sîmbătă, înainte de masă, la unsprezece. Mormîntul Mamei nu putea fi deschis, era prea proaspăt, era interzis prin lege. Acum patru ani nu ne-am gîndit că vom avea nevoie de un loc de veci dublu. Din fericire, prima parcelă din partea cealaltă a cărării era liberă, așa că de fapt au ajuns tot unul lîngă celălalt, despărțiți doar de poteca ce ducea de la catolici la reformați.

Antal Lovas m-a ajutat să organizez înmormîntarea, adică drumul pînă acolo și înapoi. Au fost cam tot atîția oameni ca la înmormîntarea Máriei. N-aș fi crezut că va veni atît de multă lume. De la Budapesta și din Mélyvár. Poate și de prin alte părți, dar pe cei mai mulți dintre ei nu-i cunoșteam. Lovas ar fi vrut ca pe cei din Budapesta să-i aducă Tordai, cel care a condus pe vremuri autobuzul. Ar fi fost cam riscant, dar nu asta a fost problema. Lovas s-a dus la Mélyvár ca să dea de el și atunci s-a dovedit că în pușcărie orbise cu totul.

L-am rugat pe preot să nu rostească decît strictul necesar. M-a întrebat de ce. De-aia, i-am spus eu, pentru că așa cu siguranță nu va zice ceva cu care Tata să nu fi fost de acord. De fapt ar fi trebuit să-i spun asta lui Kőszegi, dar lui am preferat să nu-i spun nimic. El a ținut discursul funebru. De altfel, a vorbit frumos. Eu eram întotdeauna uluit cînd știam că nu exista nici o legătură între ce spunea cineva și ce gîndea cu adevărat omul acela. La înmormîntări și la festivități asta devenea fie întristător, fie comic. Din fericire, aici nu a fost nici una, nici alta. Și-a luat rămas-bun de la Tata în numele prietenilor. Apoi Demjén a recitat o poezie. Și aceea a fost cuviincioasă.

Eu mă simțeam ca și cum nici n-aș fi fost acolo. Nu aveam nici o treabă cu nimeni în afară de Lovas. Și, bineînțeles, în afară de Tata. Au venit prieteni, colegi și vecini de pe vremuri și cu toții au fost foarte amabili. Dar ei erau mai degrabă cunoscuții Mamei și ai Tatei. Îl jeleau pe Tata, atît de repede, atît de tînăr. Și, desigur, pe biata Mama.

Cîțiva m-au întrebat dacă sînt la facultate. Le-am spus că nu, dar că din ianuarie voi lucra la un studio fotografic. Nu face nimic, e o meserie bănoasă, mi-au spus ei.

Eram împreună cu Kornél, veniserăm cu trenul. De dimineață. Printre dealuri a început să ningă. Mă simțeam de parcă aș fi venit pentru prima oară acolo. Am făcut o fotografie din tren, știam că va fi mișcată, dar nu-mi păsa. Cînd am ajuns în gară, ne-am oprit la bufet, iar de acolo am pornit spre cimitirul comun. N-am avut timp pentru altceva. Orașul avea un cimitir catolic, unul reformat și unul comun. Dar în realitate nici acela nu era comun, cele două comunități fiind despărțite printr-un gard de sîrmă. Cel evreiesc era ceva mai departe. După înmormîntare ne-am luat rămas-bun de la cei veniți. Kornél m-a întrebat cum mă simt, iar eu i-am spus că bine.

În timp ce preotul vorbea, eu tot n-am putut să plîng. Apoi, cînd a început Kőszegi, am reușit. Nu din cauza celor spuse de el, fiindcă eu nu mă despărțeam de el în numele prietenilor. Și de fapt nici nu mă prea despărțeam. M-am întors la Budapesta, pe strada Szív, cu trenul de seară. M-am uitat la mormîntul Mamei, năpădit de buruienile peste care se așternuse zăpada. El m-a făcut să plîng. A fost o clipă cînd aș fi fost în stare să iau sapa și să-i alung pe toți cei din jurul meu, dar știam că așa ceva ar fi fost imposibil. N-ar fi avut nici un rost s-o fac. Măcar de n-ar fi fost toți ăia acolo. Dar, bineînțeles, era mai bine că erau.

Îmi era un pic teamă ca nu cumva Dalma Keresztes să fi aflat de undeva și să vină și ea, dar, din fericire, n-a venit. Pe ea chiar că aș fi alungat-o de acolo. Sára Rónai era lîngă Kőszegi, îl ținea de braț. Prima oară m-am înșelat, a doua oară am avut dreptate. Poate că am avut dreptate de fiecare dată, dar nu o voi afla niciodată. Interesant e că pe ea nu am trecut-o pe lista cu întrebările pe care voiam să i le pun Tatei.

Pînă la acceleratul de seară mai aveam suficient timp, așa că i-am arătat lui Kornél cîte ceva pe-acolo. Cînd ne-am întors de la cimitir, am intrat în cofetăria în care am fost cu Mama după botez. Apoi am pătruns în piața centrală prin dreptul colțului unde bărbatul acela a făcut-o curvă fascistă. Kornél m-a întrebat dacă nu am vreo cunoștință la care am putea rămîne peste noapte. I-am spus că nu. De altfel, sînt sigur că aș fi găsit pe cineva dacă aș fi stat mai mult de vorbă cu cei veniți la înmormîntare. Kornél mi-a spus că atunci hai

să mergem la hotel. Acum are bani, chiar mai mulți decât ar costa o cameră cu două paturi. I-am spus că prefer să dorm pe buza unui șanț, în zăpadă, decât să trag la un hotel în orașul ăsta. Bine, a spus el.

I-am arătat unde a locuit Imolka. Acolo era și casa noastră. Care de fapt nu mai era a noastră. Nucul era tăiat. Așa aveau, desigur, mai multă lumină. Kornél a spus să intrăm. I-am spus că nu se poate. El a zis că nu există nici un motiv să nu se poată, haide măcar să încercăm. A apăsat butonul soneriei de la poarta nouă. Mai precis, nu nouă, ci transformată, învelită cu tablă, nu se vedea nimic înăuntru. Dar când am auzit scîrțîitul, am știut că se deschide ușa de la verandă.

A ieșit o femeie de vreo șaizeci de ani, soția tipului din comitetul de partid, pe care nu o cunoșteam decât din vedere.

Bună ziua, eu sînt András Szabad, i-am spus eu.

Da?

Nu vrem să vă deranjăm, dar vreau să-i arăt prietenului meu...

Poftim? Ce vrei să-i arăți?

Aici m-am născut. De la noi ați cumpărat casa.

Știu. Ei, și?

Hai să plecăm, i-am spus lui Kornél.

Bine, a spus el.

Între timp femeia a încuiat din nou poarta.

(un Crăciun alb)

În ajunul Crăciunului a căzut o ninsoare zdravănă. Contesa avea oaspeți, n-am vrut să o deranjez. Am cumpărat bradul înainte de masă la hala din piața Hunyadi. Apoi m-am dus la poștă și i-am expediat lui Kornél o telegramă. Nu pot să vin, stop. Nu s-a întîmplat nimic, stop. Ne vedem mîine, stop. Crăciun fericit, stop. Am adunat calabalîcul și am pus bradul în colțul în care l-am pus cu Tata cînd ne-am mutat la Budapesta. Am aprins cele două lumînări și am pus sub brad aparatul de fotografiat. Mama mi-a spus că cine nu se poate bucura de nimic e un om amărît. Și periculos.

Mereu există cineva.

Mama, Tata, Hitler, Stalin, Imolka.

János Kádár.

Kornél.

Sînt fericit, am spus eu. Sînt András Szabad, am spus eu. András Szabad, fotograf. Je suis András Szabad. Ich bin András Szabad. I am András Szabad.

Fie ce-o fi.

1. Poezie de Kosztolányi Dezső (1885-1936), poet și prozator maghiar, considerat unul dintre înnoitorii limbajului poetic din acea epocă în Ungaria (n.t.).
2. Fragmente din *Castelul* de Franz Kafka, traducere din limba germană de Mariana Șora, Editura pentru Literatură, București, 1968, pp. 402-403, *passim* (n.t.).
3. Antal Horger (1872-1946), lingvist și profesor universitar al cărui nume s-a păstrat în memoria colectivă a vieții culturale maghiare datorită faptului că în anul 1925 l-a exmatriculat de la Universitatea din Szeged pe marele poet Attila József (1905-1937) (n.t.).
4. László Mednyánszky (1852-1919), pictor maghiar faimos, de origine aristocratică (n.t.).

PARTEA A DOUA

(Țărăncuțakatikuța)

Cățel. Și Cățel Deștept. Așa mi se spunea. Dar nu mă deranja. Am devenit Cățel pentru că într-a cincea la școala noastră a venit Katinka Orosz. În clasa de fete. Se mutaseră la Mélyvár de la țară și ea nu știa unde locuiește. A rămas minute întregi între boschetele de pe marginea parcului din fața intrării principale și nu știa încotro s-o apuce spre casă. I-am arătat eu. I-am cărat ghiozdanul. În ziua următoare, la fel. Și tot așa, în fiecare zi. I-am spus că așa se cuvine, iar ea m-a crezut. Am anunțat-o și pe Mama că voi întârzia, fiindcă trebuie s-o conduc acasă pe Katinka Orosz. La care Mama a zis, bine, dragul meu. O luam mereu pe alt drum, ca să-i arăt orașul. Nu puteam să ne îndepărtăm prea mult, fiindcă mi-a spus că au să-i rupă cureaua pe spinare dacă hoinărește prin oraș. La care eu i-am spus că asta nu are nici un sens, fiindcă toți trebuie să ne cunoaștem orașul în care locuim. Iar ea mi-a spus că i-ar rupe cureaua pe spinare dacă ar afla că se împrietenește cu băieții. Așa că o conduceam pînă la colțul străzii Sáros, iar de acolo pleca singură pînă în Lăptărie. Era cartierul fabricii de lapte, dar nimeni nu-i zicea așa.

În schimb, ea mi-a descris tot satul Tarkövesd. Mai întîi casa lor, cu șura, camera de lemne și porumbiștea de la capătul grădinii. Apoi mi-a povestit despre Ida Galgóczi, actrița deportată, pe care au instalat-o la ei, în camera mare, și toată lumea credea că va veni la sapă în aceeași rochie frumoasă și cu aceiași pantofi de gală cu care sosise, dar în dimineața următoare actrița a apărut cu basma, desculță, și a dat cu sapa cîntînd, asta pînă cînd a apărut un automobil mare, cu care au dus-o înapoi, la teatrul din Budapesta. Apoi a luat toate ulițele la rînd. Știu și în ziua de azi cine și unde locuia în Tarkövesd. Și cine creștea porc. Ei creșteau, apoi taică-său a vîndut tot și s-a angajat la fabrica de lapte. Tot acolo lucra și mama ei. Pasteuriza. Marțea noi terminam cu o oră mai devreme și atunci o așteptam în fața școlii. Odată, în timp ce o așteptam, s-a apropiat de mine o fată cu două prietene și m-a întrebat dacă n-aș vrea să le car și lor ghiozdanele. La care eu le-am spus că sînt un tip loial. Atunci fata a izbucnit în rîs și mi-a zis Cățelul lui Țărăncuțakatikuța.

Iar mie nu mi-a venit altceva mai deștept în minte decât să-i răspund, ham-ham.

Apoi, odată, încă înainte să fi ajuns pe strada Sáros, ne-am întâlnit cu mama ei. De fapt nici nu ne-am întâlnit, ci ea ne aștepta în magazinul de pâine. Ne pîndea din vitrină și nu ne-a ieșit în cale decât cînd am ajuns în dreptul intrării. Katinka a înlemnit. Stătea lîngă mine nemișcată, nici măcar s-o salute n-a fost în stare. Eu am salutat-o, dar femeia doar mi-a luat ghiozdanul fetei din mînă. Apoi a întrebat-o pe Katinka dacă așa au învățat-o pe ea acasă. La care Katinka nu i-a răspuns nimic, ci doar a clătinat din cap. Atunci femeia m-a întrebat dacă pe mine nu m-au învățat acasă ce înseamnă respectul. La care eu i-am răspuns că ba da, m-au învățat și tocmai de aceea am ajutat-o pe fiica ei să-și care ghiozdanul. La care ea mi-a spus s-o șterg acasă, fiindcă dacă asta înseamnă pentru noi respectul, ea n-are nevoie de el. Nu-i așa că n-avem nevoie? a întrebat-o ea pe fată. La care Katinka a clătinat iar din cap. Apoi femeia a întrebat-o, vrei să-i spun și lui taică-tău? Vrei să-i spun că hoinărești cu băieți prin oraș? Atunci Katinka a izbucnit în plîns, vă rog să nu-i spuneți. Iertați-mă, mămică, vă rog să mă pedepsiți dumneavoastră. Iar eu am întrebat-o ce rău a făcut Katinka?

Și atunci s-a întîmplat ceva ce nu mi-aș fi putut imagina nici în cele mai urîte vise. Femeia s-a uitat la mine lung. Nu i se citea în ochi nici furia, nici ranchiuna, nici sminteala. Avea o privire goală și asta m-a speriat cel mai tare. Apoi, cu o mișcare bruscă, i-a cîrpit fetei o palmă de i-a dat sîngele pe nas.

Vrei să-i mai trag una?

Nu vreau, i-am spus eu.

Atunci să nu mai îndrăznești niciodată să te apropii de fiica mea. Șterge-o de aici.

În ziua următoare Katinka Orosz a trecut pe lîngă mine în parc fără să mă vadă. La fel și în a treia și a patra zi. Atunci eu i-am desenat harta orașului, ca să nu se mai rătăcească. Pe partea cealaltă a foii am desenat satul Tarkövesd, cu cele două pîraie, cu porumbiștile, cocinile de porci și grajdurile de vaci cu tot. Și cînd ea a vrut să treacă pe lîngă mine, m-am proțăpît în fața ei și i-am dat-o. Și atunci s-a întîmplat din nou ceva ce nu mi-aș fi putut imagina nici în cele mai urîte vise. Nu i se citea în ochi nici furia, nici ranchiuna, nici sminteala, ci avea aceeași privire goală ca și mama ei. După aceea a rupt hîrtia ferfeniță și și-a îndesat-o în

gură. S-a uitat în ochii mei cu aceeași privire inexpresivă pînă a înghițit toată harta. Apoi m-a părăsit pentru totdeauna.

(Éva)

Într-o noapte de august din o mie nouă sute șaizeci și opt am ieșit în Dumbravă. Nici eu nu mai știu de ce. Nu aveam obiceiul să mă plimb în toiul nopții. De altfel, nici nu-mi place Dumbrava, dacă mă abat de pe aleea principală, uneori mă rătăcesc și ziua, cu toate că nu e un labirint. Am luat-o spre vechea Galerie de Artă. Care acum nu se mai numește așa, nu mai e decît o simplă sală de expoziții, uneori nici măcar atît. Pe vremea aceea acolo erau atelierele unor sculptori.

Niște bețivi făceau scandal pe alee, de era cît pe ce să mă întorc din drum. Dar pînă la urmă am luat-o pe partea cealaltă. Era trecut de miezul nopții, credeam că nu va fi nici țipenie de om pe-acolo. Treptele Galeriei erau pline de statui neterminate, întunecate ca niște umbre. Din dosul uneia din ferestrele de la subsol se strecura un fascicul de lumină. Se auzea un fel de horcăială. Mi-am iuțit pașii. În dosul clădirii, printre resturile de piatră, două umbre făceau dragoste, sprijinindu-se de zid.

Femeia m-a observat și și-a dat la o parte părul de pe față. Nu scotea nici un sunet. Luminile străzii i se oglindeau în ochi. Bărbatul gîfnea, întors cu spatele la mine. N-am fost în stare să mă grăbesc. M-am așezat pe o buturugă din partea cealaltă a aleii. Femeia se uita la mine peste umărul bărbatului. Stăteam de parcă aș fi fost copacul tăiat de acolo. Care nici nu mai exista. Apoi am scos aparatul. Știam foarte bine că fotografiam degeaba, fiindcă nu vor fi decît două umbre pe zidul de cărămidă, dar nu mă interesa. Am ținut obturatorul deschis o jumătate de minut, ca măcar umbra lor să se vadă. Femeia se uita în obiectiv ca atunci cînd m-a privit în ochi. Am fotografiat de două ori, apoi mi s-a terminat filmul. L-am rebobinat și l-am scos din aparat. Am scris pe o foaie din carnețel adresa la care o rog să-mi trimită celelalte fotografii. Am învelit caseta în foaia aceea de hîrtie și am lăsat-o pe buturugă. Apoi m-am întors acasă. Am vrut să adorm atît de adînc, încît să nu aud nici dacă sare toată Budapesta în aer. Aveam douăzeci și cinci de ani.

(renovarea)

După ce a murit Tata, am deschis ușa dintre cele două camere. Mai bine zis, cîteva luni mai tîrziu. Atunci am strîns și așternutul lui. Iaurtul îl aruncasem imediat după înmormîntare. Se împrușcase. Mărul uscat l-am mîncat.

Pe la mijlocul primăverii poștașul a adus o scrisoare pentru Tata. I-am spus că nu mai trăiește. El mi-a răspuns că dacă există un locatar, el e obligat să-i înmîneze scrisoarea. Eu i-am spus că nu sînt un simplu locatar, că asta e locuința mea și să se ducă naibii. După ce i-am trîntit ușa în nas, am început să strîng lucrurile din casă. În ziua următoare am cumpărat o bidinea și vopsea. Am crezut că voi reuși să zugrăvesc într-o noapte întreaga locuință. Am terminat pe la mijlocul toamnei. Uneori m-a ajutat și Kornél. Am aruncat la gunoi credențul roșu, putrezit, din bucătărie, am încropit un banc de lucru și am vopsit fereastra în negru. Am scos din camera mea tot calabalîcul, am lăsat doar patul, lampa și aparatul de fotografiat. Apoi am fost nevoit să mai aduc cîte ceva înapoi, fiindcă în restul locuinței nu te puteai mișca. Pînă la urmă a devenit destul de prietenoasă. Ușa dintre cele două camere am scos-o. Biroul l-am așezat într-un colț, în camera Tatei. De acolo se vedea tocmai patul din camera mea.

De cînd am rămas singur în locuință, m-am obișnuit ca, ori de cîte ori aud pe stradă țacănitul unor pantofi de damă, să las totul baltă, să pun jos cartea din mînă, uneori chiar să mă trezesc din aștepaltă și să mă uit pe geam. Există zgomote la care avem reacții instinctive. De pildă, plînsul unui copil. Sau tunetele. În asemenea cazuri pînă și cîinii știu ce au de făcut. La mine așa se întîmplă cu țacănitul pantofilor de damă. Mă face să dau buzna la fereastră, așa cum cîinele o zbughește sub pat sau cum îi potolim pe copii. Habar n-am la ce mă așteptam. Era evident că nimeni nu va ridica vreodată privirea spre fereastră de la etajul al treilea și nu mă va întreba dacă n-aș vrea să urce.

Se întîmpla ca tocmai atunci să fie cineva la mine. Nu prea des, dar uneori chiar era. O persoană pe care cu cîteva minute în urmă tocmai o fotografiasem. Sau nu o fotografiasem, ci tocmai se pregătea să se îmbrace. Sau, și mai rar, dar s-a întîmplat totuși ca persoana respectivă să stea întinsă pe pat, fumîndu-și eterna țigară a amantelor de ocazie. Iar eu să aud acel țacănit al unor pantofi de damă și, chiar

dacă știam că n-ar fi fost cazul, să sar din pat și să deschid fereastra. Oricine ar fi fost persoana de pe stradă, eu nu-mi luam ochii de la ea pînă ce nu dădea colțul spre poligon sau nu dispărea în direcția opusă.

Ce s-a întîmplat, nu ți-a plăcut?

Ba da, dar am nevoie de puțin aer proaspăt. Dacă ți-e frig, închid fereastra.

(cheia)

I-am auzit țăcănitul pantofilor în zori, la patru dimineața. Știam cu exactitate că era ea. Știam cu exactitate că din clipa aceea nu mă voi mai uita pe fereastră decît atunci cînd voi auzi pașii aceia. Și că nu-i voi confunda niciodată cu alți pași. Am deschis fereastra. A ridicat privirea. M-a întrebat dacă n-aș vrea să urce la mine. I-am spus că ba da, desigur. Am deschis ușa și am aprins lumina în casa scărilor. Voiam doar să-l pun în cutia poștală. Tu ai nevoie de el, nu eu, mi-a spus ea și mi-a dat filmul. Nu-i văzusem decît ochii. Dar și fără lumina de pe stradă oglindită în ei, ea avea aceeași privire ca în îmbrățișarea aceea blestemată din urmă cu cîteva ore.

Mulțumesc, i-am spus eu.

Fă-mi o cafea, a spus ea.

Desigur.

Ne-am dus în bucătărie. A aprins aragazul, a luat din chiuvetă o oală și a pus apa pe foc. Se purta ca acasă. Nici măcar Kornél n-ar fi îndrăznit să pună mîna pe ceva fără să-mi ceară voie.

Ce s-a întîmplat?

Nimic. Dar am obosit.

De la ce?

N-are importanță. De unde știi că nu sînt o curvă?

Am adus din cămară cafeaua și zahărul.

Știu.

Purta o rochie de vară scurtă, șifonată, și era puțin mai în vîrstă decît mine. Avea în jur de treizeci de ani. Părul îi era slinos de sudoare.

Trăiești singur? m-a întrebat ea.

Da, i-am spus eu.

Aș vrea să mă spăl.

Boilerul e stricat. O să-ți încălzesc o oală cu apă.

N-am nevoie, un duș rece mi-ar prinde mai bine.

I-am arătat unde e baia. Am auzit cum scîrîie robinetul și cum începe să curgă apa pe smalțul crăpat al căzii. Am turnat cafeaua în cești, ca să se răcească și să se așeze zațul. Am așteptat. Apoi am intrat după ea. Stătea sub duș cu capul aplecat și privea în gol. Apa rece i-a făcut pielea ca de găină. I-am numărat alunițele de la gît pînă-n poală. Strălucirea lor mată făcea ca trupul să-i arate ca harta bolții cerești. În cele din urmă a ridicat privirea.

Éva Zárai, a spus ea.

N-am nici un prosop curat, am spus eu.

Nu face nimic, e bun și al tău.

A ieșit din cadă, i-am pus prosopul pe spate, ea s-a șters.

Pînă cînd pot să rămîn? m-a întrebat.

La nouă trebuie să fiu la serviciu.

Nu te-am întrebat la ce oră pleci tu la serviciu, ci pînă cînd pot să rămîn eu.

Pînă cînd vrei, i-am spus.

Atunci o să-mi spăl și rochia.

Ți-o spăl eu, bagă-te sub plapumă.

Rochia era din America.

Am întins-o pe uscător și am dus cafelele în cameră.

Stătea culcată, cu plapuma trasă peste abdomen.

Ce bine-i la tine! Camera asta e ca o cutie chinezească.

Aia cum e?

Tot ce bagi înăuntru dispare. De parcă n-ar fi existat niciodată. Degeaba o deschizi și cotrobăiești prin ea, nu-ți dai seama decît după greutate că tot ce ai băgat în ea e acolo.

Și de ce e așa?

Fiindcă dacă acum ar veni cineva, nu m-ar vedea.

Dar eu te văd. Demult n-am mai văzut atît de limpede.

Știu. De aceea îmi și simt greutatea.

Pe tăbliile de lemn sprijinite de perete erau prinse fotografiile puse la uscat de cîteva săptămîni. Era o femeie tînără, care venise la Reisz pentru niște poze de buletin și pe care am chemat-o acasă.

E exact ca femeia din *Prin oglindă*, care stă în fața ușii de la mansardă și așteaptă să intre Dumnezeu. L-ai văzut?

Da. Eu cred că tu ești așa.

Eu sînt sigură că nu... Presupun că tu ai făcut fotografiile.

Da, i-am spus eu.

Bine... Cine e?

Nu știu, n-am văzut-o decît o singură dată.

Înțeleg.

Am întrebat-o cine era bărbatul acela. Mi-a spus că e soțul ei. Tocmai divorțează.

Iar între timp faceți dragoste în Dumbravă?

După cum vezi, nu mai facem. Dar hai să nu vorbim acum despre asta. Sînt foarte obosită.

Bine, dacă vrei, pot să mă culc pe jos.

Dacă așa aș fi vrut, nu m-aș fi culcat în patul tău.

M-am culcat lângă ea. M-a îmbrățișat.

Acum n-o să facem dragoste, mi-a spus ea.

Știu, i-am spus eu.

Atunci e bine. E foarte bine.

Văd că ai și pian.

Nu știu să cînt la pian.

Te învăț eu.

Așadar, tu știi.

A rîs.

De ce rîzi? am întrebat-o.

Da, știu, a spus ea.

Cît de bine?

Cam cît de bine știi tu să fotografiezi.

Știi, nu-i așa, că acesta este cel mai bun pian din țară?

O să-l încerc mîine.

Dar e dezacordat.

Nu-i nimic. O să chem un acordor.

E adevărat că acordorii nu știu să cînte la pian?

Sînt sigură că unii știu. Dar n-au nevoie. Ei au nevoie de liniște.

Atunci hai să dormim.

Dimineața m-am îmbrăcat. Am pus cheia Tatei pe pat. Ea tocmai visa ceva, își mișca degetele de parcă ar fi cîntat la pian. Precum cîinii care aleargă în somn. Mi-am întins brațul cu ceasul pus la încheietură chiar lângă fața ei și am făcut o fotografie. Să-mi amintesc toată viața cînd s-a întîmplat asta. Apoi am scris pe un bilețel că mă întorc pe la cinci. Și au trecut mai mulți ani în care habar n-am avut că în zilele acelea a mai făcut cineva o fotografie asemănătoare. Dar în care nu era Éva dormind lângă un ceas de mîină Vostok, care o lua înainte întruna, ci o stradă pustie din Praga. Care urma să fie invadată de tancurile sovietice. Împreună cu Armata Populară Maghiară.

(József Reisz)

Făceam aproximativ același lucru de aproape cinci ani. Adică de când m-am dus la József Reisz și i-am spus de câți bani am nevoie și că sînt dispus să fac orice.

M-a privit nemișcat. Era cam de vîrsta mea de acum. Avea cel mult cincizeci și cinci de ani. Purta un cardigan cenușiu. Și un șal. Avea un nas înspăimîntător de mare. Studioul era în capătul curții, la dreapta. Poate că pe vremuri acolo fusese spălătoria sau locuința portarului. Tejgheaua se întindea de-a curmezișul, de la un perete la altul, în fața intrării. Abia puteai deschide ușa. În stînga rămînea loc pentru un scaun și un cuier cu oglindă. În dosul tejghelei erau aparatul, fundalul și cele două reflectoare. În spate erau laboratorul, veceul și o scară în spirală care ducea la locuința lui Reisz. Clienții nu puteau intra în laborator decît dacă Reisz ridica tejgheaua prinsă în balamale.

Cum te cheamă?

András Szabad. Vă rog să mă scuzați, dar dumneavoastră nici nu mai trebuie să veniți la lucru, i-am spus eu.

Și atunci ce să fac?

Nu știu. Orice. Ce vă place.

Dar mie asta-mi place să fac.

Atunci vă rog să mă scuzați, i-am spus eu.

Am dat să plec. Deasupra ușii atîrna un clopoțel fără limbă. Nu zăngănea, doar pocnea discret de fiecare dată cînd se deschidea ușa.

Închide ușa, să nu intre frigul. La laborator te pricepi?

Da, i-am spus eu.

De la cine ai învățat?

De la Tata.

Tatăl tău e fotograf?

Nu. A murit azi-noapte. A fost profesor.

Azi-noapte.

Da, am spus eu. Și-a aprins o țigară, mie nu mi-a oferit una.

Și pînă acum cu ce te-ai ocupat?

Am făcut fotografii. Zău că știu să fotografiez. Și am lucrat într-o tipografie. Ca ucenic. Nu mi-am dat bacalaureatul.

Mama?

A fost bibliotecară. Ea a murit de patru ani deja.

În laboratorul din dos a sunat un ceas deșteptător. A intrat de parcă nici n-aș fi fost acolo. Fixa sau spăla, n-aveam de unde să știu. Am rămas nemișcat cîteva minute bune, pînă ce a ieșit. M-am gîndit să-i spun că, dacă trebuie, pot să-mi dau bacalaureatul la seral.

Dumneata mai ai multe de făcut. N-o să ai timp să faci aici pe ucenicul, mi-a spus el după ce a ieșit.

Ba da. O să-mi fac timp.

N-ai cum. Și, de altfel, acum vin sărbătorile.

Da, știu.

Iar de sărbători aici nu e nimic de lucru.

Am tăcut.

Pe doi ianuarie, cînd deschid, te prezinți cu o fotografie. Mă doare-n cur cu ce – un cîmp, poștașul, amanta.

Înțeleg.

Pe mine mă interesează cum developezi filmul. Cum mărești negativul.

Înțeleg.

Atunci bine, ești angajat.

...Dar mai înainte mi-ai spus să aduc o fotografie.

Bineînțeles. Ca să văd cît timp va trebui să mă cîcîi cu tine pînă te învăț meserie.

Mulțumesc, i-am spus eu.

Deschidem la nouă. Nu la opt, ăsta nu-i lagăr de muncă forțată. La nouă.

Desigur, am spus eu.

A scotocit prin sertar și a scos trei bancnote de o sută.

Poftim. Avansul pe ianuarie.

Mulțumesc, dar mai am bani, i-am spus eu.

Ia-i.

Zău că mai am bani.

Atunci hai să stabilim de la bun început ceva: în dugheana asta nici măcar lui tata nu i-a spus cineva ce să facă.

Mulțumesc. Și zău că știu să fotografiez.

Aud asta a doua oară. Dezobișnuiește-te. Nu-i treaba ta să spui așa ceva.

Nu obișnuiesc s-o spun. Numai că acum pentru mine asta este foarte...

Cum? Cum este?

Nu știu.

Și pentru mine e la fel. Pe doi, dimineața la nouă. Cînd ridic oblonul, vreau să-ți văd fața de lună plină, supraexpusă.

(moartea lui Gagarin)

Cînd am cunoscut-o pe Éva, Gagarin nu mai trăia. Murise cu cîteva luni în urmă, într-un accident de avion. Cel puțin așa scria în ziare. Cine nu credea, își dădea cu presupusul. Un hangar prăbușit sau că l-au împușcat din greșeală, la o vînătoare, păreau ipoteze mult mai plauzibile. Accidentul de avion era ca și cum Columb s-ar fi înecat într-un pîrîu. Cică ar fi murit pe Lună, dar Moscova ascundea adevărul, ca să nu se afle că aselenizarea lui fusese un eșec. După alții, nici n-ar fi ajuns în cosmos. Iar unii erau de părere că nu el a fost primul, că naziștii s-au plimbat deja printre stele, dar mai tîrziu evreii ar fi negat totul. Apoi s-a răspîndit zvonul că Hitler ar trăi într-o rachetă ce zboară prin cosmos, așteptînd momentul prielnic ca să se întoarcă. De aceea nu i-au găsit cadavrul. Dar eu am crezut povestea cu accidentul. Faptul că o mare putere are toate motivele să mintă întruna nu înseamnă neapărat că ea și minte întruna. Uneori poate să-i și înșele pe oameni.

În orice caz, în noaptea cînd am ieșit să mă plimb prin Dumbravă, Gagarin era deja mort. Multă vreme n-am înțeles de ce m-am dus în noaptea aceea acolo. Ce-l face pe om ca, în ciuda obiceiurilor sale bine înrădăcinate, să lase cartea jos în mijlocul unei fraze, să se încalțe și să o pornească haihui. Acum sînt de părere că există lucruri pe care trebuie să le înțelegi și lucruri pe care nu trebuie să le înțelegi. Dacă omul nu crede nici în neprevăzut, nici în Dumnezeu, atunci e nevoit să accepte faptul că uneori cauzele plutesc în neant. Ca niște sfere de oțel de mai multe tone în imponderabilitate. Unii le acceptă mai degrabă pe acestea, alții, pe Dumnezeu. Totuși eu cred că e mai simplu cu Dumnezeu. Încă nu s-a găsit o motivație mai puternică decît Dumnezeu. Sferele de mai multe tone sînt cam greu de ținut o viață întreagă în imponderabilitate.

(teama)

Cînd am ieșit de la studioul foto, am făcut cumpărături și, începînd de la cinci, am așteptat-o acasă. Mi-a lăsat un bilet pe pernă. Nu era nici parfumat, nu avea nici urme de ruj pe el. Nu mi-a scris decît că nu știe cînd va ajunge acasă. Brusc, n-am mai înțeles nimic. A sosit pe seară. Cînd i-am auzit țacănitul pantofilor, m-am uitat pe fereastră. Nu a auzit

cînd am deschis-o, am fost nevoit să o strig. Ești frumoasă. Rîdea. A scos dintr-o pungă și a pus pe masă tot ce cumpărase pentru cină.

Ai frigider?

N-am, i-am spus eu, fiindcă n-am îndrăznit să-i zic că o să ne cumpărăm unul.

Atunci va trebui să mîncăm tot ce am adus.

Ce ai luat?

Somon și caviar.

Asta e bine, n-am mai mîncat așa ceva niciodată.

Uite că a venit vremea să mănînci.

A despachetat parizer și caș. Mi s-a ridicat o piatră de pe inimă.

Iar eu o să deschid șampania.

Tu n-ai voie să minți.

Poftim? Cum adică n-am voie să mint?

Așa cum îți zic. Tu n-ai voie să minți.

Bine, i-am spus eu. M-am dus în cămară și am adus sticla de șampanie pe care o cumpărasem în după-amiaza aceea.

Problema este că am și gătit ceva. Papricaș de pui, așa mi-a venit. Și nici pentru el n-avem frigider.

Sărută-mă odată, mi-a spus ea.

Am tăcut.

Mi-e teamă, i-am spus eu.

Darmite mie.

Mi-a luat șampania din mînă și a pornit spre cameră.

Tu adu cratița, mi-a spus ea.

Nu eram în stare să mă gîndesc la nimic altceva decît că-i căram ghiozdanul Țărăncuțekatikutei. Nici la Adél Selyem, nici la Imolka, nici la Dalma Keresztes, la nimic. Numai că-i car ghiozdanul Katikăi pe Libertății pînă la colțul cu Lăptarilor. În timp ce-i sărutam alunițele, a început să plîngă. Nu știu ce mi-a venit, a spus ea. Probabil ce mi-a venit și mie. Pînă la urmă măcar trupurile ni s-au bucurat de puțină desfătare. Apoi am rămas tăcuți, cu ochii în tavan. Am băut, am fumat, ea mă ținea de mînă.

Nu înțeleg. Cu toate că nu mi-e teamă de fotografiile tale. Nu mi-e teamă deloc de ele.

Nu era în glasul ei nici urmă de reproș.

Atunci e bine, i-am spus eu.

(caltaboșii)

Pe doi ianuarie o mie nouă sute șaiszeci și patru, dimineața la nouă m-am postat în fața obloanelor. La nouă și un sfert eram tot acolo. Chiar și la nouă și jumătate. O bătrână de la etaj m-a întrebat ce vreau. I-am spus că-l aștept pe fotograf. Mi-a spus că e închis, să vin mâine. I-am spus că prefer să-l aștept. Până la urmă, pe la zece, am pornit spre casă. Ne-am întâlnit pe stradă, căra o valiză. Și-a cerut scuze, petrecuse sărbătorile la niște rude din provincie și, din cauza zăpezii, n-au circulat trenurile. I-am spus că nu face nimic, am bănuț eu că asta era cauza. N-am vrut să-i spun și că mă simțeam disperat. Mi-a spus că azi nu mai deschide, dar să dejunez la el. M-a întrebat dacă am adus fotografii. I-am spus că da.

Intrarea principală în apartament se deschidea din gangul de la etajul întâi. Mi-a spus să mă așez în sufragerie până ce aprinde focul în soba de teracotă. Nu puteam să-mi scot paltonul, locuința se răcise de tot. A aprins o lampă, nu era prea multă lumină. Un televizor, un radio, un picup și cărți. Toate noi. Chiar și mobilele erau de după război. Pe pereți atârnav cîteva fotografii vechi de familie, dar în realitate și ele erau noi. Inițial fuseseră poze de legitimații, pe care le-a mărit. Pe una se vedea într-un colț ștampila regatului maghiar. Două rafturi cu vitrină erau goale. Mă simțeam ca într-o ghețarie – și nu doar din cauza iernii. Am lucrat la el aproape cincisprezece ani, dar în locuința lui n-am mai intrat niciodată.

M-a întrebat dacă obișnuiesc să beau cafea. I-am spus că da. Am trecut în bucătărie, ca să pună de cafea. Afară, în gang, un copil se dădea cu troțineta. M-a întrebat cum de am nimerit tocmai la el. I-am răspuns că am observat studioul din taxiul cu care l-am adus pe Tata de la spital. A scos din valiză toba și caltaboșii aduși din provincie. De la neamurile mele, a spus el. Castraveții îi crăntăneau între dinți. L-am întrebat dacă face numai poze pentru legitimații. Mi-a spus că da. De astea e nevoie tot timpul. Bătrîna cu care vorbisem i-a strigat copilului că acolo nu era loc de joacă. Ne-am băut cafelele în cameră.

M-a rugat să-i arăt fotografiile. Am scos plicul de hîrtii Forte. Alesesem cinci fotografii diferite, cele pe care le-am considerat mai reușite. Dintre cele vechi. Pe cele cu Dalma Keresztes nu le-am adus, fiindcă erau prea mari. Și nu numai din cauza asta. S-a uitat la ele și a zis că sînt în regulă. Am așteptat, doar-doar o mai spune ceva, apoi le-am băgat din

nou în plic. Nu m-a întrebat nimic despre înmormântarea Tatei, nici altceva legat de mine, ca, de pildă, unde m-am născut, de ce nu mi-am dat bacalaureatul, lucruri din astea. Pînă și vocea lui era alta față de cea de jos, din studio. Aici, sus, părea cumva mai sfios. Jos era mai sigur pe el. L-am întrebat dacă are familie. Mi-a spus că e văduv. L-am întrebat cînd i-a murit soția. Mi-a spus că demult.

În drum spre casă m-am gîndit că și vocea mea s-a schimbat după ce l-am înmormîntat pe Tata. Că am devenit mai necopt decît eram cu două luni în urmă.

Kornél mi-a spus că e ceva firesc.

(ceasul solar)

Mulți sînt de părere că în primii șapte ani de viață oamenilor li se întîmplă tot ce li se poate întîmpla. Dar mie nu mi s-a întîmplat totul nici pînă la moartea Tatei. Totuși sînt sigur că acei douăzeci de ani au fost ca arătătorul unui ceas solar. Care nu se mișcă. Însă umbra lui tot mai alungită se proiectează asupra prezentului. Dar asta nu e o problemă.

Odată un critic norvegian sau suedez a calculat că în fotografiile mele se distinge ceva doar pe vreo treizeci la sută din suprafața lor. În rest a avut cuvinte de laudă, doar în acea treime era o nuanță critică nerostită. Cum că înclin spre întunecime și nu încerc să păstrez echilibrul lumii. În timp ce-i citeam articolul, mi-am imaginat cum a stat nenorocitul săptămîni la rînd cu compasul, cu liniarul, cu calculatorul de buzunar, terorizat de teama că tot ce nu e pe jumătate într-un fel și pe jumătate altfel nu are echilibru. Dacă ziua nu ține șase luni, iar noaptea, tot șase, lumea se întoarce pe dos. De asta depinde totul. De parcă cineva n-ar putea să primească mai multă lumină din strălucirea unei priviri decît dintr-o noapte albă de o jumătate de an.

Kornél mi-a spus să fiu liniștit, pentru că o treime nici nu e atît de puțin.

(merit)

Cînd eram fată, nu eram așa de speriată. Nici nu-mi vine să cred, a spus ea.

Păi, așa e dragostea.

M-a sărutat.

Ce înseamnă fată?

Optsprezece ani.

Minți.

Nu mint. Aveam într-adevăr șaptesprezece ani. Adică aproape șaisprezece.

Și ce ai făcut pînă atunci?

Ce face toată lumea.

Cu alunițele astea? Ce face toată lumea?

Da.

Și cu privirea asta?

Da.

Și cu buzele astea?

Bine, m-am sărutat o dată, cînd aveam cincisprezece ani.

Îlucid.

Prea tîrziu. E deja pensionar.

La cincisprezece ani te sărutai cu bătrîni?

S-a prefăcut că nu mă aude. S-a sculat din pat și a deschis obloanele. Se crăpa de ziuă. Dimineața a înghițit lumina veiozei. Pe bulevard au pornit troleibuzele.

Ai grijă, bătrîna din față se trezește devreme.

Presupun că nu e prima oară cînd vede la fereastra ta o femeie în pielea goală.

Nu, dar nu-și mai amintește.

De ce, e senilă sau s-a întîmplat demult?

Aș fi vrut să mă prefac că nu am auzit-o, dar nu reușesc niciodată. Pînă la urmă i-am spus că s-a întîmplat demult.

De fapt de ce te-ai uitat tot timpul la noi în Dumbravă?

Nu m-am uitat tot timpul. Am plecat.

N-are importanță. Ce ai văzut? Mai bine zis, cum m-ai văzut? Ca pe o stricată? O tîrfă? Care te excită fiindcă te privește în ochi din brațele altuia?

Dacă te-aș fi văzut așa, ai mai fi venit la mine?

A tăcut.

Nu, a spus în cele din urmă.

A închis obloanele pe jumătate, s-a culcat lîngă mine, a tras un fum din țigara mea.

Poate că aș fi pornit înapoi, dar n-aș fi venit pînă aici. Sînt sigură. M-am convins.

Ai mai pornit de multe ori?

O singură dată. Anul trecut. Pe vremea aceea încă nu eram în divorț.

Și pînă unde ai ajuns?
 Pînă la recepția unui hotel. Cu un dirijor american.
 Și ce te-a făcut să te oprești?
 Faptul că acasă, dacă l-aș fi mințit, el m-ar fi crezut. Că
 nu mi-ar fi cîrpit nici măcar o palmă.
 Mi-am stins țigara. Am privit-o în ochi.
 Eu te-aș cîrpi, i-am spus.
 S-a ridicat fără să-și ia ochii de la mine. A băut o
 înghițitură din sticlă.
 Dacă merit, poți s-o faci.
 N-aș vrea. Așa că nu o merita.
 Am observat că i se întăresc sfîrcurile.
 Vorbesc serios, dacă merit, poți s-o faci liniștit.
 Iar eu îți repet că prefer să nu o meriți.
 S-a întins pe pat și și-a desfăcut larg brațele. Avea
 stomacul încordat.
 Și dacă mi-ar plăcea? În afară de palme, ce mi-ai mai
 face?
 Mă uitam cum îi tremură pielea, ca la cai. Mă gîndeam
 că era plină de alunițe, nu de stele care stăteau să cadă sau de
 tăuni care vor începe să roiască. Erau alunițe. Părți din trupul
 unui om. Unu, doi, trei, patru...
 Hai, spune-mi, ce mi-ai face?
 ...Mi-aș băga mîinile în părul tău. Și te-aș trage.
 Tare, pînă aș urla?
 Da.
 Și altceva?
 Te-aș trînti pe jos. Ți-aș zice tîrfă ordinară.
 Tîrfă nu mă deranjează. Dar stricată nu-mi place.
 De aceea ți-aș zice tîrfă.
 Și altceva?
 Te-aș strînge de pizdă. Pînă ce ar curge tot pișatul din
 tine. Ca să știi cu cine ai de-a face.
 Și altceva?
 Te-aș fute. Chiar dacă m-ai implora să-ți dau drumul.
 ...Acasă m-am culcat cu el.
 Cu cine?
 Cu cine, cu cine. Cu bărbatul meu.
 Minți.
 Eu am voie. M-am culcat cu el și i-am luat-o la muie.
 Gura.
 Și mi-a plăcut. Tare.
 Taci.
 M-a futut de era să mor.
 Ți-am spus să taci.

Cînd m-am dezmeticit, ea stătea tot cu ochii închiși. Nu se clintea. Nici nu respira. Era întinsă în mijlocul camerei, de parcă s-ar fi prăvălit cerul, cu stelele lui cu tot.

Am luat Leica și am fotografiat-o.

Gata? m-a întrebat ea fără să deschidă ochii.

Gata, i-am spus eu.

Atunci vino, mi-a spus ea.

M-am culcat lîngă ea, pe podea.

Ne-ar prinde bine un covor. Mă dor toate oasele.

O să cumpărăm unul, i-am spus eu.

M-a sărutat. Te rog să nu te mai culci cu ele, mi-a spus.

De azi înainte te fotografiez numai pe tine.

Atunci te părăsesc. N-am nevoie de un bărbat care renunță la sufletul său.

N-am să renunț.

Nici eu n-aș renunța la pian pentru nimeni. Numai să nu te culci cu ele. Te-aș simți.

Bine, i-am spus eu.

Timp de șapte ani nici n-am mai fost cu altcineva. Iar o vreme probabil că nici ea. Chiar dacă atunci nu mai conta. Adică nu știu.

(fotografia de legitimație)

În prima zi József Reisz mi-a spus să-i fac o fotografie de legitimație. Am înghețat. Eu credeam că o să lucrez în laborator, eventual să-l ajut să pună luminile, chestii din astea. Aparatul era pus pe un trepied de lemn. Era cu burduf. Semăna un pic cu aparatele de la tipografie, numai că acelea erau cît dulapul. I-am zis că o să încerc. S-a așezat pe scaun și a așteptat. M-am mocoșit cu luminile. Speram să aud păcănitul clopoțelului, să vină cineva, ca să mă uit cum face el. S-a ridicat și mi-a spus că bine. I-am spus că-mi pare rău, dar n-am mai văzut niciodată un aparat ca acela. Mi-a spus că mă crede, fiindcă e un Linhof Technika.

Mi-a explicat cum funcționează. Ne băgăm capul sub cîrpa neagră și reglăm claritatea pe sticla mată. Cu diafragma deschisă, de aproape. Apoi împingem caseta pe culisă. Armăm obturatorul și scoatem placa. E indicat să nu uităm de asta, altminteri expunem pe placa de protecție. Și atunci putem să închidem prăvălia. Tragem filmul, armăm din nou obturatorul și fotografiem iar. Cu degetul. Nu cu șnurul,

fiindcă e prea lent. Nu simți aparatul. Șnurul e bun pentru peisagiști. Mîna dreaptă, degetul mare. O atingere delicată. O mică zîcnitură, ca de la un impuls electric slab, în clipa cînd clientul clipește. Nu e voie să-i spunem să nu clipească, fiindcă atunci se uită ca șopîrla. Noi trebuie să fim atenți. Sîntem mai lenți decît ochii lui, așa că dacă facem poza cînd îi închide, cînd obturatorul țacăne, îl prindem cu ei tocmai deschiși. Și așa nu o să avem nici pleoape mișcate, nici figuri adormite. Apoi tragem din nou filmul, punem la loc placa, împingem culisa, deschidem diafragma, pentru ca totul să fie pregătit pentru clientul următor. Trebuie să învățăm procedura, ca s-o știm ca pe apă. Să vorbim între timp și cu clientul. Să fim atenți la el și totuși să nu greșim. Asta nu-i Leica, să țacănim cu el în stînga și-n dreapta.

De unde știți ce aparat am? l-am întrebat eu.

Mi-ai arătat fotografiile, nu-i așa? Summicron de cincizeci.

Cum v-ați dat seama?

Nimeni n-o să-ți spună așa ceva în afară de mine. Una din fotografii e cu Zorki sau cu FED, celelalte patru sînt cu Leica. Trei din cinci sînt făcute cu diafragma de doi, una cu cinci pe șase, cea cu Zorki e cu trei pe cinci.

Probabil, i-am spus eu.

Nu probabil, ci sigur. Ceasul tău e înainte cu patru minute. Acum e nouă și cincizeci și șase de minute. Ieri era doar cu trei minute înainte. Ai pe palton, în partea de jos, nouă pete mărunte de noroi, te-a stropit o mașină. Ieri era curat. Eu știu asta, dumneata nu. Te privește, pe mine nu. Asta e o boală.

N-am mai auzit de o boală ca asta.

Ai noroc. Dar nu-ți fă griji, de asta măcar nu se moare. De altfel, nu-mi pasă ce faci cu aparatul tău în timpul liber. Dar aici, cînd lucrezi, trebuie să fii conștient că aparatul acesta are suflet.

Nici un aparat nu are suflet.

Mare căcăcios mai ești dacă turui vorbe pe care nici dumneata nu le crezi.

Bine, dar atunci și Leica are suflet.

Și nu doar căcăcios, ci și arogant.

Bine, atunci Leica are un suflet aparte.

Dar măcar știi să negociezi. Asta o să te ajute în viață. Deci. Aici e luminozitatea, este reglată, fotografiem cu opt pe o sută. Nu lucrăm cu planfilme, numai cu role. E formatul ideal, zece cadre pe rolă. Asta înseamnă cinci clienți. Le facem pînă a doua zi. Dacă ni se cer pe loc, e mai scump. Nu

pentru că am fi niște tâlhari, ci fiindcă restul filmului rămîne nefolosit. Nu facem măriri, doar proiecții directe. Clientul primește un negativ, celălalt rămîne la noi. Cu numele, adresa și numărul de telefon, dacă are. Dar noi le arhivăm după dată, nu după nume. Nu sîntem funcționari.

Nu se îndura să apară nici un client: la început de an nu se prea eliberau legitimații. S-a așezat din nou pe scaun. Am aprins cele două reflectoare. Mi-a atras atenția să am grijă la umbra nasului. Am tăcut. Nu voiam să spun nimic despre nasul lui.

Știi, nu-i așa, că ai pierdut deja un potențial client permanent?

Cum așa? l-am întrebat eu.

Fiindcă dacă aduce cineva vorba despre ochii, gura, urechea lui sau despre orice altceva, iar dumneata taci ca o momîie, clientul acela nu o să mai calce cît o trăi în studioul lui Reisz. Nici el, nici toate neamurile lui. Iar asta pentru noi e rău.

Bine, atunci fiți liniștit, domnule Reisz, fiindcă cei de la ghișeu nici n-au să vă recunoască nasul.

Așa n-o să meargă. Mai bine taci, mi-a spus el.

Cînd mi-am băgat capul sub pînza neagră, ca să reglez șarful, am avut brusc senzația că parcă aș fi ieșit din lume. Ca atunci cînd intri cu capul sub apă și îți auzi bătăile inimii. Îl vedeam pe Reisz ca prin ceață, cu capul în jos, pe sticla mată. Știind mai bine decît ceasul meu cît e ora exactă. Mi-am amintit de mașina care m-a stropit în dimineața aceea. Atunci nici n-am observat-o. Apoi m-am gîndit la Tata. Probabil că așa m-a văzut și el în ultimele lui clipe, la fel de înceteșat. Am început să învîrt butonul de șarf, care împingea încet obiectivul pe șina dințată. Acum e clară, a spus Reisz.

(neamul)

Cînd am cunoscut-o pe Éva, contesa nu mai locuia acolo. Pînă prin primăvara lui șaizeci și șapte mă duceam la ea cam o dată, de două ori pe săptămînă. Pe vremea aceea a venit la ea una din rudele ei. Un bărbat din provincie. De vîrstă mijlocie. Nu-l mai văzusem pînă atunci.

În duminica Paștelui, cînd m-am dus la ea, bărbatul acela era acolo. Era cît pe ce să scriu că stătea pe scaunul meu. Chiar sub tabloul lui Rippl-Rónai. Purta costum și

cravată. Avea ochelari. Arăta mai degrabă ca un chimist. Contesa a făcut prezentările, dar eu i-am spus că nu vreau să-i deranjez, oricum voi veni mâine să o stropesc. Iar contesa a spus, bine, dragul meu.

Iepurași albi, bucălați, vă stropesc și mă pupați, îi spuneam eu de șapte ani în a doua zi de Paște. A strîmbat din nas, cică, dacă nu voi învăța măcar o poezioară ca lumea, tradițiile populare vor dispărea. La care eu i-am spus că, după părerea mea, ea nu cunoaște tradițiile populare, fiindcă aceasta e cea mai nevinovată poezioară, așa că va trebui să mă pupe pentru ea. Avea ouă de ciocolată ambalate în staniol roșu. Probabil că le primise de la Viena, fiindcă la noi încă nu se găseau. Apropo de tradiții, i-am spus eu.

Aș fi vrut să o întreb cine a fost bărbatul de ieri, dar m-am gândit că, dacă o să vrea, o să-mi spună ea și fără să o întreb. Nu-mi mai amintesc despre ce am vorbit. Cam ca de obicei. Odată, după moartea Tatei, ne-am certat. A venit la mine și a găsit pe masa din bucătărie o bucată de parizer uscată și înnegrită. Mi-a spus că așa ceva, dragul meu, nu cadrează cu tine. Eu i-am spus să nu mă dădăcească. Mi-a spus că-i pare rău, nu asta a fost intenția ei. Mi-am găsit o slujbă, lucrez, sînt pe picioarele mele și nu-mi duc zilele cu parizer stricat, pur și simplu n-am avut timp să-l arunc la gunoi. Mi-a spus că poate ar fi mai bine să se întoarcă acasă. A doua zi m-am dus la ea ca să-mi cer scuze. Nu face nimic, dragul meu. Dar dacă nu ai lua-o drept dădăceală, eu te-aș sfătui să te muți din locuința asta. Chiar dacă mi-ar fi dor de tine.

N-am de gînd să mă mut, i-am spus eu.

Bineînțeles. Sînt convinsă. Așa că mai bine să vorbim despre altceva.

Am desfăcut oul de ciocolată și l-am mîncat. Și am băut din lichiorul de portocale. Am probleme mari cu Karcsi, dragul meu, mi-a spus ea. Am întrebat-o cine e Karcsi. E vărul meu de gradul al doilea. Din ramura burgheză a familiei.

Și care-i problema cu el?

Că, după toate probabilitățile, în lunile următoare va veni la mine săptămîină de săptămîină. Pînă ce va simți că am devenit suficient de apropiați.

Așadar, pînă acum n-ați fost prea apropiați.

Nu. Dar probabil că și din cauza împrejurărilor. El trăiește la Ózd.

Nici nu e foarte departe, i-am spus eu.

Nimic nu e foarte departe în țara asta, dragul meu, mi-a răspuns ea. Iar pe de altă parte, de zece ani vărul meu de gradul întâi nu a reușit să vină din piața Boráros pînă aici, pe strada Szív.

Iar Karcsi, acum... de ce?

Asta-i problema. Că nu știu.

Pînă la urmă o să se vadă, am spus eu.

Fără îndoială. Numai că de obicei eu îmi dădeam seama dinainte. Îmbătrînesc.

Poate că într-adevăr acest Karcsi nu vrea nimic de la dumneavoastră. De ce n-am fi uneori de bună-credință?

Eu nu sînt suspicioasă, dragul meu. Nu mă îngrijorează cînd cineva vrea ceva. Singura mea problemă e cea despre care ți-am mai spus. Că îmbătrînesc. Nu mai am mintea atît de ageră.

Evricea, mi-a spus după a treia vizită a vărului ei.

V-ați dat seama care-i tîlcul? am întrebat-o.

Așa e.

Un împrumut?

De la mine? Din ce? Karcsi e inginer, dragul meu, știe să socotească.

Atunci vreo moștenire?

Nu. Și mai rău.

Ce poate fi mai rău?

Un schimb de locuințe.

Nu înțeleg, i-am spus eu.

Asta numai pentru că dumneata nu știi că lui Karcsi i s-a oferit la Budapesta o slujbă mult mai bună decît cea de la Ózd.

Doar n-o să vă mutați la Ózd, i-am spus eu.

Cine vrea să se mute la Ózd, dragul meu? Numai că nici el nu locuiește acolo pentru că așa a vrut.

Am tăcut. Mi-am dat seama că, după ce Karcsi a vizitat-o de cîteva ori, ea s-a decis încă dinainte ca el să aducă vorba despre mutare.

Dar nu e nici o grabă, dragul meu. Înainte de orice altceva, omul trebuie să-și cunoască propriul interes. Chiar și eu. Fii liniștit, nu am prea multe motive să mă mut la Ózd de lîngă vecelele astea comune.

În cele din urmă argumentul principal l-a constituit sora lui Karcsi, care a acceptat să o îngrijească pe contesă. Era o învățătoare cu doi copii, inteligentă și drăguță, iar casa din Ózd s-a dovedit a fi o soluție ideală pentru contesă.

Dumneata mi-ai zis că Ózd nici nu e foarte departe.

Așa e, i-am spus eu.

Pe la sfârșitul verii am ajutat-o să-și împacheteze cărțile. M-am gândit că acum câțiva ani aș fi fost mult mai disperat să o văd că pleacă. Acum măcar reușeam să mă abțin să izbucnesc în plîns.

Dumnezeii mă-sii de treabă!

Nu înjura, dragul meu.

Pardon. M-am lovit la mînă.

Hai că te ajut să-l dai jos.

M-am urcat și am dat jos de pe perete tabloul lui Rippl-Rónai. Ea l-a șters de praf cu o cîrpă.

O să-l împachetez în hîrtie.

Nu-i nevoie, poți să-l duci și așa pînă acasă.

Nu pot să-l accept.

Stăteam atît de aproape, încît mă vedeam în ochii ei.

Eu m-am uitat destul la el. Așa că ia-l și du-l frumos acasă. Imediat. Fata asta n-are ce să caute într-un oraș de oțelari.

(șapte discuții)

Cine-i femeia asta?

Iubita mea.

Te înțeleg.

S-a apropiat, o privea ridicîndu-se în vîrfurile picioarelor.

E original?

Bineînțeles.

De unde ai tu un Rippl-Rónai?

Ți-am mai spus, de la iubita mea. Contesa Éva Szendrey. Dar a cam îmbătrînit și m-a părăsit. A locuit în dosul curții, lîngă veceurile comune.

A murit?

Atunci n-aș glumi.

Prezintă-mă și pe mine.

Numai dacă meriți.

S-a apropiat și m-a îmbrățișat.

Fă ce vrei cu mine.

E prea puțin. Eu vreau oricînd, nu orice.

Bine.

Și peste zece ani.

Ți-am spus doar că bine. Numai să nu mă doară.

Și mobilele?

Le-am moștenit.

Cînd?

Jumătate la șaisprezece ani, cealaltă jumătate la douăzeci.

Înseamnă că nici tu nu mai ești copil.

Ba da. Cînd sînt singur.

De aceea ești singur?

E o amenințare? N-ai spus mai înainte că și peste zece ani?

A luat o înghițitură de vin și și-a uitat buzele întredeschise. Mă uitam cum i se scurge vinul de-a lungul stelelor, pînă la buric.

Dar n-am spus că vreau să aștept zece ani.

Care e prima ta amintire? m-a întrebat ea după ce ne-am dezmeticit.

Pizda ta.

Ești un porc.

O ador.

Te-am întrebat serios.

Un păun. Mama l-a smuls de pe mine.

Cîți ani aveai?

Doi. A vrut să-mi scoată ochii.

Doi ani? Și îți mai amintești de el?

Nu de el îmi amintesc, ci cum zbura prin cameră. De pe sobă pe pătuțul meu. Și cum țipa. Dar poate că asta era Mama.

De unde aveți voi păunul?

De la un colonel german încartiruit la noi.

Încartiruit aici?

Nu aici, la Mélyvár.

Voi ați pățit ceva?

Nu. Cred că era îndrăgostit de Mama.

De ce crezi asta?

Pentru că pînă la urmă și-a tras un glonț în cap. Acesta a fost cadoul lui de despărțire. În scaunul care acum e la birou.

Și ești sigur că tu trebuie să stai tocmai pe scaunul ăla?

Da. Fiindcă celelalte se clatină.

Odată am coborît după pîine și vin. L-am sunat de la tutungerie pe Reisz și i-am zis că m-am îmbolnăvit.

De ce te temi cel mai tare?

Să nu fiu părăsit.

Acum n-ai de ce să te temi.

Acum nici nu mă tem, i-am spus eu.

Dar nici să nu fii prea sigur.

Ba da, sînt sigur.

M-am ridicat din pat și am scos din sertarul biroului vechiul meu caiet. I-am citit visul în alb și negru din șaizeci și doi, cu noaptea aceea în care am ieșit într-un parc ca să-l fotografiez pe Gagarin și am văzut în lumina tremurătoare a felinarului de pe stradă o pereche care făcea dragoste. Femeia se uita în ochii mei și îmi spunea ceva.

Și-a tras pătura peste burtă.

Mi-e frică de tine.

Atunci pleacă.

Niciodată.

Și-a acoperit fața cu părul, ca să nu văd dacă rîde sau plînge.

Și ce ți-a spus femeia aceea?

Mi-a spus-o numai mie.

...Poate că te-a mințit.

Exclus. I-aș fi tras o palmă încă din vis.

Ți-am mai spus că dacă o merit, poți să mi-o tragi.

Sînt frînt, mai așteaptă zece minute, pînă s-o meriți.

N-am ieșit trei zile din casă. Ni s-au terminat țigările, am ieșit să cumpăr și cînd m-am întors, am găsit-o în fața oglinzii din baie. Exersa mutește un singur cuvînt.

Ce spui?

Asta mă privește numai pe mine.

Am îmbrățișat-o pe la spate.

Hai, spune-mi-l.

Nu-ți spun nimic.

Ești o lașă. Spune-mi.

Am văzut în oglindă cum îl silabisea cu buzele.

Apoi s-a întors brusc: Și nu sînt lașă.

Ba da. Lașă și desfrînată.

Hai să ne ducem noi frumos în cameră, bine? La fotografiile tale, bine? Hai să ne uităm mai întîi la ele, apoi să decidem cine e desfrînat.

Am întrebat-o dacă e sigură că vrea să le vadă chiar acum. Mi-a spus că bineînțeles. S-a tolănit pe podea și privea fotografiile cum privesc alții marea.

Femeile astea nu sînt niște stricate.

Bineînțeles că nu. De ce ar fi niște stricate? Nici eu nu sînt un stricat.

Părerile sînt destul de împărțite.

Eu n-am de gînd să aștept.

A rîs. Mai vedem.

M-a întrebat cât de bine le-am cunoscut. I-am spus că nu prea. Cam pe nici una dintre ele nu am văzut-o mai mult de două ori. Prima dată când venea la Reisz pentru fotografia de legitimație și a doua oară aici.

Te-ai culcat cu ele?

Cu una da.

Și?

A durat cinci zile.

De ce?

Fiindcă avea concepții ferme și de scurtă durată despre căsnicie.

Care a fost aceea?

Nu am reușit să o fotografiez.

Te cred. Mai arată-mi.

Pînă la urmă am scos cîteva din fotografiile cu Dalma Keresztes.

Pe ea nu ai cunoscut-o la Reisz.

Am tăcut.

Și ce-i cu ea?

Nu știu. N-am mai văzut-o de la moartea Tatei. Și nici nu vreau s-o mai văd.

Atunci e bine, a spus Éva.

Adormeam, o luam de la capăt. Uneori aeriseam prin cameră învîrtind prosoapele. Ceasul meu funcționa, dar ne-am rătăcit prin calendar. S-a aplecat pe fereastră și i-a strigat cuiva de pe stradă, în ce zi sîntem? Bărbatul i-a răspuns că e vineri, treisprezece.

În ultima zi m-a rugat să-i cînt la pian. I-am spus că ar trebui să cînte ea, fiindcă un pianist adevărat studiază în fiecare zi. O să recupereze, dar mai întîi vrea să mă audă pe mine. Să lase gluma la o parte, adică tocmai eu – și tocmai ei? Mi-a spus că dacă nu-i cînt, mă denunță la poliția de moravuri pentru hărțuire. I-am spus că bine, dar pentru asta trebuie să mă îmbrac.

Hărțuire, plus viol. Și atunci ai încurcat-o.

M-am așezat la pian, dar aveam mîinile înghețate. Nu nimeream nici măcar acordurile pe care altădată le știam și în vis.

Nu-mi iese, am spus eu.

Ba da, a spus ea.

Bine, nu o să mă mai îmbrac, dar atunci ieși. Sau așază-te în spatele meu, pe pat.

Nu știu cum s-a întâmplat. O vreme m-am chinuit, apoi s-a prăvălit cerul. Nu era muzică, desigur, eu nu mă pricep la muzică. Doar cîteva acorduri. Și ritmuri succesive. Adică nu știu. Alba-neagra, alba-neagra, nimic, alba-neagra. Brusc, s-a apropiat și s-a întins pe burtă în fața mea. Chipul ei era atît de aproape, încît abia o mai vedeam.

Mai vreau, nu te opri.

S-a lipit cu burta de Bösendorfer.

Mai adînc.

Ține-ți gura.

Te rog. Mai adînc!

Habar n-aveam dacă era noapte sau zi. Nu mai ajungeam să lovesc decît octavele grave. Ea și-a băgat mîna între picioare.

Scoate-ți mîna de-acolo!

Mai vreau!

Ți-am spus să o scoți!

Am apucat-o de păr și i-am ridicat capul, ca să-i văd vîrtejurile din priviri. Iar cu mîna cealaltă băteam în clapele acelea împruțite de credeam că au să plesnească toate corzile. Nici eu n-am auzit, doar am văzut-o cum urlă.

M-am gîndit că tot pe pianul ăsta s-a prăpădit și Mama.

(mama)

De obicei Éva se întorcea seara tîrziu. Exersa într-o sală de repetiții de la Academie. Am întrebat-o de ce nu acordează Bösendorferul. Mi-a spus că are nevoie de singurătate. Am înțeles-o. Nici eu n-aș fi putut să fotografiez dacă ar mai fi fost cineva în cameră.

Într-o zi am chemat o femeie să-mi fie model. Era cam de vîrsta mea. I-am spus că, dacă n-are nimic împotriva, aș vrea să-i fac un portret ca lumea. Nu era frumoasă, avea o față tristă, ca de cal. Ca Sfîntul Bartolomeu al lui El Greco. M-a întrebat ce trebuie să facă. I-am spus că nimic, doar să șadă. Și să vină într-o rochie neagră, închisă, ca să nu i se vadă decît fața. Era foarte bucuroasă. I-am dat adresa mea, ne-am înțeles la ce oră să vină, iar eu am pregătit acasă fundalul și lămpile. Apoi, cînd am auzit soneria și am deschis ușa, am văzut că venise cu mama ei.

N-am avut încotro, așa că le-am lăsat să intre. Fata era un pic stîmjenită, dar mămica ei deloc. S-a dus în cameră, s-a așezat și a spus că nu vrea să ne deranjeze. Avea unghii lungi, date cu lac. Mirosea a apă de colonie. Nu semăna cu fiica ei. I-am spus că nu mă deranjează, dar că o rog să aștepte în camera alăturată.

Da, desigur, e normal. Fac fotografii pentru reviste de modă?

Nu.

Atunci de care? Sînt un fel de artist?

I-am spus că nu sînt nici un fel de artist.

Dar tot trebuie să am un motiv ca s-o fotografiez pe fiica ei.

Simțeam că mă sufoc. Le-am spus că le fac doar așa. Pentru că poate o să am cîndva o expoziție.

Așadar, nu voi fi plătit pentru ele?

Nu.

Atunci e bine, fiindcă n-ar fi corect ca eu să fiu plătit, iar fiica mea să stea pe gratis.

Fiți liniștită, nu voi fi plătit.

Și ai mai făcut multe fotografii pe gratis?

Da, multe.

Dar speră că nu mă ocup cu fotografii imorale. Că nu m-am gîndit nici o clipă că fiica ei o să mi se dezbrace.

Nu m-am gîndit la așa ceva. Eu nu fac decît portrete.

Atunci e bine. Putem să ne apucăm de treabă.

Și atunci, brusc, m-am simțit cuprins de o tihnă nemărginită. De tihna certitudinii. Că femeia asta n-are dreptul să facă așa ceva. Nici față de fiica ei de douăzeci și doi, douăzeci și trei de ani și cu atît mai puțin față de mine, adică față de munca mea. Și atunci i-am spus că aș prefera să plece. Într-o oră terminăm.

Femeia s-a ridicat și a spus că bine, se întoarce peste o oră. Aranka e foarte frumoasă, va fi pentru mine modelul de portret perfect. Apoi s-a întors spre Aranka și i-a spus cu o privire tristă, plină de bunăvoință: Ei, asta e, draga mea, eu plec. Succes.

Iar atunci s-a întîmplat ceva ce nu mi-aș fi putut imagina nici în cele mai urîte vise. Ca atunci cînd Katika a primit o palmă de la mama ei, care m-a întrebat dacă vreau să-i mai tragă una. Fiica ei, care pînă atunci a stat nemișcată pe pat, alături de mama sa, cu firul fugit la un ciorap, s-a răstit brusc la mine, adică ce-mi imaginez eu, că pot s-o dau afară pe

mama ei? Ce-mi imaginez eu despre ea? Că o chem la mine, după cine știe câte alte femei cu care am făcut una-alta?

La care mama ei i-a spus că bine, liniștește-te, pisicuța mea, acest tânăr nu a vrut să-ți facă nici un rău. Sînt aici, lîngă tine. Și a mîngîiat-o pe față.

Dar Aranka nu s-a liniștit. Respira gîfîit, de parcă ar fi fost cu lațul la gît.

Atunci mama ei a mai adăugat că ești foarte frumoasă. Apoi s-a întors spre mine. Nu-i așa că-i drăguță?

La care Aranka a izbucnit în plîns și mi-a strigat în față că pentru dumneata eu nu sînt pisicuța, e clar?

Apoi a sărit în picioare și a ieșit în fugă.

Mama a strigat după ea că tu ai vrut să venim aici, dar eu ți-am zis că așa ceva nu e de tine. Apoi mi-a spus fisticită că-și cere scuze, nu știe ce s-a întîmplat cu fiica ei, de obicei nu e așa, și a plecat după ea.

Cînd s-a întors Éva, am încercat să-i povestesc totul, dar cînd am ajuns la un feldeartist, ea a început să strîngă rufele de pe uscător. Am întrebat-o ce s-a întîmplat.

Nimic, te ascult. Mă dau în vînt după poveștile cu mămici.

Serios, nu-mi dau seama ce ai.

Nimic, continuă.

I-am povestit pînă la capăt.

Așa pătesc cei care aduc fete prea tinere acasă.

Care-i problema? Mămica sau tînăra fiică?

Nu e nici o problemă. Dar oare de ce toate psihopatele se lipsesc ca muștele de tine?

(fostul soț)

Am așteptat o vreme, sperînd că aduce ea vorba, apoi, într-o seară, am rugat-o să-mi povestească despre soțul ei. Mi-a spus că n-are ce să-mi povestească despre el.

Și cînd divorțați?

Acum ne schimbăm locuința pe două mai mici.

Cu ce se ocupă soțul tău?

Nu mai e soțul meu.

Desigur, totuși.

E János Radnóti, ți-am mai spus.

Nu-mi amintesc. Și cu ce se ocupă?

S-a uitat la mine de parcă aș fi întrebat o prostie.

E compozitor.

...Înțeleg. Și pînă ce faceți schimbul de locuințe, exersezi la el?

Exersezi singură. La Academie. Și n-ai nici un motiv să fii gelos tocmai pe el. Ar putea să-ți fie tată.

N-ar putea să fie Tata.

Nu așa m-am gîndit. Și crede-mă odată. De fapt totul s-a terminat acum vreo zece ani. Chiar din clipa în care ne-am căsătorit.

Acum zece ani erai încă o fată.

Și-a strivit țigara în palmă, cu jăratic cu tot. Am crezut că n-am s-o mai văd niciodată.

...Nu eram fată.

Îmi cer scuze.

...Nu face nimic.

M-am gîndit că, într-adevăr, nu era fată. Și că spunea adevărul. Că, într-adevăr, s-a terminat. Numai că acum o lună a făcut dragoste cu el. Apoi m-am gîndit că poate nu era soțul ei.

Nu divorțez pentru ca acum să vorbesc despre el.

Bine. N-o să te mai întreb niciodată despre el, dar spune-mi dacă el a fost cel din Dumbravă.

N-a clipit. De parcă nici nu m-ar fi auzit.

S-a ridicat, a aruncat țigara strivită, s-a dus în baie și a dat drumul la apă în cadă. După cîteva minute am intrat și i-am adus un pahar de vin. Mi-a mulțumit.

Și o să te muți în locuința aceea?

Bineînțeles.

Am tăcut.

Nu pot să trăiesc cu cineva, așa cum nu poți nici tu.

Totuși pînă acum ai trăit, mi-am spus în sinea mea.

O să-mi duc acolo cărțile și pianul. Altceva nici nu prea mai am. Voi avea un loc unde o să pot în fine să exersezi cînd am eu chef. Locuința aceea nu înseamnă nimic mai mult pentru mine.

Du Bösendorferul acolo, i-am spus eu.

A tăcut.

Ești singura persoană căreia i l-aș da.

Hai lîngă mine.

M-am dezbrăcat și am intrat în cadă.

Și atunci pe ce ai să-mi cînți tu?

În ziua următoare m-am uitat la soțul ei într-un magazin de discuri. Ar fi putut să-i fie tată. Nu avea nici o trăsătură comună cu mine. Asta m-a liniștit. M-am gîndit că cel puțin nu mă iubește din cauza vreunei fixații. Adică pentru că

semăn leit cu tatăl ei, cu vreunul dintre frați sau cu vreunul din apropiații ei. N-am vrut să cumpăr discul, eram sigur că nu s-ar fi bucurat, dar am ascultat câte ceva din el acolo, în magazin. Era o piesă orchestrală inspirată după *Fântîna Mariei din Nazaret* a lui Csontváry. Mi-a plăcut. Și asta m-a liniștit. Din biografia de pe coperta din spate reieșea că și-a făcut studiile la Budapesta, apoi a fost patru ani profesor la Sopron, după care a ajuns la Operă. E laureat al premiului Kossuth. Încă un motiv de bucurie. Nu există tîmpenie mai mare ca teama că va încerca să caute trăsături comune. Dimpotrivă, asta înseamnă că nici nu se sinchisește de ele. Apoi am calculat că atunci cînd s-au cunoscut, ea trebuie să fi avut vreo șaisprezece ani. Cel mult șaptesprezece. Așa că s-au căsătorit după trei sau patru ani. Asta presupune vreo trei-patru ani de întâlniri secrete. Ceea ce nu e o plăcere, mai ales într-un oraș mic. Eu n-am putut să ies nici duminica la vreo cafenea cu Adél Selyem. Și asta nu la Mélyvár, ci în Budapesta. Și probabil că nici mie nu mi-ar face plăcere să vorbesc despre ea dacă am fi pe cale să ne despărțim. Dar dacă, în ciuda unei asemenea diferențe de vîrstă, a rămas cu el aproape un deceniu și jumătate, e bine. Asta ar trebui să mă bucure. E important ce visează omul, dar e cel puțin la fel de important să țină cont și de realitate. Iar adevărul e că în vis se încolăcește pe mine. Cum spuneam, cînd i-am înapoiat vînzătoarei discul, eram întru totul liniștit.

Și-a adus într-o sacoșă niște rochii, pantofi și multă lenjerie.

Am pus hainele Mamei în două valize, pe care le-am dus în cămară, pe raftul de sus, unde erau și norii Tatei.

Cînd și le-a aranjat în dulap, am fotografiat-o. Era aplecată în dulapul gol. Deasupra ei atîrnau umerășele goale.

Te vreau, a spus ea. Nici nu s-a uitat în urmă.

Picioarele încordate îi tremurau. A țipat: Vai, Doamne.

Kornél mi-a spus că era timpul să golesc dulapul acela. Să nu stric totul.

(busola)

Gábríel, Rafael și Jonatán au fost trei țigani.

Doar pe ei vi i-a lăsat colonelul Adler?

Nu, ei erau țigani noi. Frați. Dar și cel mai mic era cu un an mai mare decît noi, pentru că la sfîrșit de an n-au putut fi lăsați să absolve clasa, în ciuda indicațiilor de la partid. Iar la

examenelor de corigență nu s-au mai prezentat. S-au așteptat unii pe alții într-a șasea be. Se știa dinainte că anul următor într-a șasea vor fi deja cinci, pentru că urmau să sosească și Zaharia cu Isaia. Mulți îi invidiau pe cei dintr-a șasea de anul viitor, fiindcă cei cinci țigani vor deranja atât de mult întreaga clasă, încât nimeni nu va putea ține ore la ei.

În pauze făceau comerț cu de toate. De la bomboane pînă la muniție. Nu acceptau nici un fel de schimburi, nu voiau decît bani – și nu puțini. Pentru banii de cinci cornuri dădeau o bomboană iugoslavă. Iar între timp se văicăreau că tot ei ies în pagubă. Nimeni nu știa ce făceau cu banii aceia mulți, fiindcă toți trei purtau aceiași pantaloni jerpeliți cu care începuseră pe vremuri clasa a șasea. Iar asta era mai greu de înțeles decît cealaltă enigmă, de unde-și procurau marfa. Fiindcă pe vremea aceea marfă de contrabandă se cam găsea. Cine-și permitea își începea ziua cu cafea de contrabandă și fuma țigări de contrabandă. Ungea pe pîine unt de contrabandă și se spăla pe dinți cu pastă de contrabandă.

Apoi, cînd dintr-odată, în timp ce răspundea, Cățel, eminentul dintr-a șasea be, n-a mai fost în stare să deosebească vestul de est și i s-a făcut greață în fața hărții lumii, țigani au început să rîdă. Fiindcă tocmai cu o zi înainte îi vînduseră în rate lui Cățel o busolă. Și nu o busolă de contrabandă, pentru turiști, ci o sculă cît un ceas deșteptător. Într-o carcasă galbenă de alamă și cu un rubin cît un cap de chibrit la mijlocul limbii, ca să nu se tocească unde se atinge de ax. Era un aparat de precizie adevărat, pe care nici nu l-au expus la vedere în pauza mare, fiindcă erau siguri că aveau deja client pentru el. O sculă ca aceea nu i-o puteau vinde decît lui Cățel. Așa că l-au dus în capătul curții școlii, i-au arătat scula și i-au spus că nu negociază. Dacă îi trebuie busola, va fi nevoit să le dea toți banii lui de buzunar pînă la sfîrșitul anului, chiar și pentru zilele cînd va lipsi de la școală.

Dar cînd a văzut busola Askania Werke Berlin, Cățel și-a dat seama că valora mai mult decît salariul tatălui său. Și că țigani nu au furat-o din depozitul magazinului de articole sportive. Cele trei orificii unde fusese prinsă în șuruburi erau pline de scrijelituri. Și atunci le-a spus, cu proverbiala lui cumpătare, că el totuși negociază.

Gábríel n-a vrut să-și creadă urechilor și i-a promis o scatoalcă. Dar Cățel i-a spus că l-au înțeleș greșit. Fiindcă el le oferă banii lui de buzunar nu doar pînă în iunie, ci pînă termină și clasa a opta. Dar numai dacă-i arată locul de unde au șparlit busola. Pentru că are nevoie de toate aparatele de bord.

La care țigănușii au izbucnit în rîs și i-au spus, ia nu mai fă pe deșteptul, Cățel, că acolo tu o să te caci pe tine. Drept răspuns, Cățel le-a dat înapoi busola și nu le-a spus decît douăzeci de fileri zilnic, pînă la sfîrșitul clasei a opta. Inclusiv duminica. Apoi s-a întors și a pornit spre școală.

În ora următoare n-a mai fost chip să te-nțelegi cu țigani. Se înjurau și încercau să se convingă unul pe altul. Și-au dat seama că sînt pe cale să fie înșelați, fiindcă tot bordul valora mai mult decît salariul tatălui lor pe un an întreg. Pe de altă parte erau siguri că, în afară de Cățel, nimeni altcineva n-ar fi fost dispus să intre într-o asemenea combinație. Erau neputincioși. Asta-i înfuria cel mai tare. Apoi, cînd au început să-și smulgă cămășile de pe ei și părul din cap, profesorul le-a cîrpit cîte o palmă fiecăruia. Iar dacă pînă mîine nu vă spălați, n-aveți decît să vă întoarceți în cocioabele voastre.

După ore l-au așteptat pe Cățel în parcul din fața școlii și i-au spus că bine, douăzeci de fileri pe zi pînă ce termină a opta. Dar dacă te prinde cineva și îndrăznești să ne torni, îți dăm foc la casă. Și ai să te prăjești împreună cu mă-ta și cu tac-tu. Ai înțeleș, măi cap pătrat? El a dat din cap că a înțeleș și chiar în după-amiaza aceea i-a așteptat pe țigani, cu a doua tranșă de douăzeci de fileri, în pepiniera părăsită de lîngă Valea Moartă.

După o jumătate de oră și-a dat seama că aștepta degeaba și a început să scotocească de capul lui printre buruienile din serele părăginite, dar în afară de cioburi de sticlă, un craniu de pisică și cîteva conserve ruginite, nu a mai găsit nimic. Nu era nici urmă de ceva ce ar fi putut avea un tablou de bord. Știa că săptămîna trecută l-au înșelat pe Laci Serbán, care i-a plătit în avans pentru patru rulmenți cu bile, dar a rămas cu buza umflată și cu acel singur rulment pe care i-l dăduseră la școală. În zadar a așteptat el după-amiază să le primească și pe celelalte trei. Iar în ziua următoare, cînd le-a cerut să-i dea banii înapoi, l-au bătut de a trebuit să-l ducă la cabinetul medical, pentru că nu i se mai oprea sîngele

ce-i curgea din nas. Asistentei n-a îndrăznit să-i spună decît că a alunecat pe scări, fiindcă era deja limpede pentru toată lumea că ăștia erau în stare să le dea foc la casă.

Așa că micul Cățel era deja convins că nu va mai vedea vreodată nici busola, nici cei douăzeci de fileri plătiți ca avans în parc. Dar cel mai tare îl înfuria neputința în fața propriei sale prostii. Faptul că o busolă prețioasă ca aceea l-a făcut să nu țină cont de evidență: că Gábriel și ai lui îi înșelau pe toți. Apoi, dintr-odată, s-a trezit înconjurat de șapte țigani.

Veniseră și cei doi mai mici, dintr-a cincea, dar și cei doi mai mari, care împliniseră deja optsprezece ani. Se furișaseră în sera părăsită fără nici un zgomot. Pășeau desculți printre cioburile de sticlă, pentru că nu veneau încălțați decît la școală, unde era obligatoriu. Iar cînd micul Cățel a dat cu ochii de ei, toți cu pantalonii suflecați și cu torsurile goale, a început să-i tremure stomacul și le-a întins craniul de pisică de parcă ar fi fost al lor, iar el doar l-a luat ca să-l admire. Dar cel mai mare a tras o flegmă și a zis, hai să mergem, Cățel, și au pornit-o spre Valea Moartă.

Cînd au ajuns pe malul apei, Gábriel l-a întrebat, ei, ce faci, vrei să te bagi îmbrăcat? El n-a înțeles de ce ar trebui să se bage în apă. Și atunci a reieșit că acolo era avionul acela de vînătoare, împlîntat în mîlul de pe fundul apei împutite din Valea Moartă. Cățel era gata să le spună că mai bine renunță. Pentru că de înotat știa cît de cît să înoate, dar îi era groază să-și bage capul sub apă. Nu făcea asta nici în cadă. Însă era deja limpede că nu va putea să iasă din combinație. Jonatán luase deja o piatră pe care o aruncase în canal, acolo unde era avionul de vînătoare, așadar îi arătase locul.

Cei șapte țigani erau cu ochii pe el. Cel mai în vîrstă, pe care nu știa cum îl cheamă, învîrtea între buze o frunză de salcie. Cum obișnuiau să se joace soldații cu lamele de bărbierit. Pînă ce și-a pierdut răbdarea și s-a răstit la el, care-i treaba, ai învățat deja să faci laba, dar să înoți încă nu?

Și atunci micul Cățel a început să se dezbrace. Și-a scos mai întîi cămașa, apoi pantofii și șosetele, din care una tocmai se găurise, iar lui îi crăpa obrazul de rușine. Dar țiganii nu s-au sinchisit de șosetele lui găurite. Rîdeau văzîndu-l cum își întinde toate bulendrele, de la pantaloni pînă la tricou, pe un tufiș, ca să nu se umple de praf.

Mîlul i s-a ridicat de sub tălpi. Nu vedea nimic, soarele îi bătea drept în ochi printre sălciile de pe malul opus. Gábriel îl îndruma încotro să înoate. Apoi, cînd a ajuns la mijlocul Văii Moarte, a inspirat adînc și și-a băgat fața în apă. Apoi tot capul, ca să nu mai audă rîsetele celor de pe mal. Apoi a inspirat din nou și a început să se scufunde. Și și-a dat seama că nu era nici o scofală. Era mai rău decît rîsetele țiganilor. Faptul că se temea de ceva ce era de fapt atît de simplu.

Apa nu era adîncă. În cîteva clipe a atins aripa avionului de vînătoare. Apoi a înotat pe lîngă motor pînă la carlingă. Nu numărase decît pînă la douăzeci și cinci și știa că va rezista cel puțin pînă la șaizeci. Cronometrase odată cît de mult ar rezista dacă ar avea curajul să se scufunde. La treizeci a ajuns să pipăie țeava mitralierei, după care și-a dat seama că a înaintat prea mult, așa că s-a întors, dar s-a agățat într-o creangă plină de alge. Mai precis, în două.

Strîngea în brațe două crengi scîrboase și atunci am deschis ochii. Iar prin obscuritatea aceea verde-cenușie m-am trezit față în față cu chipul pilotului. Mai bine zis, cu ce rămîne sub apă dintr-un chip de om. Și atunci m-am apucat de cele două brațe care pluteau ca niște crengi și n-am mai fost în stare să le dau drumul. Mi-au înțepenit mîinile strîngînd pînă la oase mantaua pilotului. De fapt nu m-am speriat, doar că am uitat să număr mai departe. Nu mă gîndeam la nimic altceva decît la Mama spălînd vasele la chiuvetă după cină, cu mine ștergîndu-le unul după altul și sperînd să nu terminăm niciodată. Aș fi vrut să rămîn lîngă ea pînă la sfîrșitul lumii, ștergînd mereu farfuriile acelea nenorocite, care se terminau mereu.

Și atunci m-au apucat alte două mîini și cei doi țiğani mai mari m-au tîrît pe mal. Mă făceau să scuip apa din mine trăgîndu-mi pumni în stomac în timp ce strigau, ce dumnezeii mă-tii vrei, să mori aici? Ți-am zis să respiri, Cățel deștept ce ești! Auzi? Respiră! Apoi mi-am revenit. Mi-au tras pe mine hainele agățate în tufiș. Șosetele găurite, cămașa. Doi dintre ei m-au luat de subsuori și m-au cărat tăcuți de-a lungul cîmpului, pînă pe strada Gării.

(povestirile)

Povestește-mi, mi-a spus ea după ce ne-am dezmeticit. Era culcată pe spate și se uita de parcă nu și-ar fi ațintit ochii la unul din tavanele crăpate din sectorul șase, ci ar fi admirat cerul înstelat. Nu mi-aș fi imaginat că vorbele mele o vor impresiona atât de tare. Eu doar îi povesteam. I-am povestit totul. De la Străbunicuandrászabad pînă la Imolka. Pînă la Tata. Pînă la Dalma Keresztes.

Cum a murit mama ta?

Hai să dormim, îți povestesc altă dată.

Uneori îmi cerea să-i povestesc din nou ceva. L-a îndrăgit pe Tata, pe bunicul îl compătimea. De Imolka a luat act. Mi-a spus că pentru un adolescent Imolka ar fi putut să fie oricine. I-am spus că știu, dar asta nu schimbă cu nimic faptul că Imolka a devenit pentru mine Imolka. Mi-a spus că bineînțeles, dar în fotografiile mele nu este vorba despre Imolka.

Adél Selyem o dezgusta. Nu numai din cauza cîrpei roșii, ci și a ochilor ei cenușii. De parcă nu ar fi avut și ea ochii la fel de cenușii. Mi-a spus că, de altfel, înțelege de ce tocmai ea a fost prima mea femeie. Eu nu am nici o vină. Nu pe naiba, m-am gîndit. Există în rîndul femeilor o specie de victimă care-și alege cu mare grijă făptașul. Apoi îl distruge. I-am spus că nu m-a distrus, oricum nu mi-aș fi dat bacalaureatul. Mi-a spus că ea nu s-a gîndit la bacalaureat, ci că pur și simplu m-a otrăvit cu carne crudă. Pînă și cîinilor li se fierbe mîncarea, doar sălbăticiunile o mănîncă crudă. M-am întrebat cum poate să urască atât de tare o femeie cu care am petrecut o singură după-amiază. Cu opt ani în urmă. I-am spus că nu m-a otrăvit. Și atunci Dalma Keresztes ce-a fost? Nu știu, i-am spus eu și m-am abținut s-o întreb dacă s-a mai culcat și la altul cu burta pe pian.

Feblețea ei era busola. Nu partea de sub apă, ci serele în bătaia soarelui. Cînd îi așteptam pe țigani care au apărut brusc, toți șapte, desculți printre cioburile de sticlă. Și cu cel mai în vîrstă molfăind între buze frunza de salcie. Și cum mi-am întins hainele pe tufiș.

Te iubesc, mi-a spus ea.

Știu, i-am răspuns eu.

Mă uitam la crăpătura întinsă de-a lungul tavanului. Mă gîndeam că după aceea micul Cățel a făcut pe el în vis săptămîni la rînd. Și s-a lecuit numai după ce pînă la urmă i-am povestit totul Mamei. Stăteam ghemuiți, față-n față, sprijiniți cu spatele de ușă. Era albă ca varul la față. Dragul

meu, dacă nu vrei să te țițnești de tot, trebuie să accepți că acel Cățel ești tu. Că orice ți s-ar întâmpla în viață, acela ești tu. Iar el e un ostaș nenorocit, care a murit la fel ca alte milioane de ostași. Înțelegeți, dragul meu? Ești tu și cu asta, basta.

(despre singurătate)

Odată, când m-am întors de la Reisz, am găsit-o pe Éva în ușa bucătăriei, ținând în brațe o pâine învelită într-o față de masă albă, ca pe un copil.

Uite ce am copt, mi-a spus ea.

Încă nu se răcise. Am mâncat-o aproape pe toată goală, în pat.

E cam nesărată, data viitoare o să fie mai bună, mi-a spus ea.

Mie îmi place mult de tot, i-am spus eu.

Adevărat? m-a întrebat ea. Îi străluceau ochii. Nu i-am mai văzut niciodată atât de luminoși, nici după concert, nici după ce făceam dragoste. Atunci m-am gândit prima oară că Mama nu a fost însingurată. Ea l-a iubit pe Tata. Atunci m-am gândit prima oară că doar bătăile inimii celui alt pe pieptul nostru ne pot alunga singurătatea.

M-am înșelat. Am trăit în această confuzie mai bine de treizeci de ani. Mama nu a avut nevoie doar de Tata ca să nu fie însingurată, ci de Tata și de mine.

(viața Évei)

Éva avea o mulțime de cunoscuți. Nu numai muzicieni. Ziariști, pictori, măcelari, telali, piloți, prelați, cunoștea pe toată lumea. Multă vreme am crezut că e ceva firesc pentru o persoană care, să zicem, apare în public. Apoi a reieșit că nu era cîtuși de puțin așa. A rămas înconjurată de tot atât de mulți oameni și după ce nici nu s-a mai așezat la pian. Iar în jurul meu sînt și în ziua de azi tot vreo trei-patru oameni, la fel ca odinioară, când nu muzeele îmi cumpărau fotografiile, ci cei care aveau nevoie de ele la cererile pentru buletine sau pașapoarte.

Și aici nu mă refer la cei care au ajuns, dintr-un motiv sau altul, în carnetelul meu cu adrese, ci la cei care fac cu adevărat parte din viața mea. Care sună neanunțați la ușă ca să mă cheme la o cafea sau la pescuit. O vreme am crezut că oamenii aceia voiau ceva de la ea. Dar nu-mi amintesc ca, de pildă, femeia care aducea factura de curent și îi povestea lună de lună despre soțul ei bețiv, iar apoi începea să alerge de la un contor electric la altul, să-i fi cerut vreodată un bilet gratuit la Academia de Muzică.

M-am gândit, desigur, că poate asta se datora frumuseții sale. Mai bine zis, erotismului pe care-l emana. Acelui element esențial al vieții, ca pîinea și apa. Acelei forțe gravitaționale care pe vremuri a atras pînă și oglinda soției agronomului din locuința de la subsol a Imolkăi. Numai că, spre deosebire de Imolka, Éva nu-și uita niciodată descheiați primii și ultimii doi nasturi de la rochie. Nu făcea promisiuni tacite. Eu, prin simplul fapt că îi chemam pe oameni într-o cameră întunecoasă, ca să se posteze în fața aparatului meu de fotografiat, am făcut mai multe promisiuni tacite decît ea, cu toate concertele ei, cu toate alunițele și toate rochiile ei franțuzești.

Apoi, dintr-odată, mi-am dat seama că Évike de la cafenea sau tutungereasa de peste drum știau mai multe despre mine decît știam eu despre femeia care se cuibărea noapte de noapte în brațele mele.

Povestește-mi, i-am spus eu.

Ce să-ți povestesc?

Orice. Despre țigani, despre păuni, despre busola ta.

N-am avut de-a face cu țigani. Ți-aș fi spus.

Atunci despre Bunicaévazárai.

Nici pe mama nu a chemat-o Éva, darmite pe bunica mea.

Da, atîta știi și eu, că nu se numea Éva.

Și mai știi că trăiește la Sopron.

Atunci hai să mergem duminică la Sopron.

Dragă mămică, el e iubitul meu, hai, prezentați-vă frumos, apoi unge-ne repede două felii de pîine cu unt, să prindem acceleratul de șase, fiindcă mîine-dimineață am repetiție.

Atunci mergem altă dată.

Bineînțeles. Dar crede-mă că n-am ce să-ți povestesc despre ea. Am o mamă absolut normală și am avut un tată la fel de normal, care a murit normal, de infarct, iar eu am fost

absolut normal de disperată. Dar acum nu mai sînt deloc disperată.

Și eu am avut o Mamă absolut normală.

Vreau să spun că viața noastră nu a fost răscolită deloc. Adică nu mai mult decît orice viață obișnuită. Tata nu a fost închis, iar mama nu a devenit, din bibliotecară, croitoreasă de nasturi.

Atunci povestește-mi despre Imolka ta.

A rîs. S-a întins peste mine după pahar, ca să-i pot vedea cerul înstelat de pe burtă.

Ei bine, eu n-am avut nici un fel de Imolka. Dar îmi face impresia că ți-ar fi plăcut să am.

Recunosc că mi-ar plăcea să te văd o dată împreună cu o Imolka.

S-a ridicat, a pus jos paharul și și-a aprins o țigară. Părul ei despletit a înghițit lumina veiozei, nu îi vedeam fața.

Și ce legătură are asta cu dragostea?

Nici una, am spus eu. Am glumit.

Tăcea.

Bine. Dacă o să mă îmbeți și o să găsești o Imolka pe placul meu, poți să te uiți la noi.

Ai grijă, fiindcă vin deja am.

Nu-mi fac griji pentru tine. Și mai știu și că ai fi în stare să o găsești pe Imolka aia.

Am tăcut.

Ai spus că nu ți-e teamă de fotografiile mele.

De ce, ar trebui să-mi fie teamă de ele? Doar ți-am spus că n-ai decît să cauți o Imolka.

Mi-a luat mîna și și-a lipit-o de buze. A expirat fumul printre degetele mele.

Bine, atunci o să caut eu. Dar nu-ți dau voie să ne vezi decît în alb și negru.

Bine.

Și doar o singură dată.

Bine.

Și numai dacă mi-o tragi imediat.

Nu înțeleg.

Mă regulezi.

Nu înțeleg.

Mi-o bagi.

Nu înțeleg.

Mă fuți. Tare.

Ține-ți gura.

(Nóra Kardos)

Pe Nóra Kardos n-am îndrăgit-o. În zadar aş încerca să încep cu altceva, ar fi de prisos. Există puține lucruri care ies la iveală într-o singură clipă, dar există. Când am ajuns la cafenea, ea stătea deja la masa din colțul cel mai întunecat. Îi plăcea cafeaua cu coniac. Era prietenă cu Éva încă din copilărie. Lucra la Operă, în administrație. Éva îi făcuse rost de postul acela prin fostul ei soț, pentru ca Nóra să se poată muta la Budapesta. Atîta știam despre ea. Și că n-o s-o îndrăgesc niciodată, pentru că pe Nóra nu puteai să o îndrăgești. I-am spus să nu decidă ea asta dinainte. Mi-a spus că ea nu decide, ci știe, și că nu e nici o problemă. Asta nu va face ca pentru ea să existe cineva mai important decît Nóra. I-am spus, ce noroc că în jurul nostru zdrăngănesc tramvaiele și nu aud ce-mi spune. M-a îmbrățișat și mi-a spus, nu vorbi prostii, tu ești viața mea. Nóra mi-e sicriul. Am întrebat-o, cum adică sicriul? Mi-a spus, bine, atunci lada de plumb. În care-și păstrează omul viața. I-am spus, pe mine să nu mă păstrezi într-o ladă de plumb.

Cînd am ajuns acolo, ea își dădea în cărți. Sau făcea pasiențe, nu știu. A adunat cărțile, le-a legat cu un elastic pentru borcane și le-a băgat în poșetă. M-a măsurat din priviri și i-a spus Évei doar atît: Ia te uită. Părea mai degrabă un adolescent. Purta pantaloni și avea părul tuns scurt. Nu era strop de feminitate în ea. M-a întrebat cu ce mă ocup. I-am spus că fac fotografii. Mi-a spus că fotografii poate să facă oricine. M-am așteptat ca Éva să spună ceva, dar n-a simțit nevoia s-o facă. Așa că pînă la urmă n-am spus nici eu nimic. Adică aş fi vrut să spun ceva, dar îmi înghețase creierul. Nu-mi venea în minte nici un cuvînt. Ea a început să rîdă și mi-a spus să nu iau totul în serios. I-am spus că nici n-am luat-o în serios. Aș fi vrut mai degrabă să plec, dar nu voiam să o supăr pe nici una dintre ele. Totuși a reușit măcar să mă facă să mă gîndesc săptămîni la rînd ce să răspund dacă mă va mai confrunta vreodată cineva cu acest adevăr.

Se întorsese cu o zi înainte de la Varșovia, fiindcă uneori mai ajungea prin străinătate cu Opera. Ne-a povestit că în ultima noapte niște străini au dus-o în cortul unui circ, unde s-a legănat pe un trapez în pielea goală. Știam că nu era adevărat. Dar nu asta m-a deranjat. Ci faptul că Éva o asculta. Se uita la femeia aceea ca pe vremuri Tata la Kőszegi. Și credea tot ce-i spunea.

Înainte s-o fi întâlnit, am crezut că pentru Éva e un fel de Kornél. Dar acum mi-am dat seama că nu era câtuși de puțin așa. Că era un fel de umbră. O umbră care pășește în locul tău, care te duce încotro merge ea. Dă-mi trei sute de forinți, a spus ea la despărțire. Bineînțeles, a spus Éva, a scos din portmoneu trei bancnote de o sută și i le-a dat. Nóra le-a vîrît în poșetă fără ca măcar să spună mulțumesc.

În drum spre casă am întrebat-o pe Éva dacă, după părerea ei, povestea cu trapezul e adevărată. A spus, bineînțeles că da. Și că, de altfel, e absolut indiferent dacă anumite lucruri sînt adevărate sau nu. I-am spus că pentru mine nu e tocmai indiferent. Și nici pentru ea nu-i indiferent dacă e adevărat sau nu ce-i povestesc despre Mama, despre Tata sau despre oricine altcineva. Mi-a spus că tu nu ești Nóra. Am întrebat-o care e diferența între Nóra și mine din perspectiva adevărului.

A tăcut.

Aș vrea să aflu, i-am spus eu.

Doar atît, că pe tine nu te-a violat tatăl tău, a spus ea.

Am tăcut. Asta a făcut ca strălucirea din ochii Évei cînd se uita la femeia aceea să devină și mai insuportabilă. I-am spus că asta nu schimbă cu nimic adevărul. Mi-a spus să fiu liniștit, fiindcă, dintre toate persoanele pe care le-a cunoscut vreodată, Nóra este singura care spune mereu adevărul. Cine nu are nimic de pierdut sau de cîștigat, acela nu minte. M-am gîndit că cine n-are nimic de pierdut nu-și caută viitorul în cărți. În cele din urmă am întrebat-o dacă nu o deranjează că prietena ei nu îmi place. Fiindcă pe mine m-ar deranja dacă ei nu i-ar plăcea de Kornél.

Nóra nu e prietena mea.

Dar ce e?

Avem pîine acasă?

Nu. Dar ce e?

M-a sărutat pe frunte, mi-a dat să-i țin țigara și a intrat în prăvălie, după pîine. O uram cînd nu-mi răspundea. Cînd se prefăcea că nici nu aude ce-i spun. N-am mai întâlnit niciodată pe cineva care să fie în stare de una ca asta. Mama era singura căreia îi vorbeam în zadar, dar ea măcar era moartă.

Am așteptat-o pe trotuar. Mă uitam la mașini. Pe Republicii a trecut un Mercedes decapotabil, alb ca zăpada, cu număr străin. Era ca o minciună. M-aș fi așteptat să dispară în mulțimea cenușie de Skode și Jiguli. A ajuns pînă la Piața Eroilor și încă se mai vedea.

Totuși ce e? am întrebat-o din nou când a ieșit din prăvălie.

Nu vrei colțul? Încă e cald.

Îmi venea să urlu, s-o apuc de mâini și s-o zgâlții, răspunde-mi odată, mama mă-sii de viață. Am rupt o bucată de pîine și am împărțit-o cu ea.

E martorul meu.

Ce fel de martor?

E mai bună decît aia coaptă de mine.

Mie mi-a plăcut mai mult a ta.

Nu găsesc un cuvînt mai potrivit dacă sicriu nu-ți place.

E martorul meu. Care le știe pe toate.

Atunci pentru mine tu ești martorul meu.

M-a luat de braț.

Nu, eu sînt iubita ta.

Și cele două se exclud?

Da.

Atunci evident că martorul meu e Kornél.

Nici el nu e. Tu nu ai martori, doar fotografii.

(giulgiul din Torino)

Primul meu client a fost un bărbat cu mustață, de vreo cincizeci de ani. Purta o haină de blană trei sferturi. A salutat, apoi nu a mai spus nimic. Și-a agățat blana în cuier, s-a așezat și a așteptat. Eu am pus luminile. Liniștea aceea mă îngrozea. L-am întrebat într-o doară pentru ce-i trebuie fotografia. Pentru permisul de portarmă. Apoi n-am mai schimbat nici un cuvînt. Am potrivit șarful. Am împins magazia pe culisă, în locul sticlei mate, am pus degetul pe buton și l-am așteptat să clipească. Aveam impresia că trecuseră minute întregi. Dar el nu clipea. Ce se întîmplă? m-a întrebat el. Am apăsat butonul. Placa, mi-a strigat Reisz din laborator.

Am tras placa, am făcut cele două fotografii obișnuite și am completat formularul. Eram learcă de sudoare. După ce s-a închis ușa, a apărut și Reisz.

Mulțumesc, i-am spus eu.

Ai să te obișnuiești.

N-aș fi crezut că e iadul pe pămînt să faci două poze de legitimație.

În cîteva zile o să-ți meargă șnur.

Cum de v-ați dat seama din laborator că am uitat să trag placa?

După zgomot. Nu am auzit păcănitul. Dar obturatorul a țâcănit.

Și asta se aude dinăuntru?

Da. Și în asemenea cazuri să nu tragi filmul. Sau, dacă l-ai tras, mai fotografiază o dată în fața clientului. Ca la sfârșit să fie două. Acum a rămas un cadru gol.

Bine, o să fiu mai atent, i-am spus eu.

Și nu mai întreba la ce-i trebuie poza. Nu e treaba noastră. Clientul, dacă vrea, ne spune, dacă nu, nu.

Am vrut doar să spună ceva.

Atunci roagă-l să aplece un pic capul sau așa ceva.

Bine. Dar privea ca o șopîrlă. Fără să clipească. Cred că e vînător.

Nu era vînător.

Ba da, a spus că are nevoie de poze pentru permisul de portarmă.

Nu era vînător, ci de la gărzile muncitorești. Vînătorii vorbesc întruna.

După o săptămînă a început să-mi meargă. Să-mi placă. Cînd n-a mai trebuit să fiu atent la fiecare gest, cînd eram atent la sticla mată, sub pînza neagră, aveam aceeași senzație ca pe vremuri, cînd priveam pilitura de fier. Doar că acum nu pileam ciocane. Aici se uita totuși cineva la mine, fie și preț de o fotografie pentru legitimație.

L-am întrebat pe Reisz de ce nu mă lasă în laborator. Mi-a spus, la laborator te pricepi. Dumneata trebuie să te obișnuiești cu ideea că nu e o blestemăție să faci fotografii. Nu ai de ce să te rușinezi.

Totuși într-o oarecare măsură e o blestemăție, i-am spus eu.

Te înșeli amarnic. Dumneata știi cine a făcut prima fotografie?

Talbot, am spus eu.

Pe naiba, a spus el.

Atunci Nieps.

Pe naiba naibii.

Atunci nu știu.

Asta e grav. Pentru că în cazul acesta n-ai altă soluție decît să te rușinezi toată viața pentru că faci fotografii. Pentru că în felul ăsta e într-adevăr cea mai mare blestemăție de pe lume.

De asta mi-e teamă și mie.

Ascultă-mă ce-ți spun. Dumnezeu a pictat?
N-am auzit una ca asta.
A cîntat la ceva?
Nici asta n-am auzit.
A scris?
O singură dată, pe nisip.
Aia nu contează. Hîș-fîș, este, nu este.
Totuși un pic tot trebuie să conteze.
Pentru dumneata n-are decît să conteze.
Dar și pe Tablele Legii tot el a scris.
Poate că da, poate că nu. Cine vine de departe poate să spună ce vrea.

Totuși scriptura-i scriptură.

Așa e. Și nimeni nu se rușinează s-o interpreteze după cum îi place. Dar cu fotografia e altceva. De aceea a ales Domnul fotografia. De aceea prima fotografie a fost făcută de Isus Cristos. Și, pe deasupra, una de contact. Contact cu întregul trup, despre el însuși. Să nu uiți asta cît trăiești dacă vrei să devii fotograf. E singurul lucru primit chiar de la Dumnezeu. Și, în cadrul fotografiei, portretul, întruchiparea omului.

Pentru asta trebuie să fii profund credincios, i-am spus eu.

Adevărul e că nu mă interesează apartenența dumitale religioasă. De pildă, eu, dacă aș avea vreo apartenență religioasă, l-aș considera pe Isus un țicnit, cu giulgiul lui cu tot. Unul din ăia care, la fiecare Pesah, se fițiau cu zecile prin deșert. Dar dacă vrei să lucrezi aici, în studioul Reisz, atunci să nu îndrăznească vreun rabin, vreun preot, vreun secretar de partid sau vreun alt deștept să te convingă că fotografia nu e dată de la Dumnezeu. Pentru că dacă accepți una ca asta, poți să te ștergi la cur cu fotografiile dumitale. Am terminat pe ziua de azi.

Kornél mi-a spus că Reisz are dreptate, dar și scriptura este de la Dumnezeu.

(despre fotografie)

Dacă stau bine să mă gîndesc, sînt și acum tot atît de diletant ca atunci cînd am bătut la ușa lui Reisz. De fapt niciodată nu m-a interesat decît dacă o fotografie poate să-mi evoce sentimentul pe care l-am avut în clipa în care am apăsător butonul aparatului. Încerc să fiu mai explicit. Mă uit la

fața cuiva. Inconștiența lui mă umple de curiozitate, de pasiune, de teamă și de erotism. Apăs butonul. Se petrece ceva – extazul se transformă în hohote de plîns. De furie. De ură. De toate acele simțăminte care mi-erău străine în clipa cînd am făcut fotografia. Dar pe care, în clipa expunerii, fotografia este în stare să le amplifice – să zicem, ca membrana unui stetoscop. Fotografia nu are de ales. Fotografia nu vede viitorul. Și, bineînțeles, nici trecutul. Fotografia nu e decît punctul în care viitorul se întâlnește cu trecutul. E prezentul continuu, dacă vreți. Da, așa pare mai limpede. În măsura în care un discurs despre fotografie poate să fie limpede.

De altfel, nu știu de ce e mai greu să acceptăm vidul dintre fotografie și realitate decît faptul că ceea ce vedem pe cer nu mai există în realitate. Probabil pentru că în fotografii sîntem noi. Lumina și reflexiile noastre. Probabil că e într-adevăr o blestemăție faptul că lumina uneia din clipele mele e mai lungă decît o clipă. Îmi supraviețuiește. Dar cel mai important este că nu există o deosebire prea mare între o fotografie și lumina unei stele moarte de milioane de ani, care abia acum ajunge la noi.

Din această perspectivă, atitudinea mea de fotograf este una de diletant. Fotografiile mele iau naștere precum cele de familie, doar că, eventual, nu sînt cu mese de la zilele de naștere. Dar faptul că unele dintre fotografiile mele au fost numai bune să-i ghideze pe unii oameni pînă la o clipă care nu a existat niciodată se datorează tocmai diletantismului meu.

Bineînțeles că poate nu datorită diletantismului meu, ci în ciuda lui. Dar atunci nu-mi dau seama nici eu de ce. Știu că nu datorită modalităților enumerate de analiști. Nu datorită luminilor, umbrelor, compozițiilor, unghiurilor sau tehnicilor folosite. Chiar dacă aceste analize sînt, fără îndoială, corecte și toate modalitățile de lucru sînt indispensabile. Dar numai din ele nu rezultă nimic. Dincolo de o limită bine determinată, între estetică și fizică nu mai există nici o diferență. Dincolo de o anumită limită, nu are nici o importanță faptul că într-una dintre ele există unități de măsură: ambele au la fel de multe șanse să înțeleagă sau să descrie lumea. Nici una. Nu ne putem apropia de infinit. Doar o lume din care am exclus infinitul poate să fie descrisă.

De-a lungul anilor am aruncat sute de fotografii, în ciuda faptului că ele i-ar fi satisfăcut de minune pe criticii datorită cărora alte fotografii de-ale mele au ajuns pe coperte de reviste, în muzee sau în colecții particulare. Pentru că prin ele în mine nu s-a întâmplat nimic. În sufletele altora poate că s-ar fi întâmplat ceva, dar asta, nu-i așa, nu mai e treaba mea.

(kitschul)

Bibelourile stăteau la capătul rafturilor de porțelanuri din magazinul universal de la Mélyvár. Balerina, iepurașul, pisica cu ghemul de ață, hornarul, vagabondul cu pipa-n gură. Poate că mai erau și altele. M-am dus cu Tata să cumpărăm un cazan de rufe. Eram deja la școală. Începusem a-ntîia. Vechiul cazan în care fierbeam rufe se găurise. Erau acolo niște cazane de douăzeci și cinci, de treizeci de litri, nu mai țin bine minte. Din tablă zincată. Toamna în ele culegeam merele.

Pe vremea cînd era profesor, pe Tata îl cunoștea toată lumea. Chiar și vînzătoarea de la articolemenaj. Ne-a ajutat să alegem cazanul. Apoi l-a cărat ea pînă la casă, pentru ca noi să mai putem căsca gura liniștiți prin magazin. Tata mi-a spus să-i luăm Mamei o vază, să nu ne întoarcem doar cu cazanul.

După vase urmau bibelourile. Mie îmi plăcea hornarul. L-am întrebat pe Tata dacă era sigur că voia neapărat să-i cumpere o vază. Mi-a spus că, în ceea ce-l privește, n-ar avea nevoie de vază, dar asta își dorea Mama. Să aibă pe măsută o vază mică, în care să pună o singură floare, fiindcă acasă nu aveam decît vase pentru buchete întregi. I-am spus Tatei că, după părerea mea, Mama s-ar bucura mai degrabă dacă i-am cumpăra un hornar. A rîs. Fără să se supere. Mi-a spus că era exclus. L-am întrebat de ce. S-a sprijinit în baston și mi-a spus: Pentru că acesta este un kitsch, dragul meu.

Habar n-aveam ce înseamnă kitsch. Auzisem cuvîntul numai în legătură cu lucruri care mie îmi plăceau. Kitsch erau carpeta de la tanti Erzsike, peștele de sticlă din România de pe radioul lor, floarea-de-colț înrămată deasupra lui. Credeam că tot ce-i plăcea Mamei mele îmi plăcea și mie. Mie îmi place kitschul, i-am spus eu Tatei. Bine, atunci hai să-i ducem Mamei vaza, iar ție-ți luăm hornarul. Eram foarte

bucuros. Am plătit și am pornit spre casă. Căram împreună cazanul, ținându-l de cîte o toartă, iar în el stăteau împachetate în hîrtie vaza și kitschul.

Apoi, pe strada Gheorghe Doja, în drum spre casă, Tata mi-a explicat că kitschul este opusul artei. Arta proștilor. Amurgurile și căprioarele care se adapă sînt niște minciuni. Adică nu sînt minciuni propriu-zise, fiindcă există amurguri, iar căprioarele se adapă. Ci sînt minciuni ca artă. Fiindcă vor să ne creeze impresia unei lumi idilice eterne. De parcă în viață n-ar exista răul, ci doar binele, nici urîtul, ci doar frumosul. La paisprezece ani Dürer i-a desenat mamei sale un portret cum nu mai era altul. Și asta nu numai pentru că era un desenator excelent, ci și pentru că a avut curajul să o deseneze pe mama lui în toată urîtenia ei. Cu același talent ar fi putut să deseneze și un kitsch. Ar fi putut să deseneze un portret care să ne sugereze că mama lui era splendidă și fericită, ca toate bătrînele. Și ar fi fost un kitsch, dragul meu. În asta constă măreția lui Dürer și a celor asemenea lui. David al lui Michelangelo sugerează forță, încredere și tensiune. Fiindcă trebuie să-l înfrunte pe Goliat. În schimb hornarul acesta zîmbește de parcă să cureți o viață întreagă hornuri pline de funingine ar fi cea mai mare bucurie a vieții. Kitschul este pur și simplu o minciună. Care încearcă să te facă să uiți greutățile vieții. Să vezi lumea în roz. Acesta este kitschul.

I-am spus Tatei că atunci am fost un mare prost, pentru că mi-a plăcut atît de mult hornarul. Mi-a spus că nu am fost deloc un prost, fiindcă încă nu aveam de unde să știu ce este kitschul. Aș fi un prost dacă și la maturitate mi-aș umple locuința cu bibelouri, pe care le-aș lăsa moștenire copiilor mei. I-am spus că poate are dreptate, totuși să nu-i arătăm Mamei hornarul. A rîs și mi-a spus că e kitschul meu, pot să fac ce vreau cu el.

Acasă am luat de pe raft albumul cu Michelangelo și am căutat statuia lui David. Apoi am pus alături hornarul. Îmi venea să intru în pămînt de rușine. Tata avusese dreptate. Nu l-am crezut, am văzut. După cină m-am dus pînă la zmeurișul din capătul grădinii și am spart cu o piatră, pe îndelete, în bucăți mărunte, întreg bibeloul, cu scara și cu zîmbetul lui cu tot. Apoi am adunat toate rămășițele într-o hîrtie de împachetat. Lacrimile-mi curgeau șiroaie. Kitschul e îngropat și acum acolo.

Atunci hai să plecăm, mi-a spus Éva.

Acum?

Da, acum.

S-a sculat și a început să se îmbrace. A deschis fereastra și obloanele. Abia se crăpa de ziuă.

Unde vrei să pornim?

Vreau să te fac să îndrăgești kitschul.

Nu va fi ușor.

Ai încredere în mine, o să reușesc.

Nu mă scol din pat pentru nimic în lume.

Nu mi-a răspuns. Și-a ridicat fusta pînă la brîu, și-a scos într-o clipă chiloții și, cu aceeași mișcare, i-a aruncat pe fereastră.

Grăbește-te, să nu-i găsească cineva.

S-a dus în baie și a început să cotrobăiască prin dulapul cu medicamente. Mi-a strigat, unde e permanganatul? I-am spus că acela nu e un medicament, ci o substanță chimică, și că e în dulăpiorul de laborator din bucătărie. Într-o sticlură maro, lîngă fixator.

I-am găsit, i-am spus eu cînd am ieșit pe poartă.

Mai au și alții zile bune, mi-a răspuns, trăgîndu-mă după ea.

Pe Republicii abia se pornise circulația. M-a luat de braț, aproape că trebuia să alerg ca să țin pasul. Pînă la urmă a apărut un taxi și i-a făcut semn.

N-am bani la mine, i-am spus.

Eu am, a spus ea. Pe podul Elisabeta, i-a spus taximetristului.

Sînteți sigură? a întrebat-o bărbatul.

Credeți-mă că nimeni nu știe mai bine decît mine unde vreau să mă duc, i-a spus Éva.

Vă cred, dar de obicei se sare de pe Libertății.

Vai, dar noi ne pregătim de o cu totul altă infracțiune, a spus Éva. Eu tăceam.

Cînd am ajuns pe pod, soarele deja răsărise. Éva a plătit și am coborît din mașină. De cînd s-a inaugurat podul, n-am fost decît de vreo două ori acolo. În stînga Cetatea, în dreapta Parlamentul, la mijloc țipetele pescărușilor. Alături de Éva, orașul mi se părea destul de primitiv.

Ăsta nu-i kitsch, i-am spus eu.

Ăsta încă nu-i nimic. Vino, mi-a spus ea. Am traversat aiurea drumul și ea s-a oprit cu fața spre capătul podului, acolo unde se prăvălește cascada. Rochia i s-a udat pe alocuri de la stropii fini de apă.

Așadar, kitschul e o minciună.
Da, i-am spus eu.
O spumă roz.
Da, i-am spus eu.
Frivolitatea vieții. Care ție nu-ți place.
Așa e, nu-mi place.
Atunci tu aduci spuma și eu, rozul.
Ce să fac?

Împrăștii cutia asta de Ultra, a spus ea și a scos din poșetă un detergent pe care-l luase din baie.

Nu vreau.

Acum.

Am împrăștiat detergentul. Iar ea mi-a golit acolo tot permanganatul.

În câteva clipe a început să se ridice o spumă de un mov discret, care a trecut peste balustradă, umplînd tot drumul. Noi eram în mijlocul ei. A ajuns pînă la poalele rochiei sale albe. Față de asta, hornarul tău a fost un Michelangelo.

Știu. Hai să fugim, i-am spus eu.

Ești tîmpit? Vrei să mă lași aici?

Nu sînt tîmpit, ci laș.

Văd.

Ne-am urcat pînă la statuie și ne-am uitat de acolo cum trec mașinile prin resturile de spumă.

Dacă ți-e teamă de asta, ai să mori, mi-a spus ea. Chiar dacă tatăl tău avea dreptate.

Nu mi-e teamă, dar nu-mi place.

Ce vorbești? L-ai îngropat în grădină, ca pe un cîine bătrîn, și nu-ți place? Te sufoci. Nu îndrăznești să respiri.

Dar de-acum o să îndrăznesc.

Atunci e bine. Poți să mă fuți, mi-a spus ea.

O să fim văzuți. Luăm de la trei la cinci ani.

Și-a ridicat fusta pînă la brîu și s-a culcat cu burta pe balustradă.

Speram să apară cineva.

Odată, după mai bine de douăzeci de ani, Kornél mi-a spus că nu m-a invidiat niciodată pentru nimic – în afară de dimineața aceea.

(femeia oarbă)

Într-o bună zi a intrat la Reisz o femeie. Pentru o poză de pașaport. Avea în jur de treizeci și cinci de ani și o rochie elegantă. Părul blond, ondulat, îi ajungea pînă la umeri. Purta ochelari de soare. Eram singur în atelier, Reisz ieșise să mănînce. În piața Baross era o autoservire unde ne duceam la prînz.

Femeia vorbea în șoaptă. Ca într-o situație intimă. Cu toate că între noi era tejgheaua. Avea o umbrelă albă, cu mîner în formă de cap de balaur, pe care l-a atîrnat de tejghea. Ochii balaurului erau din niște pietre roșii. Femeia atingea mînerul de parcă lighioana ar fi fost vie. Era una dintre cele mai frumoase femei pe care le-am văzut vreodată.

Cînd i-am spus cît costă fotografia, mi-a dat imediat banii. A scos din poșetă un portmoneu plin cu bancnote de o sută, frumos aranjate. Am calculat și i-am dat restul. A mototolit bancnotele laolaltă cu monedele și le-a îndesat în alt portmoneu. Abia atunci m-a întrebat cînd va fi gata fotografia. I-am spus că oricînd are nevoie de ea. Mi-a mulțumit și mi-a zis că atunci ea așteaptă acolo. M-am fîstîcit, fiindcă nu-mi venea să-i spun că pe loc e mai scump. Pînă la urmă i-am spus că nu e în regulă, pentru că durează cel puțin o oră. M-a întrebat dacă am un scaun liber. I-am spus că da, desigur. A zîmbit și mi-a spus că bine, ea se așază și așteaptă o oră. Dacă nu mă deranjează.

Mi-am cerut scuze că nu pot să o primesc decît acolo. Am ridicat tejgheaua și a intrat. A trecut pe lîngă oglindă fără să se privească. M-a întrebat ce trebuie să facă. I-am spus că nimic altceva decît să se așeze pe scaun. A fost cît pe ce să se împiedice de trepiedul reflectorului, eram gata să-i atrag atenția să aibă grijă, dar ea a încremenit o clipă, apoi a pășit peste el. S-a apropiat pînă la un centimetru de scaun, s-a întors și s-a așezat. Avea gesturi de marionetă.

Am aprins lămpile și am privit-o. S-a întors către aparat, adică spre mine. Nu a avut nici o tresărire. Mi-am băgat capul sub pînza neagră și am reglat șarful pe sticla mată. Nu-mi dădeam seama ce simt. Cum se numește acel ceva. Era cam ca atunci cînd privești oceanul și te podidesc lacrimile.

Trăsesem deja caseta pe culisă, am scos și planfilmul și abia atunci mi-am dat seama că în pozele de pașaport nu e voie cu ochelari de soare. Dar se potriveau atît de bine cu chipul femeii, încît pînă atunci nici nu i-am observat. Am

potrivit și luminile în așa fel încât să nu se reflecte în lentilele negre.

Am rugat-o să și-i scoată.

M-a întrebat de ce.

I-am spus că cei de la miliție nu o să-i accepte poza.

Păcat, a spus ea. Și-a scos ochelarii și am înlemnit. Avea globurile ochilor acoperite de pielite cenușii.

Nu mi-i iei? m-a întrebat ea.

Desigur, i-am spus și am pus ochelarii pe teighea.

Îmi pare rău, a spus ea.

Eu am tăcut și am apăsă pe buton.

Am făcut poza de pașaport, apoi am schimbat luminile.

Ce se întâmplă acum?

Aranjez reflectoarele, i-am spus.

A râs. De aceea nu-mi dau eu seama ce e, mi-a spus ea.

Pur și simplu nu am îndrăznit s-o invit la mine, în studio.

Vreau să vă mai fac una, i-am spus eu.

Bine, pozați-mă liniștit. De aceea am și venit.

Aveam un fundal întunecat pe care nu-l foloseam niciodată. Din pînză. L-am pus în spatele ei.

Pînă la urmă nu m-am putut abține să-i spun adevărul.

Nu va fi o poză de pașaport. Vreau să vă fac un portret.

Buzele i-au tresărit discret. Între noi s-a așternut o liniște de mormînt.

Nu, mi-a spus ea.

Atunci îmi cer scuze. Am terminat.

Nu s-a ridicat de pe scaun.

De ce vreți să mă fotografiați?

Habar n-am. Poate pentru că sînt fotograf. Fac fotografii de legitimații ca să am din ce trăi. Nu știu de ce vreau să fac și altceva.

De ce tocmai portretul meu?

Nu i-am răspuns nimic.

Ce ați simțit?

Cînd ați intrat sau cînd vi i-ați scos?

Nu mi-a răspuns.

Vă rog mult să nu vă supărați pe mine.

Cînd am intrat. Ați fi vrut să-mi faceți portretul și dacă nu mi-aș fi scos ochelarii?

Atunci v-aș fi chemat în studioul meu. Aici nu am făcut niciodată altceva decît poze pentru legitimații.

Dați-mi mîna, mi-a spus ea.

M-am apropiat și m-a prins de mînă. De parcă m-ar fi văzut. Aveam palma leoarcă de sudoare. Mi-a lipit-o de față

ei.

Bine, mi-a spus ea și mi-a lăsat mîna.

Am stins unul din reflectoare, iar pe celălalt am pus hîrtia de calc. Apoi am coborît ruloul, ca să împiedic să intre lumina de afară. Sau altcineva. Ca înăuntru să nu rămînă mai multă lumină decît în adîncul mării. Mai aveam o jumătate de oră pînă se întorcea Reisz.

Aplecați un pic capul, i-am spus eu.

Așa e bine?

Da. Și buzele doar un pic întredeschise.

Să nu mi le ling?

Nu-i nevoie.

Cît se vede din ochii mei?

Nimic. Sînt în umbră. De tot.

Și mîinile?

N-are nici o importanță. Cum vă e mai comod. Nu se vād în poză.

Ce păcat că n-am s-o vād niciodată.

Dar știți și așa cum arătați, i-am spus eu.

Așa e, mi-a răspuns.

Am făcut două filme întregi. Aș fi vrut să nu mă opresc niciodată. Dar peste cîteva minute urma să se întoarcă Reisz. Am ascuns filmele în buzunar. Nu voiam să știe de ele.

Mulțumesc, i-am spus eu.

M-a prins de mînă și și-a lipit-o din nou de obraz.

Cu plăcere, a spus ea.

Am ridicat ruloul. Ea și-a pus din nou ochelarii. A luat umbrela cu cap de balaur.

Ar fi mai bine să plec, mi-a șoptit ea.

Bine. Veniți mîne după fotografie.

Fiți liniștit, nu voi veni niciodată după ea. Va lua altcineva fotografia de legitimație.

Nu am dezvoltat filmele decît acasă. Scîndura era prea îngustă, așa că am întors proiectorul și am mărit imaginea pe perete la cincizeci pe șazeci. Cînd a sosit Éva, fotografiile erau deja pe masă, la uscat. S-a oprit în mijlocul camerei, fără să spună nimic.

Pînă la urmă m-a întrebat cine-i femeia asta.

Nu știu. A venit azi la studio.

Privirea ei mă sufocă, a spus ea.

N-are nici o privire. E oarbă.

Femeia asta nu e oarbă.
Ba da.
Nu te cred.
Bine, atunci mîine am să-ți arăt fotografia ei de pașaport.
Nu a mai spus nimic.
Ascultă-mă ce-ți zic, nu are ochi. Doar două umbre în loc de ochi.
A început să plouă. Toamna se apropia pe furiș. Stătea în fața ferestrei și privea cum stropii de ploaie stîrnesc praful de pe pervazul din tablă.
Ai fost vreodată fericit? m-a întrebat ea.
Sînt fericit acum, i-am spus eu. M-am apropiat de ea și i-am sărutat ochii.
Asta-i altceva. Dar pe vremuri, demult? Cu adevărat fericit.
Am fost.
Cînd?
Cînd spălam vasele cu Mama.

(autoportretul)

Așază-te acolo, mi-a spus Reisz.
De ce? l-am întrebat eu.
Așază-te, dacă-ți spun.
Nu cu plăcere. Nici n-am nevoie de poză pentru legitimație.
Sînt convins. Dar, știi, aparatul acesta are două părți. Și de obicei la noi e mereu cineva și de o parte, și de cealaltă parte a lui.
M-am așezat. A potrivit reflectoarele.
Privește în obiectiv, nu spre mine.
M-am uitat în obiectiv.
Bărbia un pic mai sus.
Mi-am ridicat-o.
Prea mult. Mai jos.
Am coborît-o.
Stai drept, ești cu umărul aplecat într-o parte.
M-am îndreptat.
Ai o privire de șopîrlă.
Știu.
Atunci nu mai privi așa. Privește firesc. De parcă te-ai uita la mine.

O să încerc.

Îți dai seama, nu-i așa, că dacă aș face poza acum, am irosi filmul.

De obicei eu stau de cealaltă parte a aparatului. Cel care stă aici nu trebuie să se priceapă la lumini și la focalizare.

Părerea ta. Dar ascultă-mă ce-ți spun: păcat de film.

Pozele mele de legitimație sînt excelente.

Da, fii liniștit, sînt numai bune pentru cei de la conducerea de sector.

De ce mă fuți la cap? Ce ți-am făcut?

Hai să-ți spun o poveste. Era o femeie care obișnuia să vină aici. De trei, uneori chiar și de patru ori pe an. Zicea că-i trebuie poze pentru pașaport. Mințea, săraca de ea. Femeia aceea nu a fost nicăieri. Nu avea nevoie de fotografii pentru pașaport, ci era nebună. O nebună tristă. Care-și întinde fotografiile de legitimație pe masă și se uită cum îmbătrînește.

Te cred. Dar nu înțeleg ce legătură are cu asta.

O să-ți explic. Femeia aceea vine aici de paisprezece ani. Are în jur de cincizeci de ani și e mai micuță. Ține un umăr ușor aplecat într-o parte. Poartă o pălărie maro. Sînt sigur că o cunoști din vedere.

Îmi venea să intru-n pămînt.

Îmi cer scuze, i-am spus.

Nu ai de ce. Dar paisprezece ani sînt totuși paisprezece ani. În atîta amar de vreme nu înveți doar să umbli, ci termini și gimnaziul.

N-am vrut să o jignesc pe femeia aceea.

Nu știu dacă ai vrut sau n-ai vrut. Știu doar atît: că nu o să mai vină la mine. M-am întîlnit cu ea ieri în tramvai. Știi ce mi-a spus? Că, domnule Reisz, eu nu am venit întîmplător la dumneata.

Dar nu am rugat-o decît să stea drept.

Probabil.

Cînd a intrat, m-a luat la întrebări, cine sînt eu și dacă sîntem rude. I-am spus că nu, că sînt doar un angajat. Apoi am rugat-o să își îndrepte spatele. La care ea a sărit ca arsă, zicînd că aici nimeni nu a mai vorbit așa cu ea. Că nu e cîine și pe ea să nu o dreseze nimeni. A ieșit valvîrtej.

Așa o fi fost, mi-a spus Reisz.

Chiar așa! Ea s-a răstit la mine ca la un cîine!

Te cred, a spus Reisz. Dar nu asta e problema, ci dacă ai vrut sau nu să o fotografiezi.

Bineînțeles că am vrut. Și mi-ar părea rău de tot dacă nu ar mai călca pe aici.

Dacă nu mai vine, nu mai vine. O să-și facă la altul fotografiile de legitimație. Nu scrie nicăieri că trebuie să și le facă neapărat la Reisz. Dar dacă dumneata vrei să-i faci cuiva o fotografie, fie și una amărită, de legitimație, atunci nu ai voie pentru nimic în lume să stai în dosul aparatului. Ci trebuie să te zgîiești ca de pe scaunul acela în obiectivul Schneiderului.

Bineînțeles. Știu, i-am spus eu.

Habar nu ai.

Ba da.

Nu știi nimic. Doar îți imaginezi că știi. Pînă acum ai avut noroc că nu te-a reclamat nimeni. Pentru că cei pe care-i iei de aici ca să-i fotografiezi acasă merg după tine cu ochii închiși. Sînt hipnotizați ca șerpii de la bîlci. Lor nu le pasă ce faci dumneata în dosul aparatului.

Lor poate că nu le pasă, dar mie îmi pasă.

Slavă Domnului. Altminteri ai fi un escroc patentat. Dar degeaba faci fotografii reușite cu hipnotizării tăi, fiindcă tot nu ai habar ce înseamnă să stai în fața aparatului. Pentru asta trebuie să te așezi acolo. Nu să te uiți cu Leica în oglindă, ci să i te așezi în față. În pielea goală. Mai mult, nu trebuie doar să te așezi pe scaun. Ci să intri în pielea celui care stă pe scaunul acela. Să te uiți în obiectiv cu ochii lui. Să auzi cu urechile lui, îndreptați-vă spatele.

Pînă mi-am luat inima în dinți, s-a înnoptat. Am tras oblonul, ca să nu mă vadă bătrîna de vizavi. Apoi am pus luminile și am focalizat pe manechin. Nu mai folosisem niciodată declanșatorul automat. Era mai rapid decît aș fi crezut. După ce am consumat o jumătate de rolă, am prins curaj și m-am dezbrăcat în pielea goală. Apoi mi-am tras pe mine pantalonii și cămașa.

În ultima poză sînt în blana persană a Mamei.

(măsuri de siguranță)

Pentru ca Gagarin să fie în siguranță, au trimis în cosmos mai întîi cîinii. Prima a fost Laika, o corcitură pe care au prins-o hingherii la Moscova, iar cercetătorii de la cosmodromul din Baikonur au pregătit-o pentru zbor. Adică o învîrteau zi de zi cu centrifuga, din ce în ce mai tare. La început au exagerat, așa că nici să se pișe nu mai putea

săraca. Apoi au luat-o cu binișorul. Au lansat-o în anul în care l-au arestat pe Tata.

De fapt nu erau curioși să afle decît dacă Laika suportă lansarea și imponderabilitatea. Așa că, în locul unității pentru revenirea pe Pămînt, a fost de-ajuns să i se asigure o capsulă cu otravă. Știm doar atît, că a suportat bine lansarea. Și că nu a mai apucat să înghită capsula. Era închisă într-o cutie de metal și probabil că nu a văzut nimic din ceea ce l-a făcut pe Gagarin să exclame: E minunat! Ce splendoare!

Nu știu dacă s-au făcut cercetări referitoare la felul în care se comportă cadavrele în univers. Dacă în imponderabilitate trupul începe să se descompună. Dacă ducem cu noi viermii care ne rod carnea pînă la os. Dacă în cosmos există mirosul cadaveric sau el nu există nicăieri în afara lumii noastre. În schimb Hrușciiov i-a atras dinainte atenția lui Gagarin ca nu cumva să-l găsească pe Dumnezeu. „Eu nu văd pe-aici prin jur nici un Dumnezeu“, trebuia să declare înainte de toate Gagarin pe unde scurte. Ceea ce era un mod de observare cel puțin ieșit din comun. Nu știu dacă Hrușciiov s-a gîndit cum i-ar fi îndeplinit ordinul Gagarin dacă, întîmplător, s-ar fi trezit față în față cu El. Desigur că Hrușciiov avea dreptate să creadă că șansele erau destul de mici, dar totuși. Ce ar fi fost dacă s-ar fi dovedit că Dumnezeu este vizibil din întreg universul, numai de pe Pămînt nu. Dacă imaginea lui nu ar putea să străbată atmosfera. Dacă ea e reflectată de stratul de ozon, la fel ca razele ultraviolete. Nici măcar Hrușciiov nu putea fi sigur de asta. Ei, a fost un inconstient.

Cînd Gagarin a pornit în spațiu, nu l-au lăsat să conducă el nava. De fapt era logic să fie așa, fiindcă riscul ar fi fost prea mare. Așa cum nimeni nu avea de unde să știe cît de mult se deosebesc trăsăturile dumnezeiești din spațiu de cele de pe Pămînt, nu se știa nici în ce fel se schimbă caracteristicile omului. În lipsa experiențelor nemijlocite, nu existau nici metode de instruire. Așa că, în această privință, primul om nu se deosebea prea mult de ultimul cîine.

Accentul s-a pus pe autoanaliză. Trebuia să fie atent și să-și noteze tot ce se întîmplă cu el. Ceea ce nici în condițiile de pe Pămînt nu este o sarcină atît de ușoară precum pare la prima vedere. A primit un carnețel și un creion. Dar în imponderabilitate creionul a început să-i plutească prin

cabină. Așa că nu știm ce ar fi vrut să noteze, doar ce-l interesa mai mult când vorbea cu Pămîntul.

Mă simt bine. Puteți să-mi spuneți ceva despre zbor?

Mă simt bine. Minunat. Puteți să-mi spuneți ceva?

Mă simt bine. Mă simt foarte bine. Spuneți-mi ceva.

Mă simt bine. Perfect, perfect. Spuneți-mi ceva despre zbor.

Mă simt bine. Foarte bine. Vă rog să-mi transmiteți parametrii zborului!

Și nu i-au spus nimic. Pentru că au calculat ceva greșit și, din cele o sută opt minute de zbor, timp de aproape o jumătate de oră nu au știut care din comunicatele de presă scrise dinainte va fi cel valabil. Chiar dacă, spre deosebire de Laika, lui i-au dat o parașută, ca să se poată catapulta înainte ca din cabina lui să se aleagă praful.

Sînt convins că pe Gagarin nu l-a interesat decît ceea ce a interesat-o și pe Laika, la fel ca pe toți cei care se autoanalizează. Nu-l interesa imponderabilitatea, nici ce minunat era totul și nici măcar dacă de acolo de sus Dumnezeu se vede și, dacă se vede, ce efect va avea asupra lui. Ci numai dacă, după ce se autoanalizează, se va întoarce viu. Pînă la urmă a reușit.

(*Persona*)

Într-o seară a venit Nóra. Era pentru prima oară la noi. Nici nu s-a uitat în jur: s-a trîntit pe pat și și-a aprins o țigară. Mi-a spus, ar trebui să faci ceva, fiindcă e destul de nasol să nu ai telefon. I-am spus că nu pot să fac decît ce face toată lumea: să aștept. Éva a întrebat-o dacă vrea ceva de băut. A spus că mai bine ne-am grăbi, fiindcă știe o cinematecă clandestină în Rákos, unde ar trebui să ajungem pînă la zece, fiindcă rulează *Persona*. N-aveam nici un chef să mă duc pînă în Rákos. Ultima oară am fost acolo pe vremea cînd Tata era bibliotecar. Am întrebat-o dacă ar fi fost în stare să mă cheme prin telefon la o cinematecă clandestină.

Dă-mi o scrumieră, ca să nu vă umplu pătuțul de scrum.

I-am dus o scrumieră. Éva a început să se îmbrace. Și-a pus o helancă, cum purta și Nóra.

Putem vedea *Persona* la oricare cinematograf.

Numai că acolo e cenzurată pula, a spus Nóra. Dar tu n-ai decît să te duci la cinematograf.

Îmbracă-te gros, afară e frig, a spus Éva.

Nu au cenzurat-o.

Cum să nu? a spus Nóra. Fii liniștit, ăștia cenzurează tot ce e bun.

Știu ce vorbesc, am văzut-o.

Nici nu mă mir, tu la altceva nici nu te uiți, a spus Éva rîzînd.

Mai degrabă eu ar trebui să spun asta.

A fost un reproș? a întrebat Nóra. În locul tău, nu m-aș plînge tocmai de așa ceva.

N-a fost nici un reproș. De altfel, stă de la dreapta la stînga și nu se vede nici măcar o jumătate de secundă. Dar merită să fii atentă și la cinematografele legale.

Ăsta ține minte atît de bine totul? a întrebat Nóra.

Nu, doar imaginile, a spus Éva.

Săracul, a spus Nóra.

Éva mi-a întins paltonul.

Hai să plecăm, fiindcă noi n-am văzut nici varianta cenzurată.

Cînd eram în ușă, Nóra a spus că locuința asta e cam apăsătoare.

Burnița. Ne-am dus cu taxiul. A plătit Nóra, fiindcă putea să deconteze bonul la Operă. Eu stăteam în față. Eram cu ochii la șofer, care se uita prin oglinda retrovizoare la ele, nu la drum. Éva a întrebat cum e filmul. E tocmai bun pentru noi, am spus eu. M-ai făcut să mor de curiozitate, a spus Éva. Pe dinafară căminul cultural era întunecat ca un blestem. Am intrat pe ușa de incendiu din dos.

Șeful cinematecii era un activist cultural despre care aș fi jurat că e turnător. Era un cunoscut de-al Nórei. Publicul, cei zece-cincisprezece oameni, aproape că se pierdea în sala mare cît o hală. Nu erau aprinse decît două lămpi laterale, steaua roșie de ghips abia se vedea în penumbra de deasupra scenei. Scaunele erau capitonate cu catifea roșie, în stînga scenei era un pian. Mă gîndeam că și Bösendorferul Mamei stătea pe vremuri tot într-un cămin cultural ca ăsta. Numai că pe atunci nu se puteau organiza cinemateci clandestine. Stăteam la mijlocul sălii, unde nu s-a mai așezat nimeni. Nóra s-a așezat prima, la mijloc Éva, iar eu în stînga ei. Înainte să înceapă proiecția, activistul cultural ne-a rugat să nu fumăm, fiindcă s-ar simți și în ziua următoare. Ne-a spus că ar fi de prisos, nu-i așa, să ne spună cine a fost Bergman.

Vom vedea varianta completă a filmului, cu chestia aia cu tot. Au chicotit cu toții. Toată viața am urît aceste chicoteli complice. Și varianta completă în loc de cea necenzurată. Și chestia aia. De parcă cenzorul ar fi fost un tâmpit. De parcă nu el ar fi permis și chicotelile noastre. Bărbatul a urcat în sala de proiecție și a stins luminile.

După ce a trecut acea jumătate de secundă cu penisul, Éva s-a aplecat la urechea mea și m-a întrebat în șoaptă: Doar atât?

I-am spus că da, azi va trebui să te mulțumești doar cu atât. M-am gândit să-i atrag atenția la scena cu fotografia, să fie atentă dacă nu vede cumva o tâmpenie mare cât casa. Fiindcă Liv Ulmann potrivește șarful acoperind cu mâna obiectivul de la Leica. Așa nu se poate regla șarful, fiindcă nu vezi nimic. Când am văzut prima oară filmul, n-am înțeles cum de Bergman nu și-a dat seama. În drum spre casă nu mă gîndeam decît la asta. Din tot filmul nu m-a interesat nimic altceva decît acea greșeală. Apoi, cîndva în timpul nopții, mi-am amintit de ciobul acela de sticlă pe care l-a pus pe furiș asistenta, pentru ca Liv Ulmann să calce desculță în el. M-am simțit ca naiba. Din fericire, nimeni nu și-a dat seama ce satisfacție am trăit toată seara pentru că pînă la urmă am reușit să descopăr o greșeală mărunță la Bergman. A fost ceva îngrozitor. Oricum, m-am gândit ca totuși să-i atrag atenția Évei să fie atentă la secvența cu pricina.

Cînd asistenta i-a povestit lui Liv Ulmann, care era mută, că a făcut dragoste pe o plajă cu o femeie străină și cu un adolescent, Éva m-a prins de mîină. Din păcate, în căcatul ăla de sală nu era suficientă lumină ca să văd în jur. Ca să văd dacă a prins-o și pe Nóra de mîină. Cînd asistenta a spus că pe cealaltă femeie băiatul a satisfăcut-o cu mîina, Nóra și-a schimbat poziția. Și-a pus picioarele pe spătarul scaunului din față, și-a vîrît o mîină între ele, iar cu cealaltă a luat-o pe Éva pe după umeri. Așa încît, ca din întîmplare, să mă atingă și pe mine. Éva i-a spus că nu. Nóra a întrebat-o: Și atunci ce vrei? Éva i-a spus: Nimic. M-am gândit că dacă vrea să o cheme pe Nóra pe post de Imolka, înseamnă că a înnebunit. Cineva din față ne-a spus să tăcem. Éva mi-a dat drumul la mîină și și-a rezemat bărbia în palme. A rămas nemișcată, nici respirația nu i se mai auzea. Nóra a scos o țigară. A început să o lovească de pachet, apoi a pus-o la loc. Am fost nevoit să mă aplec și eu, ca să văd puțin din fața Évei. Liv Ulmann ținea deja sub palme fotografia ruptă în bucăți a copilului său cînd Éva s-a îndreptat și s-a lăsat pe spate. Se juca cu

degetele pe spătarul scaunului. Nóra și-a dat jos picioarele și s-a așezat în capul oaselor. După ce Alma i-a spus lui Liv Ulmann că a amuțit fiindcă-și urăște propriul copil, pe care ar vrea mai degrabă să-l ucidă, Éva a spus tare: Mă plictisesc îngrozitor, n-am chef să-l văd pînă la capăt.

Atunci hai să plecăm, a spus Nóra. A luat în brațe cele trei paltoane de pe scaunul de lîngă ea și s-a ridicat în picioare. Am străbătut coridoarele întunecate ca într-un labirint pînă ce am găsit ieșirea din spate.

Am să opresc un taxi, a spus Éva și ne-a lăsat intenționat singuri.

Nóra se uita la mine ca la un criminal.

Dacă ai văzut deja filmul și îți amintești atît de bine fiecare scenă, ai fi putut măcar să ne spui nici să nu mai venim.

Pentru asta ar fi trebuit să știu ceva ce încă nu știu, am spus eu. Apoi am adăugat: Despre voi.

Ce vrei să spui?

Știi, am tot mai mult senzația că în noaptea aceea nu am văzut-o pe Éva cu soțul ei, ci cu tine.

Și-a aprins o țigară.

Mă faci să rîd.

Am tăcut.

Vai, ce tîmpit ești, a spus ea.

Mă uitam la Éva, cum stătea pe marginea drumului pustiu. Mă gîndeam că pe acolo n-o să treacă niciodată vreun taximetru.

După părerea mea, în loc să te gîndești la tîmpenii în timp ce-ți dai drumul pe burta ei, ca să nu rămîină însărcinată, mai bine ai duce-o acasă și i-ai face un copil.

Tu, Nóra, să nu ne programezi viața. O să facem copii cînd o să vrem noi.

(căsătoria lui Kornél)

Ieri Kornél m-a întrebat de ce nu mai scriu nimic despre noi de la moartea Tatei. I-am spus că nu e adevărat, scriu. A tăcut. Venea cam o dată pe săptămîină, de obicei aducea vin și se așeza în fotoliul care fusese locul Évei. Nu mai jucam șah de vreo treizeci de ani. Îi citeam din caiet ce am mai scris de la ultima noastră întîlnire. Așa cum îi arătam odinioară Évei fotografiile mele. De cele mai multe ori ea nu spunea nimic, totuși îmi dădeam seama care fotografie era bună și care nu.

Dacă se vedea în ea ceva din ce am simțit eu când am apăsător pe buton. Bineînțeles că din când în când Kornél mai spunea cîte ceva despre compoziția uneori prea aerisită, alteori prea compactă. Uneori îmi readucea în memorie cîte ceva. De pildă, el m-a făcut să-mi amintesc de mămica aceea care a însoțit-o pe fiica ei când a venit să o fotografiez. Dar acum a fost prima oară când mi-a reproșat că nu scriu despre ceva anume. I-am spus că am scris deja tot ce era important în legătură cu noi. Tu știi mai bine, mi-a spus el.

Oricum, despre acel unic zîmbet al Klárei Szentiványi aș fi scris chiar și fără vreun reproș din partea lui Kornél.

Volumul i-a apărut după moartea Tatei. Lucrurile nu au decurs cum s-a așteptat el. Au trecut aproape cincisprezece ani pînă când mi-am dat seama, chiar în mijlocul galeriei Broch, de ce nu era fericit. Dar atunci, în mijlocul camerei Tatei, înconjurat de găleți pline cu var, eram de-a dreptul iritat fiindcă nu era dispus să se îngrijească de soarta poeziilor lui. Criticii erau reținuți, dar elevii de gimnaziu, ca și unii profesori de literatură mai inimoși, și-au făcut datoria. Unele exemplare ale cărții au avut sute de cititori. Printre studenții de la Filologie nu se cădea să faci curte cuiva fără să știi pe de rost cel puțin tot atîtea poezii de Erdőskornél ca și de Adyendre, Józsefattila sau Radnóti. A avut dreptate Tata.

Poți să te biciuiești ca Isus Cristos sau ca marii flagelatori. El era convins că pentru prima variantă era prea slab, iar pentru a doua, prea laș. Cred că multă vreme nu și-a dat seama cîtă forță se ascundea în această lașitate, în această slăbiciune a lui. Că tocmai când toate bicele stăteau să se rupă în bucăți, cu adevărul sprijinit pe stîlpi de beton, nebiciuirea lui ar răspîndi suspiciune, neîncredere nebuloasă, nesiguranță. În sufletele oamenilor a început să se clatine ceva, indiferent dacă erau îndrăgostiți, funcționari de partid sau parohi. El nu umbla pe apă, ci pe mocirlă.

La cîteva săptămîni după ce i-a apărut cartea, l-a căutat o femeie. Adică o fată. Avea douăzeci și patru de ani. Scria poezii. Nu știu de care, dar acesta a fost motivul întîlnirii lor. După care nu a mai scris niciodată poezii.

Lui Kornél îi era frică, eu m-am bucurat. Mi-a spus că nu vrea să distrugă viața nimănui. Eu i-am spus că atunci ar trebui ca în primul rînd să nu-și distrugă propria viață cu

temerile lui. I-a făcut curte Klárei aproape trei luni. Au venit o dată și la Reisz, pentru fotografii de legitimații. I-am întrebat pentru ce le trebuie, Kornél mi-a spus că pentru pașapoarte, i-am întrebat unde se duc, Klári mi-a spus că în rai, au depus deja cererile pentru vize. Mi-a plăcut. Pe vremea aceea încă nu existau automate pentru fotografii, genul acela de cabine cu perdele, și cred că aceea a fost singura fotografie pentru legitimații din Ungaria în care doi oameni se sărută.

Au făcut nunta toamna, în grădina restaurantului Trombitás. Frunzele au început să cadă, dar încă nu le mătura nimeni. Când n-am mai putut respira înăuntru, am ieșit să dansăm printre frunze și crengi uscate. Din partea lui Kornél au venit vreo cincisprezece-douăzeci de invitați, din partea Klárei, aproape o sută. Aș spune că a fost o nuntă frumoasă, dar nu am termeni de comparație, fiindcă a fost singura nuntă din viața mea. Cu Éva nu m-am căsătorit niciodată. Nici nu s-a pus problema: din clipa în care am pus în pat, lângă ea, cheia Tatei de la locuință, ea a devenit pur și simplu soția mea. Când am adus eu vorba, era prea târziu, după câteva luni a și plecat. Oricum, când m-am întâlnit cu Éva, Kornél era deja tatăl a doi copii. Îl așteptau pe al treilea.

Le-am mai făcut o fotografie chiar în ziua nunții lor, cu Kornél în costum și Éva în rochie de mireasă, alergând după tramvai. A fost ideea lui Kornél, eu le-am spus, bine, v-o fac, dar oare m-a mai văzut el vreodată făcând poze din astea, hazlii? Mi-a spus: scrise-n piatră. Am râs. Nu mi-a ieșit, sînt prea lent, niciodată n-am reușit să fac o fotografie ca lumea în asemenea situații. În goana aceea nebună i s-a descusut sacoul la umăr, nu mai aveam timp să-l ducem la croitor și i l-am împrumutat pe al meu. În el a dansat și la petrecere.

Era evident că se vor căsători odată și-odată, dar am fost puțin surprins că au făcut-o la trei luni după ce s-au cunoscut. Înainte de asta am stat mai tot timpul în cafenea. Am fost o dată și la un concert cu ei. După ce am terminat în sfârșit de zugrăvit, Klári m-a ajutat să spăl ferestrele. M-a tot întrebat despre Kornél pînă în zori. Plîngea, fiindcă avea impresia că el era nehotărît. I-am spus să se liniștească, altminteri o să plîngă toată viața, pentru că, în afară de poeziile sale, Kornél nu e sigur de nimic. Mi-a spus că nu am dreptate, el nu e sigur pe nici unul din versurile lui. I-am spus să mă creadă pe cuvînt, fiindcă altfel n-ar fi ajuns să-i citească nici una din poezii.

Toamna, cînd Sartre a refuzat premiul Nobel, Kornél a spus că asta nu are nici o importanță, fiindcă oricum este laureat. La care Klári a spus că se înșală, așa e și mai laureat. La care eu am spus că ea are dreptate. Kornél a spus că el ar fi mulțumit și cu un ungur care ar accepta premiul Nobel. La care Klári a spus, Doamne ferește, fiindcă atunci în următoarea sută de ani nu l-ar mai primi nici un ungur și Kornél n-ar mai avea nici o șansă. M-am uitat la Kornél cum se foia fîstîcit. Asta nu-i bună nici de glumă. Nu-i nici o glumă, a spus Klári. Mă uitam la ansamblul de lumini realist-socialiste cu care au fost înlocuite candelabrele venețiene de sub frescele Mannheimer. Le-am spus că dragostea e lucru mare.

Nu știu nici în ziua de azi care a fost motivul, dar eu am aflat abia în ultima clipă că ei doi urmau să se căsătorească. I-am întrebat de ce atîta grabă. Kornél mi-a spus doar că așa e cîstit din partea lui. Sînt lucruri pe care omul trebuie să le decidă, iar el s-a decis odată pentru totdeauna. N-am găsit altă explicație, așa că atunci cînd Klári a ieșit după mine pe terasa de la Trombitás, am întrebat-o dacă e însărcinată. Mi-a răspuns rîzînd că nu e.

Atunci am întrebat-o de ce atîta grabă. Mi-a răspuns că nu e vorba de nici o grabă, dar există în viață situații evidente. Ady murise, Babits murise, așa că ea nu a mai avut de ales.

I-am spus că nu o recunosc, fiindcă, după părerea mea, această frază nu este doar de nerostit, ci de-a dreptul de negîndit.

Mi-a spus că mă înșel în multe privințe.

I-am spus că în această privință are dreptate, totuși de data asta, în mod excepțional, sînt sigur că am dreptate. Dacă într-adevăr asta i-a făcut să înainteze cererea pentru viză, atunci nu numai că pașapoartele cu pricina nu vor fi valabile în rai, dar nu vor folosi nici măcar în iad, ci îi vor duce la cea mai cenușie și mai ne semnificativă căsnicie.

Mi-a spus că mă înșel și în această privință, iar de acum încolo, în calitate de soție, sarcina ei principală va fi să-l păzească pe Kornél de erorile mele.

Am întrebat-o dacă vede vreo asemănare, oricît de mică, între femeia care a fost în ultimele trei luni și femeia care este acum.

Mi-a spus că nu doar vede, ci tocmai acestea sînt genul de întrebări de care va trebui să-l păzească pe Kornél și, totodată, căsnicia lor.

I-am spus că n-are de ce să-și păzească căsnicia, iar cu Kornél nu-i va fi ușor.

Mi-a spus că mă înșel și în această privință.

A venit lângă noi și Kornél. Era puțin pilit. Sau poate era doar fericit. A îmbrățișat-o pe Klári și ne-a întrebat despre ce vorbim.

Despre nimicuri, i-am spus eu.

Klári a spus că nu e adevărat. Tocmai îi spuneam că de acum încolo va merge mai departe fie prietenia voastră, fie căsnicia noastră.

Kornél m-a privit și m-a întrebat dacă mi-am pierdut mințile.

Klári m-a privit cu un zîmbet pe care nu-l pot descrie nici în ziua de azi și i-a spus lui Kornél că și ea m-a întrebat același lucru.

Aș fi vrut să spun ceva, dar n-am reușit să articulez nici un cuvînt. Am rămas nemișcat, privind furia din ochii lui Kornél și zîmbetul de pe fața Klárei.

De fapt care-i problema ta? m-a întrebat Kornél.

Nici una, i-am spus eu. Cred că e o neînțelegere la mijloc.

Dacă nu mă înșel, doar faptul că te-am comparat cu Ady și cu Babits, a spus Klára.

M-ai înțeles greșit, i-am zis eu.

Ar fi fost destul de greu să mă înșel. Și mai trebuie să lămurim ceva, András. N-aș rămîne niciodată însărcinată numai ca să mă ia cineva de soție.

Ce naiba se petrece aici? a întrebat Kornél.

Cum ți-am mai spus, nimic. Mai precis, nunta ta.

S-a înroșit la față ca racul. Tremura. Niciodată nu l-am văzut în halul ăla. Klári l-a luat de braț și i-a spus cu o voce calmă, liniștește-te, dragul meu, probabil că a băut prea mult. Apoi s-a întors spre mine și mi-a spus, în orice caz, e dureros să aflu tocmai la nunta mea că cel mai bun prieten al soțului meu mă crede o curvă.

Cred că o să plec, le-am spus eu.

Bine faci, a spus Kornél.

Mi-am amintit de scena cînd bărbatul acela a făcut-o pe Mama fascistă, iar Mama m-a apucat de braț. A avut dreptate. Orice s-ar fi întîmplat, orice ar fi spus femeia aceea sau chiar Kornél, eu trebuia să tac.

I-am privit cum se întorc la masă ținîndu-se de braț. Cu Kornél în sacoul meu. Am plecat și eram deja în piața Moscova, cînd Klári a strigat după mine.

Să nu-l uiți la noi, a spus ea și mi-a întins sacoul.

N-am să înțeleg niciodată de ce ți-e teamă, i-am spus eu. Și nici de ce josnicia nu are limite.

Iar eu ți-am spus că te înșeli, te înșeli și iar te înșeli. În cazul acesta, în afară de tine, nu se mai teme nimeni. Iar asta nu are nici o legătură cu josnicia.

Tu cum ai numi-o?

Legitimă apărare.

Față de ce?

Față de tine, față de întreaga ta ființă. Față de felul în care trăiești și gîndești, față de fotografiile tale. Poate că nimeni nu ți-a spus-o în față, András, dar tu ești veninos. Poate că fotografiile tale sînt demne de pereții centrali ai expozițiilor, dar nu au ce căuta într-o casă de om.

(ceasul lui Gagarin)

M-am mocoșit o jumătate de oră în fața vitrinei pînă ce m-am decis. M-am gîndit cum dă buzna în studio, domnule Reisz, dacă nu-l lăsați imediat pe asistentul dumneavoastră să ia prînzul cu mine, eu o să mor de foame. Cum se încolăcește pe mine în autobuzul gol al orchestrei, parcat în fața porții, gîfîindu-mi în ureche, l-am plătit pe șofer, n-avem decît douăzeci de minute. Ai înnebunit, care prînz? Nu puteam să-i spun sărmanului Reisz că nu mai rezist pînă mîine.

Cum se uită la fotografie. Nu-i bună, dragul meu. Poți s-o mărești de douăzeci de ori, tot n-o să fie mai bună. Aș putea să-ți spun și că-mi place, dar la fel de bine aș putea să mă culc cu altul.

Cum stau la fereastră, așteptînd-o. Iar ea nu vine. Nu vine ore întregi. Și cînd apare la colțul străzii, brusc în spatele ei încep să se reverse valuri de noroi înalte cît casa. Cum o strig, dar ea nu mă aude. Cum mă trezește liniștindu-mă, spunîndu-mi că nu s-a întîmplat nimic.

Tu nu ai asemenea vise?

Cum îmi spune rîzînd: Niciodată.

Am vrut ca înainte de douăzeci și cinci a lunii, cînd ne vom duce în sfîrșit prima oară la Sopron, să primească ceva ce n-a mai primit de la nimeni. Așa că am deschis vitrina și am luat cutia de mahon a binoclului. Am dat la o parte placa de sticlă mată și am scos cele două fotografii ale bunicii.

Printr-o minune, în ciuda războiului și a mutărilor dintr-o locuință în alta, plăcile de sticlă au rămas intacte. În ziua dinainte o mărisem deja pe cea cu ceasul, pe care o făcusem ca să nu uit niciodată în ce dată s-a întâmplat. Ce-i drept, n-am mărit-o pe sticlă, ci pe film, și nici nu avea efect de spațiu, dar eram convins că, și fără acea perspectivă, tot se va putea citi din ea viitorul cel puțin la fel de bine cum citea și bunicul meu, din aceeași cutie, trecutul.

Cumpărasem bradul cu o zi înainte, din piața Hunyadi. Aș fi vrut unul care să ajungă pînă la tavan, dar vînzătorul mi-a rîs în nas. Mi-a spus că acelea nu mai sînt la modă. Pînă la urmă am cumpărat unul frumos, de vreo doi metri. Éva a adus globurile de la soțul ei.

Cînd ne-am întors de la cumpărături, m-a dat afară din bucătărie. Venea din cînd în cînd să se plîngă ce groaznic e, pentru că, din cauza pianului, n-a învățat ca lumea nici cum se taie ceapa. I-am spus că o tai eu. Mi-a spus să nu pun piciorul în bucătărie, fiindcă acolo e o harababură îngrozitoare. De pildă, pogacele s-au făcut scrum. I-am spus că atunci nu primește nici un cadou. De pildă, la Marcu stă scris că Sfînta Familie avea o sensibilitate aparte față de pogace. Apoi am împodobit pomul. După care ea s-a dus în baie ca să se schimbe. M-a întrebat ce scrie Marcu despre ținuta decentă. I-am spus că toate piesele vestimentare de prisos sînt excluse. Ea a spus că Marcu a fost un mare visător.

Ce-i asta? am întrebat-o.

O pietricică.

Am luat-o din cutiuța cu căptușeală de catifea și am admirat-o. Era cît un bob de fasole. Neagră ca smoala.

Eu voiam ceasul lui Gagarin, dar nu mi l-au dat, mi-a spus ea.

Ce fel de pietricică?

Numai Dumnezeu știe, fiindcă a căzut din cer. De pe o stea. A căzut cam pe vremea cînd te-ai născut tu. Ce-i drept, nu aici, ci în Siberia. Dar data-i corectă.

De unde ai luat-o?

De la muzeu.

Ai furat-o?

N-am furat niciodată nimic în viața mea. Am cerut-o.

Uită-te în ochii mei.

Bine, am furat o singură dată. Dar asta a fost demult. Pe asta a furat-o un cunoscut de-al meu.

Asta ce-i? m-a întrebat ea în timp ce-și despacheta cadoul.

Ceasul lui Gagarin, i-am spus eu.

Nu te cred.

Atunci deschide-l. Eu știu să mint.

Cînd s-a uitat înăuntru și s-a văzut culcată în dosul ceasului meu, a izbucnit în plîns.

Și pe bunica ta unde ai pus-o?

Nu-ți fă griji, e în vitrină.

Sărută-mă.

Atunci se răcește cina.

Marcu a spus că azi nu primești de mîncare.

Planul nostru era ca dimineața să plecăm la Sopron, dar după ce ne-am dezmeticit, mi-a spus că a vorbit cu mama ei, care a alunecat și au trebuit să-i pună piciorul în ghips, așa că preferă să se ducă singură. Dar în ziua următoare se întoarce, fiindcă pe douăzeci și șapte are repetiție.

I-am spus că e în regulă, cum crede ea că-i mai bine.

Kornél mi-a spus că nu înțelege de ce unei femei care pune pe cineva să fure pentru mine o stea dintr-un muzeu nu-i pot îngădui o banală fractură de gleznă.

(despre muzică)

Încerc de mai multe zile să scriu despre asta, dar nu-mi iese. Despre Éva și muzică. Mie nu-mi place cum cîntă Éva la pian.

Dar mai întîi trebuie să menționez că nu mă pricep la muzică. E important, pentru că, fără îndoială, există o legătură între a te pricepe și a-ți plăcea. Chiar dacă, asemenea cameleonului, priceperea se adaptează instinctiv plăcerilor.

Bineînțeles că de cele mai multe ori această adaptare nu se petrece pe neobservate. Ci atuni cînd în jurul tuturor strădaniilor sărmaneii cunoașteri apare roșeața însîngerată. Cînd cunoașterea e conștientă că nu e vina ei, ci îi este pur și simplu interzis să se adapteze la acea culoare. Și totuși. I se poate întîmpla oricui, oricînd. Omul poate afla dintr-odată că, în ciuda rațiunii, a evidenței, a spiritului dreptății, a moralității rafinate, totuși soția lui e o curvă ordinară sau că

evreii controlează întreaga lume. De fapt deziluzia poate constitui cea mai mare tragedie din viața unui individ. Care, în unele cazuri, poate duce chiar și la sinucidere.

Totuși în cazul nostru deziluzia nu a fost chiar atât de cruntă. Eram conștient că e o mare pianistă, dar mie nu-mi plăcea. Așa că am ajuns să mă tem de felul în care cînta la pian. Chiar dacă nu era întru totul adevărat. Dacă ar fi cîntat și la concerte așa cum începea să exerseze, mi-ar fi plăcut. Dar ea nu cînta așa. Cînd începea să studieze, parcă acoperea pianul cu pietre. Apoi, încet, începea să care pietrele înapoi cu roaba, una cîte una, pînă ce Petroful acela nenorocit devenea din nou imaculat de negru. Și părea să cînte singur, ca un pian mecanic. De parcă Van Gogh ar fi bibilit cu pensula bine înmuiată în uleiul de in pînă ce lanul lui de grîu ar fi devenit ca o fotografie. Odată i-am spus că pentru mine între felul cum cîntă la concerte și felul cum studiază acasă e o deosebire la fel de mare ca între fotografiile mele și o imagine de laborator a diviziunii celulare. Mi-a răspuns sec: Știu. Am întrebat-o de ce nu îndrăznește să cînte ca lumea. Mi-a spus să o cred pe cuvînt că e bine cum cîntă. Că are nevoie să cînte așa. I-am spus că nu o cred. Mi-a spus că unii pot s-o facă, iar alții nu. Ce? am întrebat-o. Nu mi-a răspuns nimic.

Apoi s-a întors brusc și mi-a spus: Eu măcar mă așez oricînd la pianul ăla nenorocit. Tu n-ai decît să vorbești atunci cînd vei binevoi să-ți expui fotografiile.

(locuința Évei)

S-a mutat în noua locuință cu cîteva săptămîni înainte de concert. I-a procurat-o soțul ei, cam la fel cum a făcut Tata cu asta de pe strada Szív. Adică probabil mult mai ușor, fiindcă nu e totuna să ai premiul Kossuth sau să fii proaspăt eliberat din închisoare. Am întrebat-o dacă nu vrea să o ajut. Mi-a spus că nu-i nevoie, are lucrurile împachetate, iar János va aranja cu transportul. De fapt eu m-am gîndit să despachetăm și să aranjăm lucrurile, nu să le împachetez împreună cu fostul ei soț. Dar nu am mai insistat și i-am spus, bine. Totuși m-am dus pe Strada Mare și am găsit o crîsmă de unde se vedea poarta de la intrarea clădirii. Plănuiam să o văd împreună cu fostul ei soț. E de înțeles, nu-i văzusem decît o singură dată, cînd tocmai făceau dragoste. În cele din urmă nu am intrat, mi-am dat seama că nu aveam nici un motiv s-o

fac. Ferenc Vándor a avut motive întemeiate să o pîndească pe Imolka din cămara de lemne, dar eu nu. Și bineînțeles că mă și temeam să nu mă observe. Locuința aceea era într-un loc cam nesuferit, era destul de greu să ajungi pînă acolo de pe strada Szív. Ar fi fost cusut cu ață albă să spun că am trecut întîmplător pe acolo.

După mutare, cînd s-a întors acasă, am întrebat-o cum e locuința. Pentru exersat e bună. Am avut impresia că nici n-o să-mi spună mai multe. În cele din urmă mi-am luat inima-n dinți și am întrebat-o dacă o să mi-o arate și mie vreodată. M-a întrebat rîzînd ce motive ar avea să nu mi-o arate. Doar că nu și-a imaginat că ar putea să mă intereseze. Cum să nu mă intereseze? În ziua următoare ne-am dus acolo, s-a mocoșit cu cheile minute în șir. Era o cameră și jumătate, patruzeci de metri pătrați, la etajul întîi, cu vedere spre stradă. Tot calabalîcul îi era îngrămădit în camera mare. Salteaua, partiturile, cărțile, cîteva geamantane cu haine. O ladă veche, plină habar n-am cu ce. Și o masă de scris mică. Am întrebat-o ce fel de mobilă își dorește. Mi-a spus că de nici un fel, e bine așa cum e acum. Pe perete, în fața măsuței de scris, stătea o fotografie veche, mare cît o carte poștală, într-o ramă de ghips. Agățată cam strîmb. Părea uitată acolo de fostul chiriaș. O femeie tînă ră plimba un cîine lup printr-un parc. Pînă la urmă am întrebat-o cine e. Nero, cîinele nostru, mi-a spus ea. Cu mama, a mai adăugat. Nu știam că aveți un cîine, i-am spus eu. Mi-a spus că nu-l mai are demult, fiindcă a fugit și l-a călcat o mașină.

Aș fi vrut să-i spun ce femeie frumoasă e mama ei, ca o statuie, dar, după cîinele călcat de mașină, ar fi fost deplasat. În camera mică nu a încăput decît Petroful. M-am gîndit că nu lipseau de-acolo decît plăpumile de pe pereți ca să studieze la pian în acea cămăruță pentru servitoare, la fel cum cînta pe vremuri la vioară în cămară copilul acela de țigan. Și apoi că dacă băiatul acela nu și-ar fi înjunghiat mama, eu nu m-aș fi așezat niciodată în acea cămară și atunci n-aș fi avut ce să-i scriu în caiet Adélei Selyem și n-aș fi ajuns niciodată în cartierul acela experimental. Aici m-am împotmolit. N-am mai găsit acel niciodată care m-a condus din locuința experimentală pînă aici, pe Strada Mare. Asta m-a liniștit. Faptul că am ajuns acolo pe altă cale. Apoi, după ce cheia ei a reușit în fine să descuie broasca aceea nenorocită, mi s-a părut că nu mai eram alături de aceeași femeie cu care plecasem de acasă. Ca atunci cînd am urcat în locuința lui Reisz, iar bătrînul avea pînă și vocea schimbată față de cea

cu care-mi vorbea în studioul de la parter. Dar poate că aici și eu sînt altul. Nu m-aș fi simțit în stare să cînt la pianul acela. Sau să-mi petrec măcar o singură noapte acolo. Noroc că avem unde să locuim, mi-am spus în sinea mea. Adusesem o sticlă de șampanie, ca să o deschidem acolo, dar pînă la urmă am rămas cu ea în geantă.

(împreună cu Dalma Keresztes)

Am ajuns la Academie în ultima clipă. Cînd m-am așezat, femeia din față mi-a șoptit fără să se întoarcă: Ia te uită, a început să-ți placă muzica?

M-au trecut toate nădușelile. Ultima oară auzisem acea voce în receptorul telefonului de la tutungerie, înainte de moartea Tatei. Și speram să nu o mai aud niciodată.

Mi-a plăcut întotdeauna muzica.

Nu asta te-a făcut de neuitat.

Nici pe tine, i-am spus eu. Sau poate doar am vrut să i-o spun. Nu mai știi. A apărut Éva, a trebuit s-o aplaud.

Îmi venea să ies din sală, dar era imposibil. Încercam să mă uit la Éva, dar nu reușeam să-mi iau ochii de la agrafa de argint cu marcasit înfiptă în cocul de păr proaspăt vopsit al Dalmei Keresztes. De la ridurile care-i brăzdau gîtul. M-am gîndit că în cîțiva ani îi vor ajunge pînă la șira spinării. Că o vor sugruma ca o funie. Și că atunci va muri. Își va pune capăt zilelor.

În pauză am așteptat-o să iasă și abia atunci m-am ridicat și eu de pe scaun. Ea stătea de vorbă cu cineva, așa că m-am dus la bufetul din celălalt capăt al holului și am cerut un pahar de vin. Oamenii se pregăteau deja să intre din nou în sală cînd ea s-a apropiat de mine.

Femeia asta cîntă destul de anemic, a spus ea.

Mie-mi place.

Mă mir. Nu așa te-am cunoscut.

Nu m-ai cunoscut.

Cum să nu. Te-am cunoscut și te-am iubit. Iar acum nu te recunosc și nu te iubesc.

Atunci mai bine nici să nu mai discutăm.

Așa a fost să fie. În schimb, îmi pare nespus de rău pentru ce s-a întîmplat cu tatăl tău.

Trebuie să intru, i-am spus.

Faptul că pe tine te deranjează nu mă împiedică să-mi pară rău. Spre deosebire de tine, pe el îl mai iubesc și acum.

Cu toate că nu v-ați întâlnit niciodată.

Da, cu toate că nu ne-am întâlnit.

Și mie-mi pare rău, dar trebuie să intru. Începe.

Eu am să renunț la actul al doilea al pianistei Zárai.

Am făcut eforturi uriașe ca să nu strivesc paharul în palmă.

Foarte bine faci. De altfel, pianista Zárai e soția mea.

Au început să-i tremure buzele, iar în cele din urmă a zîmbit silit.

Mă faci să rîd.

Nu intenționez.

Copii? Câți?

O să vină și copiii.

Numai să n-o lovești cu piciorul în burtă. Nu e frumos.

Nu te-am lovit în burtă.

Știi ce? De fapt e totuna.

Nu e totuna.

Pentru tine... Și mai faci fotografii sau doar îi întorci paginile?

Fac fotografii pentru legitimații. Nu știu să citesc notele.

Mie nu mi-ai făcut fotografii pentru legitimații.

Zău că trebuie să intru.

Spui asta a treia oară. Nu mai sta pe gânduri, căci dacă doamna artistă va observa cele două locuri goale, s-ar putea să intre la bănuieli.

Nu obișnuiește să intre la bănuieli.

E chiar atît de naivă?

Nu e naivă, dar nu are nici un motiv să intre la bănuieli.

Oare? Doar nu te-oi fi schimbat atît de mult! După cum cîntă la pian, nu cred că vă sfișiați între voi.

N-aș vrea să te jignesc, așa că să nu o faci nici tu.

N-am spus nimic jignitor. Am făcut doar două constatări. Cîntă rece, dar poate că așa le place criticilor. Iar tu nu te-ai schimbat atît de mult.

Cît de mult?

Știi și tu foarte bine.

Se pare că nici tu nu te-ai schimbat.

Ai grijă, fiindcă, după șapte ani, aș putea s-o iau ca pe un compliment.

Nu a fost cu intenție.

Puteai s-o faci liniștit. Am trecut deja de vîrsta la care să-mi fie teamă de bătrînețe. Nu-i așa că povestea cu fotografiile pentru legitimații a fost o glumă?

Nu am glumit. Trebuie să câștig cumva un ban. Dar te asigur că fac și alt fel de fotografii.

Așadar, nu te întreține pianista. E un punct în favoarea ei. Mi-am dat seama că am greșit când am vrut să te întrețin.

Mai are o mulțime de calități, crede-mă.

Sînt sigură. De fapt cred că s-ar putea să vă sfișiați unul pe altul. Arată bine.

Da, s-ar putea spune și așa: că arată bine. Cu toate că, dacă n-ar fi decît atît, acum n-am sta de vorbă așa. Și tu arăți destul de bine.

La timpul prezent? Ai grijă, este al doilea compliment.

Chiar că nu te-ai schimbat deloc, te pricepi de minune să-mi răstălmăcești cuvintele.

S-a uitat în jur, apoi și-a aranjat cocul. Brățările i-au alunecat de-a lungul brațelor și sîinii i s-au contractat.

Nu răstălmăcesc nimic. Văd că a intrat toată lumea, ba chiar aud că soția ta a și început să cînte. Iar noi sîntem aici. Ce-i așa greu de înțeles în asta?

Fii liniștită, am să intru imediat și eu.

Nu mă îndoiesc. L-ai dus pe tatăl tău la Mélyvár?

Da, l-am dus acasă.

Bine ai făcut. A fost cel mai strașnic bărbat dintre toți cei pe care i-am cunoscut vreodată. Ai fi putut să moștenești un strop de curaj de la el.

Am moștenit altele.

Sau poate că ai fost doar necopt.

Bineînțeles că-mi lipsea experiența de viață.

Maturitatea nu depinde de experiențele de viață, ci de felul în care te folosești de ele. Nici atunci nu duceai lipsă de experiențe.

De data asta, în mod excepțional, ai dreptate.

Știi când ai fost cel mai matur? Sau cel mai viril, ca să zic așa?

Cînd?

Prima oară. Cînd ai îndrăznit să-mi mărturisești că ți-ai cumpărat un slip de baie numai de dragul meu. De atunci și pînă la reproșurile acelea nenorocite de la ultimul telefon ai alunecat din ce în ce mai jos.

Vreau să știi că înainte de acel telefon nenorocit, cînd m-am întors acasă de la tine, Tata urla atît de tare de durere, încît l-am auzit din stradă. Așadar, nu cred că tu ai fost foarte matură atunci cînd mi-ai închis ușa în nas.

A tăcut.

Și-a scos din poșetă rujul și oglinda și s-a rujat. Le-a pus înapoi și a scos o țigară. A aprins-o și mi-a întins-o. Apoi și-a aprins și ei una.

Îmi pare rău, a spus ea.

Am tăcut.

N-am cum să ți-o spun altfel. Te rog să mă ierți.

N-am să te iert, i-am spus eu.

Nu poți sau nu vrei?

Nu vreau.

De ce ți-e teamă?

De nimic.

Nu minți.

Am tăcut. Mă uitam la femeia de la bufet, care spăla paharele. Nici nu trebuia să se întoarcă pentru ca, dacă înălța cumva privirea, să mă vadă exact pe mine în oglinda din dosul rafturilor.

Fii liniștit, n-am să-ți distrug căsnicia.

Mi-am stins țigara pe jumătate fumată.

Sînt liniștit. Dar acum pleacă de aici, i-am spus.

Sîntem la Academia de Muzică.

Știu. Eu nu mă mai duc la Lukács. Nici tu să nu mai vii la Academie.

Bine, a spus ea.

Și-a stins țigara și și-a aranjat rochia pe talie. Purta o rochie lungă, fără mîne, ca odinioară.

Dar mai întîi mă duc la toaletă, a spus ea.

Bine, du-te.

După cîțiva pași s-a întors. Ca prima oară, pe terasă.

Dacă vrei, poți să vii după mine, a spus ea.

Oglinda aceea nenorocită de la bar era atît de încețoșată, încît nu distingeam nimic în ea.

N-o să vin după tine, i-am spus.

Nu te cred, a spus ea.

După concert m-am dus în cabină. I-am spus Évei că nu mă simt bine, așa că n-o să merg cu ei la cină. Mi-a spus că bine, atunci nu o să stea nici ea prea mult. Acasă am scos fotografiile cu Dalma Keresztes. Apoi le-am pus la loc. Mi-am zis că nu rezolv nimic dacă le ard, așa cum nici rugurile de cărți nu au fost o soluție. Că Mama a fost la fel de neghioabă cînd l-a tăiat cu o foarfecă de croitor pe dr. Zenta din fotografia aceea, exact ca aborigenii care intră în panică dacă-i pozezi. De parcă fotografiile le-ar influența în vreun fel viața. Dar nu. Fotografiile nu au nici o putere.

Apoi am luat-o pe cea după care mi-a cerut odinioară o copie. M-am dus în baie și am deschis robinetul de la cadă. M-am uitat cum cartonul se umezește încet, cum negrul devine mai profund. Cum se ridică odată cu apa. Apoi cum se

umflă și, când s-a îmbibat cu apă, cum se lasă pe fundul căzii. Am scos-o și am pus-o pe una din table, la uscat. Apoi mi-am dat seama că nu se va usca înainte să ajungă Éva acasă. Am rupt-o în bucăți și am tras apa după ele. După aceea mi-am dat seama că aș fi putut să o ascund în dosul dulapului, unde încăpea cu tot cu tablă.

M-am dezbrăcat și am intrat în cadă. M-am gândit că aș fi putut să mă duc liniștit după ea. Că Éva n-ar fi aflat niciodată. Brusc, am simțit o ură atît de puternică față de Éva, cum poate că numai Tata a simțit față de gardieni.

De ce n-ai intrat după pauză? m-a întrebat ea.

Nu auzisem cheia în broască și nici pe ea traversînd antreul.

Ți-am spus că nu m-am simțit bine. De-aia nu am venit nici la cină.

A tăcut.

Mi-am dat seama că știe. Știam că e de ajuns să vadă o singură dată fotografiile acelea ca s-o recunoască oricînd. Că nu trebuia să arunce decît o singură privire de lîngă pian ca să știe că femeia aceea e acolo.

Și pentru că am stat de vorbă cu cineva la bufet, i-am spus.

A început să se dezbrace.

Nu veni lîngă mine, fiindcă apa e rece, i-am spus eu.

Știu, a spus ea.

A intrat în cadă, și-a lăsat capul pe spate și părul i s-a răsfirat pe suprafața apei. Se uita cum arde flăcăruia de la boiler.

O să mai stai și altă dată de vorbă cu ea?

Nu, i-am spus eu.

A ridicat capul. Apa îi șiroia din păr. Nu mă privea în ochi, ci se uita undeva în spatele meu.

Ai futut-o? m-a întrebat.

Nu.

Te cred, a spus și s-a ridicat în picioare. Trebuie să dorm, sînt foarte obosită.

Vin și eu.

Rămîi liniștit. Dar dă drumul la apa caldă.

Crede-mă.

Te cred, a spus ea și s-a învelit cu prosopul. Nu e vina ta că mie tocmai de această femeie mi-e teamă.

Nu trebuie să-ți fie teamă nici de ea, nici de celelalte femei.

Toți avem pe cineva de care ne e teamă. Și tu, și eu.

Mie nu-mi place să-mi fie teamă.

Atunci să nu-ți fie. Și a ieșit.

(*criss-ul*)

Așteptam legătura în bufetul gării din Miskolc. N-am găsit loc decît în dreptul tejghelei. Niște țigani jeleau, se duceau la o înmormîntare. Femeile stăteau pe jos, de-a lungul peretelui. Unele alăptau. Un bărbat a apărut lîngă mine și m-a întrebat ce beau.

Vin, i-am spus eu. I-a cerut femeii de la bar o sticlă întreagă. Ea i-a răspuns că nu servesc decît la pahar. Bărbatul a scuipat pe o bancnotă de o sută și a lipit-o de tejghea. Am spus o sticlă. Femeia a scos dopul, a pus pe tejghea sticla și două pahare alături de ea. Nu i-a dat restul. Bărbatul a turnat și s-a uitat în ochii mei. El avea ochii uscați ca osul.

Să-ți piară mă-ta și tac-tu, numai fiul să nu-ți moară. Băiatul nu. A golit paharul dintr-o dușcă. Niciodată băiatul, a spus el.

Îmi pare rău, i-am spus eu.

Nu de mine să-ți pară rău, ci de bunul Dumnezeu. Pentru că azi o să mă duc la el. Țigani ăștia habar n-au, dar eu o să mă duc azi la el și-o să-l întreb unde e fiul meu.

Nu te du la el, i-am spus eu.

Înseamnă că tu nu ai băiat, a spus el și m-a lăsat baltă.

Aș fi ajuns mai repede cu autobuzul, dar mie nu-mi place autobuzul. În tren poți scoate capul pe fereastră. De la gara din Ózd mai aveam o jumătate de oră de mers pe jos. Nu călătorisem prea des. Abia atunci mi-am dat seama cît de animate erau străzile din Budapesta. Unde se găsesc de toate. Trabanturi, Wartburguri, Skode. Unde pînă și manechinele din vitrine sînt însuflețite. Unde există cinematografe, cofetării și oficii poștale cu duiumul. Și tramvaie. Mi-a desenat pe o carte poștală pe unde s-o iau. Bine că nu s-a mutat într-un bloc, ci într-o casă cu grădină. Nepoata ei locuia în apartamentul alăturat, ea ne-a adus cafeaua și prăjiturile. Era o femeie cumsecade. Copiii ei se jucau în curte.

Contesa m-a întrebat unde și-a găsit locul fata cu umbrela de soare. I-am spus că între cele două ferestre. Ea a spus că era cel mai întunecat perete din casă. I-am spus că se

înșală, fiindcă așa, cu trei ferestre, camera a devenit mult mai luminoasă. A râs.

Locuința era mult mai spațioasă decât cea de pe strada Szív. Ea nu ocupa decât o singură cameră, cea alăturată era goală. Mi-a spus că nu are nevoie de ea. Am întrebat-o cum se simte aici. Mi-a spus că bine. Pe fereastră se vedeau niște hornuri uriașe. Nu două, trei, ci o pădure de hornuri. Din cărămidă. Le-am fotografiat prin perdea. Aș fi vrut să o fotografiez și pe ea în camera goală, dar pînă la urmă n-am îndrăznit să o rog. Am fotografiat doar camera pustie.

Continua să primească fursecuri și ciocolată de la rudele ei din Occident, iar măsuța era la locul ei, cu teancul de reviste *Știința și viața*, ca odinioară. M-a întrebat ce mai e nou pe-acasă. I-am spus că a murit Korbán, portarul. L-a strivit de perete un camion care dădea cu spatele. Într-o dimineață, cînd aduceau cărbunii.

A fost un nefericit, săracul.

Nu sînt sigur. Pentru unii e un noroc să ajungă portari.

Nu, dragul meu. Toți turnătorii sînt niște nefericiți.

Am întrebat-o dacă n-ar vrea să vină cu mine la Budapesta. Am putea să mergem la vreun muzeu sau la vreun film.

Dumneata să nu-mi faci curte, dragul meu.

Alta mai bună n-am găsit, i-am spus eu.

Atunci te rog să cauți. Nimeni nu o să-ți strige din stradă pînă la etajul al treilea dacă-i dai voie să urce la tine.

Totuși eu asta aștept.

Nu te-aș sfătui, dragul meu.

Mă gîndeam dacă țiganul acela a spus-o doar de durere sau se va duce într-adevăr la bunul Dumnezeu ca să-l întrebe de ce i-a ucis fiul.

La noi nu se prea știe ce este un *criss*. Sau, în cel mai bun caz, se știe din careurile de cuvinte încrucișate. Este un cuțit cu lama ondulată, folosit prin insulele îndepărtate. Cînd am vizitat-o prima oară, contesa era preocupată tocmai de acest pumnal jamaican. De fapt a început să citească despre fier și furnale atunci cînd s-a mutat ca să-și trăiască ultimii ani din viață într-un oraș de fierari. Așa a dat, într-unul din numerele revistei *Știința și viața*, peste un articol despre *criss*.

Imaginează-ți, dragul meu, că, precum ar spune răposata mea mamă, la aceste popoare sălbatice chiar și în ziua de azi

toate lucrurile au suflet. Pur și simplu nu-mi dau seama cum reușesc s-o facă.

Ce să facă?

De pildă, acest *criss*. Topesc deja demult fierul în cuptoare Siemens-Martin, ascut lamele cu polizoare electrice și totuși pumnalele au suflet. Pot să stea în vîrf, să se furișeze noaptea din toc și să zboare prin aer, să prevadă cutremurele și erupțiile vulcanilor, să se supere pe stăpîni dacă nu le ung lună de lună cu un ulei din niște flori cu nume imposibil de reținut.

Dar și aparatul meu de fotografiat are suflet. De cînd Reisz m-a făcut laș, nici nu-mi mai trece prin minte că Leica mea nu ar avea suflet.

Dumneata încerci să bagatelizezi totul, dar eu vorbesc foarte serios. Nu cred că aleasa sufletului tău ar fi dispusă să se mărite cu Leica.

Cu toate că asta o așteaptă. Bine, nu o mai iau în glumă. Așadar, se căsătoresc pe muchie de cuțit?

Ai spus că nu mai glumești.

Sînt doar binedispus. Oare n-aș putea să mă mut în camera goală de alături?

Nici vorbă. Pentru asta ar trebui să îmbătrînești patruzeci de ani într-o singură noapte.

S-ar putea. Deci care e secretul acestui cuțit?

Ba să nu reușești. Secretul lui e că dacă bărbatul nu este de față în momentul căsătoriei, cuțitul poate să-l înlocuiască. Pentru că nu-i doar un simbol al bărbatului, ci pentru ei e chiar sufletul lui. Și astfel căsătoria este la fel de valabilă ca una încheiată la parohia din colț. Sau chiar și mai valabilă, pentru că nu sînt cîtuși de puțin convinsă că, de pildă, parohul nostru crede în transsubstanțiere.

Nici eu.

Numai că la noi asta nu mai scandalizează pe nimeni. Ci este mai degrabă un sprijin. Fiindcă nu mai trebuie să ne batem capul cu concordanța raționalului cu iraționalul din creierul nostru. Pentru noi legătura dintre cele două nu mai constituie ceva evident. Așa că noi trebuie să facem eforturi ca să ajungem la bunul Dumnezeu. Îți poți imagina cîte coșmaruri are papa din cauza lui Darwin? Să nu crezi că lui îi vine mai ușor decît ție sau mie. Și nu găsesc nici o explicație pentru asta.

Iluminismul.

Vai, scutește-mă cu Iluminismul. Știi, cît timp făureau *criss*-urile astea din meteoriți, mai treacă-meargă. Dar oamenii aceia nu mai sînt primitivi. Nu erau nici pe vremea mamei. Cînd noi nici nu visam încă la descălecare, ei

construiau orașe cît Roma. Dar la ei iarba sau copacii încă mai au suflet. Poate că și bicicletele. Iar pentru ei asta nu constituie nici o problemă, nici o contradicție inexplicabilă, cum se întîmplă cu euharistia la preoții noștri sau cu aparatul de fotografiat la dumneata.

Cînd ne-am rătăcit?

Atunci cînd am crezut că Iluminismul și cuptoarele Siemens-Martin le rezolvă pe toate.

Și atunci ce le rezolvă?

Dacă aș ști asta... Iartă-mă, a spus ea și s-a dus la baie. Eu mi-am mîncat prăjitura. Am așteptat. Cînd s-a întors, avea ochii plînși.

Problema nu este că am îmbătrînit. Ci că, odată cu bătrînețea, mi-am pierdut credința. Nu mai văd nici sufletul ierbii, nici pe cel al copacilor.

Ei, i-am spus eu.

Bine, pe al dumitale îl mai văd. Păcat că nu ești nepotul meu.

(Pasiphae)

Într-o seară am luat de pe raft atlasul, îmi place să-l răsfoiesc. Éva m-a întrebat unde aș vrea să merg. Oriunde, i-am spus eu. Bineînțeles, în afară de Sopron, fiindcă acel oraș nici nu există. Dar ea s-a prefăcut că nu mă aude. L-a deschis cu o mișcare bruscă și, fără să se uite, a pus degetul pe un punct. Din păcate, era în Oceanul Pacific. Nu tocmai acolo, chiar atît de bine nu știu să înot. A doua încercare a fost mai reușită, fiindcă a nimerit aproape de țărmul Sumatrei.

Bine, acum hai să vedem unde ai vrea să te duci tu.

Nu e nici un secret, a spus ea și a răsfoit atlasul pînă a ajuns la Grecia.

De ce tocmai acolo?

Pentru că, de la Prometeu pînă la Oedip, aici s-a inventat totul.

Am întrebat-o care e legenda ei preferată. Mi-a spus că a lui Tezeu și a Ariadnei. M-a întrebat dacă o știu. Desigur, i-am spus eu, apoi mi-am dus mîinile la tîmple, mimînd că aș avea niște coarne de taur, și i-am spus că dacă asta e preferința ei, acum va trebui să o ia la fugă cît o țin picioarele. A rîs și mi-a spus să nu mă amăgesc, fiindcă eu nu sînt Minotaur. Pentru asta mama mea ar fi trebuit să fie Pasiphae. I-am spus că nu o cunosc pe femeia aceea, eu m-

am oprit la Ariadna. Mi-a spus că și cu Ariadna e bine, e născută de aceeași mamă, dar nu a fost zămislită cu un taur. Iar Tezeu a și alungat-o de pe corabie când a rămas însărcinată. I-am spus că eu l-aș fi luat pe Tezeu la palme. Mi-a zis să nu sar așa la bătaie, fiindcă probabil că și Ariadna și-a meritat soarta, din moment ce a rămas atât de repede însărcinată cu el. Sîngele apă nu se face. Am întrebat-o ce greșală a făcut mama aceea. Mi-a spus că sînt cam incult. I-am spus că dacă vrea să se ducă pînă în Grecia numai ca să-mi dovedească asta, nu merită osteneala, fiindcă eu pot fi incult și aici. Mi-a spus că și-a dat seama. Ei bine, avem calul de lemn din Troia și vaca de lemn din Creta, să nu uit asta, fiindcă de aici pornește totul. Bine, n-am să uit niciodată, dar aș prefera să-mi povestească ea frumos ce a făcut mămica. Ei, ce-a făcut, ce-a făcut... S-a lăsat futută ca lumea. I-a plăcut atît de tare de un taur alb, încît l-a pus pe Dedal să-i facă o vacă de lemn, s-a băgat în ea, și-a potrivit păsărica la spate și destrăbălarea a fost gata. I-am spus să nu-mi vină mie cu păsărica, fiindcă aia are un nume. Bine, pizda, dar a preferat să-i spună mai frumos, ca să nu mă excite. Pentru că altminteri n-ar putea să-mi spună povestea pînă la capăt, cu toate că abia acum vine ce e mai interesant. La care eu i-am spus că nu-mi pot imagina o destrăbălare mai mare, nu cred că poate veni cu ceva și mai interesant, așa că ar face mai bine să-mi arate cum a procedat Parsifana aia. La care ea, cică, să fiu amabil și s-o urmăresc, fiindcă s-ar cuveni să știu măcar atît, că din vaca aceea artificială, care a amăgit un taur, s-a născut Minotaurul. Nici nu mă mir, i-am spus eu. Atunci ea o să-mi spună o minune și mai mare și anume aceea că Minos l-a pus să construiască labirintul pe același Dedal care i-a făcut și soției sale vaca de lemn. Dar nu asta e partea cea mai interesantă, ci faptul că toată lumea se oprește la Tezeu și Ariadna, fiindcă, vezi Doamne, ce frumoasă-i povestea lor. Dar nici dracu' nu se sinchisește de ce s-a întîmplat cu Pasiphae. Presupun că Minos i-a tras o scatoalcă zdravănă. Ei bine, nu, dragul meu. De atunci mămica a trăit în labirintul acela, împreună cu pocitania ei de băiat. Să nu uiți niciodată asta cînd ai să mai admiri firul Ariadnei. Că nu Ariadna și Tezeu sînt personajele cheie, ci mama.

I-am spus că dacă e într-adevăr așa, atunci eu prefer să mă lipsesc de acel personaj cheie. Și am să mă opresc mereu la Tezeu și Ariadna. Și, în situația dată, pe cea din urmă am s-o fut, dar nu doar cît s-o mînjesc un pic, ci strașnic, ca lumea. Iar dacă, întîmplător, ar rămîne gravidă, n-aș începe să cutreier mările cu ea, ci am sta frumușel în Creta și eu aș

fotografia-o în timp ce-și alăptează micuța nimfă, chiar dacă știu că și asta e o dovadă a inculturii mele, fiindcă nimfele sînt mai mărișoare.

Am crezut că ți-am spus o poveste frumoasă.

S-a ridicat și și-a pus capotul.

Atunci caută-ți o Ariadnă, mi-a spus ea.

S-a dus în bucătărie. Am auzit cum se deschide frigiderul și cum curge laptele în pahar.

Am ieșit și i-am spus că eu mi-am găsit deja Ariadna.

Acum aș prefera să rămîn singură, dacă-mi dai voie, mi-a spus ea.

I-am spus că nu știu cu ce am supărat-o, dar îi promit că o s-o duc odată în Creta, ca să-i demonstrez că am avut dreptate.

Acolo o să te duci singur, mi-a spus ea.

Aș vrea să mergem împreună, i-am spus eu.

Paharul a explodat în perete ca o grenadă.

Iar ea urla: Cară-te înapoi în labirintul tău.

Ai avut și tu accese de furie, mi-a spus Kornél.

(Monopoly)

O vreme mi-am zis că pînă nu mă duce ea la Sopron, nici eu n-am s-o duc la Ózd. Apoi mi-am dat seama că era o prostie. O banală încăpățînare, din cele care au distrus o mulțime de vieți. Într-o dimineată am întrebat-o dacă n-are chef să vină cu mine la contesă. S-a uitat la tabloul lui Rippl-Rónai și mi-a spus că numai dacă e într-adevăr bătrînă. M-a întrebat pe cine vreau eu de fapt să prezint contesei Éva Szendrey? Pe iubita, amanta, modelul sau, eventual, pianista mea? Fiindcă de obicei aristocrații sînt melomani, nu-i așa? I-am spus că vreau să i-o prezint pe Éva Zárai, un nume generic, în care sînt incluse toate astea. A rămas douăzeci de minute în fața oglinzii din baie.

Sînt sigur că a fost și greșeala mea, ar fi trebuit s-o anunț pe contesă că venim. Ea nu mi-a făcut nici un reproș, a fost drăguță cu Éva, dar situația a fost nasoală. La jumătatea drumului de la gară a început să plouă cu găleata și ne-a udat pînă la piele. Nepoata ei plecase la Miskolc, iar copiii au rămas pînă seara în grija contesei și nu puteau fi trimiși să se joace în curte din cauza ploii.

Cînd s-a prezentat, Éva i-a spus că Zărai nu e cu y, ca la aristocrați, ci cu i normal. N-are nici o importanță, draga mea, i-a spus contesa, de altfel știam, iubitul nostru comun mi-a dat deja discul tău cu Schubert.

Am crezut că o să-i facă plăcere, dar s-a arătat mai degrabă încurcată.

Nu mi-aș fi imaginat că acel i simplu ar avea vreo importanță pentru ea. Pînă atunci nu am remarcat niciodată că ar preocupa-o asemenea amănunte. Și nici mai tîrziu nu mi-a dat de înțeles așa ceva. Numai y-ul din numele contesei a deranjat-o.

Contesa ne-a servit cu biscuiți americani și cu vișinată de casă, apoi i-a explicat Évei că, odată cu vîrsta, imaginația omului devine tot mai săracă, fiindcă n-a trecut nici un an de cînd mi-a prezis că nimeni nu va ridica privirea pînă la etajul al treilea, ca să mă întrebe dacă n-aș vrea să urce la mine, și iată. Éva mi-a aruncat un zîmbet vag, zicînd că n-ar fi crezut că voi da așa în vileag toate amănuntele vieții noastre intime. La care contesa i-a spus că între noi nu există secrete.

De fapt nu s-a întîmplat nimic altceva, doar că a îndrăgit-o pe Éva din prima clipă și a început să discute cu ea la fel cum discuta cu mine. Habar nu avea că, înainte de plecare, Éva a rămas în fața oglinzii mai mult decît atunci cînd se pregătea să apară în fața sălii pline de la Academie. Pe deasupra, au îndrăgit-o și copiii, care au început să tragă de ea ca să se ducă în camera aceea goală și să joace Monopoly cu ei. Contesa le-a spus să mai aștepte, dar fără prea mare succes. În cele din urmă Éva a spus că mai bine se duce cu ei, măcar așa vom putea să stăm și noi de vorbă în tihnă.

Se pare că într-adevăr a zburat un înger la dumneata. Așa că ai grijă să nu-și ia zborul pe fereastră.

Nu are nici o șansă, fiindcă fereastra-i închisă.

Mă așteptam să fii ceva mai înțelept. Un înger nu rămîne cu tine fiindcă ai închis fereastra, ci numai dacă are motive să rămînă.

Nu va avea niciodată vreun alt motiv să rămînă în afară de faptul că mă iubește.

Desigur, dragul meu, desigur. Asta îți spun și eu, să monopolizezi acest motiv cu înțelepciune. Altminteri vei pierde, cum am pierdut și eu azi în fața acestor doi copii. N-

am învățat la timp jocurile de societate, așa că acum am pierdut mai multe mobile și locuințe decât la naționalizare.

N-aveam chef să continui subiectul. Am întrebat-o dacă ea crede că americanii se vor duce într-adevăr pe Lună.

Mi-a spus că nu au de ales, trebuie să se ducă.

În drum spre casă, în tren, Éva mi-a spus ce simpatică e bătrîna, ce păcat că biata de ea e nevoită să trăiască acolo, că i-ar fi plăcut să o viziteze din cînd în cînd dacă ar mai fi locuit în aceeași casă și ce bine că nu are aere aristocratice, ce noroc am avut că mi-am găsit o bunică de rezervă ca ea, care cu siguranță mi-a fost de mare ajutor la început. Eram convins că e sinceră în tot ce spune, numai că de atunci încolo, ori de cîte ori am rugat-o să vină cu mine la Ózd, ea avea mereu repetiție.

(aselenizarea)

În iulie șaiszeci și nouă Éva a zis să mergem la unul din cunoscuții ei, unde va fi multă lume, ca să vedem aselenizarea. I-am spus că nu e revelionul. S-a supărat. Am fost un tîmpit. Mai bine zis, un laș. N-am îndrăznit să recunosc că n-aș vrea să văd transmisia împreună cu cunoscuții ei, ci la Ózd, alături de contesă, pe care anul acela n-am văzut-o decât o singură dată.

S-a așezat la pian și a început să apese o singură clapă. Cea de pe care se dezlipise plăcuța de fildeș. A apăsato minute în șir. Cred că a și uitat de mine. Apoi, dintr-odată, a spus: Mai bine mama pe întuneric.

Cum adică, mama ta? am întrebat-o.

Nimic. Am vorbit singură, nu cu tine.

Dar ai putea să-mi spui și mie.

A tăcut.

Ai să-mi spui vreodată?

Uneori simt că mă sufoc aici. Și s-a dus la baie.

M-am dus după ea ca să-mi cer scuze. I-am spus că are dreptate, hai să mergem.

Tu ce-ai vrea să facem? m-a întrebat ea.

Ți-am spus doar, să mergem.

Din fericire, ura să se certe, în cîteva minute puteam să ieșim din groapă.

Eu aș vrea să mergem. N-am chef să rămînem acasă în timp ce alții se duc pe Lună.

Ai dreptate, am spus eu.

Afară, printre clădiri, era un iulie aprig. Aerul rămânea nemișcat și după asfințit. Am mers cu metroul mic pînă la capătul de linie, apoi am traversat pe jos podul și am urcat în Cetate, spre Strada Domnească. Cetatea Buda nu mi-a plăcut niciodată. De departe, de pe cheiul din Pesta, da, dar nicidecum să mă plimb pe acolo. Nu mi-au plăcut nici străzile, aleile, piațetele. Nici Bastionul Pescarilor. Sau împrejurimile Cetății. Sau Podul de Lanțuri, tunelul și Cîmpul Martirilor. Cînd trec pe acolo, mi se pare mereu că totul e o păcăleală. Ca într-un parc de distracții sau la Muzeul Satului. Dar bineînțeles că prefer acea păcăleală față de cea dintr-un cartier de blocuri.

Am urcat dealul tăcuți, însoțiți de-a lungul zidului cenușiu de umbra certei de după-amiază. Mă întrebam dacă astronauții americani se vor întîlni cu Laika. Apoi dacă aparatul de fotografiat al lui Neil Armstrong nu se va rătăci în imponderabilitate, precum odinioară creionul lui Gagarin. Fiindcă, la urma urmei, imponderabilitatea nu are nici un motiv să facă vreo deosebire între un creion și un aparat de fotografiat. Éva m-a întrebat la ce mă gîndesc. La contesă, i-am spus eu. M-a întrebat de ce n-am plecat atunci la Ózd. Nu i-am răspuns. Nu-l știam pe cunoscutul la care mergeam. Nici Éva nu-l cunoștea decît destul de vag. Nu știa despre el decît că era ziarist sau redactor. De fapt era o cunoștință de-a Nórei.

Cînd ne-a deschis ușa Adél Selyem, cu un copil în brațe, am început să mă prăbușesc. Plămîinii, stomacul, toate organele interne mi s-au ridicat în gît, ca atunci cînd te prăbușești într-o fîntînă a naibii de adîncă, pierzîndu-te în beznă. Nici nu era o senzație prea neplăcută. S-a risipit cînd ne-a întins mîna și s-a prezentat: Adél Bauer. Și a adăugat: Iar ea e Eszter. András Szabad, am spus eu. S-a prezentat și Éva, care a pupat-o pe fetiță.

Părea atît de sigur că nu m-a recunoscut, încît n-am avut altă soluție decît să accept situația. Stăteam în adîncul acelei fîntîni blestемate, de unde nu se vedeau nici cerul, nici tavanul de deasupra mea. Habar nu aveam cum o să ies la suprafață, timp în care modulul lui Neil Armstrong se apropia de Lună, ca să se poziționeze pe orbita de aselenizare.

Poate că e mai bine așa, mi-am spus. Mie nu mi-ar fi trecut prin cap să neg că o cunosc, dar poate că ea de asta avea nevoie. Poate că și Éva. Opt ani se văd la o femeie. Mai ales dacă a devenit și mamă. Și nu doar la o femeie, ci la oricine. Însă acolo, în ușă, cu un copil în brațe, Adél Bauer plutea la fel de imponderabil ca Adél Selyem pe vremuri, când i-am dat acea foaie de caiet cu o singură propoziție scrisă pe ea, cum că n-aș rezista singur într-o cămară mai mult de o jumătate de oră.

Mă gîndeam că dacă Dalma Keresztes o îngrozește atât de tare, pentru Éva e de o sută de ori mai bine să nu afle că aceasta-i femeia despre a cărei cîrpă roșie i-am povestit deja de vreo două-trei ori. Locuința era mare și venise multă lume acolo. Probabil că Bauer era un soi de colecționar, fiindcă pe pereți atîrnau o puzderie de săbii, halebarde și carabine. Alături de cuierul din antreu era postată o armură completă, cu tot cu dardă și scut. Arăta îngrozitor.

Sufrageria era mobilată cu o garnitură aurită, cu mai multe vitrine, iar pe o măsuță cu tăblie de marmură trona televizorul amuțit. Imaginea era plină de paraziți. Pe o altă măsuță cu tăblie de marmură era un picup din care răsună muzică de dans. Erau acolo scaune și fotolii cît să umple pe jumătate o sală de teatru, pentru cînd începea transmisia. Deocamdată în cameră nu era prea multă lume. Din cauza micuței, nu se putea fuma decît pe terasă. Am ieșit și noi, amestecîndu-ne în mulțime.

Bauer era un bărbat scund de vreo cincizeci de ani. Cu pieptul și brațele păroase. Aveam senzația că-l mai văzusem undeva. Apoi mi-am dat seama că nu pe el îl știu. Ci pe tovarășul Selyem, care dansează cu soția lui Gagarin.

Terasa era imensă, cu palmieri și o panoramă cu Budapesta noaptea. Numai Dunărea nu se vedea. Adél i-a spus Évei că bufetul este în camera alăturată, să ne servim singuri. Se ferea să vorbească cu mine. Nu o cunoșteam decît pe Nóra, care zîmbea cinic, lăsîndu-se curtată de doi domni mai bătrîni. Éva a descoperit doi cunoscuți, dar eu mi-am dat silința să dispar înainte să mi-i prezinte. Se discuta aprins dacă aselenizarea avea sau nu vreun rost.

Cineva a spus că dacă ar fi în locul Moscovei, ar sta liniștit, cu mîinile în sîn, fiindcă economia americană nu e

suficient de puternică încât să poată finanța programul Apollo.

Toată lumea stătea în picioare, numai Bauer era așezat. A băut o înghițitură de coniac și i-a răspuns, aici nu accept nici o provocare, Imre, fără să-și ridice ochii spre insul acela.

Am înghețat cu toții. A așteptat, a mai băut o înghițitură, apoi a adăugat rînjind: Ai să mă faci să cred că nu mai ești în slujba noastră, ci a americanilor.

Toți au rîs ușurați.

Eszter a început să plîngă. Bauer a făcut un semn, dar Adél nu l-a observat. Atunci i-a spus, ce stai, dă-mi mie fetița. Adél s-a apropiat și i-a pus fetița în brațe. Bauer a arătat spre cer. Privește, prințesa mea. Azi o să se ducă acolo un nene mare și urît din America, care o să mănînce Luna. Uite așa, hammm, a spus el și s-a prefăcut că-i înghite mînuța. Fetița a amuțit. Bauer i-a dat-o mamei sale. Du-o înăuntru, să nu răcească.

M-am gîndit că Bauer cel de-aici nu are nimic de-a face cu acel Bauer care în ianuarie s-a înfășurat într-un cearșaf îmbibat cu benzină și, la cei șaptesprezece ani ai lui, și-a dat foc cu drapelul roșu-alb-verde în mînă.

După ce Adél a intrat în casă, am mai așteptat puțin, apoi i-am spus Évei că mă duc să-i aduc un pahar de vin. M-am uitat din ușa camerei cum se juca pe covor cu fetița. Ce frumoasă e, i-am spus eu.

S-a întors speriată: Nu aici!

N-am spus decît că e frumoasă.

Te rog din suflet, nu aici, a repetat ea, de-a dreptul disperată.

În regulă. Cred că și pentru mine e mai bine așa. Cu toate că ai o fetiță foarte frumoasă, i-am spus eu și am plecat în camera alăturată, după vin.

Cînd a început transmisia, am intrat cu toții. Nu erau destule scaune, așa că i-am spus Évei să mi se așeze în brațe, dar nu a vrut. Pentru prima oară în viață. Eu m-am retras într-un colț, în picioare. Adél Selyem stătea lîngă Bauer, în fotoliul de culoarea tutunului. Eszter a început din nou să plîngă, iar Adél i-a băgat în gură colțul scutecului.

Îi dau dinții, i-a spus Bauer femeii între două vîrste de lîngă el.

Sărăcuța, a spus femeia.

Pe tot parcursul transmisiei eu m-am uitat cum ronțăie fetița cîrpa aceea.

A reieșit că aceea fusese doar aselenizarea, iar Neil Armstrong nu va păși pe Lună decât cândva în zori. Bauer ne-a rugat pe toți să tragem scaunele la perete. A închis televizorul și a dat muzica mai tare.

Cîțiva și-au luat rămas-bun, fiindcă voiau să urmărească restul de acasă, iar alții au ieșit pe terasă, ca să discute despre cele văzute. Eu n-aș fi putut discuta cu nimeni despre cele văzute de mine. Adél Selyem s-a dus să-și culce fetița. Am întrebat-o pe Éva ce ar vrea să facă. Bineînțeles, să dansez, a spus ea. S-a dus împreună cu Nóra în camera alăturată, după coniac. M-a întrebat dacă vreau să-mi aducă și mie. Bineînțeles, i-am spus eu. Pînă la urmă nu s-au mai întors, s-au așezat să bîrfească undeva. M-am așezat și eu în fotoliul de culoarea tutunului. Mă uitam cum dansează Bauer cu Adél Selyem.

Mi-am amintit cum a apăsat după-amiază cea unică clapă de pe claviatura Bösendorferului. Apoi cum a spus: Mai bine mama pe întuneric. Ca un blestem. Apoi că a spus asta mai degrabă din cauza mea. Fiindcă, într-adevăr, se sufoca lîngă mine. Pentru că în acest nenorocit de muzeu militar, Adél Selyem, cea care și-a renegat amantul de odinioară, are mai mult aer decât ea atunci cînd eu iar n-am vreo altă idee mai bună decât să vedem a treia oară nu știu ce Bergman, să mergem la plimbare sau să ne ducem în nu știu ce crîsmă. M-am gîndit că nici dacă mi-aș storce creierul un an de zile nu mi-ar trece prin minte să împrăștiu detergent într-o cascadă. Că m-aș îndoi dacă mi-ar povesti cineva cum s-a legănat într-o noapte în pielea goală pe un trapez dintr-un circ de la Varșovia. Și eu m-am suit pe bicicleta aceea împrumutată și am dat o raită pînă la sere. Berecz nu mi-a tras nici măcar o palmă. M-am gîndit că nu am început să mă prăbușesc în acea blestemată de fîntînă atunci cînd Adél Selyem ne-a deschis azi ușa, ci mult mai devreme. Cînd nici Laika nu cutreierase încă văzduhul, darmite Gagarin. Iar în clipa asta cineva stă în cabina lui de astronaut, la ce știu eu cîte mii de kilometri deasupra mea, și zîmbește. Abia așteaptă să i se deschidă ușa, ca să poată ieși. Sînt sigur că îi e teamă, de ce nu i-ar fi? Dar o să iasă. Iar eu îmi țin fotografiile încuiate în sertar de aproape zece ani. Apoi m-am gîndit că ultima oară am fotografiat-o pe femeia aceea oarbă. De atunci n-am mai adus pe nimeni acasă. Fiindcă mi-am dat seama că Éva se teme. În zadar n-ar vrea ea să se teamă, e mai speriată decât mine. Nu m-a crezut că era oarbă. Pînă la urmă am adus poza de legitimație de la Reisz, ca s-o conving

că așa era. Nu m-a rugat, nu a vorbit despre ea, dar am știut că altfel nu o să mă creadă. Și faptul că eu am crezut-o atunci când mama ei și-a fracturat glezna nu schimbă cu nimic situația. Nici că o cred că uneori studiază pînă noaptea. Că o cred că nu primește decît camere cu un singur pat la hotelurile din Berlin sau Viena. Că, dintr-un motiv sau altul, o cred că niciodată nu putem merge împreună la Sopron, dar dacă avem vreodată trei zile libere la rînd, ea trebuie să se ducă acolo, ca să o scape pe mama ei de moli. Și se întoarce acasă ca o cîrpă. Pentru că s-a certat cu conductorul. Nu-mi dau seama. Mama a pus levănțică și problema moliilor a fost rezolvată. Sînt curios, când vom avea un copil, cine o s-o mai scape pe mama ei de moli. Probabil că noi. Toți trei. Vom cumpăra un buchet de levănțică. Sau formalină sau naiba știe ce. Naftalină. Cel mai interesant ar fi dacă nu i-ar arăta mamei sale propriul ei copil. Cu toate că și mie mi se făcea rău cînd Dalma Keresztes voia cu orice preț să mă ducă la Mélyvár. Și cînd a urcat la Tata. Numai că acum situația era destul de diferită. Problema noastră era că și-ar fi născut de-a dreptul propriul nepot. Nici măcar atît. Pur și simplu nu o iubeam. Dacă mă gîndesc bine, pînă acum nu am iubit pe nimeni în afară de Éva. Asta a fost problema și cu Adél Bauer. Ce ușor e să-i înveți cuiva noul nume. Bauer. E suficient să ți-l spună cineva o singură dată ca să-l ții minte toată viața. Mai ales dacă, atunci cînd ți se prezintă, mai are și un mic Bauer în brațe. Se duce la ea un nene urît și o înfulecă. Ham. Nu cred c-aș fi în stare să-i arăt așa copilului meu Luna. Se vedea uneori din cameră, printre tufele de liliac din fața ferestrei. N-am băgat de seamă dacă le-au tăiat și pe alea sau doar nukul. La urma urmei, e totuna. De Ziua Morților am s-o rog pe Éva să vină cu mine. În ultimii șase ani m-am dus de trei ori. Mai precis, de două, fiindcă a treia oară m-am întors din drum încă de la gară. Mormîntul acela nu va arăta niciodată ca lumea. Numai de n-ar fi ploaia aia cîcăcioasă. Ar fi bine ca Ziua Morților să cadă într-o perioadă mai bună. A doua oară ploua atît de tare, încît am pierdut chiar și acceleratul de seară. N-aș mai petrece pentru nimic în lume încă o noapte în gara aceea. Noroc că îmi scrie în buletin că m-am născut acolo, altminteri milițianul m-ar fi arestat. Dar a fost cumsecade. Cred că l-a cunoscut pe Tata. Toată lumea îl cunoștea. Dacă Éva va fi dispusă să vină cu mine, o să-i scriu cuiva, să putem petrece o noapte acolo. Cu toate că sigur n-o să vină, o să se ducă la Sopron, la tatăl ei. Aș fi curios dacă tatălui ei ar fi fost dispusă să mă prezinte – sau poate că tocmai lui nu. În orice caz, dacă Mama ar mai trăi, iar eu aș fi pianist, ea ar veni la toate concertele mele.

Chiar și de la Mélyvár. Poate nu absolut la toate, dar la majoritatea. Așa cum Tata ar veni la fiecare expoziție de-a mea. Dar pentru asta ar trebui să am măcar o expoziție. Și, bineînțeles, ca Tata să învie. Altfel e mai greu. Adevărul este că fotografia cea mai bună pe care am făcut-o e cea cu femeia oarbă. Problema nu este că Éva se teme de ele, ci că nu poți să faci o expoziție cu o singură fotografie. Desigur, poate că mai sînt cîteva reușite. Și Kornél a așteptat ani buni pînă și-a încropit primul volum. Totuși și l-a retras, ca să nu ajungă turnător. Ce-i drept, n-a așteptat zece ani. Dar poezia e altceva. E o chestiune absolut intimă. El scrie versuri cînd vrea. Sau cînd poate. Eu n-aș fi putut să fac niciodată acea fotografie dacă femeia oarbă n-ar fi intrat în studio și nu și-ar fi scos ochelarii de soare. El a fost mai deștept, fiindcă s-a mulțumit cu o bucată de hîrtie și un creion. Oricît de mare ar fi imponderabilitatea, în viața asta imputită aparatul de fotografiat al lui Neil Armstrong nu va pluti niciodată precum creionul lui Gagarin. Să zicem că între cele două nu există termeni de comparație. Dar există față de faptul că lor li s-a născut deja al treilea. Poate Klári a avut dreptate cînd mi-a spus că fotografiile mele nu au ce căuta într-o casă de oameni. Dar desigur că acesta n-ar fi trebuit să fie un motiv ca să treacă trei ani pînă ce eu să mai ajung pe la ei. Kornél s-a purtat ca un laș căcăcios. Cu toate că dacă el ar fi făcut-o curvă pe Éva, n-ar mai fi putut pune piciorul în casa mea treizeci de ani. Chiar dacă ar fi avut dreptate. Din păcate, așa e. Pe termen scurt sînt sigur că am avut dreptate, totuși pe termen lung Klári a fost cea înțeleaptă. Fiindcă acum ei stau acasă în fața Orionului. Și nu privesc, în loc de momentul aselenizării, cum își îndeasă Eszter Bauer scutecul în gură. Faptul că a decis ceva pentru întreaga viață nu l-a făcut să scrie versuri mai proaste. Nici Éva n-ar cînta mai bine sau mai rău la pian. Nici eu n-aș face fotografii mai frumoase sau mai urîte. Și nici mie n-ar trebui să-mi fie teamă ca nu cumva să reiasă că de fapt nu se duce la mama ei, ca să omoare molii. A avut dreptate: toți avem pe cineva de care ne e frică. Cu toate că nu înțeleg de ce tocmai de Dalma Keresztes. În locul ei, eu m-aș teme mai tare de Adél Selyem. Și nu pentru că m-a otrăvit. Cu carne crudă, în pula mea. Tu la cîșpe ani te sărutai. Cînd te regulai deja cu compozitorul tău, eu încă mă uitam la desenele mai reușite ale lui Egon Schiele. În dreapta Egon Schiele, în stînga frescele de la Pompei, iar la mijloc eu. Știi de ce mi-ar fi frică de Adél Selyem? Știi? Pentru că nu se cacă pe ea. Eventual, doar din cauza soțului ei, un animal și jumătate. Pentru că ea îndrăznește să plutească și cu un copil în brațe. Deschide ușa și plutește.

Asta nu-i ceva ce ține de conformația fizică. Ci de curaj. Niciodată nu o să aibă sînii sau curul cum le ai tu. Niciodată nu o să aibă cerul înstelat pe pîntec. Dar ea a decis. Așa cum a decis și Kornél. Împreună cu Klári. Chiar și Mama. Toți. Poate că Bauer e un animal și jumătate, dar n-ar reuși să o țină lîngă el cu toate săbiile lui dacă Adél Selyem n-ar fi decis așa. Ca uneori să se ducă să omoare molii. De altfel, nu eu am spus că toată lumea trebuie să vadă măcar o dată pe lună *Comunianții*. Așa e greu să plutești. Numai cel care nu se teme că în realitate tînjește după altceva este în stare să plutească cu un copil în brațe. Cu toate că toți tînjim după toate. Și eu vreau totul. Sînt sigur că și Gagarin ar fi vrut ca, pe deasupra, să fie și scafandru. Dar și el a fost nevoit să aleagă între Groapa Marianelor și stelele de pe cer. Nu încerca să mă convingi că a fost decizia mea, în timp ce tu mă ameninți că mă părăsești dacă nu mai vreau să te fotografiez doar pe tine. Nu încerca să mă convingi că nu eu am vrut, cîtă vreme tu nu mi-ai oferit posibilitatea să intru decît de două ori cîte zece minute în locuința primită de la soțul tău. Nu încerca să mă convingi că eu nu m-am decis, din moment ce nu știu nici măcar dacă mama ta mai trăiește. Tu ce nu știi? Ce? Ți-am povestit totul, de la străbunica mea pe jumătate nebună pînă la cîrpa roșie a curvei ăsteia.

Îți place? m-a întrebat Éva. S-a așezat pe brațul fotoliului și mi-a întins paharul cu coniac.

Cine?

Ei, cine? Mămica.

Fii serioasă, i-am spus.

Era atît de mult dispreț în mămica din tonul ei cît n-am auzit de la ea într-un an întreg față de toată lumea.

Fiindcă nu-ți iei ochii de la ea.

Nu la ea mă uit, ci cum dansează cu soțul ei.

Interesant, a spus Éva.

Ce?

Că asta nu te face să te gîndești că ai putea să mă inviți și pe mine la dans. Nici măcar n-ai observat că dansez de zece minute în fața ta, cu Nora.

Cu Nora? Poate că tocmai de aceea nu te-am băgat în seamă. Pe ea am s-o văd numai cînd se va legăna în pielea goală pe trapez.

Ei, hai, strunește-ți fantezia.

Mi-ar plăcea să te văd mai degrabă cu ea decît cu mămica asta. Măcar e băiețoasă.

Nu e băiețoasă.

Bărbătoasă nici eu nu cred că e.

A rîs. Te-ai obrăznicit de la coniac, a spus ea.

Vino, i-am spus eu. Mi-am golit paharul, apoi am tras-o după mine în camera alăturată. Mi-am umplut încă un pahar și l-am dat de dușcă. Ea a rîs.

Ai nevoie de atîta băutură ca să poți dansa cu mine?

Nici nu mă gîndesc să dansez. Dormitorul, biblioteca, camera copilului. Hei, ăștia n-au marmură-n baie?

E în partea cealaltă.

Bucătăria, cămara, veceul... în fine, aici e. Intră.

Tovarășul Bauer o să se supere, a spus ea în timp ce-și descheia deja rochia.

Mă cac pe el.

Și dacă se supără mămica?

Și pe ea. ăștia au trei încuietori la baie? Sînt nebuni.

Probabil ca să nu dai buzna peste mămică.

Dacă nu încetezi cu mămica, te duc înapoi la dans.

Bine, am încetat... Cu toate că dansează destul de bine pentru o mămică.

Mă iubești?

Bineînțeles că te iubesc, András Szabad.

Atunci ai să dansezi și tu destul de bine pentru ce soi de mămică o să fii îndată.

M-a îmbrîncit și în jurul nostru au înghețat toate cheștiile din căcatul ăla de baie. Pasta de dinți, parfumurile, halatele, prosoapele, toate au înghețat bocnă, de parcă Dumnezeu le-ar fi azvîrlit din modulul spațial în vidul negru.

Iartă-mă.

Așa ceva, niciodată.

Bine, am spus eu.

Niciodată în viața asta nenorocită. Să nu-ți mai treacă prin minte să uiți vreodată să mă întrebi dacă vreau și eu.

Bine, n-am să uit, am spus eu.

Pe cînd s-a ridicat praful de sub talpa lui Neil Armstrong și el a făcut, temător, nesigur, ca un Dumnezeu începător care tocmai învață să meargă pe apă, primul pas pe Marea Tihnei, eu stăteam în fotoliul colonelului Adler și mă uitam pe pereți. Și cum doarme Éva cu fața la perete. Veioza pusă pe parchet făcea ca umbra să i se înalțe deasupra capului. Erau culcate amîndouă: ea împreună cu acea umbră diformă. M-am gîndit că, dacă m-aș culca între ele, una ar dispărea. Mi-am luat Leica și le-am fotografiat. Timp de șase ani n-am prea mai fotografiat pe nimeni altcineva, doar pe ele două. Timp de

șase ani nu mi-a trecut prin minte că de fapt ce am simțit în dimineața aceea se numește pur și simplu recunoștință.

(mormîntul Tatei)

Într-o zi a urcat la noi Lovas. Îl văzusem ultima oară pe vremea cînd a murit Tata. După înmormîntare am mai trecut de vreo două ori pe la ei, apoi nu l-am mai căutat. A fost destul de neplăcut să mănînc din șnițelele care mi se cuveneau datorită Tatei și să le explic de ce nu vreau să mă mut înapoi la Mélyvár, chiar dacă în schimbul locuinței din Budapesta aș fi obținut o casă cu grădină. Chiar dacă acolo sînt înmormîntați Tata și Mama. Chiar dacă de fotografi e nevoie peste tot.

Stătea în ușă, cu aceeași haină lungă de piele ca pe vremuri. Am fost surprins, a fost singurul motiv pentru care am rămas împietrit, cu mîna pe clanță. M-a întrebat dacă poate să intre. Îmi cer scuze, desigur, i-am spus eu.

S-a plimbat prin toată locuința, de parcă eu nici n-aș fi fost acolo. Nu a spus nimic. În cele din urmă s-a așezat pe scaunul meu. Care odinioară a fost locul Tatei. Mă simțeam ca o grămadă de căcat. Era ca și cum Tata mi-ar fi trimis pe cap un inspector. M-am gîndit că dacă ar învia fie Mama, fie el, n-aș mai putea trăi împreună cu ei. Fiindcă nu mai sînt cel care i-a înmormîntat. Fiindcă așa, cu ei morți, mă mai descurc cumva, dar vii să nu-i mai văd niciodată în viața asta împruțită. I-am spus lui Lovas că a trebuit să fac unele modificări prin locuință. A dat din cap.

Stînd pe locul meu, vedea exact planșele de desen din camera mea, de pe care nu scosesem încă fotografiile uscate. Le făcusem la Academia de Muzică, unde Éva a aranjat să putem intra într-o noapte în sala de concerte. Am fotografiat-o pe scena goală. Văd că n-ai renunțat la fotografii. Nu, i-am spus eu.

L-am întrebat dacă nu vrea să-i fac o cafea. La ora asta nu mai beau cafea. L-am întrebat de ce a venit. Sper că nu te deranjez.

Am auzit cum se învîrte cheia în broască, cum se deschide ușa. O clipă m-am bucurat, pentru că așa se va spulbera tăcerea. Éva a strigat din antreu, trezește-te, Andrászabad, că ți-a venit iubita. Am văzut înmărmurirea de pe fața lui Lovas.

E soția mea, am spus eu.

N-am știut că te-ai căsătorit.

Încă n-am făcut nunta.

Apoi am chemat-o pe Éva și am făcut prezentările. Soția mea, colegul de celulă al Tatei. La soția mea, Éva mi-a spus să nu mai visez. Lovas i-a sărutat mîna. Éva l-a întrebat de ce nu-și dă jos haina. Lovas a zis că a venit doar pentru cîteva minute, ca să discute ceva cu mine. Éva i-a spus să și-o dea jos liniștit, că ea o să facă niște sandviciuri. A agățat haina de piele în cuier. A adus vinul din frigider și tava cu trei pahare.

Vă mulțumesc frumos, dar chiar nu trebuie să vă deranjați, nu mi-e foame, a spus Lovas.

Eu totuși o să le fac, sînt curioasă dacă veți rezista tentației. Nu torni, dragul meu?

Ba da, am spus eu. Am ciocnit, iar Éva s-a dus în bucătărie, să facă sandviciurile.

Ce simpatică e prietena ta, a spus Lovas.

Așa e.

Dacă văd eu bine de aici, în fotografiile acelea e ea.

Da, ea e.

Oricum, asta nu e treaba mea, a spus el.

Tremuram de nervi din cap pînă-n picioare.

E pianistă, am spus eu. De obicei tot pe scena asta cîntă și Bach.

Mi-am amintit brusc cînd Tata le-a spus negustorilor de vechituri că fiul lui e artist fotograf. De aceea ține în cameră manechinul acela.

Important e să vă iubiți. Pare o fată cumsecade. Sînt sigur că tatăl tău s-ar bucura.

Da, sînt sigur că i-ar plăcea de ea.

A băut o înghițitură și și-a frecat țigara, să o înmoaie.

Dacă tot veni vorba, am venit din cauza tatălui tău. Dar cred că ar fi mai bine să discutăm asta între patru ochi.

Tot ce mă privește pe mine o privește și pe soția mea, i-am spus eu apăsător, ca să înceteze cu prietena.

Cum crezi, a spus el. Ai dispărut. Speram că o să ții legătura cu noi.

Am mult de lucru, am spus eu.

Voiam să-l întreb cine sînt acei noi: el și soția lui sau toți cei care veneau la Tata în ultimele lui luni de viață. Dar pînă la urmă l-am întrebat ce mai face Kőszegi.

Nu știu, am auzit că s-a însurat.

Cu bibliotecara aceea, presupun, am spus eu.

A tăcut.

Da, cu ea, a spus în cele din urmă.

M-am gîndit că măcar există cineva pentru care moartea Tatei a fost o binefacere. Apoi la duplicitatea din sufletul unor oameni. Nici lui Dumnezeu nu i-ar veni să creadă că în viața acelei femei ar putea să-și găsească locul fără nici o problemă atît Tata, cît și Kőszegi. Cu toate că e la fel de inexplicabil și ce caut eu în viața Évei după compozitorul emerit János Radnóti. Și, bineînțeles, ce a căutat în viața mea Adél Selyem înainte de Éva.

Am venit pentru că săptămîna trecută am fost la Mélyvár.

Da, am spus eu.

Am văzut și casa voastră. Desigur, pe dinafară.

Nu mai e casa noastră.

Éva a adus o tavă cu cornuri feliate, unse cu unt, caș, niște cîrnați și pastă de ardei. Ne-a întrebat dacă ne deranjează.

Cum să ne deranjezi? i-am spus eu.

Numai că s-ar putea ca problemele familiale să nu o privească și pe ea.

Voiam să-i spun că aici nu mai poate fi vorba de nici o familie, dar am preferat să tac.

Lovas a luat un sandvici și a spus că e foarte gustos.

Éva a zîmbit satisfăcută și i-a spus, am reușit să vă ademenesc.

Desigur, a răspuns Lovas. Apoi a adăugat că dacă în pușcărie ar fi avut parte de asemenea servicii, ar fi suportat totul bucuroși.

A spus asta la fel cum i-a spus agronomul Imolkái că pentru asemenea bujori aș fi în stare să vin pe jos și din Kamciatka, numai să nu mă spui la soția mea. Mi-am spus că nu m-ar ierta niciodată pentru că am aruncat credențul roșu, cel putrezit, iar Évei îi iartă într-o clipă orice. Chiar și cele cinci fotografii. Că situația nu s-ar schimba nici dacă i-aș băga pe gît acele sandviciuri. Nu voi înțelege niciodată care-i cheia succesului. Fiindcă unii oameni au primit indulgențe pentru tot restul vieții. Nu doar Éva, ci și Kornél. Că și dacă paharul se face țandări de perete, și dacă după nuntă, din lașitate, mă ocolește luni la rînd, eu tot mătur cioburile împrăștiate și aștept luna următoare. Și nu doar eu, ci oricine

altcineva. Niciodată n-am invidiat pe nimeni pentru nimic, în afară de această indulgență absolută. Pe care a avut-o și Mama, dar nu s-a folosit de ea.

Éva a spus ceva, dar nu am auzit-o.

Lovas a râs.

L-am întrebat că, altfel, ce mai e nou pe la Mélyvár.

Lovas era destul de încurcat, nu se aștepta să fie și Éva de față. Nu mi-a răspuns, dar adevărul e că nu-și mai lua ochii de la ea.

Nu sînt prea multe noutăți, a spus el. Stătea în așa fel încît s-o poată vedea pe Éva odată cu fotografiile din camera alăturată.

Dumneavoastră ați fost vreodată la Mélyvár?

Încă nu, a spus Éva.

Presupun că nu aveți timp pentru excursii, cu cîte greutateți aveți pe cap, a spus Lovas.

Da, am spus eu, cu toate că atunci, pe loc, nu mi-a venit în minte nici o greutate.

Deci am fost la mormîntul tatălui tău.

Da, am spus eu.

Am venit să-ți cer permisiunea, a spus Lovas. Ne-am hotărît, eu și alți cîțiva colegi de celulă, să aranjăm mormîntul tatălui tău. Să fie demn de el.

Cred că am spus ceva de genul că o să-l pun eu la punct. Éva a pus paharul pe tavă. S-a ridicat și a venit lîngă mine. S-a așezat pe brațul fotoliului și m-a îmbrățișat. Din clipa aceea nu m-a mai prea interesat nimic. Mă uitam la fotografia și ascultam discuția ca pe o piesă de teatru radiofonic. De parcă ar fi venit din vecini. Sau ce știu eu de unde. Cea mai bună fotografie era cea în care stătea la mijlocul scenei. Celelalte erau anoste. Raționale. Întotdeauna numai una e interesantă. Prima. Aproape fără excepție. Totuși omul consumă o rolă întreagă. Sau zece. Lovas a spus că nu face nimic.

Éva a spus că îi mulțumim din suflet și bineînțeles că vom suporta noi cheltuielile, dar într-adevăr ne e de mare ajutor dacă vor face ei toate formalitățile, pentru că eu n-aș fi niciodată în stare să-i ridic tatălui meu o piatră de mormînt. Lovas a spus că îi pare grozav de bine că am o soție atît de fantastică. Éva l-a condus pînă la ușă. M-am gîndit că odată tot o să mă culc între fantastica mea soție și umbra ei. Dar poate că dimineța mă voi trezi numai cu umbra ei. S-a întors în cameră. Ești îngrozitor, mi-a spus ea.

(cei doi bărbați)

Cînd l-au internat pe Reisz, diagnosticat cu ulcer, am preluat pentru o lună atelierul. M-a întrebat dacă pot să fac față. Desigur, i-am spus eu. O dată, după ce am închis, am rugat-o pe Éva să-mi fie model. Nu mă gîndeam să fac nimic deosebit, dar în afară de femeia aceea oarbă, n-am mai făcut acolo nici o fotografie ca lumea. Iar Linhoful era cu totul altceva decît Leica. Cu el nu puteai să țacănești aiurea. În privința asta Reisz a avut dreptate. Ea s-a așezat. M-a întrebat ce să facă. Nimic, i-am spus eu. Vreo zece minute am tot aranjat luminile.

Eu nu sînt oarbă, mi-a spus.

Cum să fii oarbă? M-am prefăcut că nu înțeleg ce a vrut să zică, deși înțelegeam.

Pe mine mă fotografiezi degeaba. Eu sînt deja așa cum sînt.

Așa și ești, desigur. Și tu, și Dumnezeu. De ce ați fi altfel?

Cînd te uiți la mine, mă vezi numai pe mine. Degeaba pui toate luminile alea.

Nu le pun degeaba.

Ba da. Eu nu mai pot să-ți luminez imaginația.

Am pus aparatul pe masă, am tras oblonul, apoi am stins și cele două lămpi. În studio era beznă. I-am spus: O să vedem noi acum.

N-am avut nevoie de nici o lampă ca să-i văd bolta înstelată de pe burtă. Știam cu exactitate că era ceva decis pentru toată viața. Și că nu eu am decis, ci ceva care depășea cu mult puterile mele. Că aceste stele vor fi demult moarte cînd eu voi continua să le văd lumina. Mi-am încheștat atît de adînc mîinile în carnea ei, încît simțeam cum îi pulsează inima în palmele mele.

Deodată a început să urle: Mai vreau! Futeți-mă!

(la Imolka)

După ce doamna Ferenc Vándor, născută Imola Kocsis, și-a agățat de gît tăblița pe care scria AM FOST REA și s-a spînzurat, locuința de la subsol a rămas cîteva săptămîni goală. Am intrat pe aceeași fereastră din spate de unde am făcut pe vremuri fotografiile și pe care cei de la consiliu au

lăsat-o întredeschisă, ca să se aerisească pînă ce se va muta noul locatar. Aveam o lanternă plată, de buzunar, pe care am luat-o cu mine. N-aveam nevoie de nimic din ce era acolo. Dar adevărul e că nici n-aș fi îndrăznit să fur ceva. M-am așezat la masa din fața ferestrei. Am rămas acolo vreo oră. Cît m-a ținut bateria. N-aș fi îndrăznit să rămîn în întuneric. Am așezat lanterna cu lentila pe podea, în jurul ei se strecura puțină lumină. Afară a trecut o pisică. Cineva a intrat în debara, a strîns un coș de lemne, a plecat. În credenț ronțăia un șoarece. La robinetul din perete picura din cînd în cînd cîte un strop de apă. Știam cu exactitate că m-a văzut.

(Comunianții)

I-am spus femeii să nu se teamă. Să stea dreaptă, să se uite în obiectiv și nu va păți nimic. Durează fix o sutime de secundă, nici n-o să observe. Să întindă mîna de parcă ar vrea să cerșească. Mi-a spus că bine, nu se teme, are încredere în mine. Era o femeie brunetă de vreo patruzeci de ani. Venele îi luceau prin pielea sticloasă. I-am spus să ridice mîna dreaptă puțin mai sus. Cam pînă la buric. Nici eu nu știam ce o să se întîmple. Urma să vedem. Am rugat-o să-și imagineze că e bolnavă. Cu inima. Atît de bolnavă, încît i se rupe inima-n două. Acum. Din palmă i-au izbucnit flăcări orbitoare. Am fotografiat. Flăcările albastre-azurii i se ridicau pînă la sîni. Erau minunate, îi luminau tot trupul. Numai că acea sutime de secundă trecuse demult, iar focul continua să-i ardă în palmă. Nu-l vedeam doar eu, ci îl vedea și ea. S-a stricat obturatorul de la Linhof, s-a deschis, dar nu s-a mai închis la loc. Să mai stau așa? a întrebat femeia. Închide palma, strînge-o! Apăsam disperat butonul de expunere, dar nu s-a întîmplat nimic, obturatorul se stricase de tot. Ce frumos, a spus femeia, privindu-și flăcările din palmă. Strînge-o! Auzi? Pot s-o iau cu mine? a întrebat ea. Iar eu i-am spus că nu, e a mea, dar ea nici nu m-a auzit sau nu-i păsa, a pornit fără să se îmbrace de-a lungul curții, spre poartă.

Caietul a rămas pe masă. Nu știu dacă l-am uitat sau l-am lăsat acolo. Poate că într-adevăr l-am lăsat, cu toate că de obicei îl pun în sertar, pe care-l încui. Îl încuiam și pe vremea cînd locuiam singur. De cînd Tata mi-a spus că nu a căutat decît certificatul meu de naștere. Cînd m-am întors de la Reisz, Éva era deja acasă.

Am întrebat-o ce ar vrea să facem, poate dorește să mergem undeva. M-a întrebat unde vreau eu să mergem. Nu am avut nici o idee, așa că am văzut din nou *Comunianții*. Apoi ne-am plimbat prin Dumbravă. I-am spus că am să-l rog pe Reisz să mă lase să lucrez când și când în studio după ce închidem. Éva m-a întrebat de ce vreau să lucrez acolo. I-am spus că datorită Linhofului. Pentru că Leica e ca un caiet de notițe, ce fotografiez cu el e de fapt viața mea. Dar sînt lucruri pe care cu Linhoful le-aș putea face mult mai precis. Adică nu mai precis, ci altfel. Fotografia aceea cu femeia oarbă e ireală nu doar din cauza orbitelor lăsate în obscuritate, ci și pentru că omul nu vede atît de limpede decît în vis. Și nu e decît o realizare mediocră. În schimb, planfilmul e într-adevăr ca o oglindă care redă totul în alb și negru.

Am ajuns la locul de unde am văzut-o pe vremuri. S-a așezat pe butucul de unde m-am uitat la ea și la fostul ei soț.

Și pe cine vrei să fotografiezi? m-a întrebat ea.

Pe tine, i-am spus.

La capătul aleii doi cîini s-au luat la harță, au început să se muște, stăpînii abia au reușit să-i despartă. Cunosc o violoncelistă, am să ți-o aduc să o fotografiezi.

Eu vreau să te fotografiez pe tine.

Atunci fotografiază-mă cu ea. Are pielea ca de sticlă.

Am tăcut.

Am pornit tăcuți mai departe.

Cînd am ajuns la Institutul Nevăzătorilor, m-a întrebat dacă, după părerea mea, Jonas Persson din *Comunianții* s-a împușcat într-adevăr în cap pentru că îi era frică de chinezi. Dacă pot să-mi imaginez că un pescar dintr-un sat suedez de la capătul lumii citește într-un ziar știrea că ei, chinezii, își învață copiii să urască, iar în scurt timp vor avea și bomba atomică, și asta îl tulbură atît de tare, încît ajunge să se sinucidă?

Da, pot să-mi imaginez, i-am spus eu. Angoasa e precum cîinii. Adulmecă, miroase, scormonește pămîntul pînă ce găsește un os. Chiar dacă nu mai are strop de carne, chiar dacă nu se poate satura cu el ori poate că nici nu-i în stare să-l roadă. Totuși mîrîie dacă altcineva încearcă să i-l ia. Ar fi în stare și să ucidă din cauza lui. Cu toate că nu tocmai pofta după un os găunos, searbăd și uscat l-a făcut să scurme. Eu cred că nici străbunica mea nu a mîncat vreo îmbucătură din fișiile acelea de carne de cal. Ea și-a descoperit sursa

angoasei în amenințarea că vom muri de foame, Jonas Persson, în chinezi.

Totuși nu chinezii l-au ucis pe Persson, ci pastorul.

Da' de unde, am spus eu.

S-a dus la pastor, sperînd că el ar putea să-l ajute.

Nu s-a dus la pastor. Soția lui l-a dus acolo. Lui nici prin minte nu i-ar fi trecut să se ducă la pastor.

N-are importanță. Pînă la urmă, dintr-un motiv sau altul, s-a dus totuși acolo. Și și-a pus capăt zilelor abia după ce Tomas Ericsson l-a copleșit cu propriile sale angoase.

Un pastor cu credința șubrezită nu putea să-i fie de folos. Cum să-l ajute?

Ar fi putut măcar să nu-și descarce sufletul asupra sărmanului pescar. Nu asta era menirea lui. Dacă era deja cu credința șubrezită, ar fi trebuit să-și facă bagajele și să devină lăcătuș sau hamal în loc să-i distrugă pe alții cu propriile șovăieli.

M-am enervat.

Ascultă, nu știu care a fost adevărata cauză a angoaselor lui Persson. Presupun că nici tu nu știi. Dar să ne înțelegem, nu erau nici din pricina chinezilor, nici a deșertăciunii sufletești a acelui pastor nenorocit. Să nu punem în cîrca pastorului faptul că pe vremuri tatăl lui Persson l-a umilit sau că mama lui nu i-a dat de mîncare.

...Sau că soția nu-l mai atrage, a spus Éva.

Am tăcut.

De fapt despre ce vorbim noi acum? am întrebat-o în cele din urmă.

Despre Bergman. Eu cel puțin cu el am început discuția. Și e treaba ta despre ce vorbești tu.

După părerea mea, dintre noi doi, eu sînt cel care vorbește despre el.

Minunat, atunci vorbim despre același lucru. Așadar, după părerea ta, pastorul nu e responsabil pentru moartea lui Persson.

Ba da, e la fel de responsabil ca ziaristul care a scris acel articol. Sau chinezii care, după toate probabilitățile, au să-și creeze bomba lor atomică. Sau ca soția lui, care l-a bătut la cap să-i vorbească pastorului despre angoasele sale.

Eu sînt de altă părere, a spus Éva. Cineva îi cere ajutorul, iar el se smiorcăie cu guturaiul lui.

El nu s-a referit la guturai, ci la propriile îndoieli. Poate că altuia i-ar fi fost de ajutor.

Cu îndoielile alea? Nu-mi vine să cred.

Pastorul nu e medic. Și dacă nu poți ajuta pe cineva, asta nu înseamnă că l-ai făcut să se sinucidă. Dacă un ins se urcă

pe acoperiș și tu nu reușești să-l prinzi de braț la timp, nu înseamnă că a murit din cauza ta, că ești vinovat pentru că a căzut în gol.

...Mi-e un pic frică de tine.

N-ai vrea să-mi spui de ce?

Nici eu nu știu. Dar mi se pare straniu că îl aperi atât pe pastorul acela. Vii cu tot felul de chestii, cu mama, cu tatăl lui, cu oase, cu câini, în timp ce pastorul se poartă cu învățătoarea aceea de parcă ar fi un câine. În timp ce pînă și în necredincioasa Marta e mai multă iubire decît în sufletul lui. Femeia îl iubește. Ține la el. Se înjosește de dragul lui.

Vorbeam despre pescar, nu despre învățătoare.

Și pentru că tu ești în stare să-l vezi pe fiecare în parte. Mie mi se pare foarte straniu.

Știi, mie mi se pare straniu că îmi uit caietul pe masă și...

Chiar așa? Ce caiet ai uitat tu pe masă?

Știi foarte bine, cel în care-mi scriu visele.

Nu l-ai uitat, ci l-ai lăsat pe masă.

Eu obișnuiesc să-ți povestesc ce visez. Spre deosebire de tine.

Eu n-am ce să-ți povestesc, dragul meu. Eu nu visez nici bărbați, nici femei cu pielea sticloasă. Nici măcar pe tine nu te-am visat vreodată. Dintre noi doi, tu vezi viitorul, nu eu.

O singură dată am văzut în viitor. Dar nici atunci nu se spunea că mă va considera cineva insensibil pentru că nu sînt convins că un pastor deziluzionat este vinovat de moartea unui pescar depresiv.

Nu te consider cîtuși de puțin insensibil din această cauză. O știi și tu foarte bine.

Și atunci de ce?

Altă dată gîndește-te mai bine ce visezi.

Bine. O să-mi dau silința.

Iar dacă, în ciuda tuturor strădaniilor, nu vei reuși, măcar închide caietul cu cheia. Nu mi-l lăsa mie pe masă.

În regulă, fii sigură că de acum încolo am să le încui pe toate cu cheia.

Perfect.

Dar e păcat că pentru tine tocmai acest vis e chiar atât de important.

Cît de important?

Că cineva are pielea sticloasă.

Ce tîmpit ești astăzi.

Termină, te rog, i-am spus cînd am ajuns la Halele Mici. Aici te-am văzut, aici să o lăsăm baltă.

Nu aici m-ai văzut. Prima oară m-ai văzut în vis și tot acolo o să mă vezi și ultima oară.

(planfilmul)

Cînd i-am cerut studioul, Reisz mi-a spus că aş fi putut să i-l cer și mai devreme.

Sînt lent, i-am spus eu.

Ce noroc pe dumneata că poți să aștepti atît de mult. Pînă acum am crezut că ți-au fost dați tot vreo șaizeci, în cel mai bun caz șaptezeci de ani.

Asta înseamnă că, în cel mai bun caz, am ajuns abia la jumătate. Abia acum vine grosul.

Știi ce? Eu o să-ți economisesc vreo cinci ani și-o să-ți șoptesc că Linhoful este de fapt un aparat pentru planfilm.

Știu, mi-ați mai spus asta acum vreo șase ani.

Ce de lucruri îți mai amintești! Ai grijă ca această memorie a-nțiia să nu-ți joace feste.

N-o să-mi joace.

Cum crezi. Atunci adu mîine o cutie cu planfilme și te învăț să faci pe artistul.

Vă pricepeți și la așa ceva?

Bineînțeles. Am fost fotograf de companie. Am avut și o expoziție în cabinetul medical.

Am tăcut.

Ar fi cazul să-mi povestiți odată.

Ce? N-am ce să-ți povestesc.

Am să aștept.

Dumneata să nu aștepti nimic, ci să-ți fotografiezi iubita.

Nu e iubita, ci soția mea.

Pe naiba. Cînd o să vă căsătoriți, atunci o să-ți fie soție.

În ziua următoare am cumpărat o cutie de planfilme și, după ce am închis, mi-a arătat cum se încarcă în casetă, în aparat, cum se developează, totul. I-am spus că vreau s-o fac pe prima cu el. Ca pe vremuri, cînd mi-a arătat cum se fac fotografiile pentru legitimații.

Dar ai grijă la umbra nasului, a spus el.

Să nu vă joace feste memoria a-nțiia, i-am răspuns eu.

Nu-ți bate tu capul cu asta. Ai avut pe palton nouă picături de noroi.

Opt.

Nouă.

Pe vremea aceea n-aş fi crezut că tocmai omul care, atunci când a murit Tata, m-a acceptat, deşi eram un străin pentru el, mă va renega odată ca un tată, pentru totdeauna şi fără înduplecare, din cauza unei singure fraze neghioabe a unui străin neghiob.

(în mansardă)

Doamne, cât de impostori sînt artiştii, cîte minciuni pot să îndruga cînd vorbesc despre munca lor. Toţi, fie scriitori, fie pictori, fie fotografi, debitează uneori o mulţime de tîmpenii, mai ales cînd li se pare că ele dau bine. Cînd am avut şi eu motive s-o fac, m-am ferit ca de dracu' să cad în păcatul acesta. Să nu mint niciodată. De pildă, să nu spun că n-aş fi avut nici o şansă să expun în Ungaria. Fiindcă nici n-am încercat s-o fac. N-aveam de unde să ştiu. Oricui m-a întrebat, de pildă, ce am făcut din clipa cînd am primit de la Tata primul Zorki şi pînă ce am semnat contractul cu galeria Broch, i-am spus deschis că am lucrat într-o tipografie şi am făcut poze pentru legitimaţii. Şi că mi-a plăcut. Nu am simţit că ar fi ceva degradant. Iar pe deasupra tot ce ştiu despre tehnica fotografică i se datorează lui József Reisz. N-am recitat niciodată ceva cu mai multă satisfacţie decît aceste fragmente din interviurile şi prezentările mele. Nimic nu ascunde mai bine întregul adevăr decît cîteva adevăruri de netăgăduit.

Éva avea un prieten pictor, Kálmán Varga. Ne duceam uneori la el, în atelierul lui din Zugló, unde închiriasse o mansardă. Îmi plăcea să merg acolo. Mă gîndeam să-i cer să mi-o lase pentru o după-amiază, ca s-o fotografiez acolo pe Éva. De obicei avea cîte cinci-şase invitaţi. La el se găseau de toate: sandviciuri, vin de casă şi mirosul uleiului de în. El ne arăta ultimele sale tablouri. Picta neruşinat de bine. Chiar şi după părerea celor care strîmbau deja din nas la pînze şi vopsele. Dar din clipa în care a sosit Martonyi, Varga şi-a dat drumul şi n-a încetat pentru nimic în lume să întoarcă pe toate feţele subiectul, ajungînd pînă la reflectarea realităţii interioare şi la posibilităţile ascunse în materie. Am ascultat acelaşi lucru a treia sau a patra oară, după care l-am întrebat, atunci cînd te aşezi în faţa pînzei, tu, Kálmán, te gîndeşti că vei realiza reflectarea realităţii tale interioare?

S-a uitat la mine descumpănit. Nu înțeleg unde vrei să ajungi, mi-a spus el.

Atunci o să-mi reformulez întrebarea. Tu și cu Anna întoarceți pe toate fețele posibilitățile ascunse de complexul instinctelor tale de perpetuare a speciei și reflectați asupra lor sau vă doriți unul pe celălalt și vă futeți ca iepurii?

Dragul meu, nu e treaba ta ce fac ei, mi-a spus Éva.

Cred că vorbim despre același lucru, dar în feluri diferite, a spus Varga.

Nu știu, eu cred că Anna ar îngheța pentru toată viața dacă ai întoarce-o pe toate fețele și ai reflecta la ea. Așadar, poate că nu vorbim despre același lucru.

Anna stătea chiar în fața mea și mă privea recunoscătoare, ca un câine care primește de mâncare.

De fapt care-i problema ta? m-a întrebat Varga.

Doar atât, că minți. Te întâlnești lună de lună cu prietenii tăi, ești un om cumsecade și, de îndată ce apare Martonyi, începi să debitezi minciuni. Din fericire pentru tine, nu ai întors în viața ta nimic pe toate fețele, Kálmán. Din fericire pentru tine, pînă ce nu vezi un critic de artă, ci doar pictezi sau te regulezi cu Anna, nu te gîndești la asemenea măgării.

Dacă înțeleg bine, eu scriu măgării, a spus Martonyi.

Nu înțelegi bine. Tu poți să vezi liniștit posibilitățile ascunse în materie. Dar el, în fața unei pînze goale, nu o să le vadă cît o trăi. Nici prin minte nu-i trece să-și bată capul cu asemenea tîmpenii.

Așadar, tu ești o ființă instinctuală. Excluzi latura conștientă a creației, a spus Martonyi.

Îți mulțumesc, a spus Varga.

Cred că e timpul să plecăm, a spus Éva.

Eu nu exclud factorul rațional. Spun doar că tu știi totul despre viteza de evadare și despre imponderabilitate, dar n-ai fost în viața ta în cer. Și nici n-o să ajungi vreodată. Deosebirea esențială dintre tine și un fizician este că fără el nimeni n-ar ajunge în spațiu, dar fără tine pictura poate să existe bine mersi.

Acum îți mulțumesc eu ție, a spus Martonyi.

Pentru puțin. Dintre voi doi, tu ai muri de foame fără celălalt. Totuși, de fiecare dată cînd apari, el începe să întoarcă subiectul pe toate fețele.

Norocul tău, András, este că, în afară de poze pentru legitimații, nu faci nimic altceva. Așa că nu trebuie să-i lingi în cur nici pe secretarul de partid, nici pe papa de la Roma. Și sînt sigur că această puritate îți priește. Numai că, nici eu nu știu de ce, dar nu te invidiez, a spus Varga.

Mă uitam la cana cu vin din fața mea. Cum dispare încet. Apoi cum, odată cu ea, dispar toate. Paharele, scrumiera, masa, Kálmán Varga, Martonyi și toți ceilalți. Totul. Noroc că Éva m-a prins de mână. Și în clipa aceea am văzut din nou limpede.

Aveți dreptate. Îmi cer scuze, am spus eu.

Nu face nimic, a spus Varga.

Îmi pare rău, de obicei nu sînt așa.

Știm, nu face nimic.

Hai să plecăm, a spus Éva.

Da, să plecăm, i-am spus eu.

Îmi pare rău, i-a spus Éva Annei, care a ieșit să ne conducă.

Fii serioasă, toți sînt la fel, a spus Anna.

Am crezut că nu o să mai cobor niciodată din mansarda aceea. Cînd am ajuns în stradă, Éva s-a proțăpît în fața mea. Era rece ca gheața.

M-am săturat, mi-a spus ea.

Te înțeleg, i-am răspuns eu.

Nu vreau să mă înțelegi. Vreau să-ți aduni fotografiile și să le duci la Uniune. Sau oriunde altundeva. Să le expui odată, fie și într-un cămin cultural. Presupun că-ți dai seama că nu e normal ce faci.

N-am nevoie de nici o expoziție.

De fapt de ce te temi?

Nu mă tem.

Cu toate că acum ai toate motivele să te temi. Eu nu mai vreau să continuăm așa.

Am înțeles asta din prima clipă.

A luat-o din loc. Mă uitam cum lumina de la farurile mașinilor îi străvedea pînza rochiei. După vreo cinci-șase pași am urmat-o. S-a oprit la colț, fără să se întoarcă, așteptîndu-mă să o ajung din urmă.

Nu pot să admir un bărbat laș.

Am prins-o de braț și i-am urlat că, dintre noi doi, tu ești cea lașă. Laș e cel care nu îndrăznește să cînte la căcatul ăla de pian așa cum ar vrea să cînte. Eu fotografiez ce vreau, nu ce îndrăznesc să fotografiez. Nu-ți bate capul cu fotografiile mele, n-am nevoie de cocoloșelile nimănui.

Trecătorii s-au oprit, iar un bărbat mai în vîrstă a întrebat-o dacă n-ar vrea să cheme miliția. Éva i-a spus că nu e nevoie.

M-a îmbrățișat, iar eu am izbucnit în plîns ca un copil pe umărul ei.

(sub fereastră)

În o mie nouă sute șaptezeci și trei, când am împlinit treizeci de ani, am primit de la Éva un aparat de fotografiat. Aș fi vrut să mă bucur, dar n-am izbutit. Cu vreo lună și jumătate în urmă s-a dus la mama ei, la Sopron. A plecat pentru două zile. Apoi m-a sunat la Reisz, zicându-mi că a intervenit ceva și nu poate să vină decît în ziua următoare. Apoi că repetițiile s-au amînat și mai rămîne o zi. Pînă la urmă s-a făcut aproape o săptămînă. În a cincea noapte m-am dus pe Strada Mare. Lumina era aprinsă. Simțeam că înnebunesc.

Nu știam ce să fac. Am rămas în stradă o jumătate de oră. Pînă la urmă am urcat și am bătut la ușă. Nu mi-a deschis. Aș fi vrut să o sparg, dar m-am temut să nu cheme vecinii miliția. Am mai stat vreo două ore pe stradă. Lumina s-a stins, dar nu a ieșit nimeni pe poartă. Se lumina de ziuă, s-a pornit circulația. M-am întors acasă.

În ziua următoare, când a sosit, în loc să mă salute, s-a răstit brusc la mine. Mi-a spus să nu mai fac niciodată așa ceva. Să nu mai îndrăznesc să o spionez, pentru că nu mi-a dat nici un motiv s-o fac.

I-am spus că, după părerea mea, mi-a dat un motiv destul de temeinic dacă noaptea în locuința ei arde lumina în timp ce ea este la Sopron. Precum și dacă pleacă pentru două zile ca să se întoarcă după o săptămînă, timp în care știe foarte bine că eu stau în fiecare noapte sub fereastra ei. Așa că acum eu am să urlu, nu ea, și să nu-mi vină cu ceamaibunăarmăeatacul, pentru că e învechită. A spus că nu are nici un motiv să se apere, fiindcă Nóra îi folosește în mod regulat locuința și eu știu foarte bine asta.

Dar mie a uitat să mi-o spună. Și nu știu ce motive a avut Nóra să nu-mi deschidă ușa.

Probabil că aceleași motive ca și tine când nu deschizi ușa nimănui pentru că te regulezi.

I-am spus că, în timp, s-ar părea că voi putea să-i deschid ușa oricui. Mai ales dacă Nóra poate să intre în locuința în care eu nu am fost decît de două ori.

A spus că nu mă privește ce face cu locuința ei.

Am devenit calm ca o stană de piatră. Am rugat-o ca, după cinci ani petrecuți împreună, să nu-mi mai spună vreodată acest număprivește dacă vrea să-i fie bine.

De ce, ce-o să-mi faci? O să mă lovești?

N-o să te lovesc, dar o să dau cu tine de pământ ca c-un căcat.

M-am uitat cum își aruncă rochiile din dulapul Mamei. Apoi cum și le îndeasă în sacoșă. N-au încăput nici jumătate din ele, pe celelalte le-a lăsat împrăștiate în mijlocul camerei.

Poți să le dai foc.

Cheia, am spus eu.

A azvîrlit-o pe podea.

Cum poți să fii atît de josnic?

Piei din ochii mei, i-am spus eu.

Și-a luat sacoșă. Mi-a mai strigat din ușă, plîngînd, că Nóra era la mine, nenorocitul.

Am ajuns-o din urmă la colțul cu Republicii. Mi-a spus să-i dau drumul, n-are nici un rost să se mai întoarcă dacă tot nu o cred.

I-am spus că încrederea nu poate fi cîștigată urlînd. Dacă ar fi fost în locul meu, ar fi avut și ea toate motivele să nu mă creadă. Să-și imagineze că am plecat la Mélyvár și totuși noaptea la mine e lumina aprinsă. Și în zadar mi-ar bate la ușă, m-ar implora, ar bubui, că tot nu i-ar deschide nimeni. Ce ar face atunci? Ce ar crede? Ce ar simți? Doar atît.

M-a privit cu chipul destins. Am crezut că în sfîrșit m-a înțeles.

Nu știu, dar pe vremuri eu te-am crezut fără nici o ezitare cînd ai zis că atunci ai văzut-o prima oară în viața ta pe micuța Adél Selyem, pe acea doamnă Bauer.

Am simțit că îmi fuge de sub picioare tot bulevardul Republicii.

Nu m-a recunoscut, n-a vrut să mă recunoască.

Dar ai fi putut să recunoști liniștit de ce m-ai înghesuit în baia lor.

Nu din cauza ei te-am înghesuit.

Poate. Dar nu-mi amintesc să-ți fi cerut vreodată socoteală în toți acești patru ani.

Am tăcut.

Iar acum aș vrea să mă plimb. Singură, mi-a spus ea.

Bine, i-am spus și i-am luat sacoșă.

M-am întors acasă și i-am agățat rochiile la loc în dulap. Eram perfect conștient ce mare josnicie era să compari acea aselenizare împrăștiată cu cele petrecute noaptea trecută. Chiar dacă la ea era Nóra. Mă simțeam mai înșelat și mai nenorocit decît dacă aș fi dat acolo peste o orgie. Îmi era teamă. Simțeam că poate să facă ce vrea cu mine.

(treizeci de ani)

Așadar, în ziua când am împlinit treizeci de ani am primit de la Éva un aparat de fotografiat. Mi-a zis să ne grăbim. Am întrebat-o unde. Mi-a spus că e secret. Odată mi-a vorbit despre o expoziție pe care voia să mi-o deschidă fără știrea mea. Atunci am rugat-o să nu facă așa ceva, fiindcă sînt sigur că nu m-aș bucura. M-am gîndit și la asta. Fiindcă îmi era teamă ca nu cumva s-o facă. M-am uitat în sertare, fotografiile erau în mape. M-am liniștit. Mi-a spus să mă îmbrac în haine de care să nu-mi pară rău dacă se murdăresc. I-am spus că nu am decît astfel de haine.

Am coborît din taxi pe podul Elisabeta, ca atunci când m-a adus acolo ca să îndrăgesc kitschul. Numai că atunci era în zori, iar acum, pe înserate. Sau, mă rog, după-amiază. La capătul din Pesta ne aștepta un bărbat. Avea vreo șaiszeci de ani și purta barbă. Îl chema János Szentesi, un nume greu de uitat. El era paznicul podului. Când am ajuns la pilon, a deschis o ușă metalică. Mi-a spus să o iau eu înainte, apoi Éva, iar el vine după noi, fiindcă așa e mai sigur. Pe alocuri becurile erau arse. Ne-a dat niște lanterne de cască, cum poartă minerii. Am început să urcăm spre neant pe o scară jilavă.

Pe unul din paliere Éva m-a sărutat. Mi-a spus că n-aș fi în stare să ghicesc niciodată. Mi-am amintit că nici anul trecut n-am ghicit albumul Nadar pe care mi l-a adus de la Paris. Numai că pe vremea aceea nu eram nevoit nici să ghicesc cine ține lumina aprinsă noaptea în locuința de pe Strada Mare. Pe la mijlocul pilonului lanterna mea s-a stins. Paznicul mi-a spus să o schimb cu a lui. I-am spus că văd și așa. Mi s-a stîrnit din nou bănuiala care mă bîntuia în fiecare noapte de o lună și jumătate. Că ar fi trebuit să sparg ușa aceea. Că un bărbat normal ar fi scos-o din țîțîni cu tot cu toc și i-ar fi cîrpit o palmă persoanei care ar fi meritat-o. Așa procedează toată lumea de cinci mii de ani, indiferent pe ce parte a globului trăiește. Gelozia a făcut mai multe victime decît foamea. Să nu-mi spună nimeni că nu se cade și că nu e o dovadă de civilizație. Mă cac pe civilizație și pe aselenizare. Anormal e cel care rămîne pe trotuar ca un dobitoc și se zgîiește la fereastra aceea. Anormal e cel sub care se deschide asfaltul când îi ceri socoteală că, cică, a uitat să-ți prezinte pe cineva. Anormal e cel căruia i se strînge inima când vede rufele tale aruncate din dulap, de parcă ar sta din nou pe marginea mormîntului. Nu e treaba mea? Atunci a

cui e? A maică-tii? Tocmai a mea să nu fie? Tu te apuci să-mi faci ordine prin vise, dar nu e treaba mea unde pizda mă-tii ai fost o săptămână întreagă? Nu mai fotografiez de ani de zile pe nimeni altcineva decât pe tine, nu care cumva să ți se sfîșie sufletețul, dar nu e treaba mea cu cine te fuți? N-ar fi trebuit să aștept ca un neghiob, ci să fac țandări ușa aia.

Cînd am ajuns, mi-a spus la mulți ani.

Sus, în pilonul transversal, există o deschizătură. Pentru drenaj sau cam așa ceva. Dar e acolo de cînd s-a construit podul. Chiar deasupra șoselei. Exact atît de mare încît pe tavanul de oțel să se proiecteze circulația mașinilor, cu roțile-n sus. Șirurile de mașini și de autobuze. Tot podul Elisabeta este o cameră obscură. Asta e pentru tine, numai ca să capeți și de la mine un aparat de fotografiat. Și îți promit că la anul, pe vremea asta, vei avea și o expoziție.

Pînă atunci au să mai treacă ani. M-a sărutat.

János Szentesi a scos o sticlă de palincă de piersici și am băut toți trei din ea. Mi-a spus și el la mulți ani.

Mi-am amintit ce mi-a spus Kornél cînd am primit Leica de la Tata. Să-i mulțumesc și să mă bucur de ea. Stăteam în cer, într-o cutie metalică, și mă uitam printr-o gaură la orașul de care nu mă lega nimic. Ca Ferenc Vándor al lui Imolka în macaraua lui, înainte să se spînzure. Mi-am adunat toate puterile ca să-i pot spune măcar mulțumesc.

(tăcerea)

Cînd ne-am întors acasă, am mai primit de la Éva și zece role de film Kodak. Le-a procurat din străinătate. Mi-a spus să le pun bine, pentru o ocazie deosebită. De pildă, dacă o voi fotografia vreodată împreună cu Imolka. I-am spus că n-aș vrea să aștept pînă ce le expiră termenul de garanție. S-a prefăcut că nu mă aude. M-a întrebat dacă știu cum aș vrea să le fotografiez. Bineînțeles că știu, dar săraca Imolka nu mi-ar fi recunoscătoare, niciodată nu mi-a plăcut să văd două femei giugiulindu-se. Ca să nu stricăm filmul degeaba, ea ar trebui s-o desființeze, s-o distrugă pe Imolka. Pe mine fața ei mă interesează. Furia, gelozia, neînduplecarea, nebunia ei.

Și ce-ar fi dacă ea ar încerca să mă desființeze pe mine? m-a întrebat.

N-aș sfătui-o, i-am spus eu.

S-a auzit soneria, m-am bucurat că a sosit Kornél și discuția asta s-a terminat. De când ne-am certat în Dumbravă din cauza visului, ocoleam subiectul cît de mult puteam.

Am ieșit să deschid. În fața ușii stătea, cu un tort de ciocolată în mînă, violoncelista cu pielea sticloasă. N-am mai văzut-o niciodată atît de aproape, dar am știut întotdeauna că despre ea mi-a vorbit Éva. Eram sigur că multă lume venea la concerte numai de dragul ei. M-am înfuriat atît de tare, încît a trebuit să fac eforturi mari să nu-i trîntesc ușa în nas. Eram perfect conștient că, în schimbul acestui tort, ar trebui să uit, ca după un șoc electric, cum am rămas o noapte întreagă sub fereastra de pe Strada Mare.

Fata mi-a dat tortul și mi-a spus la mulți ani. O chema Lilla. Avea cel puțin douăzeci și cinci de ani, dar acum, cu părul legat într-o coadă de cal, arăta mai degrabă ca o elevă de liceu. Éva s-a grăbit s-o întîmpine și s-au îmbrățișat. Lilla i-a spus, ce bine arăți. Apoi m-a întrebat dacă mi-a plăcut aparatul de fotografiat pe care l-am primit. I-am spus că da. A spus că e și ea curioasă, probabil că acolo sus te apucă amețea, ei îi place să amețească.

Am intrat. Lilla a scos din poșetă o sticlă de coniac, și asta e pentru tine, a spus ea.

Éva a spus că e mai degrabă pentru noi, fiindcă el mai trebuie să regleze șarful.

Cînd m-am dus în bucătărie ca să iau pahare, Éva a venit după mine. M-a îmbrățișat și mi-a spus, doar ți-am promis că o să-ți aduc o Imolkă.

Am întrebat-o ce i-a promis sărmanei fete.

Numai lucruri bune și frumoase.

I-am spus că eu i-am promis că o să le privesc doar în alb și negru.

Nu-mi amintesc să-ți fi cerut așa ceva.

I-am spus că eu îmi amintesc. Apoi am adăugat că și dacă nu m-ar fi rugat, eu tot așa le-aș fi privit.

M-a sărutat și mi-a spus, cum dorești, azi e ziua ta, faci ce vrei. Pentru mine important este ca fotografiile să iasă bine.

M-am gîndit că acum nu-i stă ei mintea la fotografiile mele. Că nu o interesa nimic altceva decît să-mi poată spune tot restul vieții că de la ea am primit-o pe Lilla Hámori – și podul Elisabeta.

I-am spus că o să mă străduiesc. Cînd am intrat, am găsit-o pe Lilla în fața fotografiei pe care Éva a agățat-o acum cîțiva ani deasupra pianului.

Hei, tipul ăsta chiar că-i smintit, i-a spus ea Évei, de parcă nici n-aș fi fost acolo. Dar era limpede că mie mi se adresase. Și nu aveam câtuși de puțin chef ca, după câteva exclamații ca aceasta, Éva să izbucnească în plîns și să trîntească ușa în urma ei.

Numai cînd fotografiez, am spus.

Nu fi modest. Aș avea multe de povestit.

Am rugat-o mai bine să aducă niște farfurii și un cuțit pentru tort.

Cînd a ieșit, i-am spus Lillei: Acum să nu amețești și să nu fii atît de frumoasă.

Cum vrei tu. Eu nu mă grăbesc, a spus ea.

Tu cum ai vrea? m-a întrebat Éva din antreu.

I-am spus că așa sînt prea fragede și să-și deseneze cu fard cearcăne adînci sub ochi.

După ce am mîncat tortul, le-am turnat coniac, iar mie, apă.

Apoi am închis obloanele, am pus un disc cu muzică gregoriană și am început să montez luminile.

Eu am dormit cu Éva pe jos, pe niște perne, iar Lilla, în pat. Éva s-a trezit în zori, am auzit-o cum iese, se spală pe dinți, se îmbracă. M-am prefăcut că dorm. La fel și Lilla. Dar poate că ea nu s-a trezit decît atunci cînd Éva a plecat la magazin ca să cumpere cîte ceva pentru micul dejun. La cîteva secunde după ce a închis ușa, în bucătărie a căzut tencuiala din tavan, care era mucegăită de cînd ne-a inundat vecinul de sus.

Am ieșit să adun mizeria. Am pus de cafea și am așteptat-o să dea în foc. Lilla tot nu s-a sculat, cu toate că atunci cînd a căzut tencuiala pe vreo jumătate de metru pătrat era deja cu ochii deschiși. Am văzut-o în oglindă. În cele din urmă i-am turnat cafeaua și i-am dus-o în cameră. Era în pielea goală, n-a făcut nici cel mai mic gest să-și tragă pătura pe ea. Eu am dormit îmbrăcat, nu mi-am scos nici pantofii. I-am dat cafeaua. Și-a pus ceașca pe burtă. M-am așezat la capătul patului, cu ochii la ea. A băut o înghițitură, apoi și-a pus din nou ceașca pe buric. Simțeam că mă sufoc. I-am spus că fotografiile au ieșit bine.

Așa cred și eu.

Și-a îndesat perna la spate și s-a ridicat în capul oaselor.

După părerea ta, ce căutăm noi doi singuri în camera asta?

Habar n-am, i-am spus eu.

O să-ți spun eu. Când o femeie se teme, încearcă să dirijeze și ceea ce nu se poate dirija. Iar asta nu se poate dirija.

Ce?

Ei, a spus ea.

Și-a pus picioarele la mine în brațe.

N-are nici un motiv să se teamă, n-am înșelat-o niciodată. Și ea știe foarte bine că e așa.

Eu cred că nu știe. Ea nu știe decît că ești prea laș ca s-o regulezi pe alta, chiar dacă ți-ar da voie. Nu că n-ai înșelat-o.

Nu poți să-ți imaginezi și altceva în afară de lașitate?

Nu-mi imaginez nimic, spun doar ce văd.

I-am ridicat piciorul, l-am sărutat și i l-am pus la loc în pat. M-am așezat pe jos, ca să nu fiu nevoit să mă ridic în pripă de lîngă ea cînd se va întoarce Éva.

Am luat micul dejun în trei, pe jos, în cameră. Lilla avea pe ea doar un halat scurt. Dimineăța devreme soarele lumina înăuntru, timp de cîteva minute o rază vînjoasă mătura de-a lungul întreaga încăpere. M-am uitat cum pășește Éva peste acea limbă de lumină, cum se așază lîngă Lilla, își pune capul pe umărul ei și mă privește. Mă simțeam ca la tribunal. N-a spus nici un cuvînt. I-am spus că în timp ce ea era la magazin, în bucătărie a căzut tencuiala. Da, am văzut, mi-a spus ea. Lilla și-a strîns halatul la piept. Lasă-l, i-a spus Éva, imediat o să ajungă soarele la tine. Le-am spus că mi s-a terminat filmul.

Raza de soare a alunecat de pe Lilla pe Éva, apoi a trecut peste vitrină. A luminat toate nimicurile celor treizeci de ani ai mei, apoi a dispărut. În stînga mesei mele de scris zăceau rămășițele tortului, cele trei pahare, sticla de coniac, sifonul. Trei farfurioare pline cu mucuri de țigară. În partea dreaptă, filmele expuse, aliniat două cîte două. De parcă aș fi fost un fel de inginer. Altădată n-am făcut atîtea fotografii într-un an întreg. Știam că sînt bune. Numai că acum nu avea nici o importanță. Lilla a spus că ar mai vrea un pic de cafea. Bineînțeles, i-am spus eu. Am dat să mă ridic, dar Éva mi-a luat-o înainte și a spus că aduce ea cafeaua. Eram ferm convins că o să stea cu ochii pe noi din ușa bucătăriei. Mi-a adus și mie, ne-a pus ceștile în față în același timp. S-a așezat la locul ei și am fumat tăcuți cîte o țigară. Apoi ea a deschis ferestrele și a spus că am putea măcar să ne ducem la un cinematograf. Am vrut s-o întreb ce înseamnă acel măcar, dar pînă la urmă n-am întrebat-o nimic.

În timp ce Lilla se îmbrăca în baie, Éva mi-a spus, știi, e interesant că de fapt și pe un instrument mut, fără nici o coardă, se poate cânta perfect orice. Am întrebat-o cum de i-a venit o idee ca asta. Mi-a spus că nu știe, pur și simplu i-a venit. Nu doar că e posibil, dar cine se pricepe poate chiar să audă acea muzică mută. I-am spus că, din păcate, eu nu mă pricep la muzică. A spus că nici nu s-a gândit la mine. Dar dacă, de pildă, Lilla ar cânta fără nici o coardă un preludiu la violoncel, ea și-ar da seama nu doar ce a cântat, ci și cât de bine a cântat. Eram din ce în ce mai nervos. I-am spus că acum n-avem cum să verificăm asta.

Eu am încercat deja, crede-mă că așa e, a spus ea.

Ce știi eu? Nu cred că te-ai fi întins cu burta pe pianul ăsta dacă n-ar fi avut corzi.

A râs, m-a mîngîiat pe față și m-a sărutat.

Ai dreptate, a spus ea.

În Piața Poligonului ne-am uitat la programul cinematografelor de pe un stîlp de afișaj îmbibat de apă. În dimineața aceea la Kinizsi rula *Tăcerea*. Éva voia să-l vadă. Știa foarte bine că detestam filmul ăla. Toți avem câte un Bergman pe care-l detestăm. Ea detesta *Persona*, eu, pe ăsta. Lilla a întrebat despre ce e vorba și dacă e palpitant. Éva i-a spus că e despre două femei și un băiețel nevinovat. În dreptul bisericii a apărut un troleibuz, iar Lilla a spus că e foarte obosită și mai bine se duce acasă. La despărțire m-a sărutat pe față și a spus că e foarte curioasă să vadă fotografiile. Tot atunci m-a strîns de umăr.

Noi am pornit-o pe jos pînă la bulevard. Cînd am ajuns la autoservirea de la colțul cu Maiakovski, Éva s-a întors brusc spre mine și m-a anunțat că n-ar fi cîtuși de puțin încîntată dacă fotografiile de-acum ar fi un pretext ca să mă întîlnesc singur cu fata asta. I-am spus să stea liniștită, pentru că n-am să mă mai întîlnesc cu ea nici singur, nici în trei. A început să plîngă și mi-a spus să nu mă supăr pe ea, nu-și dă seama ce a apucat-o. I-am spus că e ceea ce l-ar apuca pe oricine încearcă să dirijeze ceea ce nu poate fi dirijat. M-a întrebat ce vreau să spun cu asta, fiindcă ea nu vrea să dirijeze nimic. N-are nici o importanță, i-am spus. Aș fi vrut s-o întreb dacă și-a dat seama cum e să stai o noapte întreagă în fața unei ferestre. Dar pînă la urmă am întrebat-o ce s-ar fi întîmplat dacă aș fi luat în serios propunerea ei de ieri și aș fi futut-o pe Lilla. Mi-a spus că poate ar fi fost o treabă mai bună decît prefăcătoria mea ieftină de acum.

La cinematograf, în afară de noi, nu mai era aproape nimeni. Când plasatoarea cu lanterna a ieșit, Éva a spus să ne mutăm în ultimul rînd. Într-adevăr, detest filmul ăsta. Am încercat să dorm cu ochii deschiși. Mă gîndeam ca după-amiază să dezvolt negativile. Știam că am acolo un cadru care e cea mai bună fotografie făcută vreodată de mine. Nu avea nimic deosebit, am folosit tot timpul același fundal întunecat. Éva a îmbrățișat-o pe fată, dar nu ca pe o altă femeie, ci ca pe o soră sau ca pe un copil. Probabil cum a îmbrățișat-o Klára Meyer pe fiica lui Iván Hollós în cămară, când flăcări aceia au tras la o parte credențul și au spart ușa. Apoi m-am gîndit că în cel mult două zile Lilla o să vină la Reisz. Apoi că, din fericire, nu știe unde lucrez. Numai eu aș putea să dau peste ea la Academie. La scena în care Anna se uită într-un fel de separeu la o pereche care face dragoste, Éva și-a băgat încet mîna sub fustă. Am prins-o de încheietură și i-am scos-o de acolo. Nici nu s-a uitat la mine. Când am ieșit de la film, am întrebat-o dacă i-ar plăcea să facă dragoste cu doi bărbați. Cum de ți-a venit o idee atît de spurcată? Nu știu dacă e mai spurcată decît prefăcătoria mea. Mi-am amintit de asta fiindcă mi-ai arătat deja de mai multe ori cum e cînd faci dragoste cu doi bărbați. Chiar așa? Ea nu-și amintește una ca asta. În schimb eu, dacă nu mă înșel, chiar așa am și cunoscut-o. Cu unul făcea dragoste, timp în care se uita în ochii celuilalt. A tăcut. Când am ajuns acasă, am scos toate filmele din casete. M-a întrebat ce fac. I-am spus că așa nu voi avea nici un alibi să mă întîlnesc cu Lilla Hámori. Ea a spus că pleacă pentru cîteva zile acasă cu trenul de seară. Bine, i-am spus eu. Apoi, după ce s-a întors de la Sopron, au urmat cîteva luni liniștite.

(meteoritul)

În februarie o mie nouă sute șaptezeci și patru în mijlocul cimitirului Kerepesi s-a prăbușit un meteorit metalic, negru, cu un diametru de cinci metri și înalt de doisprezece metri. Zăpada de pe lespezi a fiert. Șinele de tramvai de pe calea Kerepesi s-au topit, între Gara de Est și piața Teleki a trebuit să se facă o nouă linie. Gardul fabricii de cauciucuri din spate s-a dărîmat și multă vreme după aceea cîinii de acolo pătrundeau în cimitir. Dinspre manej veneau uneori și caii.

Unii îl asemănau cu o catedrală. Alții, cu un observator astronomic. Alții, cu imnul de stat. Oamenilor le plăcea: cine putea, își cumpăra locul de veci în apropiere. Nici un guvern nu a îndrăznit să-l miște din loc. Acum e împrejmuț cu un cordon și a devenit punctul principal de atracție pentru turiștii străini. Îl asemuiesc cu resturile Zidului Berlinului sau cu locul fostei Bastilii din Paris.

Dar nu e așa.

Încă din primele zile s-a observat că meteoritul acționează ca un magnet pentru sărmanii câini vagabonzi. Uneori stau câte zece-cincisprezece jigodii la umbra lui. Analizele de laborator nu au găsit nici o explicație. La început cei de la municipalitate au încercat să rezolve problema cu hingherii, apoi s-au lăsat păgubași. Corciturile alea jigărite stăteau acolo ca niște cifre absurde, aruncate anapoda în umbra unui ceas solar uriaș. Nu făceau nici un rău, doar așteptau să le vină rîndul.

Nu știu de ce înșir toate astea.

Totul e o minciună. N-ar fi rămas din Budapesta nici cît a rămas din Dresda sau din Nagasaki.

Kornél mi-a spus să păstrez pasajul, fiindcă, după părerea lui, e important.

(anunțul mortuar)

Într-o seară am vrut să cobor la magazin înainte să se închidă. Éva era la mama ei, s-a întors în ziua următoare. N-aveam nimic de mîncare în casă. Plasele și pungile pentru cumpărături atîrnau pe cuiele bătute în ușa de la cămară. Numi plăceau plasele, fiindcă se agăța pîinea de ele. Uneori abia puteam s-o scot, din cauza firelor de nailon care se lipeau de coajă. Aveam o sacoșă albă pe care era imprimată imaginea podului de la Mostar, adusă de Éva dintr-un turneu în Iugoslavia. Am luat-o pe aceea.

Îmi amintesc tot ce am cumpărat. O jumătate de franzelă, o sută cincizeci de grame de caș, un borcan de iaurt, muștar, fiindcă se terminase, și un cîrnat polonez. Apoi, la casă, după ce am plătit și am vrut să pun totul în sacoșă, am găsit înăuntru un plic boțit. András Szabad, strada Szív, numărul opt, sectorul șase, Budapesta. Și cîteva bonuri de la

niște cumpărături mai vechi. Am băgat plicul în buzunarul de la palton. Am adunat cumpărăturile, cu gîndul să văd acasă ce-i cu el. Apoi, pe Maiakovski, n-am mai răbdat și l-am scos din buzunar, cu toate că era deja întuneric. M-am oprit în fața vitrinei unui magazin unde se închiriau rochii de mireasă, care era cît de cît luminată. Am deschis plicul cu cheia. Era un text tipărit. Doar numele contesei era scris de mînă. Împreună cu data cînd a avut loc înmormîntarea.

Acasă am pus sacoșa pe masă, am golit-o, am fiert polonezul și m-am așezat la masă. Am mîncat cîrnatul, toată pîinea și tot muștarul. Apoi am băut iaurtul. M-am uitat în jur ca să văd ce a mai rămas. Am găsit în cămară cele o sută cincizeci de grame de caș și conserva cu pateu de ficat. Apoi am vomitat totul. Am spălat în baie și am curățat cada. Am auzit pași de femeie pe stradă, am deschis fereastra și m-am aplecat în afară. Începuse să ningă, n-am văzut-o pe femeie, doar umbrela ei, cînd dădea colțul spre Poligon.

Cînd s-a mai liniștit circulația, m-am dus la cimitirul Kerepesi. În partea evreiască există un loc pe unde se poate sări gardul. Nu mi-a fost greu să găsesc mormîntul. Probabil că rudele n-au știut care-i tariful groparilor, fiindcă placa de marmură era crăpată de-a lungul. Dumnezeii mă-sii de treabă! Dumnezeii mă-sii! am spus eu. Adună-te, dragul meu, nu mai boci, a spus ea.

În seara următoare, cînd s-a întors, Éva a înșirat din nou cele trei fraze pe care le spunea întotdeauna în asemenea ocazii. Cum că mama ei nu primește medicamente ca lumea pentru tensiune, că ea trebuie să le facă pe toate și cu cît i-ar fi mai ușor la Viena. Și era la fel de nervoasă ca întotdeauna cînd se întorcea la Budapesta. Mă plictisise de cele trei fraze, cu toate variantele lor, ca ploaia de căcatul de cîine.

Ai uitat să mi-o dai, i-am spus eu.

S-a uitat la anunțul mortuar și s-a făcut rece ca gheața. Vai, ce rău îmi pare, a spus ea.

I-am spus că și mie.

Apoi, de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat, m-a întrebat dacă e ceva de mîncare în casă.

Este, i-am spus eu, dar am borît totul.

Mi-a spus că nu e dispusă să asculte o viață întreagă cum a uitat să-mi dea un anunț mortuar.

I-am spus că nu o să asculte.

Care, pe deasupra, nici nu era într-un plic cu chenar negru. Dacă l-ar fi pus într-unul normal pentru anunțuri

mortuare, bineînțeles că și-ar fi dat seama, doar nu e chiar atât de tâmpită.

I-am spus că așa e.

Poate că mai uit și eu câte ceva.

I-am spus că are dreptate.

Dacă m-aș duce mai des la cumpărături, aș fi găsit plicul din timp.

I-am spus că are dreptate.

Degeaba te duci la înmormântare, mortul nu mai învie niciodată.

I-am spus că are dreptate

Chiar și mormântul lui taică-tău l-au făcut alții, tu nici n-ai trecut pe acolo. De când te cunosc, n-ai fost decît o singură dată.

I-am spus că are dreptate.

A început să urle cum că să nu încerc acum să-i provoc muștrări de conștiință.

I-am spus că nu încerc.

Nici n-aș fi în stare. Fiindcă nu are nici un motiv să-și facă muștrări de conștiință. Dintre noi doi, eu sînt cel care are sufletul ca un canal, nu ea.

I-am spus că al meu nu e așa.

Ba bine că nu, fiindcă de pe mine se scurge totul. O calomniez. Mint. Scotocesc. O pîndesc. Iar ea îndură totul ca o tâmpită. Da, ea face naveta între mama ei țicnită și iubitul ei țicnit, ca o tâmpită, în timp ce eu cine știe ce fac. Nu s-ar mira dacă eu aș fi ascuns plicul acela, fiindcă am fobie de înmormîntări. Și acum dau vina pe ea. Pentru că mă apasă conștiința.

I-am spus că începe să mi se facă greață de conștiința ei curată.

Da? Ți-e greață?

A început să-și scoată hainele din dulap. Le-a împăturit cu grijă pe pat. Apoi și-a adunat pantofii.

Hai, termină odată cu asta, i-am spus.

Asta și fac.

A pus pe masă cheia Tatei fără nici cel mai mic zgomot.

Nici să nu-ți treacă prin minte să vii după mine, mi-a șoptit ea.

În această privință poți să fii liniștită.

Într-o mîină își ținea valiza, iar în cealaltă, pungile cu pantofi.

Și din baie, am spus eu.

S-a dus să-și ia rujul și ojele. Periuța de dinți.

Dacă mai găsești ceva, poți să arunci totul la gunoi.

În regulă, am spus eu.

Și încă ceva, a mai spus ea din ușă. Dacă îndrăznești vreodată să expui vreo fotografie cu mine...

Să nu-ți faci probleme din cauza asta.

Tu să nu-ți faci probleme, nu eu.

Bine, dar acum cară-te de aici, am spus eu.

Am deschis fereastra și am făcut o fotografie neclară cu ea cărîndu-și bagajele prin băltoace, spre bulevardul Republicii.

(crîșma)

După moartea contesei am început să-mi fac veacul în crîșma de pe Strada Mare, de unde se vedea poarta. De obicei, cînd plecam de la Reisz, mă duceam ață acolo și nu plecam decît după ora închiderii. Cîrciumarul era un vlăjgan nesuferit. Se răstea la oameni ca la niște cîrpe. Na și bea, Józsi. Tot acolo venea și o bătrînă care mirosea a pudră, Vera. Nu era alcoolică, eu cel puțin n-am văzut-o niciodată beată, nu obișnuia să bea decît o singură halbă de bere toată seara. Stătea la masa din colțul de lîngă veceu. Probabil că nu avea ce să facă acasă. Timpul trece mai ușor dacă ești printre oameni, oricum ar fi ei. Norocul meu era că eu aveam aparatul de fotografiat și laboratorul. Dacă n-aș fi avut decît cărți sau numai radioul, pe vremea aceea poate că aș fi înnebunit și eu stînd singur acasă. Cînd își termina berea, Vera lua un șervețel și ștergea urmele de ruj de pe buza halbei. Uneori nu reușea să le șteargă de tot. Atunci, după ce aduna paharele pe o tavă, cîrciumarul îi arăta vreunui din clienții de lîngă tejghea halba femeii ca pe o dovadă de netăgăduit. Uite ce-mi faceți. Toți sînteți la fel. Ca să am ce spăla după voi. Norocul tău, Józsi, e că nu te rujezi. Rîdeau.

De mine nu se lega, eram un intrus, nu îndrăznea să vorbească așa decît cu cei din împrejurimi. Cînd m-am dus acolo a patra sau a cincea oară, m-a întrebat dacă m-am mutat prin apropiere. I-am spus că nu, sînt ziarist. Ca dovadă, am pus aparatul de fotografiat pe masă. Aha, a spus el și din clipa aia m-a lăsat în pace. Îi era teamă să nu-și pună în pericol locul de muncă. Interesant e că tocmai în anii aceia, cînd nu se putea scrie nimic, presa era mult mai influentă decît e acum. Cel puțin într-o crîsmă ca aceea.

Am văzut-o odată ieșind împreună cu Nóra. Au pornit în direcția opusă. Altă dată, împreună cu un bărbat în vîrstă. La început nu l-am recunoscut, dar cînd s-au urcat în mașină, mi-am dat seama că era soțul ei. Așa că m-am liniștit. Apoi n-a fost acasă o săptămînă întreagă. M-am gîndit că s-o fi dus la mama ei, la Sopron. Cînd am văzut din nou lumina aprinsă, avea oaspeți. Sînt sigur că veniseră la ea, fiindcă erau cîțiva cu instrumentele la ei. Unul avea o vioară, altul nu mi-am dat seama ce. Lilla Hámori nu era printre ei, fiindcă pe ea aș fi recunoscut-o. Atunci mi-am amintit că era ziua ei. Mi-am băut repede șprițul și m-am întors acasă. Din fericire, îmi țin fotografiile în ordine. Mama a fost bibliotecară. Am căutat mostrele primei fotografii, cea pe care i-am făcut-o în noaptea aceea, în Dumbravă. N-ar fi avut nici un rost să o măresc ca lumea. Dar ea știa foarte bine ce reprezentau cele două umbre difuze de lîngă zidul de cărămidă. Am scris pe dosul fotografiei La mulți ani, m-am întors în toiul nopții și i-am aruncat-o în cutia poștală. Fereastra era întunecată, dar se auzea muzica. La urma urmei, era ziua ei, mi-am spus. Apoi, ca pe vremuri, cînd i-am pus pe masă Tatei fotografia aceea, dimineața am găsit în fața ușii un bilețel: Mulțumesc, dragul meu.

Kornél mi-a spus să încetez, fiindcă nu are nici un rost. Asta n-o să mai fie niciodată o viață normală. Am preferat să nu mă mai întîlnesc cu el cîteva luni la rînd.

(la operă)

Am crezut că după ce va găsi fotografia aceea, în seara următoare va veni. Știa că sînt acolo. Era exclus să nu știe. Mi-am închipuit că o să intre cu toate bagajele, eu o să-mi termin șprițul și vom pleca împreună spre casă. Fereastra a rămas iar întunecată o săptămînă întreagă.

Apoi mi-am luat inima-n dinți și m-am dus s-o caut pe Nóra la operă. M-a întrebat ce vreau. I-am spus că știe ea foarte bine: să stăm de vorbă. Mi-a spus să o aștept la bufet. Am așteptat-o o jumătate de oră, am băut două cafele. S-a așezat și mi-a spus, ascultă, András, eu n-o să fac naveta între voi. Ești băiat mare, n-ai decît să te descurci singur. I-am spus că nu vreau să fac naveta, dar vreau să știu dacă are pe cineva.

Și de ce vrei să știi asta?

Pentru că nu mi-e totuna dacă are sau n-are pe cineva.
Dacă atunci când ai cunoscut-o ți-a fost totuna, acum de ce nu ți-e?

Atunci era altceva. Erau în divorț.

Chiar așa? Cîte noutăți află omul într-o dimineață frumoasă ca asta.

Ce fel de noutăți?

Ei, comoara mea, erau în divorț de pe vremea când tu mergeai încă la școala generală. Și au să tot divorțeze pînă cînd îl vor înmormînta pe János.

Simțeam că-mi plesnesc coastele.

Cum adică au să tot divorțeze?

A tăcut.

Fii liniștit, nu e iubita lui.

Și atunci ce vrei să spui cu asta, că au să tot divorțeze?

Există femei de care te desparți o viață întreagă. Am crezut că, după șase ani, ți-ai dat și tu seama că Éva e o femeie din asta.

Nu mi-am dat seama.

Acuma văd și eu.

Tu ai fost atunci în locuința ei?

Cînd?

Știi foarte bine cînd.

A tăcut.

Da, eu am fost.

Și eu ce-am făcut?

Cum adică ce-ai făcut?

Ce-am făcut? De unde ai știut că era cineva la ușă? Am sunat sau ce-am făcut?

A izbucnit în rîs.

Vorbești serios? András, nu fi tîmpit.

Nu sînt tîmpit. Răspunde-mi. Am sunat sau doar am bătut la ușă?

Se uita fix la mine. Am început să plîng.

Potolește-te. Ai bătut și înăuntru eram eu. De altfel, e absolut indiferent cine era înăuntru. Femeile care nu divorțează niciodată nu au iubiți cu duiumul. Dacă vrei să știi, punîndu-te la socoteală și pe tine, s-a culcat în toată viața ei cu trei bărbați.

Eu nu știam decît de János.

M-aș fi mirat să nu fie așa. Atunci mulțumește-te cu atît.

Am tăcut.

Ce să fac?

Du-te acasă la ea, recunoaște că tu ai uitat anunțul mortuar în sacoșă sau scornește ceva. Spune-i că a fost vina ta și cere-ți iertare. Apoi așteaptă.

Știi foarte bine că nu a fost așa.
M-ai întrebă ce să faci.
Da, dar tot nu e adevărat.
Ce vrei de fapt? Să afli adevărul sau să se întoarcă?
Bine, îmi cer scuze.
Și-a stins țigara și s-a ridicat în picioare.
Și, după șase ani, s-ar cuveni să încerci s-o cunoști mai bine.
O cunosc destul de bine, am spus eu.
Dar ai grijă să nu afle niciodată dacă ai îndrăzni cumva să urci singur în locuința ei.
Nu aș urca niciodată, am spus eu.
Hai, du-te, am treabă. Nu ești băiat rău, doar un pic cam prostuț.

(jurnalul)

Cînd Éva s-a mutat din nou la mine, într-o noapte i-am luat pe săpun tiparul cheii de la apartament. Apoi, cînd a plecat la mama ei, m-am dus pe Strada Mare. Aveam încă lanterna cu care am intrat pe vremuri în locuința igrasioasă a Imolkăi. Am pus-o în buzunar, fiindcă nu voiam să aprind lumina. Tremuram de frică să nu mă observe cineva. Era trecut de miezul nopții. Undeva s-a trîntit o ușă. N-am îndrăznit să mă clintesc din loc minute în șir, eram leoarcă de sudoare. Apoi mi-am dat seama că nu avea nici un rost să mă tem, fiindcă uneori venea și Nóra aici. Împreună cu altcineva. Eu eram singurul care nu avea acces liber în locuința ei. Am aprins lumina.

Mai întîi am deschis cufărul. Era acoperit cu o pernă, ca să poți ședea pe el. Era un cufăr militar obișnuit, cum am și eu unul acasă, rămas de la bunicul meu. De cînd nu îmi mai încap în sertar, acolo îmi țin caietele cu vise. Odată am întrebă-o ce ține ea acolo, nimic, mi-a spus, niște boarfe. Erau cîteva rochii vechi, ponosite, niște pantofi scîlțiați, partituri pline de însemnări. Nota de plată de la un restaurant din Sopron. Un lacăt chinezesc. Un buchet de flori uscate. Un plic cu un șirag rupt de mărgele negre. Nici nu mă așteptasem la altceva. Un joc de societate. Un carnet cu ilustrate. Zece ilustrate legate și perforate, ca să poată fi detașate. De la Roma. Cu schițele celor mai vestite labirinturi și cu căile de ieșire trasate cu creionul. Prima lipsea, probabil că o trimisese cuiva. Sau așa primise carnetul. O lesă. M-am uitat

la fotografia de pe perete, în care mama ei ducea un câine într-o lesă, probabil cea din cufăr. Dacă nu mi-ar fi spus-o ea, nu mi-aș fi dat seama niciodată că era mama ei. Ca o statuie.

Am crezut că voi găsi scrisori vechi și fotografii de familie, dar nu era nici urmă de așa ceva. Lângă picup zăceau o grămadă de discuri. Alături erau discurile lui János. Mi s-a părut firesc, doar a fost soția lui vreme de zece ani. Două dosare cu cronici din ziare, pe cele mai multe le știam. Am citit câteva dintre ele. Una e admirativă pentru că Éva cânta un Bach pur, fără să-și etaleze propriile sentimente. Nu-mi dau seama cum a scornit o tîmpenie ca asta. Probabil că pe vremuri respectivul cronicar îi întorcea paginile lui Bach. Probabil că subiectivitatea există numai în ce se etalează, iar reprimarea e impersonală. M-am uitat la mormanele de cărți. Cele trei volume ale lui Kornél erau puse deasupra. Apoi veneau Balzac, Kosztolányi, Ady, Stendhal, Antal Szerb, Dostoievski și așa mai departe. La fel ca peste tot. Filosofie. Cîteva tratate de psihologie în germană și în engleză. Sigmund Freud și Carl Gustav Jung. Nici nu știam că citește în germană. Credeam că doar e în stare să converseze cît de cît. Unul din volume avea cotorul rupt, am crezut că era un caiet, așa că l-am scos, dar era *Așa grăit-a Zarathustra* al lui Nietzsche. Tradusă în o mie nouă sute opt de dr. Ödön Wildner, „Soției și micuților mei, care-mi amintesc de unul din capitolele din *Zarathustra*... U. W. Ö.“ Astea erau tipărite. Eu am primit pe vremuri aceeași ediție de la Tata, care a furat-o de la bibliotecă. În exemplarul Évei peste U. W. Ö. era trasă o linie și dedesubt era scris de mînă, János Zárai. Știam că era tatăl ei. Dar cel mai ciudat mi s-a părut că era dedicată și micuților. De fapt dedicația era din partea traducătorului. Atît am găsit printre cărți. Altceva nici nu prea mai era prin casă, doar pianul.

M-am pregătit să plec, cînd mi-am amintit că nu m-am uitat în birou. Sertarul era încuiat, dar avea o broască în care se potrivea orice cheie. L-am deschis cu cea de la cutia poștală.

Actele de divorț, fiindcă totuși era în stare să divorțeze. Cîteva documente oficiale și niște vederi de la János. Pe prima am citit-o, pe celelalte, nu. Asta m-a făcut să mă simt mai liniștit. Un album cu poze. În fine, fotografii. Dar numai din timpul concertelor și din studiourile de înregistrări. În spate de tot, pe stînga, cinci caiete A 4, cu spirală. M-am concentrat să țin minte unde erau, ca să le pot pune înapoi

exact la locul lor. Cel de deasupra era pus un pic mai într-o parte, nu atingea marginea sertarului.

Îmi dădeam seama ce josnicie făceam, dar adevărul e că tocmai de aceea venisem. Și ea mi-a citit visele când le-am uitat pe masă. A început să-și scrie jurnalul când s-a mutat la Budapesta. Sau cel puțin pe cel de aici. Avea un scris caligrafic, ca Mama. Primele caiete doar le-am răsfoit. Căsnicia ei nu mă interesa. Cum nu m-au interesat nici vederile trimise de János. Nu mă priveau numele cu care se alintau. Căprioară dragă. Pentru mine ea nu era căprioară, ci Éva. Draga, iubita, tîrfa, soția, numai căprioara mea nu. Cum spuneam, primul caiet l-am răsfoit în grabă. Paginile erau pline de sus pînă jos, cu toate rîndurile scrise de la un capăt la altul al foii. Fără pauze. O însemnare se termina la mijlocul rîndului, după ea urma o nouă dată și începea ziua următoare. Ca un puhoi ieșit din albie, care lua cu el atît ligheanul uitat în pridvor, cît și patul din casă. Notății amănunțite despre repetiții. Despre călătorii. Despre expoziții. Despre filme. Dacă i-au plăcut sau nu. Cîteva citate copiate din cărți. O poezie de patru versuri a lui Kornél. Într-un singur rînd. Majoritatea însemnărilor erau despre vizitele făcute acasă. Diseară mă duc iar acasă, o să fie la fel ca întotdeauna. Cu pensia mamei n-am rezolvat nimic. Nemernicul ăla de medic mi-a cerut o grămadă de bani. Am rămas două zile acasă. De parcă mi-ar scufunda cineva capul în apă. I-am dat lui Ádám o mie de forinți. Mama zice că locuința mi se cuvine mie, János n-are decît să se mute unde vrea el. De la Paște Ádám nici nu mă mai bagă în seamă. Vine la mama de parcă nici n-aș fi acolo. Am încercat să-mi amintesc ce s-a întîmplat acum trei ani, de Paște, dar n-am reușit. Multă vreme nu mi-am dat seama cine naiba era acel Ádám, dar pînă la urmă m-am lămurit că era un soi de rudă care o îngrijea uneori pe mama ei și îi făcea cumpărăturile. De parcă mama ei ar fi fost infirmă. Dar îmi amintesc că la un moment dat și-a fracturat glezna. Acasă Ádám a spus iar că nu-i ajung banii pentru medicamentele mamei și că el nu are timp să alerge zi de zi după cumpărături, așa că să plătesc eu pe cineva. I-am spus că nu am mai mulți bani, și așa trimit acasă în fiecare cinci a lunii jumătate din salariu. Toți banii pe care i-am primit pentru Chopin s-au dus pe renovarea băii. Nóra a avut ideea să vărsăm detergent în cascadă. Am să încerc. Eu credeam că a fost ideea ei. Am obținut locuința, are patruzeci de metri pătrați, exact cît îmi trebuie. Am sunat-o pe mama, ca să se liniștească, dar ea a început să se plîngă din nou că János s-a folosit de mine, iar acum mă aruncă în

stradă numai cu chiloții pe mine, cum a prezis ea. I-am închis telefonul. Azi, după concert, m-a felicitat Lendvai. M-am bucurat. Poate că o să iasă ceva din sonatele lui Beethoven. Am sărit mai multe pagini, fiindcă nu voiam să mă prindă acolo dimineăta, când începea forfota prin casă. Ne-am dus cu Nóra, care mi-a făcut cunoștință cu paznicul podului, dar n-am mai avut vreme să urcăm. E incredibil, tot podul Elisabeta e o cameră obscură. Nu-mi venea să cred că și asta a fost tot ideea Nórei. Dar desigur că nu are nici o importanță, fiindcă pentru mine a fost cadoul Évei, pe care nu mi-l va putea lua nimeni vreodată. M-am întors la zilele în care, cică, a fost acasă, dar n-am găsit decît o singură frază. Simt că mă înăbuș, îmi vine să dau foc la toată casa. Dar numai din atît nu reiese cît timp a rămas acolo. N-am găsit nimic care să mă intereseze. Desigur, în afară de faptul că între ea și mama ei nu e o iubire prea mare. Sau cel puțin că între ele există o tensiune destul de puternică. Ceea ce nici nu era de mirare, din moment ce ea se ocupa de toate, de la renovarea băii pînă la pensia de boală, iar pe deasupra mai și trimitea acasă o bună parte din ce cîștiga. Adevărul e că nici nu-mi părea rău că nu am mers împreună la Sopron. Am pus caietele la loc, exact așa cum le găsisem. M-am panicat un pic cînd am vrut să încui sertarul, fiindcă cheița mea de la cutia poștală a deschis zarul, dar nu voia cu nici un chip să-l și încuie. Pînă la urmă am reușit. Am stins lumina, am încuiat ușa și am plecat. Eram deja aproape la capătul străzii, cînd m-a plesnit peste obraji deșertăciunea, care simțeam că mă sufocă. M-am întors, grăbindu-mă să intru din nou în locuința aceea nenorocită. Am citit literă cu literă totul, începînd din august șaiszeci și opt. N-am dat peste nici un cuvînt, nici un împuțit de cuvînt din care să reiasă că eu măcar existam.

(rușinea)

Cînd m-am întors acasă, am scotocit prin sertarul de la birou pînă am găsit un caiet gol. M-am gîndit să încep pur și simplu să scriu un jurnal. Pînă se întoarce ea de la Sopron, pot să umplu un caiet întreg. Cu orice. Cu ce-mi vine în cap. Fără nici un căcăcios de cuvînt despre ea. Și o să-l las pe masă. Nu o să-l uit, ci o să-l las. Ca să-l poată citi. Apoi mi-am dat seama că n-aș fi în stare să umplu nici măcar o jumătate de caiet. Despre altceva în afară de ea nu prea am ce să scriu. Din ce se întîmplă la Reisz n-ar ieși nici măcar o

pagină pe zi. Cu Kornél mă văd o dată pe săptămână, asta ar face cât o săptămână la Reisz. Atît. Restul e Éva.

Tu ai un jurnal, nu-i așa?

Da.

Ce fel de jurnal? Unul obișnuit sau unul literar?

Un jurnal obișnuit, despre evenimentele cotidiene.

Scrii și despre mine?

Bineînțeles. De ce?

Te întreb doar așa, din curiozitate.

Bine, dar nu înțeleg.

O să înțelegi. E un fel de joc. Deci ai un jurnal obișnuit, în care apar și eu. Cu discuțiile și toate cele ce se petrec între noi. Cu toate că nu se petrec prea multe lucruri. Dar să zicem că îți arăt fotografiile mele. Și așa ajung și eu în jurnalul tău.

Da. Bineînțeles că nu scriu tot ce am spus, cuvînt cu cuvînt, dar îmi notez subiectele despre care am discutat.

Și nu scrii numai de bine sau numai de rău.

Nu, scriu despre amîndouă. Cu toate că, dacă mi-aduc eu bine aminte, scriu mai mult de rău.

Atunci dacă între noi se întîmplă ceva rău, îți notezi și aia.

Bineînțeles. Dar știi ce? Dacă ești curios să vezi jurnalul meu, pot să ți-l arăt. Nu e secret.

Nu sînt curios să-ți văd jurnalul. Sînt și chestii despre care nu scrii?

Despre cine sau despre care?

Despre cine.

A tăcut.

Nu am nici o amantă. Mă înțeleg bine cu Klári.

Știu că nu ai amante, nu la asta m-am referit. Dar voiam să aflu dacă există vreo persoană despre care nu scrii niciodată în mod intenționat.

Nu există.

Dar ai fi în stare să-ți imaginezi că ar putea să existe? De pildă, să te hotărăști că, începînd de azi, nu mai scrii nimic despre mine. Orice s-ar întîmpla, dacă ne-am certa, dacă aș crăpa sau altceva, ceva de bine, tu n-ai scrie nimic.

Spune-mi ce-ar fi de bine, de foarte bine.

Acum nu-mi vine în minte nimic. Dar asta nu are nici o importanță.

Pentru mine e din ce în ce mai important. Așa că spune-mi ceva ce ți-ar plăcea să ți se întîmple.

Ce știu eu? Deci ți-ai putea imagina că n-ai scrie despre mine nici un cuvînt? Ani la rînd?

Exclus. Ar trebui să mă concentrez așa cum nimeni n-ar fi în stare s-o facă. Nici un om normal.

Ce înțelegi tu prin om normal?

Habar n-am. Ce înțelegi și tu. Dar atunci în jurnal ar fi vorba despre cine nu scriu, nu despre ce s-a întâmplat în ziua respectivă.

Deci dacă n-ai scrie ani la rând despre mine, ar însemna că nu ești normal.

Cam așa ceva.

Și ce boală ar fi aceea? Depresie? Schizofrenie? Paranoia?

Nu știu, nu mă pricep la psihologie și nici nu mă interesează. În schimb, sînt foarte curios să știu unde vrei să ajungi.

E doar un joc. Pe care l-am inventat eu.

Nu văd nici un joc aici. Știi ce văd eu? Că ești gata să izbucnești în plîns.

Nu vezi bine. Nu face nimic, a fost o prostie. Cum stai cu romanul?

Să nu vorbim acum despre romanul meu, András. De altfel, nu stau nicicum.

Cît mai ai?

Mai bine spune-mi ce-i cu disperarea asta legată de jurnal.

Nu e nici o disperare.

Éva are un jurnal?

Éva? Nu știu, habar n-am. Dar dacă da, nu-l ține la mine.

De ce, aici l-ai căutat deja?

Nu l-am căutat nicăieri! Nu înțeleg ce vrei să spui dintr-odată cu jurnalele Évei!

A amuțit.

Asta e exact la fel ca atunci cînd tatăl tău a urlat că nu ți-a cotrobăit prin sertar. Simțeam că mă sufoc de rușine.

Am făcut o copie după cheie, am spus.

Ai făcut-o tu?

Da. Cu pila. Cu pila de unghii. N-are importanță. Crede-mă, am avut motive întemeiate s-o fac.

A tăcut.

Scrie în jurnal de cînd sîntem împreună. De fapt mai demult. Dar nu a scris nici un cuvînt despre mine. Înăștia șase ani nu a scris nici măcar un căcat de cuvînt despre faptul că a făcut cunoștință cu un individ pe nume András Szabad, care locuiește pe strada Szív.

A tăcut.

Eu sînt de părere că ar fi cazul să puneți punct, a spus.

Noi n-o să punem punct niciodată.

Asta nu-i bine.

Să renunț la cineva pentru că nu mă pomenește în jurnal?

Nu. Ci pentru că te duci în locuința ei ca să-i citești jurnalul.

Am tăcut.

Pentru că faci lucruri din cauza cărora ajungi să te scuipi singur în față. Pe care ți-e rușine să mi le mărturisești. Pentru că ai să-ți pierzi mințile din cauza ei.

Fără ea am să înnebunesc.

N-ai de unde să știi.

Ba am.

Trebuie să plec, întârzii la grădiniță. Mîine o să vin din nou. Dacă vrei.

(oglinda)

Dormeam de săptămîni întregi ascultîndu-i respirația. Cum îi trece aerul prin plămîni. Deșertăciunea. Într-o dimineată, cînd se pregătea să plece la Sopron, am oprit-o în prag. Știe, nu-i așa, că ea e tot ce am, i-am spus eu. Mi-a spus că da, știe. I-am spus că pînă acum a primit de la mine totul. Așa va fi și de acum încolo.

Tăcea.

Am întrebat-o cum de se duce din nou acasă, doar a fost și săptămîna trecută.

Mama e bolnavă. De-aia.

Ce are?

Nu ți-am spus? E bolnavă.

Purta o rochie franțuzească, cu crini. Mi-a spus că a cumpărat-o acum două zile. Cu crini negri pe fond alb. Ar fi fost mai bine invers. Și valijoara roșie. Cu care să zicem că pleca întotdeauna.

Am întrebat-o dacă are pe cineva.

Mi-a spus că nu are. Aș fi aflat.

Nu sînt sigur, i-am spus eu.

Sigur, a spus ea. Minciuna m-ar înnebuni.

S-a spart oglinda din baie. A fost ca o explozie, pînă și antreul s-a umplut de cioburi.

Nici n-a tresărit. Trebuie să plec, să nu pierd trenul.

Du-te, strîng eu cu mătura.

Ai grijă să nu calci în cioburi.

(Karcsi)

În ziua următoare la Reisz a intrat o femeie. Eram sigur că o mai văzusem undeva, dar nu-mi aminteam unde. Era cam de aceeași vîrstă cu mine. Arăta destul de bine, doar un pic cam vulgară. Cu toate că nu prea știu ce înseamnă asta. Originea cuvîntului se leagă de vulg, adică e ceva pe gustul vulgului, pe placul lui. E în văzul tuturor. Își expune pe față și pe trup întregul bagaj de instincte. La început am crezut că o văzusem în tramvai. Sau poate la vreun concert. Aș fi preferat această variantă, fiindcă așa măcar puteam s-o întreb. Am și întrebat-o dacă obișnuiește să meargă la Academia de Muzică.

Mi-a spus că nu. De ce, eu sînt unul din ăia cu muzica grea?

Nu prea, dar mi-a făcut impresia că am văzut-o pe acolo.

Slabe șanse. De altfel, nici nu e din Budapesta, a venit la mătusa ei, stă doar o lună, de-aia își face abonament.

Am întrebat-o de unde este.

Din Mélyvár.

N-am simțit nimic.

I-am spus că și eu.

Într-adevăr? Ce bine-mi pare.

Într-adevăr, am spus eu. De aia îmi pari cunoscută.

Acum, că mi-ai spus, și tu îmi pari mie. Unde-ai învățat?

I-am spus că la Industrial.

Atunci nu de acolo, a spus ea, dar în clipa aceea mi-am dat seama. Vedeam pînă în cele mai mici amănunte tot parcul, cu șirul de arbuști, cu pietrișul alb de pe alea care ducea la statuia ostașului sovietic. Soldatul acela nenorocit care stătea în poziție de atac, cu baioneta îndreptată spre școala generală. Odată cei din gașca lui Gábel mi-au aruncat paltonul, care s-a agățat de vîrfurile baionetei și n-am mai putut să ajung la el, i-am cerut portarului mătura, dar nici așa n-am reușit să-l dau jos de-acolo. Așa că am început să arunc spre el mătura ca pe o suliță, iar țigarii rîdeau. Dar asta s-a întîmplat înainte ca Țărăncuțakatikuța să fi venit la școala noastră. În parcul acela o așteptam eu de obicei și între timp mă uitam cum băieții fac mișto de ea și de cele două prietene ale ei. Toți făceau mișto de ele, adică cei care îndrăzneau. Mai ales de femeia din fața mea, oxigenată, într-o rochie de ginși kaki, care nu-i ajungea nici pînă la genunchi, cu nasturele de sus și cu cel de jos descheiați. Mă uitam pe sticla mată cum i se înceteșează fața. Am deschis intenționat obiectivul, ca să văd cum îi dispar contururile. Apoi am

reglat din nou șarful pe ochii ei. I-am spus de sub pînza neagră să-și umezească un pic buzele. Ea și le-a lins de jur împrejur, rînjind, iar în tot acest timp habar nu avea că tocmai acele buze au rostit prima oară în viață numele Cățel.

Mai era cineva care aștepta să-i fac fotografii. Ne-am prezentat la despărțire. Avea unghiile de la mîini și de la picioare date cu oă. I-am spus că dacă vine după fotografie a doua zi, la ora închiderii, am putea să bem undeva o cafea. A spus că bine. Clientul următor era un bărbat în jur de patruzeci de ani. S-a uitat după Kata Bárdos pînă ce a închis ușa în urma ei. M-am cam enervat pe el.

Cînd a ieșit din laborator să ia filmele făcute, Reisz mi-a spus să știu eu că ieri a ascultat din nou discul ei cu Chopin și s-o felicit pentru că nu e perisabil. Știam cu certitudine că minte și că nu a ascultat discul decît cel mult o singură dată, acum doi ani, cînd a apărut, în rest nu asculta decît Bach. Mie să nu-mi vină cu tîmpenii din astea. N-am înșelat-o și nici n-o s-o înșel vreodată.

În timpul nopții m-am uitat cum respiră Éva. S-a întors de la Sopron destul de nervoasă. Am întrebat-o ce mai e nou, nimic, mi-a spus ea. M-am gîndit că dacă mi-aș însemna discuțiile de felul ăsta cu liniuțe, cum își numără deținuții zilele de închisoare, pereții din ambele camere ar arăta ca la pușcărie.

Apoi m-am gîndit să o duc pur și simplu pe Kata în pilonul podului Elisabeta. Ea o să urce în fața mea. Din motive de siguranță. Pe vremuri, la tipografie, Karcsi mi-a spus, cu aparatele de aici nu poți agăța gagici, fiindcă sînt mari cît două dulapuri. Ei bine, Karcsi, aparatul ăsta e mai înalt decît pilonul dinspre Pesta, totuși eu o să agăț cu el o gagică așa cum tu n-ai agățat în viața ta. Iar pe deasupra nici nu e un aparat împrumutat, e al meu. L-am primit de la soția mea. Și încă, pe deasupra, vom fi trei, fiindcă fără paznicul podului nu se poate. Ei, Karcsi, ce zici de asta? După părerea ta, aparatul ăsta o s-o facă să-și arunce chiloții, ca toate virginele și măritatele tale? Dar Kata nu e nici virgină, nici măritată, de asta sînt sigur. Probabil că nu era virgină nici pe vremea cînd eu eram Cățelul lui Țărăncuțakatikuța. Kati și Kata. Să știi, Karcsi, că nu sună rău. O să mi le notez în jurnal. Iar alături de ele o pun și pe soția mea, ca să nu se supere. Sau să nu intre la bănuieli. Și așa o să întocmim o listă, de la Țărăncuțakatikuța pînă la Évazárai. An-tan-ti-no,

una-doua-treia-patra. Sînt sigur că și tu, Karcsi, ai o listă. Nu-i nici o rușine. Dar e destul de greu să stabilești criteriile. Fiindcă nici dacă aș duce-o pe Kata Bárdos în pilon, ca s-o fut pînă ce se prăbușește tot podul Elisabeta, ca să poată fi reconstruit a treia oară, ea tot n-ar putea ajunge pe aceeași listă cu Țărăncuțakatikuța. Care m-a privit în ochi pînă ce a înghițit harta satului Tarkövesd. Asta-i problema cu listele, Karcsi. Că aici criteriile de admitere sînt fie prea severe, fie prea permissive. Din anumite considerente, pe femeia aceea cu lămîia, cea care a desenat în jurul meu un cerc roșu cu rujul, nu pot să o includ în aceeași listă cu cea care își astupa gura cu o cîrpă roșie. Dar, din alte considerente, ele merită să figureze pe aceeași listă. Sau n-aș putea s-o pun pe Dalma Keresztes pe aceeași listă cu Sára Rónai. Pentru că Sára Rónai a fost tipa lui Tata. Dar și a lui Kőszegi. Una-i sula, alta-i prefectura. Însă în alte privințe cele două se potrivesc de minune. Dar îți spun una și mai complicată. Dacă pe această Éva Zárai, care se umflă și se dezumflă inspirînd și expirînd alături de mine, o pun pe o listă, voi avea nevoie urgentă de o altă listă, pentru acea Éva Zárai care a urlat pe pianul ăsta de m-a asurzit. Cu toate că, în altă privință, cele două se potrivesc. De pildă, nici una dintre ele nu a scris vreun cuvînt despre mine în jurnalul ăla nenorocit. Acum înțelegi, Karcsi, care-i problema cu listele respective? Bineînțeles că asta nu mă împiedică să o duc pe Kata Bárdos în pilonul podului. Cu toate că e complicat, eu nu pot să aranjez chestia asta. E o treabă pe care nu o poate aranja decît Éva sau Nóra. Te-ai fi gîndit vreodată, Karcsi, că pilonul unui pod este obiectiv militar? Că podurile Elisabeta sînt obiective militare numai dacă sînt aruncate în aer? Mai bine s-o ducem pe Katikuța în Dumbravă, la vechea Galerie de Artă. Care, pe deasupra, mai e și aproape de Reisz. Eventual, o s-o chem și pe Éva. Dacă nu se duce tocmai atunci să-și cumpere rochii cu crini. Să se așeze frumos pe butucul de colo și să se uite. Mai întîi m-am uitat eu cum se regulează cu fostul ei soț, acum n-are decît să se uite ea cum se regulează fostul ei soț. Vezi ce simplu e? Să nu-mi spui mie, Karcsi, că tocmai acum și tocmai cu una de la Mélyvár e prea banal. Uite-așa. Să nu-mi vii cu de-astea. Fiindcă asta ar fi banal oricînd și cu oricine. Așa m-a învățat Mama. Așa mi-a spus ea: să nu te iei niciodată după ce spune Karcsi, dragul meu. Niciodată. Și iată cîtă dreptate a avut! Dacă m-aș fi luat după tine, acum n-aș fotografia cu podul Elisabeta, ci cu un căcat de Rolleiflex. Dar poate că tu ai fost mai norocos decît mine. Fiindcă tu ești mai agil. Eu, cu această cameră mai înaltă decît Pesta, văd mereu aceeași imagine. Dar de fapt și cu un aparat obișnuit

văd mereu același lucru. Și mereu la fel. Asta se cheamă stil. Știi, Karcsi, că acest la fel este stilul? De pildă, dacă fac o fotografie de legitimație, am făcut un mare căcat, recunosc. Cu un fundal de căcat, cu lumini de căcat și cu o față de căcat. Dar dacă aș umple vreodată toată Galeria de Artă cu toate fotografiile de legitimații făcute de mine – și crede-mă că s-ar umple –, asta ar însemna stil. Pe deasupra, ne-am întors iarăși la Galeria de Artă. Și nu-mi dau seama de ce nu pot nici măcar să-mi imaginez cum aș strivi-o pe Kata Bárdos asta, ca s-o regulez ca lumea. După părerea ta, Karcsi, care-i motivul? Tu trebuie să știi. Tu știi chestiile astea mai bine decât mine.

(Kata Bárdos)

În ziua următoare, cu puțin înainte de ora închiderii, Kata Bárdos a venit să-și ia fotografiile. Nu mai purta rochia aceea kaki de ginși, puțin șifonată, ci una albă. Atît de albă, de-ți ardea vederea. Nu mai văzusem un asemenea alb decât cînd mă uitam în reflector. Sau cînd pileam ciocane. M-a întrebat dacă vreau să bem o cafea împreună. I-am spus că da. Reisz mi-a spus că nu s-a terminat programul. I-am spus că o să recuperez.

Am pornit spre Dumbravă. Nu m-am simțit niciodată atît de ușor ca atunci. Nu gol, ci ușor. Am întrebat un cățel negru și clăpăug dacă, după părerea lui, lătratul meu e suficient de cînesc sau spun tîmpenii atunci cînd latru. Kata Bárdos a izbucnit în rîs. I-am spus că un cîine ca ăsta i s-ar potrivi. Negru cu alb. Mi-a spus că știe, dar ăștia îți fac tot felul de greutăți. Pipi, caca și să fierbi zilnic tot felul de cărnuri împutite. I-am spus, așa e. Cînd am ajuns la vechea Galerie, am luat-o totuși în altă direcție. I-am spus că știu o cramă pe Hermina. M-a întrebat dacă eu sînt fiul profesorului care a fost închis. Bineînțeles că sînt, i-am spus eu. Dar între timp s-a eliberat, nu-i așa? Cum să nu, a ieșit demult, ba chiar a și murit. Vai, îi pare rău.

Am întrebat-o dacă-și mai amintește de Cățel. Care Cățel? Țăla care-i făcea curte Țărăncuțekatikutei. Nu, ea nu-și amintește decât de Țărăncuțakatikuța. De ce, ce s-a întîmplat cu Cățelul acela? Nimic, am întrebat doar așa. Dar nu știe ce mai face Katika? Cum să nu, știe toată lumea. A intrat ca muncitoare la fabrica unde lucra și mama ei, apoi i-a

venit brusc ideea să se înece într-o cisternă cu lapte. I-am spus că se mai întâmplă. Păi, ea nu înțelege asemenea chestii. Trebuie să fii lovit cu leuca. Umbla cu un băiat cumsecade, care s-a ținut de tot, săracul. De zece ani tot spune la toată lumea că el nu are nici o vină. Probabil că așa și este, am spus eu și m-am ridicat cu cele două pahare goale. Ai putea să-mi aduci și ceva tărie. Merită, fiindcă așa o să devin mai îndrăzneță, a spus ea și și-a lins buzele de jur împrejur, ca în ziua precedentă, la studio. Bine, atunci îți aduc.

Probabil că aici a jucat un rol și căldura infernală din acea cramă. În timp ce barmanița a făcut șprițurile, eu am desenat în băltoaca de pe tejghea toată harta satului Tarkövesd. Am dat de dușcă unul din șprițuri și am cerut altul. Kata Bárdos stătea cu spatele la mine, iar rochia din mătase artificială i se lipea de trupul asudat, de parcă ar fi fost pielea ei. Am dat și tăria de dușcă. M-am gândit că atunci când o să mă întorc la masă, n-o să fiu în stare decât să latru.

Am așteptat-o să se rujeze în oglinjoara din poșetă. Apoi am așteptat-o să-și aprindă iar țigara. Barmanița m-a întrebat dacă mai vreau ceva sau ce naiba. Am luat cele două pahare și m-am întors la masă. Uite ce e, Kata, eu sînt însurat. Mi-a spus: Am bănuț eu. Nu-i nimic, Cățelule.

(copilul)

Măcar de s-ar fi întîmplat ceva. Un avort, un amant de ocazie, orice. Ceva putregai suflesc. Dar nu s-a întîmplat nimic. Nu am fost nefericiți. Nici foarte fericiți, recunosc. Dar cine e fericit? Din moment ce nu sîntem în stare să trăim unul fără celălalt, nu e indiferent dacă sîntem fericiți sau nu? Așa-i că am dreptate? Nu există lumină fără umbră. Așa-i că am dreptate? Chiar și într-o lumină difuză unitar avem umbră sub tălpi. Așa-i că am dreptate? În străfundurile oricărei vieți bubuie un fel de blestem. Cine a fost fericit pe de-a-ntregul? Nimeni, nici Mama, nici Tata. Așa e viața. De ce nu putem să înțelegem, să acceptăm acest adevăr? Ce Dumnezeii mă-sii de treabă îi atrage pe oameni în America? Ce e acolo? Ce e atît de important în America aia împuțită, de merită să-l părăsim pe celălalt din cauza ei? Vă spun eu: nimic. Nimic, în afară de acei zece mii de kilometri. Doar atît: zece mii de kilometri. La fel ca atunci cînd oamenii duc departe, în

adîncul pădurii, cîinii de care nu mai are nevoie nimeni. Ca să nu-și mai găsească drumul spre casă.

Seara trecută mi-a spus că la Kinizsi rulează *Tăcerea* și că ar vrea să-l vadă. I-am spus să se ducă singură. Era sigură că asta o să-i spun. Mie filmul ăsta mi-a ajuns de două ori. Mai ales a doua oară. Cînd femeia care plînge în hohote izbucnește în rîs. Și cum se uită între timp bărbatul la ea. Mai mult de două secunde nu i se vede privirea aceea milostivă și disprețuitoare, dar eu tot nu mai vreau s-o văd încă o dată. Nu mă interesează că tocmai eu ar trebui să am o părere mai nuanțată despre filmul ăla de tot căcatul. Urăsc copilul care o spală pe mama lui pe spate. Cum privește răsăritul soarelui din tren. Cum își șterge întruna ochii. Un căcăcios nevinovat, care peste douăzeci de ani o să-și desfacă larg brațele și o să spună că el nu are nici o vină.

(Éva pleacă)

Mîine plec, a spus ea.

Unde, ai concert?

Nu am concert.

Te duci la mama ta?

Nu.

În curva aia de bucătărie s-a făcut o liniște ca în cer.

Și atunci unde pleci?

A tăcut.

În America.

Știam cu precizie ce vrea să spună.

Singură? Mîine?

Da. Azi am primit viza.

Trăiești aici, cu mine, și nu-mi spui că ai cerut o viză?

Că vrei să pleci?

Nu trăiesc cu tine. Trăiesc singură, la fel ca tine.

Pentru că mi-ai spus că tu nu ești în stare să trăiești alături de nimeni.

Am spus asta acum șapte ani.

Și-atunci de ce n-ai mai spus și altceva? Acum șase ani. Sau cinci. De unde ai fi vrut să știu că nu mai e valabil ce ai spus pe vremuri?

Hai să nu ne certăm. Nu vreau să ne certăm. Nu are nici un rost.

O muscă zbura în rotocoale pe deasupra mesei, apoi s-a așezat pe oul moale.

N-ai să pleci, i-am spus eu.
Mi-am făcut deja bagajele. Plec. Și nu mă mai întorc.
Ai pe cineva acolo?
A tăcut.
Nu.
Nu-i adevărat.
Îți spun că n-am.
N-ai să pleci. O să te denunț. Te dau jos din avion.
S-a ridicat și s-a dus după sare. Când s-a întors, m-a mîngîiat pe frunte.
N-o să mă denunți niciodată. Nici pe mine, nici pe altcineva.
M-am gîndit că atunci cînd a murit Mama, erau la fel de multe muște.
Cînd te-ai hotărît să pleci?
Nu știu. Poate că încă din copilărie.
Lasă copilăria. Dacă m-ai scutit de ea șapte ani de zile, atunci abține-te și acum. Erai aici, în patul ăsta, lîngă mine, cînd te-ai hotărît să pleci?
Nu în patul ăsta m-am hotărît.
Dar în care?
A tăcut.
Nu pot să mai trăiesc cu fotografiile tale.
Cu fotografiile mele? Cu cele în care te-am fotografiat pe tine?
Nici cu ele. Nici cu celelalte.
Nu m-am culcat niciodată cu altcineva. O știi și tu foarte bine.
N-are importanță.
Ba are.
Nu are. Bineînțeles că nu de-aia plec.
Pe vremuri mi-ai spus că n-o să mă părăsești. Dacă mă potolesc.
Să nu începem cu cine ce a spus pe vremuri.
Ba putem să începem liniștiți, fiindcă eu voi spune și acum la fel.
Știu. Poate că tocmai asta-i problema.
Că tot ce am spus acum șapte ani e valabil și azi? Asta-i problema?
Poate că da. Că nu s-a schimbat nimic. Numai că între timp am îmbătrînit.
Nu, n-ai îmbătrînit. Dar ce ar fi trebuit să se schimbe? Ce? Ți-am propus să ne căsătorim. N-ai vrut să te muți la mine, n-ai vrut să te măriți cu mine, n-ai vrut copii. Și acum mă părăsești fiindcă-ți lipsește tocmai ceea ce tu n-ai vrut să ai?

Nu de-aia plec.
Atunci spune-mi ce nu ți-am dat? Am dreptul să știu.
N-ai ce să știi. Mi-ai dat tot ce ai fost în stare să-mi dai.
La fel cum ți-am dat și eu. Nu-mi cere socoteală.
Să nu-ți cer socoteală că mă părăsești?
A tăcut.
La cine te duci?
Ți-am mai spus, la nimeni.
Nu-i adevărat.
...La dirijorul acela.
La ăla la care pe vremuri n-ai vrut să te duci în camera
lui de hotel?
Da, la el.
Fiindcă pe soțul tău n-ai fi fost în stare să-l minți, dar pe
mine da?
Încetează, te rog. Nu plec din cauza lui, el mi-a trimis
doar invitația.
Aș fi în stare să te ucid. Tot n-aș mai avea ce pierde. L-
aș ucide și pe el.
Nu mă ucid. Trebuie să plec.
Trebuie? Mă părăsești pentru că pur și simplu trebuie?
Nu pe tine te părăsesc.
Nu? Dar pe cine?
Pe toți. Pe mama, pianul. Totul.
Pianul.
Da.
Spuneai că n-ai renunța la pian pentru nimeni.
Atunci acela era adevărul. Acum e acesta.
N-o să ai nimic. O să înnebunești.
N-o să înnebunesc.
Și ce-ai să faci afară?
Cred că la întrebarea asta deja plîngeam.
Nu știu. Probabil că nu voi fi femeie de serviciu.
Probabil.
Nu mă jigni.
De ce nu ai scris nimic despre mine?
S-a uitat la mine.
Ai fost la mine acasă?
Da.
Doamne, ce josnic ești. Dar acum e totuna.
Nu e totuna. De ce n-ai scris nici un împruțit de cuvînt
despre mine? Niciodată.
Fiindcă într-o viață nu încap două realități.
Eu sînt real. Cel puțin la fel de real ca mama ta. Sau ca
pianul.
Acum ești.

Și așa nu mai ai nevoie de mine?
A tăcut.
...N-ai părăsi așa nici un câine.
N-am câine.
Doamne, ce josnică ești.
Nu sînt josnică.
Mai bine ai muri.
Știu.

(scrisoarea)

Cînd a plecat, mi-a furat fotografiile. În general negativele, dar a luat și fotografii mărite. Nu pe toate, ci pe alese. N-am observat decît după mai multe săptămîni.

Majoritatea celor cu ea mi le-a lăsat. Probabil ca să am la ce să mă uit.

M-a rugat s-o conduc la aeroport. Mi-a spus că are avion seara, cu escală la Paris, așa că pot să mă duc liniștit la muncă, ea ar vrea să fie singură cînd își face bagajul, în cealaltă locuință și-a adunat deja catrafusele, o să le aducă după-amiază cu taxiul.

Reisz m-a întrebat ce s-a întîmplat. Nimic, i-am răspuns eu. Mi-a spus să mă duc acasă. Știam că Éva nu s-ar bucura. M-am dus în Dumbravă și m-am așezat pe o bancă. M-am plimbat pînă la circ. M-am gîndit că am fi putut veni o dată și aici. Și la grădina zoologică. Sau în parcul de distracții. Diseară am să-i spun că atunci cînd se întoarce, o să trecem și pe aici.

La butucul pe care m-am așezat odinioară un copil de vreo șapte-opt ani învăța să zboare. Se urca pe el, își desfăcea mîinile și sărea. Apoi o lua de la început. Mama lui i-a spus o singură dată să aibă grijă să nu-și rupă pantalonii. M-am gîndit că acel copil s-a născut cam pe vremea cînd eu m-am uitat de pe butucul ăsta la Éva în brațele celui străin. Apoi că dacă ar pleca pentru totdeauna, aș ști. Că și dacă s-a îndrăgostit de altcineva, nu va dura mai mult de cîteva luni. Eventual, cîteva ani. Dar într-o viață nu putem iubi decît un singur om. Aș ști încă de pe-acum dacă nu s-ar mai întoarce niciodată. Aș fi știut-o din clipa cînd am văzut-o. Asta m-a liniștit.

Nu m-am întors acasă decît atunci cînd aş fi terminat programul la Reisz. La Poligon m-am înţeles cu un taximetrist ca la şi jumătate să fie pe strada Szív, numărul opt. Cînd am deschis uşa, ea probabil era deja deasupra Vienei. Pe masă era cheia Tatei. Alături, un bileţel: Te-am iubit mult de tot.

(corzile)

Primele ore au fost destul de suportabile. M-am întrebat dacă n-ar trebui să-l sun pe Kornél, dar în cele din urmă mi-am spus că n-ar avea nici un rost. Am spălat vasele. Am deschis dulapul, în el nu erau decît cîteva umerase goale. Paltonul ei era pe cuier, iar sub el, pantofii. Le-am fotografiat pe toate. Mi-au ieşit cîteva fotografii foarte bune. Pantofii de sub paltoane dădeau impresia că parcă era şi ea acolo, lipită de peretele din antreu, dar tocmai ea nu era. M-am uitat în cutia din mahon a binoclului, să văd dacă mai e ghemuită sub ceasul meu de mîină. Ca la un fel de start, cu arbitrul gata să pornească cronometrul cînd cineva începe să viseze. Nu am văzut decît albul lăptos de sub care a scos cele două fotografii. Am început să plîng, dar ştiam că a fost ceva normal. M-am gîndit să o fac ţandări. Apoi să pun la loc fotografia bunicii. Apoi că asta nu îmi mai aparţine. Chiar dacă nu a putut s-o ia, de şapte ani e cutia ei. Nu am dreptul s-o sparg.

M-am aşezat pe dormeză ca să-mi fac inventarul. Nu mai erau doar ale mele nici oglinda de la Mama, nici secreterul, nici masa, nici bastonul Tatei. Nici măcar pianul. Cu toate că n-a prea cîntat la el. Şi nici pe mine nu m-a învăţat. Deşi mi-a promis de la bun început că o să mă înveţe. Dar nu ştiu nici măcar să citesc notele. Eu mi-am ţinut toate promisiunile. Toate. N-am lovit-o, n-am bătut-o. N-am băut. N-am înşelat-o. În toţi aceşti şapte ani abia dacă am urlat de vreo trei ori la ea. Sau de patru ori. E aproape totuna. Alţii urlă zilnic în mutra cuiva. În casa asta se aude tot ce se întîmplă. Nu numai la ȝigani, ci peste tot. Toţi urlă. Dar eu, doar de patru ori. În şapte ani. Şi nu am minţit-o. Şi nu am ţinut în mine nimic. O singură dată am tăcut, nu i-am spus că o cunoşteam pe mămica aceea care ne-a deschis uşa. Fiindcă așa a fost să fie. Dar dacă m-a întrebat ceva, i-am răspuns. Nu i-am îndrugat verzi şi uscate.

Am luat o rochie din dulap, dar nu una oarecare, ci tocmai cea din America. Pe care i-am spălat-o în seara în care m-a întrebat cât poate să rămână. N-are importanță, am scos-o și am întins-o pe pat, lângă mine. Apoi mi-am dat seama că eram ridicol. Așa fac copiii cu batistele fetelor ca Imolka înainte să se spînzure. Apoi mi-am amintit că nu a mers niciodată la Mélyvár. După cum nici eu n-am fost vreodată la ea acasă. În acești șapte ani n-am fost nici de șapte ori în apartamentul în care locuia de fapt. În stînga raftul cu cărți, în dreapta valizele cu haine. La mijloc salteaua aceea nenorocită. De parcă n-ar fi avut nimic. Ca deportații.

Era deja prea târziu ca să-l mai sun pe Kornél. M-am sculat și am luat patentul din cămară. Apoi am deschis capacul de la Bösendorfer și i-am scos toate corzile. Pe unele am fost nevoit să le tai. Le-am adunat, le-am împachetat în ziare și le-am pus între rochiile ei din dulap. Acum să te văd cum mai cînți la pian, Andrászabad, mi-am spus eu.

(discuția cu Nóra)

Nóra mi-a dat adresa de la Sopron. Treaba ta, mi-a spus ea cînd mi-a întins bilețelul. Măcar că te înțeleg. Însă ar trebui să înveți că nimeni nu e de neînlocuit.

N-aș vrea să învăț asta niciodată, i-am spus eu.

Eram în aceeași cafenea ca în urmă cu șapte ani, cînd mi-a prezentat-o Éva. Am întrebat-o unde crede că e Éva. Nu m-a sunat, nu mi-a scris, n-a dat nici un semn de viață.

Mi-a spus să-l întreb pe fratele ei, e sigură că el știe. Fiindcă el le știe pe toate.

Simțeam că intru în pămînt, cu tot cu Nóra și cu cafeneaua aceea plină cu flori artificiale. Cum a intrat în pămînt și sufrageria noastră cînd am găsit-o acolo pe Mama.

Ce fel de frate?

E din ce în ce mai interesant, a spus ea și a expirat prelung fumul.

Ce fel de frate? am întrebat-o eu din nou.

Ce fel de frate, ce fel de frate... Fratele ei. Primul născut al mamei sale. Bezmeticul. Nu ți-a spus încă nimeni că în fiecare familie există cîte un smintit?

Nu. În familia noastră nu am avut pe nimeni smintit.

Așa o fi dacă zici tu.

Așa și este, crede-mă. Fratele ei trăiește aici, în Budapesta?

Da' de unde. El locuiește și acum în casa aceea galbenă.

Ce fel de casă galbenă?

Acasă. Acolo unde mămica iubitoare te așteaptă zi de zi și își dă duhul de tristețe dacă nu vii măcar o dată pe lună să o ascuți ce-ți spune. Dar bine te-a mai dus de nas prietena mea! Nu ți-a spus nici un cuvânt despre Ádám?

Nu m-a dus de nas, ci pur și simplu nu mi-a vorbit despre el. Presupun că sînt lucruri despre care nici tu nu vrei să vorbești.

M-a privit îndelung în ochi.

Te gîndești la tata? Pentru doi forinți, îi povestesc oricui despre el.

...Nu la el m-am gîndit.

Nu pe naiba. Crede-mă, e mai bine să te reguleze de cîteva ori tatăl tău decît să te țină maică-ta din scurt la șaisprezece ani, ca pe Éva.

Toți adolescenții sînt ținuți din scurt.

Într-o lesă? Pe care noaptea ți-o leagă cu lacăt de gît? Iar fratele tău te ține cînd mama ta controlează dacă mai ești virgină? Nu prea cred.

Tăceam.

Nu te cred, am spus în cele din urmă.

Treaba ta.

O iubește pe maică-sa.

Bineînțeles. Am spus eu cumva că nu o iubește? Tocmai de-aia a și plecat, ca să o poată suna în fiecare săptămînă. Doar pe ei îi iubește mai mult decît pe tine.

Priveam strada prin perdeaua de nălon. Vedeam cum toată lumea se duce undeva.

Cine mai știa asta în afară de tine?

Tăcea.

Cine?

Cel din cauza căruia a ajuns un cîine în lanț. Fostul ei soț.

M-am dus la toaletă, m-am pișat, apoi am borît. În spălător o femeie de serviciu ștergea cu hîrtie igienică o oglindă pe care scria cu ruj: Eu totuși te iubesc.

Nu te simți bine? m-a întrebat Nóra cînd m-am întors.

Ba da.

L-am cerut pentru tine, mi-a împins ea în față un pahar cu coniac.

Acum nu vreau.

Bea-l liniștit.

L-am băut dintr-o dușcă.

Mie mi-a spus că tatăl ei a murit de infarct. Așa e?

Bineînțeles. Dar n-are nici o importanță, fiindcă în toată viața ei n-a vorbit mai mult de zece propoziții cu tatăl ei. Primul tată i-a fost soțul ei.

Eu nu i-am fost câtuși de puțin tată.

Sînt sigură. János a educat-o, alături de tine a devenit mamă. Acum o să-i facă cineva un copil sau o s-o îngroape. Așa e viața. Dar probabil că doar o s-o îngroape. Cred că, în afară de tine, nimeni n-ar fi putut să-i facă un copil.

N-a vrut copii.

Și tu ai crezut-o. Știi, uneori e foarte comod să crezi ce-ți spune cineva.

Avea o scamă pe pulover. Mă uitam la ea și mă gîndeam că ar trebui să i-o culeg.

Tu ce crezi, eu de ce nu am copii?

Nu știu.

Cum să nu.

Probabil că din cauza lui taică-tău.

Mă faci să rîd. Cum să compari un bețiv nenorocit și pula lui bleagă cu mama care face totul lună și calcă la dungă rufele imaculate, prefăcîndu-se că nu observă petele de spermă ale soțului pe cearșafurile fiicei sale, de teamă ca nu cumva să se destrame pacea familială.

Am tăcut.

Și, crede-mă, cu toate astea, mama a fost o sfîntă. Așa că să nu-mi spună nimeni că Éva n-a avut nici un motiv să se teamă. Dacă o femeie pe care soțul ei o iubește, care obține tot ce-și dorește, căreia el îi pune sub cur Academia de Muzică și o sută douăzeci de metri pătrați în Buda, se hotărăște să facă avort, fii convinși că are toate motivele să se teamă.

...Nici despre asta nu mi-a spus nimic.

Ce voiai să-ți spună? Închipuie-ți, dragul meu, că mi-e atît de frică să devin mamă, încît am preferat să fac întrerupere de sarcină? Am preferat să-l părăsesc pe soțul meu? De obicei oamenii nu obișnuiesc să spună așa ceva în timp ce se fut.

În viața noastră nu futaiul era cel mai important.

Dacă între două futaiuri nu este nimic, atunci asta e. Așa trăiesc și eu, așa că știu ce vorbesc, crede-mă.

Poate că așa trăiești tu, dar noi nu.

Ai dreptate, voi nu mai trăiți nicicum.

Am tăcut.

N-am mai întâlnit niciodată o femeie atât de rece ca tine, i-am spus eu într-un târziu.

Și-a bătut țigara de masă, apoi a aprins-o.

Ascultă-mă, András, ai regulat-o șapte ani pe singura mea prietenă, care a plecat. Problema mea nu e că tu ești un căcat care nici măcar nu știe cum o cheamă, ci că a plecat. Nu te aștepta să-mi fii simpatic.

Am tăcut.

N-are importanță. Dar fii liniștit, nu din cauza ta a plecat. Tu ești singurul care ar fi putut s-o țină aici. Pe tine te-a iubit cu adevărat.

...Atunci, după părerea ta, de ce nu mi-a spus totul?

Fiindcă lângă János s-a învățat minte: nu e bine ca bărbatul să știe totul despre ea.

Între tot și nimic e o distanță foarte mare.

Poate pentru tine. Pentru ea nu.

Ar fi putut măcar să-mi spună că are un frate.

Probabil a considerat că e mai bine ca familia ei să nu vă judece viața.

Aș fi preferat chiar și cea mai afurisită părere în loc de așa ceva.

Ești sigur? Căsnicia ei a rezistat doar o săptămână la judecățile lor. Apoi timp de zece ani s-au tot despărțit.

Cînd am cunoscut-o, nu mai era un copil.

Ei și?

Era o femeie în toată firea. Nu se mai puteau amesteca în viața ei.

Ascultă-mă, András. Mama ta a murit de mai bine de douăzeci de ani. Totuși se amestecă și în ziua de azi în tot ce vrea ea.

(lanțul câinelui)

Una din cele mai cunoscute fotografii pe care le-am făcut vreodată reprezintă o bătrână așezată la masa din bucătărie. Alături e fiul ei, în pijama și cu o furculiță în mînă. E deja cărunț și e nebărbierit. Pare că o hrănește pe mama lui. Amîndoi se uită spre obiectiv.

Unii spun că e o compoziție fictivă. Pur și simplu mi-am imaginat-o, apoi am realizat-o în studio, ca multe dintre fotografiile mele. Alții sînt de părere că așa ceva e exclus, fiindcă ambii privesc spre obiectiv de parcă i-aș fi surprins în timp ce păcătuiau. Sînt unii care zic că sînt pur și simplu

nebuni. Bătrîna cu siguranță, dar poate și bărbatul. Ține furculița în mîna stîngă, în dreptul umărului, se vede în ea reflexia lămpii din tavan. În spatele lor e un perete anost. Deasupra, ceasul rotund de pe perete arată că peste opt minute va fi ora douăsprezece. Mulți cred că e aproape de miezul nopții. Ținînd cont de lumini și de pijamale, e o părere îndreptățită. Trenul meu a ajuns în gara din Sopron înainte de prînz, la unsprezece și patruzeci de minute.

Nu cunoșteam orașul, i-am spus taximetristului adresa. A oprit în fața unei case galbene, scunde. Ferestrele erau năpădite de salcîmi. I-am spus șoferului să mă aștepte. Poarta nu era încuiată, în capătul curții pietruite era o cușcă de cîine. Goală, cu acoperișul putred. Între capătul casei și zidul de cărămidă era întinsă sîrma de care atîrna lanțul. Cît trăia, cîinele se foia pe acei cinci-șase metri dintre casă și zid.

N-am sunat. Voiam să-i surprind așa cum erau. Ușa de la verandă era încuiată. Unul din ochiurile de sticlă era spart, cu rama încă plină de cioburi. Stăteam fistîcit în capul scărilor. Mi s-a făcut frică. Pînă la urmă am băgat mîna prin sticla spartă, pipăind ca să văd dacă nu cumva cheia era în broască. Nu știam ce voiam să le spun.

Pianina, pe care probabil că învățase Éva, fusese scoasă pe verandă. Pe ea zăcea un covor făcut sul. Pe capacul claviaturii stăteau mere puse pentru iarnă. Am făcut o fotografie. Toată casa mirosea a naftalină. Cînd am intrat în bucătărie, bărbatul o hrănea pe bătrîna. I-am spus: Am să te ucid.

Femeia se uita nemișcată la mine. Bărbatul a ridicat furculița. I-am spus să nu se clintească din loc, dacă nu vor să moară amîndoi.

N-avem bani în casă, a spus bătrîna.

Fii liniștită, mamă, ăsta n-a venit după bani, a spus bărbatul.

Și atunci ce vrea?

Ăsta-i fotograf. Cavalerul.

Am înlemnit de amărăciune. Simțeam că mă sufoc. Le-am spus: N-o să muriți niciodată. Niciodată, vă jur. Am făcut fotografia, m-am întors și am ieșit. De pe verandă am mai auzit-o pe mama ei, piei din casa mea, și pe frate rîzînd. Apoi, în taxi, am izbucnit în plîns.

(negativele)

Cînd a plecat Éva, mi-am pierdut pentru scurt timp mințile. Mai precis, în drumul de la Sopron spre casă am înnebunit. În compartiment a intrat un bărbat care avea chef de vorbă. M-a întrebat de unde vin, cu ce mă ocup, din astea. Cum fac oamenii în tren. Era un bărbat de vreo șaizeci de ani, cu mustață și cu două valize. În buzunarul de la cămașa în carouri avea o mulțime de pixuri. Am crezut că mi-ar face bine și mie dacă stăm de vorbă, așa că am început să-i povestesc că vin de la soacra mea, pe care am văzut-o pentru prima oară în viață. Apoi i-am înșirat totul, de la fratele ținut în secret de-a lungul celor șapte ani pînă la lanțul cînelui. Cînd am ajuns la partea cu Éva care a emigrat, bărbatul și-a cerut scuze și mi-a spus că trebuie să se ducă la toaletă. Nu s-a mai întors decît la Budapesta, ca să-și ia valizele.

Apoi le-am mai povestit și altora. De toate. Despre Mélyvár, despre Mama, despre Éva. Nu mințeam, nu am spus decît purul adevăr. Probabil de aceea nu și-au dat seama nici Kornél, nici Reisz. Fiindcă dacă le-aș fi povestit lor toate astea, n-ar fi fost nimic ieșit din comun. De pildă, că în cincizeci și șase Tata a oprit tancurile rusești cu niște farfurii de supă și a preferat să stea închis trei ani decît să ne părăsească. Fiindcă n-a fost un laș împuțit, care îi lasă baltă pe toți și se cară. Cu toate că ar fi putut să emigreze liniștit. Asta i-am povestit-o casieritei de la bufetul cu autoservire de la Gara de Est cînd am prînzit acolo. Mi-a spus că mai bine mi-aș ține gura dacă nu vreau să intru în belea. I-am spus că are dreptate, dar exact așa s-au întîmplat lucrurile.

Apoi i-am povestit unei chelnerițe din piața Boráros despre Adler. Pe scurt. Că pe vremuri, la noi în casă, un ofițer german s-a împușcat în cap – după părerea mea, din cauza Mamei. Fiindcă așa e dragostea. Fără Mama și fără Tata pot să trăiesc foarte bine, dar acum, fără Éva, e un pic mai greu. Mi-a spus să fiu liniștit, că o să-mi treacă. I-am spus că n-o să-mi treacă niciodată. A rîs. Mi-a spus că o să văd eu. I-am spus că sînt sigur de asta. Mi-a spus că mă privește, dar ea n-o să se împuște în cap din cauza nimănui.

Unul din vînzătorii de la halele de pe Hunyadi m-a întrebat unde e femeia aceea frumoasă cu care s-a obișnuit să mă vadă. Iar eu i-am spus că e în America, așa că am scos toate corzile din pian și, de îndată ce o să-i aflu adresa, o să i

le trimit, să i se rupă și ei inima cum i s-a rupt și Mamei mele.

Nu știu ce mi-a venit. Totul a ținut pînă ce nu am mai găsit de ce să mă agăț. După vreo trei săptămîni, într-o după-amiază, am vrut să lipesc pozele ei pe întreg pianul. Atunci am observat că mi-a luat cu ea toate negativele. Din clipa aceea am știut că și dacă nu-mi scrie, nu-mi trimite nici o prăpădită de vedere, chiar dacă e cu dirijorul acela sau cu oricine altcineva, nu m-a părăsit. Și nu mă va părăsi niciodată.

Așa că m-am liniștit.

(scrisoarea)

Pe vremea Războiului Rece la baza militară Fort Knox din statul Kentucky a fost păzită timp de douăzeci și șapte de ani o ladă cu următoarea inscripție: Obiect zburător, pericol de radiații. Lada se bucura de aceeași atenție din partea paznicilor precum cea acordată în alte baze extratereștrilor, Chivotului Legământului sau Sfîntului Graal. Cu toate că nici măcar armata americană nu cred să fi fost atît de norocoasă încît să găsească chivotul. Nu știu. Dar nu încape nici o îndoială că acea ladă a existat și, într-un fel sau altul, tocmai datorită acelui obiect zburător și, eventual, radioactiv, am fost eu chemat în toamna lui șaptezeci și cinci în camera trei sute nu mai știu cît de la Ministerul de Interne.

De o jumătate de an nu mai știam nimic despre Éva, cînd, într-o bună zi, poștașul mi-a adus o scrisoare din America. N-am îndrăznit s-o deschid. Am așteptat atît de mult acea scrisoare nenorocită de la Éva, încît atunci cînd am primit-o, am împietrit. Poștașul m-a întrebat dacă am pățit ceva. I-am spus că nu. Am semnat de primire, i-am dat un bacșiș și am închis ușa. Am intrat în cameră, am pus scrisoarea pe masă, apoi m-am trîntit pe dormeză. M-am gîndit că în ultimii șapte ani crăpătura din tavan a devenit de două ori mai lată decît atunci cînd i-am povestit totul, de la Imolka pînă la Tata.

Apoi m-am ridicat și m-am așezat la pian. Am apăsat cîteva clape, dar nu s-a auzit nimic. Pur și simplu uitasem că acum o jumătate de an i-am scos toate corzile. Am lăsat capacul peste claviatură, am luat Leica și am plecat de acasă.

În dreapta Cetatea, în stînga Parlamentul. Prin spatele meu a trecut un tramvai, iar podul a trepidat sub mine.

Am așteptat cu atîta înfrigurare acea scrisoare, de parcă în plicul ăla nenorocit de peste ocean era împachetată toată averea mea. M-am plimbat de-a lungul Străzii Mari, lumina era aprinsă, cineva se mutase deja demult acolo. Apoi m-am întors în Pesta pe podul Elisabeta. Nu știu ce speram de la acea scrisoare, fiindcă era limpede că Éva nu o să se întoarcă. Nici n-ar mai putea să revină în țară. Cînd am ajuns acasă, era deja miezul nopții. M-am așezat la masa de scris și am deschis plicul. Era o scrisoare oficială, în engleză, din care n-am înțeles nici un cuvînt. Nici nu mă interesa.

Am intrat în cadă, sub duș. Boilerul s-a stricat. Apoi am luat dicționarul din care am învățat cuvinte cu Mama. Pînă în zori am apucat să-mi dau seama că era o scrisoare oficială din partea galeriei Broch din New York, adresată autorităților din Ungaria, în care se spunea că ei îmi asigură cazarea și transportul și că sînt invitat la vernisajul expoziției mele. Pe vremea aceea încă mai credeam că voi rămîne acolo.

(Sfînta Coroană)

Nu m-au lăsat să merg la vernisaj. Nu cred că din vreun motiv bine determinat, ci doar din rutină. Probabil cererea mea s-a împotmolit la unul din nivelurile inferioare ale biroului Pașapoarte. Atît de inferioare, încît cei de acolo, asemenea mie, habar nu aveau de existența acelui obiect zburător și radioactiv aflat sub pază la baza militară Fort Knox.

Dar adevărul este că a trebuit să mai așteptăm trei ani pînă ce, la capătul unui lung șir de tratative, cu amînări penibile, noul președinte american, Jimmy Carter, a decis în fine că lada poate să fie deschisă. Presupun că militarii de la acea bază au fost profund dezamăgiți cînd a reieșit că Sfînta Coroană maghiară nici nu zboară, nici nu este radioactivă. Dar probabil că și unii maghiari au fost la fel de decepționați.

Cum spuneam, au mai trebuit să treacă trei ani de la sosirea acelei invitații oficiale pentru ca János Kádár să-și dea seama că era mai indicat să cedeze așteptărilor emigranților maghiari și ale Casei Albe. Mai precis, că el nu

are ce să caute în apropierea Sfintei Coroane atunci când America ne-o retrocedează. Pe de o parte pentru că nu e rege, ci doar un simplu prim-secretar. Era conștient măcar de această diferență, chiar dacă de multe altele nu. Iar pe de altă parte pentru că dacă aproximativ patru sute de indivizi erau considerați o masă de oameni, atunci, ca urmare a execuțiilor de după cincizeci și șase, el era pur și simplu un criminal în masă. Nu a recunoscut-o niciodată, dar știa că așa era.

Așa că pînă la urmă și-a dat seama că era mai indicat să aibă alte treburi mai importante și să nu fie în clădirea Parlamentului atunci când Sfînta Coroană va ajunge acasă. Probabil că a acceptat acest compromis și pentru că nu credea în pericolul de iradiere. N-avea de unde să știe că peste zece ani, în cadrul unui sondaj de opinie, o mulțime de operatoare tinere și frumoase vor întreba populația care să fie noua stemă a Ungariei, cea cu Kossuth sau cea cu coroana. Cum spuneam, în șaptezeci și cinci, când cererea mea s-a împotmolit la unul din nivelurile inferioare ale biroului Pașapoarte, nici lui János Kádár, nici mie nu ne trecea prin cap că pe șase ianuarie o mie nouă sute șaptezeci și opt, când Sfînta Coroană a ajuns de la Fort Knox acasă, eu voi fi în clădirea Parlamentului, iar el nu.

De fapt nu s-a întîmplat decît atît, că Aaron Broch, unul dintre formatorii gustului celor zece mii de americani din clasa superioară, a spus în fața cîtorva ziariști veniți la vernisajul expoziției că János Kádár aspiră la Sfînta Coroană, dar nu le permite celor mai mari artiști ai Ungariei să iasă din țară nici măcar la vernisajul propriilor expoziții.

Această declarație nu a fost ideea Évei, nici a dirijorului, ci a lui Aaron Broch. Care s-a format într-o lume unde a învățat că în anumite situații nu trebuie să faci apel la dreptate, la valori sau la libertate, ci doar la interese. În fața unui adevăr există întotdeauna un alt adevăr. Adevărul meu e la mine, al altuia e la el și nici unul dintre noi nu are nevoie de adevărul celuilalt.

Trebuie să înveți asta, dragă Éva. Nimeni nu va cere o parte din adevărul tău. Nu poți cere nici o felie de pîine numai fiindcă ai dreptate.

Ia să vedem dacă avem noi ceva după care banda lui Kádár tînjește de ani de zile. E important să fie ceva ce momentan nu constituie subiect de discuții în Ungaria. Ce nu

are valoare de știre. Să nu fie nevoie de nenumărate explicații acasă atunci când începem acțiunea aici.

Acesta este al doilea lucru pe care trebuie să-l înveți, Éva. Că există ceva ce nu poate fi distrus nici cu bomba atomică: îndărătnicia. Cancerul infatuării.

Așadar, deocamdată sîntem în punctul în care trebuie să facem apel la interese și la sentimente, dar să evităm reacțiile îndărătnice.

Și nu strică să-l surprindem pe partenerul de negociere. Să venim cu ceva ce nici în vis nu i-ar fi trecut prin minte. Nici n-ar avea cum să-i treacă, fiindcă nu există nici o legătură între ceea ce vrem și ceea ce punem în discuție.

După părerea dumneavoastră, care este ultimul lucru care ar avea vreo legătură cu fotograficul acela? Cred că ar fi mai bine să ne uităm ce se găsește în lada aceea din Kentucky.

(pașaportul)

Au venit la Reisz. De fapt asta m-a îngrijorat cel mai tare. Nu pe Szív, ci direct la Reisz. De parcă asta ar fi avut vreo importanță. De parcă n-ar fi fost absolut firesc să știe unde sînt în timpul săptămîinii, la zece dimineața. Bărbatul era distant, dar nu amenințător, ci mai degrabă oficial. Cam de o vîrstă cu mine. A așteptat răbdător să termin de spălat filmul și să-l pun în uscător. Și-a cerut scuze de la Reisz pentru neplăcerile pricinuite. I-a spus că trebuie doar să clarificăm niște probleme la biroul Pașapoarte. În drum spre Ministerul de Interne, m-am gîndit că nu aveam cum să dovedesc că Éva mi-a furat negativele. Și că, așa cum Tata a rezistat trei ani de zile, o să rezist și eu. Dar nu a fost tocmai așa. Fiindcă de gîndit m-am gîndit într-adevăr la asta, însă nu simțeam nici urmă din aceea teamă primară precum cea care m-a cuprins cu cincisprezece ani în urmă, cînd am văzut mașina aceea oprită în fața casei noastre. Era mai degrabă o senzație asemănătoare cu teama pe care o are omul față de cel Atotputernic. O teamă care nu avea nimic de-a face cu spaima din clipele cînd ești dus la eșafod sau la interogatoriu.

În camera trei sute nu știu cît m-a întîmpinat tovarășul Varjas. Vocea, îmbrăcămintea, cămașa lui descheiată la guler, ceașca ieftină de cafea, calendarul care atîrna strîmb pe perete, clanța veche de aluminiu și poza celor doi fii ai lui de sub sticla de pe birou, toate aveau menirea să-mi sugereze că

tovarășul Varjas era un om ca mine. Că toate astea îl scîrbesc la fel de mult ca pe mine. Că și el mănîncă aceeași pîine coaptă din făină ungurească, că în afara orelor de serviciu își educă și el copiii în același spirit al dreptății ca toți ceilalți, dar că acum era la datorie.

Ne-am prezentat, m-a întrebat dacă vreau o cafea, apoi mi-a spus că, din păcate, dosarul meu s-a rătăcit și că invitația mea a ajuns abia acum la el de la nivelurile inferioare. Dar aici e vorba, nu-i așa, despre o expoziție importantă, care constituie un motiv de mîndrie și pentru Republica Populară Ungară. Deci este de datoria biroului Pașapoarte să îndrepte această regretabilă eroare.

Eram perfect conștient ce voiau de la mine. Ceea ce pe vremuri l-a făcut pe Kornél să se teamă degeaba.

Și dacă rămîn acolo? am întrebat eu.

În principiu, acesta este riscul nostru, dar eu cred că dumneata n-ai să rămîi.

De ce credeți asta?

E mai degrabă o intuiție. De ce ai rămîne acolo? Ce avantaje ai avea?

Fiindcă acolo e și soția mea.

A izbucnit în rîs.

Te gîndești la fosta parteneră de viață.

Nu era un rîs cinic, ci plin de o milă de cea mai joasă speță. Mila unui bărbat față de altul, care vorbește tîmpenii. A trebuit să mă străduiesc din răsputeri să nu-l apuc de grumaz, ca să-l îndes cu capul în sticla de pe birou pînă ce-mi spune tot ce știe despre Éva.

Ar trebui să semnați aici, a spus el.

Tăceam.

Ce vreți de la mine? Care este prețul acestui pașaport?

Mi-a răspuns cu atîta naturalețe, de parcă l-aș fi întrebat cum e vremea afară.

Nu vrem să te folosim ca agent, dacă asta te interesează.

Și ce garanții îmi dați?

Asemenea garanții nu există, a spus el, întinzîndu-mi stiloul.

Am luat pașaportul și am semnat de primire.

Mi-a spus la revedere.

Nu era nici urmă de amenințare în vocea lui.

Încă nu mi-am dat seama că nu mai avea nici un rost să mă întorc la studio. Dar adevărul este că m-aș fi întors și dacă

mi-aș fi dat seama. Am lucrat într-adevăr cu plăcere acolo. I-am spus lui Reisz că peste o săptămână plec. M-a întrebat unde. I-am spus că în America. Credeam că o să se strice de rîs. L-am întrebat ce l-a apucat.

Ce bine că mi-am notat, a spus el.

Ce v-ați notat?

Ce noroc că mi-am notat. Cîtă hîrtie fotografică mi-ai furat dumneata în acești zece ani de zile. Cîte soluții. Și cîte filme. Așa că acum ai să mi le plătești frumușel pe toate.

Deocamdată trebuie să-mi cumpăr un costum ca lumea, i-am spus eu.

(jocul)

Pînă acum n-am vorbit despre lucrul ăsta, fiindcă nu i-am dat importanță, dar cineva se joacă cu mine. A început de vreo săptămână, cam de cînd mi-am cumpărat de la papetărie caietul acesta nou. Nu chiar din ziua aceea, dar cam de atunci. Poate chiar puțin mai devreme. Nu-mi mai amintesc.

Aici, la etajul al treilea, în afară de mine nu mai locuiește nimeni. Locuința din față e goală și ea de cîtiva ani. Pe bătrînă au internat-o fiicele ei într-un ospiciu și încă nu s-au decis ce să facă cu garsoniera ei. Una din fete mi-a propus să o cumpăr eu, m-am și gîndit o vreme că mi-ar prinde bine ca magazie, dar pînă la urmă cealaltă fiică n-a mai vrut să o vîndă. Nici n-am regretat, fiindcă n-ar fi avut rost decît dacă Éva ar fi rămas cu mine.

Cum spuneam, aici, în aripa centrală, în afară de mine nu mai urca nimeni la etajul al treilea. Acum o săptămână cineva a pus pe pervazul de pe ultimul palier un măr. Cînd am urcat, lumina care trecea prin geamul mat cădea tocmai pe el. L-am luat și l-am adus în casă. L-am pus pe masă. Nici eu nu știu de ce. În ziua următoare am găsit altul. Pe acela l-am lăsat la locul lui.

Kornél mi-a spus că nu el a pus mărul acolo.

(plecarea)

În ziua dinaintea plecării mi-am cumpărat de la magazinul Căminul un fier de călcat și mi-am călcat toate cămășile. Mă gîndeam că nu mai sînt cel de pe vremuri. Că m-am stricat. Chiar și la moartea Tatei era în mine un fel de puritate, care acum a dispărut cu totul.

Cînd am terminat de împachetat, m-am dus în cămară și am luat de pe raft cutia cu fotografiile Tatei. Le-am întins în cameră, pe jos. Le-am pus una lîngă alta pînă ce toată camera s-a umplut de nori. Apoi mi-am pus la mijloc valiza. M-am urcat pe Bösendorfer și am făcut o fotografie. M-am gîndit că nu a văzut niciodată norii de sus. Am dormit îmbrăcat, ca nu cumva să întîrzii dimineață la avion.

Am visat că stau la fereastră, cu coatele sprijinite pe pervaz. Mă uit la piața de jos. Dintr-un orașel mediteranean. Din Spania sau din Italia. În față e un cinematograf. Alături de el se deschide o străduță îngustă. Pe străduță stă cineva căruia nu i se vede decît umbra pe caldarîm. Apoi e un perete alb, lung. În bătaia soarelui. De el e prins cu lanțuri un bărbat care are capul acoperit cu un sac. În față lui stau niște soldați în uniforme albe. Plutonul deschide focul, bărbatul se gîrbovește. Capul îi cade în față. Nu-l țin în picioare decît lanțurile de la încheieturi. Îmi sting țigara pe tabla de pe pervaz și dau să închid fereastra, cînd bărbatul se îndreaptă de șale. Îmi aprind altă țigară și mă pun din nou cu coatele pe pervaz, cu toate că era vremea să o iau din loc. În față cinematografului începuse să se adune lumea. Rula filmul pe care l-a montat cineva din fotografiile mele. Apoi urmau discuții. Aveam emoții, fiindcă nu sînt un bun vorbitor. Mă consolam cu ceea ce-mi spusese cîndva o prostituată. Că n-are nici o importanță ce spun, important e că am o voce frumoasă. Casierul a deschis ușa de la intrare, era timpul să plec. Le strig celor din pluton să termine odată ce au de făcut. Ofițerul se uită la mine contrariat, de ce mă amestec? Bărbatul în lanțuri începe să se zbată, încercînd să-și smulgă sacul de pe cap. Urlă: Fiule!

(în America)

Atunci am văzut din America, în linii mari, cam tot atît cît am văzut pe vremuri din aselenizare. Eram atît de emoționat că o voi vedea pe Éva, încît în avion n-am putut să dorm deloc. Nu mă interesa nici visul acela tîmpit. Am uitat

să fotografiez și norii, cu toate că tocmai de aceea am pozat fotografiile Tatei. Pentru ca în cadrul următor să apară norii văzuți de sus și apoi să măresc amîndouă fotografiile împreună, fără să le tai, pe aceeași hîrtie. Pînă la Frankfurt am zburat cu Malév, dar de acolo n-am mai înțeles nici un cuvînt din ce spuneau stewardesele. Dicționarul de buzunar pe care l-am cumpărat înainte de plecare a rămas în bagajul predat pentru cală. Aș fi vrut să cer un pahar cu apă, dar nu-mi aminteam cum să o spun pe englezește. I-am arătat tipei că vreau să beau ceva și ea mi-a adus, foarte amabilă, un pahar cu vin. Așa că nu i-am mai cerut nimic. Am băut de la robinetul din veceu, știam că nu voi păți nimic, fiindcă am mai băut eu și de la robinetul din tren. Uneori scoteam de lîngă pașaportul din portmoneu ultima scrisoare a Évei: Te-am iubit mult de tot.

Cînd am văzut-o că mă așteaptă împreună cu soțul ei, era cît pe ce să izbucnesc în plîns. Mi-a spus servus, m-a îmbrățișat și m-a pupat pe obraz. De parcă aș fi fost un cunoscut pe care nu l-a mai văzut de mult. Apoi m-a prezentat soțului ei. Era cam de aceeași vîrstă cu János. Ne-am strîns mîinile și el m-a întrebat cum am călătorit. Éva mi-a tradus. I-am spus, mulțumesc, am călătorit bine. Mi-a spus să nu-mi fac probleme și să vorbim noi liniștiți ungurește.

În taxi Éva mi-a spus că ei locuiesc în Brooklyn, care e departe de galerie, așa că mie mi-a rezervat o cameră în Manhattan. I-am spus că înțeleg și i-am mulțumit. Apoi mi-a dat un plic. Am întrebat-o ce e în el. Mi-a spus că sînt o mie de dolari, ca să am niște bani de buzunar. Am întrebat-o ce să fac eu cu atîția bani. Mi-a spus că Broch a vîndut cîteva fotografii, iar acesta este acoutul, despre restul de bani o să vorbim mîine la galerie, acum trebuie să mă odihnesc. Am întrebat-o dacă mă iubește. S-a făcut că nu mă aude. Mi-a spus că Edward e grav bolnav, face zilnic perfuzii, de-aia nu pot locui la ei. Dar bineînțeles că o să-i vizitez, în două săptămîni vom avea timp pentru toate. M-am uitat pe geam, eram tocmai pe un pod, unul de zece ori mai mare decît podul Elisabeta. M-am gîndit că o să mă sinucid. Crede-mă că nici mie nu mi-e ușor, mi-a spus Éva.

La hotel m-a condus pînă în cameră, soțul ei a așteptat-o în taxi. Am întrebat-o de ce m-a chemat acolo.

Pentru că locul fotografiilor tale este aici.

Și al meu?

Hai să-ți arăt cum funcționează robinetele din baie.

Tu ce cauți aici?

Ți-am mai spus, am grijă de Edward, care e foarte bolnav.

De aceea ai venit aici?

Da. Poftim, aici e numărul meu de telefon, dacă ai vreo problemă, poți să mă suni liniștit din cameră, Broch o să achite toate facturile. Acum trebuie să plec, nu vreau să-l fac pe Edward să mă aștepte prea mult. Să nu-l urăști, fiindcă lui trebuie să-i mulțumesc pentru că ești aici.

Să-i mulțumești – tu sau eu?

...Amîndoi.

Nu l-am urît nici pe fostul tău soț.

Aș fi vrut să spun, în afară de tine, nu am mai urît pe nimeni, dar am preferat să tac.

Bine. Acum pune-te și trage un pui de somn. Mîine-dimineață vin să te iau.

N-am să rezist două săptămîni aici.

Cum să nu.

A pornit, dar s-a oprit în fața ușii închise. Nici nu s-a întors spre mine.

Ádám mi-a spus că ai fost la Sopron.

Am tăcut.

De altfel, acum e totuna.

Pentru mine nimic nu e totuna.

Știu.

Am strîns-o în brațe, nu voiam să o las să plece.

Dă-mi drumul. Mă așteaptă taxiul. Mîine-dimineață vin să te iau.

(conserva)

N-am reușit să adorm, era încă plină zi. M-am așezat la fereastră și am fumat cîteva țigări. Mă uitam la scările de incendiu și la rezervoarele de apă de pe acoperișurile de vizavi. Lumina soarelui la apus făcea ca umbrele scărilor să se alungească de-a lungul zidurilor de cărămidă. La una din ferestre cineva uda florile. Pe trotuar, cu șapte etaje mai jos, cineva vorbea la un megafon despre Cristos. Am încercat să înțeleg cîte ceva cu ajutorul celor douăzeci-treizeci de cuvinte englezești pe care le știam, dar, din cauza mașinilor, nu am deslușit nimic. Mă gîndeam că peste cîteva luni voi împlini treizeci și trei de ani. Și că de la fereastra aceea n-aș fi auzit țăcănitul pantofilor Évei. Că de pe strada aceea nu s-

ar fi uitat niciodată în sus. Că strada aceea n-avea nici măcar un nume, ci doar un număr oarecare.

Cînd a început să se însereze, mi s-au terminat țigările. Și mi s-a făcut foame, fiindcă ultima oară mîncasem în avion. Aș fi putut să sun la recepție, dar atunci ar fi trebuit să vorbesc englezește. Mi-am golit buzunarele: pașaportul, banii, cheile de acasă, micul zu. Le-am îndesat sub pernă, împreună cu Leica. Apoi le-am scos și le-am băgat pe toate în coșul pentru rufe murdare din baie. Am luat cu mine cincizeci de dolari și chibriturile. M-am uitat pe fereastră, începuse să fulguiască din nou. Am coborît pe scări, fiindcă n-aveam mărunțiș, ca să-i dau ceva liftierului. M-am gîndit că pe vremuri am stat cu Kornél ani la rînd la New York fără să ne fi imaginat măcar o clipă cum arăta de fapt orașul acela. Nici prin cap nu ne-a trecut că exista aieveja. Înainte de plecare mi-a spus că va fi, desigur, cam ca Budapesta după Mélyvár. Ce știu eu? La Budapesta măcar există bulevardele Lenin și Republicii, strada Szív. A apărut o femeie de serviciu care mi-a spus să folosesc liftul. M-am prefăcut că nu o înțeleg.

Gîndurile îmi veneau de-a valma. Eram pentru prima oară în străinătate. Și, pe deasupra, pe un alt continent. Zburasem prima oară cu avionul. Văzusem prima oară o mare, fie și din avion. Locuiam prima oară într-un hotel. Era prima oară cînd nu înțelegeam ce se vorbește în jurul meu. Aveam prima oară atît de mulți bani, încît acasă mi-ar fi ajuns pentru un an întreg. Aceasta va fi prima expoziție din viața mea. Am încheiat lista pe la etajul al treilea sau al doilea, după care nu mi-a mai rămas în minte decît cum m-a așteptat Éva la aeroport, împreună cu soțul ei. „Ádám mi-a spus că ai fost la Sopron.“ De parcă aș fi fost cel mai mare nemernic din lume. De parcă eu aș fi mințit o jumătate din viața mea. De parcă eu i-aș fi vîrît în buzunar o mie de dolari, na-ți, fii fericit cu ei. De parcă eu aș fi ținut-o în lanț ca pe un cîine.

Am calculat că dacă voi înconjura corpul de clădiri în care se afla și hotelul, nu aveam cum să mă rătăcesc și, pe deasupra, nu va trebui să traversez strada și, desigur, voi găsi eu o alimentară și o tutungerie. Mă uitam la vitrinele cu tot felul de lucruri. Habar nu aveam unde eram, cu toate că acasă m-am uitat o seară întreagă la harta orașului, împreună cu Kornél. Sub o poartă o negresă corpolentă vindea umbrele. Erau unii care cumpărau. Am stat și eu în cumpănă. Dar nu

ningea atît de tare. Şi nici nu voiam să plătesc pe stradă cu o bancnotă de cincizeci de dolari.

Tutungerie n-am găsit, dar am dat peste un magazin cu mâncare. N-aveau nici pîine obișnuită, nici mezeluri sau altceva de genul ăsta. Pînă la urmă am luat o conservă de supă. M-am gîndit să o încălzesc la hotel, în apa fierbinte de la baie. La casă aveau și țigări. Mi-am cumpărat un pachet de Marlboro, de care auzisem cîndva. Brusc, m-am simțit atît de obosit, de parcă n-aș fi dormit de luni întregi. De cînd a plecat Éva. Bărbatul de la casă m-a apostrofat, mi-a zis să mă dau mai încolo, să nu blochez rîndul.

Am băgat conserva în buzunarul de la palton și mi-am aprins o țigară în fața magazinului. Mi-am amintit că, în graba mea, am uitat fotografiile Tatei pe podeaua din camera mare. Că atunci cînd mă voi întoarce în fine acasă, mai înainte de toate o să adun de pe jos norii lui, ca să-i pun la locul lor, în cămară. M-am decis ca, dacă tot am ieșit, să înconjur tot corpul de clădiri. Că dacă fac cale-ntoarsă, asta o să-mi poarte ghinion. După ce am dat colțul, m-am trezit față în față cu mine însumi. N-am înțeles nimic. Am crezut că era din cauza oboselii. Era un afiș în mărime naturală cu o fotografie mărită în care eram eu, cu blana de astrahan a Mamei. Am reușit să izbucnesc în plîns.

(micul dejun)

Dimineața i-am spus Évei că vreau să rămîn aici, chiar dacă e măritată. M-a mîngîiat, mi-a spus că mai întîi să coborîm la micul dejun, iar apoi o să mă ducă la galeria lui Broch, care ne așteaptă în jurul amiezii. Restaurantul hotelului era plin de îngeri aurii atîrnați de tavan. Mai multe sute. Uneori cîte unul din ei cobora cam un metru pe firul de nailon, pentru ca apoi o mașinărie să-l tragă înapoi și să coboare un altul. Era destul de enervant. Dar, la urma urmei, se apropia Crăciunul. Éva m-a întrebat dacă am cinat. I-am spus că da. Am vrut s-o întreb dacă într-adevăr ăsta era lucrul cel mai important pentru ea. Felul cum funcționează robinetele din baie și dacă am cinat. În cele din urmă am întrebat-o de ce nu mi-a spus la telefon că s-a măritat. Că o să mă aștepte împreună cu soțul ei. Că nu vin la ea, ci într-un hotel.

Ți-am mai spus că nu locuiești la noi fiindcă Edward e bolnav.

De-aia n-ai vrut să te măriți cu mine? Ca să nu te caci pe tine apoi cu divorțul?

Nu fi josnic.

Eu?

Am scos din portmoneu scrisoarea ei și am pus-o pe masă.

A tăcut.

Cam ce crezi că am simțit? Cum crezi că trăiesc de atunci?

Îmi dau seama cum trăiești. Ți-am spus deja că nici mie nu mi-e ușor.

Nu știi nimic. Eu nu te-am iubit, eu te iubesc.

A tăcut.

Pe individul ăsta îl iubești?

...Da.

Și atunci eu ce caut aici?

M-a prins de mână.

Dragul meu, Edward e homosexual.

Nu te-am întrebat dacă te-ai culcat cu el, ci pe cine iubești.

(în taxi)

Deasupra nu se vedea din cer nici cât un drum de căruță. Éva mi-a spus să nu iau metroul, ci să merg doar cu taxiul, ca să nu mă rătăcesc. I-am spus că nu o să merg nicăieri singur.

Am întrebat-o în mașină de ce a renunțat la pian.

Fiindcă am ajuns să cânt bine, dar nu sînt o muziciană.

Asta-i o tîmpenie.

A tăcut.

Locul fotografiilor tale e aici.

Am scos toate corzile din pian. Aș fi vrut să ți le aduc, dar nu mi-au încăput în geamantan.

E pianul tău, nu al meu.

Nimic din ce e acolo nu mai este al meu. Doar fotografiile erau ale mele. Ar fi trebuit măcar să mă întreb.

Dacă te-aș fi întrebat, acum n-ai mai fi aici.

Mai mult ca sigur. Aseară am văzut afișul acela de tot căcatul. Așa merge treaba aici? Îți zice unul, uite, ia niște bani, și afișul de pe stradă e gata?

Nu așa. Ci pentru că fotografiile tale sînt bune. Și e cineva care le vede. Cineva care are credibilitate.

Pentru mine e straniu.

Crede-mă, numai de dragul lui Edward nu s-ar interesa nici dracu' de tine dacă fotografiile n-ar fi teribil de bune. Aici sînt mai mulți oameni talentați decît toți mediocrii de acasă. Nu te rog decît să ai încredere în mine. Dar mai ales ascultă ce-ți spune Broch.

De obicei, înainte de orice altceva, ascult de mine însumi.

Bine, n-ai decît să ascuți de tine însuși acasă, dar nu aici.

Am simțit din nou cum mi se strînge sufletul, ca de fiecare dată cînd îmi vorbea așa.

Așadar, o să plec acasă, i-am spus eu.

Ea mi-a răspuns: Da.

(Broch)

Din stradă nu se vedea altceva decît inscripția Broch de pe sticla neagră și fotografia de pe ușa din mijloc, în care eram eu cu blana de astrahan a Mamei pe mine. Prin fața galeriei treceau femei îmbrăcate în blănuri mult mai scumpe.

Înăuntru nu era nici o lampă, din tavanul fals se răspîndea peste tot o lumină difuză, uniformă. Era compusă cu niște oglinzi, nu mai văzusem niciodată așa ceva. Și bineînțeles că nu-mi mai văzusem niciodată toate fotografiile expuse pe niște pereți de un alb imaculat ca acesta. De fapt majoritatea nici nu erau fotografiile mele, ci niște copii mărite aici. N-aș fi fost în stare să fac copii de asemenea dimensiuni nici acasă, nici la Reisz.

Ei, ce părere ai? m-a întrebat un bărbat din spatele nostru. Éva a făcut prezentările. În cele din urmă i-am spus că sînt destul de reușite. Apoi mi s-a făcut rușine.

Asta înseamnă că în ceea ce contează sîntem deja de acord.

Broch era șchiop, la fel ca Tata. Dar nu din cauza unei luxații femurale, ci din cauza debarcării. Pe măciulia de la baston avea capul lui Hitler.

Ce înseamnă asta? l-am întrebat.

Éva nu a vrut să-mi traducă. Broch a izbucnit în rîs.

Vouă, ungușilor, vă place să vă revoltați înainte să vă uitați cu atenție la ce se vede. Acesta este un baston. Pe care

mă sprijin. Este făcut din aceeași platină medicală ca și copcile din piciorul meu.

I-a tras capul lui Hitler, de la ochi pînă la gură, ca pe un sertar și mi l-a ridicat în dreptul ochilor.

Poți să guști liniștit, e zahăr. Uneori îmi scade glicemia. Mi l-a proiectat cel mai pragmatic prieten al meu.

Salvador Dalí, a adăugat Éva cînd mi-a tradus.

Așa da. Numai să fie tot timpul plin cu zahăr, i-am spus eu.

Apoi m-am gîndit că nu Broch a spus Salvadordalí, ci Éva. Că pentru ea asta e mai important decît mi-aș fi imaginat. Cu siguranță că nici pe mine nu m-a văzut așa cum ar fi vrut întotdeauna să mă vadă decît atunci cînd m-au lipit pe stîlpul de afișaj.

A intrat o bătrînă împopoțonată cu briliante, a înconjurat tot salonul, apoi s-a întors și s-a oprit în fața fotografiei cu Johanna Vészi. Cea pe care cîndva am rupt-o în bucăți și i-am dat-o elevei aceleia de la liceul catolic.

I-am spus Évei să o dea jos de pe perete.

Mi-a spus că aici așa ceva e imposibil.

Broch s-a aplecat spre Éva și i-a spus, e interesant că fotografia asta are trecere mai ales la femeile bătrîne.

Niciodată nu m-am simțit atît de umilit și de neajutorat ca atunci. Eram nevoit să mulțumesc frumos, în șoaptă, cînd de fapt mie-mi venea să urlu. Din cauza hotelului, a celor o mie de dolari, a bastonului cu capul lui Hitler și a Johannei Vészi. Cînd Broch s-a dus în birou, ca să-și cheme șoferul, Éva m-a întrebat, știi cine ți-a cumpărat femeia oarbă?

Mă cac pe ea, i-am spus eu.

Ești mai îndărătnic decît un copil, mi-a spus ea.

(prînzul)

Locul unde m-am simțit prima oară om în toată puterea cuvîntului nu a fost nici pe departe expoziția mea, ci un restaurant chinezesc ieftin. Broch mi-a spus că s-ar putea să fiu dezamăgit, dar lui îi place locul acela, merge acolo de cînd era copil. I-am spus că și mie-mi place. M-a întrebat dacă-mi place bucătăria chinezească. I-am spus că habar n-am cum e, dar, în principiu, eu mănînc orice. Acum nu mi-e foame, dar el să mănînce liniștit. Éva nu i-a tradus.

M-a întrebat dacă sînt într-adevăr mulțumit de expoziție. I-am spus că nu. Apoi am rugat-o pe Éva în engleză să fie drăguță și să-i traducă. Éva s-a uitat la mine de parcă i-aș fi tras o palmă. I-am spus să nu se mai uite. Broch m-a întrebat ce obiecții am. I-am spus că eu doar atîta am. Fotografiile. Eu prin ele exist, fie că sînt bune, fie că nu. Și poate că cea cu tatăl meu nu este cea mai reușită dintre fotografiile mele, totuși la prima mea expoziție s-ar cuveni să fie expusă. A tăcut.

Apoi i-am spus că tocmai acea fotografie care i-a plăcut atît de mult acelei bătrîne eu am rupt-o odată în bucăți. Fiindcă m-a rugat cineva să o rup. Dar faptul că acea femeie probabil nu va afla niciodată că după cincisprezece ani va ajunge pe peretele unei galerii din New York nu înseamnă că are ce să caute acolo.

Și știu cu exactitate că fotografia și cuvîntul se deosebesc în mod fundamental, dar în anumite privințe nu există nici o diferență între ele. Mă fac înțeleles vorbind, înșirînd cuvinte. Mai mult ca sigur că această expoziție e mai reușită decît dacă aș fi organizat-o eu însumi, numai că pentru mine e ca și cum cineva mi-ar fi tăiat frazele în bucățele și așa a ieșit ce a ieșit. Fără îndoială că toate fotografiile sînt ale mele. Și fiecare dintre ele este un unicat. Numai că acum sînt laolaltă. Poate că locul femeii oarbe ar fi fost chiar alături de Tata.

Pot să existe totuși și opinii diferite, nu-i așa? a spus Broch.

Bineînțelese că da. Numai să mă convingă și pe mine.

Mîine ai timp?

Da.

Bine, pînă mîine va fi mărită și poza tatălui tău. Și vom vedea cum vrei să-ți aranjezi materialul. Pe cealaltă, din păcate, nu mai putem s-o dăm jos. Am vîndut-o.

Atunci nu mai are nici o importanță.

Ba are. Au cumpărat-o cei de la MoMA.

Nu știam ce înseamnă MoMA.

A spus că mi-ar fi recunoscător dacă acum l-aș asculta pînă la capăt. E nițel stînjenitor faptul că nu putem discuta decît prin intermediul Évei și trebuie să-i fim amîndoi la fel de recunoscători, fiindcă dacă n-ar fi fost ea, noi nu ne-am fi întîlnit niciodată. Dar asta a fost important doar pînă acum,

iar dacă vom colabora, pe el nu-l interesează viața noastră privată. El nu este negustor, pentru el profitul e doar ceva colateral. Pe el îl interesează ce se poate face cu banii. Mai precis, cultura. Nu a acceptat lucrări slabe nici din partea celor mari, iar când are o piesă valoroasă, se uită bine cui o vinde. Cu alte cuvinte, treaba lui nu e să învîrtă căcatul pînă ce se face spumă. A vîndut patru dintre fotografiile mele exact la prețul care pentru un fotograf foarte bun, dar încă absolut necunoscut, nu reprezintă o escrocherie. În orice caz, vreun an, doi, nu voi avea probleme financiare acasă. Dacă vom colabora, pretențiile lui vor fi următoarele: el decide numărul de copii. Nu voi expune nicăieri fără permisiunea lui. Cincizeci la sută din venituri sînt ale galeriei, chiar dacă vînzarea nu se face prin intermediul lui. Toate acestea sînt valabile pînă la rezilierea contractului, dar lucrările realizate în această perioadă vor rămîne în custodia galeriei Broch și după ce vom rezilia contractul. Cît timp mai rămîn acolo, vom redacta un album pe care-l va finanța din vînzările ulterioare. Pe el nu-l interesează decît cîteva reviste de artă. Dar eu pot să-mi public fotografiile unde vreau, însă în cazul albumelor următoare el va negocia cu editorii. Bineînțeles, cu excepția celor din Ungaria. Din păcate, ce se întîmplă în Ungaria nu are cine știe ce importanță. Și, cu toate că ar părea un lucru de la sine înțeles, el nu vrea să facă din mine o victimă a comunismului. Ar fi ceva interesant pentru cel mult cîteva ani de acum încolo, dar el nu vinde muzeelor tablouri doar pentru cîteva ani. Dacă îmi convin condițiile lui, mîine vom putea semna contractul.

Bineînțeles că-mi convin. Dar ce se va întîmpla dacă nu voi reuși să-i trimit fotografiile?

Lasă asta în seama mea, a spus el. Atît fotografiile, cît și dumneata veți ieși din țară în modul cel mai legal posibil.

Așadar, să nu rămîn aici?

Asta nu mai e treaba mea. Dar nu mi se pare că acasă ai fi expus unor pericole deosebite. Iar din perspectiva muncii dumitale, nu văd rostul. Deocamdată acasă te vei putea descurca mai ușor.

(ultima zi)

După ce am coborît din mașină și ne-am luat rămas-bun de la Broch, Éva m-a îmbrățișat. Sînt mîndră de tine, mi-a spus ea. I-am spus că-i mulțumesc pentru că mi-a adus fotografiile aici. E un om foarte bun la suflet, chiar dacă are

un baston atît de prăpădit și chiar dacă nu o să mai vîndă nici o altă fotografie în afară de cele patru de pînă acum. În stînga Times Square, în dreapta strada Patruzești și trei. La mijloc o acopăr cu paltonul. Nu vreau să mă mai părăsești vreodată, i-am spus eu.

M-a sărutat. Nu. Mi-a șoptit în gură, regulează-mă. Am urcat în cameră. Mă temeam la fel ca prima oară. Nu mă puteam gîndi la nimic altceva decît la ea, cum a stat odinioară sub duș, privind în gol, în vana aceea cu smalțul crăpat. Iar eu îi număram alunițele.

Nouăzeci și două, am spus eu.

Ce?

Atîția alunițe ai.

De unde știi?

Ți i-am numărat într-o fotografie, după ce ai plecat.

A trebuit să plece, ca să ajungă acasă înainte să sosească medicul la soțul ei. Poate că Edward e homosexual, i-am spus, dar eu tot n-aș vrea să merg la ei. Mă înțelege, mi-a spus ea, și poate că așa e cel mai bine pentru toți.

N-am mai ieșit din cameră pînă a doua zi. Dimineața am așteptat-o. Îmi plăcea să stau la fereastră și să privesc strada. Și nici nu voiam să-mi cheltuiesc banii. Dimineața a venit, am făcut dragoste, apoi am plecat împreună la galerie. Am pus poza Tatei. A vrut să-mi arate Statuia Libertății, dar i-am spus s-o lăsăm pe altă dată, mai bine să ne întoarcem la hotel. M-a ajutat cînd a trebuit să aleg fotografiile pentru album, am dat o dată un interviu, iar ea mi-a tradus. M-a rugat să nu spun nimic care ar putea să-mi creeze probleme acasă. Iar o dată ne-am dus împreună cu Broch la o recepție, pe acoperișul unui bloc-turn. Erau de față o mulțime de pictori, scriitori, muzicieni, cam toți cei pentru care, cu o sută de etaje sub noi, lumea stătea la coadă. Fără Éva, nu prea puteam să discut cu nimeni. Pe deasupra, mă simțeam și stingherit în costumul meu făcut la fabrica de confecții „Revoluția din Octombrie“. În fața noastră s-a oprit pentru cîteva clipe un artist plastic cărunt care mi-a spus, ai o față bună, iar blana asta e mișto, futu-i, fă-ți mai multe autoportrete. OK, am spus eu. Éva m-a întrebat dacă știu cine e tipul. Bineînțeles, i-am spus, nu l-am înghițit niciodată și nici acum nu mi-a devenit mai simpatic. Apoi am rugat-o să plecăm. Mi-a spus că așa e lumea lor, trebuie să mă obișnuiesc cu ea. I-am spus, o să mă înveți tu cum e asta, dar dacă nu plecăm de îndată acasă, să ne fudem, o să mă duc la

pulică ăsta și o să-i cârlesc o pereche de palme. Vai de mine, să nu fac asta, mai bine să ne grăbim.

Așa ne-am petrecut zilele o săptămână întreagă. Credeam că ne-am înțeles. Că voi rămîne acolo. Că vom închiria o cameră în vreo clădire cu scări de incendiu exterioare și nu o să-mi pese dacă se duce la Edward în fiecare după-amiază. Dacă va trebui, o să-mi fac o sută de autoportrete pe zi, numai să se întoarcă noaptea acasă. Ziua mă descurc, dar nopțile sînt ca o mocirlă. Nu e firesc ca omul să adoarmă singur. Ca, în locul bătailor inimii cuiva, să asculte cum picură apa la vecini.

Asta ce-i?

Nu care cumva să-l deschizi.

Și cînd să-l deschid?

Numai acasă, de Crăciun.

Nu s-a întîmplat nimic. Cred că nu mi-a tresărit nici un mușchi pe față.

Măcar spune-mi ce e.

Ai să vezi.

Vrea să văd acum.

Am deschis pachetul. Era un ceas.

Cu unul ca ăsta a coborît Neil Armstrong pe Lună, mi-a spus ea.

Mulțumesc, i-am spus eu.

I-am spus că eu nu-i voi da nici un cadou dacă nu se culcă imediat lîngă mine.

Mi-a spus că trebuie să ne grăbim, fiindcă sîntem așteptați la un dineu foarte important.

I-am spus că o să ajungem la timp. Am dezbrăcat-o. Mi-am amintit cum m-a respins la aselenizare în baia familiei Bauer.

Nu pot să-ți dau decît atît, i-am spus eu.

S-a încolăcit pe mine ca iedera. Cînd a ajuns la orgasm, inima îi bătea în pieptul meu.

Nu i-am dat drumul.

Ai grijă.

Eu chiar te iubesc, i-am spus.

Ce faci? Nu cumva să termini în mine.

Am apucat-o de mîini.

Dă-mi drumul!

Niciodată, lașo.

Ți-am zis să-mi dai drumul!

Am strivit-o de patul ăla căcăcios de hotel de parcă aş fi crucificat-o.

Dacă ți-e teamă, n-ai decît să-l ucizi, i-am spus eu.
M-a scuiat în faţă.

Atunci am văzut-o ultima oară.

(Aczél)

Cînd Reisz s-a pensionat, i-am preluat eu studioul. L-am păstrat doar formal, ca să nu trebuiască să predăm spaţiul Consiliului, dar am renunţat la fotografiile de legitimaţii. Îmi apăruse deja albumul şi am avut şi prima expoziţie acasă. Am fost deja la Roma şi o lună în Berlinul de Vest. Nu ca turist, mi-au dat pur şi simplu drumul. Am învăţat şi englezeşte un pic.

Odată l-am întrebat pe Broch ce mai face Éva, dar mi-a spus că pe el nu-l interesează viaţa noastră privată şi e mai bine ca lucrurile să rămîină așa. Cînd m-am dus a doua oară la New York, am aflat doar atît: că se mutase împreună cu soţul ei undeva pe Coasta de Vest. N-am mai rămas decît trei zile după vernisaj. Cu toate că atunci Broch mi-a spus că ar fi mai bine dacă m-aş muta acolo. N-ar avea nici un rost, i-am spus eu.

La Reisz am scos tejgheaua. Am cumpărat reflectoare şi am făcut rost, pe lîngă Linhof, de încă un aparat de patruzeci pe cincizeci, cu cadru de lemn. Era aproape la fel de mare ca aparatul uriaş pe care l-am văzut pe cînd lucram în tipografie. Aveam nevoie de el pentru ca la mărire să nu se piardă nimic din lumini şi din umbre. Să fie o oglindă în alb şi negru.

Acasă nu eram prea cunoscut şi așa era tocmai bine. Mai precis, eram doar atît de cunoscut cît să-mi fie bine. Dar nu am lucrat niciodată pentru ziare, nu am făcut reclame, nu am participat la expoziţii colective şi nu am luat nimănui pîinea de la gură. O dată mi s-a cerut să intru în Uniune şi am întrebat dacă e obligatoriu. Cum să fie obligatoriu, dragă András? Mulţumesc, am spus eu, dar atunci mai bine nu. Desigur că pentru unii așa ceva e important, îi şi invidiez puţin din cauza asta, fiindcă orice uniune înseamnă un fel de apartenenţă. Înseamnă că omul nu este singur. Dar eu nu m-aş duce la şedinţe, n-aş accepta să fiu membru în nici un

juriu, n-aș vrea să beneficiaz de sejururile oferite de Uniune, așa că n-ar avea nici un rost să mă înscriu. Mă mulțumesc cu posibilitatea de a-mi expune când și când lucrările. Cum crezi, dragă András, noi te vom aștepta întotdeauna cu brațele deschise.

Cînd am ieșit din birou, la una din mesele secretariatului stătea bărbatul acela pe care l-am întrebat odată ce trebuie să fac ca să ajung asistent. Nu m-a recunoscut. Sînt sigur de asta. Mai precis, m-a recunoscut, dar nu și-a dat seama că eram cel căruia îi spusese pe vremuri că, din moment ce simt nevoia să fac fotografii cu un aparat de cinci sute de dolari, ar fi cazul să învăț măcar să le fac. Purta un sveter gri. Cînd m-a salutat, s-a ridicat în picioare. Am simțit o gheară în stomac, la fel ca odinioară, cînd încă nu eram nici ajutorul lui Reisz. N-am dormit toată noaptea. Am cîntărit toate variantele, de la cea în care m-aș duce la el să-i mulțumesc pentru că m-a îndemnat să învăț pînă la aceea în care i-aș oferi în studioul meu o slujbă mult mai bună decît cea de la birou. Pe cînd se crăpa de ziuă, deja nu mai eram demult treaz din cauza amărăciunii, ci a rușinii. Pentru înverșunarea, obida și ranchiuna infantilă care mocneau în sufletul meu de aproape douăzeci de ani din cauza unei singure fraze. Spusă pe vremuri de o pușlama unei alte pușlamale de pe vremuri. Și fiindcă tocmai pentru o asemenea nenorocită de frază nu există nici un leac. Nici cei aproape douăzeci de ani trecuți de-atunci, nici cronicile din *New York Times*. Noroc că am reușit măcar să nu-mi dau pe față această ranchiună și infatuare amară și să nu înjosesc pe nimeni cu asemenea vorbe, cu toate că m-am simțit adesea îmboldit să o fac – ca toată lumea, de altfel. În cele din urmă am luat un somnifer. Nu m-am mai dus niciodată la Uniune.

Ne cunoșteam din vedere aproape cu toții și bineînțeles că erau și cîțiva care mă urau din vedere, cum era și normal. Dar, una peste alta, au luat act amical de existența mea și m-au lăsat în pace, fiindcă, de la o graniță la alta, eu nu am deranjat pe nimeni.

Am rămas aici pentru că așa am reușit să-mi păstrez libertatea. Și, pe deasupra, fără să mai fiu nevoit să fac fotografii de legitimații. Eram conștient că libertatea mea nu se reducea doar la atît. Una e să fii lipsit de ceva și alta să nu te folosești de acel ceva. Dacă aș fi rămas afară, aș fi fost obligat din prima clipă să mă folosesc de tot ce mi se oferea. Să mă implic. Oricît de straniu sau, poate, de-a dreptul

dezgustător ar părea, tocmai Cortina de Fier mi-a protejat libertatea care-mi venea de afară.

Singurul preț pe care a trebuit să-l plătesc a fost că uneori mă fluturau ca pe o cârpă însîngerată, iar alteori ca pe un steag alb. Din fericire, nu eram nevoit să asist prea des la asemenea evenimente. M-am întîlnit o singură dată cu Aczél și mi-e greu să decid dacă în urma unei invitații sau a unei convocări. Tovarășului subsecretar de stat i-ar face o deosebită plăcere dacă i-ați oferi ocazia să vă cunoască personal. Vă așteaptă în biroul său mîine, la ora paisprezece și patruzeci și cinci de minute. Deosebita plăcere era o invitație, birou și paisprezece patruzeci și cinci, mai puțin. Am fumat o țigară de îndată ce am pus jos receptorul, apoi l-am sunat pe Kornél, deci ce o fi vrînd Aczél de la mine? Mi-a spus că habar n-are, probabil ce vrea de la oricine. L-am întrebat dacă l-a întîlnit vreodată. Mi-a zis că mi-ar fi spus. Mi-a venit să-i spun că nu sînt cîtuși de puțin sigur de asta, dar am preferat să tac. Mi-a spus că, oricum, e mai bine să vrea să mă cunoască decît să nu-i pese de existența mea. I-am spus că eu aș prefera a doua variantă, așa că, dacă vrea, n-are decît să se ducă el în locul meu. A tăcut. Mi-am dat seama că n-ar fi trebuit să spun așa ceva, e clar că acum crede că eu cred că mă disprețuiește sau mă invidiază sau știe pula mea ce crede, dar eu m-am săturat de tăcerile lui. După aceea ar trebui să ne întîlnim, am spus. Bineînțeles, a spus el. Apoi a adăugat că nu are timp decît diseară, după ce culcă copiii. Peste cinci minute m-a sunat din nou ca să-mi spună că, dacă se poate, să nu-mi fac rău singur. Desigur, i-am spus eu. Apoi am adăugat totuși un mulțumesc. Uram dădăcelile acelea. Cel puțin la fel de mult cum uram tăcerile lui ofensate.

Cînd am intrat la Aczél, primele minute au fost destul de încordate, mai bine zis oficiale. Îi pare bine, îmi pare bine, cafea, băutură și tot restul.

Apoi mi-a spus zîmbind, ca să destindă atmosfera, că, știi, eu am unele suspiciuni față de dumneata.

L-am întrebat de ce.

Fiindcă nu te înțeleg. Și e firesc, nu-i așa, ca omul să fie suspicios față de ceea ce nu înțelege.

L-am întrebat ce nu înțelege.

Mi-a spus că cei care sînt într-o situație excepțională, așa ca mine, ar încerca să tragă cît mai multe foloase. Sau, dacă o luăm așa, chiar să abuzeze de ea.

L-am întrebat la cine se referă.

Nu mi-a înșirat prea multe nume.

I-am spus că față de respectivii are toate motivele să fie suspicios. Tirania poate fi învinsă cu o singură frază, dar nu cu o fotografie de studio.

M-a amenințat cu degetul, făcînd o grimasă amară: Nanaa... Și asta a fost o frază!

I-am spus că nu am zis-o în glumă și sînt convins că am dreptate, așa că i-aș înțelege mai ușor suspiciunile dacă eu nu mi-aș face fotografiile între cei patru pereți ai studioului. Sînt conștient nu numai de situația mea privilegiată, ci și de calitățile mele. Și nu mă pricep la cuvinte. Sau nu atît de bine încît să merite să-mi bat capul cu ele.

De fapt de ce nu ai rămas acolo? m-a întrebat el. Ar fi fost, în multe privințe, mult mai bine pentru dumneata.

Nu știu, i-am răspuns. Nici unchiul meu nu a plecat în patruzeci și patru, nici Tata în cincizeci și șase. Probabil că și asta contează. Eu am rămas pur și simplu aici. Și, cîtă vreme nu voi fi constrîns, nici nu vreau să schimb ceva. Chiar dacă eu, cu fotografiile mele, aș fi oriunde în Occident într-o situație mult mai fericită decît scriitorii noștri, cu limba lor maternă.

Atunci nici să nu te simți constrîns. De ce ai fi constrîns? Dar în privința cuvintelor ai dreptate: în ele sălășluiește diavolul. Al meu, al dumitale, al tuturor.

Din fericire, cuvintele nu pot fi fotografiate.

Am stat cîteva clipe în cumpănă: oare să-i spun acestui tovarăș ministru sau ce-o fi el replica pentru care Tata a primit o palmă de i-a zburat capul dintr-un perete în altul? În cele din urmă nu am găsit nici un motiv să mă abțin.

Nici Dumnezeu nu poate fi fotografiat, totuși eu asta încerc să fac.

E perfect. Nici nu ne îndoim că dumneata vei reuși, a spus el rîzînd.

Abia după mai mulți ani mi-am dat seama cu cîtă perfidie m-a ajutat să am senzația că ies din biroul lui la fel cum am intrat. Dar, desigur, nu am ieșit așa. Era într-adevăr un bun politician.

(Reisz)

La doi ani după ce a plecat Éva, am cunoscut o femeie. N-are nici o importanță cum o chema. S-a culcat cu mine o singură dată. A fost prima femeie cu care am încercat să fiu împreună. Mi-a plăcut.

Ei bine, nu e adevărat.

A fost Lilla Hámori. Am așteptat-o într-o seară în fața Academiei, fiindcă ea măcar avea ceva în comun cu Éva. Aș putea chiar spune că de la ea am primit-o. Și pentru că, după aceea zi de naștere nenorocită, eram sigur că nu o să spună nu. M-am plimbat prin fața Academiei pînă ce s-a terminat concertul, ea nu m-a observat pe stradă și nu m-a salutat. Nu te-am mai văzut demult.

A venit chiar în seara aceea la studio. N-am vrut să mergem pe strada Szív. Nu voiam să vadă paltonul Évei pe cuier, cu pantofii ei dedesubt. Nu voiam să se așeze din întâmplare la Bösendorfer și să mă întrebe de ce a amuțit. M-a întrebat ce mai fac. I-am spus că bine. A spus, ce păcat că Éva s-a lăsat de pian, dar America nu e de nasul oricui. M-a întrebat dacă știu ceva despre Éva. I-am spus că nu. Apoi m-a întrebat dacă acele fotografii s-au distrus într-adevăr din cauza dezvoltatorului stricat sau era o scuză născocită de săraca Éva. I-am spus că s-au distrus din cauza dezvoltatorului stricat. Cu toate că ea ar fi jurat că le-a distrus Éva. Multe femei acceptă s-o facă în trei, dar puține reușesc să și găsească o satisfacție în asta. I-am spus că Éva nu era geloasă. Hai, lasă glumele. Apoi m-a întrebat de ce nu plec și eu, doar sînt pe val. Aș fi vrut să-i zic că, fără Éva, n-ar avea nici un rost, dar pînă la urmă i-am spus că s-ar putea să plec și eu odată. Cînd am ajuns la Reisz, m-a întrebat dacă am pe cineva. I-am spus că n-am pe nimeni. M-a întrebat dacă poate să dea un telefon. Desigur, i-am spus. Am vrut să ies, dar mi-a făcut semn să rămîn liniștit. Nu a spus decît trei propoziții. Azi nu mă aștepta, dragul meu. De-aia. Azi nu mă simt bine. Am întrebat-o dacă o așteaptă mult de tot cineva. Mi-a spus că nici pe departe atît de mult cît m-a așteptat ea după aceea ședință fotografică. Dar nu-mi reproșează nimic, fiindcă știe că pe vremea aceea eram cu Éva. Asta a fost demult, i-am spus eu. Apoi am deschis o sticlă de vin și i-am spus că regret și acum acele negative, fiindcă probabil au fost cele mai bune fotografii pe care le-am făcut vreodată. Cînd am ciocnit, m-a privit în ochi așa cum m-a privit pe vremuri din ușa troleibuzului. Îi pare rău și ei, dar acum e aici, nu mai am nici eu vreun motiv să mă abțin, așa că pot să o fotografiez cum vreau. I-am spus că vreau să-i fotografiez mîna. A rîs și m-a întrebat ce să facă cu mîna. Mi-e absolut indiferent, i-am spus, fiindcă oricum ea va arăta exact așa cum o văd eu. Am pus un disc cu muzică gregoriană și m-am dus în camera obscură, ca să bag planfilmul în casetă. Între

timp mă gîndeam că nici ea, nici Éva, poate că nici chiar Kornél nu m-ar crede că, în cei șapte ani, cea mai mare infidelitate am comis-o atunci cînd Éva a coborît la magazin, iar această femeie și-a pus piciorul în poala mea. Dar, din păcate, ea a avut dreptate, fiindcă lașitatea în fața infidelității nu este o dovadă de fidelitate. La fel cum a avut dreptate și colonelul Adler cînd a spus că dacă nu comitem nimic rău, nu înseamnă neapărat că sîntem buni. Dar bineînțeles că și Bunicul a avut dreptate cu vorbele lui, că dacă comitem odată o nemernicie, nu înseamnă că vom fi nemernici o viață întreagă. Cred că a venit vremea să scornesc și eu un adevăr ca acesta. Că nu vom fi pam-param dacă pam-pa-pam-param. Am pus două filme în casete. Cînd am ieșit, i-am spus că vreau să-i fotografiez și piciorul. Eram sigură, a spus ea și mi-a întins piciorul să o descalț.

Am pus luminile, am făcut fotografiile, apoi ne-am culcat. A fost îngrozitor, dar nu din vina ei. Ci doar fiindcă fără dragoste nu ne prăbușim din vîltoare în propria noastră viață, ci în neant. Cu cît un trup străin este mai aproape de noi, cu atît mai puternică este senzația că acea singurătate prelungită e propria noastră viață. Dar poate că numai eu gîndesc așa. Pe scurt, m-am culcat o singură dată cu Lilla Hámori. Nu-mi dau seama cum de ei i-a plăcut.

În seara următoare a venit la studio. Pe neașteptate. Voia să facem dragoste.

I-am spus că nu se poate.

M-a întrebat de ce.

Pentru că în curînd va trebui să plec.

A început să-și descheie rochia și mi-a spus, în curînd o să pleci.

I-am încheiat-o la loc. I-am spus să nu fie supărată pentru ziua de ieri.

Va fi supărată dacă nu-i scot sufletul regulînd-o și azi.

I-am spus să nu fie supărată pentru că iubesc pe altcineva. O doresc mult de tot, dar ea nu are nevoie să caut altă femeie în ea.

Pînă și vocea i s-a schimbat. Se uita la mine de parcă aș fi scuipat-o în față. Și nu numai eu, ci și Éva.

Ar fi trebuit să-i spun asta de ieri.

Ieri n-aveam de unde să știu, n-am mai fost de doi ani cu cineva.

Mă faci să rîd. N-ai fost cu nimeni tocmai tu, care fotografiezi aici tot felul de tîrfe?

Nu înțelegeam cum a ajuns aici femeia asta sau ce s-a întâmplat cu mine de nu mi-am dat seama pînă acum. Iar dacă mi-am dat seama, de ce tocmai cu ea. Fiindcă bineînțeles că mi-am dat seama, și încă foarte clar, încă de cînd am fotografiat-o împreună cu Éva. De aceea i-am simțit mîna pe umăr încă multe zile la rînd. De aceea a căzut și tencuiala umezită.

Îmi pare rău, dar într-adevăr ea a fost prima de cînd a plecat Éva. Și se pare că, pentru mult timp de-acum înainte, va fi și ultima.

Vai, ce jalnic ești, cu textul tău cu tot.

Poate că așa e, am spus eu. Dar dacă ea crede că eu mă reglez aici în fiecare seară cu tot felul de tîrfe, de ce se consideră o excepție?

Poftim? Mă plimbi pînă aici ca să mă regulezi și dup-aia mă faci curvă?

Nu eu, ci tu singură te-ai făcut curvă.

Cine ești tu? Cine te crezi? Crezi că poți să faci cu toată lumea ce vrei?

Nu cred despre mine nimic, dar acum pleacă de aici.

Vă închipuiți că sînteți niște zei? Odată mă cară curva ta în pat, apoi mă bagi tu?

A dărîmat Linhoful.

I-am spus să se care de-aici.

S-a repezit la mine urlîndu-mi, tu s-o faci curvă pe mătă. Căcatule. Am prins-o de mîini, ea țipa.

Reisz tocmai se întorcea din oraș și, auzind țipete, a deschis ușa ca să vadă ce se întîmplă.

Nimic, i-am spus eu.

Mi-a spus să-i dau drumul femeii.

I-am spus să nu se amestece.

Tu să nu mă faci curvă, nenorocitul, că te ucid.

Încetează și dumneata, a spus Reisz, aici locuiesc oameni.

Cine-i jidanul ăsta împuțit? a spus Lilla.

I-am dat drumul, nu știam ce o să se întîmple. Și-a apucat poșeta și a luat-o la goană. Reisz s-a trezit îmbrîncit în fața ușii. În fața ușii de la intrarea în propriul său studio. În fața ușii de la intrarea în studioul tatălui său. A început să i se miște mîna. Nu să-i tremure, ca de la Parkinson. Se uita la mine... nici nu știu cum. Cred că nici nu se uita la mine.

Nu vă supărați, i-am spus.

Nici n-am prea auzit ce mi-a zis.

Nu e vina mea, pentru numele lui Dumnezeu!

Pleacă, a spus el din nou.

N-ați văzut-o? E o nebună!
Ieși afară.
Căca-m-aș pe voi, cu Auschwitzul vostru cu tot!
Ieși afară, a spus Reisz.

(alegerile libere)

János Kádár a murit pe șase iulie o mie nouă sute optzeci și nouă. Unii consideră că noul regim a început odată cu dărîmarea Cortinei de Fier, pentru alții a început odată cu proclamarea republicii, iar după părerea altora, odată cu începerea unor anumite tratative sau cu formarea unui partid oarecare, în vreme ce alții spun că odată cu primele alegeri libere. Dar pentru mine a fost atunci. A murit în ziua în care Curtea Supremă l-a reabilitat pe Imre Nagy. Se zice că a chemat un preot. De altfel, nu are nici o importanță. Treaba preotului este să se ducă dacă-l cheamă cineva, să-l asculte pe cel care l-a chemat și să-i dea ultima împărtășanie. Chiar și lui János Kádár. Nici unul dintre noi nu știm ce vom face înainte să murim. Nici Mama nu avea de unde să știe că, în loc să spele vasele, se va așeza la pian. Nici Tata că, dintr-odată, cel mai important lucru va fi să zugrăvim locuința. Pînă în ziua morții nu s-a gîndit niciodată la zugrăvit. Poate că așa a fost și povestea lui Kádár cu preotul. Și-a amintit brusc de el.

Am participat și eu la demonstrații, în timpul unui marș cu torțe m-a și sărutat o femeie. A spus că se întoarce imediat, doar își anunță cunoscuții. Apoi a dispărut în mulțime și n-am mai văzut-o niciodată. Dar nu asta a fost problema. În lunile acelea cred că am fost la fel de euforic ca aproape toată lumea. Știu asta fiindcă m-am surprins de vreo două-trei ori că nu mă mai gîndesc la Éva.

Uneori mă căuta cîte cineva ca să semnez una, alta, să protestez sau să ader la ceva. La început am și semnat cîteva proteste, dar pînă la aderare n-am ajuns. Pe măsură ce treceau zilele, înțelegeam tot mai puțin de ce aveam tot felul de datorii sfînte. Pe de o parte în amintirea tatălui meu și, în sfîrșit, pentru că am fost obligat zeci de ani la rînd să fac fotografii pentru legitimații. Dar, absolut întîmplător, pe mine nu m-a obligat nimeni la nimic. A venit și cineva de la Mélyvár, cum că ar fi datoria mea sfîntă să semnez, pentru că m-am născut

acolo. Mi-am dat repede seama că cine nu se supune acestor datorii sfinte devine un trădător de rînd. Că fie e un complice ascuns, fie și-a vîndut sufletul jidanilor, fie s-a retras în turnul său de fildeș.

După o jumătate de an, cînd m-am întors din Japonia, am avut cîteva zile vedere dublă. În clipa în care am ieșit din avion la Budapesta, mi-au apărut două imagini mișcate, ca în vizorul de la Leica atunci cînd reglezi șarful. A durat cîteva minute, apoi m-a apucat din nou. M-am speriat de moarte. Credeam că o să orbesc. Așa l-am cunoscut pe doctorul Péter Várnai. Am stat de vorbă adeseori cu el, am și cinat de cîteva ori la ei acasă. Era un oculist foarte bun și fondatorul cel puțin la fel de important al unui partid. Iar pe deasupra nu era și nici nu a devenit un nemernic. Numai că a venit o dată să mă racoleze.

Îți poți imagina, dragă Péter, că numele meu ar putea să figureze pe o listă electorală?

Bineînțeles, dragă András.

Îmi cer scuze, dar eu nu.

Trebuie să mă mulțumesc cu atît sau ai să mă onorezi și cu unele explicații?

Singura mea explicație este că, deși țelurile voastre nu au nici un cusur, dacă v-aș vedea de aproape mijloacele voastre de acțiune, mi s-ar dubla din nou vederea. Sînt printre ele cîteva cu care n-aș putea să mă identific. La fel cum probabil că și în ceea ce fac eu există unele aspecte cu care n-ai putea să te identifici nici tu. Dar acestea sînt cele două jumătăți care formează întregul.

Nu te înțeleg. Știi foarte bine cît de mult apreciez arta ta. Și nu doar arta. De aceea am și venit aici.

Am luat de pe raft albumul japonez și l-am pus pe masă.

Ce reprezintă această fotografie, după părerea ta?

O femeie. Chipul unei femei asiatice.

Așa e. O japoneză. Și ce crezi că face această femeie?

Hai, lasă, András... E una din fotografiile tale celebre.

Tocmai de aceea ți-o și arăt. Ei, ce face această femeie?

Doar nu vrei să insinuezi că erotismul mă revoltă.

Nu insinuez nimic, te-am întrebat doar ce face.

De unde să știu? Nu i se vede decît fața.

Nu minți, Péter.

Se regulează. Asta ai vrut să auzi?

Da.

E de-a dreptul ridicol, András. Nu-mi dau seama unde vrei să ajungi, dar acum tu amesteci două lucruri complet diferite.

Tocmai că nu vreau să amestec nimic, așa că te rog să continuăm. După părerea ta, cum am făcut această fotografie?

Ce știu eu? Nu mă prea pricep la tehnica fotografică.

Nici nu trebuie să te pricepi, e suficient să gîndești. Am căzut de acord că nu se preface.

Ar fi trebuit să se prefacă de minune. Bineînțeles că nu se preface. Dar nu-mi dau seama cum ai făcut-o.

Hai să te ajut. Dacă eu sînt cel care reglează diafragma, timpul, șarful, luminile, cu cine se regulează?

A tăcut.

...Chiar dacă ești de față, nu pare o fotografie pornografică.

Bineînțeles că nu. Mai ales pentru că e un portret.

Și atunci ce e? Ți-am spus doar că nu înțeleg.

Femeia asta e moartă, Péter.

M-a privit de parcă aș fi vorbit în dodii.

E o mireasă pe care mirele a înjunghiat-o într-un hotel din Kyoto. Răsfoiește albumul. Aici nimeni nu e trist, nimeni nu doarme, nimeni nu se uită la televizor, nu se regulează, nu-și mîngîie cățelul. Sînt morți cu toții. Au privirea cu care i-au găsit vecinii, femeile de serviciu de la hotel sau polițiștii.

A tăcut.

Ei bine, așa cum privești tu metodele mele, așa privesc și eu mijloacele voastre. Dincolo de o anumită limită, la fel cum pentru tine libertatea mea este o exagerare, așa e pentru mine libertatea voastră.

Ar cam trebui să plec... Îmi pare rău, a spus el.

S-a pornit, dar în antreu s-a oprit.

Nu vreau să te jignesc, András, dar, după părerea mea, asta se numește profanare, chiar dacă ai comis-o tu. Cu toate că sînt medic. Asta n-are nimic de-a face cu libertatea de exprimare.

S-ar putea foarte bine să fie așa. Numai că eu am început să fotografiez printr-o profanare. Mi-am profanat propria mamă. Crede-mă că nu am de-a face cu libertatea nici mai mult, nici mai puțin decît campaniile voastre de defăimare. Tocmai de aceea nu am încercat niciodată să-i impun cuiva incertele criterii ale incertei mele libertăți.

Așa e politica, András.

Iar asta e așa.

(viața mea)

Trebuie să lămurim ceva. În afară de Mélyvár și locuința aceasta din sectorul șase, am mai trăit în Berlinul de Vest, la Hamburg, Paris, Barcelona, în Velleri, un orașel din apropierea Romei, și pe insula Creta. Pe lângă astea, la Shanghai, la Kyoto și în Java Centrală. Și, bineînțeles, o vreme la New York. Dar acolo cel mai puțin. Faptul că am trăit acolo înseamnă că am petrecut în acele locuri luni de zile, uneori chiar și un an întreg. Am avut o locuință, adică una închiriată, cunoștințe, vreo două relații întristătoare, obligații. Vreo două-trei cunoștințe s-au transformat în prieteni. Locuințele le-am îndrăgit. Obligațiile mi le onoram. Iar amărăciunea relațiilor provenea din faptul că îmi doream altceva. În afară de orașele enumerate mai sus, am mai poposit pentru câteva zile aproape peste tot unde nu erau împușcături. Cu toate că pe alocuri ar fi putut chiar să și fie. Mă simt nevoit să lămuiesc toate astea pentru că mai deunăzi mi-am răsfoit caietele și în tot ce-am scris pînă acum nu am găsit nici o referință la acele popasuri. Și totuși sînt perfect conștient că lucrările mele, cărțile, cataloagele expozițiilor, biletele de avion și chitanțele de la hoteluri pot constitui în ochii altora o viață mult mai amplă.

De fapt aici nu e nici o contradicție, doar că, în timp ce-mi notez toate astea, simt că viața mea aparentă se desprinde de pe mine ca o matriță de turnătorie care, după ce treaba s-a sfîrșit, e spartă în bucăți. Deși sîntem tentați să credem că lucrurile se petrec exact pe dos. Că Mama, Tata, Éva, Reisz, Imolka, Kornél constituie matrițele care trebuie făcute țândări ca să găsim esența. Fiindcă, oricum am lua-o, esența este ceea ce poate fi văzut între zece și șase la Neue Nationalgalerie. Ei bine, nu. Lucrurile nu stau așa, cel puțin în ceea ce mă privește. Pentru mine fotografiile sînt importante numai în măsura în care reușesc să mă conducă înapoi, la sămînța din care au încolțit.

Nu vreau să spun că acea jumătate de an la Kyoto nu a lăsat nici o urmă în sufletul meu. Nici că miasmele birturilor din Shanghai sau ploile abundente din Java nu mi s-au îmbibat pînă în adîncul ființei mele. Vreau să spun doar că nimic din toate astea nu a fost hotărîtor. Că lucrurile petrecute în baia unei locuințe de pe Strada Domnească, în timp ce Neil Armstrong pășea pe Lună, au fost, din multe puncte de vedere, mult mai hotărîtoare. Ea a avut dreptate, fiindcă am tras-o într-adevăr în baia aceea din cauza Adélei Selyem. Dar nu puteam să i-o spun în gura mare.

(*Camera luminoasă*)

Acum doi ani Lilla Hámori s-a oprit lângă mine în fața vitrinei unei librării. Peste câteva zile urma să țin un discurs la Zürich, unde mi se decerna un premiu. Nu-mi place să vorbesc în fața publicului, dar mi s-a spus că acum trebuie. Mă pregăteam să țin un discurs despre fotografie ca simplificare a morții. N-am găsit acasă *Camera luminoasă*, așa că m-am dus în piața 7 Noiembrie. Care acum se numește din nou Octogon. Iar Lilla Hámori s-a proțăpit lângă mine. Era atît de aproape, încît aproape că-i simțeam umărul pe braț.

N-o mai văzusem de zece ani. Am observat-o în oglindirea vitrinei. Purta o rochie de vară galbenă, fără mîneci. N-o să uit niciodată. Că eram preocupat de un discurs nenorocit. Că am remarcat ce rochie purta femeia aceea. Că am constatat cît de puține urme au lăsat pe ea cei zece ani. Cu toate că nu aveam nici un chef să discut tocmai cu ea, am rămas totuși nemișcat pînă ce m-a observat. M-a salutat. Am salutat-o și eu. Mi-a spus că și-a văzut mîna la expoziția de la Muzeul Ernst. I-am spus că, în afară de mine și de ea, nimeni de pe lumea asta nu știe a cui mînă e aceea. Mi-a spus că așa e. Apoi a spus ce îngrozitor e că săraca Éva a trebuit să moară așa.

N-am înțeles.

Am întrebat-o care Éva.

Păi, Éva.

Mă uitam la ea împietrit.

Nu știai?

Nu.

Nici ea nu a aflat decît atît, că a murit la Sopron, într-un accident de mașină. În primăvara asta, cînd a venit la înmormîntarea mamei ei. Mi-a spus ce rău îi pare că a trebuit să aud asta pe stradă, tocmai de la ea.

Nu face nimic.

(noaptea, cu Mama)

Era la amiază. Nu am simțit decît că eram foarte obosit. M-am întors acasă, am închis obloanele și am dormit. M-am trezit ca să beau apă și să mă piș. Apoi am adormit din nou. Cred că am dormit două zile și jumătate la rînd. M-am trezit

în toiul nopții, pe fundul ceștii erau rămășițele cafelei de alaltăieri. Am băut-o, am mâncat o felie de pâine, apoi mi-am amintit cum stătea în ușa, cu pâinea învelită în prosopul de bucătărie. Mi-am vărsat și mațele. După aceea am început să-i adun hainele. Am umplut trei saci de nailon cu paltoane, pantofi, lenjerie și rochii care așteptau de șaptesprezece ani.

Între timp a sosit Mama. M-a întrebat ce fac. I-am spus că Éva a murit și îi strâng catrafusele. Să nu plece, fiindcă sînt aproape gata, nu mi-a mai rămas decît perechea asta de pantofi, acum e mai bine pentru mine să nu rămîn singur.

Dar tocmai acum ai rămas singur, dragul meu.

Da, știu, am spus eu.

M-am gîndit că pînă acum nimeni nu a avut dreptate. Nici Kornél, nici parohul, nici iubita, nimeni. Au fost pur și simplu niște proști. Incapabili să-și imagineze că, la treizeci de ani după terminarea războiului, din codri mai pot să apară dezertori. Că din Siberia se mai pot întoarce prizonieri de război. Că mai existau perechi de șaptezeci de ani care veneau în fața altarului după ce nu se văzuseră o jumătate de viață. Că atîta timp cît omul trăiește, se poate întîmpla orice.

Trei ani de zile n-ai știut nimic despre Tata. Totuși i-ai scris scrisorile acelea și i le-ai pus pe masă.

Așa e, dragul meu, pînă acum ai avut dreptate. Dar acum sună-l pe Kornél.

Bine, o să-l sun, am spus eu.

A răspuns Klári, mi-a spus că e noapte. I-am spus că știu. M-a întrebat ce s-a întîmplat. I-am spus că a murit Éva. M-a întrebat unde sînt acum. I-am spus că-s acasă. Mi-a spus să nu plec nicăieri și să-l aștept pe Kornél. Bine, i-am spus eu.

(moartea Évei)

Acum doi ani, în primăvară, Éva s-a întors acasă. Doar atît am aflat – de la János Radnóti. Kornél mi-a spus să-l caut.

Nici n-a venit la Budapesta. Fratele ei a așteptat-o la aeroportul din Viena și de acolo a dus-o acasă, la Sopron, ca s-o înmormînteze pe mama lor. Mai multe amănunte nu am aflat.

Și că Ádám era cam ȋicnit. Schizoid sau ce știu eu cum.
Că se credea matematician. A scris tot felul de ȋimpenii
despre liniile paralele. Atȋt am aflat.

Că, după ce tatăl lor a murit, el a supravegheat
dezvoltarea fizică și psihică a surorii sale mai mici cu șapte
ani decȋt el. A început s-o învețe să cȋnte la pian. Fiindcă
muzica și matematica sȋnt la fel. Și doar ele îl purifică pe om.
Iar între timp o șantajă pe Éva cu faptul că ea l-a ucis pe tatăl
lor. Care a murit de rușine pentru că fiica lui e o curvă care se
masturbează la șase ani. Atȋt am aflat.

El i-a atras atenȋia mamei lor că noaptea Éva iese pe
fereastră. Apoi tot el îi dădea noapte de noapte cheia de la
lacăt. În schimb înșira de fiecare dată ce i-ar putea face el
surioarei lui înlăntuite, dar nu-i face nimic, pentru că o
iubește. Atȋt am aflat.

Apoi, după ce Éva s-a măritat, fratele ei s-a mutat în
aceeași cameră cu mama lor. Restul camerelor din casa aceea
galbenă au rămas goale, fiindcă mama lui avea zilnic crize de
inimă. Pȋnă la optzeci și ceva de ani. Fiindcă băiatul era în
stare să o iubească, dar fata a părăsit-o ca pe o zdreanță. Din
cauza unui netrebnic, care, cu toate că era profesor, a corupt-o.
Ádám nu a putut pleca după Éva ca s-o aducă acasă,
fiindcă nu a primit pașaport. Fiindcă pe vremuri cei de la
Moravuri l-au anchetat, suspectȋndu-l de homosexualitate.
Dar a scăpat, din lipsă de probe.

Am aflat doar că Éva l-a părăsit prima oară pe János
Radnóti atunci cȋnd János a vrut să-i denunȋte pentru acte de
violență. A doua oară, în ziua în care s-au căsătorit. A treia
oară, cȋnd a rămas gravidă. A patra oară, cȋnd m-a văzut pe
mine în Dumbravă. A cincea oară, cȋnd a plecat în America.

Atunci, în afară de mine și de Ádám, i-a părăsit pe toȋi.
Chiar și pe Nóra.

Acum doi ani, cȋnd mama lor a murit, Ádám s-a dus s-o
aștepte pe Éva la aeroportul din Viena. La întoarcere, în
apropiere de oraș, s-au izbit cu toată viteza de un copac. Atȋt
am aflat.

A lăsat pe masa din bucătărie un bilet în care cerea să fie
însmormȋnȋaȋ toȋi trei deodată. Atȋt am aflat.

În cele din urmă Edward a luat cu el în America urna cu
cenușa Évei. Atȋt am aflat.

În locul acelei fotografii căcăcioase, ar fi trebuit să-iucid. Să-i extermin eu însumi. Să le dau foc la casă. Să ardă amîndoi în casa aia de nebuni, legați cu lanțuri ca niște cîini. Să se aleagă scrumul de ei. Mînca-i-ar viermii. Bătu-i-ar Dumnezeu să-i bată.

Scuze.

(agenția de turism)

Peste cîteva zile m-am dus la o agenție de turism de pe bulevard. Am întrebat dacă au excursii în Creta. Eram ferm convins că acolo nu e nimic, nici urmă de labirint sau de Minotaur, dar simțeam nevoia să mă duc. Femeia m-a întrebat cam de ce sumă dispun. I-am spus că asta nu are nici o importanță.

Totuși ea trebuie să știe, pentru că au foarte multe oferte și nu mi le poate prezenta pe toate.

Atunci n-are decît să le selecteze după alte criterii, i-am propus eu. M-a privit contrariată, așa că pînă la urmă am întrebat-o dacă nu au o hartă.

Nu au hărți, doar prospecte. Și înregistrări video cu locurile de cazare.

Am ales a doua variantă. M-a condus într-un birou din dos, m-a așezat în fața unui televizor și m-a întrebat ce casetă să îmi pună, pe cea cu hoteluri sau pe cea cu apartamente.

Pe cea cu apartamente, am spus eu.

Bineînțeles că acelea sînt mai ieftine, dar nu toate au aer condiționat, mi-a spus ea.

Nu face nimic, dacă ei au rezistat acolo cinci mii de ani fără aer condiționat, o lună, două o să rezist și eu.

Îi pare rău, dar ei au numai sejururi de șapte sau de paisprezece zile.

Atunci să-mi dea patru sejururi de cîte paisprezece zile și așa am rezolvat problema, i-am spus eu. Între timp mă gîndeam că ieri fie i-aș fi întors spatele la faza cu harta, fie aș fi așteptat-o pe cea cu aerul condiționat și atunci aș fi pus-o la punct pe mucoasa asta, astfel că aș fi ajuns să mă simt chiar mai prost decît ea. Nu spun că acum nu mă simțeam iritat, dar nu atît de tare încît să-mi fie rușine după aceea. Fata a pornit videocaseta, iar eu i-am cerut telecomanda și am pus imaginea pe repede înainte, ca nici unul dintre noi să nu sufere mai mult decît e necesar din cauza prezenței celuilalt.

Filmul era cam de nivelul unei televiziuni de cartier difuzate prin cablu. După apusul de soare pe care apărea titlul, o femeie într-un costum cu pantaloni verzi a început să se plimbe de-a lungul coastei Mării Egee și să prezinte clădirile mai întâi pe dinafară, apoi bucătăriile, dormitoare, iar la sfârșit a enumerat locurile de agrement. În majoritatea cadrelor se vedea și umbra operatorului, care se plectisea cu camera VHS pe umăr. Uneori, din politețe, mai opream derularea rapidă, dar îmi venea mai degrabă să las totul baltă, când deodată echipa de filmare a ajuns la apartamentul Evanghelia. Am dat filmul înapoi, ca să văd dacă nu m-am înșelat, dar citisem bine: între doi brazi albi, pe o tablă albastră scria cu litere galbene „Evanghelia“.

Unde vine asta? am întrebat-o eu pe fată, care mi-a spus că probabil e lângă Iraklion, o să se uite în catalog. La care eu i-am spus că atunci vreau să plătesc această excursie și, dacă se poate, să plec chiar mâine.

Așa ceva este exclus, fiindcă nu avem curse charter decât miercuri, mi-a spus ea, oarecum satisfăcută.

Atunci cumpără-mi pe mâine un bilet normal, i-am spus eu, apoi am plătit în avans cazarea pe două luni și suplimentul pentru că mergeam singur.

(controlul vamal)

În timp ce așteptam la vamă, m-am gândit tot timpul că poate ar fi fost mai bine să mă duc în America. Să mă întâlnesc măcar cu Edward. Apoi mi-am dat seama că n-ar fi avut nici un rost. Vameșul m-a întrebat ce am în servietă. Lucruri personale, i-am răspuns eu destul de iritat. M-a rugat să o deschid. M-a luat oarecum prin surprindere. În ultimii ani nimeni nu a fost curios să vadă ce aveam în bagajul de mână. Îl treceau prin tunelul cu raze și gata.

Sînt foarte personale, i-am spus eu, dar mi-am dat seama și singur că atunci când intri pe teritoriul unei țări, acesta nu poate fi un argument. Și că, dacă o să continui să mă arăt iritat, nu fac decât să-mi înrăutățesc situația. Așa că m-am scotocit prin buzunare după cheiță și am descuiat-o.

Ce sînt astea? m-a întrebat vameșul, cu toate că, desigur, și-a dat seama ce erau.

Negative, am spus eu. Eram gata să adaug că erau cu soția mea, dar apoi m-am gândit că nu aveam nici un motiv să intru într-o discuție de natură personală cu un străin. Bărbatul a luat o rolă la întâmplare și s-a întors spre fereastră, ca s-o cerceteze amănunțit. După cum mi-am dat seama din dosul teighelei, erau fotografiile de la Ózd, când ne-a prins ploaia. A rulat filmul și l-a pus la loc, în caseta lui neagră, apoi a scos altul. Erau din cabină, după un concert, dar după negativ nu mi-am dat seama când a fost asta. Văzînd sînii goi, bărbatul a devenit destul de tulburat. Venele de la mînă i s-au umflat, iar înghițiturile tot mai sonore și mai pripite îi trădau intensificarea activității glandelor salivare. Și-a dat seama și el de asta și, ca să-și ascundă tulburarea, a continuat să se uite cu atenție la tot filmul, pînă la capăt, pentru ca apoi să-l ruleze la loc, la fel ca pe primul.

V-am spus că sînt foarte personale, am adăugat, încercînd să par și eu tulburat, ca să-i atenuez întru cîtva stinghereala. De fapt nu mă deranja decît că servieta rămăsese deschisă, așa că puteam să mă aștept la tot felul de întrebări. M-am uitat în spate, fiindcă atunci când coada era lungă, obișnuiau să se grăbească, dar după mine nu mai era nimeni. Apoi mi-am amintit că am coborît ultimul din avion, ca să nu mă înghesui.

Care e ocupația dumneavoastră? m-a întrebat vameșul.

După o scurtă pauză, i-am spus că sînt fotograf. M-am gândit că dacă mi-ar cere vreo dovadă în acest sens, n-aș avea ce să-i arăt. Că acele o sută și ceva de role cu fotografii despre Éva nu dovedesc nimic. Așa că singura soluție era șpaga. Ceea ce eu uram, dar în sud era ceva tradițional, mult mai tradițional decît la noi. Poate că ar fi trebuit să fac asta de la bun început. Cincizeci sau o sută de dolari sînt tot bani oriunde, mi-am spus în sinea mea, dar, în loc de alte întrebări, vameșul a închis servieta și mi-a dat cheița, măsurîndu-mă cu niște priviri cît se poate de disprețuitoare.

Concediu plăcut, mi-a spus el.

(la Iraklion)

M-am oprit în fața benzii de bagaje care rula goală, așteptînd ca valiza mea cu haine să apară iar din dosul perdelei de cauciuc. Pe alocuri atîrnau flori artificiale, un copil de vreo opt ani aranja la perete cărucioarele zornăind ce zăceau împrăștiate peste tot, un soldat sprijinit de canatul ușii

ronțăia un băț de chibrit. Una peste alta, aeroportul Nikos Kazantzakis nu se deosebea prea tare de o haltă din pusta maghiară, m-am gândit eu și asta m-a liniștit întru cîtva. În scurt timp perdeaua de cauciuc s-a deschis și mi-a apărut valiza. Am rupt de pe mîner banderola de hîrtie cu inscripția Budapesta Iraklion, dar n-am găsit nicăieri un coș de gunoi, așa că mi-am mototolit-o în buzunar și am căutat un taxi care să mă ducă la Evaghelia. Era un loc destul de arid. Un dormitor, o chicinetă, un duș. Dar nici eu nu voiam să mă stabilesc acolo. Mi-am aranjat lucrurile. În ziua următoare m-am dus în oraș, mi-am cumpărat hîrtie, tăvi, soluții și un aparat de mărit folosit. Așa, măcar în cele două luni cît am selectat fotografiile, nu am simțit nimic. În asta constă avantajul fotografiei. Cînd ești numai tu cu filmul și cu hîrtia, o hîrtie de tot căcatul. Cu munca. Cu albul, cenușiul și negrul.

(Tezeu și Ariadna)

La Iraklion există un dig lung peste care trec uneori valurile, iar în bura de stropi se răsfrînge lumina. Ce-i drept, destul de rar. Ca atunci cînd scuturam cu Mama cearșafurile ude în curtea de la Mélyvár. Cînd începea să se însereze și aerul se mai răcorea, apăreau pe dig doi bătrîni în scaune cu roțile. Un bărbat și o femeie. Nu făceau nimic. Nu se plimbau încolo și-ncoace cu cărucioarele lor, nu discutau, nu jucau cărți. Stăteau și priveau marea. Sau altceva. Stăteau pînă ce se întuneca, apoi o porneau spre piață.

Mă uitam seară de seară la ei de pe terasa cafenelei de pe faleză. De fapt stăteam acolo din cauza lor. În ultima zi mi-am luat inima-n dinți și l-am întrebat pe chelner dacă nu știe de ce sînt infirmi. S-a uitat la mine mirat, ca mai toți cei din sud cînd își dau seama că lucrurile evidente pentru ei nu sînt evidente pentru toată lumea. Bineînțeles că știe, toată lumea știe. Ei sînt Tezeu și Ariadna, mi-a spus el.

De ce? l-am întrebat eu.

Fiindcă sînt nebuni, sărmanii, a spus el. Nu fac altceva decît să aștepte vaporul. Dar au fost artiști, cu un număr de senzație. Au avut turnee prin toată țara, ba chiar și în străinătate. Numărul consta în aceea că Tezeu sărea de pe trapez fără să fie asigurat, într-un *salto mortale*, iar Ariadna îi arunca frînghia, pe care Tezeu o prindea în aer și se salva. Totul fără plasă, fără nimic, doar cu arena plină cu rumeguș

sub ei. Odată, la Salonic, Ariadnei i s-a încolăcit frînghia de picior și n-a mai reușit să i-o arunce. Așa că a sărit după Tezeu, pentru ca el să se prindă de ea. Fiindcă Ariadna avea cablul de siguranță prins la brîu. Iar el s-a agățat de ea, așa că erau cît pe ce să scape. Dar pînă la urmă tot s-au nenorocit, fiindcă siguranța Ariadnei era doar pentru o singură persoană. Asta e regula cercului. Pentru un singur om.

Am plătit și m-am întors la Evanghelia. Să-mi fac bagajul. Mă gîndeam dacă a fost vreo clipă în viața noastră cînd aș fi îndrăznit să sar de la trapez. Cînd aș fi fost sută la sută sigur că Éva s-ar fi aruncat după mine. Probabil că ar fi sărit întotdeauna. Dar ea a avut grijă să nu fiu niciodată sigur. Probabil că și eu am făcut tot posibilul ca nici ea să nu fie sigură. Sau invers, doar Dumnezeu mai poate ști. Nu există otravă mai puternică decît teama. Mi-am amintit ce i-a spus lui Kornél cînd am cinat la restaurantul New York, după ce i-a apărut discul cu Chopin: Cine nu îndrăznește să aducă pe lume o viață nu merită să trăiască.

I-am fotografiat de pe terasa cafenelei. Jos, pe aleea îngustă de sub dig, o fetiță rostogolea un cerc de lemn. Se însera, umbrele erau alungite. Sus, pe dig, nu mai era nimeni, doar cei doi bătrîni în scaunele lor cu roțile. Tezeu și Ariadna. A fost ultima mea fotografie. Și ce dacă-i kitsch?

(expoziția)

Nimeni nu înțelegea de ce voiam să-mi fac expoziția în acea clădire fără nici un rost din Dumbravă. Nu prea aveam cum să spun că acum douăzeci și doi de ani tocmai aici, în umbra acestui zid, am văzut-o prima oară pe Éva. Acesta nu era un argument. În afară de mine, nu mai interesa pe nimeni. Nu exista nici un motiv să intereseze pe cineva. Era absolut indiferent dacă la Sankt Petersburg o bătrînă a fost sau nu omorîtă în bătaie. Doar pentru acea bătrînă și pentru studentul care a ucis-o nu era indiferent. Pe deasupra, sala din acea clădire era îngrozitoare, iar cum Muzeul de Artă era în renovare, birourile au fost mutate temporar acolo. Am spus că nu mă deranjează birourile, vreau să-mi expun lucrările pentru o singură zi, iar sala mare să fie transformată în cameră obscură. Directorul mi-a spus că asta e o nebunie, că instituția nu poate să finanțeze așa ceva și așa mai departe. I-am spus să lase finanțarea pe seama mea. Și-a dres glasul, a

zis cum că e imposibil să facă așa ceva și să-l înțeleg că el îmi vrea binele, pentru că ar fi ceva nedemn de arta mea, doar că eu nu-mi dau seama, în starea în care mă aflu. L-am întrebat dacă pot să-mi organizez expoziția unde consider eu că e locul ei sau ar trebui să duc și această colecție în străinătate, așa cum am făcut cu primele fotografii pe vremea lui Kádár.

Nu te supăra, dar nu-mi dau seama ce ți-a venit, asta nu are nici o legătură cu Kádár, este o concepție pur și simplu sentimentalistă, infantilă și diletantă.

I-am spus că așa este, dar mă doare-n cur.

M-am ridicat și am ieșit fără să-l salut. A venit după mine pe coridor și mi-a spus, bine, n-ai decît să faci ce vrei.

Pînă la urmă mi-a trebuit o săptămînă întreagă să acopăr ferestrele, să vopsesc sala în negru, să pun perdele la intrare și să montez cele două corpuri de iluminat. Mi-am dat seama că era mult mai simplu să aduc acolo colile de la fabrică, ca să fac fotografiile pe loc. M-au ajutat cîțiva asistenți să le măresc pe hîrțile întinse pe pereți.

La deschidere a vorbit Kornél. A spus că aceia care nu sînt în stare să cedeze fie înnebunesc, fie devin fotografi. Iar un fotograf renunță mai degrabă la propria viață decît la aparatul de fotografiat sau la fotografiile lui. Capa, Diane Arbus, Mapplethorpe.

Iar acum cineva renunță la propriile fotografii, probabil ca să nu înnebunească. Stăm într-o cameră obscură ca să vedem exact ce a văzut el înainte să vadă în lumina naturală imaginile la care va renunța pentru totdeauna.

Cele spuse de el m-au enervat. L-am rugat să vorbească crezînd că va fi în stare să explice mai bine decît mine ce se întîmplă acolo. Că Éva a murit. Doar atît. Și că nu există stare mai pură ca doliul. Că, după Mama, singura mea speranță era Éva, dar după Éva nu mai am nici una. Poate că alții au, dar asta nu are nici o legătură cu mine. Nu mă mai interesează în mod deosebit nici Dumnezeu, nici Patria. N-am să mai dau ochii cu El, iar patria m-a interesat numai cîta vreme a trăit János Kádár. Realitatea de acum, cu ungurii care-i înjură pe evrei și evreii care-i înjură pe unguri, în timp ce foștii înalți funcționari de partid, deveniți miliardari, rîd de toți la grămadă, e mai nasoală decît tot ce a prezis Tata. La fel cum nu mă mai interesează nici forța sexualității, nici cea a morții. Nu are nici un rost să explorez ca să mai descopăr o

dată tainele ascunse ale materiei numai pentru că sînt încă în viață. Oricum, moartea nu va deveni pentru nimeni mai limpede decît atunci cînd ești în fața mortului tău. Iar vorbăria despre moarte a celor vii mă plictisește la fel de mult ca fotografiile mele. Fiindcă nu au nici un înțeles. În afară de vanitatea mea satisfăcută, nu mi s-a întîmplat nimic datorită fotografiilor mele. Nu am avut parte de așa-zisa evoluție interioară. Mă trec toate nădușelile cînd aud de evoluția interioară. Eu cel puțin, de la moartea Mamei pînă la moartea Évei, nu am simțit nici un fel de evoluție interioară. Simt și acum absolut la fel ca la șaisprezece ani. Am acasă exact atîtea conserve și paste făinoase cît ar ajunge vreme de o lună unei familii cu cinci copii. În schimb n-am copii și se pare că nici nu voi avea. Cu toate că acesta ar fi singurul sens al vieții. Poate Kőszegi înțelegea mai bine decît Tata diferitele ideologii, dar ideologiile pot fi schimbate foarte ușor, nu-i așa? Ca un tablou de pe perete. Însă pentru Tata eu eram destul de greu de schimbat. Despre asta e vorba în fotografiile mele. Despre lașitatea Évei și, bineînțeles, a mea. Despre faptul că a dispărut fără urmă, oricît de bune au fost cronicile la discul ei cu Chopin. Doar noi doi, împreună, am fi putut lăsa în spatele nostru o urmă care să aibă într-adevăr un rost. O viață. Numai că eu nu sînt în stare să exprim asta în mod inteligibil. Fiindcă nu e treaba mea să vorbesc la un vernisaj. De aceea l-am rugat pe Kornél. Iar el s-a apucat să spună tot felul de tîmpenii despre renunțare și nebunie. Nu eram cîtuși de puțin nebun, știam foarte bine ce fac, nu renunțam la nimic, duceam la bun sfîrșit ceva. Numai că, după ce cincisprezece ani la rînd am fost prea laș ca să-mi expun fotografiile, de cincisprezece ani sînt la fel de laș ca să nu mi le mai expun.

Apoi Kornél i-a rugat pe cei prezenți să-și imagineze că, pentru cîteva clipe, gravitația dispăre. Ar fi suficient ca toate mările și fluviile să se ridice la cer. Ca nisipurile deșerturilor să se amestece în mocirlele cerești. Ca Luna s-o ia razna. Ca noi înșine să plutim în aer, așa cum ne-am dorit cînd am auzit descrierile lui Gagarin. Că, pentru doar cîteva clipe, nimic nu mai are greutate, dar acele cîteva clipe ar fi suficiente ca să regretăm toate greutățile, toate poverile care ne-au fost date. Ei bine, cam acesta este mesajul expoziției noastre. Vă mulțumesc pentru prezență.

Rîsete, păi cum să nu fi venit.

Aceste chicoteli atotștiutoare au fost chiar mai enervante decît discursul lui Kornél. L-am rugat pe Zoltán să aprindă

luminile. *Mehr licht*, a glumit cineva, la care am fost cât pe ce să-l bag în mă-sa. Regretam că n-am făcut totul de unul singur.

Iar în clipa aceea Zoltán a stins încet lumina roșie din camera obscură și a mărit la o mie cinci sute spoturile îndreptate spre fotografii.

Adevărul e că și eu am văzut abia atunci pentru prima oară fotografiile. Nu am simțit nimic. S-a întâmplat ceea ce trebuia să se întâmple, dar numai chimic și, desigur, optic. Însă în sufletul nostru nici optica, nici chimia nu prea au vreun rost. Așa cum nimeni nu devine nemuritor prin faptul că îl fotografiem, nici nu încetează să mai existe dacă îi distrugem fotografia. Dar nu mai are nici o importanță, măcar nu a rămas nici o urmă după fotografiile pe care nu le-a luat cu ea fiindcă nu a vrut să le vadă în nenorocita de viață reală. Cele două realități nu încăpeau una lângă alta. Încet, în lumina puternică, fotografiile nefixate au început să se înnegrească. Cel mai mult a rezistat, nu știu de ce, fotografia cu scena goală de la Academia de Muzică, dar pînă la urmă a dispărut și ea.

Sala era plină. Cei de la televiziune protestau că așa nu se poate filma ca lumea. Angajatul galeriei alerga de colo pînă colo ca să filmeze totul pe VHS. O ziaristă m-a întrebat dacă astfel expoziția s-a sfîrșit sau se va mai repeta și mîine. I-am spus că nu va mai fi nimic. Regretam amarnic totul. Voiam să ies și să-mi aprind o țigară.

Atunci s-a întâmplat ceva ce nu mi-aș fi putut imagina nici în cele mai urîte vise. Barabási, unul din afaceriștii de după schimbarea regimului, care începuse să-mi achiziționeze fotografiile cînd încă nimeni nu s-ar fi gîndit s-o facă, m-a luat de braț și m-a întrebat în șoaptă dacă pot să-i declar, pe cuvînt de onoare, că nu mai am acele negative. La care i-am răspuns că, după părerea lui, dacă le-aș mai avea, ce rost ar fi avut această expoziție?

Și chiar nu mai ai nici un negativ cu Éva? Le-ai ars pe toate?

Așa e. Adică îl mai am pe primul.

Atunci consideră că le-am cumpărat pe toate. Amănuntele le discutăm mai tîrziu.

Cred că nu m-ai înțeles bine. Aceste fotografii nu mai există. Așa că nu pot fi de vînzare.

Te înțeleg. Atunci îți dau zece milioane pentru întreaga colecție.

Privește în jur: aceste fotografii au dispărut.

Ascultă-mă, András, pentru atîta hîrtie fotografică stricată nici în America nu primești mai mult.

La care Guttman s-a întors și a spus din vîrful buzelor, unsprezece.

Sînteți pur și simplu niște escroci. Și le-am întors spatele. Mă gîndeam că nu am pălmuit pe nimeni în viața mea și, indiferent cît oi mai avea de trăit, aș vrea ca lucrurile să rămînă la fel. Era într-adevăr ca într-un coșmar. Nu asta am vrut, nu am vrut cîtuși de puțin așa ceva, dar, ca aproape întotdeauna, am calculat greșit. Unsprezece cinci sute, a strigat după mine Barabási, dar acum nu mai conta. Éva nu mai era nicăieri, ca să mă tragă de mînă.

(moartea Mamei)

În ziua în care a murit Mama s-au petrecut următoarele.

Cînd s-a întors de la muncă, a început să facă curățenie. Cînd a ajuns la camera Tatei, a renunțat. M-a rugat pe mine să continui. I-am spus că acolo nu e nimic de curățat.

A început să mă certe cum că atîta lucru pot să fac și eu.

I-am spus că dacă mă apuc eu să fac curat, s-ar putea să aibă surprize.

Mi-a spus că nu se aștepta la așa ceva din partea mea. Am luat cîrpa de praf, mătura, fîrașul și am intrat.

Am tras perdelele. Se însera, abia vedeam cîte ceva.

Pe biroul Tatei erau scrisorile ei de trei ani. Mama îi scria cîte una, ba chiar și două, în fiecare lună. Apoi le punea pe biroul Tatei.

Scrisa pe hîrtie de dactilografiat, cu litere mari. Dragul meu.

Am deschis fereastra.

Am măturat, am șters praful.

Apoi m-am așezat la masă și am citit-o pe cea de deasupra. De fapt nici nu erau scrisori. Mai degrabă un fel de jurnal sau niște înșiruiți cu cele întîmplate aici. Cu viața noastră. Cu de toate.

N-am avut răbdare să le citesc pînă la capăt. Vecinii. Grădina. Notele mele la școală. Ce citesc.

Că șeful de atelier de la croitorie i-a făcut avansuri.

Nu era în ele nimic despre care să nu fi știut și eu.

Despre șeful de atelier mi-a povestit plîngînd.

I-ar fi povestit și Tatei dacă ar fi fost acasă.

Dar dacă Tata ar fi fost acasă, n-ar fi avut ce să-i povestească, fiindcă atunci nici ea n-ar fi trebuit să lucreze la croitorie.

Am ieșit și i-am spus că am terminat. Mama stătea în bucătărie și nu făcea nimic.

Mi-a spus să fac curat ca lumea, fiindcă nu putem să-l primim pe Tata oricum.

Bine, i-am spus eu.

M-am întors. Le-am luat pe toate, le-am mototolit și le-am aruncat la coș.

Nu a ieșit decât după ce m-am dus în curte, le-am aprins și ele s-au făcut scrum. Abia atunci m-a întrebat ce fac.

Nu i-am spus nimic.

M-a văzut ce fac de la fereastra bucătăriei.

Nu mi-a spus nimic. S-a întors înăuntru.

A pus cina, am mâncat.

Am întrebat-o ce-o să facem acum.

Nu știe, mi-a spus ea. Întotdeauna o să fie cumva.

I-am spus că e ca și cum Tata ar fi murit de trei ani, iar acum ar învia.

A tăcut.

Am întrebat-o dacă vrea să spăl eu vasele.

Mi-a spus că le spală ea. Până la urmă nu le-a spălat.

M-am dus în cameră și m-am culcat.

Apoi m-am sculat și am luat albumul lui Schiele. Semnul de carte era la femeia culcată.

Mă enerva.

O auzeam cum împachetează ceva în camera Tatei. Nu știam ce, nu era nimic de împachetat.

Mă gîndeam că ar fi fost mai bine dacă Tata ar fi murit. Așa am fi știut măcar cum stă treaba. Ceva sigur. Care nu se mai poate schimba.

Am întors pagina la următoarea femeie. Apoi am închis albumul.

Am stins lumina și am încercat să mi-o imaginez pe Imolka.

Cum o strivește Dorvai de masă. Mama s-a dus în sufragerie și a început să cînte concertul în La minor de Grieg. Doar asta cînta ea uneori. Și numai cînd era singură.

Apoi a închis capacul de la claviatură și a spus doamnedumnezeule.

Am crezut că plînge.

Abia așteptam ca Darvai să o apuce pe Imolka de păr și să o reguleze pînă ce ea începe să urle că vainuvreau, numaiopot, futemă. Dar nu-i auzeam glasul. Nu auzeam nimic altceva decît liniștea din sufragerie.

Dimineața Mama ar fi trebuit să intre și să-mi spună că soarele e deja sus pe cer, dragul meu.

La care eu ar fi trebuit să-i răspund că atunci e bine.

(jocul)

Azi am găsit din nou un măr. Nu știu cine ce vrea, dar mă enervează cumplit. Dacă-l iau, mîine o să găsesc altul, dacă-l las, mîine mai găsesc unul lîngă el, dacă pun eu unul, al meu dispare. Azi, cînd am coborît după pîine, am mușcat în glumă din măr. Cu toate că nu-mi plac în mod deosebit merele. Le cumpăr fiindcă se păstrează multă vreme. Cînd m-am întors, nu m-am uitat. Apoi, seara, am observat că al meu a rămas așa cum l-am lăsat, iar celălalt era mîncat de jur împrejur. Sînt sigur că nu erau țigănușii din fundul curții. Iar dacă are cineva ceva cu mine, atunci să-mi bată la ușă și să-mi spună.

(sora mea)

Anul trecut, la vernisajul de la Londra, s-a apropiat de mine o femeie. Părea cu vreo cîțiva ani mai tînăra decît mine. Avea o față de vultur.

Fotografiile astea sînt cam înspăimîntătoare, mi-a spus ea în ungurește.

Nu asta a fost intenția mea, i-am spus eu.

Era o femeie antipatică. Sau cel puțin avea ceva ce mă deranja. M-am gîndit că era membră sau chiar lideră a comunității maghiare din oraș. Și că o să mă întrebe de îndată de ce comuniștii sînt lăsați să umble liberi pe străzile Budapestei. Sau ceva asemănător. De trei ani mi se pune peste tot această întrebare. Și nu am nici un răspuns potrivit. I-am spus odată cuiva că nu faptul că sînt lăsați să alerge de capul lor e cea mai mare infamie, dar nu a fost mulțumit. Pe de altă parte adevărata infamie au fost afișele electorale de la alegerile libere. Dădeau impresia că aveau ce să le promită oamenilor. Și au avut. Nu mai are importanță. Femeia aceea

cu chip de vultur stătea în fața mea, iar eu nu eram în stare și nici nu voiam să am de-a face cu ea.

Totuși sînt destul de înfricoșătoare. Mai ales dacă mă gîndesc că noi doi sîntem aproape frați.

Chiar așa? i-am spus eu, încercînd să rîd.

Klára Zenta, mi-a spus ea și mi-a întins mîna. Dacă nu mă înșel, mama dumatăle a fost prima soția a tatălui meu.

Eram înmărmurit. Nici n-o mai vedeam. Și făceam eforturi să nu-mi tremure paharul din mînă.

Credeam că știi.

N-am știut, i-am spus eu. Ceea ce era adevărat. Pe de altă parte am vrut pînă în ultima zi să-l întreb pe Tata cine era acel doctor Zenta care m-a scăpat pe vremuri de armată.

Interesant.

Da, i-am spus eu.

Atunci probabil nu ai aflat nici că noi doi am avut o surioară.

Stătea cu paharul de vin în mînă. De jur împrejur atîrnau pe pereți cincizeci de fotografii de-ale mele. Aveam cincizeci de ani. Credeam că, în linii mari, am trecut prin toate greutățile vieții. De un an am renunțat la aparatul de fotografiat, nu mi-au mai rămas decît expozițiile astea.

I-am spus să ieșim la aer. Ne-am așezat pe treptele muzeului. Era un amurg înăbușitor. În partea cealaltă a pieței lătra un cîine. A apărut o ambulanță cu sirena pornită. Apoi s-a oprit în fața catedralei.

Am întrebat-o cu ce se ocupă aici. Mi-a spus că lucrează la ambasadă. A și corespondat cu mine. Îmi pare rău, nu-mi amintesc, am spus eu. Mi-a spus că n-am ce să-mi amintesc, pentru că ea scrie scrisorile, dar altcineva le semnează.

Mi-a spus că Johanna Zenta a trăit o singură zi, de fapt chiar mai puțin. Că e înmormîntată la Kerepesi, dar nici ea nu știe unde. Probabil undeva în spate, unde sînt copiii. Că tatăl ei a fost cel mai bun prieten al unchiului meu și că așa a cunoscut-o pe Mama. Că Mama nici nu împlinise douăzeci de ani și că au dus-o cu forța la înmormîntare. Că, atunci cînd au divorțat, ea a rupt orice legătură cu fostul ei soț.

Cum de le știi pe toate? am întrebat-o eu.

Acasă obișnuiam să discutăm.

Și noi obișnuiam, i-am spus eu iritat.

A rîs.

Mi-a spus că mie mi-e ușor, chiar dacă fotografiile astea sînt apăsătoare.

Am întrebat-o de ce.

Pentru că măcar tatăl tău nu a fost securist.

Îmi pare rău, i-am spus eu. Da, în această privință chiar mi-e mai ușor.

Aș fi vrut s-o întreb cum adică a fost securist când de fapt a fost medic. Dar nu am întrebat-o, fiindcă ar fi reieșit că m-am întâlnit o dată cu el.

M-a întrebat dacă nu vreau să iau mâine prânzul cu ea.

I-am spus că am avion diseară.

Atunci drum bun, mi-a spus ea.

(ofițerul de legătură)

Am un cunoscut istoric care a scormonit prin trecutul doctorului János Zenta. A absolvit Medicina. Și-a luat doctoratul în psihiatrie. Se ocupa cu hipnoza, dar, la ordinul partidului, a renunțat. După ce fasciștii maghiari l-au ucis pe prietenul lui, Iván Hollós, a intrat în Partidul Comunist. A participat, ca specialist în medicină, la înființarea Securității Statului. Apoi s-a retras și a lucrat ca psihiatru. Apoi s-a întors la Ministerul de Interne. Ca ofițer de legătură. Datorită talentului său de manipulator, era considerat unul dintre cei mai eficienți angajați. Apoi a devenit ofițer instructor. El scria manualele de procedură pentru turnători. S-a însurat de două ori. Klára Zenta s-a născut din a doua căsnicie. S-a împușcat în cap din cauza unui caz de corupție. Dacă am socotit bine, el a fost colonelul pe care nu trebuia să știm cum îl cheamă. Cel care a aranjat ca Mamei să-i fie înapoiat pianul.

Kornél m-a întrebat de ce nu vreau să mă întâlnesc cu femeia aceea. Doar avem rădăcini comune.

Nu sînt comune, i-am spus eu.

(decorația)

La mijlocul lunii octombrie m-a sunat o femeie de la biroul prim-ministrului. Cum că voi fi decorat și dacă accept. Mai precis, dacă preiau decorația personal sau o să deleg pe cineva. Bineînțeles că o preiau personal, i-am spus eu. Mi-a spus că sînt foarte bucuroși și că decernarea va avea loc pe douăzeci și trei octombrie. Abia atunci mi-am dat seama că eram deja în octombrie.

Pe douăzeci și trei m-am dus la ceremonie. În dreapta Cetatea, în stînga Parlamentul. M-am gîndit că atunci cînd am făcut prima mea fotografie de pe pod, cu Zorki-ul, nici prin gînd nu mi-a trecut că voi pune vreodată piciorul în clădirea aceea. Nici nu-mi doream. Ce-i drept, pe vremea aceea aici, la mijloc, încă era Kádár. Pe ceilalți decorați îi cunoșteam doar din vedere sau deloc. Era destul de neplăcut să vii singur într-un loc ca acela. M-am uitat în jur după chelnerița care aducea tava cu paharele de șampanie, dar nu fiindcă doream să beau, ci ca să am cu ce să-mi umplu timpul. N-am văzut nici o chelneriță.

Várnai, pe care-l cunoscusem cînd m-am întors din Japonia și am avut vedere dublă, iar pe atunci nu era decît un opozant democrat, a pus mîna pe umărul meu și mi-a spus tulburat doar atît: Îmi pare rău. Apoi a plecat grăbit mai departe. Am crezut că era o glumă, din cauza protocolului. Apoi m-am gîndit că regretă că nu ei îmi dau decorația aceea. Apoi că nici așa nu ar fi fost mai plăcut. Apoi că el era medic. Și că a aflat de undeva rezultatele analizelor mele de laborator. Mi-am amintit că în ziua precedentă telefonul a sunat întruna, dar n-am răspuns niciodată. Eram sigur că mă sună din cauza analizelor, dar încă nu voiam să aflu rezultatele. Pînă la urmă l-am scos din priză. Apoi mi-am amintit că nu avea de unde să le știe, fiindcă el era oculist. Asta m-a liniștit de tot.

A început ceremonia, cu președintele statului, cîțiva miniștri și așa mai departe. În cutie erau o cruce mare și una mai mică, pe care puteai să o porți la diferite ocazii fără să ți se deșire reverul de la veston. Prezentatoarea a citit că mi s-a acordat acea cruce pentru activitatea mea neabătută în propagarea la nivel internațional a artei și culturii maghiare. La început m-am gîndit că era a doua cruce pe care o primesc în această clădire nu pentru munca mea, ci pentru prestigiul meu internațional. Că nici în această privință nu s-a schimbat nimic. Apoi că era firesc, fiindcă, în trecerea anilor, tocmai ceremoniile rămîn neschimbate. Apoi că dacă am acceptat-o pe prima, n-aș avea nici un motiv să o refuz pe asta. Apoi că această cutie va încăpea de minune în sertarul de jos al vitrinei. Apoi la ce-i face pe unii să-și țină decorațiile în vitrină, la vedere. Sau ce-i face pe alții să-i desconsidere sau chiar să le rîdă în nas celor pentru care asemenea vitrine sînt importante. Apoi că de fapt și eu aș fi demn de tot disprețul, fiindcă încă de acum zece ani nu mai fotografiam cu aparatul

Leica primit de la Tata, ci cu unul fabricat special pentru mine. După strîngerile de mînă, cînd m-am întors, nu am mai văzut decît un bărbat, o femeie, un bărbat, o femeie. Pur și simplu am înlemnit. Prezentatoarea mi-a făcut un semn discret să mă întorc liniștit la locul meu.

După decernare a urmat un interviu pentru televiziune, care urma să fie montat pentru știrile de la amiază. Reporterul era tînăr și agil. M-a întrebat dacă, după recunoașterea mea internațională, o decorație maghiară ca aceasta mai înseamnă ceva pentru mine. Bineînțeles că da, i-am spus eu. Ce? m-a întrebat el. Mult, i-am răspuns eu. Totuși el mi-ar fi recunoscător dacă i-aș răspunde mai pe larg. Știți, aici m-am născut, aici am făcut majoritatea fotografiilor, sînt printre puținii care nu au devenit cunoscuți în lumea largă după ce au părăsit țara. Mi se pare firesc să mă intereseze soarta fotografiilor mele aici, în Ungaria. O decorație e întru cîtva ca un aparat de fotografiat. De ambele părți ale ei stă cineva. De o parte cel care vede, de cealaltă, cel care este văzut. Numai că aici rolurile s-au inversat. Dar pentru ca și această inversare de roluri să poată fi bine redată, n-ar fi rău ca ferestrele Parlamentului să fie mai curate.

Ce vreau să spun cu asta?

Exact ce am spus. Să se poată vedea afară. Deocamdată se pare că recunoașterea mea internațională este destul de vizibilă de aici, dinăuntru. Numai că ea a fost vizibilă și pentru György Aczél. Aș fi fericit dacă aș primi următoarea cruce pentru lucrările mele. Și dacă nu aș fi singurul fotograf de aici. Fiindcă mai sînt o mulțime.

Da, asta e foarte important – și cît de simpatică este pentru el solidaritatea pe care o manifest față de confrății mei.

Asta nu este solidaritate, ci luciditate. Steaua aceea roșie din vîrful cupolei avea o mare forță de coeziune. Dar dacă și în continuare crucile vor fi acordate numai pentru recunoașterea internațională, pînă la urmă vor pleca și cei care pe vremea lui Kádár au considerat că era al naibii de important să rămînă. Pentru că nu vor mai avea nimic de așteptat.

La care el a spus că am din nou perfectă dreptate și că nu vrea să insiste asupra unui subiect delicat, așa că bineînțeles că nu sînt obligat să-i răspund, dar el e curios să afle cum am reușit să mă împac sufletește cu ceea ce s-a aflat tocmai acum, printr-o nefericită coincidență, despre trecutul tatălui meu. Mai ales după ce anul trecut a fost decorat

postum pentru participarea sa la revoluția din cincizeci și șase.

I-am spus că n-am înțeles întrebarea, fiindcă într-adevăr n-am înțeles-o.

Păi, faptul că a fost turnător. Că numele lui figurează pe lista dată publicității alaltăieri.

Ce fel de listă? am vrut să-l întreb, dar n-am fost în stare. Mă uitam nemișcat la băiatul acela care se uita nemișcat la mine, cu zîmbetul lui public obligatoriu și cu microfonul public în mână.

Aveți vreo idee cu ce a fost șantajat?

Tot nu reușeam să articulez nici un cuvânt.

Cum v-am spus, bineînțeles că nu sînteți obligat să-mi răspundeți.

N-aveau cu ce să-l șantajeze, i-am spus eu.

Vreți să spuneți că a colaborat de bunăvoie cu cei de la Interne?

Mi-am amintit cum stăteam toți trei, cu tot cu dr. Zenta, primul soț al Mamei, în camera Tatei. Ei doi în fotolii, iar eu pe scăunelul adus din bucătărie. Pe masă, sticla de vin și pahare. Chibrituri, țigările, scrumiera. Cînd am întrebat, ce să fac, să mă spînzur?

Nu a colaborat de bunăvoie. Eu l-am îndemnat să semneze.

Poftim?

Eu l-am rugat să o facă. Ce e atît de greu de înțeles?

Stop. Józsi, oprește imediat camera! Și sunetul! Dumneata îți dai seama ce spui?

Da.

(la Kornél)

I-am telefonat lui Kornél din stația de metrou de la piața Kossuth. Mi-a spus că ieri-dimineață m-a sunat întruna. M-a chemat la ei. S-au mutat de doi ani în Óbuda, am fost de vreo două-trei ori acolo. Era un cartier frumos, dar, din păcate, trebuia să străbat pe jos cartierul experimental. În autobuz am uitat să-mi compoztez biletul, așa că m-au amendat. De fapt tipa a fost cumsecade și mi-a spus că dacă plătesc pe loc, e mai puțin. Aveam banii în buzunarul de la haină, așa că n-aș fi putut să-i scot decît dacă scoteam mai întîi cutia cu decorația. I-am spus că prefer să-mi scrie procesul-verbal. Mi-a spus că am putea ajunge la o înțelegere și să plătesc

doar jumătate din amendă. Dar și pentru asta ar fi trebuit să-mi scot banii de lângă cruce, așa că am rămas la procesul-verbal. Chiar dacă-mi puteam permite, n-am reușit nici pînă în ziua de azi să mă împac cu ideea de a merge cu taxiul pînă în Óbuda.

Mie îmi plăcea mai mult casa din Budafok, dar ea nu mai exista de vreo douăzeci de ani. Noii proprietari au demolat jumătate din ea și au reconstruit-o cum se cuvine. Desigur, fără trepte care să se clatine și fără poartă care să scîrțîie. Era și asta o casă frumoasă, dar pe mine mă lăsa rece. Probabil că nu-mi lipsea decît să mă așez în grădină și să mă uit o jumătate de oră la o furnică. Timp aș fi avut s-o fac, dar în realitate mă reținea doar teama. Să nu reiasă că nici din perspectiva mea, nici din cea a vreunei instanțe atotputernice, nu am ajuns mai breaz decît eram la nouăsprezece ani.

Pînă ce, după Budafok și alte două locuințe din centru, au reușit să se mute în această vilă, doi dintre cei trei băieți au plecat deja, iar al treilea își ținea încă lucrurile acasă mai mult din milă. În orice caz, data trecută am simțit un fel de satisfacție, pentru că pînă la urmă am reușit să fac măcar o singură fotografie cu cei trei băieți, care putea fi expusă într-o casă de oameni.

Kornél mi-a arătat ziarul și am parcurs în grabă lista. Nu erau decît cei din cincizeci și șase. M-am gîndit că cineva se pregătea pentru alegerile următoare. Lovas era și el printre ei, Kószei nu. Dar bineînțeles că asta nu însemna nimic.

L-am întrebat ce să fac.

Kornél mi-a spus că nu știe. Uneori îl apucă și pe el frica să nu se descopere și despre tatăl lui ceva.

Fii liniștit, despre el n-are ce să se descopere.

Pînă acum două zile și eu ți-aș fi spus la fel.

Stăteam în camera lui. La una din ferestrele casei de peste drum o femeie uda florile. Ca bătrîna de pe vremuri, cea din dosul perdelei de nailon, pe care am fotografiat-o de nenumărate ori în zadar. M-am gîndit că dacă aș mai face fotografii, aș ține Leica la fel ca atunci. Poate doar aș poza mai precis, dar fotografia n-ar fi cu nimic mai bună.

Știi cine a fost ofițerul lui de legătură? Primul soț al Mamei.

De ce crezi asta?

Nu cred, știu. L-au racolat când m-au scutit de armată.
Te implor, nu începe din nou.
Ce?
Știi tu foarte bine. Să te autoflagezi.
Mai bine nu începe tu.

N-ai de unde să știi. Poate că lista asta e o minciună.
Da, poate că lista e o minciună. Totuși eu știu. Am trăit împreună cu el.

Și eu am trăit împreună cu tatăl meu. Și tatăl meu a murit de cancer. N-ai de unde să știi!

Ba am.

Ți-am spus să nu începi, András!

Klári a adus cafelele și m-a întrebat dacă am primit rezultatele de la analize. I-am spus că poate mâine. Mi-a spus că de fapt e totuna, fiindcă oricum nu pot să merg la nici un spital de aici, astea sînt niște abatoare. Exagerezi, draga mea, i-a spus Kornél. Klári a spus că e vestită pentru asta, dar tot n-o să mă internez aici și că ea cunoaște pe cineva la Stockholm. Mi-e teamă că e totuna, i-am spus eu. S-a uitat la mine fără să zică nimic. N-a spus decît atît: Poate pentru tine. A ieșit. Adevărul e că avea dreptate.

Știam că o să-mi fie frică, dar n-am crezut că atît de tare. Probabil pentru că l-am văzut pe Tata. Sau mai degrabă pentru că l-am auzit atunci de pe stradă cum scîncea de durere. Habar n-am pe cine a turnat și de ce. Nici nu voi afla vreodată. În schimb știu cum stătea dimineața în fața oglinzii. Cum a urlat la mine când am dat peste ei în crîșma de pe strada Thököly, cum că să nu îndrăznesc să-i pun cîntecul la îndoială. Și, bineînțeles, cum i-am spus că el a fost deja închis pentru nimic, așa că poate să semneze liniștit. De parcă ai putea să-ți răscumperi o greșală viitoare. În șaiszeci și unu, la șaptesprezece ani, nici Dumnezeu nu și-ar fi imaginat că peste treizeci și trei de ani vom putea încărungi în cîteva zile din cauza acelei propoziții de odinioară.

(ziarele)

Pînă la urmă redactorul de la știri s-a decis ca totuși să nu taie propoziția aceea. Nu am televizor, așa că am aflat seara, după ce m-au sunat mai mulți cunoscuți. Unii m-au

compătimit, câțiva anonimi m-au înjurat, iar alții m-au luat la rost pentru că am îndrăznit să-l compromit pe tatăl meu.

Dimineața am coborât la chioșcul de ziare de la Poligon. L-am întrebat pe vânzător care sînt ziarele mai importante. Bărbatul s-a holbat la mine fără să spună nimic. I-am spus că eu nu prea citesc ziare, așa că îl rog să mă lămurească. A continuat să se holbeze, iar pînă la urmă mi-a spus că sînt mai multe, depinde ce mă interesează. Atunci să-mi dea cîte unul din fiecare, i-am spus eu. Le-a adunat și abia atunci mi-am dat seama de ce se holba așa la mine. Cu toate expozițiile, albumele și crucile mele luate la un loc, niciodată nu mi-a apărut poza pe prima pagină a atîtor ziare.

András Szabad a recunoscut că a fost colaboraționist. Guvernul l-a decorat pe fiul unui turnător. Fiul a luat păcatul tatălui asupra sa. Conștiința încărcată a fotografului de nuduri. Și-a constrîns tatăl să toarne, ca să-și facă o carieră internațională. Și așa mai departe. Pe celelalte le-am uitat.

M-am gîndit că fotografiile sînt mult mai explicite decît cuvintele. Un bărbat cu bastonul atîrnat pe braț înșiră farfurii cu supă pe bulevard. Chiar dacă aș fi crezut că e un cerșetor sau un saltimbanc, tot aș fi fost mai aproape de adevăr decît prin înțelesul cîtorva cuvinte, ca, de pildă: Eu l-am îndemnat să semneze.

Cînd am ajuns acasă, la început m-am gîndit să scot telefonul din priză. Apoi am renunțat. Fiindcă orice era mai bine decît liniștea. Mă îngrijesc să am întotdeauna mîncare rece în casă. Am mîncat. Primul care m-a sunat a fost Lovas. Ca să cer imediat un drept la replică, fiindcă lista asta e o calomnie, el nu a turnat pe nimeni. I-am spus că-l cred, dar eu nu pot să cer așa ceva în numele lui. Mi-a spus că, după cîte a făcut el pentru Tata, nu se aștepta la una ca asta din partea mea. Că mă feresc să-mi folosesc numele ca să-i spăl onoarea. I-am spus că pentru asta nu-și poate folosi numele decît el. Mi-a spus că Tata ar fi dezamăgit la vederea lașității mele. I-am spus că, după părerea mea, se înșală, Tata n-ar fi dezamăgit. Apoi m-au sunat câțiva ziariști. I-am răspuns fiecăruia că ieri, la televizor, am spus tot ce aveam de spus în această privință. Da, sînt de acord cu dumneavoastră că a fost o iresponsabilitate din partea mea. Da, sînt de acord cu dumneavoastră că opinia publică are dreptul să afle adevărul, totuși, ca să fiu mai explicit, stimată doamnă, cred că acest drept se referă mai degrabă la public, nu la opinie. Da, sînt de

acord că știrea va face mare vîlvă în Occident. Nu, nu mi-e teamă de asta. Fiți liniștit, domnule, tocmai la Berlin și tocmai datorită acestei fraze nu-mi vor fi scoase fotografiile din muzee. Da, dragă Péter, te cred că mă compătimești, nici ție nu pot să-ți spun mai mult decît atît. Apoi m-au sunat de la spital că mi-au terminat analizele. Cred că sînt pozitive. Dar fiți amabilă, puteți să mi le spuneți liniștită și la telefon. Nu mă interesează că nu e chiar atît de simplu, nu mă interesează de la ce s-a infectat cultura. Da, știu ce înseamnă pozitiv. Nu, dragă Gábor, nu vreau nici o expoziție. Chiar dacă, după părerea ta, acum ar fi situația ideală, și nu pentru că mi-e teamă, fiindcă nu mi-e teamă, ci pentru că nici pînă acum n-am vrut. De ce, ce s-a schimbat? Ai dreptate, dragă Sári, ești foarte drăguță, dar acum, în mod special, nu mă interesează cine a mai fost turnător.

Apoi zece minute a fost liniște. N-aș fi regretat nici dacă m-ar fi sunat iarăși Lovas.

M-a sunat Kornél, cum că, dacă nu e neapărat necesar, să nu citesc ziarele.

Le-am văzut deja, mai bine dă-mi-o pe Klári.

De ce?

Fiindcă vreau să vorbesc cu ea, nu cu tine.

Ce vrei să vorbești cu ea?

Fii drăguț, Kornél, și dă-mi-o la telefon pe soția ta.

Am așteptat. Mi l-am imaginat ezitînd, suspicios, nu cumva să se strice din nou tihna familială restaurată de-a lungul zecilor de ani.

Ți-am spus să mi-o dai pe soția ta, nenorocitul!

Sînt soția lui, nenorocitul. Ce vrei?

Nimic. Mi-au spus că au ieșit pozitive, dar vor să mai facă o cultură.

E o tîmpenie.

Așa cred și eu. Dacă aș avea moartea în sînge, aș simți. Învăț asta de treizeci de ani.

Mai bine învață altceva. O s-o sun pe Juli. Ia-ți un bilet de avion pentru sfîrșitul săptămîinii.

(cățelul)

Pe vremuri Éva mi-a arătat o reproducere. După un tablou de Goya. Nu-l mai văzusem pînă atunci. Reprezenta un cățel. Mai bine zis, capul lui. Din care abia se vedea ceva. Sub apăsarea unui cer uriaș. În fața lui se înălța un munte de

nisip sau un val de noroi. Pe care îl privea. De parcă ar fi fost pe cale să se scufunde. De parcă n-ar mai fi avut nici măcar câteva minute de trăit. Mi-am amintit de cățelul care, la indicația dresorilor, a fost trimis în cer și s-a întors viu. Ca apoi să plece un altul. Dacă îl privești de la distanța normală, ai crede că acel cățel e disperat. Numai dacă te apropii mai mult, vezi că de fapt e surprins. Că pur și simplu nu înțelege. Cred că e una din cele mai exacte reprezentări umane.

Aseară am găsit în cutia poștală o ilustrată pe care era reprodus acel tablou de Goya. Nu avea timbru, a adus-o personal. A scris pe ea: Un cățel pentru tatăl meu. Anna Zárai. Hotel Gellért, camera 127, Budapesta.

Am emoții mai mari ca pe vremuri, înainte să-mi expun fotografiile pe un perete alb.

Sau ca pînă acum trei luni, cînd a reieșit că n-am nimic în gît, doar o gîlmă banală.

I-a dat numele Mamei mele.

(Crăciunul alb)

Azi a nins. Dimineața am vrut să mă uit la vechile fotografii cu Éva. Speram să găsesc una în care se uită spre obiectiv ca o mamă. Pur și simplu uitasem că le-am ars pe toate pentru o nenorocită de expoziție. Dar adevărul este că atunci nu știam că erau fotografii de familie. M-am gîndit să-i trimit ultima fotografie, cea cu Tezeu și Ariadna în scaune cu roțile și cu fetița care rostogolește cercul de lemn. Apoi m-am gîndit să nu-i dau fiicei mele ultima mea fotografie atunci cînd o s-o văd prima oară. Pînă la urmă mi-am călcat pe inimă și am scos Leica. Am fotografiat merele înșirate pe masa mea de scris. Trebuia să mă grăbesc, fiindcă în acele dimineți de iarnă soarele strălucea doar câteva minute pe masa aceea. Nu a ieșit cu nimic mai bună decît prima mea fotografie de pe vremuri, dar acum n-avea nici o importanță. Am mărit-o la dimensiunile unei cărți poștale și am scris pe dosul ei că voi găti ceva bun la cină.

Înainte de masă am cumpărat bradul de la hala din piața Hunyadi. Apoi l-am sunat pe Kornél ca să-i zic că nu pot să merg la ei diseară. M-a întrebat ce s-a întîmplat. I-am spus că nu e nici o problemă. O să-i spun mîine, cînd ne vom întîlni, Crăciun fericit și lui Klári. Am luat calabalîcul din colțul camerei și am pus bradul acolo unde l-am pus șapte ani la

rînd și cu Éva. Am întins masa, am aprins cele trei lumînări și am așezat sub brad vederea cu cățelul lui Goya.

S-au dus aproape toți. Și Tata, și Mama. Și János Kádár, și Éva. Totuși parcă nu s-a schimbat nimic. Una pe față, una pe dos, una pe față. Anul trecut l-au înmormîntat din nou pe Horthy, podul din Mostar a fost aruncat în aer, peste Sarajevo vuiesc noapte de noapte avioane de vînătoare. În primăvara asta au cîștigat socialiștii, braț la braț cu cei care i-au învins acum patru ani. A fost destul de ciudat, dar cred că pur și simplu așa merg treburile astea. Pînă ce îi vor învinge alții, eu voi face cincizeci și cinci de ani. Și nici măcar șaizeci pînă ce nepotul meu va învăța să umble. Iar pe cînd va învăța să scrie și să citească, eu încă nu voi fi aflat de ce a murit Mama tocmai în acea noapte, nici de ce fac fotografiile, nici dacă Tata a mai făcut vreun rău și altcuiva decît lui însuși, nici dacă am fost un bun maghiar, nici dacă există Dumnezeu.

Sînt bucuros că mi-a trimis acel cățel nenorocit.

Sînt fericit.

Mai multe nici nu puteau să mi se întîmple.

Table of Contents

PARTEA ÎNTÎI

(Budapesta, 1960, toamna),
(pe pod),
(magazionerul),
(Zorki-ul),
(biletul),
(fabrica),
(FED-ul),
(autoservirea),
(semnătura),
(rădăcinile),
(Străbunicuandrászbabad),
(Bunicuandrászbabad),
(Străbunicaandrászbabad),
(Tataandrászbabad),
(contesa),
(Kádár),
(cîntărețul),
(un zu),
(înștiințarea),
(bătrîna),
(păunul),
(dr. Zenta),
(la spital),
(cercul),
(manechinul),
(pianul),
(Gagarin),
(cămara),
(execuția),
(cafeneaua),
(Adél Selyem),
(Ferenc Vándor),
(Imolka),
(ce nu e obligatoriu),
(în biserică),
(la muzeu),
(în cartierul experimental),
(somniferul),
(aparatul de mărit),
(Kornél),
(tipografia).

([mașina](#))
([șahul](#))
([Mélyvár](#))
([Iubita Tatălui meu](#))
([furnica](#))
([oglinda](#))
([explorarea spațiului cosmic](#))
([Cartea lui Iov](#))
([camera obscură](#))
([sortatorii](#))
([Ziua Morților](#))
([amărăciunea](#))
([poezia](#))
([visul](#))
([vila lui Kádár](#))
([Leica](#))
([prima fotografie cu Tata](#))
([bicicleta](#))
([asistentul](#))
([Johanna](#))
([insula morților](#))
([varza](#))
([expoziția](#))
([somnul](#))
([la bibliotecă](#))
([botezul](#))
([moartea Máriei](#))
([accidentul](#))
([Castelul](#))
([înmormântarea Máriei](#))
([racolarea](#))
([Sîntanton](#))
([ultima fotografie cu Tata](#))
([Sára Rónai](#))
([omleta](#))
([lista](#))
([organizația](#))
([băile](#))
([mîngîierea](#))
([Dalma Keresztes](#))
([rugurile vrăjitoarelor](#))
([o fotografie bună](#))
([cele două emisfere](#))
([îndreptățirea](#))
([insistența](#))
([telefonul](#))

([verigheta](#)).
([ultima zi](#)).
([la cofetărie](#)).
([Kornél la spital](#)).
([poza lui Kádár](#)).
([ascunzătoarea](#)).
([înmormîntarea](#)).
([un Crăciun alb](#)).

PARTEA A DOUA

([Țărăncuțakatikuta](#)).
([Éva](#)).
([renovarea](#)).
([cheia](#)).
([József Reisz](#)).
([moartea lui Gagarin](#)).
([teama](#)).
([caltaboșii](#)).
([ceasul solar](#)).
([merit](#)).
([fotografia de legitimație](#)).
([neamul](#)).
([șapte discuții](#)).
([mama](#)).
([fostul soț](#)).
([busola](#)).
([povestirile](#)).
([despre singurătate](#)).
([viața Évei](#)).
([Nóra Kardos](#)).
([giulgiul din Torino](#)).
([despre fotografie](#)).
([kitschul](#)).
([femeia oarbă](#)).
([autoportretul](#)).
([măsuri de siguranță](#)).
([Persona](#)).
([căsătoria lui Kornél](#)).
([ceasul lui Gagarin](#)).
([despre muzică](#)).
([locuința Évei](#)).
([împreună cu Dalma Keresztes](#)).
([criss-ul](#)).
([Pasiphae](#)).
([Monopoly](#)).
([aselenizarea](#)).
([mormîntul Tatei](#)).

([cei doi bărbați](#)).
([la Imolka](#)).
([Comunianții](#)).
([planfilmul](#)).
([în mansardă](#)).
([sub fereastră](#)).
([treizeci de ani](#)).
([tăcerea](#)).
([meteoritul](#)).
([anunțul mortuar](#)).
([crîșma](#)).
([la operă](#)).
([jurnalul](#)).
([rușinea](#)).
([ogînda](#)).
([Karcsi](#)).
([Kata Bárdos](#)).
([copilul](#)).
([Éva pleacă](#)).
([scrisoarea](#)).
([corzile](#)).
([discuția cu Nóra](#)).
([lanțul cînelui](#)).
([negativele](#)).
([scrisoarea](#)).
([Sfînta Coroană](#)).
([pașaportul](#)).
([jocul](#)).
([plecarea](#)).
([în America](#)).
([conserva](#)).
([micul dejun](#)).
([în taxi](#)).
([Broch](#)).
([prînzul](#)).
([ultima zi](#)).
([Aczél](#)).
([Reisz](#)).
([alegerile libere](#)).
([viața mea](#)).
([Camera luminoasă](#)).
([noaptea, cu Mama](#)).
([moartea Évei](#)).
([agenția de turism](#)).
([controlul vamal](#)).
([la Iraklion](#)).

(Tezeu și Ariadna).
(expoziția).
(moartea Mamei).
(jocul).
(sora mea).
(ofițerul de legătură).
(decorația).
(la Kornél).
(ziarele).
(cățelul).
(Crăciunul alb).

Table of Contents

PARTEA ÎNTÎI	5
(Budapesta, 1960, toamna)	7
(pe pod)	9
(magazinerul)	9
(Zorki-ul)	11
(biletul)	12
(fabrica)	14
(FED-ul)	15
(autoservirea)	17
(semnătura)	19
(rădăcinile)	23
(Străbunicuandrászbabad)	24
(Bunicuandrászbabad)	26
(Străbunicaandrászbabad)	29
(Tataandrászbabad)	32
(contesa)	33
(Kádár)	36
(cîntărețul)	36
(un zu)	39
(înștiințarea)	43
(bătrîna)	45
(păunul)	46
(dr. Zenta)	50
(la spital)	52
(cercul)	54
(manechinul)	57
(pianul)	59
(Gagarin)	63
(cămara)	64
(execuția)	66
(cafeneaua)	69

(Adél Selyem)	70
(Ferenc Vándor)	72
(Imolka)	73
(ce nu e obligatoriu)	80
(în biserică)	81
(la muzeu)	83
(în cartierul experimental)	87
(somniferul)	92
(aparatul de mărit)	94
(Kornél)	97
(tipografia)	99
(mașina)	101
(șahul)	103
(Mélyvár)	105
(Iubita Tatălui meu)	106
(furnica)	108
(oglanda)	110
(explorarea spațiului cosmic)	112
(Cartea lui Iov)	113
(camera obscură)	117
(sortatorii)	120
(Ziua Morților)	122
(amărăciunea)	122
(poezia)	125
(visul)	128
(vila lui Kádár)	129
(Leica)	130
(prima fotografie cu Tata)	132
(bicicleta)	134
(asistentul)	137
(Johanna)	139
(insula morților)	145
(varza)	148
(expoziția)	150

(somnul)	152
(la bibliotecă)	153
(botezul)	155
(moartea Máriei)	160
(accidentul)	162
(Castelul)	163
(înmormântarea Máriei)	170
(racolarea)	174
(Sîntanton)	180
(ultima fotografie cu Tata)	182
(Sára Rónai)	184
(omleta)	188
(lista)	191
(organizația)	193
(băile)	195
(mîngîierea)	198
(Dalma Keresztes)	199
(rugurile vrăjitoarelor)	204
(o fotografie bună)	205
(cele două emisfere)	207
(îndreptățirea)	210
(insistența)	212
(telefonul)	213
(verigheta)	216
(ultima zi)	219
(la cofetărie)	222
(Kornél la spital)	225
(poza lui Kádár)	229
(ascunzătoarea)	233
(înmormântarea)	237
(un Crăciun alb)	239
PARTEA A DOUA	241
(Țărăncuțakatikuța)	242
(Éva)	244

(renovarea)	245
(cheia)	246
(József Reisz)	248
(moartea lui Gagarin)	251
(teama)	251
(caltaboșii)	252
(ceasul solar)	254
(merit)	254
(fotografia de legitimație)	257
(neamul)	259
(șapte discuții)	262
(mama)	266
(fostul soț)	268
(busola)	270
(povestirile)	274
(despre singurătate)	276
(viața Évei)	276
(Nóra Kardos)	278
(giulgiul din Torino)	281
(despre fotografie)	283
(kitschul)	285
(femeia oarbă)	288
(autoportretul)	292
(măsuri de siguranță)	294
(Persona)	296
(căsătoria lui Kornél)	299
(ceasul lui Gagarin)	304
(despre muzică)	306
(locuința Évei)	307
(împreună cu Dalma Keresztes)	309
(criss-ul)	314
(Pasiphae)	317
(Monopoly)	319
(aselenizarea)	321

(mormîntul Tatei)	330
(cei doi bărbați)	334
(la Imolka)	334
(Comunianții)	335
(planfilmul)	339
(în mansardă)	340
(sub fereastră)	343
(treizeci de ani)	345
(tăcerea)	346
(meteoritul)	351
(anunțul mortuar)	352
(crîșma)	355
(la operă)	356
(jurnalul)	358
(rușinea)	361
(oglanda)	364
(Karcsi)	365
(Kata Bárdos)	368
(copilul)	369
(Éva pleacă)	370
(scrisoarea)	373
(corzile)	374
(discuția cu Nóra)	375
(lanțul cîinelui)	378
(negativele)	380
(scrisoarea)	381
(Sfînta Coroană)	382
(pașaportul)	384
(jocul)	386
(plecarea)	386
(în America)	387
(conserva)	389
(micul dejun)	391
(în taxi)	392

(Broch)	393
(prânzul)	394
(ultima zi)	396
(Aczél)	399
(Reisz)	402
(alegerile libere)	406
(viața mea)	408
(Camera luminoasă)	410
(noaptea, cu Mama)	410
(moartea Évei)	411
(agenția de turism)	413
(controlul vamal)	414
(la Iraklion)	415
(Tezeu și Ariadna)	416
(expoziția)	417
(moartea Mamei)	421
(jocul)	423
(sora mea)	423
(ofițerul de legătură)	425
(decorația)	425
(la Kornél)	428
(ziarele)	430
(cățelul)	432
(Crăciunul alb)	433